ΟΙ

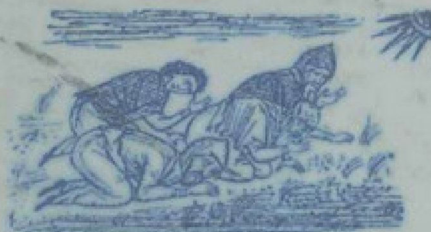
ΑΣΚΗΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ
ΑΒΒΑ ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ

ΜΕΤΕΝΕΧΘΕΝΤΕΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ

ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΙΝΟΥ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΑΣΤΗΡ„

ΑΛ. & Ε. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΟΔΟΣ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ 10 — ΑΘΗΝΑΙ — 1961

ΟΙ
ΑΣΚΗΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ
ΑΒΒΑ ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ

ΜΕΤΕΝΕΧΘΕΝΤΕΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ

ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΙΝΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ ΝΥΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙᾼ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝῌ
ΠΑΥΛΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΕΝ Τῌ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΝ
ΕΡΗΜΙΚῌ ΣΚΗΤῌ ΤΟΥ ΧΟΖΕΒΑ ΑΣΚΟΥΜΕΝΟΥ

8/30

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΑΣΤΗΡ"
ΑΛ. & Ε. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΟΔΟΣ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ 10 — ΑΘΗΝΑΙ — 1961

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ κῦρος καὶ τὴν μεγάλην ἀξίαν τῶν Λόγων Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, τοσοῦτοι καὶ τηλικοῦτοι Πατέρες πιστοποιοῦσιν, ὥστε οὐδεμιᾶς χρήζουσιν οὗτοι συστάσεως. Ἅπαντες οἱ μεταγενέστεροι αὐτοῦ Πατέρες, ἰδίᾳ δὲ οἱ περὶ τὰ νηπτικὰ καὶ ἠθικὰ διατρίψαντες, ὡς εἰς ἀσφαλῆ πηγὴν καὶ κανόνα εὐθύτατον ἀποβλέπουσιν εἰς τοὺς Λόγους τούτους, αὐθεντικὰς καὶ ὡς ἐκ Πνεύματος Ἁγίου δεδομένας θεωροῦντες τὰς γνώμας τοῦ ἁγίου ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ζητημάτων. Πλεῖστοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας (οἱ σοφώτατοι Ξανθόπουλοι Ἰγνάτιος καὶ Κάλλιστος, ὁ ἅγιος Πέτρος ὁ Δαμασκηνός, ὁ Παῦλος Εὐεργετινὸς καὶ ἄλλοι πολλοί), παρενείρουσι συνεχῶς κεφάλαια ἢ τμήματα ἐξ αὐτῶν ἐν ταῖς ἑαυτῶν συγγραφαῖς, ἐπισημαίνοντες τὴν μεγάλην σημασίαν αὐτῶν. Μεθ' ὁπόσης εὐλαβείας, ὁ ἐσχάτως ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τοῖς ἁγίοις ἐπισήμως ταχθείς, σοφώτατος ὅσιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, προσφέρει συχνότατα τῷ Ἁγίῳ Ἰσαὰκ τὸν λόγον ἐν ταῖς αὐτοῦ παντοειδέσι συγγραφαῖς, μετὰ πολλῆς ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ ἀναμιμνησκόμενος ἑκάστοτε αὐτοῦ καὶ τοσοῦτον οἰκειοποιούμενος ὥστε νὰ καλῇ αὐτὸν συχνάκις «ὁ ἐμὸς πνευματικὸς φιλόσοφος». Ἀλλὰ καὶ οἱ νεώτεροι θεολόγοι ὡς εἰς στήλην ὀρθοδοξίας καὶ ἀκριβῆ γνώμονα τῆς πνευματικότητος προσφεύγουσιν εἰς τοὺς λόγους τούτους, προκειμένου νὰ δογματίσωσι περὶ θεωρητικῶν, νηπτικῶν, ἠθικῶν, πρακτικῶν καὶ πάσης φύσεως πνευματικῶν ζητημάτων.

Οἱ Λόγοι οὗτοι ὄντες ἀπαύγασμα πολυχρονίου πείρας, ὁμιλοῦσι διὰ τῆς εὐαγγελικῆς αὐτῶν εἰλικρινείας καὶ τῆς ἄνευ συμβιβασμῶν εὐθύτητος, ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν καρδίαν, τῆς ὁποίας τὴν κατὰ τὸ ἐφικτὸν κάθαρσιν καὶ τελειοποίησιν ἔχουσιν ὡς ἐπίκεντρον. Τίς ἕτερος διαζωγραφεῖ διὰ τόσῳ φαεινῶν χρωμάτων τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ ἐράσμιον κάλλος τῆς ἀγάπης, τῆς πίστεως, τῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς σιωπῆς, τῆς σωφροσύνης καὶ τοῦ λοιποῦ χοροῦ

τῶν ἀρετῶν καὶ διεκτραγῳδεῖ τὴν ἀθλιότητα καὶ ποταπότητα τῆς κακίας καὶ τῶν παθῶν; Καὶ τίς ἄλλος εἰσδύει καὶ τοσούτῳ τηλαυγῶς ἑρμηνεύει τὰ μυστήρια τοῦ πνεύματος, ἄγων τὴν ψυχὴν μετ' ἐνθουσιασμοῦ εἰς ὁρίζοντας ἀγνώστους καὶ κατόρθωσιν βίου θεωρητικοῦ;

Κυρίως ἀποτείνονται οὗτοι εἰς τοὺς χαίρειν εἰπόντας πᾶσι τοῖς ἐπιγείοις καὶ ἐν ἡσυχίᾳ διάγουσιν, οἷς διερμηνεύουσιν ἀκριβῶς τὰ μυστικώτερα τῆς μοναδικῆς πολιτείας, τὴν ἀληθῆ τοῦ κόσμου ἀποταγήν, τὴν διάκρισιν τῶν πολυποικίλων παθῶν, τὴν νοερὰν προσευχήν, τὴν ἐν τῇ ἀσκήσει καὶ ἡσυχίᾳ τελειότητα· ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα ἄνθρωπον ἐπιμελούμενον τῶν πνευματικῶν ἀρετῶν τοῦ Εὐαγγελίου, εἶναι οὗτοι ἀπλανέστατος ὁδηγὸς καὶ λυσιτελέστατον βοήθημα, ἀπαιτοῦντες ἕνεκα τῆς ὑψηλῆς αὐτῶν πνευματικότητος προσοχὴν μεγάλην ἀλλὰ καὶ συμμόρφωσιν βίου, πρὸς κατανόησιν.

Τοὺς Λόγους τούτους μετενεχθέντας εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκ τῆς τῶν Σύρων γλώσσης ὑπὸ Ἀβραμίου καὶ Πατρικίου τῶν φιλοσόφων μοναχῶν τῆς Λαύρας τοῦ ἁγίου Σάββα, ἐξέδωκε τὸ πρῶτον τύποις ὁ ἀοίδιμος Νικηφόρος Θεοτόκης, ἀξιώσει τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἐφραίμ, ὅστις ἐν χειρογράφῳ τῆς αὐτῆς Λαύρας τοῦ ἁγίου Σάββα, τούτους «συντόνῳ σπουδῇ ἐμελέτησε, μελετήσας δέ, μὴ ἀνακοινῶσαι οὐκ ἠνέσχετο».

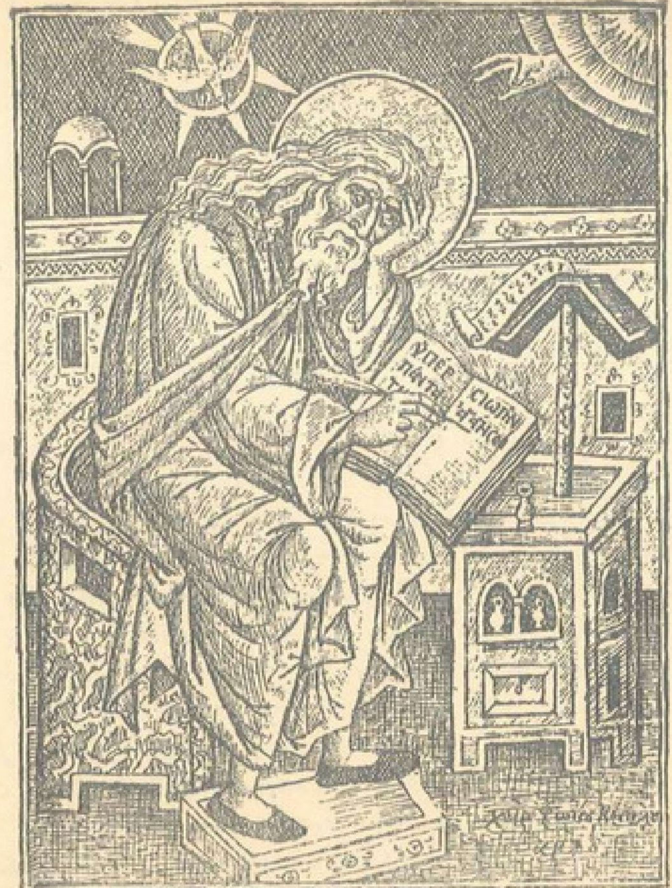
Ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μετεγλώττισε τούτους εἰς τὴν νεωτέραν, ὁ Ἱεροδιδάσκαλος Καλλίνικος Παντοκρατορινός. Πόσῳ δὲ ἐπιτυχὴς καὶ χρήσιμος ὑπῆρξεν ἡ μεταγλώττισις, γενομένη ἐν γλώσσῃ γλυκείᾳ καὶ ἁπλοποιοῦσα μετὰ τοσαύτης χάριτος τὰ πολλοῖς δυσέφικτα, δείκνυται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ πλεῖστοι προτιμῶσι τὴν ἀνάγνωσιν ταύτης ἢ τὴν τοῦ ἀρχαίου κειμένου.

Δι' ἀκριβοῦς ἀντιπαραβολῆς πρὸς τὸ ἀρχαῖον κείμενον, παρατηροῦνται παραλλαγαί τινες, συνιστάμεναι κυρίως εἰς παραλείψεις χωρίων, ἀλλ' ὅμως εἰς σύγγραμμα τοσούτῳ βαθέως πνευματικόν, εἰς τοῦ ὁποίου — κατὰ τὸν ἀοίδιμον Θεοτόκην — τὴν ἐκ τῆς συριακῆς μετάφρασιν, « κατὰ λέξιν τυχὸν ἐπεξεργασθεῖσαν καὶ πρὸς κανόνας γραμματικοὺς ἐν πᾶσι μηδαμῶς ἀπευθυνομένην, τοῖς πολλοῖς τῶν λόγων ἡ ἀσάφεια περιγίνεται », φρονοῦμεν ὅτι δὲν εἶναι ἄπορον ἂν παραλλαγαί τινες παρεισέφρησαν, μᾶλλον δὲ ἔχομεν ἐπαινέσαι τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὸν ζῆλον τοῦ τοσούτῳ ὡραῖον ἔργον ἐπιτελέσαντος ἀοιδίμου μεταφραστοῦ.

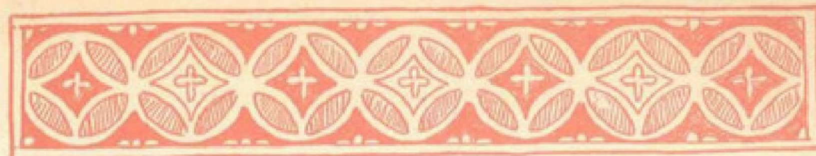
Βουλόμενοι ἐκτελέσαι ὡς οἷόν τε τελειοτέραν τὴν ἔκδοσιν, μεταφέρομεν, αὐστηρῶς βάσει τοῦ ἀρχαίου κειμένου, τὰς πραγματικὰς ἐννοίας ἔνθα αὗται ἔν τισι σημείοις διαφεύγουσι τὴν ἀκρίβειαν καὶ ἐπαναφέρομεν τὰ κυριώτερα τῶν χωρίων καὶ παραγράφων σπουδαίας ἐννοίας, περιεχουσῶν, τὰς ὁποίας οὐκ οἴδαμεν πῶς ὁ μεταφραστής, ποὺ μὲν κατὰ λέξιν ποὺ δὲ κατ' ἔννοιαν μεταφράζων, παρέλειψεν. Διὰ τῶν γενομένων διορθώσεων καὶ τῆς ἐπαναφορᾶς τῶν ἀφαιρεθέντων τεμαχίων, ἀποδίδεται πληρέστερον τὸ ἀρχαῖον κείμενον· εὐελπιστοῦμεν δὲ ὅτι τοῦτο θέλει χαροποιήσει καὶ ἱκανοποιήσει τοὺς μετ' ἀγάπης εἰς τοὺς Λόγους τούτους ἐγκύπτοντας, τελειοτέραν κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων τοῦ ἁγίου ἐνώπιον αὐτῶν ἔχοντας.

ΠΑΥΛΟΣ Μοναχὸς

+ Ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ ὁ Σύρος ὁ θεόπνευστος +

Εἰ γὰρ πάντες ἁμαρτωλοί ἐσμεν, καὶ οὐδεὶς ὑπέρτερος τῶν πειρασμῶν, οὐδεμία ἄρα τῶν ἀρετῶν ὑψηλοτέρα τῆς μετανοίας. Ὅτι οὐδὲ τελειωθῆναι δύναται τὸ ἔργον αὐτῆς πώποτε· προσήκει γὰρ αὕτη πᾶσιν, ἁμαρτωλοῖς καὶ δικαίοις, πάντοτε, τοῖς βουλομένοις σωτηρίας τυχεῖν ».

ΒΙΟΣ
ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ

Ο ΟΣΙΟΣ πατὴρ ἡμῶν Ἰσαάκ, ὁ μέγας καὶ θαυμαστὸς τὴν ἀρετήν, ὁ οὐρανοπολίτης οὗτος ἄνθρωπος καὶ ἐπίγειος ἄγγελος, ὁ τοῦ θαυμασίου ἐκείνου Ἀβραὰμ ὄχι υἱός, ἀλλὰ γνήσιος ἀπόγονος, ὑπῆρχε τὸ μὲν γένος Σύρος, ἐγεννήθη δὲ κατά τινας μὲν εἰς τὴν Νινευῒ πόλιν τῆς Μεσοποταμίας, κατ᾽ ἄλλους δὲ ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη καὶ ἐξεπαιδεύθη εἴς τινα κωμόπολιν ὄχι μακρὰν τῆς Ἐδέσσης, πόλεως τῆς Συρίας. Ποῖοι δέ τινες ὑπῆρξαν οἱ γονεῖς τούτου τοῦ μακαρίου πατρός, καὶ ὁποίας καταστάσεως ἄνθρωποι ἦσαν, καὶ πῶς ὠνομάζοντο, εἶναι ἄδηλον· γνωρίζομεν ὅμως, ὅτι ὁ θεῖος οὗτος πατὴρ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἀπαρνησάμενος τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, ἀπῆλθε μετὰ τοῦ αὐταδέλφου αὐτοῦ εἰς κοινόβιόν τι τῶν μερῶν ἐκείνων, τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ματθαίου καλούμενον, ὅπου καὶ ἄλλοι πολλοὶ τότε ἐξήσκουν τὴν ἐν σώματι ἀγγελικὴν πολιτείαν. Ἐκεῖ λοιπὸν ἀφοῦ ἐνεδύθη τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα καὶ τὸν τρόπον καὶ τὸν βίον, καὶ ἐγυμνάσθη εἴς τε τοὺς ἀσκητικοὺς ἀγῶνας καὶ πόνους, καὶ ἐκορέσθη ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, δι᾽ ἧς ἐφ᾽ ἱκανὸν κατεκοίμησε τὰ ἄτακτα τῆς σαρκὸς πάθη, καὶ τὴν σάρκα καθυπέταξε τῷ πνεύματι, ἐπεθύμησε τὴν στερεὰν τῆς βαθυτέρας θεωρίας τοῦ πνεύματος τροφήν. Καὶ δὴ ἀποχωρίσας ἑαυτὸν τοῦ ρηθέντος κοινοβίου καὶ ὅλης ἐκείνης τῆς ἱερᾶς ἀδελφότητος, καὶ δρομαίως ἐλθὼν ὡς διψῶσα ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων εἰς ἐρημικὸν τόπον μακρὰν τοῦ κόσμου καὶ τῆς συναναστροφῆς τῶν πολλῶν, κατῴκησεν ἐντὸς μεμονωμένου κελλίου, μόνος μόνῳ τῷ Θεῷ καὶ τῷ ἑαυτοῦ πνεύματι ἐπασχολούμενος.

Ὁ δὲ αὐτάδελφος αὐτοῦ μετ' οὐ πολὺ ἀναλαβὼν τὴν ἡγουμενίαν τοῦ κοινοβίου, ἔγραφεν ἐπανειλημμένως πρὸς αὐτόν, παρακαλῶν καὶ δεόμενος αὐτοῦ, ὅπως ἐπανέλθη εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ μετάνοιαν· ἀλλ' ὁ θεῖος Ἰσαὰκ γλυκανθεὶς τῇ γλυκύτητι τῆς θεωρίας τοῦ πνεύματος καὶ τῆς μελέτης τῶν θείων ἐννοιῶν καὶ τῆς νοερᾶς προσευχῆς, παντελῶς δὲν προσέσχεν εἰς τὰς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ παρακλήσεις, οὐδὲ συγκατετέθη ν' ἀφήσῃ τὸ τῆς ἡσυχίας ἀμέριμνον καὶ ἀτάραχον· καὶ ὅμως ὅπερ δὲν ἐδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσιν αἱ προτροπαὶ καὶ αἱ παρακλήσεις τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ πρότερον, τοῦτο θεία ἀποκάλυψις ἴσχυσε νὰ τελέσῃ ὕστερον, ἥτις προσεκάλεσεν αὐτὸν ἄνωθεν ἐπὶ τὴν ἀρχιερατικὴν ἐπιστασίαν τῆς τῶν Νινευϊτῶν ἐκκλησίας· καὶ ἐὰν εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐφάνη παρήκοος πρότερον, ὕστερον ὅμως εἰς τὴν θείαν φωνὴν ὑπέκυψε τὸν αὐχένα μετὰ ταπεινώσεως. Ἀφίνει λοιπὸν ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος τὴν ἔρημον καὶ ἡσυχίαν ὁ φιλέρημος καὶ φιλήσυχος Ἰσαάκ, καὶ τῆς μεγαλουπόλεως Νινευὶ προχειρίζεται ἐπίσκοπος. Δὲν ἔπρεπε βέβαια ὁ λύχνος νὰ εὑρίσκηται ὑπὸ τὸν ἐρημικὸν μόδιον κεκρυμμένος, ἀλλὰ νὰ τεθῇ ἐπὶ τὴν ποιμαντικὴν λυχνίαν, ἵνα διαυγάσῃ καὶ εἰς τοὺς μακρὰν τῆς ἐρήμου εὑρισκομένους τῆς διδασκαλίας καὶ ἀρετῆς τὸ φῶς· ἀλλὰ τοῦτο πολλὰ ὀλίγον διήρκεσε, καὶ τοσοῦτον, ὥστε μόλις ἀνέτειλε καὶ ἐφάνη τὸ φῶς εἰς τὸν ὁρίζοντα τῆς ἐκκλησίας, καὶ παρευθὺς πάλιν ἔδυσε καὶ ἐκρύβη· καθότι ὁ ὅσιος οὗτος πατὴρ ἔπαθεν ὅ,τι καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ θεολόγος, ὅστις ἅμα ἐψηφίσθη ἐπίσκοπος Σασίμων, εὐθὺς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν. Αἴτιον δὲ τῆς ἀμέσως ἐκ τῆς ἐπισκοπικῆς θέσεως ἀναχωρήσεως τοῦ πατρὸς Ἰσαὰκ ὑπῆρξε τὸ ἑξῆς περιστατικόν.

Καθ' ἣν ἡμέραν ἐχειροτονήθη ὁ ὅσιος, καὶ ἐκάθισεν εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν οἴκημα, παρέστησαν ἐνώπιον αὐτοῦ δύο τῶν χριστιανῶν, ὁ μὲν εἷς δανειστής, ὁ δ' ἕτερος ὀφειλέτης· καὶ ὁ μὲν δανειστὴς ἀπῄτει τὸ δάνειον, ὁ δὲ ὀφειλέτης ὡμολόγει μὲν τὸ χρέος, μὴ ἔχων δὲ πρὸς τὸ παρόν, ἐζήτει τινῶν ἡμερῶν προθεσμίαν· ἀλλ' ὁ ἄσπλαγχνος ἐκεῖνος δανειστής, ἐὰν δὲν μοὶ ἀποδώσῃ, εἶπε, σήμερον οὗτος τὸ δάνειον, ἐγὼ ἐξάπαντος παραδίδω τοῦτον εἰς τὸν κριτήν. Ὁ δὲ ὅσιος πατὴρ Ἰσαὰκ λέγει πρὸς αὐτόν, τέκνον, ἐὰν διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ εὐαγγελίου ὀφείλεις καὶ τὰ διὰ τῆς βίας παρὰ σοῦ ἀφαιρεθέντα πράγματα νὰ μὴ ζητῇς, πόσῳ μᾶλλον δὲν πρέπει νὰ ὑπομένῃς δι' ὀλίγας ἡμέρας τοῦτον, ὅστις σὲ παρακαλεῖ; ὁ δὲ ἀνελεήμων ἐκεῖνος δανειστής, ἄφες,

πάτερ, ἤδη τὸ εὐαγγέλιον, εἰπὼν αὐθαδῶς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ὅσιος Ἰσαάκ, εἶπε καθ' ἑαυτόν· ἐὰν οὗτοι δὲν ὑπακούωσιν εἰς τὰ προστάγματα τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου, τί λοιπὸν ἐγὼ ἦλθον ὧδε νὰ πράξω; ταῦτα εἰπών, εὐθὺς ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς τὸ πρῶτον αὐτοῦ κελλίον, ὅπου μέχρι θανάτου ἀνδρείως καὶ καρτερικῶς ἐπέμεινεν.

Ὁποίους δὲ ἀγῶνας ἀνέλαβεν ὁ μακάριος οὗτος πατὴρ κατὰ τῶν δαιμόνων καὶ τῆς σαρκός, καὶ ὁποῖός τις ὑπῆρξε τήν τε πρακτικὴν καὶ θεωρητικὴν ἀρετήν, καὶ εἰς πόσην ψυχῆς τελειότητα ἔφθασε, καὶ ὁποίων χαρισμάτων ἠξιώθη παρὰ Θεοῦ, ἔτι ζῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ταῦτα πάντα εἶναι περιττὸν νὰ διηγηθῇ τις· καθόσον εὐκόλως ἐννοοῦνται ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ λόγων, οὓς περιέχει ἡ παροῦσα βίβλος· ἐξ ὧν γίνεται φανερόν, ὅτι ὅσα ἔγραψεν ὁ θεῖος οὗτος πατήρ, πρῶτον κατώρθωσε ταῦτα ὁ ἴδιος· διότι εἰς μὲν τὸν εἰκοστὸν ἕκτον λόγον αὐτοῦ λέγει, «ἐν πολλῷ καιρῷ πειραζόμενος ἐν τοῖς δεξιοῖς καὶ ἀριστεροῖς, καὶ ἑαυτὸν δοκιμάσας ἐν τοῖς δυσὶ τρόποις τούτοις πολλάκις, καὶ δεξάμενος ἐκ τοῦ ἐναντίου πληγὰς ἀναριθμήτους, καὶ ἀξιωθεὶς μεγάλων ἀντιλήψεων κρυπτῶς, ἐκομισάμην ἑαυτῷ πεῖραν ἐκ τῶν μακρῶν χρόνων τῶν ἐτῶν, καὶ ἐν δοκιμασίᾳ καὶ Θεοῦ χάριτι ταῦτα ἔμαθον»· εἰς δὲ τὸν δέκατον πέμπτον λόγον λέγει, «ταῦτα ἔγραψα πρὸς ἀνάμνησιν ἐμήν, καὶ παντὸς ἐντυγχάνοντος τῷδε τῷ συγγράμματι, καθὼς κατείληφα ἀπό τε τῆς θεωρίας τῶν γραφῶν, καὶ τῶν ἀληθινῶν στομάτων, καὶ μικρὸν ἀπ' αὐτῆς τῆς πείρας»· ἀλλὰ καὶ ὅσης χάριτος ἠξιώθη παρὰ Θεοῦ μὴ δυνηθεὶς νὰ παρασιωπήσῃ, καὶ εἰς πολλοὺς μὲν ἄλλους λόγους ἀμυδρῶς, μάλιστα δὲ εἰς τὸν τριακοστὸν ὄγδοον φανερῶς διακηρύττει λέγων, «πολλάκις ὅτε ταῦτα ἔγραφον, ὑπελείποντό μου οἱ δάκτυλοι ἐπὶ τὸν χάρτην, καὶ οὐχ ὑπέφερον κατέναντι τῆς ἡδονῆς, τῆς ἐμπιπτούσης ἐν τῇ καρδίᾳ μου, καὶ τὰς αἰσθήσεις κατασιγαζούσης». Οὐχ' ἧττον καὶ κατὰ τοῦτο πρέπει νὰ θαυμάσῃ τις τὴν ἀρετὴν τοῦ θείου πατρός, ὅτι ἐνῷ εὑρίσκετο μακρὰν τῶν ἀνθρώπων, κατεφλέγετο ὑπὸ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης, καθὼς ὁ ἴδιος περὶ ἑαυτοῦ διαμαρτυρόμενος, εἰς τὸν αὐτὸν λόγον λέγει, «διότι γέγονα μωρός, οὐχ' ὑπομένω φυλάξαι τὸ μυστήριον ἐν σιωπῇ, ἀλλὰ γίνομαι ἄφρων διὰ τὴν τῶν ἀδελφῶν ὠφέλειαν· διότι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη ἡ ἀληθινή, ἥτις οὐ δύναται ὑπομεῖναι ἔν τινι μυστηρίῳ ἐκ τῶν ἀγαπητῶν αὐτῆς»·

διὸ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ εὑρισκόμενος, ἐπότιζεν ἀφθόνως διὰ τοῦ ζωηροῦ νάματος τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ τὰς ψυχὰς τῶν ἀδελφῶν.

Ἔζη δὲ ὁ ἅγιος οὗτος, ἀρχομένης τῆς ἑβδόμης ἀπὸ κτίσεως κόσμου χιλιάδος, ὅπερ ἐξάγεται ἔκ τινος χωρίου τοῦ τριακοστοῦ τρίτου λόγου, ὅπου περὶ τῶν δαιμόνων λέγει οὕτως, «ἐξ ἐναντίας γὰρ τούτων (τῶν δαιμόνων), τῶν ἐχόντων ἑξακισχιλίους χρόνους εἰσφέρεις ἑαυτὸν δογματίσαι»· ἐξ οὗ γίνεται δῆλον, ὅτι ὅταν τοῦτον τὸν λόγον ἔγραφεν, ὑπῆρχεν ἤδη τελειωμένον τὸ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἑξακισχιλιοστὸν ἔτος.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΒΒΑ ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ

ΛΟΓΟΙ ΑΣΚΗΤΙΚΟΙ

ΛΟΓΟΣ Α΄.

Περὶ ἀποταγῆς καὶ μοναχικῆς πολιτείας (α).

Ο ΦΟΒΟΣ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀρχὴ τῆς ἀρετῆς, ὁ ὁποῖος φόβος, ὡς λέγουσι, γεννᾶται ἀπὸ τὴν πίστιν, καὶ σπείρεται εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ὁ νοῦς αὐτοῦ, ἀφοῦ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὸν περισπασμὸν τοῦ κόσμου, καὶ συνάξῃ τοὺς συλλογισμοὺς αὐτοῦ, τοὺς περιπλανωμένους τῇδε κἀκεῖσε, καταγίνηται εἰς τὴν μελέτην τῆς μελλούσης ἀποκαταστάσεως τῆς ψυχῆς. Διὰ νὰ βάλλῃ τις θεμέλιον τῆς ἀρετῆς, δὲν εἶναι ἄλλο καλύτερον, παρὰ τοῦ ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ νὰ διαμείνῃ εἰς τὸν νόμον τοῦ φωτός, ὅστις εἶναι αἱ εὐθεῖαι καὶ ἅγιαι εὐαγγελικαὶ ἐντολαί, τὰς ὁποίας ὁ ψαλμῳδὸς Δαβὶδ ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἐσήμανε καὶ ἐπωνόμασε. Μόλις εὑρίσκεται ἄνθρωπος, δυνάμενος νὰ δέχηται ἄνευ ψυχικῆς βλάβης τὴν τιμὴν τοῦ κόσμου, καὶ ποσῶς ἴσως δὲν εὑρίσκεται τοιοῦτος, κἂν ἰσάγγελος ἤθελεν εἶσθαι κατὰ τοὺς τρόπους τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ· (καὶ τοῦτο συμβαίνει, διότι τὴν τιμὴν τοῦ κόσμου ταχέως διαδέχεται ἡ ἀτιμία).

Ἡ ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐναρέτου ζωῆς εἶναι, τὸ νὰ καταγίνηται πάντοτε ὁ νοῦς εἰς τὴν μελέτην τῶν θείων λόγων, καὶ νὰ ἐξασκῆται εἰς τὴν πτωχείαν· διότι ὅταν ὁ νοῦς ποτίζηται ἐξ ἐκείνων, συνεργεῖ

(α) Ὁ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου εὑρισκόμενος λόγος περὶ σιωπῆς καὶ ἡσυχίας παρελείφθη· διότι ἐκτὸς ὅτι δὲν εἶναι ἔργον τοῦ ὁσίου πατρὸς Ἰσαάκ, ὑπάρχει καὶ καθ' ὅλα παιδαριώδης κατὰ τὸν ἀοίδιμον Θεοτόκην.

εἰς τὴν τελείωσιν ταύτης, ἤγουν ὅταν ὁ νοῦς ποτίζηται ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, σοὶ βοηθεῖ εἰς τὴν κατόρθωσιν τῆς πτωχείας· ἡ δὲ κατόρθωσις τῆς ἀκτημοσύνης σοὶ δίδει εὐκαιρίαν εἰς τὴν μελέτην τῶν θείων λόγων· ἡ δὲ βοήθεια τῶν δύο τούτων σὲ ἀναβιβάζει ταχέως εἰς τὴν τελειότητα τῶν ἀρετῶν. Δὲν δύναταί τις νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν Θεόν, ἐὰν δὲν ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸν κόσμον· ἀπομάκρυνσιν δὲ τοῦ κόσμου λέγω, ὄχι τὸ ν' ἀναχωρήσῃ τις σωματικῶς, ἀλλὰ τὸ ν' ἀπομακρυνθῇ παντελῶς ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου. Αὕτη δὲ εἶναι ἀρετή, τὸ ν' ἀδιαφορῇ ὁ νοῦς περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου· διότι δὲν δύναταί ποτε νὰ ἡσυχάσῃ ἡ καρδία, καὶ νὰ ἦναι ἀφάνταστος, ἐν ὅσῳ αἱ σωματικαὶ αἰσθήσεις ἐπασχολοῦνται εἴς τινα πράγματα, οὐδὲ τὰ σωματικὰ πάθη ἐξαφανίζονται, οὐδὲ οἱ πονηροὶ λογισμοὶ παύουσιν ἄνευ τῆς ἐρήμου. Μέχρις ὅτου ἡ ψυχὴ δὲν ἤθελεν ἀποκτήσει τὴν μέθην τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως, καὶ αἰσθανθῇ τὴν ὑπεροχὴν τῆς δυνάμεως αὐτῆς, οὔτε τὴν ἀσθένειαν τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων δύναται νὰ θεραπεύσῃ, οὔτε τὴν ὕλην τῶν ὁρατῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου ἠμπορεῖ ὅλαις δυνάμεσι νὰ καταφρονήσῃ, ἡ ὁποία ὕλη εἶναι μέγα ἐμπόδιον τῶν ψυχικῶν ἀρετῶν, καὶ ὁ καρπὸς τῶν δύο τούτων εἶναι ἡ ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἀπαλλαγή· ἐπειδὴ ἄνευ τῆς πρώτης, ἤγουν τῆς μέθης τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως, οὔτε ἡ δευτέρα κατορθοῦται, ἤγουν ἡ θεραπεία τῶν αἰσθήσεων· ὅπου δὲ ἡ δευτέρα ὀρθοποδεῖ, ἐκεῖ ἐδέθη ὡς διὰ χαλινοῦ καὶ ἡ τρίτη, ἤγουν ἡ ἐκ τῆς δουλείας τῶν παθῶν ἀπαλλαγή.

Ὅταν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ αὐξήσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον, τότε αὐτὸς διὰ τὸν πόθον τῆς ἀρετῆς καταφρονεῖ τὸν θάνατον, καὶ εὑρίσκει πολλὰς αἰτίας εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ὅτι πρέπει διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ νὰ ὑποφέρῃ πᾶσαν θλῖψιν, καὶ ὅσα νομίζονται, ὅτι βλάπτουσι τὸ σῶμα, ἐξαίφνης ἐπερχόμενα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ διωρίσθησαν εἰς τὸ νὰ πάσχῃ αὕτη, ποσῶς δὲν λογίζεται αὐτὰ ἐνταῦθα, συγκρίνων μὲ τὰ ἐλπιζόμενα μέλλοντα ἀγαθά· καὶ δὲν δυνάμεθα ἄνευ τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παραχωρήσεως τῶν πειρασμῶν νὰ γνωρίσωμεν ἡμεῖς τὴν ἀλήθειαν· πληροφορεῖται δὲ ἕκαστος ἀκριβῶς περὶ τούτου ἀπὸ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς προνοεῖ πολὺ διὰ τὸν ἄνθρωπον, καὶ δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, ὅστις νὰ μὴ ἦναι ὑπὸ τὴν θείαν πρόνοιαν, καὶ μάλιστα ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀπέφυγον τὸν κόσμον καὶ ὑπομένουσι τὰ πάθη ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, καὶ τοὺς τοιούτους, ὡς νὰ δεικνύῃ μὲ τὸν δάκτυλον αὐτοῦ, θεωρεῖ προσεκτικῶς. Ὅταν δὲ ὁ ἄνθρωπος στερηθῇ παραπολὺ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τότε αὐτὸς εὑρίσκει ὅλα τὰ προειρημένα ἐναντία ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ θεωρεῖ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γνῶσιν, δι' ἧς ἐξετάζει τὰ πράγματα, ἀνωτέραν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως, καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πεποίθησιν ὡς

ἀποτυγχάνουσαν εἰς πᾶν πρᾶγμα, καὶ στοχάζεται τὴν περὶ τὸν ἄνθρωπον πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ ὡς ἐλάχιστόν τι· ἀλλ' ὁ τοιοῦτος ἐπιβουλεύεται πάντοτε εἰς τὰ τοιαῦτα ὑπὸ τῶν πονηρῶν δαιμόνων, οἵτινες ἀφανῶς ρίπτουσι κατ' αὐτοῦ τὰ ἑαυτῶν βέλη.

Ἀρχὴ τῆς ἀληθινῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος φόβος δὲν ὑποφέρει νὰ διαμένῃ εἰς τὴν ψυχήν, ὅταν αὕτη ἐπασχολῆται εἴς τινα σωματικὰ πράγματα· διότι διασκορπίζεται ἡ καρδία ἐκ τῆς ἡδονῆς τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἐργασίας τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων· καθότι δεσμεύονται αἱ ἐσωτερικαὶ ἔννοιαι μετὰ τῶν αἰσθήσεων αὐτῶν εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν σωματικῶν αἰσθητηρίων, τῶν ὑπουργούντων εἰς αὐτάς.

Ὁ δισταγμὸς τῆς καρδίας φέρει δειλίαν εἰς τὴν ψυχήν, ἡ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν πίστις δύναται νὰ ἐνδυναμώσῃ τὴν προαίρεσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐκκοπὴν τῶν μελῶν τοῦ σώματος. Ἐν ὅσῳ ἡ ἀγάπη τῆς σαρκὸς ὑπερισχύει εἰς τὴν καρδίαν σου, δὲν θέλεις δυνηθῇ ποτε νὰ γίνῃς τολμηρὸς καὶ ἄφοβος ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐνάντια πράγματα, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται πλησίον τοῦ ἠγαπημένου σου σώματος.

Ὅστις ἀγαπᾷ τὴν τιμὴν τοῦ κόσμου, δὲν δύναται ν' ἀποφύγῃ τὰ αἴτια τῆς λύπης· δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου ὁ λογισμὸς εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων νὰ μὴ μεταβάλληται κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ πράγματος, τὸ ὁποῖον ἔχει ὑπ' ὄψιν. Ἐὰν ἡ ἐπιθυμία, ὡς λέγουσι, γεννᾶται ἀπὸ τὰς σωματικὰς αἰσθήσεις, ἂς σιωπήσωσι λοιπὸν ἐκεῖνοι, οἵτινες λέγουσιν, ὅτι δύνανται νὰ διατηρήσωσι τὴν εἰρήνην τῆς διανοίας καὶ μετὰ τοῦ σωματικοῦ περισπασμοῦ.

Σώφρων εἶναι καὶ λέγεται ἐκεῖνος, ὅστις ὄχι διὰ τοῦ κόπου καὶ ἐν καιρῷ τῆς πάλης καὶ τοῦ ἀγῶνος λέγει, ὅτι παύουσιν ἐξ αὐτοῦ οἱ αἰσχροὶ λογισμοί, ἀλλ' ὅστις ἐν ἀληθείᾳ τῆς καρδίας σωφρονίζει τὴν μελέτην τῆς διανοίας αὐτοῦ, ἵνα μὴ προσηλώνηται ἀσυστόλως εἰς τοὺς ἀκολάστους λογισμούς· καὶ ὅταν ἡ κοσμιότης τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ ἐπιβεβαιώνηται ἀπὸ τὴν θεωρίαν τῶν σωματικῶν αὐτοῦ ὀφθαλμῶν, τότε ἡ ἐντροπὴ εἶναι εἰς αὐτὸν ὡς ἕν τι καταπέτασμα, τὸ ὁποῖον κρέμαται εἰς τὸν κρυπτὸν τόπον τῶν ἑαυτοῦ λογισμῶν, καὶ καθ' ὃ τέλειος σώφρων, γίνεται ὡς παρθένος τις, φυλάττων πιστῶς τὴν ἑαυτοῦ καθαρότητα διὰ τὸν Χριστόν.

Κανὲν ἄλλο πρᾶγμα δὲν εἶναι τόσον ἰσχυρόν, ὥστε ν' ἀποβάλῃ ἐκ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου τὰς ἐνθυμήσεις τῆς παλαιᾶς ἀκολασίας, καὶ ν' ἀποδιώξῃ τὰς μνήμας αὐτῆς, αἱ ὁποῖαι κινοῦνται καὶ διεγείρονται κατὰ τῆς σαρκός, καὶ ἐξάπτουσι τὴν φλόγα τῆς αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας, ὅσον τὸ νὰ καταγίνηταί τις μετὰ πόθου εἰς τὴν μελέτην τῆς θείας Γραφῆς, καὶ νὰ ζητῇ τὰ βάθη τῶν νοημάτων αὐτῆς. Ὅ-

ταν οἱ λογισμοὶ ἐκ τῆς ἡδονῆς τῆς ἐπιμόνου μελέτης τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας, ἥτις ὑπάρχει τεθησαυρισμένη εἰς τὴν θείαν γραφήν, καθαρισθῶσι διὰ τῆς δυνάμεως ἐκείνης, δι᾽ ἧς ἀποκτᾶται τελείως ἡ ἀληθὴς γνῶσις, τότε ὁ ἄνθρωπος ἀπαρνεῖται πάραυτα τὸν μάταιον κόσμον, καὶ λησμονεῖ ὅλα αὐτοῦ τὰ ἀγαθά, καὶ ἐξαλείφει ἐκ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ὅλας τὰς ἐνθυμήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐνεργοῦσιν εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ εἰκόνας τῆς σωματώσεως τοῦ κόσμου, καὶ πολλάκις δὲν ἐνθυμεῖται μήτε τὴν ἀνάγκην τῶν λογισμῶν ἐκείνων, ὅσοι συμβαίνουσιν ἐκ συνηθείας, καὶ ἀναπαύουσι τὴν φύσιν· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ψυχὴ μένει ἐκστατικὴ καὶ ἔκθαμβος ἀπὸ τὰς νέας θείας ἐννοίας, τὰς ὁποίας ἀπαντᾷ εἰς τὸ πέλαγος τῶν μυστηρίων τῶν θείων γραφῶν.

Καὶ πάλιν, ἐὰν ὁ νοῦς, καταγινόμενος ἐπιμόνως εἰς τὴν μελέτην τῶν θείων γραφῶν, δὲν δυνηθῇ νὰ εἰσδύσῃ εἰς ὅλον τὸ βάθος τῶν νοημάτων, ἵνα κατανοήσῃ ὅλους τοὺς εἰς αὐτὴν τὴν ἁγίαν γραφὴν ἐμπεριεχομένους θησαυρούς, εἶναι ἀρκετὸν εἰς αὐτὸν αὕτη ἡ μελέτη κατὰ τὸν πρὸς αὐτὴν πόθον του, ἵνα δεσμεύσῃ ἰσχυρῶς ὅλους τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ εἰς ἕνα μόνον λογισμὸν τοῦ θαύματος, ὅπως μὴ τρέχωσι πάλιν εἰς τὰς θελήσεις τῆς σαρκός, καθὼς εἶπέ τις τῶν θεοφόρων πατέρων· καθότι ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι εὐαπάτητος καὶ ἀσθενής, καὶ δὲν δύναται νὰ ὑποφέρῃ τὰς κακίας, αἵτινες ἀπαντῶσιν αὐτὴν ἀπὸ τοὺς ἔξω καὶ ἔνδον λογισμοὺς καὶ πολέμους· καὶ ἠξεύρετε, ὅτι ὁ κακὸς λογισμὸς εἶναι βαρύς, καὶ ἐὰν ἡ καρδία δὲν ἀπασχοληθῇ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς διακρίσεως, δὲν δύναται νὰ ὑπομείνῃ τὴν ταραχήν, τὴν προερχομένην ἀπὸ τὴν ὁρμὴν τῆς σαρκός.

Καὶ καθὼς τὸ βάρος τῶν σταθμῶν ἐμποδίζει τὴν ταχύτητα τῆς κλίσεως τοῦ ζυγοῦ ἐκ τῆς ταραχῆς τῶν ἀνέμων, οὕτως ἡ ἐντροπὴ καὶ ὁ φόβος ἐμποδίζει τὴν διάνοιαν ἀπὸ τοῦ νὰ ῥέπῃ ὧδε κἀκεῖσε, καὶ ἡ κατ᾽ ἀναλογίαν στέρησις τοῦ φόβου καὶ τῆς ἐντροπῆς γίνεται αἰτία εἰς τὸν νοῦν νὰ περιπλανᾶται πάντοτε· καὶ ἐνταῦθα ὡσὰν τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου νὰ γίνηται αἰτία κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ φόβου καὶ τῆς ἐντροπῆς, ὥστε νὰ ταράσσηται τὸ ζύγιον τῆς διανοίας ὧδε κἀκεῖσε. Καθὼς λοιπὸν τὰ δύο πλαστίγγια τοῦ ζυγίου ἐὰν ἀπὸ τὸ βαρύτατον σταθμίον βαρυνθῶσι, δὲν κινοῦνται εὐκόλως ἀπὸ τὴν πνεῦσιν τῶν ἀνέμων, οὕτω καὶ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ἐὰν βαρυνθῇ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐντροπήν, δὲν τρέπεται εὐκόλως ὑπὸ τῶν δαιμόνων, οἵτινες προσπαθοῦσι νὰ σαλεύσωσιν αὐτόν. Καὶ καθ᾽ ὅσον ὁ φόβος λείπει ἐκ τῆς διανοίας, κατὰ τοσοῦτον κυριεύεται αὕτη ὑπὸ τῆς μεταβολῆς καὶ τῆς ἀλλοιώσεως. Σοφίζου λοιπὸν νὰ θέσῃς θεμέλιον εἰς

τὴν ὁδοιπορίαν τῆς ζωῆς σου τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐντὸς ὀλίγου φθάνεις εἰς τὴν θύραν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, χωρὶς νὰ περιστρέφησαι τῇδε κἀκεῖσε εἰς τὸν δρόμον σου.

Ὅταν ἀναγινώσκῃς τὰς θείας γραφάς, ὅσα τινὰ ἐπισύρουσι τὴν προσοχήν σου, εἰς ὅλα νὰ διακρίνῃς τὸν σκοπὸν τοῦ λόγου, ἵνα βαθύνῃς καὶ κατανοήσῃς μετὰ μεγίστης γνώσεως τὸ βάθος τῶν ἁγίων νοημάτων· καθότι ὅσοι, φωτιζόμενοι ἐκ τῆς θείας χάριτος, ὁδηγοῦνται εἰς τὴν τελειότητα τῆς ζωῆς αὐτῶν, οἱ τοιοῦτοι πάντοτε αἰσθάνονται μίαν τινὰ νοητὴν ἀκτῖνα, ἥτις διέρχεται διὰ μέσου τῶν γεγραμμένων στίχων, καὶ διαχωρίζει μετὰ πνευματικῆς γνώσεως τὸ νόημα τῶν ψιλῶν λόγων ἀπὸ τὰ πραγματικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐμπεριέχουσι μέγα νόημα.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀναγινώσκῃ σοφοὺς στίχους ἁπλῶς καὶ κατὰ τὸ ψιλὸν μόνον νόημα τοῦ γράμματος, γυμνοῦται ἡ καρδία αὐτοῦ, καὶ σβύννεται ἐξ αὐτῆς ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ δύναμις, ἥτις χαρίζει εἰς τὴν καρδίαν γλυκυτάτην γεῦσιν, καὶ εἰς τὴν ψυχὴν θαυμάσιον φωτισμόν, διὰ νὰ ἐννοῇ τὰ ἀναγινωσκόμενα.

Ἕκαστον πρᾶγμα συνήθως τρέχει καὶ ἑνοῦται μὲ τὸ συγγενὲς αὐτοῦ· καὶ ἡ ψυχὴ ἐπειδὴ ἔχει μέρος τοῦ πνεύματος (τὴν πνευματικότητα δηλ.) διὰ τοῦτο ὅταν ἀκούῃ λόγον τινά, ὅστις περιέχει δύναμιν πνευματικήν, δέχεται μετὰ θερμότητος καὶ προθυμίας τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ. Δὲν διεγείρεται εὐκόλως πᾶς ἄνθρωπος εἰς τὸ νὰ θαυμάσῃ πρᾶγμά τι τὸ ὁποῖον λέγεται πνευματικῶς, καὶ ἐμπεριέχει δύναμιν πνευματικήν. Ὁ περὶ ἀρετῆς λόγος χρειάζεται καρδίαν, ἥτις ν᾽ ἀργῇ ἐκ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων καὶ τῆς μετοχῆς αὐτῶν· διότι οὑτινος ἀνθρώπου ὁ νοῦς ἐπασχολεῖται καὶ φροντίζει περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, ἡ ἀρετὴ δὲν ἐξυπνίζει καὶ διεγείρει τὸν λογισμὸν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγάπην καὶ ἀπόκτησιν αὐτῆς. Ἡ ἀπὸ τῆς φθαρτῆς ὕλης λύτρωσις προηγεῖται τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ ἑνώσεως, ἂν καὶ πολλάκις συμβαίνῃ τὸ ἐναντίον εἴς τινας ἄνδρας. Ἐπειδὴ ἄλλη εἶναι ἡ τάξις καὶ ἡ συνήθεια τῆς θείας οἰκονομίας, καὶ ἄλλη ἡ κοινὴ τάξις τῶν ἀνθρώπων· σὺ ὅμως φύλαξον τὴν κοινὴν τάξιν. Ἐὰν δὲ προλάβῃ εἰς σὲ ἡ θεία χάρις, τοῦτο εἶναι δῶρον αὐτῆς· εἰ δὲ καὶ δὲν σὲ προλάβῃ, ἀκολούθησον καὶ σὺ τὴν κοινὴν ὁδὸν τῶν ἀνθρώπων, τὴν ὁποίαν πολλοὶ ἀλληλοδιαδόχως κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς διαγωγῆς αὐτῶν περιεπάτησαν, καὶ οὕτω ἀνάβηθι εἰς τὴν τελειότητα τοῦ πνευματικοῦ πύργου.

Ἑκάστη πνευματικὴ ἀρετή, ἥτις ἐνεργεῖται διὰ τῆς θεωρίας, καὶ ἐκπληροῦται δι᾽ ἐντολῆς, φυλαττομένης δι᾽ αὐτήν, δὲν θεωρεῖται παντελῶς ὑπὸ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν· καὶ ἑκάστη πρακτικὴ ἀρετή, ἥτις ἐνεργεῖται διὰ τῶν σωματικῶν ἐνεργειῶν, ὑπάρχει

σύνθετος· ἐπειδὴ ἡ μία μόνη ἐντολὴ ἀπαιτεῖ καὶ τὰ δύο, τὴν θεωρίαν καὶ τὴν πρᾶξιν, διὰ τῆς συμπράξεως τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν δυνάμεων· καὶ αὕτη ἡ σύνθεσις καὶ τῶν δύο εἶναι μία· ἐπειδὴ τὰ ἔργα, διὰ τῶν ὁποίων φροντίζει τις περὶ τῆς καθαρότητος, δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἐνθύμησιν τῶν παρελθόντων ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ λαμβάνουσιν ἀπὸ τὸν νοῦν τὴν λύπην, τὴν προξενουμένην εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς ἐνθυμήσεως αὐτῶν τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ γίνεται ἀπὸ τοῦδε ἡ ἔλευσις τῆς ἐνθυμήσεως εἰς τὸν νοῦν ὠφέλιμος· ἐπειδὴ ὑπερτερεῖ ἡ πλεονεξία τῆς ψυχῆς εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς παρὰ τὴν τοῦ συντρόφου αὐτῆς σώματος κατὰ τὸ μέρος τῆς φαινομένης ἐπιθυμίας. Πᾶν πρᾶγμα καλλωπίζεται ὑπὸ τοῦ μέτρου· διότι χωρὶς μέτρον, καὶ αὐτὰ τὰ νομιζόμενα καλά, μετατρέπονται πρὸς βλάβην.

Θέλεις νὰ ἑνωθῇς μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ νοός σου, καὶ νὰ αἰσθανθῇς τὴν ἐξ ἐκείνης τῆς ἑνώσεως γλυκύτητα, ἥτις δὲν ὑποπίπτει εἰς τὰς σωματικὰς αἰσθήσεις; ἀκολούθησον τὴν ἐκ τῆς ἀγάπης προερχομένην ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης, ἥτις, ὅταν εὑρεθῇ ἐντός σου, εἰκονίζει εἰς σὲ ἐκεῖνο τὸ ἅγιον κάλλος, (τὸν Θεὸν δηλ., ὅστις εἶναι ἡ ἀγάπη), κατὰ τὸ ὁποῖον ὡμοιώθης. Ἡ γενικὴ ἀρετὴ τῆς ἀγάπης, χωρὶς νὰ μεσολαβήσῃ ποσῶς κανὲν διάστημα καιροῦ, κάμνει τὴν ψυχὴν μέτοχον τῆς θεότητος διὰ τῆς ἑνώσεως τῆς θείας δόξης.

Ἡ πνευματικὴ ἕνωσις εἶναι ἀσημείωτός τις ἐνθύμησις, ἥτις μετὰ διαπύρου πόθου ἀχωρίστως ἀνάπτει εἰς τὴν καρδίαν· ἐπειδὴ λαμβάνει δύναμιν πρὸς τὸν δεσμὸν τῆς ἑνώσεως ἀπὸ τὴν διατήρησιν πασῶν τῶν ἐντολῶν, οὐχὶ καταχρηστικῶς, οὐδὲ φυσικῶς· καθότι ἐκεῖ εὑρίσκει ὕλην νὰ ἐπιστηριχθῇ εἰς αὐτὴν καρτερικῶς· διὰ τοῦτο ἔρχεται ἡ καρδία εἰς θαυμασμόν, καὶ κλείει τὰς διπλᾶς αὐτῆς αἰσθήσεις, τάς τε σωματικὰς καὶ ψυχικάς. Δὲν ὑπάρχει ἄλλη ὁδὸς νὰ φέρῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν πνευματικὴν ἀγάπην, ἥτις εἰκονίζει τὴν ἀόρατον εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἐὰν δὲν ἀρχίσῃ τις πρότερον νὰ ἐλεῇ, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν, κατὰ τὴν τελειότητα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· διότι οὕτω προστάττει εἰς ἐκείνους, οἵτινες ὑπακούουσιν εἰς αὐτόν, τὸ νὰ θέσωσι τοῦτο θεμέλιον πρὸς τὴν τελειότητα.

Ἄλλη εἶναι ἡ διδασκαλία τῆς πράξεως, καὶ ἄλλη ἡ καλὴ διδασκαλία τῆς κοσμικῆς σοφίας, ἥτις γνωρίζει μὲν νὰ στολίσῃ τοὺς λόγους αὐτῆς, χωρὶς ὅμως τὴν δοκιμὴν τῆς ἀρετῆς· καὶ ἠξεύρει μὲν νὰ ὁμιλῇ περὶ ἀρετῆς, χωρὶς ὅμως νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ φανερώσῃ τὰ περὶ αὐτῆς· ἐπειδὴ ποτὲ δὲν ἐδοκίμασεν αὐτὴν δι᾿ ἔργου· ἡ ἐκ τῆς πράξεως διδασκαλία εἶναι ταμεῖον τῆς ἐλπίδος, ἡ δὲ ἄνευ πράξεως τῆς ἔξω σοφίας εἶναι παρακαταθήκη ἐντροπῆς.

Καθὼς τὸ ζωγραφημένον ὕδωρ δὲν δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὴν δίψαν τοῦ τεχνίτου, ὅστις ζωγραφίζει αὐτό, καὶ καθὼς τὰ καλὰ ὀνείρατα ἐξαπατῶσι μετὰ τὸν ὕπνον τὸν ἄνθρωπον, ὅστις βλέπει αὐτά, οὕτω νόησον καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἔξω σοφίας, ἥτις διδάσκει τὴν ἀρετήν, χωρὶς νὰ πράττῃ τὴν ἀρετήν· ὅστις ὅμως διδάσκει τὴν ἀρετὴν διὰ τῆς δοκιμῆς αὐτῆς τῆς ἀρετῆς, ὁ τοιοῦτος μεταδίδει αὐτὴν εἰς τὸν ἀκούοντα, καθὼς μεταδίδει τις εἰς ἄλλον μέρος τι ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας· διότι ὅστις σπείρει ἐκ τῶν ἰδίων ἀρετῶν τὴν διδασκαλίαν εἰς τὰ ὦτα τῶν ἀκουόντων, αὐτὸς λαλεῖ μετὰ παρρησίας εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ τέκνα, καθὼς ὁ γηραιὸς Ἰακὼβ εἶπεν εἰς τὸν σώφρονα Ἰωσήφ, ἰδοὺ σοὶ ἔδωκα ἓν μέρος περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σου, τὸ ὁποῖον ἔλαβον ἐκ τῶν Ἀμορραίων διὰ τοῦ ξίφους μου καὶ τοῦ τόξου μου.

Ἕκαστος ἄνθρωπος ὅταν ἔχῃ πολιτείαν μεμολυσμένην, ἡ πρόσκαιρος ζωὴ εἶναι ἐπιθυμητὴ εἰς αὐτόν, καθὼς καὶ ὁ τούτου δεύτερος, ὅστις ὑπάρχει στερημένος πνευματικῆς γνώσεως. Εἶπέ τις τῶν πατέρων, ὅτι ὁ φόβος τοῦ θανάτου λυπεῖ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος κατακρίνεται ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συνειδήσεως· ὅστις ὅμως ἔχει ὡς καλὴν μαρτυρίαν εἰς ἑαυτὸν τὸν ἔπαινον τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ, αὐτὸς ἐπιθυμεῖ τὸν θάνατον ὡς ζωήν. Μὴ λογίζου τινὰ ὡς ἀληθινὸν ἐνάρετον, ἐν ὅσῳ οὗτος ἀπὸ δειλίαν καὶ φόβον αἰχμαλωτίζει τὸν νοῦν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγάπην τῆς παρούσης ζωῆς. Ὅλα τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά, τὰ ὁποῖα συμβαίνουσιν εἰς τὸ σῶμα, νὰ στοχάζησαι ὡς ἐνύπνια· καθότι ὄχι μόνον ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου θέλεις χωρισθῇ ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ πολλάκις καὶ πρὸ τοῦ θανάτου σὲ καταλείπουσι καὶ φεύγουσιν· ἐὰν ὅμως τινὰ ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν ἕνωσίν τινα μετὰ τῆς ψυχῆς σου, αὐτὰ νόμιζε, ὅτι ἔχεις κτήματα εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν σου, καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ὑπάγουσι μετὰ σοῦ· καὶ ἐὰν μὲν ἦναι καλά, χαῖρε καὶ εὐχαρίστει τὸν Θεὸν διὰ τοῦ νοός σου· ἐὰν ὅμως ἦναι κακά, λυποῦ, καὶ στέναζε, καὶ ζήτει νὰ ἐλευθερωθῇς ἀπὸ αὐτά, ἐν ὅσῳ ὑπάρχεις μετὰ τοῦ σώματός σου. Ἕκαστον καλόν, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖται εἰς σὲ νοητῶς, ἔχε καὶ φύλαττε ἀκριβῶς ἐν τῷ κρυπτῷ· διότι τὸ βάπτισμα καὶ ἡ πίστις σοὶ ἐγένοντο μεσῖται εἰς αὐτό, διὰ τῶν ὁποίων προσεκλήθης ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ καλὰ αὐτοῦ ἔργα, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Β΄.

Περὶ ἀπαρνήσεως κόσμου καὶ ἀποχῆς τῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους παρρησίας.

ΟΤΑΝ ἀγαπήσωμεν νὰ φύγωμεν ἐκ τοῦ κόσμου καὶ νὰ γίνωμεν ξένοι τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, κανὲν ἄλλο πρᾶγμα δὲν χωρίζει ἡμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου τόσον, οὐδὲ θανατώνει τὰ πάθη, καὶ ἐξυπνίζει καὶ ζωογονεῖ ἡμᾶς εἰς τὰ πνευματικὰ ἔργα, ὅσον τὸ πένθος καὶ ὁ καρδιακὸς πόνος, ὁ γινόμενος μετὰ διακρίσεως· διότι τὸ πρόσωπον τοῦ αἰδήμονος ἀνθρώπου μιμεῖται τὴν ταπείνωσιν τοῦ ἠγαπημένου Χριστοῦ. Καὶ πάλιν, κανὲν ἄλλο πρᾶγμα δὲν μᾶς κάμνει νὰ συναναστρεφώμεθα μετὰ τοῦ κόσμου καὶ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, καὶ μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ μεθυστῶν καὶ ἀσώτων, ὡς καὶ ἄλλο τι δὲν χωρίζει ἡμᾶς ἐκ τῶν θησαυρῶν τῆς θείας σοφίας, καὶ ἐκ τῆς γνώσεως τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, ὅσον ὁ μετὰ χλευασμοῦ γέλως, καὶ ὁ μετὰ παρρησίας ἀστεϊσμός, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐπάγγελμα τοῦ δαίμονος τῆς πορνείας. Ἐπειδὴ ἐδοκίμασα τὴν πνευματικήν σου φρόνησιν, ὦ ἀγαπητέ, σὲ παρακαλῶ μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης, νὰ φυλάττῃς σεαυτὸν ἀπὸ τὰς τέχνας καὶ ἐπιβουλὰς τοῦ ἐχθροῦ, ἵνα μὴ διὰ τῆς ἀστειότητος καὶ τοῦ χαριεντισμοῦ ψυχράνῃς τὴν ψυχήν σου ἐκ τῆς θέρμης τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, ὅστις διὰ σὲ ἐγεύθη χολὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ ἀντὶ τῆς γλυκείας ἐκείνης μελέτης καὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν παρρησίας πληρώσῃς τὴν ψυχήν σου ἀπὸ πολλὰς ἀπρεπεῖς φαντασίας, ὅταν ὑπάρχῃς ἔξυπνος· ὅταν δὲ κοιμᾶσαι, θέλει αἰχμαλωτίσει αὐτὴν ὁ ἐχθρὸς διὰ τῶν ἀτόπων καὶ αἰσχρῶν ἐνυπνίων, τῶν ὁποίων τὴν δυσωδίαν δὲν δύνανται νὰ ὑποφέρωσιν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ· καὶ εἰς μὲν τοὺς ἄλλους θέλεις γίνει αἰτία ψυχικοῦ πτώματος· εἰς ἑαυτὸν δὲ ὀξεῖα ἄκανθα πειρασμοῦ. Παραβίασον λοιπὸν σεαυτὸν νὰ μιμηθῇς τὴν ταπείνωσιν τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἐξαφθῇ ἔτι περισσότερον τὸ θεῖον πῦρ εἰς τὴν καρδίαν σου, τὸ ὁποῖον ἐτέθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς αὐτήν· διὰ τοῦ ὁποίου πυρὸς ἐκριζοῦνται ἐξ αὐτῆς ὅλαι αἱ κοσμικαὶ ταραχαί, αἵτινες φονεύουσι τὸν νέον κατὰ Χριστὸν ἄνθρωπον, καὶ μολύνουσι τὰς ψυχικὰς ἁγίας αὐλὰς τοῦ Κυρίου τοῦ ἁγίου καὶ δυνατοῦ· διὸ ἐγὼ δύναμαι νὰ εἴπω μετὰ θάρρους συμφώνως μὲ τὸν ἅγιον ἀπόστολον Παῦλον, ὅτι εἴμεθα ναὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ἂς ἁγιάσωμεν λοιπὸν καὶ καθαρίσωμεν τὸν ναὸν τοῦτον, καθόσον ὁ ἴδιος εἶναι καθαρὸς καὶ ἅγιος, ἵνα ἐπιθυμήσῃ νὰ κατοικήσῃ ἐν αὐτῷ· ἂς στολίσωμεν αὐτὸν δι' ὅλων τῶν καλῶν καὶ ἐναρέτων πράξεων· ἂς θυμιάσωμεν αὐτὸν διὰ

τοῦ θυμιάματος τῆς καθαρᾶς καὶ καρδιακῆς προσευχῆς πρὸς ἀνάπαυσιν τοῦ ἰδίου θείου θελήματος, τὴν ὁποίαν προσευχὴν ἀδύνατον εἶναι ν' ἀποκτήσῃς τις διὰ τῆς συναναστροφῆς τῶν κοσμικῶν συνεχῶν ταραχῶν, καὶ οὕτω θέλει ἐπισκιάσει εἰς τὴν ψυχήν σου ἡ νεφέλη τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ φῶς τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ θέλει διαλάμψει ἐντὸς τῆς καρδίας σου· καὶ οἱ μὲν ἅγιοι ἄγγελοι, οἱ κάτοικοι τοῦ σκηνώματος τοῦ Θεοῦ, θέλουσι πληρωθῆ ἀπὸ χαρὰν καὶ εὐφροσύνην, οἱ δὲ ἀναίσχυντοι δαίμονες διὰ τῆς φλογὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος θέλουσιν ἐξαφανισθῆ.

Ὀνείδιζε λοιπὸν πάντοτε τὸν ἑαυτόν σου, ἀδελφέ, καὶ λέγε· ἀλλοίμονον εἰς σέ, ὦ ἀθλία ψυχή! ἐπλησίασεν ὁ ἐκ τοῦ σώματός σου ἀποχωρισμός, διατί εὐχαριστεῖσαι εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα σήμερον μέλλεις νὰ ἐγκαταλείψῃς, καὶ νὰ στερηθῇς τὴν θεωρίαν αὐτῶν εἰς τοὺς αἰῶνας; πρόσεχε, ὦ ψυχή, εἰς τὸν ἑαυτόν σου, καὶ συλλογίζου τὰ ὅσα ἔπραξας, καὶ πῶς ἔπραξας αὐτά, καὶ ποῖα εἶναι, καὶ μετὰ τίνος ἀπέρασας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, ἢ ποῖος ἐδέχθη τὸν κόπον τῆς ἐργασίας τῆς πνευματικῆς σου γεωργίας, καὶ τίνα εὐχαρίστησας διὰ τῆς πάλης σου, ἵνα ἐξέλθῃ εἰς ἀπάντησίν σου ἐν καιρῷ τῆς ἐντεῦθεν ἐκδημίας σου· ποῖον δὲ εὐχαρίστησας ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ζωῆς σου, ἵνα ἀναπαυθῇς ἤδη εἰς τὸν λιμένα αὐτοῦ; τίνος δὲ χάριν ἐκακοπάθησας κοπιάζουσα, ἵνα φθάσῃς ἤδη εἰς αὐτὸν μετὰ χαρᾶς; ποῖον ἀπέκτησας φίλον εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ἵνα σὲ ὑποδεχθῇ ἐν καιρῷ τῆς ἐξόδου σου; εἰς τίνος χωράφιον ἐδούλευσας, καὶ τίς εἶναι, ὅστις μέλλει νὰ πληρώσῃ τὸν μισθόν σου ἐν τῇ δύσει τοῦ χωρισμοῦ ἐκ τοῦ σώματός σου;

Σύ, ὦ ψυχή, ἐξέτασον σεαυτήν, καὶ βλέπε πρὸς ποίαν γῆν εἶναι ἡ μερίς σου· καὶ ἂν διέβης τὸ χωράφιον τῶν ἁμαρτιῶν σου, τὸ ὁποῖον καρποφορεῖ πικρίαν εἰς τοὺς δουλεύοντας αὐτό· κράξον καὶ βόησον μετὰ κλαυθμοῦ καὶ στεναγμοῦ καὶ ἀδημονίας ἐκεῖνα τὰ λόγια, τὰ ὁποῖα ἀναπαύουσι τὸν Θεόν σου περισσότερον ἀπὸ τὰς θυσίας καὶ τὰ ὁλοκαυτώματα· ἂς ἀναβρύῃ τὸ στόμα σου παραπονετικὰς φωνάς, εἰς τὰς ὁποίας εὐφραίνονται οἱ ἅγιοι ἄγγελοι· πλύνε τὰς παρειάς σου μὲ τὰ κλαύματα τῶν ὀμμάτων σου, ἵνα ἀναπαυθῇ εἰς σὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ καθαρίσῃ τὸν ῥύπον τῆς κακίας σου· καταπράϋνον διὰ τῶν δακρύων τὸν Κύριόν σου, ἵνα ἔλθῃ καὶ πρὸς σέ· ἐπικαλοῦ τὴν Μαρίαν καὶ Μάρθαν, ὅπως σὲ διδάξωσι πενθικὰς φωνάς· βόησον πρὸς τὸν Κύριον, καὶ εἰπέ·

Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅστις ἔκλαυσας ἐπὶ Λαζάρῳ, καὶ ἔχυσας δάκρυα λύπης καὶ συμπαθείας ἐπάνω εἰς αὐτόν, δέξαι τὰ τῆς πικρίας μου δάκρυα· ἰάτρευσον διὰ τῶν ἁγίων σου παθημάτων τὰ πάθη μου· θεράπευσον διὰ τῶν πληγῶν σου τὰς ψυχι-

κάς μου πληγάς· διὰ τοῦ τιμίου σου αἵματος καθάρισόν μου τὸ αἷμα, καὶ ἕνωσον τὴν εὐωδίαν τοῦ ζωοποιοῦ σου σώματος τῷ σώματί μου· ἡ χολή, τὴν ὁποίαν παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἐποτίσθης, ἂς γλυκάνῃ τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τὴν πικρίαν, τὴν ὁποίαν ὁ ἀντίδικός μου διάβολος μ' ἐπότισε· τὸ πανάγιόν σου σῶμα, τὸ ὁποῖον ἐτανύσθη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἂς ἀναπτερώσῃ πρὸς σὲ τὸν νοῦν μου, ὅστις ἐσύρθη κάτω ὑπὸ τῶν δαιμόνων· ἡ παναγία σου κεφαλή, τὴν ὁποίαν ἔκλινας ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἂς ὑψώσῃ τὴν κεφαλήν μου, τὴν περιϋβρισθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων δαιμόνων· αἱ πανάγιαί σου χεῖρες, αἱ καθηλωθεῖσαι ὑπὸ τῶν παρανόμων ἐν τῷ σταυρῷ, ἂς μὲ ἀναβιβάσωσι πρὸς σὲ ἐκ τοῦ χάσματος τῆς ἀπωλείας, καθὼς ὑπεσχέθη τὸ πανάγιόν σου στόμα· τὸ πρόσωπόν σου, τὸ δεξάμενον ραπίσματα καὶ ἐμπτύσματα ὑπὸ τῶν καταράτων Ἰουδαίων, ἂς μοῦ λαμπρύνῃ τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐμολύνθη ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας· ἡ ψυχή σου, τὴν ὁποίαν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὑπάρχων, παρέδωκας εἰς τὸν πατέρα σου, ἂς μὲ ὁδηγήσῃ πρὸς σὲ διὰ τῆς χάριτός σου· δὲν ἔχω καρδίαν θλιβομένην πρὸς ἀναζήτησίν σου, δὲν ἔχω μετάνοιαν, δὲν ἔχω κατάνυξιν, οὐδὲ δάκρυα, τὰ ὁποῖα ἐπαναφέρουσι τὰ τέκνα εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα. Δὲν ἔχω, δέσποτα, δάκρυον παρακλητικόν· ἐσκοτίσθη ὁ νοῦς μου ἀπὸ τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου, καὶ δὲν δύναται ν' ἀτενίσῃ πρὸς σὲ μετὰ πόνου· ἐψυχράνθη ἡ καρδία μου ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν πειρασμῶν, καὶ δὲν δύναται νὰ θερμανθῇ διὰ τῶν δακρύων τῆς πρὸς σὲ ἀγάπης. Ἀλλὰ σύ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεός μου, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν, δώρησαί μοι τελείαν μετάνοιαν καὶ καρδίαν ἐπίπονον, ἵνα ὁλοψύχως ἐξέλθω εἰς ἀναζήτησίν σου· διότι ἄνευ σοῦ θέλω ἀποξενωθῇ ἀπὸ παντὸς ἀγαθοῦ. Χάρισαί μοι λοιπόν, ὦ ἀγαθέ, τὴν χάριν σου· ὁ πατήρ, ὅστις σ' ἐγέννησεν ἐκ τῶν κόλπων αὐτοῦ ἀχρόνως καὶ ἀϊδίως, ἂς ἀνανεώσῃ εἰς ἐμὲ τὰς μορφὰς τῆς εἰκόνος σου· σ' ἐγκατέλιπον, μὴ μ' ἐγκαταλείπῃς· ἐχωρίσθην ἀπὸ σοῦ, ἔξελθε εἰς ἀναζήτησίν μου, καὶ εὑρὼν εἰσάγαγέ με εἰς τὰς νομάς σου, καὶ συναρίθμησόν με μετὰ τῶν προβάτων τῆς ἐκλεκτῆς σου ποίμνης, καὶ διάθρεψόν με μετ' αὐτῶν ἐκ τῆς χλόης τῶν θείων σου μυστηρίων, τῶν ὁποίων ὑπάρχει κατοικητήριον ἡ καθαρὰ καρδία, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφαίνεται ἡ ἔλλαμψις τῶν ἀποκαλύψεών σου, ἡ ὁποία ἔλλαμψις εἶναι παρηγορία καὶ ἀναψυχὴ τῶν κοπιώντων διὰ σὲ ἐν θλίψεσι καὶ διαφόροις μάστιξι· τῆς ὁποίας ἐλλάμψεως εἴθε ν' ἀξιωθῶμεν καὶ ἡμεῖς διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας σου, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Γ'.

Περὶ ἀναχωρήσεως· καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ δειλιῶμεν καὶ νὰ φοβώμεθα, ἀλλὰ νὰ στηρίζωμεν τὴν καρδίαν εἰς τὴν πρὸς Θεὸν πεποίθησιν, καὶ νὰ ἔχωμεν θάρρος καὶ ἀδίστακτον πίστιν, ὡς ἔχοντες φρουρὸν καὶ φύλακα τὸν Θεόν.

ΕΑΝ ποτε εὑρεθῇς ἄξιος ν' ἀναχωρήσῃς ἐκ τοῦ κόσμου καὶ νὰ ἡσυχάσῃς κατὰ μόνας, ἡ ὁποία ἡσυχία ἔχει ἐλαφρὰ τῆς ἐλευθερίας τὰ φορτία διὰ τὴν οὐράνιον βασιλείαν, μὴ σὲ ταράξῃ ποσῶς ὁ λογισμὸς τοῦ φόβου κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ διὰ διαφόρων τρόπων τῆς μεταβολῆς τῶν λογισμῶν, ἀλλὰ μᾶλλον πίστευε, ὅτι ἔχεις φύλακα αὐτὸν τὸν Θεόν, ὅστις εἶναι μετὰ σοῦ, καὶ τὴν περὶ τούτου ἀκρίβειαν ἂς σὲ πληροφορήσῃ ἡ φρόνησίς σου, ὅτι σὺ μεθ' ὅλης τῆς κτίσεως ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ δεσπότου ἐστὲ δοῦλοι, ὅστις διὰ μόνου ἑνὸς νεύματος κινεῖ καὶ σαλεύει, καὶ ἡμερώνει καὶ οἰκονομεῖ τὰ πάντα, καὶ οὐδεὶς δοῦλος δύναται νὰ βλάψῃ τινὰ ἐκ τῶν συνδούλων αὐτοῦ ἄνευ τῆς παραχωρήσεως ἐκείνου, ὅστις προνοεῖ καὶ κυβερνᾷ τὰ πάντα. Ταῦτα ἀφοῦ συλλογισθῇς, εὐθὺς ἀνάστα καὶ λάβε θάρρος. Ἐὰν δὲ ἐδόθη ἄδεια εἴς τινα κτίσματα νὰ κακοποιήσωσί τινα δοῦλον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν συνέβη εἰς πᾶσαν περίστασιν καὶ εἰς πᾶν πρᾶγμα· καθότι οὔτε οἱ δαίμονες, οὔτε τὰ βλαπτικὰ θηρία, οὔτε οἱ κακοὶ ἄνθρωποι δύνανται νὰ πληρώσωσι τὸ ἑαυτῶν κακὸν θέλημα πρὸς ἀφανισμὸν καὶ ἀπώλειαν τοῦ ἄλλου, ὅταν δὲν θέλει ὁ κυβερνῶν τὰ πάντα Θεός· ἀλλὰ καὶ ὅταν θέλῃ, δίδει καὶ ὅρια εἰς αὐτά, κατὰ πόσον πρέπει νὰ βλάψωσι· διότι δὲν δίδει εἰς αὐτὰ τὴν ἐλευθερίαν νὰ κακοποιήσωσί τινα, ὅσον αὐτὰ θέλουσιν· ἐπειδὴ ἐὰν ἐγίνετο τοῦτο, δὲν ἠδύνατο νὰ ζήσῃ εἰς τὸν κόσμον πᾶσα σάρξ· διότι δὲν ἀφίνει ὁ Θεὸς τὰ κτίσματα αὐτοῦ, ἵνα πλησιάσῃ εἰς αὐτὰ ἡ ἐξουσία τῶν δαιμόνων καὶ τῶν κακῶν ἀνθρώπων, καὶ βλάψωσιν αὐτὰ κατὰ τὸ θέλημα αὐτῶν· διὰ τοῦτο λέγε πάντοτε εἰς τὴν ψυχήν σου, ἐγὼ ἔχω φύλακα, ὅστις μὲ φυλάττει, καὶ δὲν δύναται κανὲν τῶν κτισμάτων νὰ φανῇ ἔμπροσθέν μου, ἐκτὸς μόνον ἐὰν ἐδόθη εἰς αὐτὸ διαταγὴ ἄνωθεν. Πίστευσον ἀδιστάκτως, ὅτι οὔτε εἰς τὰ ὄμματά σου δύνανται νὰ φανῶσιν, οὔτε εἰς τὰ ὦτα σου τολμῶσι νὰ δώσωσι κρότον διὰ τῶν ἑαυτῶν ἀπειλῶν· καθότι ἐὰν εἶχον ἄδειαν ἄνωθεν, δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη πλέον νὰ σὲ φοβήσωσι διὰ λόγου καὶ

λόγων, ἀλλ' εὐθὺς ἤθελον ἐκπληρώσει τὸ ἔργον τῆς βλάβης κατὰ τὸ θέλημα αὐτῶν.

Καὶ πάλιν, λέγε καθ' ἑαυτόν, ὅτι ἐὰν ἦναι θέλημα τοῦ δεσπότου μου νὰ ἐξουσιάσωσιν οἱ δαίμονες καὶ οἱ κακοὶ ἄνθρωποι τὸ πλάσμα αὐτοῦ, οὐδ' ἐγὼ ἀποφεύγω τοῦτο, ἀλλὰ δέχομαι αὐτὸ μετὰ μεγίστης μου εὐχαριστήσεως, ὡς εὐγνώμων τις δοῦλος, ὅστις δὲν θέλει νὰ καταργήσῃ τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ οὕτω θέλεις πληρωθῆ ἀπὸ χαρὰν εἰς τοὺς πειρασμούς σου, γνωρίζων ἀκριβῶς, ὅτι σὲ κυβερνᾷ, καὶ διευθύνει τὰ κατ' ἐσὲ ἡ θεία πρόνοια. Στήριξον λοιπὸν τὴν καρδίαν σου εἰς τὴν πρὸς τὸν Κύριον πεποίθησιν, καὶ μὴ φοβηθῇς, μήτε ἀπὸ νυκτερινοῦ φόβου, μήτε ἀπὸ τὰ βέλη τὰ πετόμενα τὴν ἡμέραν· διότι λέγει, ὅτι ἡ πίστις τοῦ δικαίου, τὴν ὁποίαν ἔχει πρὸς τὸν Θεόν, ἡμερώνει τὰ ἄγρια θηρία καὶ κάμνει αὐτὰ ὡς πρόβατα.

Ἐὰν δὲ λέγῃς, ὅτι ἐγὼ δὲν εἶμαι δίκαιος, ὥστε νὰ ἔχω πεποίθησιν εἰς τὸν Θεόν· ἀλλὰ γνώριζε, ὅτι καὶ σὺ διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς ἐξῆλθες εἰς τὴν ἔρημον, ἥτις ὑπάρχει πλήρης θλίψεων, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ὑπήκουσας εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· λοιπὸν νομίζεις, ὅτι ματαίως κοπιάζεις, ὑποφέρων κόπους καὶ θλίψεις; ὄχι, ὁ Θεὸς δὲν θέλει τὸν κόπον σου, ἀλλὰ σὺ προσφέρεις εἰς αὐτὸν ὡς θυσίαν ἀγάπης τὰς ἰδίας σου θλίψεις καὶ στενοχωρίας. Ταύτην τὴν διάκρισιν δεικνύουσι πάντες, ὅσοι ἀγαπῶσι τὸν Θεόν, στενοχωροῦντες καὶ θλίβοντες ἑαυτοὺς διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην· διότι ὅσοι προθυμοποιοῦνται νὰ ζήσωσιν ἐν φόβῳ Θεοῦ, ὑποφέρουσι πᾶσαν θλίψιν, καὶ ὑπομένουσι πάντα διωγμὸν δι' αὐτόν, καὶ αὐτὸς κάμνει αὐτοὺς ἐξουσιαστὰς τῶν ἑαυτοῦ κρυπτῶν θησαυρῶν.

Εἶπε δέ τις τῶν ἁγίων πατέρων· ὑπῆρχε ποτέ τις ἀναχωρητής, γέρων τίμιος, πρὸς τὸν ὁποῖον, εὑρισκόμενος εἰς λύπην τῶν πειρασμῶν, ἀπῆλθον καὶ ἐγὼ ἅπαξ· αὐτὸς δὲ ὁ μακάριος ἀσθενὴς ὢν ἔκειτο· ἀφοῦ δὲ ἠσπάσθην αὐτόν, καὶ ἐκάθισα πλησίον αὐτοῦ, εἶπον πρὸς αὐτόν· εὔχου, πάτερ, ὑπὲρ ἐμοῦ, διότι πολὺ θλίβομαι ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τῶν δαιμόνων· ἐκεῖνος δὲ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἀτενίσας πρὸς ἐμέ, εἶπε· τέκνον, σὺ εἰσέτι νέος ὑπάρχεις, καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἀφίνει εἰς σὲ πειρασμούς· καὶ ἐγὼ εἶπον, ναί, καὶ νέος εἰμί, καὶ πειρασμοὺς ἔχω δυνατῶν ἀνθρώπων· καὶ ἐκεῖνος πάλιν εἶπε, λοιπὸν ὁ Θεὸς θέλει νὰ σὲ σοφίσῃ· ἐγὼ δὲ ἀπήντησα, καὶ πῶς θέλει νὰ μὲ σοφίσῃ, ἐνῷ καθημέραν κινδυνεύω τὸν ψυχικὸν θάνατον; καὶ ἐκεῖνος, σιώπα, τέκνον, ὁ Θεὸς σὲ ἀγαπᾷ· μέλλει ὁ Θεὸς νὰ σοὶ δώσῃ τὴν χάριν του.

Εἶπε δὲ πάλιν· γνώριζε, τέκνον, ὅτι τριάκοντα χρόνους ἐπολέμησα μετὰ τῶν δαιμόνων, καί, παρελθόντος τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους,

δὲν ἐβοηθήθην ποσῶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ὁπότε δὲ παρῆλθε τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος, ἤρχισα νὰ εὑρίσκω μικράν τινα ἀνάπαυσιν· καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου, ηὔξανε καὶ ἡ ἀνάπαυσίς μου· ἀφοῦ δὲ παρῆλθε τὸ εἰκοστὸν ἕβδομον, καὶ ἔφθασα τὸ εἰκοστὸν ὄγδοον ἔτος, ηὐξήθη καὶ ἡ ἀνάπαυσίς μου περισσότερον· παρερχομένου δὲ καὶ τοῦ τριακοστοῦ καὶ φθάνοντος ἤδη εἰς τὸ τέλος, τόσον ἠσθάνθην τὴν δύναμιν τῆς ἀναπαύσεως, ὥστε δὲν ἐγνώριζον εἰς πόσον μέτρον ἔφθασεν. Εἶπε δὲ προσέτι καὶ τὰ ἑξῆς· ὅτι ὅταν ἐγερθῶ εἰς τὴν προσευχήν μου, μίαν μόνην δόξαν προφθάνω νὰ εἴπω· ἐφεξῆς δὲ ἐὰν καὶ τρεῖς ἡμέρας σταθῶ, εὑρίσκομαι εἰς ἔκπληξιν μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν αἰσθάνομαι ποσῶς τὸν κόπον. Ἰδοὺ λοιπὸν τὸ δι' ὑπομονῆς ἔργον τοῦ πολλοῦ καιροῦ ποίαν ἀνάπαυσιν προεξένησεν εἰς ἐμέ.

Ὑπῆρχέ τις τῶν ἁγίων πατέρων, ὅστις ἔτρωγε δὶς τῆς ἑβδομάδος· καὶ ἔλεγεν εἰς ἐμέ, ὅτι καθ' ἣν ἡμέραν ἤθελον ὁμιλήσει μετά τινος, κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν δὲν δύναμαι νὰ φυλάξω κατὰ τὴν συνήθειάν μου τὸν κανόνα τῆς νηστείας, ἀλλ' ἀναγκάζομαι νὰ καταλύω. Ἐγὼ δὲ ὡς ἐκ τούτου ἐννόησα, ὅτι ἡ ἀρετὴ τῆς σιωπῆς ὄχι μόνον ὑψώνει τὸν νοῦν πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ φανερὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐκτελοῦνται διὰ τοῦ σώματος, προξενεῖ μεγάλην δύναμιν πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν· φωτίζει δὲ καὶ τὸν νοῦν εἰς τὴν κρυπτὴν αὐτοῦ ἐργασίαν· καὶ καθὼς εἶπον οἱ πατέρες, ὅτι ἡ φύλαξις τοῦ στόματος ἐξυπνίζει τὴν συνείδησιν πρὸς τὸν Θεόν, ἐάν τις σιωπᾷ ἐν γνώσει. Οὗτος ὁ ἐν λόγῳ ἅγιος ἐσυνείθιζε πολὺ νὰ ἵσταται εἰς τὴν ἀγρυπνίαν τῆς νυκτός· διότι ἔλεγεν, ὅτι καθ' ἣν νύκτα ἵσταμαι ἕως τὸ πρωῒ ἄγρυπνος, μετὰ τὴν ψαλμῳδίαν ἀναπαύομαι· ἀφοῦ δὲ ἐξυπνήσω ἀπὸ τὸν ὕπνον, αἰσθάνομαι ὅτι ἐκείνην τὴν ἡμέραν γίνομαι ὡς εἷς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δὲν εὑρίσκεται εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, καὶ λογισμοὶ γήϊνοι δὲν ἔρχονται εἰς τὴν καρδίαν μου, οὐδὲ ἔχω χρείαν νὰ κάμω τοὺς διορισμένους κανόνας μου, ἀλλ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν εὑρίσκομαι εἰς ἔκπληξιν καὶ θεωρίαν.

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καθ' ἣν ἔμελλον νὰ φάγω, ἔλεγεν ὁ ρηθεὶς πατήρ, ἀφοῦ παρῆλθον τέσσαρες ἡμέραι, καὶ δὲν ἔφαγον, πρὶν ἢ ἀκόμη φάγω, ἀνέστην νὰ ἐκτελέσω τὴν ἑσπερινήν μου προσευχήν, καὶ οὕτω νὰ γευθῶ· ἐστάθην λοιπὸν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ κελλίου μου, ὅτε ὑπῆρχε πολλὴ ὥρα πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου· καὶ ὡς ἤρχισα μόνον μίαν δόξαν, ἠσθάνθην τὴν νοεράν μου ἐργασίαν, καὶ παραυτα ἡρπάγην, χωρὶς νὰ γνωρίζω, ποῦ εὑρίσκομαι· καὶ ἔμεινα οὕτως ὅλην τὴν νύκτα, ἕως ὅτου πάλιν ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, καὶ κατέκαυσε τὸ πρόσωπόν μου, καὶ τότε ἐστράφη ὁ νοῦς μου πρὸς ἐμαυτόν, καὶ ἀμέσως ἐννόησα, ὅτι εἶναι ἡ ἀκόλουθος ἡμέρα, καὶ εὐχαρίστησα τὸν Θεόν, ὅτι ὑπερεκχύνει τὴν χάριν αὐτοῦ εἰς

τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀξιοῖ τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτὸν τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ· λοιπὸν εἰς αὐτὸν μόνον πρέπει ἡ δόξα, καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Δ΄.

Περί τοῦ πόθου τοῦ κόσμου.

ΑΛΗΘΩΣ εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι δὲν δύναταί τις μετὰ τοῦ πόθου τοῦ κόσμου ν' ἀποκτήσῃ καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, οὔτε μετὰ τῆς συναναστροφῆς τοῦ κόσμου ν' ἀποκτήσῃ καὶ τὴν συναναστροφὴν τοῦ Θεοῦ, οὔτε μετὰ τῆς φροντίδος τοῦ κόσμου δύναται νὰ ἔχῃ καὶ τὴν φροντίδα τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ἀφήσωμεν τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν κενοδοξίαν τῶν ἀνθρώπων, ἢ πολλάκις καὶ διὰ τὴν ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων χρειῶν τοῦ σώματος, τότε πολλοὶ ἐξ ἡμῶν ἐκκλίνουσιν εἰς πολλὰ σφάλματα, οἵτινες ὑπεσχέθησαν νὰ ἐργάζωνται τὰ ἔργα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ δὲν ἐνθυμοῦνται τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Κυρίου, εἰπόντος, ὅτι ἐὰν καταβάλητε πᾶσαν ὑμῶν τὴν φροντίδα διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, δὲν θέλω σᾶς ὑστερήσει τῶν ἀναγκαίων χρειῶν τοῦ σώματος· διότι δὲν θέλω ἀφήσει ὑμᾶς νὰ φροντίζητε περὶ αὐτῶν. Περὶ τῶν ἀψύχων πετεινῶν, τὰ ὁποῖα ἐκτίσθησαν δι' ἡμᾶς, φροντίζει ὁ Κύριος, καὶ θέλει ἀμελήσει δι' ἡμᾶς; ποσῶς· διότι ὅστις φροντίζει διὰ τὰ πνευματικὰ αὐτοῦ ἔργα, ἢ καταγίνεται εἴς τινα ἐξ αὐτῶν ψυχικά, τὰ ἀναγκαῖα τοῦ σώματος ἑτοιμάζονται δι' αὐτὸν χωρὶς στενοχωρίαν καὶ φροντίδα εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν· ὅστις ὅμως ἐπασχολεῖται ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὰ σωματικά, ὁ τοιοῦτος ἐκπίπτει χωρὶς νὰ θέλῃ ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ἐὰν ἡμεῖς φροντίσωμεν ἀγωνιζόμενοι καὶ μεριμνῶντες περὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα γίνονται διὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, αὐτὸς θέλει φροντίσει καὶ περὶ τῶν δύο, τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἀγῶνος ἡμῶν.

Ἡμεῖς ὅμως ἂς μὴ ζητῶμεν νὰ δοκιμάσωμεν τὸν Θεὸν εἰς τὰ σωματικὰ ἀντὶ τῶν ψυχικῶν ἡμῶν ἔργων, ἀλλὰ τὸν σκοπὸν ὅλων τῶν πράξεων ἡμῶν ἂς μετατρέψωμεν εἰς τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων αἰωνίων ἀγαθῶν· διότι ὅστις ἅπαξ ἐκθέσῃ ἑαυτὸν διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ τελειώσῃ αὐτήν, αὐτὸς πλέον δὲν φροντίζει διὰ τὰ σωματικά, εἴτε ὑπάρχουσιν, εἴτε μή· καθόσον ταῦτα πολλάκις ὁ Θεὸς συγχωρεῖ νὰ λείψωσιν, ἵνα δοκιμασθῶσιν εἰς τὰ τοιαῦτα οἱ ἐνάρετοι, καὶ παραχωρεῖ διὰ παντὸς μέσου νὰ διεγερθῶσι κατ' αὐτῶν πειρασμοί, καὶ

πληγώνει αὐτοὺς διὰ σωματικῶν ἀσθενειῶν, καθὼς τὸν Ἰώβ· ἔτι δὲ καὶ εἰς πτωχείαν ἐμβάλλει αὐτούς, καὶ εἰς χεῖρας τῶν κακῶν ἀνθρώπων, καὶ περιπλέον πληγώνει αὐτοὺς καὶ δι' ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔχουσι, μόνον εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν δὲν πλησιάζει καμμία βλάβη· διότι ἀδύνατον εἶναι, ὅταν περιπατῶμεν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, νὰ μὴ ἀπαντήσωμεν καὶ λυπηρά τινα, καὶ νὰ μὴ ταλαιπωρῆται τὸ σῶμα ἡμῶν δι' ἀσθενειῶν καὶ κόπων, ἀλλὰ νὰ μένῃ πάντοτε ἀνενόχλητον· ἐὰν ἀγαπῶμεν νὰ ζήσωμεν ἐναρέτως, πρέπει νὰ ὑποφέρωμεν πάντα. Ὅστις διέρχεται τὴν ζωὴν αὐτοῦ κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἢ κυριεύεται ἀπὸ φθόνον καὶ δειλίαν, ἢ καταγίνεται εἰς τὸν ἀφανισμὸν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ψυχῆς, ἢ εἰς ἕτερόν τι ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα βλάπτουσιν αὐτὸν ψυχικῶς, ὁ τοιοῦτος κατακρίνεται παρὰ Θεοῦ. Ὅταν δέ τις ἀκολουθῇ τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, καὶ ζῇ κατὰ Θεόν, καὶ ἔχει πολλοὺς ὁμοίους αὐτῷ εἰς τὴν ἀρετήν, μετὰ τῶν ὁποίων συγκατοικεῖ, ἐὰν αὐτὸς ἀπαντήσῃ καὶ κανὲν ἀπὸ τὰ ῥηθέντα λυπηρά, δὲν πρέπει νὰ παρεκτρέπηται ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ μετὰ χαρᾶς νὰ ὑποδεχθῇ αὐτὸ ἀνεξετάστως, καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν, διότι ἔπεμψεν εἰς αὐτὸν ταύτην τὴν χάριν, καὶ ἠξιώθη δι' αὐτὸν νὰ πέσῃ εἰς πειρασμόν, καὶ νὰ γίνῃ κοινωνὸς τῶν παθημάτων τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων, οἵτινες ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ ταύτης ὑπέμειναν τὰς θλίψεις, εἴτε ἐξ ἀνθρώπων ἔλθῃ ὁ πειρασμός, εἴτε ἐκ δαιμόνων, εἴτε ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ σώματος, (διότι χωρὶς θέλημα Θεοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραχωρηθῇ εἰς τὰ τοιαῦτα), ἵνα γίνῃ ἀφορμὴ εἰς αὐτὸν ὁ πειρασμὸς πρὸς πρόοδον τῆς ἀρετῆς· διότι δὲν εἶναι δυνατὸν ἄλλως πως νὰ κάμῃ ὁ Θεός, ὥστε νὰ εὐεργετηθῇ ἐκεῖνος, ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ ἦναι μετ' αὐτοῦ, παρὰ νὰ ἐπιφέρῃ εἰς αὐτὸν πειρασμοὺς πρὸς ἀγάπην τῆς ἀρετῆς· ἐπειδὴ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ δὲν δύναται ν' ἀξιωθῇ ταύτης τῆς μεγαλωσύνης, καὶ χάριν τῶν θείων τούτων εὐεργεσιῶν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τοὺς πειρασμούς, καὶ νὰ χαίρῃ χωρὶς νὰ λάβῃ χάρισμα παρὰ τοῦ Χριστοῦ· μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο ὁ ἅγιος ἀπόστολος Παῦλος· διότι τοῦτο εἶναι τόσον μέγα, ὥστε φανερῶς ὀνομάζει αὐτὸ χάρισμα, τὸ νὰ προετοιμάζηταί τις εἰς πειρασμοὺς διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· διότι λέγει, τοῦτο ἐδόθη εἰς ἡμᾶς παρὰ Θεοῦ, ὄχι μόνον τὸ νὰ πιστεύωμεν εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ πάσχωμεν δι' αὐτόν· ὡς καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἔγραψεν εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ, λέγων, ὅταν πάσχητε διὰ τὴν δικαιοσύνην, εἶσθε μακάριοι· διότι ἐγίνατε κοινωνοὶ τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ. Λοιπὸν ὄχι ὅταν ἀναπαύησαι πρέπει νὰ χαίρῃς, καὶ ὅταν σοὶ ἐπέλθωσι θλίψεις καὶ στενοχωρίαι νὰ στυγνάζῃ τὸ πρόσωπόν σου, καὶ νὰ λογίζησαι ταύτας ὡς ξένας τῆς ὁδοῦ τοῦ Θεοῦ· καθότι ἀπ' ἀρχῆς κόσμου καὶ ἀπὸ γενεᾶς

εἰς γενεὰν αὕτη ἡ ὁδὸς τοῦ Θεοῦ διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου περιπατεῖται. Πόθεν δέ σοι ἐπῆλθε τοῦτο, τὸ νὰ μὴ θέλῃς νὰ σοὶ ἐπέλθωσι πειρασμοί; γνώριζε ὅμως ὅτι ἄνευ πειρασμῶν εὑρίσκεσαι ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν περιπατεῖς εἰς αὐτήν, οὐδὲ ὁδεύεις κατ' ἴχνος τῶν ἁγίων, ἢ ἴσως θέλεις νὰ διαχαράξῃς εἰς ἑαυτὸν ἄλλην ὁδόν, ἵνα περιπατῇς χωρὶς κακοπάθειαν καὶ στενοχωρίαν.

Ἡ ὁδὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι καθημερινὸς σταυρὸς καὶ θάνατος· διότι οὐδεὶς ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐρανὸν μετ' ἀνέσεως· ἐπειδὴ ἡ ὁδὸς τῆς ἀνέσεως καὶ ἀναπαύσεως, γνωρίζομεν, ποῦ καταντᾷ καὶ τελειώνει. Ὅστις ἀφιερώσῃ ἑαυτὸν ἐξ ὅλης καρδίας εἰς τὸν Θεόν, δὲν θέλει ποτὲ ὁ Θεὸς νὰ μένῃ ὁ τοιοῦτος ἀμέριμνος, ἀλλὰ νὰ φροντίζῃ ἀδιακόπως περὶ τῆς ἀρετῆς· καὶ ἐκ τούτου δὲ γνωρίζεται, ὅτι ὁ Θεὸς προνοεῖ διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὅταν πάντοτε πέμπῃ εἰς αὐτὸν λύπας καὶ πειρασμούς.

Ὅσοι διάγουσι τὴν ζωὴν αὐτῶν μὲ πειρασμούς, αὐτοὶ οὐδέποτε παραχωροῦνται ὑπὸ τῆς θείας προνοίας νὰ ἐμπέσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν δαιμόνων, καὶ μάλιστα ἐὰν ταπεινούμενοι καταφιλῶσι τοὺς πόδας τῶν ἀδελφῶν, καὶ σκεπάζωσι τὰ σφάλματα αὐτῶν, καὶ κρύπτωσιν αὐτά, ὡς τὰ ἴδια αὐτῶν. Ὅστις θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἦναι ἀμέριμνος εἰς τοῦτον τὸν κόσμον χωρὶς πειρασμῶν, συγχρόνως δὲ ἀγαπᾷ νὰ περιπατῇ καὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ὁ τοιοῦτος εὑρίσκεται κενὸς καὶ στερημένος ταύτης τῆς ὁδοῦ· διότι ὅλοι οἱ δίκαιοι ὄχι μόνον θεληματικῶς ἀγωνίζονται εἰς τὰ καλὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ ἀθελήτως εὑρίσκονται εἰς μέγαν ἀγῶνα τῶν πειρασμῶν, ἵνα δοκιμασθῇ ἡ ὑπομονὴ αὐτῶν· διότι ὅταν ἡ ψυχὴ ἔχῃ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, δὲν φοβεῖται ἀπὸ κανὲν πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον βλάπτει τὸ σῶμα· ἐπειδὴ ἐλπίζει εἰς τὸν Θεόν, εὑρισκομένη εἰσέτι εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ε΄.

Περὶ τοῦ ἀπομακρύνεσθαι ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ ἐξ ὅλων, ὅσα θολώνουσι καὶ σκοτίζουσι τὸν νοῦν.

Ο ΘΕΟΣ ἔδωκε πολλὴν τιμὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς μαθήσεως τῶν δύο νόμων τοῦ τε φυσικοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ, διὰ τῆς ὁποίας μαθήσεως ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς φωτισμόν, καὶ πανταχόθεν ἤνοιξεν εἰς αὐτοὺς πᾶσαν κεκλεισμένην θύραν, ἵνα εἰσέλθωσιν εἰς τὴν σωτηριώδη ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ. Θέλεις πιστὸν μάρτυρα διὰ τὰ εἰρημένα; σὺ ὁ ἴδιος γενοῦ εἰς ἑαυτόν, καὶ δὲν θέλεις ἀπολεσθῆ· ἐὰν

δὲ θέλῃς καὶ ἔξωθεν νὰ γνωρίσῃς τοῦτο, ἔχεις ἄλλον διδάσκαλον καὶ μάρτυρα, ἵνα σὲ ὁδηγήσῃ ἀπλανῶς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας.

Ὁ συγκεχυμένος καὶ τεθολωμένος νοῦς δὲν δύναται ν' ἀποφύγῃ τὴν λήθην, καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ δὲν ἀνοίγει τὴν ἑαυτῆς θύραν εἰς τὸν τοιοῦτον νοῦν. Ὅστις δυνηθῇ νὰ ἐννοήσῃ ἀκριβῶς, εἰς τί ἀπολήγει ὅλων τῶν πραγμάτων τὸ τέλος, αὐτὸς ἄλλον διδάσκαλον δὲν χρειάζεται, ἵνα μάθῃ παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπάρνησιν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων. Ὁ ἐν ἀρχῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθεὶς φυσικὸς νόμος εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἶναι ἡ θεωρία τῶν ποιημάτων αὐτοῦ· ὁ δὲ γραπτὸς νόμος προσετέθη ἀκολούθως μετὰ τὴν παράβασιν τοῦ Ἀδάμ.

Ὅστις δὲν ἀπομακρύνει ἑαυτὸν θεληματικῶς ἀπὸ τὰ αἴτια τῶν παθῶν, σύρεται ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· τὰ δὲ αἴτια τῆς ἁμαρτίας εἶναι ταῦτα, ὁ οἶνος, αἱ γυναῖκες, ὁ πλοῦτος καὶ ἡ εὐρωστία τοῦ σώματος· ὄχι ὅτι αὐτὰ φυσικῶς εἶναι ἁμαρτίαι· ἀλλ' ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τούτων εὐκόλως κλίνει εἰς τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας, καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ προφυλάττηται καλῶς ἐκ τούτων. Ἐὰν πάντοτε ἐνθυμῆσαι τὴν ἰδίαν σου ἀσθένειαν, δὲν θέλεις παραβῇ τὸν ὅρον τῆς ἐκ τούτων προφυλάξεως. Εἰς μὲν τοὺς ἀνθρώπους εἶναι μισητὴ ἡ πτωχεία, εἰς δὲ τὸν Θεὸν πολὺ περισσότερον εἶναι μισητὴ ἡ ὑπερήφανος ψυχή, καὶ ὁ ὑψηλὰ φρονῶν νοῦς. Εἰς μὲν τοὺς ἀνθρώπους εἶναι τίμιος ὁ πλοῦτος, εἰς δὲ τὸν Θεὸν ἡ συντετριμμένη καὶ τεταπεινωμένη ψυχή. Ὅταν θέλῃς νὰ κάμῃς ἀρχὴν θεαρέστου τινὸς ἐργασίας, ἑτοίμασον πρῶτον τὸν ἑαυτόν σου ἐναντίον τῶν πειρασμῶν, οἵτινες μέλλουσι νὰ σοὶ συμβῶσι, καὶ μὴ διστάσῃς ποσῶς· διότι συνήθειαν ἔχουσιν οἱ ἐχθροί, ὅταν ἴδωσί τινα ν' ἀρχίσῃ μετὰ θερμῆς πίστεως καλήν τινα πολιτείαν, διὰ διαφόρων τρόπων καὶ φοβερῶν πειρασμῶν νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτόν, ἵνα οὗτος φοβηθῇ εἰς τὴν ἀρχήν, καὶ ψυχρανθῇ ἡ καλὴ αὐτοῦ προαίρεσις, καὶ μὴ ἔχῃ πλέον ποσῶς τοῦ λοιποῦ θερμότητά τινα πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς θεαρέστου ταύτης ἐργασίας· ὄχι διότι ἔχουσι τόσην δύναμιν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν δαίμονες, (διότι ἐὰν τὸ πρᾶγμα εἶχεν οὕτω, δὲν ἠδύνατό ποτέ τις νὰ πράξῃ τὸ καλόν), συγχωροῦνται ὅμως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καθόσον εἴμεθα πεπληροφορημένοι καλῶς ἀπὸ τὸ τοῦ δικαίου Ἰώβ. Σὺ λοιπὸν ἑτοιμάζου ν' ἀπαντήσῃς ἀνδρείως τοὺς πειρασμούς, οἵτινες ἀντίκεινται εἰς τὰς ἀρετάς, καὶ τότε ἄρχου τῆς ἐργασίας αὐτῶν· καθότι ἐὰν δὲν προετοιμασθῇς εἰς ἀπόκρουσιν τῶν πειρασμῶν, ἄπεχε ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ἀρετῶν.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος διστάζῃ νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἔχει τὸν Θεὸν βοηθὸν εἰς τὴν καλὴν ἐργασίαν τῶν ἀρετῶν, αὐτὸς φοβεῖται καὶ ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σκιᾶς, καὶ ἐν καιρῷ τῆς εὐθηνίας καὶ λησμονῆς εὑρίσκεται πεινασμένος, καὶ ἐν καιρῷ τῆς ἰδίας αὐτοῦ γαλήνης πληροῦ-

2. Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι ἀσκητικοί.

ται ἀπὸ ζάλην καὶ ταραχήν· ὅστις ὅμως ἐλπίζει εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἐνδυναμοῦται κατὰ τὴν καρδίαν· οἱ δὲ ἄνθρωποι θέλουσι τιμήσει αὐτόν, καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ θέλουσιν ἐπαινέσει αὐτόν.

Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι τιμιώτεραι ἀφ' ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ κόσμου, καὶ ὅστις φυλάττει αὐτάς, ἐντὸς αὐτῶν εὑρίσκει τὸν Θεόν. Ὅστις φοβεῖται τὰς ἁμαρτίας, αὐτὸς θέλει διαβῆ ἄνευ προσκόμματος τὴν ἐπίφοβον ὁδόν, καὶ ἐν καιρῷ σκότους ἔμπροσθεν καὶ ἐντὸς αὐτοῦ θέλει εὕρει φῶς ἱλαρόν· τοῦ φοβουμένου τὰς ἁμαρτίας ὁ Κύριος φυλάττει τὰ διαβήματα, καὶ ἐν καιρῷ παραπτώματος θέλει προφθάσει αὐτὸν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ὅστις λογίζεται τὰ ἁμαρτήματα αὐτοῦ μικρὰ καὶ ποταπά, πίπτει εἰς ἄλλα μεγαλύτερα καὶ χειρότερα τῶν πρώτων, καὶ ἑπταπλασίως θέλει τιμωρηθῆ. Ὅστις ἀδιαλείπτως ἐπασχολεῖται εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ἀποκτᾷ αὐτὸν θησαυροφύλακα· ὁ δὲ ἐπιθυμῶν τὰ πανάγια αὐτοῦ θελήματα, θέλει ἔχει ὁδηγοὺς τοὺς ἐπουρανίους ἀγγέλους.

Σπεῖρε τὴν ἐλεημοσύνην σου μετὰ ταπεινώσεως, καὶ θέλεις θερίσει ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἔλεος. Ὅσων ἁμαρτημάτων χάριν ἀπώλεσας τὸ καλόν, διὰ τῆς ἀποχῆς αὐτῶν πάλιν ἀπόκτησον αὐτό. Ὀβολὸν χρεωστεῖς εἰς τὸν Θεόν, δὲν δέχεται παρὰ σοῦ ἀντ' αὐτοῦ μαργαρίτην, οἷον, τὴν σωφροσύνην ἀπώλεσας, δὲν δέχεται ὁ Θεὸς παρὰ σοῦ ἐλεημοσύνην, ἐν ὅσῳ σὺ ἐπιμένεις εἰς τὴν πορνείαν· διότι ὁ Θεὸς θέλει παρὰ σοῦ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ σώματος· ἐπειδὴ παρέβης τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ σκεφθῆς, ὅτι δι' αὐτὴν καὶ μόνην ἀφῆκας τὴν κτῆσιν τοῦ κόσμου· καὶ διὰ τί ἀφῆκας τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἦλθες νὰ πολεμήσῃς δι' ἄλλα;

Εἶπεν ὁ ἅγιος Ἐφραίμ, ὅτι ἐν καιρῷ τοῦ θέρους μὴ ἀντιπολεμῇς τὴν καῦσιν τοῦ ἡλίου μὲ ἐνδύματα τοῦ χειμῶνος· οὕτως ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ὅ,τι σπείρει, τοῦτο θέλει καὶ θερίσει· καὶ πᾶσα ἀσθένεια διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς φαρμάκων θεραπεύεται· καὶ σὺ τυχὸν ἐνῷ νικᾶσαι ὑπὸ τοῦ πάθους τοῦ φθόνου, διὰ τί ἀγωνίζεσαι καὶ πολεμεῖς τὸν ὕπνον; Ἐν ὅσῳ τὸ ἁμάρτημά σου εἶναι μικρὸν καὶ εἰσέτι τρυφερόν, ἐκρίζωσον αὐτό, πρὶν ἢ πλατυνθῇ καὶ ὡριμάσῃ· ὅταν σοὶ φαίνεται μικρὸν τὸ ἐλάττωμά σου, μὴ ἀμελήσῃς αὐτό· ἐπειδὴ προϊόντος τοῦ χρόνου, θέλεις εὕρει αὐτὸ τύραννον ἀπάνθρωπον, καὶ ὡς αἰχμάλωτος δοῦλος θέλεις τρέχει δέσμιος ἔμπροσθεν αὐτοῦ· ὅστις ὅμως ἐξ ἀρχῆς ἀγωνισθῇ κατὰ τοῦ πάθους αὐτοῦ, ταχέως θέλει νικήσει αὐτό.

Ὅστις δύναται νὰ ὑποφέρῃ μετὰ χαρᾶς καὶ εὐχαριστήσεως τὴν ἀδικίαν, καίτοι ἔχει τὸν τρόπον ν' ἀποφύγῃ αὐτήν, αὐτὸς ἐδέχθη παρὰ Θεοῦ τὴν παρηγορίαν διὰ τῆς πίστεως, τὴν ὁποίαν ἔχει πρὸς αὐτόν. Καὶ ὅστις ὑπομένει μετὰ ταπεινοφροσύνης τὰς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας, οὗτος ἔφθασεν εἰς τὴν τελειότητα, καὶ θαυμάζεται ὑπὸ τῶν

ἁγίων ἀγγέλων· ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἄλλη τοιαύτη μεγάλη καὶ δυσκατόρθωτος ἀρετή.

Μὴ πιστεύσῃς εἰς τὸν ἑαυτόν σου, ὅτι ὑπάρχεις δυνατὸς εἰς τὴν ἀρετήν, ἕως ὅτου νὰ δοκιμασθῇς διὰ τῶν πειρασμῶν, καὶ εὕρῃς τὸν ἑαυτόν σου ἀμετάβλητον. Ἀπόκτησον ὀρθὴν καὶ σταθερὰν πίστιν, ὅπως δυνηθῇς νὰ καταπατήσῃς τοὺς ἐχθρούς σου· καὶ ἔχε τὸν νοῦν σου περιωρισμένον, καὶ μὴ θαρρήσῃς ποτὲ εἰς τὴν ἰδίαν σου δύναμιν, ἵνα μὴ παραχωρηθῇς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ τότε ἐκ τῆς ἰδίας σου πτώσεως θέλεις μάθει τὴν ἀσθένειάν σου· μήτε νὰ πιστεύσῃς εἰς τὴν γνῶσίν σου, ἵνα μὴ λάβῃ ἀφορμὴν ὁ διάβολος, καὶ σὲ παγιδεύσῃ διὰ τῆς πανουργίας αὐτοῦ. Ἔχε τὴν γλῶσσάν σου γλυκεῖαν, καὶ δὲν θέλει σοὶ ἀπαντήσει παντελῶς ἀτιμία· ἔχε ἐπίσης καὶ τὰ χείλη σου γλυκά, καὶ θέλεις ἔχει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους φίλους. Μὴ καυχηθῇς ποτε διὰ τὰ ἔργα σου, ἵνα μὴ ὕστερον καταισχυνθῇς· διότι εἰς ὅποιον πρᾶγμα καυχᾶται ὁ ἄνθρωπος, παραχωρεῖ ὁ Θεὸς νὰ ἐκπέσῃ ἐκ τούτου, ἵνα ταπεινωθῇ, καὶ μάθῃ τὴν ταπείνωσιν· διὰ τοῦτο πρέπει ν' ἀποδίδῃς ὅλα εἰς τὴν πρόγνωσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ μὴ πιστεύῃς, ὅτι εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν εὑρίσκεται πρᾶγμά τι ἀμετάβλητον.

Ἀφοῦ δὲ πράξῃς τοιουτοτρόπως, ὕψωνε πάντοτε τὸ ὄμμα σου πρὸς τὸν Θεόν· διότι ἡ σκέπη καὶ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ περικυκλώνει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, δὲν βλέπεται ὅμως ἀφ' ὅλους, εἰμὴ μόνον παρ' ἐκείνων, οἵτινες ἐκαθάρισαν ἑαυτοὺς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, καὶ ἔχουσι πάντοτε πᾶσαν αὐτῶν τὴν μελέτην εἰς μόνον τὸν Θεόν. Ἐξαιρέτως ὅμως φανεροῦται εἰς αὐτοὺς ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ὅταν πέσωσιν εἰς μέγαν πειρασμὸν διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, καὶ τόσον αἰσθάνονται τότε αὐτήν, ὡς νὰ βλέπωσιν αὐτὴν διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν κατὰ τὸ μέτρον του ἕκαστος, καὶ κατὰ τὴν αἰτίαν τοῦ συμβαίνοντος πειρασμοῦ· καὶ τοῦτο ὅλον γίνεται, ἵνα διεγείρῃ ὁ Θεός, καὶ παρακινήσῃ τοὺς ἀγωνιστὰς εἰς ἀνδρείαν καὶ γενναιότητα, καθὼς τὸν Ἰώβ, καὶ τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας, καὶ Πέτρον τὸν ἀπόστολον καὶ τοὺς λοιποὺς ἁγίους, εἰς τοὺς ὁποίους αὕτη ἡ θεία πρόνοια ἐφαίνετο ὡς διά τινος ἀνθρωπίνου σχήματος, ἐμπνέουσα εἰς αὐτοὺς θάρρος, καὶ στηρίζουσα αὐτοὺς πρὸς τὴν εὐσέβειαν. Ἐὰν δὲ εἴπῃς, ὅτι ταῦτα ἐδόθησαν παρὰ Θεοῦ οἰκονομικῶς εἰς μόνους τοὺς ἁγίους, καὶ ἰδίως αὐτοὶ ἠξιοῦντο νὰ βλέπωσι τὰς τοιαύτας ὀπτασίας, ἔστωσάν σοι πρὸς παράδειγμα ἀνδρείας οἱ ἅγιοι μάρτυρες, οἵτινες πολλάκις πολλοὶ ὁμοῦ, καὶ ἐνίοτε εἷς καθεὶς χωριστά, καὶ εἰς πολλοὺς καὶ διαφόρους τόπους διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ ἠγωνίσθησαν, καὶ διὰ τῆς ἐπελθούσης εἰς αὐτοὺς θείας δυνάμεως ἀνδρείως ὑπέμειναν μὲ πήλινα σώματα τὰς ξέσεις τοῦ σιδήρου, καὶ τὰς

διαφόρους κολάσεις καὶ τιμωρίας, πρᾶγμα ὑπὲρ φύσιν· διότι εἰς τούτους ἐφαίνοντο φανερῶς οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, ἵνα ἕκαστος μάθῃ, ὅτι ἡ θεία πρόνοια ἐπέρχεται πλουσίως εἰς ἐκείνους, οἵτινες κατὰ πάντα τρόπον ὑπομένουσι διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πάντα πειρασμόν, καὶ πᾶσαν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἀνδραγαθίας αὐτῶν, καὶ καταισχύνην τῶν ἐχθρῶν· καὶ ὅσον οἱ ἅγιοι διὰ τῶν τοιούτων ὀπτασιῶν ἐνεδυναμοῦντο, τοσοῦτον οἱ ὑπεναντίοι ἐχθροί, βλέποντες τὴν καρτερίαν αὐτῶν, ἐξήπτοντο ἀπὸ τὸν θυμόν, καὶ ἐκυριεύοντο ὑπὸ μανίας.

Τί δὲ πρέπει νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ ἀσκητῶν καὶ ἀναχωρητῶν, οἵτινες ἦσαν ὅλως ξένοι τοῦ κόσμου, καὶ οἱ ὁποῖοι ἐποίησαν τὴν ἔρημον πολιτείαν, καὶ τῶν ἀγγέλων κατοικίαν καὶ καταγώγιον; Τούτους ἐπεσκέπτοντο πάντοτε οἱ ἅγιοι ἄγγελοι διὰ τὴν ὑψηλὴν τῆς πολιτείας αὐτῶν κατάστασιν, καὶ ὡς ἑνὸς δεσπότου ὑπηρέται καὶ συναγωνισταὶ κατὰ καιρὸν συνανεστρέφοντο μετ᾽ αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι εἰς ὅλον τὸν καιρὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν ἠγάπων τὴν ἔρημον, καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην εἶχον τὴν κατοικίαν αὐτῶν εἰς τὰ ὄρη, καὶ εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰς ὀπὰς τῆς γῆς· καὶ καθόσον κατεφρόνησαν τὰ γήϊνα πράγματα, καὶ ἠγάπησαν τὰ οὐράνια, καὶ ἐγένοντο μιμηταὶ τῶν ἀγγέλων, κατὰ τοῦτο δικαίως καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι ἐφαίνοντο εἰς αὐτούς, καὶ ἐξεπλήρουν πάσας αὐτῶν τὰς θελήσεις· ἀλλὰ καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ διαφόρους περιστάσεις φαινόμενοι εἰς αὐτούς, ἐδίδασκον αὐτούς, πῶς πρέπει νὰ πολιτεύωνται· καὶ ἄλλοτε μὲν ἐσαφήνιζον εἰς αὐτοὺς γραφικὰς ἀπορίας, ἄλλοτε δὲ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι ἠρώτουν αὐτοὺς περὶ τοῦ πρέποντος· καὶ ποτὲ μὲν ὡδήγουν αὐτοὺς εἰς τοὺς δρόμους, ποτὲ δὲ ἠλευθέρουν αὐτοὺς ἀπὸ πειρασμούς, εἰς τοὺς ὁποίους περιέπιπτον· καὶ ἄλλοτε μὲν ἀφήρπαζον αὐτοὺς ἐκ μέσου αἰφνιδίων συμπτωμάτων καὶ κινδύνων, τὰ ὁποῖα ἐπήρχοντο εἰς αὐτούς, οἷον ἀπὸ ὄφιν, ἢ ἀπὸ πέτραν, ἢ ἀπὸ σχισμάδα, ἢ ἀπὸ ρίψιμον πέτρας· ἄλλοτε δὲ ἐφαίνοντο ὀφθαλμοφανῶς εἰς τοὺς ἁγίους, ὅταν ἐπολεμοῦντο φανερῶς ὑπὸ τῶν δαιμόνων, καὶ τοῖς ἔλεγον, ὅτι ἐστάλησαν παρὰ Θεοῦ πρὸς βοήθειαν αὐτῶν, καὶ ἔδιδον εἰς αὐτοὺς θάρρος καὶ εὐτολμίαν καὶ παρηγορίαν· καὶ ποτὲ μὲν ἰάτρευον ἄλλους διὰ τῶν εὐχῶν αὐτῶν τῶν ἁγίων, ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἁγίους, πάσχοντας ἀπὸ πάθη τινά, ἐθεράπευον· καὶ ποτὲ μὲν ἐνεδυνάμουν διὰ τῆς ἀφῆς, ἢ διὰ λόγου τὰ σώματα αὐτῶν τῶν ἁγίων, πάσχοντα ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν νηστείαν· ποτὲ δὲ ἔφερον εἰς αὐτοὺς τροφήν, οἷον, ἄρτους, ἢ ὄσπρια, ἢ καὶ ἄλλα τινὰ προσφάγια· καὶ εἴς τινας μὲν ἐξ αὐτῶν προέλεγον τὸ τέλος τῆς ζωῆς αὐτῶν· εἴς τινας δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς μεταστάσεως αὐτῶν· καὶ τίς ἡ χρεία ν᾽ ἀπαριθμῶ τόσα πολλά, τὰ ὁποῖα παριστῶσι τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην τῶν ἁγίων ἀγγέλων, καὶ

τὴν πρὸς τοὺς δικαίους ἄκραν αὐτῶν ἐπιμέλειαν; ἐπειδὴ καθὼς οἱ μεγαλύτεροι ἀδελφοὶ φροντίζουσι περὶ τῶν μικροτέρων, οὕτω καὶ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι φροντίζουσι περὶ ἡμῶν. Εἶπον δὲ ταῦτα, ἵνα ἕκαστος μάθῃ, ὅτι ὁ Κύριος εὑρίσκεται πλησίον εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἐν ἀληθείᾳ ἐπικαλοῦνται αὐτόν, καὶ ὁποίαν πρόνοιαν ἔχει δι᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ καρδίας ἠκολούθησαν αὐτόν, καὶ προσπαθοῦσι παντὶ τρόπῳ νὰ εὐαρεστήσωσιν εἰς αὐτόν.

Ἐὰν πιστεύῃς, ὅτι ὁ Θεὸς προνοεῖ διὰ σέ, διὰ τί μεριμνᾷς καὶ φροντίζεις περὶ προσκαίρων πραγμάτων, καὶ περὶ τῶν ἀναγκαίων χρειῶν τοῦ σώματός σου; εἰδὲ καὶ δὲν πιστεύεις, καὶ διὰ τοῦτο φροντίζεις σὺ ἀντὶ τοῦ Θεοῦ, γνώριζε, ὅτι σὺ ὑπάρχεις ὁ πλέον ἀθλιέστερος ἀφ᾽ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· καὶ διὰ τί ζῇς ἀκόμη; ρίψον τὴν φροντίδα σου εἰς τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς θέλει σὲ διαθρέψει, καὶ δὲν θέλεις φοβηθῇ ποτὲ ἀπὸ ἐναντίαν ἀπειλήν.

Ὅστις καθιέρωσεν ἅπαξ τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸν Θεόν, αὐτὸς ἔχει πάντοτε ἀναπαυμένον τὸν λογισμὸν αὐτοῦ. Ἄνευ τῆς ἀρετῆς τῆς ἀκτημοσύνης δὲν δύναται ἡ ψυχὴ νὰ ἐλευθερωθῇ ἐκ τῆς ταραχῆς τῶν λογισμῶν· καὶ ἄνευ τῆς ἡσυχίας τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων δὲν δύναται ἡ ψυχὴ νὰ αἰσθανθῇ τὴν εἰρήνην τοῦ νοός· καὶ χωρὶς νὰ εἰσέλθῃ τις εἰς πειρασμούς, δὲν θέλει ἀποκτήσει τὴν σοφίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ χωρὶς ἐπίμονον καὶ ἐπίπονον ἀνάγνωσιν, δὲν θέλει γνωρίσει τὴν λεπτότητα τῶν λογισμῶν· καὶ χωρὶς τὴν ἀταραξίαν τῶν λογισμῶν δὲν κινεῖται ὁ νοῦς εἰς ἔρευναν τῶν ἀποκρύφων μυστηρίων τοῦ Θεοῦ· καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ τις πίστιν καὶ πεποίθησιν εἰς τὸν Θεόν, δὲν δύναται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ μετὰ θάρρους νὰ περιφρονήσῃ τοὺς πειρασμούς· καὶ χωρὶς δοκιμὴν τῆς φανερᾶς σκέπης τοῦ Θεοῦ δὲν δύναται ἡ καρδία νὰ ἐλπίσῃ εἰς αὐτόν· καὶ χωρὶς νὰ γευθῇ ἡ ψυχὴ ἐν γνώσει τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ, δὲν θέλει ἔχει κοινωνίαν μετ᾽ αὐτοῦ.

Ἐκεῖνον νόμιζε ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἀπὸ πολλὴν εὐσπλαγχνίαν ἐθανάτωσεν ἑαυτὸν ἐκ τῶν ἀναγκαίων χρειῶν τοῦ σώματος, (δηλαδὴ παραβλέπων τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀνάπαυσιν, μεταδίδει ἐλεημοσύνην εἰς ἄλλους τὰ ἀναγκαῖα χρειώδη τοῦ σώματος αὐτοῦ)· διότι ὅστις ἐλεεῖ τὸν πτωχόν, ἔχει τὸν Θεὸν φροντιστήν· καὶ ὅστις πτωχεύει διὰ τὸν Θεόν, εὑρίσκει ἀκενώτους θησαυρούς.

Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει χρείαν τινὸς πράγματος· εὐχαριστεῖται ὅμως, ὅταν ἴδῃ τινά, ὅτι ἀναπαύει τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, ἥτις εἶναι ὁ ἄνθρωπος, καὶ τιμᾷ αὐτὴν διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ.

Ὅταν ζητήσῃ τις ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔχεις, μὴ εἴπῃς διὰ τοῦ λογισμοῦ σου, ὅτι ἂς ἀφήσω αὐτὸ δι᾽ ἐμέ, ἵνα ἀναπαυθῶ ἐγώ, καὶ ὁ Θεὸς φροντίζει δι᾽ αὐτὸν τὸν πτωχόν, καὶ προμηθεύει ἀλλαχόθεν τὴν

χρείαν αὐτοῦ· ἐπειδὴ οἱ τοιοῦτοι λόγοι εἶναι ἴδιοι ἀνθρώπων ἀδίκων, καὶ μὴ γνωριζόντων τὸν Θεόν· διότι ὁ δίκαιος καὶ ἐνάρετος ἄνθρωπος δὲν δίδει ποτὲ τὴν τιμὴν αὐτοῦ εἰς ἄλλον, οὐδὲ τὸν ἁρμόδιον καιρὸν τῆς ἐλεημοσύνης συγχωρεῖ νὰ παρέλθῃ ἀπράκτως· καὶ ὁ μὲν πτωχὸς καὶ ἐνδεὴς ἄνθρωπος κυβερνᾶται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, (διότι οὐδένα ἐγκαταλείπει ὁ Θεός), σὺ ὅμως ἀπέστρεψας τὴν τιμήν, τὴν ὁποίαν σοὶ ἔδωκεν ὁ Θεός, καὶ ἀπεμάκρυνας τὴν χάριν αὐτοῦ ἀπὸ σοῦ· διότι ἐπέστρεψας τὸν πτωχὸν χωρὶς ἐλεημοσύνην. Ὅταν λοιπὸν δώσῃς ἐλεημοσύνην, χαῖρε καὶ εὐφραίνου, καὶ εἰπέ, δόξα σοι ὁ Θεός, ὅτι μὲ ἠξίωσας νὰ εὕρω καὶ ν' ἀναπαύσω ἕνα πτωχόν· εἰ δὲ καὶ δὲν ἔχῃς νὰ δώσῃς, μᾶλλον χαῖρε, καὶ εἰπέ, εὐχαριστῶν τὸν Θεόν· εὐχαριστῶ σοι, Θεέ μου, διότι μοὶ ἐχάρισας ταύτην τὴν χάριν καὶ τὴν τιμήν, νὰ πτωχεύσω διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, καὶ μὲ ἠξίωσας νὰ γευθῶ τὴν θλῖψιν καὶ στενοχωρίαν, αἵτινες διωρίσθησαν ὑπὸ τῶν ἐντολῶν σου, καθὼς ἐγεύθησαν αὐτὰς οἱ ἅγιοί σου, οἱ φυλάξαντες τὰς ἐντολάς σου τὰς ἁγίας.

Ὅταν δὲ ἀσθενῇς, εἰπέ· μακάριος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἠξιώθη παρὰ Θεοῦ νὰ δοκιμασθῇ δι' ἐκείνων τῶν ἁγίων μέσων, διὰ τῶν ὁποίων κληρονομοῦμεν τὴν αἰώνιον ζωήν· καθότι διὰ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς ἐπιφέρει ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰς ἀρρωστίας. Εἰπέ δέ τις τῶν θείων πατέρων, ὅτι ὅταν ὁ μοναχὸς δὲν δουλεύει τῷ Θεῷ, ὡς ἀρέσκει εἰς αὐτόν, καὶ δὲν ἀγωνίζεται προθύμως διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ διάκειται ἀμελῶς περὶ τὴν ἐξάσκησιν τῶν ἀρετῶν, ἐξάπαντος ὁ τοιοῦτος παραχωρεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ πέσῃ εἰς πειρασμούς, ἵνα μὴ μένῃ ἀργός, καὶ ἐκ τῆς πολλῆς ἀργίας ὑποπέσῃ εἰς ἄλλα χειρότερα πάθη. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Θεὸς ἐπιφέρει πειρασμοὺς εἰς τοὺς ῥαθύμους καὶ ἀμελεῖς, ὅπως ἐπασχολῶνται εἰς αὐτούς, καὶ ὄχι εἰς ψυχοβλαβῆ καὶ μάταια πράγματα. Πράττει δὲ τοῦτο ὁ Θεὸς πάντοτε εἰς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν, ἵνα παιδεύσῃ καὶ σοφίσῃ καὶ διδάξῃ αὐτοὺς τὸ πανάγιον αὐτοῦ θέλημα· καὶ ὅταν παρακαλέσωσιν αὐτόν, δὲν εἰσακούονται ταχέως ὑπ' αὐτοῦ, μέχρις οὗ ἤθελον ἀποκάμει, καὶ μάθωσιν ἀκριβῶς, ὅτι ἐκ τῆς ἀμελείας καὶ ῥαθυμίας αὐτῶν συνέβησαν ταῦτα εἰς αὐτούς· διότι λέγει διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου ὁ Θεός· ὅτι ὅταν ἐκτείνητε τὰς χεῖρας ὑμῶν πρός με, θέλω ἀποστρέψει τὸ πρόσωπόν μου ἀφ' ὑμῶν, καὶ ἐὰν περισσεύσητε τὴν δέησιν ὑμῶν, δὲν θέλω ἀκούσει ὑμᾶς. Ἐὰν δὲ τοῦτο ἐλέχθη περὶ ἄλλων, ἀλλ' ὅμως ἐγράφη δι' ἐκείνους, οἵτινες ἐγκαταλείπουσι τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ λέγομεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πολυέλεος καὶ πολυεύσπλαγχνος, διὰ ποίαν αἰτίαν ἐν καιρῷ τῶν πειρασμῶν, ὅταν κρούωμεν ἀκαταπαύστως τὴν θύραν τοῦ ἐλέους αὐτοῦ καὶ παρακαλοῦμεν, δὲν εἰσακουόμεθα, ἀλλὰ παραβλέπει τὰς δεήσεις ἡμῶν; αὐτὸς ὁ ἴδιος προφήτης διδάσκει ἡμᾶς καὶ περὶ τούτου, λέγων, δὲν εἶναι ἀδύνατος ἡ χεὶρ τοῦ Κυρίου νὰ σώσῃ ἡμᾶς, οὔτε κωφὸς εἶναι, ὥστε νὰ μὴ ἀκούσῃ ἡμᾶς, ἀλλ' αἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν διεχώρισαν ἡμᾶς ἀπ' αὐτόν, καὶ αἱ ἀνομίαι ἡμῶν ἀπέστρεψαν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὥστε νὰ μὴ ἀκούῃ ἡμᾶς. Ἐνθυμοῦ τὸν Θεὸν εἰς πᾶσαν περίστασιν, ὅπως καὶ αὐτὸς σ' ἐνθυμηθῇ, ὅταν ἐμπέσῃς εἰς πειρασμούς.

Ἡ φύσις σου, ἀδελφέ, εἶναι δεκτικὴ τῶν παθῶν, καὶ οἱ πειρασμοὶ τοῦ παρόντος κόσμου εἶναι πολλοί, καὶ τὰ κακὰ δὲν ἀπομακρύνονται ἀπὸ σοῦ, ἀλλ' ἀναβρύουσι καὶ ἐντός σου, καὶ ὑποκάτω τῶν ποδῶν σου· καὶ ὅμως μὴ ἀπομακρυνθῇς ἐκ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ εὑρίσκεσαι, μήτε ν' ἀποφύγῃς τοὺς πειρασμούς· καὶ ὅταν ὁ Θεὸς νεύσῃ, θέλει σ' ἐλευθερώσει ἀπ' αὐτούς· καὶ καθὼς κεῖνται πλησίον τὰ ἄνω καὶ κάτω, βλέφαρα τῶν ὀμμάτων, οὕτω καὶ οἱ πειρασμοὶ κεῖνται πλησίον τῶν ἀνθρώπων. Ταῦτα δὲ πάντα ᾠκονόμησεν ὁ Θεὸς ἐν σοφίᾳ διὰ τὴν ἰδικήν σου ὠφέλειαν, ὅπως κρούῃς ἐπιμόνως τὴν θύραν τοῦ ἐλέους αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦ φόβου τῶν θλίψεων σπαρῇ εἰς τὸν νοῦν σου ἡ ἐνθύμησις αὐτοῦ, καὶ πλησιάσῃς εἰς αὐτὸν διὰ τῶν δεήσεων, καὶ ἁγιασθῇ ἡ καρδία σου διὰ τῆς ἀκαταπαύστου ἐνθυμήσεως αὐτοῦ· καὶ σοῦ παρακαλοῦντος, θέλει σοὶ εἰσακούσει καὶ θέλεις μάθει ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ὅστις σὲ λυτρώνει· καὶ θέλεις αἰσθανθῇ τὸν πλάσαντά σε καὶ προνοοῦντα καὶ φυλάσσοντα, τὸν δημιουργήσαντα διὰ σὲ διπλοῦν κόσμον· ἕνα μὲν ὡς πρόσκαιρον διδάσκαλον καὶ παιδευτήν, ἕτερον δὲ ὡς πατρικὸν οἶκον καὶ ἰδικήν σου αἰώνιον κληρονομίαν. Δὲν σὲ ἔκαμεν ὁ Θεὸς ἀνεπίδεκτον τῶν λυπηρῶν, ἵνα μὴ ἐπιθυμῶν τὴν Θεότητα, κληρονομήσῃς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐκληρονόμησε καὶ ὁ πρὶν ἑωσφόρος, γενόμενος ὕστερον σατανᾶς διὰ τῆς ὑπερηφανείας· ὁμοίως δὲ οὔτε ἄτρεπτον καὶ ἀκίνητόν σε ἐποίησεν, ἵνα μὴ γίνῃς ὡς τὰ ἄψυχα καὶ θέλουσί σοι ἀποβῇ τὰ ἀγαθὰ ἄνευ κέρδους καὶ ἄμισθα, ὅπως εἰς τὰ ἄλογα ζῶα τὰ φυσικὰ καὶ κτηνώδη πλεονεκτήματα· διότι εἶναι εἰς πάντας εὔκολον νὰ κατανοήσωσι, πόση ὠφέλεια καὶ εὐχαριστία καὶ ταπείνωσις γεννᾶται ἐκ τῆς ἐπιφορᾶς τῶν ἀκανθῶν τούτων τῶν πειρασμῶν.

Τὸ δὲ νὰ ἐκκλίνῃ τις ἀπὸ τοῦ κακοῦ, καὶ νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθόν, εἶναι φανερόν, ὅτι παρ' ἡμῖν κεῖται· ἑπομένως καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀτιμία, ὡς ἐκ τούτων προερχόμεναι, εἰς ἡμᾶς ἀναφέρονται· ἐπειδὴ διὰ μὲν τῆς ἀτιμίας ἐντρεπόμενοι φοβούμεθα, διὰ δὲ τῆς τιμῆς προσφέρομεν εἰς τὸν Θεὸν τὴν εὐχαριστίαν, καὶ προοδεύομεν εἰς τὴν ἀρετήν. Ταῦτα ὁ Θεὸς ὡς παιδαγωγοὺς καὶ διδασκάλους ἐπλήθυνεν εἰς σέ, ἵνα μὴ λησμονήσῃς Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ μένων ἐλεύθερος ἐκ τούτων, καὶ ἀνεπίδεκτος τῶν θλιβερῶν, καὶ ἀπηλλαγμένος

ἀπὸ πάντα φόβον, καὶ μακρυνόμενος ἐξ αὐτοῦ, ἐμπέσῃς εἰς πολυθείαν, καθὼς ἔπεσαν πολλοὶ ἄλλοι, οἵτινες καίτοι ὑπῆρχον ὁμοιοπαθεῖς ἄνθρωποι, καὶ ἐπαιδεύοντο διὰ τῶν τοιούτων λυπηρῶν κακῶν, εἰς μίαν ὅμως στιγμὴν χρόνου διὰ πρόσκαιρον καὶ εὐτελῆ ματαίαν ἐξουσίαν καὶ καλοπάθειαν ὄχι μόνον εἰς πολυθεΐαν ἐξέπεσαν, ἀλλ' ἀνοήτως ἐτόλμησαν νὰ ὀργίζωνται καὶ νὰ μάχωνται καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἕνεκα τούτου λοιπὸν συνεχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ εὑρίσκησαι εἰς τὰ λυπηρά, ἵνα μὴ ἀπομακρυνθῇς τῆς χάριτος αὐτοῦ καὶ παροργίσῃς αὐτόν, καὶ ἑπομένως ἐπιφέρῃ σοι τὴν τιμωρίαν, καὶ σ' ἐξολοθρεύσῃ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. Καὶ ἐὰν τὰ προειρημένα δὲν τολμᾷ τις νὰ εἴπῃ, ὡς βλάσφημα, παραλείπω ἀπὸ τοῦ νὰ λέγω τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς λοιπὰς βλασφημίας, τὰς γεννωμένας ἐκ τῆς εὐτυχίας τῆς ζωῆς, καὶ ἐκ τῆς ἀφοβίας. Ἕνεκα τούτου ὁ Θεὸς διά τε τῶν λυπηρῶν καὶ τῶν παθῶν ἐπαυξάνει εἰς τὴν καρδίαν σου τὴν ἐνθύμησιν αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦ φόβου τῶν ἐναντίων σὲ διεγείρει, ὅπως κρούσῃς τὴν θύραν τῆς εὐσπλαγχνίας αὐτοῦ· καὶ διὰ τῆς ἐκ τούτων τῶν ἐναντίων ἀπαλλαγῆς ἐμβάλλει εἰς τὴν καρδίαν σου τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην· διὰ δὲ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης σὲ πλησιάζει εἰς τὴν τιμὴν τῆς υἱοθεσίας, καὶ σοὶ ἐπιδεικνύει τὴν μεγάλην καὶ πλουσίαν αὐτοῦ χάριν· διότι ἄλλως, πόθεν ἤθελες γνωρίσει τὴν τοιαύτην τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν καὶ τὴν περὶ σὲ φροντίδα, ἐὰν δὲν συνέβαινον εἰς σὲ τὰ ἐναντία καὶ λυπηρὰ κακά; διότι κατ' ἐξοχὴν ἐκ τούτων δύναται ν' αὐξηθῇ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ψυχήν σου, ἤγουν ἐκ τῆς γνώσεως τῶν αὐτοῦ χαρισμάτων, καὶ ἐκ τῆς ἐνθυμήσεως τῆς ἀπείρου αὐτοῦ προνοίας. Ταῦτα πάντα τὰ καλὰ γεννῶνται εἰς σὲ ἐκ τῶν λυπηρῶν, ἵνα μάθῃς νὰ εὐχαριστῇς τὸν Θεόν. Λοιπὸν ἐνθυμοῦ τὸν Θεόν, ἵνα καὶ αὐτὸς σ' ἐνθυμῆται πάντοτε· καὶ ἀφοῦ σ' ἐνθυμηθῇ, καὶ σὲ διασώσῃ ἀπὸ τὰ λυπηρά, θέλει σοὶ δωρήσει πάντα μακαρισμόν. Μὴ ἀποβάλλῃς ἐκ τῆς μνήμης σου τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ, διασκορπίζων τὸν νοῦν σου εἰς μάταια πράγματα, ἵνα μὴ σ' ἐγκαταλείψῃ καὶ αὐτὸς ἐν καιρῷ τῶν πολέμων καὶ τῶν ἀγώνων σου· ἀλλὰ γενοῦ εὐπειθὴς εἰς αὐτὸν ἐν καιρῷ τῆς ἀναπαύσεώς σου, ἵνα ἔχῃς ἐν καιρῷ τῶν θλίψεών σου παρρησίαν πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς καρδιακῆς καὶ ἐπιμόνου πρὸς αὐτὸν προσευχῆς καὶ παρακλήσεως.

Ἔσο πάντοτε καθαρὸς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἔχων ἀδιάλειπτον ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὴν ἐνθύμησιν αὐτοῦ, ἵνα μή, χρονοτριβήσας πολὺν καιρὸν ἔξωθεν τῆς ἐνθυμήσεως αὐτοῦ, γένῃς ἀπαρρησίαστος ὅταν προσέλθῃς πρὸς αὐτόν· διότι ἡ πρὸς τὸν Θεὸν παρρησία ἀποκτᾶται ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν συνεχοῦς καὶ πολλῆς καὶ ἐντόνου προσευχῆς. Ἡ μὲν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους σχέσις καὶ διαμονὴ γίνεται διὰ τοῦ σώματος, ἡ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν σχέσις διὰ τῆς ψυχικῆς ἐνθυμήσεως, καὶ τῆς προσοχῆς, τῶν δεήσεων καὶ τῆς ὁλοκαυτώσεως τοῦ ἑαυτοῦ σου· ἐὰν δὲ ἐπιμείνῃς ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν ἐνθύμησιν αὐτοῦ, φθάνεις μετὰ καιρὸν εἰς ἔκπληξιν καὶ θαυμασμόν· διότι εὐφραίνεται ἡ καρδία τῶν ζητούντων τὸν Κύριον.

Ζητήσατε τὸν Κύριον, ὦ κατάδικοι ἁμαρτωλοί, καὶ ἐνδυναμώθητε διὰ τῆς ἐλπίδος· ζητήσατε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ διὰ τῆς μετανοίας, καὶ θέλετε ἁγιασθῆ καὶ καθαρισθῆ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν ἐκ τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ προσώπου αὐτοῦ· δράμετε πρὸς τὸν Κύριον, ὅσοι ἐστὲ ὑπεύθυνοι διὰ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν, ὅστις δύναται νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας καὶ νὰ παραβλέπῃ σφάλματα· ἐπειδὴ μεθ' ὅρκου εἶπε διὰ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ, λέγων· ζῶ ἐγὼ λέγει Κύριος· δὲν θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἕως ὅτου νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ ζήσῃ. Καὶ πάλιν· ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξέτεινα τὰς χεῖρας μου εἰς λαὸν ἀπειθῆ καὶ φιλόνεικον. Καὶ πάλιν· διὰ τί ἀποθνήσκετε ἐν ἁμαρτίᾳ, ὦ λαὲ τοῦ Ἰσραήλ; ἐπιστράφητε πρὸς ἐμέ, καὶ θέλω ἐπιστρέψει καὶ ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς. Καὶ πάλιν· ἐν ὁποιαδήποτε ἡμέρᾳ ἤθελεν ἐπιστρέψει ὁ ἁμαρτωλὸς ἀπὸ τὴν κακὴν αὐτοῦ ὁδόν, καὶ στραφῇ πρὸς Κύριον, καὶ ποιήσει ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην, δὲν θέλω ἐνθυμηθῆ τὰς ἀνομίας αὐτοῦ, ἀλλὰ θέλει ζήσει ζωήν, λέγει Κύριος· καὶ ὁ δίκαιος ἐὰν ἀφήσῃ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ἁμαρτάνων ἀδικήσῃ, οὐ μόνον δὲν θέλω ἐνθυμηθῆ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ θέλω θέσει πρόσκομμα ἐκπεσμοῦ, καὶ θέλει ἀποθάνει ἐν τῷ σκότει τῶν κακῶν αὐτοῦ ἔργων· ἐπειδὴ ἐπιμένει εἰς τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ. Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; διότι ὁ ἁμαρτωλὸς δὲν θέλει μένει εἰς τὸ πτῶμα τῆς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας, καθ' ἣν ἡμέραν ἤθελε μετανοήσει· τοῦ δὲ δικαίου ἡ ἀρετὴ δὲν θέλει λυτρώσει αὐτόν, καθ' ἣν ἡμέραν ἤθελεν ἁμαρτήσει, ἐὰν ἐπιμείνῃ εἰς τὸ ἁμάρτημα αὐτοῦ. Εἰς δὲ τὸν Ἱερεμίαν οὕτως εἶπεν ὁ Θεός· λάβε χαρτίον, καὶ ὅσα σοὶ εἴπω, γράψον ἐν αὐτῷ· ἀπὸ τὰς ἡμέρας Ἰωσίου βασιλέως Ἰούδα μέχρι τῆς σήμερον θέλω ἐπιφέρει ὅλα τὰ κακά, ὅσα σοὶ εἶπον, ἵνα, ἀφοῦ ἀκούσῃ καὶ φοβηθῇ, καταλείψῃ ἕκαστος ἄνθρωπος τὴν ὁδὸν τῆς κακίας αὐτοῦ, καί, ἀφοῦ μεταμεληθῇ, μετανοήσῃ, καὶ ἐγὼ θέλω συγχωρήσει τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ. Καὶ ἡ σοφία τοῦ Σολομῶντος εἶπεν· ὅστις κρύπτει τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, δὲν θέλει ὠφεληθῆ ποσῶς· ὅστις ὅμως ὁμολογεῖ αὐτὰς καὶ ἐγκαταλείπει, θέλει λάβει ἔλεος παρὰ Θεοῦ. Καὶ ὁ Ἡσαΐας λέγει· ζητήσατε τὸν Κύριον, καὶ ἀφοῦ εὕρητε αὐτόν, παρακαλέσατε, καὶ ἀφοῦ πλησιάσητε αὐτὸν διὰ τῆς μετανοίας, ἂς ἀφήσῃ ὁ ἁμαρτωλὸς τὴν ὁδὸν τῆς κακίας αὐτοῦ, καὶ ὁ ἄδικος τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἐνθυμήσεις, καὶ στραφῆτε πρὸς ἐμέ, καὶ ἐγὼ θέλω ἐλεήσει ὑμᾶς· διότι αἱ ἐνθυμήσεις μου δὲν εἶναι καθὼς αἱ

ἰδικαί σας ἐνθυμήσεις, οὔτε αἱ ὁδοί μου, ὡς αἱ ὁδοὶ ὑμῶν· ἐὰν λοιπὸν μοῦ ἀκούσητε, θέλετε ἀπολαύσει τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς· ἔλθετε πρός με, καὶ ὑπακούσατέ μου, καὶ θέλει ζήσει ἡ ψυχὴ ὑμῶν. Ὅταν φυλάξῃς τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, καὶ ποιήσῃς τὰ θελήματα αὐτοῦ, τότε ἔχε τὴν ἐλπίδα σου εἰς τὸν Θεόν, καὶ παρακάλεσον αὐτόν, καὶ ἐνῷ ἐπικαλεῖσαι αὐτὸν δι᾽ ἀλαλήτων φωνῶν, θέλει σοὶ εἰπεῖ, ἰδοὺ πάρειμι.

Ὅταν ὁ ἄδικος περιέλθῃ εἰς πειρασμόν, δὲν ἔχει πεποίθησιν νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸν Θεόν, οὐδὲ περιμένει τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ ἀπ᾽ αὐτόν· διότι ἐν καιρῷ τῆς ἀναπαύσεως αὐτοῦ ἐμακρύνθη ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Πρὶν ν᾽ ἀρχίσῃς τὸν πόλεμον, ζήτησον τὴν συμμαχίαν τοῦ Θεοῦ· καὶ πρὶν ἀσθενήσῃς ζήτησον τὸν ἰατρόν· καὶ πρὶν σοὶ ἐπέλθωσι τὰ θλιβερά, προσεύχου εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἐν καιρῷ τῶν λυπηρῶν θέλεις εὕρει αὐτὸν βοηθόν· καὶ πρὶν σκοντάψῃς καὶ πέσῃς, ἐπικαλοῦ τὸν Θεόν, καὶ δεήθητι πρὸς αὐτόν· καὶ πρὶν προσευχηθῇς, ἑτοιμάζου νὰ φυλάξῃς τάς τε σωματικὰς καὶ ψυχικὰς ἀρετάς, τὰς ὁποίας ὑπεσχέθης· καθότι ἡ κιβωτὸς τοῦ Νῶε ἐν καιρῷ εἰρήνης κατεσκευάσθη, καὶ πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν ἡ ξυλεία αὐτῆς ἡτοιμάζετο· εἰς δὲ τὸν καιρὸν τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ οἱ μὲν ἄδικοι ἀπωλέσθησαν, εἰς δὲ τὸν δίκαιον Νῶε ἐγένετο σκέπη.

Τοῦ ἀδίκου τὸ στόμα ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς ἐμφράττεται· ἐπειδὴ ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ ποιεῖ αὐτὸν ἀπαρρησίαστον πρὸς τὸν Θεόν· ἡ δὲ καθαρὰ καρδία ἐκχέει μετὰ χαρᾶς δάκρυα ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς προσευχῆς. Ὅσοι ἐνεκρώθησαν τῷ κόσμῳ, οὗτοι μετὰ χαρᾶς ὑπομένουσι τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰ κακά· ὅσοι ὅμως ἀγαπῶσιν εἰσέτι τὸν κόσμον, αὐτοὶ δὲν δύνανται νὰ ὑπομένωσι τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀδικίαν, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῆς κενοδοξίας νικώμενοι, ὀργίζονται καὶ ταράττονται ἄνευ τινὸς λόγου καὶ φρονήσεως, ἢ κυριεύονται ὑπὸ τῆς λύπης. Ὦ, πόσον δυσκατόρθωτος ὑπάρχει αὕτη ἡ ἀρετή! καὶ πόσην δόξαν ἔχει παρὰ τῷ Θεῷ! Ὅστις θέλει νὰ κατορθώσῃ ταύτην τὴν ἀρετήν, ἤγουν νὰ ὑπομένῃ τὴν ἀδικίαν, πρέπει ν᾽ ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων αὐτοῦ, καὶ νὰ ξενιτευθῇ· διότι δὲν δύναται νὰ κατορθώσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα· ἐπειδὴ μόνον τῶν μεγάλων καὶ δυνατῶν εἶναι ἴδιον νὰ ὑπομένωσι τὸν πόνον ταύτης τῆς ἀρετῆς ἐν μέσῳ τῶν ἰδίων συγγενῶν εὑρισκόμενοι, οἵτινες ἀπέθανον τῷ κόσμῳ, καὶ δὲν ἐλπίζουσι ποσῶς εἰς παροῦσαν παρηγορίαν.

Καθὼς ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ πλησιάζει εἰς τὸν ταπεινόφρονα, οὕτω καὶ εἰς τὸν ὑπερήφανον αἱ λυπηραὶ περιστάσεις· ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἐπιβλέπει ἐπὶ τοὺς ταπεινόφρονας, καὶ ποιεῖ αὐτοὺς νὰ χαίρωσι· τοὺς δὲ ὑπερηφάνους ὑποβλέπει, ὅπως κάμῃ αὐτοὺς νὰ ταπεινωθῶσιν. Ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος δέχεται πάντοτε τὸ ἔλεος τοῦ

Θεοῦ· ὁ δὲ ὑπερήφανος καὶ ὀλιγόπιστος ἀπαντᾷ πάντοτε προσκόμματα φοβερά. Ταπείνωσον σεαυτὸν κατὰ πάντα ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ θέλεις ὑψωθῇ ὑπεράνω τῶν ἀρχόντων τούτου τοῦ κόσμου. Προλάμβανε ἅπαντας διὰ τοῦ ἀσπασμοῦ σου καὶ τῆς προσκυνήσεως, καὶ θέλεις τιμηθῇ ὑπὲρ τοὺς προσφέροντας ὡς δῶρον τὸ καθαρὸν χρυσίον σουφείρ.

Ἐξευτέλισον σεαυτόν, καὶ θέλεις ἰδῇ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ εἰς ἑαυτόν· διότι ὅπου πλημμυρεῖ ἡ ταπείνωσις, ἐκεῖ ἀκμάζει καὶ ἀνθεῖ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν ἀγωνίζησαι νὰ καταφρονηθῇς ἀναφανδὸν ὑφ᾽ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, θέλει σὲ κάμει ὁ Θεὸς νὰ δοξασθῇς. Ἐὰν δὲ ἔχῃς ταπείνωσιν εἰς τὴν καρδίαν σου, εἰς τὴν καρδίαν σου σοὶ δείκνυσιν ὁ Θεὸς τὴν δόξαν αὐτοῦ. Γίνου εὐκαταφρόνητος ἐν τῇ μεγαλωσύνῃ σου, καὶ ὄχι μέγας ἐν τῇ σμικρότητί σου. Σπούδασον νὰ καταφρονηθῇς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ὅπως χορτασθῇς ἐκ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Μὴ ζήτει νὰ τιμηθῇς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ἐνῷ ὑπάρχεις πλήρης ψυχικῶν πληγῶν. Καταφρόνησον τὴν τιμὴν τοῦ κόσμου, ἵνα τιμηθῇς παρὰ τοῦ Θεοῦ· καὶ μὴ ἀγαπήσῃς τὴν κοσμικὴν τιμήν, ἵνα μὴ ἀτιμασθῇς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὅστις ζητεῖ τὴν τιμήν, φεύγει ἐξ αὐτοῦ ἡ τιμή· καὶ ὅστις φεύγει τὴν τιμήν, ἡ τιμὴ ἀκολουθεῖ αὐτόν, καὶ γίνεται κήρυξ τῆς ταπεινώσεως αὐτοῦ εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους. Ἐὰν καταφρονῇς σεαυτόν, ἵνα μὴ τιμηθῇς, ὁ Θεὸς θέλει σὲ φανερώσει· ἐὰν δὲ καταφρονήσῃς σὺ ὁ ἴδιος σεαυτὸν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς συγχωρεῖ εἰς ὅλα αὐτοῦ τὰ κτίσματα νὰ σ᾽ ἐπαινῶσι, καὶ θέλει ἀνοιγῇ ἔμπροσθέν σου ἡ θύρα τῆς δόξης ἐκείνου, ὅστις σ᾽ ἔπλασε· διότι σὺ ἐν ἀληθείᾳ ὑπάρχεις κατ᾽ εἰκόνα καὶ καθ᾽ ὁμοίωσιν αὐτοῦ.

Τίς εἶδεν ἄνθρωπον, ὅστις νὰ διαλάμπῃ διὰ τῶν ἀρετῶν, καὶ νὰ φαίνηται εὐτελὴς καὶ οὐτιδανὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ ἦναι μὲν φωτεινὸς εἰς τὴν ζωήν, σοφὸς δὲ κατὰ τὴν γνῶσιν, καὶ ταπεινὸς κατὰ τὸ φρόνημα; Μακάριος λοιπόν, ὅστις ταπεινοῖ ἑαυτὸν εἰς πάντα· διότι ὁ τοιοῦτος θέλει ὑψωθῇ· ἐπειδὴ ὅστις ταπεινοῖ καὶ σμικρύνει ἑαυτὸν εἰς πάντα διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς δοξάζει αὐτόν· καὶ ὅστις πεινῇ καὶ διψῇ διὰ τὸν Θεόν, ὁ Θεὸς θέλει μεθύσει αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ· καὶ ὅστις γυμνητεύει διὰ τὸν Θεόν, ὁ Θεὸς θέλει ἐνδύσει αὐτὸν στολὴν ἀφθαρσίας καὶ δόξης· καὶ ὅστις πτωχεύει διὰ τὸν Θεόν, ὁ Θεὸς παρηγορεῖ αὐτὸν διὰ τοῦ ἀληθινοῦ αὐτοῦ πλούτου. Καταφρόνησον σεαυτὸν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Θεὸς θέλει αὐξήσει τὴν δόξαν σου καθ᾽ ὅλην σου τὴν ζωήν, χωρὶς σὺ νὰ γνωρίζῃς. Ἔχε σεαυτὸν ἁμαρτωλόν, ἵνα δικαιωθῇς ἐν ὅλῃ σου τῇ ζωῇ. Γίνου ἀμαθὴς καὶ ἰδιώτης ἐν τῇ σοφίᾳ σου, καὶ ὄχι σοφὸς ἐν τῇ ἀμαθείᾳ σου· καὶ ἐὰν ἡ ταπείνωσις ὑψοῖ τὸν ἁπλοῦν

καὶ ἀμαθῆ, πόσης ἄραγε τιμῆς γενήσεται πρόξενος εἰς τοὺς τιμίους καὶ σοφοὺς ἀνθρώπους;

Φεῦγε τὴν κενοδοξίαν, καὶ θέλεις δοξασθῆ· φοβήθητι τὴν ὑπερηφάνειαν, καὶ θέλεις μεγαλυνθῆ· διότι οὔτε ἡ κενοδοξία οὔτε ἡ ὑψηλοφροσύνη διενεμήθη εἰς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Ἐὰν ἑκουσίως ἀπαρνήθης ὅλα τὰ τοῦ κόσμου, μὴ θέλε νὰ φιλονεικῇς μετά τινος δι' ἐλάχιστόν τι πρᾶγμα. Ἐὰν ἀπεστράφης τὴν κενοδοξίαν, φεῦγε καὶ τοὺς κενοδόξους· φεῦγε τοὺς ἀγαπῶντας τὰ πολλὰ κτήματα, ὡς καὶ τὴν ἀπόκτησιν αὐτῶν. Ἀπομάκρυνον σεαυτὸν ἐκ τῶν ἀσώτων ἀνθρώπων, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἀσωτείας. Φεῦγε τοὺς ἀκολάστους, ὡς καὶ τὴν ἀκολασίαν· καθότι ἐὰν καὶ μόνη ἡ ψιλὴ ἐνθύμησις τῶν εἰρημένων κακῶν ταράττει τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου, πόσῳ μᾶλλον ἡ θεωρία αὐτῶν, καὶ τὸ μετὰ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων συζῆν; Προσέγγισον εἰς τοὺς δικαίους, καὶ δι' αὐτῶν θέλεις πλησιάσει εἰς τὸν Θεόν. Συναναστρέφου μετὰ τῶν ἐχόντων ταπείνωσιν, καὶ θέλεις μάθει τοὺς τρόπους αὐτῶν· διότι ἐὰν καὶ μόνη ἡ θεωρία τῶν τοιούτων ἦναι ὠφέλιμος, πόσῳ μᾶλλον ἡ διδασκαλία αὐτῶν;

Ἀγάπησον τοὺς πτωχούς, ἵνα δι' αὐτῶν ἐπιτύχῃς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Μὴ πλησιάσῃς εἰς τοὺς φιλονείκους ἀνθρώπους, ὅπως μὴ ἀναγκασθῇς νὰ ἐξέλθῃς καὶ σὺ ἐκ τῆς γαλήνης καὶ ἀταραξίας τοῦ νοός σου. Μὴ ἀηδιάσῃς τὰς δυσωδίας τῶν ἀρρώστων, καὶ μάλιστα τῶν πτωχῶν ἐπειδὴ καὶ σὺ περίκεισαι σῶμα ὡς καὶ αὐτοί. Μὴ ἐπιπλήξῃς τοὺς θλιβομένους κατὰ τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ τιμωρηθῇς καὶ σὺ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ζητήσῃς παρηγορίαν ἐκ τῶν ἀνθρώπων, καὶ δὲν θέλεις εὕρει. Μὴ χλευάσῃς ποτὲ μυσαρὸν ἄνθρωπον· διότι πάντες ἴσοι εἰς τὸν ᾅδην θέλομεν πορευθῆ. Ἀγάπησον τοὺς ἁμαρτωλούς, μίσησον ὅμως τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ μὴ καταφρονήσῃς αὐτοὺς διὰ τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν, ἵνα μὴ ἐμπέσῃς εἰς τὰ αὐτὰ πάθη, εἰς τὰ ὁποῖα αὐτοὶ εὑρίσκονται. Ἐνθυμήθητι, ὅτι ὑπάρχεις κοινωνὸς τῆς ἐνύλου φύσεως, καὶ κάμε τὸ καλὸν εἰς πάντας. Μὴ ἐπιπλήττῃς τοὺς ἔχοντας χρείαν τῆς εὐχῆς σου, μήτε ἀποστέρει αὐτοὺς τῶν παρηγορητικῶν σου λόγων, ἵνα μὴ ἀπολεσθῶσι, καὶ ζητήσῃ ὁ Θεὸς τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐκ τῶν χειρῶν σου· ἀλλὰ μιμοῦ τοὺς ψυχικοὺς ἐκείνους ἰατρούς, οἵτινες διὰ τῶν πλέον ψυχροτέρων φαρμάκων τοῦ λόγου προσπαθοῦσι νὰ θεραπεύσωσι τὰ θερμότερα πάθη, καὶ τὰ ψυχρότερα πάλιν τῶν παθῶν διὰ τῶν ἐναντίων.

Ἀνάγκασον σεαυτόν, ἵνα, ὅταν ἀπαντήσῃς τὸν πλησίον σου, τιμήσῃς αὐτὸν ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐτοῦ, καὶ φίλησον τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ κράτησον αὐτὰς πολλάκις μετὰ πολλῆς τιμῆς, καὶ θέσον αὐτὰς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἐπαίνεσον αὐτὸν εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχει· καί, ὅταν χωρισθῇ ἀπὸ σοῦ, εἰπὲ δι' αὐτὸν ὅ,τι καλὸν καὶ τίμιον· καθότι διὰ τῶν τοιούτων σου τρόπων ἕλκεις αὐτὸν εἰς τὸ καλόν, καὶ ἀναγκάζεις αὐτὸν νὰ σ' ἐντρέπηται διὰ τὸν ὁποῖον ἔκαμες εἰς αὐτὸν χαιρετισμόν, καὶ σπείρεις εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σπέρματα ἀρετῆς· σὺ δὲ ἐκ τοῦ τοιούτου σου καλοῦ τρόπου συνηθίζεις καὶ ἀποκτᾷς τύπον καλόν, καὶ πολλὴν ταπείνωσιν καὶ ἄνευ κόπου κατορθοῖς μεγάλας ἀρετάς· ἐκτὸς δὲ τούτου, καὶ αὐτὸς ὁ πλησίον σου ἐὰν ἔχῃ τι ἐλάττωμα, οὕτω τιμώμενος παρὰ σοῦ, εὐκόλως δέχεται παρὰ σοῦ τὴν θεραπείαν αὐτοῦ, ἐντρεπόμενος διὰ τὴν ὁποίαν προσέφερες εἰς αὐτὸν τιμήν. Τοῦτον τὸν τρόπον διατήρησον πάντοτε, τὸ νὰ γλυκοχαιρετᾷς καὶ νὰ τιμᾷς πάντας, καὶ μὴ παρακινήσῃς τινὰ εἰς θυμόν, ἢ φθονήσῃς, ἢ ἀποστραφῇς, μήτε δι' αὐτὴν αὐτοῦ τὴν πίστιν, μήτε διὰ τὰ κακὰ αὐτοῦ ἔργα· ἀλλὰ προφυλάττου, καὶ μὴ ἐλέγξῃς τινά, μήτε νὰ μεμφθῇς διὰ κανὲν πρᾶγμα· καθότι ἔχομεν πάντες εἰς τοὺς οὐρανοὺς κριτήν, ὅστις δὲν ἀποβλέπει εἰς πρόσωπα. Ἐὰν δὲ θέλῃς νὰ ἐπιστρέψῃς τὸν πλησίον σου εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, λυπήσου δι' αὐτόν, καὶ μετὰ δακρύων ἀγάπης εἰπὲ εἰς αὐτὸν ἕνα, ἢ δύο μόνον λόγους, χωρὶς νὰ ἐξαφθῇς κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, ἵνα μὴ ἴδῃ εἰς σὲ σημεῖον ἔχθρας· διότι ἡ ἀγάπη δὲν ἠξεύρει νὰ θυμώνῃ, οὔτε νὰ παροξύνηται, οὔτε νὰ μέμφηταί τινα μὲ πάθος. Ἡ ταπείνωσις εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἀγάπης καὶ τῆς γνώσεως, ἥτις γεννᾶται ἐκ καθαρᾶς συνειδήσεως· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, εἰς ὃν πρέπει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν, καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΣΤ΄.

Περὶ ὠφελείας, τῆς προερχομένης ἐκ τῆς φυγῆς τοῦ κόσμου.

ΔΥΝΑΤΟΣ τῇ ἀληθείᾳ καὶ δυσάρεστος καὶ δύσκολος εἶναι ὁ ἀγὼν καὶ ὁ πόλεμος, ὅστις γίνεται εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα, εἰ καὶ προσπαθεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ γίνῃ δυνατὸς καὶ ἀνίκητος· ὅταν ὅμως πλησιάσωσιν εἰς αὐτὸν αἱ αἰτίαι, ἐξ ὧν συμβαίνουσιν αἱ προσβολαί, καὶ ἑπομένως οἱ πόλεμοι καὶ οἱ ἀγῶνες, φόβος καταλαμβάνει αὐτόν, καὶ τόσον ταχέως νικᾶται, παρὰ ἀπὸ τὸν φανερὸν πόλεμον τοῦ διαβόλου· διότι ἐν ὅσῳ ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀπομακρύνεται ἐκ τῶν αἰτιῶν ἐκείνων, ἐκ τῶν ὁποίων φοβεῖται ἡ καρδία αὐτοῦ, δίδει ἀφορμὴν εἰς τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ νὰ πολεμῇ αὐτόν· καὶ ἐὰν ὀλίγον πα-

ραμελήσῃ, εὐκόλως καταστρέφεται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ· καθότι ὅταν ἡ ψυχὴ κυριευθῇ ἀπὸ τὰς βλαβερὰς ἀπαντήσεις τοῦ κόσμου, αὗται αἱ ἀπαντήσεις γίνονται εἰς αὐτὴν προσκόμματα, καὶ τρόπον τινὰ νικᾶται φυσικῶς, ὅταν ἀπαντήσῃ αὐτάς. Διὰ τοῦτο λοιπὸν οἱ ἀρχαῖοι θεῖοι πατέρες ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι ἐδοκίμασαν πάντα ταῦτα, καὶ ἐγνώρισαν, ὅτι ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι δυνατὸς εἰς πᾶσαν περίστασιν, οὐδὲ ἵσταται εἰς μίαν τάξιν σταθερῶς, ἵνα διατηρήσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ προφύλαξιν, καὶ ἐνίοτε μάλιστα δὲν δύναται νὰ προφυλαχθῇ ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα βλάπτουσιν αὐτόν, διὰ τοῦτο λέγω, ἐστοχάσθησαν μετὰ πολλῆς σοφίας πάντα ταῦτα, καὶ ἐνεδύθησαν ὡς ὅπλον ἀκαταμάχητον τὴν ἀκτημοσύνην, ἥτις ἀπαλλάττει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ κόπους, καὶ ἀπῆλθον εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου δὲν ὑπάρχουσι πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶναι αἰτίαι καὶ ἀφορμαὶ τῶν παθῶν· καὶ ὅταν κατὰ περίστασιν ἤθελον νικηθῇ ὑπό τινος πάθους, ὡς ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, ἢ τῆς ἐπιθυμίας, ἢ τῆς μνησικακίας, ἢ τῆς δόξης, ἢ καὶ ἄλλου τινός, δὲν εὕρισκον τὰς αἰτίας τῶν πτώσεων· ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἐρήμου πάντα ταῦτα τὰ πάθη, καὶ ὅσα ἄλλα, ἐγίνοντο εἰς αὐτοὺς ἐλαφρά. Οὕτω δὲ διὰ τοιούτων φρονημάτων ὀχυρωθέντες, καὶ περιτειχίσαντες ἑαυτοὺς ἐντὸς τῆς ἐρήμου, ὡς εἴς τι ἀκαταμάχητον φρούριον ἠδυνήθη ἕκαστος ἐξ αὐτῶν νὰ τελειώσῃ τὸν ἑαυτοῦ ἀγῶνα εἰς τοιοῦτον μέρος, ὅπου αἱ αἰσθήσεις δὲν εὕρισκον βοήθειαν, ὥστε νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τοῦ ἐχθροῦ κατ' αὐτῶν. Καλλιώτερον δὲ εἰς ἡμᾶς εἶναι, πολεμοῦντες ν' ἀποθάνωμεν εἰς τὸν ἀγῶνα, παρὰ νὰ ζήσωμεν, νικώμενοι ὑπὸ τῶν παθῶν.

ΛΟΓΟΣ Ζ΄.

Περὶ τάξεως καὶ καταστάσεως τῶν ἀρχαρίων, καὶ ὅσα ἄλλα ἀνήκουσιν εἰς αὐτούς.

Η ΜΑΛΛΟΝ φρόνιμος καὶ προσφιλὴς τῷ Θεῷ τάξις εἶναι αὕτη· ὅταν περιπατῇ τις εἰς τὸν δρόμον νὰ μὴ βλέπῃ τῇδε κἀκεῖσε ὡς ἀπαίδευτος, ἀλλὰ πάντοτε ἔμπροσθεν αὐτοῦ· μήτε ν' ἀργολογῇ μετὰ τοῦ τυχόντος, ἀλλὰ νὰ ὁμιλῇ μόνον τὰ δέοντα καὶ ἀναγκαῖα· νὰ εὐχαριστῆται δὲ εἰς ἐνδύματα πτωχικὰ πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος· ἐπίσης εὐχαρίστως νὰ μεταχειρίζηται καὶ εὐτελῆ φαγητὰ πρὸς διατήρησιν τοῦ σώματος, καὶ ὄχι τὰ προξενοῦντα τὴν γαστριμαργίαν· νὰ τρώγῃ δὲ ὀλίγον ἐξ ὅλων τῶν φαγητῶν, καὶ ὄχι τὰ μὲν νὰ περιφρονῇ, τὰ δὲ νὰ ἐκλέγῃ, καὶ ἐξ αὐτῶν νὰ γεμίζῃ τὴν

κοιλίαν αὐτοῦ· μείζων πασῶν τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ διάκρισις. Οἶνον δὲ ἄνευ φίλων, ἢ ἐκτὸς ἀσθενείας, ἢ ἀδυναμίας μὴ πίνε. Μὴ διακόπτῃς ἐν καιρῷ ὁμιλίας τὸν λόγον τοῦ λαλοῦντος, καὶ ἀντιλέγεις σὺ ὡς ἀμαθὴς καὶ ἀπαίδευτος. Ὅπου ἤθελες εὑρεθῇ, νόμιζε σεαυτὸν μικρότερον καὶ ὑπηρέτην τῶν ἀδελφῶν σου. Μὴ γυμνώσῃς ποτὲ ἔμπροσθεν ἄλλου τινὸς κανὲν τῶν μελῶν σου, μήτε πλησιάσῃς εἰς σῶμα ἄλλου τινός, ἐκτὸς εὐλόγου καὶ ἀναγκαίας αἰτίας· μήτε εἰς τὸ ἴδιόν σου σῶμα ἀφήσῃς ἄλλον τινὰ νὰ πλησιάσῃ, ἐκτός, ὡς εἶπον, εὐλόγου αἰτίας. Ἀπόφευγε τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους παρρησίαν, ὡς αὐτὸν τὸν θάνατον. Ἀπόκτησον σώφρονα τάξιν εἰς τὸν ὕπνον σου, ἵνα μὴ ἀρθῇ ἀπὸ σοῦ ἡ φυλάττουσά σε δύναμις τοῦ Θεοῦ. Ὅπου δὲ ἤθελες κοιμηθῇ, εἰ δυνατόν, ἂς μὴ σὲ ἴδῃ ἄλλος τις. Μὴ ῥίψῃς ποτὲ τὸ σίελον τοῦ στόματός σου ἔμπροσθεν ἄλλου· ἐὰν δὲ σοὶ ἔλθῃ νὰ βήξῃς, καθήμενος εἰς τὴν τράπεζαν, στρέψον τὸ πρόσωπόν σου ὀπίσω, καὶ οὕτω βῆξον. Φάγε καὶ πίε μετὰ σωφροσύνης καὶ εὐπρεπείας, ὡς πρέπει εἰς τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ.

Μὴ ἐκτείνῃς τὴν χεῖρα σου, καὶ λάβῃς ἀναιδῶς πρᾶγμά τι ἀπ' ἔμπροσθεν τῶν φίλων σου. Ἐὰν δὲ καθίσῃ μετὰ σοῦ ξένος εἰς τὴν τράπεζαν, παρακίνησον αὐτὸν ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὸ νὰ φάγῃ, καὶ σὺ μετ' εὐταξίας, καὶ ὄχι μετὰ ταραχῆς, ἀφοῦ θέσῃς εἰς τὴν τράπεζαν τὸ φαγητόν, κάθισον μετ' εὐταξίας καὶ συστολῆς, χωρὶς νὰ φανῇ κανὲν τῶν μελῶν τοῦ σώματός σου γυμνόν. Ὅταν χασμᾶσαι, σκέπασον τὸ στόμα σου, καὶ κράτησον ὀλίγον τὴν ἀναπνοήν σου, ὅπως παρέλθῃ. Ἐὰν εἰσέλθῃς εἰς κελλίον τινός, παραφύλαττε τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἵνα μὴ ἴδωσί τι τῶν εὑρισκομένων ἐκεῖ· ἐὰν δὲ σὲ ἀναγκάσῃ ὁ λογισμός σου, μὴ ὑπακούσῃς εἰς αὐτόν· διότι ὅστις ἀναισχυντεῖ εἰς τὰ τοιαῦτα, αὐτὸς ὑπάρχει ξένος τοῦ μοναχικοῦ σχήματος καὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐδωρήσατο εἰς ἡμᾶς τοῦτο τὸ σχῆμα. Μὴ προσέξῃς εἰς τοὺς τόπους, ὅπου εἶναι κεκρυμμένα τὰ σκεύη τοῦ κελλίου τοῦ φίλου σου. Ὅταν ἀπέρχησαι εἴς τινα ἀδελφόν, μετὰ ἡσυχίας ἄνοιξον καὶ κλεῖσον τὴν θύραν τοῦ κελλίου αὐτοῦ, ὡς καὶ τοῦ ἰδικοῦ σου. Μὴ εἰσέλθῃς αἴφνης εἴς τινος κελλίον, ἀλλ' ἀφοῦ κρούσῃς τὴν θύραν, στάσου ἔξω, καὶ ἀφοῦ σὲ καλέσῃ, τότε εἴσελθε μετ' εὐλαβείας.

Μὴ βιάζου εἰς τὸ περιπάτημά σου, ἐκτὸς ἐὰν σὲ ἀναγκάζῃ ἔργον τι. Διὰ πᾶν καλὸν καὶ θεάρεστον ἔργον νὰ ὑπακούῃς εἰς ὅλους, ἐκτὸς εἰς τοὺς ἀγαπῶντας νὰ ἔχωσι πολλὰ πράγματα, ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς φιλαργύρους, καὶ εἰς τοὺς κοσμικούς· εἰς τούτους μήτε ν' ἀκολουθήσῃς ποσῶς, ἵνα μὴ συμβῇ διαβολικόν τι ἔργον. Μετὰ πραότητος νὰ συνομιλῇς, μεθ' ὅλων, καὶ μετὰ σωφροσύνης νὰ βλέπῃς εἰς αὐτούς, χωρὶς νὰ χορτάσῃς τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀπὸ

τὰ πρόσωπα αὐτῶν. Ὅταν περιπατῇς εἰς δρόμον, μὴ πρότρεχε τῶν μεγαλυτέρων σου, καὶ ἐὰν σὲ διαβῇ ὁ φίλος σου, τρέξον ὀλίγον ἵνα φθάσῃς αὐτόν· διότι ὅστις δὲν πράττει οὕτω, εἶναι ἀνόητος, καὶ ὁμοιάζει μὲ χοῖρον, ὅστις δὲν ἔχει νόμον. Ἐὰν δὲ ὁ φίλος σου καθ' ὁδὸν ἤθελεν ὁμιλήσει μετά τινος, περίμενε αὐτόν, καὶ μὴ ἀναγκάζῃς αὐτὸν προχωρῶν. Πάντοτε εἰς τὸν δρόμον ὁ ὑγιὴς ἂς λέγῃ εἰς τὸν ἀσθενῆ πρὸ καιροῦ, ἂς καθίσωμεν ὀλίγον, ἵν' ἀναπαυθῶμεν.

Μὴ ἐλέγξῃς τινὰ διὰ κανὲν αὐτοῦ σφάλμα, ἀλλὰ σεαυτὸν λογίζου εἰς ὅλα πταίστην καὶ τοῦ σφάλματος αἴτιον. Μὴ ἀπόφευγε νὰ πράττῃς μετὰ ταπεινώσεως πᾶν εὐτελὲς ἔργον, μήτε ν' ἀφίνῃς νὰ πράξῃ αὐτὸ ἄλλος ἀντὶ σοῦ. Ἐὰν δὲ παραβιασθῇς νὰ γελάσῃς, ἂς μὴ φανῶσιν οἱ ὀδόντες σου γελῶν. Ἐὰν δὲ ἀναγκασθῇς νὰ συνομιλήσῃς μετὰ γυναικῶν, στρέψον τὸ πρόσωπόν σου ἐκ τῆς θεωρίας αὐτῶν, καὶ οὕτω συνδιαλέγου μετ' αὐτῶν. Ἀπὸ δὲ τὰς καλογραίας νὰ φεύγῃς, ὡς ἀπὸ πυρός, καὶ ὡς ἀπὸ παγίδος τοῦ διαβόλου· ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴν συναπάντησιν, καὶ ἀπὸ τὴν συνομιλίαν, καὶ ἀπὸ τὴν θεωρίαν αὐτῶν, ἵνα μὴ ψυχρανθῇ ἡ καρδία σου ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, καὶ μολυνθῇ διὰ τῆς ἀκαθαρσίας τῶν παθῶν, κἂν ὦσιν αὗται ἀδελφαί σου κατὰ σάρκα. Παραφυλάττου ἐκ τῆς συναναστροφῆς καὶ συμμίξεως τῶν ἰδίων σου γονέων καὶ συγγενῶν, ἵνα μὴ ψυχρανθῇ ἡ καρδία σου ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Φεῦγε τὰς συνομιλίας καὶ παρρησίας τῶν νέων, ὡς φιλίαν τοῦ διαβόλου· ἕνα δὲ μόνον ἔχε φίλον καὶ σύντροφον καὶ συμμύστην, τὸν φοβούμενον τὸν Θεόν, καὶ προσέχοντα πάντοτε εἰς ἑαυτόν, ὅστις ὑπάρχει μὲν πτωχὸς ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πλούσιος εἰς τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Κρύψον ἀπὸ πάντα ἄνθρωπον τὰ μυστικά σου, καὶ τὰς πράξεις σου, καὶ τοὺς πολέμους σου. Χωρὶς επανωφόριον μὴ καθίσῃς ποτὲ ἔμπροσθέν τινος ἀνθρώπου, ἐκτὸς ἀνάγκης. Εἰς τὴν ἀναγκαίαν σου χρείαν νὰ ἐξέρχησαι μετὰ σωφροσύνης, χωρὶς νὰ βάλῃς τὴν χεῖρά σου εἰς τὰ κρύφιά σου μέλη, εὐλαβούμενος τὸν φύλακά σου ἄγγελον. Ἀνάγκασον σεαυτὸν μέχρι θανάτου πρὸς τὴν διατήρησιν ὅλων τῶν εἰρημένων, κἂν ἡ καρδία σου δυσαρεστῆται.

Καλλιώτερόν σοι εἶναι νὰ φάγῃς φαρμάκι θανατηφόρον, παρὰ νὰ φάγῃς μετὰ γυναικός, κἂν μήτηρ σου, ἢ ἀδελφή σου ἤθελεν εἶσθαι. Κάλλιον νὰ κατοικήσῃς μετὰ δράκοντος, παρὰ νὰ κοιμηθῇς μετὰ νέου, κἂν ἀδελφός σου ὑπάρχῃ κατὰ σάρκα. Ἐὰν σοὶ εἴπῃ τις μεγαλύτερός σου, ἐνῷ περιπατῇς μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν δρόμον, ἐλθὲ νὰ ψάλλωμεν τὴν ἀκολουθίαν, μὴ παρακούσῃς αὐτόν· ἐὰν ὅμως δὲν σοὶ εἴπῃ, ἡ μὲν γλῶσσά σου ἂς σιωπᾷ, ἡ δὲ καρδία σου ἂς δοξολογῇ τὸν Θεόν. Μὴ ἐναντιωθῇς τινα διὰ κανὲν πρᾶγμα, μήτε νὰ φιλονεικῇς μετά τινος, μήτε νὰ ψευσθῇς, μήτε νὰ ὀμώσῃς εἰς τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. Καταφρονήθητι, καὶ μὴ καταφρονήσῃς τινά· ἀδικήθητι καὶ

μὴ ἀδικήσῃς τινά. Κάλλιόν σοι εἶναι ν' ἀφανισθῶσι τὰ σωματικά σου πράγματα μετὰ τοῦ σώματός σου, παρὰ νὰ ζημιωθῇς τι ἐκ τῶν ψυχικῶν σου ἔργων. Εἰς κριτήριον μετά τινος μὴ ἀπέλθῃς ποτέ· ἀλλ' ἐὰν ἀδικηθῇς παρά τινος, ὑπόμεινον τὴν ἀδικίαν διὰ τὸν Κύριον. Μὴ ἀγαπήσῃς ποτὲ κοσμικόν τι πρᾶγμα· ἀλλ' ὑποτάσσου εἰς τοὺς ἡγουμένους καὶ ἄρχοντας, ἄπεχε ὅμως ἀπὸ τῆς μετ' αὐτῶν συναναστροφῆς· ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη συναναστροφὴ εἶναι παγὶς τοῦ διαβόλου, ἥτις παγιδεύει τοὺς ἀμελεῖς, καὶ φέρει αὐτοὺς εἰς ἀπώλειαν.

Ὦ γαστρίμαργε, ὅστις ζητῇς νὰ εὐχαριστήσῃς τὴν ἰδίαν σου γαστέρα· κάλλιόν σοι εἶναι νὰ βάλῃς ἀναμμένα κάρβουνα εἰς τὴν κοιλίαν σου, παρὰ τὰ τηγανισμένα φαγητὰ τῶν ἐξουσιαστῶν καὶ ἀρχόντων τοῦ κόσμου. Δίδε εἰς πάντας ἀνεξετάστως τὴν ἐλεημοσύνην σου, καὶ ἔσο συνεσταλμένος ἀφ' ὅλους. Παραφύλαττε σεαυτὸν ἐκ τῆς πολυλογίας· καθότι ἡ πολυλογία σβέννει τὰς ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου νοερὰς κινήσεις, τὰς φυομένας ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ἀπόφευγε ὡς ἀπὸ λέοντα ἄτακτον, τὸ νὰ ἐξετάζῃς τὰ δόγματα τῆς ἐκκλησίας, καὶ μήτε μετὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεολόγων φιλονείκει περὶ αὐτῶν, μήτε μετὰ τῶν ξένων καὶ ἀλλοπίστων. Μὴ παρευρεθῇς ποτε εἰς τὰς συνάξεις τῶν ὀργίλων καὶ μαχίμων ἀνθρώπων, μήτε διάβαινε ἀπ' ἔμπροσθεν αὐτῶν, ἵνα μὴ γεμίσῃ ἡ καρδία σου ἀπὸ θυμόν, καὶ κυριεύσῃ τὴν ψυχήν σου τὸ σκότος τῆς πλάνης. Μὴ συγκατοικήσῃς ποτὲ μετὰ ὑπερηφάνου ἀνθρώπου, ἵνα μὴ ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τῆς ψυχῆς σου ἡ ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ γίνῃ κατοικητήριον παντὸς πονηροῦ πάθους.

Ταύτας τὰς παραγγελίας ἐὰν φυλάξῃς, ὦ ἄνθρωπε, καὶ ἐπασχοληθῇς πάντοτε εἰς τὴν μελέτην τοῦ Θεοῦ, τῇ ἀληθείᾳ θέλει ἰδῇ ἡ ψυχή σου εἰς ἑαυτὴν τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Η΄.

Περὶ λεπτῆς τάξεως τῆς διακρίσεως.

ΠΡΟΣΕΧΕ πάντοτε εἰς ἑαυτόν, ὦ ἀγαπητὲ ἀδελφέ, καὶ παρατήρει ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τῶν πνευματικῶν σου ἔργων τὰς θλίψεις, αἵτινες σοὶ ἀπαντῶσι, καὶ τὸν τόπον τῆς ἐρήμου, ὅπου κατοικεῖς· προσέτι καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ νοός σου μετὰ τῆς δριμύτητος τῆς γνώσεώς σου, καὶ τὸ μῆκος τὸ πολὺ τῆς ἡσυχίας σου μετὰ τῶν πολλῶν πειρασμῶν, οἱ ὁποῖοι πέμπονται παρὰ Θεοῦ, τοῦ

ἀληθινοῦ ἰατροῦ πρὸς ὑγείαν τῆς ψυχῆς σου, ποτὲ μὲν διὰ τῶν δαιμόνων, ποτὲ δὲ διὰ σωματικῶν ἀσθενειῶν καὶ κόπων· καὶ ἄλλοτε μὲν διὰ τοῦ φόβου τῶν νοημάτων τῆς ψυχῆς σου, τῶν προερχομένων ἀπὸ λυπηρὰς ἐνθυμήσεις, αἵτινες μέλλουσι νὰ συμβῶσιν εἰς τὰ ἔσχατα τῆς ζωῆς σου· ἄλλοτε δὲ διὰ τῆς ἱλαρᾶς καὶ περιφρουρουμένης σε θείας χάριτος, καὶ τῶν γλυκῶν δακρύων, καὶ τῆς πνευματικῆς χαρᾶς, μετὰ τῶν λοιπῶν, ἵνα μὴ ἐκτείνω τὸν λόγον, ἀπαριθμῶν ἅπαντα. Παρατήρει, λέγω, ἐὰν δι' ὅλων τούτων βλέπῃς, ὅτι αἱ ψυχικαί σου πληγαὶ ἐθεραπεύθησαν ἀκριβῶς, ὅπερ ἐστίν, ἆρά γε τὰ πάθη σου ἤρξαντο νὰ ἐξασθενῶσι; Προσδιόρισον σημεῖον, καὶ γενόμενος εἰς ἑαυτόν, ἴδε, ποῖα μὲν πάθη βλέπεις, ὅτι ἠσθένησαν εἰς τὸν ἑαυτόν σου, καὶ τίνα ἐξ αὐτῶν ἐξέλιπον καὶ ἀπεμακρύνθησαν παντελῶς ἀπὸ σοῦ, καὶ τίνα ἐξ αὐτῶν ἤρξαντο νὰ σιωπῶσιν ὡς ἐκ τῆς ὑγείας τῆς ψυχῆς σου, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν αἰτιῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας φοβεῖσαι, καὶ ποῖα ἔμαθον νὰ ἐξουσιάζωνται ὑπὸ τοῦ νοός σου. Παρατήρει δὲ προσέτι εἰς ἑαυτόν, ἐὰν βλέπῃς καθαρῶς, ὅτι ἐντὸς τῆς σήψεως τῆς ψυχικῆς σου πληγῆς ἤρξατο ν' ἀνέρχηται ζῶσα σάρξ, ὅπερ ὑπάρχει σημεῖον τῆς ψυχικῆς εἰρήνης, ἑπομένως καὶ ποῖα τῶν παθῶν σου μετὰ σπουδῆς σὲ παραβιάζουσι, καὶ εἰς ποίαν περίστασιν· καὶ ἐὰν αὐτὰ ἦναι ἐκ τῶν σωματικῶν παθῶν, ἢ ψυχικῶν, ἢ τῶν συνθέτων καὶ συμμίκτων· καὶ ἐὰν ἠσθένησαν εἰς τὴν ἐνθύμησίν σου, καὶ κινοῦνται ἀφανῶς καὶ ἀδυνάτως, ἢ διεγείρονται ἰσχυρῶς κατὰ τῆς ψυχῆς σου· καὶ πάλιν, ἐὰν ἀναφανδὸν καὶ μετ' ἐξουσίας διεγείρονται, ἢ μετὰ ὑπούλου τρόπου· καὶ ἐὰν ὁ νοῦς σου προσέχῃ εἰς αὐτὰ ὡς βασιλεύς, ὅστις ἐξουσιάζει τὰς αἰσθήσεις σου· καί, ὅταν αὐτὰ φανῶσι καὶ κινῶσι πόλεμον, ἐὰν ὁ νοῦς πολεμῇ κατ' αὐτῶν, καὶ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἐξασθενῇ αὐτά, ἢ παραβλέπῃ καὶ καταφρονῇ αὐτά· καὶ ποῖα μὲν παλαιὰ πάθη ἐξηλείφθησαν, καὶ ποῖα νέα ἀνεφάνησαν. Παρατήρει δέ, ἐὰν καὶ αὐτὰ τὰ νέα πάθη κινοῦνται διὰ τῆς φαντασίας καὶ τῆς ἐνθυμήσεως, ἢ χωρὶς πάθους ἐνθυμήσεως, ἢ καὶ εἰς τὴν ἐνθύμησιν χωρὶς πάθος καὶ λογισμοὺς καὶ ἐρεθισμόν· καὶ ἐκ τούτων πάλιν δύνασαι νὰ γνωρίσῃς τὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς σου, εἰς ποίαν στάσιν εὑρίσκεται.

Καὶ ἐὰν μὲν τὰ παλαιὰ πάθη σ' ἐνοχλῶσι, δὲν ἐξηλείφθησαν εἰσέτι παντελῶς· ἐπειδὴ εὑρίσκεται ἀκόμη ἀγὼν εἰς τὴν ψυχήν, κἂν αὕτη δεικνύῃ κατ' αὐτῶν ἀνδρείαν καὶ δύναμιν· τὰ δὲ νέα πάθη πάλιν εὑρίσκονται εἰς ἐνέργειαν· καὶ καθὼς λέγει ἡ γραφὴ διὰ τὸν Δαβίδ, ὅτι ἐκάθισεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀνέπαυσεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐκ πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, τῶν περὶ αὐτόν. Καὶ αὐτὰ τὰ ὁποῖα σοὶ λέγω, μὴ ἐννοήσῃς δι' ἓν μόνον πάθος, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν φυσικῶν παθῶν τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ θυμοῦ ἐννόησον καὶ τὸ πάθος τῆς

φιλοδοξίας, ἥτις ζωγραφίζει τὰ πράγματα καὶ φαντάζει αὐτά, καὶ διεγείρει τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐπιθυμίαν καὶ ὄρεξιν· προσέτι καὶ τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας, ὅταν συμφωνῇ μετ' αὐτοῦ ἡ ψυχὴ ἀνεπαισθήτως, ἂν καὶ δὲν συγκατατίθηται εἰς τὸ ἔργον, ἀλλὰ ζωγραφίζει εἰς τὸν νοῦν τὰ εἴδωλα τῶν πραγμάτων τῆς φιλαργυρίας διὰ τῆς συναθροίσεως τοῦ πλούτου, καὶ πείθει τὴν ψυχὴν νὰ μελετᾷ καὶ νὰ φαντάζηται αὐτά, καὶ νὰ ἐπιθυμῇ τὴν ἀπόκτησιν αὐτῶν μετὰ τῶν λοιπῶν πραγμάτων.

Δὲν πολεμοῦσιν ὅλα τὰ πάθη διὰ τῆς προσβολῆς· διότι ὑπάρχουσι καὶ πάθη, τὰ ὁποῖα προξενοῦσι στενοχωρίαν μόνον καὶ θλίψεις εἰς τὴν ψυχήν, καθὼς ἡ ἀμέλεια, καὶ ἡ ἀκηδία, καὶ ἡ λύπη, αἵτινες δὲν πολεμοῦσι τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς προσβολῆς, οὔτε μετ' ἀνέσεως, ἀλλὰ μόνον βάρος ἐπιθέτουσιν εἰς τὴν ψυχήν· ἡ δὲ δύναμις τῆς ψυχῆς δοκιμάζεται τότε μόνον, ὅταν νικᾷ τὰ πάθη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πολεμοῦσι τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς προσβολῆς· καὶ ὅλων τούτων τῶν παθῶν πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ ἄνθρωπος λεπτὴν γνῶσιν, καὶ σημεῖά τινα, ἵνα γνωρίζῃ προχωρῶν εἰς τὴν ἀρετήν, ποῦ ἔφθασε, καὶ εἰς ποίαν χώραν ἤρξατο νὰ περιπατῇ, εἰς τὴν γῆν τοῦ Χαναάν, δηλαδὴ ἔφθασεν εἰς τὴν καθαρότητα τῆς σαρκός, καὶ εἰς τὴν εἰρηνικὴν κατάστασιν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς καὶ εἰς τὴν ἐνδεχομένην τελειότητα, ἢ εὑρίσκεται εἰσέτι ἐκτὸς τοῦ Ἰορδάνου, δηλαδὴ περιπλανᾶται εἰσέτι ὡς οἱ ἑβραῖοι εἰς τὴν ἔρημον, εἰς τὰ πάθη τῆς σαρκός, καὶ εἰς τὴν ταραχὴν τῆς ἁμαρτίας.

Πρόσεχε δὲ καὶ τοῦτο· ἐὰν ἦναι ἱκανὴ ἡ γνῶσίς σου, ἵνα διακρίνῃ διὰ τοῦ φωτὸς τῆς ψυχῆς σου ὅλα τὰ εἰρημένα καθαρῶς, ἢ διακρίνει αὐτὰ σκοτεινῶς, ἢ εἶναι ἐστερημένη τούτων. Παρατήρει δέ, ἐὰν τοὐλάχιστον εὑρίσκῃς, ὅτι ὁ λογισμός σου ἤρξατο ὁλοτελῶς νὰ καθαρισθῇ, καὶ ἐὰν ὁ μετεωρισμὸς τοῦ νοός σου παύῃ κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς, καὶ ποῖον πάθος ταράσσει τὴν διάνοιάν σου, ὅταν πλησιάσῃς εἰς τὴν προσευχήν, ἢ ἐὰν αἰσθάνησαι, ὅτι ἡ δύναμις τῆς ἡσυχίας διαφυλάττει εἰς τὴν ψυχήν σου τὴν πραότητα καὶ ἀταραξίαν καὶ εἰρήνην, ἡ ὁποία ἡσυχία ἰδιαιτέρως συνειθίζει νὰ γεννᾷ αὐτὰ εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐὰν ἁρπάζηται ὁ νοῦς σου πάντοτε ἀθελήτως εἰς τὰς ἐννοίας τῶν ἀσωμάτων τὰ ὁποῖα δὲν συγχωρεῖται εἰς τὰς αἰσθήσεις νὰ ἴδωσι, καὶ νὰ φανερώσωσι τὰ περὶ αὐτῶν· ἢ ἐὰν αἴφνης ἐξάπτηται εἰς τὴν καρδίαν σου χαρά, ἥτις ἀναγκάζει τὴν γλῶσσαν νὰ σιωπᾷ, ἐκ δὲ τῆς καρδίας ἀναδίδει ἡδονήν τινα ὅλως διάφορον, ἥτις ἕλκει ὅλον τὸν νοῦν. Παρατήρει λοιπόν, ἐὰν τὰ τοιαῦτα συμβαίνωσιν εἰς σέ.

Ἐκτὸς δὲ τῶν ῥηθέντων ἀνωτέρω, ἐμπίπτει ἐνίοτε εἰς ὅλον τὸ σῶμα τρυφή τις καὶ ἀγαλλίασις, τὴν ὁποίαν δὲν δύναται σαρκικὴ

γλῶσσα νὰ ἐξηγήσῃ, καὶ διαθέτει οὕτω πως τὸν ἄνθρωπον, ὥστε νὰ λογίζηται ὅλα τὰ γήϊνα πράγματα ὡς σποδὸν καὶ σκύβαλα· αὕτη δὲ ἡ τρυφὴ καὶ ἀγαλλίασις δὲν εἶναι ὡς τὴν ἀνωτέρω λεχθεῖσαν τῆς καρδίας· καθότι ἐκείνη τῆς καρδίας συμβαίνει κατὰ καιρόν, δηλαδὴ καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς προσευχῆς, καὶ ἐν καιρῷ τῆς ἀναγνώσεως, καὶ ἐν καιρῷ τῆς ἀδιακόπου μελέτης τῆς εὐχῆς, καὶ ἐν καιρῷ τῆς ἐκτεταμένης καὶ ἐπὶ πολὺ διαρκούσης θεωρίας, ὁπότε θερμαίνεται ὁ νοῦς· αὕτη ὅμως συμβαίνει πολλάκις εἰς τὸν καιρὸν μικρᾶς τινος ὑπηρεσίας, πρὸ πάντων κατὰ τὰς νύκτας διὰ τοῦ ἑξῆς τρόπου· ὅταν ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκηται μεταξὺ τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ἐγρηγόρσεως, ὡς νὰ κοιμᾶται καὶ νὰ μὴ κοιμᾶται, ὡς νὰ ἦναι ἔξυπνος καὶ νὰ μὴ ἦναι ἔξυπνος· καὶ ὅταν ἐπέλθῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον αὕτη ἡ τρυφὴ καὶ ἀγαλλίασις μεθ' ὁρμῆς, καὶ κινῇ ὅλον αὐτοῦ τὸ σῶμα, τότε αὐτὸς νομίζει, ὅτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δὲν εἶναι ἄλλο τι, παρὰ αὐτὸ τὸ ὁποῖον δοκιμάζει.

Παρατήρει δὲ πάλιν· ἐὰν ἡ ψυχή σου ἀπέκτησε δύναμιν, ὥστε νὰ περιφρονῇ τὰς ἐνθυμήσεις τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων διὰ τῆς δυνάμεως τῆς κυριευούσης τὴν καρδίαν ἐλπίδος, καὶ ἐνδυναμούσης τὰς ἐσωτερικὰς τῆς ψυχῆς αἰσθήσεις μετὰ ἀνερμηνεύτου τρόπου πληροφορίας· καὶ ἐὰν ἀγρυπνῇ ἡ καρδία ὄχι εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν ἐπιγείων πραγμάτων καὶ εἰς τὴν περὶ αὐτῆς φροντίδα, ἀλλ' εἰς τὴν ἀκατάπαυστον μελέτην καὶ ἀδιάλειπτον ἐργασίαν τῆς μνήμης τοῦ σωτῆρος ἡμῶν.

Ἀπόκτησον ἰδιαιτέραν γνῶσιν πρὸς κατανόησιν ὅλων τούτων, ὅταν αἰσθανθῇς αὐτά· καθότι ἡ συνεχὴς καὶ μὴ διακοπτομένη ἡσυχία διὰ τῆς ἀδιαλείπτου καὶ σταθερᾶς αὐτῆς ἐργασίας ταχέως κάμνει τὴν ψυχὴν νὰ γευθῇ ὅλων τούτων· ἡ δὲ ἀμέλεια τῶν δεχομένων αὐτά, καὶ μετὰ τὴν εὕρεσιν αὐτῶν πάλιν τὰ ἐξαφανίζει, καὶ ὕστερον εἰς διάστημα πολλοῦ χρόνου δὲν εὑρίσκονται. Ἐπειδὴ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, κατὰ τοῦτο ἔχων τις θάρρος ἐκ τῆς μαρτυρίας τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ, τολμᾷ νὰ εἴπῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε τὰ παρόντα τοῦ κόσμου πράγματα, οὔτε τὰ μέλλοντα, οὔτε ὅλα τὰ λοιπὰ κτίσματα δύνανται νὰ μὲ χωρίσωσιν ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ· καθότι οὔτε αἱ σωματικαὶ καὶ ψυχικαὶ θλίψεις καὶ στενοχωρίαι, οὔτε πεῖνα, οὔτε διωγμός, οὔτε γυμνότης, οὔτε μόνωσις, οὔτε ἀποκλεισμός, οὔτε κίνδυνος, οὔτε μάχαιρα, οὔτε οἱ ὑπηρέται τοῦ σατανᾶ, οὔτε αἱ δυνάμεις αὐτοῦ διὰ τῶν κακῶν αὐτῶν τρόπων, οὔτε ἡ ματαία καὶ παρερχομένη τοῦ κόσμου δόξα, οὔτε αἱ συκοφαντίαι καὶ αἱ μέμψεις, αἱ γενόμεναι μετὰ ματαίας παιδείας, δύνανται νὰ μὲ χωρίσωσιν ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μου.

Ἐὰν δὲ ταῦτα, ὦ ἀγαπητὲ ἀδελφέ, δὲν ἤρχισαν κατά τινα τρόπον νὰ φαίνωνται, ὅτι αὐξάνουσιν, ἢ ὀλιγοστεύουσιν εἰς τὴν ψυχήν σου, μάταιοι εἶναι οἱ κόποι σου, καὶ αἱ θλίψεις καὶ στενοχωρίαι, καὶ ἐν γένει ὅλη σου ἡ ἡσυχία· καὶ ἐὰν διὰ τῶν χειρῶν σου ἐκτελῇς θαύματα, καὶ ἀνιστᾷς νεκρούς, λογίζονται ὅμοια μὲ τοὺς νεκροὺς νεκρὰ τὰ θαύματά σου. Λοιπὸν ἀπὸ τοῦδε τοὐλάχιστον κίνησον τὴν ψυχήν σου, καὶ πεῖσον διὰ τῶν δακρύων σου τὸν Θεόν, ὅστις σώζει πάντας, ὅπως ἀφαιρέσῃ τὸ καλύπτον τὴν καρδίαν σου σκέπασμα, καὶ ἐκριζώσῃ τὴν σκότωσιν τῆς ταραχῆς τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς σου, ἵν' ἀξιωθῇς νὰ ἴδῃς τὴν ἀκτῖνα τοῦ νοητοῦ ἡλίου, καὶ μὴ γίνῃς ὡς νεκρός, εὑρισκόμενος πάντοτε εἰς τὸ σκότος.

Ἡ παντοτεινὴ καὶ συχνὴ μετ' ἀναγνώσεως ἀγρυπνία, καὶ αἱ συνεχεῖς μετάνοιαι, αἱ γινόμεναι ἀλληλοδιαδόχως ὑπό τινος, δὲν βραδύνουσι νὰ χαρίσωσι τὰ ἀνωτέρω ἀγαθὰ εἰς τοὺς σπουδαίους καὶ προθύμους ἀγωνιστάς· καὶ ὅστις κατορθοῖ ταύτας τὰς ἀρετάς, μετ' αὐτῶν εὑρίσκει καὶ αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ καὶ χαρίσματα· καὶ ὅσοι πάλιν θέλουσι νὰ εὕρωσιν αὐτά, ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἐπιμείνωσιν εἰς τὴν ἡσυχίαν, συνάμα καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτῶν, καὶ νὰ μὴ προσηλώνωσι τὸν νοῦν αὐτῶν εἰς ἄλλο τι πρᾶγμα, μήτε εἰς ἄνθρωπον, παρὰ μόνον εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν, καὶ νὰ ἐργάζωνται τὸ ἔργον τῆς ἐσωτερικῆς ἀρετῆς· ἀλλὰ καὶ εἴς τινα τῶν ἔργων τούτων εὑρίσκομεν ἐν μέρει ἀκριβῆ αἴσθησιν, διὰ τῆς ὁποίας πληροφορούμεθα καὶ περὶ τῶν λοιπῶν.

Ὅστις, καθήμενος εἰς τὴν ἡσυχίαν, ἔλαβε δοκιμὴν τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, δὲν χρειάζεται πολλὴν πιθανολογίαν πρὸς πίστωσιν τούτων· ἀλλ' οὐδὲ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ κατ' οὐδένα τρόπον ἀσθενεῖ ἐκ τοῦ νοσήματος τῆς ἀπιστίας, καθὼς οἱ διστάζοντες νὰ πιστεύσωσι τὴν ἀλήθειαν· καθότι ἡ μαρτυρία τῆς διανοίας αὐτοῦ εἶναι ἱκανὴ νὰ πείσῃ αὐτόν, παρὰ οἱ ἄπειροι λόγοι, οἵτινες στεροῦνται τῆς δοκιμῆς τῶν ἀρετῶν. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Θ΄.

Περὶ τάξεως τῆς μοναχικῆς πολιτείας, συντομίας τε καὶ διαφορᾶς· καὶ πῶς, καὶ τίνι τρόπῳ γεννῶνται αἱ ἀρεταὶ ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην.

ΑΠΟ τὴν μετὰ πόνου καὶ βίας γενομένην ἐργασίαν τῶν ἀρετῶν γεννᾶται ἡ ἄμετρος καὶ ὑπερβολικὴ θέρμη, ἥτις ἀνάπτει εἰς τὴν καρδίαν ἐκ τῶν ζωηρῶν ἐνθυμήσεων, αἵτινες κυκλοφοροῦσιν εἰς τὸν νοῦν

τοῦ ἀνθρώπου κατά τινα παράδοξον τρόπον. Αὕτη δὲ ἡ ἐργασία καὶ ἡ προσοχὴ λεπτύνουσι τὸν νοῦν, ὅταν ἐνεργῶνται ἐπιμόνως καὶ δραστηρίως, καὶ προξενοῦσιν εἰς αὐτὸν ὅρασιν νὰ βλέπῃ· ἡ δὲ ὅρασις αὕτη γεννᾷ τοὺς θερμοὺς λογισμούς, τοὺς ὁποίους προεῖπον, καὶ ἐντυπώνει αὐτοὺς εἰς τὴν ψυχήν, ἡ ὁποία ὅρασις ὀνομάζεται θεωρία. ἡ δὲ θεωρία γεννᾷ τὴν θέρμην, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θέρμης, τῆς προερχομένης ἐκ τῆς χάριτος τῆς θεωρίας, γεννᾶται ἡ ρεῦσις τῶν δακρύων, τῶν ὁποίων ἡ ὠφέλεια ἐξ ἀρχῆς μὲν εἶναι ὀλίγη· ἐπειδὴ εἰς μίαν ἡμέραν πολλάκις ἐπέρχονται εἰς τὸν ἄνθρωπον δάκρυα, καὶ εἰς ἄλλην ἡμέραν ἐκλείπουσιν· ἀλλ' ὕστερον, προκόπτοντα εἰς τοῦτο, ἔρχεται εἰς αὐτὸν τὸ ἀκατάπαυστον δάκρυον· καὶ ἀπὸ τὸ ἀκατάπαυστον δάκρυον λαμβάνει ἡ ψυχὴ τὴν εἰρήνην τῶν λογισμῶν· ἐκ δὲ τῆς εἰρήνης τῶν λογισμῶν ὑψοῦται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν καθαρότητα τοῦ νοός· καὶ διὰ τῆς καθαρότητος τοῦ νοῦ ἄρχεται νὰ βλέπῃ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ· καθότι ἡ καθαρότης τοῦ νοὸς ὑπάρχει προφυλαγμένη ἀπὸ τοὺς πολέμους τῶν παθῶν διὰ τῆς εἰρήνης· καὶ ὕστερον ἀπὸ αὐτὰ φθάνει ὁ νοῦς νὰ ἴδῃ ἀποκαλύψεις καὶ σημεῖα οὐράνια, καθὼς εἶδεν ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ, ἅτινα εἰκονίζουσι τὰς τρεῖς τάξεις τῶν ἀρετῶν, διὰ τὰς ὁποίας πλησιάζει ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν Θεόν. Ἀρχὴ δὲ καὶ θεμέλιον ὅλων τούτων ὑπάρχει ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καλὴ προαίρεσις τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὰ σταθερὰ εἴδη τῶν ἔργων τῆς ἡσυχίας, τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἐκ τῆς πολλῆς ἐκκοπῆς καὶ ἀπομακρύνσεως τῶν βιωτικῶν πραγμάτων. Καίτοι δὲν εἶναι τόσον ἀναγκαῖον νὰ εἴπω περὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἔργων τούτων· διότι εἰς πάντας εἶναι γνωστά· πλὴν ἀλλὰ καὶ ἡ ἔκθεσις αὐτῶν ὄχι μόνον δὲν εἶναι ἐπιζήμιος εἰς τοὺς ἀναγνώστας, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἐπικερδής, ὡς ἐγὼ νομίζω· δὲν πρέπει ὅθεν ν' ἀμελήσω ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκθέσω αὐτά.

Ταῦτα δὲ εἶναι, ἡ πεῖνα, ἡ ἀνάγνωσις, ἡ ὁλονύκτιος καὶ προσεκτικὴ ἀγρυπνία, κατὰ τὴν ἑκάστου δύναμιν, καὶ τὸ πλῆθος τῶν μετανοιῶν, τὰς ὁποίας εἶναι χρέος νὰ κάμνωμεν κατὰ τὴν τρίτην, ἕκτην καὶ ἐννάτην ὥραν, καὶ τὴν νύκτα πολλάκις· πρέπει δὲ νὰ κάμνωμεν τοὐλάχιστον ἀπὸ τριάκοντα μετανοίας κατὰ πᾶσαν φοράν, καὶ ἔπειτα ν' ἀσπαζώμεθα τὸν τίμιον σταυρὸν τοῦ κομβοσχοινίου, καὶ νὰ ἡσυχάζωμεν· ὑπάρχουσιν ὅμως καί τινες, οἱ ὁποῖοι κάμνουσι περισσοτέρας μετανοίας κατὰ τὴν δύναμιν αὐτῶν· καὶ ἄλλοι πάλιν εἰς μίαν στάσιν τῆς εὐχῆς τοῦ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ἐλέησόν με, κάμνουσι τρεῖς ὥρας, ἔχοντες τὸν νοῦν προσεκτικόν, καὶ ρίπτοντες ἑαυτοὺς ἄνευ τινὸς βίας καὶ χωρὶς διασκορπισμὸν τοῦ νοὸς ἐπὶ πρόσωπον κάτω εἰς τὴν γῆν. Ταῦτα δὲ τὰ δύο εἴδη τῶν πράξεων, δηλαδὴ τῶν μετανοιῶν καὶ τῆς εὐχῆς, δηλοῦσι τὸ πλῆθος τοῦ πλούτου καὶ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἥτις δίδεται εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον κατὰ τὴν

ἰδίαν αὐτοῦ ἀξίαν. Ποῖος δὲ εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἄλλης προσευχῆς, τῆς ἐλευθέρας πάσης βίας καὶ κόπου, καὶ μεθ' ὑπομονῆς καὶ καρτερίας ἐκτελουμένης; τοῦτον δὲν ἐθεώρησα εὔλογον ν' ἀναφέρω, οὐδὲ νὰ παραστήσω ἐγγράφως τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀξίαν αὐτῆς, ἵνα μὴ τυχόν, ἀναγινώσκων τις τὰ περὶ ταύτης τῆς προσευχῆς, καὶ μὴ ἐννοῶν τὰ ἀναγινωσκόμενα, νομίσῃ ταῦτα περιττὰ καὶ ἀνωφελῆ, ἢ καὶ ἐὰν ἠξεύρῃ αὐτά, θέλει ἐξευτελίσει ἐκεῖνον, ὅστις δὲν γνωρίζει τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐντεῦθεν, ἀπὸ μὲν τὸ πρῶτον ἤθελε προκύψει κατηγορία, ἀπὸ δὲ τὸ δεύτερον γέλως, καὶ ἐγὼ ἤθελον εὑρεθῇ βάρβαρος εἰς τὰ τοιαῦτα πράγματα κατὰ τὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου Παύλου, τὸν ὁποῖον εἶπε δι' ἐκεῖνον, ὅστις προφητεύει εἰς τοὺς βαρβάρους δι' ἄλλης γλώσσης, τὴν ὁποίαν οἱ βάρβαροι δὲν ἐννοοῦσιν. Ὅστις λοιπὸν ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ ταῦτα, ἂς περιπατήσῃ τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν προέγραψα, καὶ ἂς ἐκτελέσῃ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ σύμφωνον μὲ τὴν διάνοιαν· καὶ ὅταν διὰ τῶν ἔργων φθάσῃ εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα, τότε αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ θέλει μάθει τὰ πάντα, χωρὶς νὰ λάβῃ ἀνάγκην ἄλλου διδασκάλου· καθότι λέγει τὸ πατερικόν, κάθου εἰς τὸ κελλίον σου, καὶ αὐτὸ θέλει σὲ διδάξει τὰ πάντα. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ι'.

Περὶ τοῦ, διὰ τίνος τρόπου φυλάττεται τὸ κάλλος τῆς μοναχικῆς πολιτείας, καὶ τίς εἶναι ὁ τρόπος τῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ.

ΠΡΕΠΕΙ ὁ μοναχὸς νὰ ἦναι εἰς ὅλα αὐτοῦ τὰ σχήματα καὶ τὰς πράξεις τύπος καὶ ὠφέλεια εἰς τοὺς βλέποντας αὐτόν, ὅπως, βλέποντες οἱ ἐχθροὶ τῆς πίστεως ἡμῶν τὰς πολλὰς αὐτοῦ ἀρετάς, αἵτινες λάμπουσιν ἐπ' αὐτοῦ ὡς ἀκτῖνες, καὶ χωρὶς νὰ θέλωσιν, ὁμολογήσωσιν, ὅτι ὑπάρχει εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἀμετάπτωτος καὶ ἀσφαλὴς ἐλπὶς σωτηρίας, καὶ ἑπομένως συνδράμωσι πανταχόθεν πρὸς αὐτὸν ὡς εἰς καταφύγιον, ὥστε νὰ ὑψωθῇ τὸ κράτος καὶ ἡ δύναμις τῆς ἐκκλησίας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς, καὶ νὰ παρακινηθῶσι πολλοὶ πρὸς ζῆλον τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς, καὶ ἀποφεύγοντες τὸν κόσμον, νὰ ἔρχωνται πρὸς αὐτόν, καὶ οὕτω νὰ γίνῃ αἰδέσιμος καὶ σεβαστὸς εἰς ὅλους διὰ τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ· καθόσον ἡ μοναχικὴ πολιτεία ὑπάρχει καύχημα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Πρέπει λοιπὸν ὁ μοναχὸς νὰ ἔχῃ σχήματα καὶ φρονήματα ὡραῖα

καὶ ὑψηλὰ καθ' ὅλα αὐτοῦ τὰ μέρη, καὶ καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς σκέψεις καὶ πράξεις, ἤγουν περιφρόνησιν ὅλων τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, ἀκριβῆ καὶ τελείαν ἀκτημοσύνην, τελείαν καταφρόνησιν τῆς σαρκός, νηστείαν ὑψηλήν, παντοτεινὴν διαμονὴν εἰς τὴν ἡσυχίαν, εὐταξίαν εἰς τὰς σωματικὰς αὐτοῦ αἰσθήσεις, προφύλαξιν τῆς ὁράσεως, τελείαν ἐκκοπὴν τῆς φιλονεικίας περὶ παντὸς πράγματος τοῦ κόσμου τούτου, λόγους ὀλίγους καὶ συντόμους εἰς τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ, καθαρότητα ἀπὸ μνησικακίαν, ἁπλότητα μετὰ διακρίσεως, ἁπλότητα καὶ ἀκακίαν τῆς καρδίας μετὰ φρονήσεως καὶ σπουδῆς καὶ ἀγχινοίας· τὸ νὰ γνωρίζῃ, ὅτι ἡ παροῦσα ζωὴ εἶναι περιττὴ καὶ εὐδιάβατος, καὶ ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἐκείνη καὶ αἰώνιος πνευματικὴ ζωὴ εἶναι πλησίον· τὸ νὰ μὴ γνωρίζηται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τίς εἶναι· τὸ νὰ μὴ δεσμεύῃ ἑαυτὸν διὰ τῆς φιλίας τινὸς ἀνθρώπου· τὸ νὰ ἔχῃ τὸν τόπον τῆς κατοικίας αὐτοῦ ἥσυχον· τὸ νὰ φεύγῃ πάντοτε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀδιαλείπτως νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὰς προσευχὰς καὶ ἀναγνώσεις· τὸ νὰ μὴ ἀγαπᾷ τὴν τιμήν, μήτε νὰ εὐχαριστῆται εἰς φιλικὰ προσκαλέσματα· τὸ νὰ μὴ δεσμεύῃ ἑαυτὸν διὰ τῆς παρούσης ζωῆς· τὸ νὰ ὑπομένῃ ἀνδρείως τοὺς πειρασμούς· τὸ νὰ ἦναι ἐλεύθερος τοῦ πόθου τῶν κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ τῆς ἐρεύνης καὶ ἐνθυμήσεως τῶν πραγμάτων αὐτῶν· τὸ νὰ φροντίζῃ πάντοτε καὶ νὰ μελετᾷ διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν τὴν αἰώνιον καὶ ἀληθινήν· τὸ νὰ ἔχῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ περίλυπον καὶ μαραμένον· τὸ νὰ κλαίῃ πάντοτε καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ πρὸ πάντων τὸ νὰ φυλάττῃ τὴν ἑαυτοῦ σωφροσύνην, καὶ νὰ προφυλάττηται ἐκ τῆς γαστριμαργίας, καὶ ἐκ τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων παθῶν. Αὗται εἶναι αἱ ἀρεταὶ τοῦ μοναχοῦ ἐν συντόμῳ, αἵτινες μαρτυροῦσιν, ὅτι ἐνεκρώθη παντελῶς τῷ κόσμῳ, καὶ πλησιάζει εἰς τὸν Θεόν.

Πρέπει λοιπὸν ἡμεῖς εἰς πᾶσαν περίστασιν νὰ φροντίζωμεν, ὅπως ἀποκτήσωμεν ταύτας τὰς ἀρετάς. Ἐὰν δὲ εἴπῃ τις, τίς ἡ χρεία νὰ προσδιορίζωμεν αὐτὰς μίαν πρὸς μίαν κατὰ μέρος, καὶ ὄχι ἐν συντόμῳ νὰ εἴπωμεν περὶ αὐτῶν· πρὸς τοῦτον ἐγὼ ἀποκρίνομαι, ὅτι τοῦτο ἐγένετο κατ' ἀνάγκην· καθότι ὅταν ζητήσῃ τις μίαν ἐκ τούτων τῶν ὡρισμένων ἀρετῶν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ εὕρῃ ὅτι στερεῖται αὐτήν, θέλει γνωρίσει ἐκ τούτου καὶ τὴν ἔλλειψιν πάσης ἄλλης ἀρετῆς· ἐκτὸς δὲ τούτου, καὶ ἡ τάξις αὕτη θέλει εἶσθαι εἰς αὐτὸν ὡς μία ἐνθύμησις γεγραμμένη τῶν ἀρετῶν τοῦ μοναχοῦ. Ὅταν δὲ ἀποκτήσῃ τις ὅλας ταύτας τὰς ὡρισμένας ἀρετὰς εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, τότε θέλει δοθῇ εἰς αὐτὸν καὶ ἡ γνῶσις τῶν ἄλλων ἀρετῶν, τὰς ὁποίας ἐγὼ δὲν ἐνεθυμήθην, καὶ γενήσεται εἰς τοὺς ἁγίους καὶ ἐναρέτους ἀνθρώπους αἴτιος τῆς πρὸς Θεὸν δοξολογίας, καὶ ὡς ἐκ τούτου θέλει ἑτοιμάσει εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τόπον ἀναπαύσεως, πρὶν ἔτι

ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωήν. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄.

Περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐπτώχευσεν ἀπὸ τὰ τοῦ κόσμου, καὶ ἐξῆλθεν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ δὲν ἔφθασεν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, νὰ φοβηθῇ, καὶ νὰ παύσῃ πλέον ἀπὸ τὴν αναζήτησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ψυχράνῃ τὴν θέρμην αὐτοῦ, τὴν γεννωμένην ἀπὸ τὸν θεῖον πόθον καὶ τὴν ἔρευναν τῶν θείων μυστηρίων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα αἴτια τοῦ φόβου συμβαίνει νὰ ταράττηται ὁ νοῦς διὰ τῆς ἐνθυμήσεως τῶν παθῶν.

ΤΡΕΙΣ εἶναι αἱ τάξεις, διὰ τῶν ὁποίων προκόπτει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἀρετήν· πρώτη, ἡ τάξις τῶν ἀρχαρίων, δευτέρα, ἡ μεσαία τῶν ἀγωνιζομένων, καὶ τρίτη, ἡ τάξις τῶν τελείων. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ὅστις εὑρίσκεται εἰς τὴν πρώτην τάξιν, ἐὰν τὸ φρόνημα αὐτοῦ κλίνῃ εἰς τὸ καλόν, ἀλλ' ὅμως ὁ νοῦς αὐτοῦ κινεῖται εἰσέτι ὑπὸ τῶν παθῶν. Ἡ δὲ δευτέρα εὑρίσκεται μεταξὺ τῆς ἐμπαθοῦς καὶ ἀπαθοῦς καταστάσεως, δηλαδή, καὶ οἱ καλοὶ καὶ οἱ κακοὶ λογισμοὶ κινοῦνται ἐπίσης εἰς αὐτόν, καὶ δὲν παύει ποσῶς ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναβρύῃ εἰς αὐτὸν καὶ τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος ἐπίσης. Ἐὰν δὲ ὀλίγον παύσῃ ἀπὸ τὴν συνεχῆ ἀνάγνωσιν τῶν θείων γραφῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ φαντάζηται τὰ θεῖα νοήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐξάπτεται εἰς τοὺς τρόπους τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ μετὰ τῆς προφυλάξεως τῶν ἔξω πραγμάτων, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξωτερικὴν προφύλαξιν γίνεται καὶ ἡ ἐσωτερικὴ προφύλαξις τῆς καρδίας, καὶ τὸ ἀρκετὸν ἔργον τῶν ἀρετῶν, ὁ τοιοῦτος εὐκόλως ἕλκεται ὑπὸ τῶν παθῶν. Ἐὰν ὅμως αὐξήσῃ τὸν ἑαυτοῦ πόθον εἰς ὅσα προεῖπον, καὶ δὲν ἀφήσῃ τὴν ἐξέτασιν καὶ ἔρευναν αὐτῶν, ἐὰν δὲν ἐννόησεν αὐτά, καὶ δὲν εἶδε θείαν ἀποκάλυψιν, ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν ὅμως τῶν θείων γραφῶν θέλει τρέφει τοὺς ἑαυτοῦ λογισμούς, καὶ κρατεῖ αὐτούς, ἵνα μὴ κλίνωσιν εἰς τὰ πάθη, καὶ δεχθῇ διαβολικόν τινα σπόρον ἐν σχήματι ἀληθείας· θέλει δὲ φυλάξει μάλιστα μετὰ πόθου τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, καὶ θέλει ἐκζητήσει

τὸν Θεὸν μετὰ ἐμπόνου καὶ καρτερικῆς προσευχῆς καὶ ὑπομονῆς, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς θέλει δώσει εἰς αὐτὸν τὴν αἴτησιν αὐτοῦ, καὶ θέλει ἀνοίξει εἰς αὐτὸν τὴν θύραν τοῦ ἐλέους αὐτοῦ, καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν ταπείνωσιν αὐτοῦ· καθόσον τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ εἰς μόνον τοὺς ταπεινόφρονας ἀποκαλύπτονται. Ἐὰν δὲ ὁ τοιοῦτος ἤθελεν ἀποθάνει μετ' αὐτῆς τῆς ἐλπίδος, εἰ καὶ δὲν ἴδει ποσῶς ἐκ τοῦ πλησίον τὴν γῆν τῆς τελειότητος, ἀλλὰ νομίζω, ὅτι ἡ κληρονομία αὐτοῦ θέλει εἶσθαι μετὰ τῶν παλαιῶν δικαίων, οἵτινες ἤλπιζον νὰ φθάσωσι τὴν τελειότητα, ὅμως δὲν ἔφθασαν νὰ ἴδωσιν αὐτήν, καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι διὰ τῆς ἐλπίδος ἐξήσκησαν τὴν ἀρετὴν εἰς ὅλην αὐτῶν τὴν ζωήν, καὶ οὕτως ἀπέθανον. Ἀλλὰ τί νὰ εἴπωμεν, ἐὰν δὲν φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, (δηλαδὴ νὰ λάβῃ ἐν αἰσθήσει τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ,) ἥτις εἶναι τύπος τῆς τελειότητος, ἤγουν νὰ φθάσῃ νὰ ἴδῃ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν φανερῶς κατὰ τὸ μέτρον τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ δυνάμεως; ἄραγε διὰ τοῦτο ἐμποδίζεται ἐκ τούτου, καὶ μένει εἰς τὴν ἐσχάτην τάξιν, τῆς ὁποίας ὅλη ἡ προσοχὴ κλίνει εἰς τὰ κακά; ἢ ἐπειδὴ δὲν κατενόησεν ὅλην τὴν ἀλήθειαν, ἄραγε ἐμμένει εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἐσχάτης τάξεως, ἥτις δὲν ἠξεύρει, οὐδὲ ἐπιθυμεῖ αὐτά; ἢ πρέπει αὐτὸς νὰ ὑψωθῇ εἰς αὐτὴν τὴν μέσην ὁδόν, τὴν ὁποίαν εἴπον; διότι ἐὰν καὶ δὲν εἶδεν αὐτήν, εἰμὴ μόνον ὡς δι' ἐσόπτρου, ἀλλ' ἤλπισεν ἀπὸ μακρόθεν, καὶ μετὰ ταύτης τῆς ἐλπίδος ἀπέθανε καὶ συνετάφη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ· καὶ ἐὰν δὲν ἠξιώθη τῆς τελείας χάριτος ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνεθυμεῖτο αὐτήν, καὶ συνανεστρέφετο πάντοτε διὰ τοῦ νοὸς αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ ἐπεθύμει αὐτὴν καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωήν, ἠδύνατο ν' ἀποβάλῃ τοὺς πονηροὺς αὐτοῦ λογισμούς· καὶ ἐπειδὴ διὰ τῆς ἐλπίδος ταύτης ἡ καρδία αὐτοῦ ὑπάρχει πλήρης ἐκ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἀπέρχεται ἐκ τούτου τοῦ κόσμου.

Πᾶν οἱονδήποτε πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ταπείνωσιν, ὑπάρχει ὡραῖον καὶ εὐσχημον· διότι ἡ ἀσώματος ἐνασχόλησις καὶ μελέτη τοῦ νοὸς εἰς τὸν πόθον καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἥτις ὁδηγεῖται ἐκ τῆς κατανοήσεως τῶν θείων γραφῶν, προφυλάττει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοὺς ἔσωθεν πονηροὺς λογισμούς, καὶ διατηρεῖ τὸν νοῦν εἰς τὴν ἐνθύμησιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἵνα μὴ χαυνωθῇ ἐκ τῆς ἀμελείας αὐτοῦ, καὶ ἀντὶ εἰς τὴν μελέτην τῶν μεγάλων καὶ ὑψηλῶν θεωριῶν ἐπασχοληθῇ εἰς τὴν ἐνθύμησιν τῶν κοσμικῶν πραγμάτων· καθότι ἐκ τούτων ψυχραίνεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ θερμότης τῶν θαυμαστῶν αὐτοῦ κινήσεων, καὶ ἐμπίπτει εἰς ἀλόγους καὶ ματαίας ἐπιθυμίας. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ'.

Περὶ τοῦ πῶς ὀφείλει νὰ κάθηται ὁ διακριτικὸς εἰς τὴν ἡσυχίαν.

ΑΚΟΥΣΟΝ, ὦ ἀγαπητέ, ἐὰν θέλῃς νὰ μὴ γίνωνται τὰ ἔργα καὶ οἱ κόποι σου ματαίως, καὶ αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς σου νὰ παρέρχωνται ἐν ἀργίᾳ, στερούμεναι τοῦ κέρδους τῆς ἡσυχίας, τὸ ὁποῖον ἐλπίζουσιν οἱ διακριτικοί. Ποίησον τὴν ἀρχὴν τῆς ἡσυχίας σου μετὰ διακρίσεως, καὶ ὄχι ἀπὸ περιποίησίν τινος ἀνθρώπου, ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοί, ἵνα μὴ γίνῃς ὡς αὐτοί. Ἔχε τὸν σκοπόν σου προηγουμένως εἰς τὸν νοῦν σου, ἵνα συμφώνως μὲ αὐτὸν διευθύνῃς τὰ ἔργα τῆς ἡσυχαστικῆς σου πολιτείας. Ἐρώτησον δὲ καὶ τοὺς ἔχοντας γνῶσιν ἐκ πείρας, καὶ ὄχι ἀπὸ μόνην τὴν ἰδίαν αὐτῶν γνῶσιν· καὶ μὴ ἀμεριμνήσῃς, ἕως ὅτου νὰ γυμνασθῇς εἰς ὅλα τὰ ἔργα τῆς ἡσυχίας· καὶ εἰς πᾶν βῆμα τὸ ὁποῖον κάμνεις εἴς τι ἔργον, ἐξέταζε σεαυτόν, ἐὰν περιπατῇς τὴν ἀληθινὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ἢ παρεκτράπῃς ἀπὸ αὐτήν, καὶ πλανᾶσαι ἔξωθεν αὐτῆς εἰς τρίβον τινά· καὶ μὴ πιστεύσῃς ποτέ, ὅτι ἡ ἀκριβὴς πολιτεία τῆς ἡσυχίας τελειοῦται ἐκ μόνων τῶν φανερῶν ἔργων.

Ἐὰν ἐπιθυμῇς ν' ἀποκτήσῃς ἀρετήν τινα διὰ τῆς δοκιμῆς, πρέπει νὰ ἔχῃς σημεῖα καὶ ἀποδείξεις τινὰς κρυπτὰς εἰς τὴν ψυχήν σου δι' ἕκαστον βῆμα, τὸ ὁποῖον κάμνεις εἰς αὐτήν, καὶ ἐξ αὐτῶν δύνασαι νὰ γνωρίσῃς, ἐὰν περιπατῇς τὴν ἀληθῆ ὁδὸν τῶν πατέρων, ἢ εὑρίσκησαι εἰς τὴν πλάνην τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ ἔστωσάν σοι ταῦτα τὰ ὀλίγα πρὸς ὁδηγίαν σου, μέχρις ὅτου νὰ σοφισθῇς παρὰ Θεοῦ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἡσυχίας σου. Ὅταν, εὑρισκόμενος εἰς τὴν ἡσυχίαν, βλέπῃς, ὅτι τὸ λογιστικόν σου δύναται νὰ ἐνεργῇ ἐλευθέρως εἰς τοὺς καλοὺς λογισμούς, καὶ δὲν ἐπιβάλλεται εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ βία τις, ἐνῷ ἐνεργῇ εἴς τινας ἐκ τούτων τῶν καλῶν λογισμῶν, γνώριζε τότε, ὅτι ἡ ἡσυχία σου εἶναι ὀρθή.

Καὶ πάλιν, ὅταν προσεύχησαι, ἐὰν εἰς τὰ διάφορα εἴδη τῆς προσευχῆς σου εὑρίσκηται ὁ νοῦς σου, ὅσον τὸ δυνατόν, περιορισμένος, καὶ ἐξαίφνης κόπτεται ὁ στίχος ἐκ τῆς γλώσσης σου, καὶ ἡ ψυχή σου εὑρίσκεται σιωπῶσα χωρὶς νὰ θέλῃ, καὶ διαρκοῦσι ταῦτα τὰ σημεῖα, τότε γνώριζε, ὅτι προοδεύεις ἐν τῇ ἡσυχίᾳ σου, καὶ διπλασιάζεται εἰς σὲ ἡ πρᾳότης· διότι ἡ μόνη ἁπλῆ ἡσυχία, ἡ γινομένη ἄνευ τινὸς ἀρετῆς, ὀρθῶς κρινομένη, εἶναι κατηγορημένη· ἡ μόνη ἁπλῆ ἡσυχία εἶναι ὡς ἓν μονογενὲς μέλος, κεχωρισμένον ἐκ τῆς βοη-

θείας τῶν ἄλλων μελῶν, καὶ ὡς τοιαύτη θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἐναρέτων καὶ διακριτικῶν ἡσυχαστῶν.

Καὶ πάλιν, ἐὰν βλέπῃς, ὅτι εἰς ἕκαστον λογισμόν, κινούμενον εἰς τὴν ψυχήν σου, καὶ εἰς πᾶσαν ἐνθύμησιν καὶ θεωρίαν, γενομένας εἰς τὴν ἡσυχίαν σου, οἱ ὀφθαλμοί σου πληροῦνται δακρύων χωρίς τινος βίας, καὶ βρέχουσι τὰς παρειάς σου, γνώριζε τότε, ὅτι ἤρξατο νὰ γίνῃ ἔμπροσθέν σου ἄνοιγμα φραγμοῦ πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἐχθροῦ σου.

Καὶ πάλιν, ἐὰν αἰσθάνησαι εἰς ἑαυτὸν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρόν, ὅτι ὁ νοῦς σου κατέρχεται ἀφ᾽ ἑαυτοῦ εἰς τὴν καρδίαν σου, χωρὶς σὺ νὰ πράττῃς τοῦτο κατὰ τὴν τάξιν καὶ συνήθειαν, καὶ διαμένει ἐκεῖ ὥραν τινά, ἢ ὅσον εἶναι σύνηθες, καὶ μετὰ ταῦτα βλέπεις, ὅτι παρελύθησαν τὰ μέλη τοῦ σώματος, ὡς ἀπὸ ἀσθένειαν, καὶ βασιλεύει ἡ εἰρήνη εἰς τοὺς λογισμούς σου, καὶ ὅτι αὐτὸ διαμένει εἰς σὲ ἐπὶ πολύ, γνώριζε τότε, ὅτι ἤρξατο ἡ νεφέλη τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος νὰ ἐπισκιάζῃ τὴν σκηνὴν τῆς καρδίας σου.

Ἀφοῦ δὲ κάμῃς πολὺν καιρὸν εἰς τὴν ἡσυχίαν, παρατήρησον, καὶ ἐὰν εὕρῃς, ὅτι ἡ ψυχή σου κυριεύεται ἀπὸ λογισμούς, οἵτινες ἀποσπῶσι καὶ ἐξουσιάζουσιν αὐτήν, καὶ βιαίως πᾶσαν ὥραν αἰχμαλωτίζεται ὑπ᾽ αὐτῶν, καὶ ὁδηγοῦσι τὸν νοῦν ἐν πάσῃ περιστάσει εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἐπράχθησαν ὑπ᾽ αὐτῆς τῆς ψυχῆς, ἢ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐξετάζῃ τὰ μάταια πράγματα, γνώριζε τότε καλῶς, ὅτι ματαίως κοπιάζεις εἰς τὴν ἡσυχίαν, καὶ ὅτι ἡ ψυχή σου περιπλανᾶται τῇδε κἀκεῖσε ἀνωφελῶς, καὶ δίδονται εἰς αὐτὴν ἀφορμαὶ ἀπὸ τὰ ἔξω πράγματα ἕνεκα τῆς ἐσωτερικῆς ἀμελείας, τῆς προερχομένης ἀπὸ τὴν παράβλεψιν τῶν καθηκόντων καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν παράβλεψιν τῆς ἀγρυπνίας καὶ τῆς ἀναγνώσεως· λοιπὸν προλαβὼν διόρθωσον παρευθὺς τὸν ἑαυτόν σου.

Ὅταν δὲ κατὰ τὰς τοιαύτας περιστάσεις συνέλθῃς εἰς τὸν ἑαυτόν σου, καὶ βλέπῃς, ὅτι δὲν εὑρίσκεις εἰρήνην ἀπὸ τῆς ἐνοχλήσεως τῶν παθῶν, μὴ θαυμάσῃς καὶ ἀπορήσῃς εἰς τοῦτο· καθότι ἐὰν τὸ βάθος τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον δέχεται τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, διατελῇ ἐπὶ πολλὴν ὥραν θερμόν, καὶ ἐὰν πάλιν ἡ ὀσμὴ τῶν ἰατρικῶν καὶ ἡ εὐωδία τοῦ μύρου, ἡ διαδιδομένη εἰς τὸν ἀέρα, διαμένῃ ἐπὶ πολλὴν ὥραν, ἕως ὅτου νὰ διαλυθῇ καὶ ἐξαφανισθῇ, πόσῳ μᾶλλον τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα ὁμοιάζουσιν ὡς συνειθισμένοι εἰς τὸ μακελλεῖον σκύλοι νὰ γλύφωσιν αἵματα, ὁπόταν δὲν εὑρίσκωσιν ὕλην κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτῶν, δὲν ἤθελον ἵστασθαι ἔμπροσθεν τῶν θυρῶν τῆς καρδίας σου, καὶ νὰ φωνάζωσι, μέχρις οὗ ἤθελε διασκεδασθῇ ἡ δύναμις τῆς προτέρας αὐτῶν συνηθείας;

Ὅταν δὲ ἡ ἀμέλεια ἄρχηται μετὰ ὑπούλου τρόπου νὰ εἰσέλθῃ

εἰς τὴν ψυχήν σου, καὶ πλησιάζῃ νὰ σκοτισθῇ ὁ οἶκος τῆς ψυχῆς σου, προηγουμένως συμβαίνουσι ταῦτα τὰ σημεῖα· αἰσθάνεσαι εἰς τὸν ἑαυτόν σου κρυπτῶς, ὅτι ἀσθενεῖς κατὰ τὴν πίστιν, καὶ πλεονεκτεῖς εἰς τὰ φαινόμενα πράγματα, καὶ ἐλαττοῦται ἡ πρὸς τὸν Θεὸν πεποίθησίς σου, καὶ σοὶ φαίνεται ὅτι ζημιοῦσαι ὑπὸ τοῦ γείτονός σου, καὶ πληροῦται ἡ ψυχή σου μέμψεως κατὰ τοῦ πλησίον σου, καὶ διὰ τῆς καρδίας σου κατηγορεῖς πάντα ἄνθρωπον, καὶ πᾶν πρᾶγμα, καὶ ὅσα τινὰ ἀπαντᾷς διά τε τοῦ λογισμοῦ καὶ τῶν αἰσθήσεων, προσέτι καὶ αὐτὸν τὸν ὕψιστον Θεόν, καὶ φοβεῖσαι διὰ τὴν βλάβην τοῦ σώματός σου, ἕνεκα τῆς ὁποίας κυριεύεσαι κατὰ πᾶσαν ὥραν ἀπὸ μικροψυχίαν, καὶ ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν εὑρίσκεται ἡ ψυχή σου πεφοβισμένη τόσον, ὥστε νὰ φοβῆσαι καὶ ἀπὸ τὴν σκιάν σου, καὶ νὰ βιάζησαι εἰς τὰ ἔργα σου ἀπὸ δειλίαν. Λέγομεν πίστιν ἐνταῦθα, ὄχι ἐκείνην, ἥτις ὑπάρχει θεμέλιον τῆς ὁμολογίας ὅλων τῶν πιστῶν· ἀλλ᾽ ἐκείνην τὴν νοητὴν δύναμιν, ἥτις στηρίζει τὴν καρδίαν διὰ τοῦ φωτὸς τῆς διανοίας, καὶ διὰ τῆς μαρτυρίας τῆς συνειδήσεως κινεῖ τὴν ψυχὴν εἰς τὴν ἄμετρον πρὸς τὸν Θεὸν πεποίθησιν, ὥστε νὰ μὴ φροντίζῃ αὐτὴ περὶ ἑαυτῆς, ἀλλὰ πάντοτε καὶ εἰς πᾶσαν περίστασιν νὰ ἐπιρρίπτῃ τὴν φροντίδα αὐτῆς εἰς τὸν Θεόν, μένουσα αὐτὴ ἀμέριμνος καθ᾽ ὅλα· αὐτὴν τὴν πίστιν λέγω, ὅτι ἐκάλυψας ἕνεκα τῆς ἀμελείας σου διὰ τῆς ἀπιστίας.

Ὅταν δὲ προκόπτῃς εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀρετῶν, καὶ προχωρῇς εἰς τὰ ἔμπροσθεν, εὑρίσκεις εἰς τὴν ψυχήν σου ταῦτα τὰ φανερὰ σημεῖα· ἐνδυναμοῦσαι διὰ τῆς ἐλπίδος εἰς ὅλα σου τὰ πνευματικὰ ἔργα, καὶ πλουτεῖς εἰς τὴν προσευχήν, καὶ δὲν λείπει ποτὲ ἡ ὕλη τοῦ κέρδους ἀπὸ τὸν λογισμόν σου ἐξ ὅσων ἀπαντᾷς, καὶ αἰσθάνεσαι τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν προφυλάττεσαι διὰ τούτων ἐκ τῆς ὑπερηφανείας, ἐξ ἄλλου δὲ παραβλέπεις τὰ ἐλαττώματα τοῦ πλησίου σου, καὶ ἔρχεσαι εἰς ἐπιθυμίαν νὰ ἐξέλθῃς ἐκ τοῦ σώματός σου μετὰ πόθου καὶ ἀγάπης, μετὰ τῆς ὁποίας θέλομεν εἶσθαι εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα· ἔτι δὲ καὶ ὅλα τὰ λυπηρὰ τῆς παρούσης ζωῆς, τὰ ὁποῖα σοὶ συμβαίνουσι φανερῶς καὶ κρυπτῶς, εὑρίσκεις, ὅτι σοὶ ἐπέρχονται ἐκ τῆς θείας δικαιοσύνης, καὶ ὅλα τὰ πράγματα θεωροῦνται πλησίον σου μετὰ ἀκριβείας, ἥτις ἀπέχει ἀπὸ τὴν ὑψηλοφροσύνην, καὶ δι᾽ ὅλα ἀποδίδεις ἐξομολόγησιν καὶ εὐχαριστίαν εἰς τὸν Θεόν. Ταῦτα τὰ σημεῖα εἶναι ἐκείνων, οἵτινες γρηγοροῦσι, καὶ προσέχουσι, καὶ παραφυλάττονται καὶ ἐπιμένουσιν εἰς τὴν ἡσυχίαν, καὶ ἐπιθυμοῦσι νὰ φθάσωσι τὴν ἀκρίβειαν τῆς μοναχικῆς πολιτείας.

Ἀλλ᾽ οἱ χαῦνοι καὶ ἀμελεῖς δὲν ἔχουσι χρείαν τούτων τῶν προλεχθέντων λεπτῶν σημείων· ἐπειδὴ οἱ τοιοῦτοι εὑρίσκονται μακρὰν τῶν κρυπτῶν ψυχικῶν ἀρετῶν. Ὅταν δὲ ἄρχεται μία ἐκ τούτων ν᾽ ἀ-

ναφαίνηται εἰς τὴν ψυχήν σου, συλλογίσου κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν, εἰς ποῖον μέρος ἄρχεσαι νὰ κλίνῃς, εἰς τὰ δεξιά, ἢ εἰς τ' ἀριστερά· διότι εὐθὺς γνωρίζεις ποίας συνοδίας εἶναι. Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ μᾶς δώσῃ ἀληθῆ γνῶσιν εἰς ὅλα. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

Περὶ τοῦ ὅτι εἶναι ὠφέλιμος εἰς τοὺς ἡσυχαστὰς ἡ ἀργία ἀπὸ τὰς φροντίδας, καὶ ἐπιζήμιος ἡ εἴσοδος καὶ ἔξοδος ἐκ τοῦ κελλίου αὐτῶν.

Ο ΠΟΛΥΜΕΡΙΜΝΟΣ καὶ πολυφρόντιστος ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ γίνῃ πρᾷος καὶ ἡσύχιος· καθότι αἱ ἀναγκαῖαι αἰτίαι τῶν πραγμάτων, διὰ τὰ ὁποῖα ταλαιπωρεῖται, ἀναγκάζουσιν αὐτὸν νὰ κινῆται καὶ νὰ ἐπασχολῆται εἰς αὐτὰ ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος, καὶ διασκορπίζουσι τὴν γαλήνην καὶ ἡσυχίαν αὐτοῦ. Πρέπει λοιπὸν ὁ μοναχὸς νὰ ἵσταται πάντοτε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ἔχῃ πρὸς αὐτὸν ἐστραμμένον τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς, ἐὰν ἀληθῶς θέλῃ καὶ ἐπιθυμῇ νὰ περιφρουρῇ καὶ σκεπάζῃ τὸν νοῦν αὐτοῦ, καὶ νὰ καθαρίσῃ καὶ μεταβάλλῃ τὰς μικρὰς ἀτάκτους κινήσεις, αἵτινες κινοῦνται εἰς αὐτόν· νὰ μάθῃ δὲ νὰ διακρίνῃ μετὰ γαλήνης τοὺς εἰσερχομένους καὶ ἐξερχομένους ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ διαλογισμούς· διότι αἱ πολλαὶ ἀσχολίαι καὶ φροντίδες τῶν μοναχῶν εἶναι σημεῖον τῆς χαυνότητος καὶ ἀμελείας αὐτῶν πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ φανεροῦσι τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν πρὸς τὰ θεῖα.

Χωρὶς τὴν ἀμεριμνίαν τῶν γηΐνων πραγμάτων μὴ ζητήσῃς φῶς εἰς τὴν ψυχήν σου, μήτε γαλήνην εἰς τὰς αἰσθήσεις σου· καὶ ὅπου εὑρίσκονται ἀσχολίαι καὶ φροντίδες τῶν γηΐνων πραγμάτων, σὺ μὴ πληθύνῃς τὰς ἀσχολίας σου, καὶ δὲν θέλεις εὕρει διασκορπισμὸν εἰς τὸν νοῦν σου, ἢ εἰς τὴν κρυπτήν σου εὐχήν· διότι χωρὶς τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς δὲν δύνασαι νὰ πλησιάσῃς εἰς τὸν Θεόν. Τὸ δὲ μετὰ τὸν κόπον τῆς προσευχῆς σου νὰ καταγίνησαι εἰς ἄλλην φροντίδα διὰ τοῦ νοός σου, τοῦτο προξενεῖ τὸν διασκορπισμὸν τῆς διανοίας.

Τὰ δάκρυα καὶ ὁ ραπισμὸς τῆς κεφαλῆς, ὁ γινόμενος εἰς τὴν προσευχὴν ὑπὸ τοῦ ἀγωνιστοῦ, καὶ τὸ κυλίεσθαι μετὰ θερμότητος ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, αὐξάνουσι τὴν θέρμην τῆς γλυκύτητος αὐτῶν ἐντὸς τῆς καρδίας, ἥτις μετὰ ἐπαινουμένης ἐκστάσεως πετᾷ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ φωνάζει, ἐδίψησεν ἡ ψυχή μου νὰ ἔλθῃ πρὸς σὲ τὸν Θεόν, τὸν ἰσχυρὸν καὶ ζῶντα· πότε μέλλει νὰ ἔλθω, καὶ νὰ ἴδω τὸ πρόσωπόν σου, Κύριέ μου; Ὅστις πίει ἐκ τούτου τοῦ οἴνου τῆς κατανύξεως, καὶ ὕστερον ἐξ ἀμελείας στερηθῇ αὐτόν, αὐτὸς μόνος γνωρίζει εἰς ποίαν ταλαιπωρίαν ἐξέπεσε, καὶ ὁποῖόν τι χάρισμα ἀφῃρέθη ἀπ' αὐτοῦ ἕνεκα τῆς χαυνότητος καὶ ἀμελείας αὐτοῦ.

Ὦ, τί κακὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ θεωρία τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἡ μετ' αὐτῶν ὁμιλία εἰς τοὺς ἡσυχαστάς! ὦ ἀδελφοί μου, τῇ ἀληθείᾳ βλάπτονται οἱ ἡσυχασταὶ ἐκ τῆς συναναστροφῆς καὶ συνομιλίας τῶν ἄλλων περισσότερον ἀπὸ ἐκείνους, οἵτινες ἔφυγον ἐκ τῆς ἡσυχίας· ἐπειδὴ καθὼς ἡ ψυχρότης τοῦ πάγου, ὅταν πέσῃ ἐξαίφνης ἐπάνω εἰς τὰ τρυφερὰ βλαστάρια τῶν φυτῶν, ξηραίνει καὶ ἀφανίζει αὐτά, οὕτω καὶ αἱ συντυχίαι καὶ ὁμιλίαι τῶν ἀνθρώπων, κἂν σύντομοι καὶ ὀλίγαι ὦσι, καὶ φαίνωνται πρὸς καλὸν σκοπὸν γινόμεναι, ξηραίνουσι τὰ ἄνθη τῶν ἀρετῶν τοῦ ἡσυχαστοῦ, τὰ ὁποῖα νεωστὶ ἤνθησαν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τὴν συγκέρασιν τῆς ἡσυχίας, καὶ περικυκλοῦσι μεθ' ἁπλότητος καὶ τρυφερότητος τὸ φυτὸν τῆς ψυχῆς, τὸ ὁποῖον ἐφυτεύθη παρὰ τὰς διεξόδους τῶν δακρύων τῆς μετανοίας· καὶ καθὼς ἡ σφοδρότης τῆς πάχνης, ἡ πίπτουσα εἰς τὰ νεωστὶ φυόμενα χόρτα, κατακαίει αὐτά, οὕτω καὶ ἡ μετὰ τῶν ἀνθρώπων συνομιλία κατακαίει τὴν ρίζαν τοῦ νοός, ἥτις μόλις ἤρξατο νὰ χλοηφορῇ τὴν χλόην τῶν ἀρετῶν· καὶ ἐὰν ἡ ὁμιλία τινῶν, οἱ ὁποῖοι κατά τι μὲν ἐγκρατεύονται, κατά τι δὲ ἔχουσι μικρὰ ἐλαττώματα, βλάπτῃ τὴν ψυχήν, πόσον μᾶλλον ἡ ὁμιλία καὶ ἡ θεωρία τῶν κοσμικῶν καὶ τῶν ἀνευλαβῶν μοναχῶν; Καὶ καθὼς εὐγενής τις καὶ τίμιος ἄνθρωπος ὅταν μεθύσῃ, λησμονεῖ τὴν ἑαυτοῦ εὐγένειαν, καὶ ἀτιμάζεται καὶ περιγελᾶται ἡ τιμιότης αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς ξένους καὶ ἀλλοκότους λογισμούς, οἵτινες ἐπεισέρχονται εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ οἴνου, οὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη τῆς ψυχῆς θολοῦται καὶ σκοτίζεται ἐκ τῆς θεωρίας καὶ συνομιλίας τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ λησμονεῖ τότε ὁ ἡσυχαστὴς τὸν τρόπον τῆς προφυλάξεως αὐτῆς, καὶ ἐξαλείφεται ἐκ τῆς διανοίας αὐτῆς ὁ σκοπὸς τοῦ θελήματος αὐτῆς, καὶ ἐκριζοῦται ἐξ αὐτῆς τὸ θεμέλιον τῆς ἐπαινετῆς αὐτοῦ καταστάσεως.

Ἐὰν λοιπὸν αἱ συντυχίαι καὶ ἡ μεγαλορρημοσύνη, ὅταν συμβαίνωσι διὰ τοῦ μετεωρισμοῦ τοῦ νοὸς εἰς τὸν ἡσυχαστήν, ἢ καὶ ἡ πλησίασις μόνον εἰς αὐτά, ὥστε νὰ ἴδῃ τις καὶ ν' ἀκούσῃ, ἐπαρκῶσι ταῦτα μόνον, τὰ εἰσερχόμενα διὰ τῶν πυλῶν τῆς ὁράσεως καὶ τῆς ἀκοῆς, καὶ προξενοῦντα τὴν ψυχρότητα τῆς καρδίας, νὰ προξενήσωσιν εἰς αὐτὸν θόλωσιν τοῦ νοὸς καὶ ἀνευλάβειαν εἰς τὰ θεῖα· καὶ ἐὰν ἡ ὀλίγη ὥρα δύνηται νὰ προξενήσῃ τόσην ζημίαν εἰς τὸν ἐγκρατῆ μοναχόν, τί νὰ εἴπωμεν περὶ τῆς διαρκοῦς συναναστροφῆς καὶ τοῦ πολυκαιρινοῦ ἐμποδίου, τοῦ γινομένου ἐκ τούτων εἰς τοὺς ἀμελεῖς; διότι

ἡ ἀναθυμίασις τῶν φαγητῶν καὶ ποτῶν, ἡ ἀνερχομένη ἐκ τοῦ στομάχου, δὲν ἀφίνει τὸν νοῦν νὰ δεχθῇ τὴν θείαν ἐπίγνωσιν, ἀλλὰ σκοτίζει αὐτόν, καθ' ὃν τρόπον σκοτίζει τὸν ἀέρα ἡ ἐκ τῆς ὑγρασίας τῆς γῆς ἀναδιδομένη ὀμίχλη. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὁ ὑπερήφανος δὲν ἐννοεῖ, ὅτι περιπατεῖ εἰς τὸ σκότος, καὶ δὲν γνωρίζει τὴν ἔννοιαν τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ· καὶ πῶς δύναται νὰ γνωρίσῃ αὐτήν, ἐν ὅσῳ ὑπάρχει ἐσκοτισμένος; διὰ τοῦτο καὶ ὑπερηφανεύεται διὰ τοῦ ἐσκοτισμένου αὐτοῦ λογισμοῦ, ὅτι εἶναι ἀνώτερος πάντων τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, ἐνῷ πραγματικῶς ὑπάρχει εὐτελέστερος καὶ ἀσθενέστερος πάντων, καὶ δὲν δύναται νὰ ἴδῃ καὶ νὰ μάθῃ τὰς εὐθείας ὁδοὺς τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ Κύριος κρύπτει ἀπὸ αὐτὸν τὸ ἅγιον αὐτοῦ θέλημα· καθόσον δὲν ἠθέλησε νὰ περιπατήσῃ τὴν ὁδὸν τῶν ταπεινῶν. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ'.

Περὶ ἀλλαγῆς καὶ τροπῆς, τῆς γινομένης εἰς τοὺς ὁδεύοντας τὴν ὁδὸν τῆς ἡσυχίας, ἥτις εἶναι ὡρισμένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

ΟΣΤΙΣ ἅπαξ ἀπεφάσισε νὰ διέλθῃ τὴν μοναχικὴν αὐτοῦ πολιτείαν εἰς τὴν ἡσυχίαν, ἂς κανονίσῃ ὁ τοιοῦτος ἑαυτόν, καὶ ἂς διευθύνῃ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς αὐτοῦ κατὰ τοὺς κόπους καὶ τὴν τάξιν τῆς ἡσυχίας. Ὅταν δὲ συμβῇ εἰς αὐτόν, καθὼς εἶναι σύνηθες νὰ συμβαίνῃ εἰς τὴν τάξιν τῆς ἡσυχίας, ἥτις ὡρίσθη ὑπὸ τῆς θείας χάριτος, νὰ ταραχθῇ ἀπὸ τὸ ἐντὸς αὐτοῦ εὑρισκόμενον σκότος, καὶ στερηθῇ πρὸς ὀλίγον καιρὸν τὴν πνευματικὴν παρηγορίαν, καὶ τὸ φῶς τῆς χάριτος, καθὼς ἡ γῆ στερεῖται πρὸς ὀλίγον καιρὸν τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, αἵτινες σκοτίζονται ὑπὸ τῶν νεφῶν, ὅταν συμβῇ, λέγω, τοῦτο διὰ τὸ ἐπισκιάζον νέφος τῶν παθῶν, καὶ ἀπομακρυνθῇ πρὸς ὀλίγον ἀπ' αὐτοῦ ἡ χαροποιὰ δύναμις τοῦ Θεοῦ, καὶ σκεπάσῃ τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀσυνήθης τις ὀμίχλη, ἂς μὴ ταραχθῇ ποσῶς ὁ λογισμὸς αὐτοῦ· ἀλλ' ἂς ὑπομένῃ, καὶ ἂς ἀναγινώσκῃ τὰ βιβλία τῶν διδασκάλων, καὶ ἂς βιάσῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν προσευχήν, καὶ εὐθὺς θέλει ἐπέλθει εἰς αὐτὸν βοήθεια χωρὶς νὰ γνωρίζῃ. Καθὼς ἀποσύρεται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς τὸ ἐπικρατοῦν σκότος τοῦ ἀέρος διὰ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, οὕτω καὶ ἡ εὐχὴ δύναται νὰ διαλύσῃ καὶ διασκορπίσῃ ἐκ τῆς ψυχῆς τὰ νέφη τῶν παθῶν, καὶ νὰ φωτίσῃ τὸν νοῦν διὰ τοῦ

φωτὸς τῆς χαρᾶς καὶ τῆς παρηγορίας, ὅπερ συνηθίζει νὰ γεννᾷ ἡ εὐχὴ εἰς τὰς ἐνθυμήσεις ἡμῶν, καὶ μάλιστα ὅταν ἔχῃ ὕλην ἀπὸ τὰς θείας γραφάς, καὶ προσοχὴν ἔξυπνον τοῦ νοός· καθότι ἡ παντοτεινὴ μελέτη, ἡ γινομένη εἰς τὰς θείας γραφάς, πληροῖ τὴν ψυχὴν ἀπὸ ἀκατανόητον θαυμασμὸν καὶ θείαν εὐφροσύνην. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ'.

Περὶ τῶν ἡσυχαστῶν, πότε ἄρχονται νὰ γνωρίζωσι ποῦ ἔφθασαν διὰ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν κόπων, πλέοντες τὴν ἀπέραντον θάλασσαν τῆς ἡσυχαστικῆς ζωῆς, καὶ πότε δύνανται νὰ ἐλπίσωσιν ὀλίγον, ὅτι οἱ κόποι αὐτῶν ἤρχισαν νὰ δίδωσιν εἰς αὐτοὺς καρπούς.

ΣΟΙ λέγω πρᾶγμα, ἀγαπητέ, καὶ μὴ διστάσῃς νὰ πιστεύσῃς αὐτὸ ὡς μηδαμινόν, μήτε νὰ καταφρονήσῃς τοὺς ἐπιλοίπους μου λόγους· διότι ἐκεῖνοι, οἵτινες μοὶ παρέδωκαν τὰ δι' αὐτῶν ἐκτιθέμενα, εἶναι ἀληθεῖς. Ἀλήθειαν δὲ σοὶ λέγω καὶ εἰς τοῦτόν μου τὸν λόγον, καθὼς καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους. Γνώριζε λοιπὸν καλῶς, ὅτι ἐὰν κρεμάσῃς σεαυτὸν ἀπὸ τὰ βλέφαρα τῶν ὀμμάτων σου, μὴ νομίσῃς, ὅτι ἀπέκτησας καλόν τι εἰς τὴν πολιτείαν τῆς ἡσυχίας σου, ἕως ὅτου δὲν ἤθελες φθάσει τὰ πολλὰ δάκρυα· διότι ἐν ὅσῳ δὲν φθάσεις εἰς αὐτά, ἀκόμη ἕως τότε τὰ κρυπτά σου ὑπηρετοῦσιν εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, ἤγουν εὑρίσκεσαι εἰσέτι εἰς τὴν διαγωγὴν τῶν κοσμικῶν, καὶ διὰ τοῦ ἔξω μόνον ἀνθρώπου ἐργάζεσαι τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ ἔσω ἄνθρωπος μένει ἄκαρπος· καθότι ὁ καρπὸς τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ἄρχεται ἀπὸ τὰ δάκρυα· ὅταν λοιπὸν λάβῃς τὴν χάριν τῶν δακρύων, τότε γνώριζε, ὅτι ἐξῆλθεν ὁ λογισμός σου ἐκ τῆς φυλακῆς τούτου τοῦ κόσμου, καὶ ἐπάτησε τὸν πόδα αὐτοῦ εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καινοῦ αἰῶνος, καὶ ἤρξατο νὰ ὀσφραίνηται τὸν νέον ἀέρα ἐκείνου τοῦ πνευματικοῦ αἰῶνος, καὶ τότε ὁ ἄνθρωπος ἄρχεται νὰ καταφέρῃ δάκρυα· καθότι ἐπλησίασεν ἡ γέννησις τοῦ πνευματικοῦ νηπίου· ἐπειδὴ ἡ θεία χάρις, ἡ κοινὴ μήτηρ πάντων, ἐπισπεύδει νὰ ἐντυπώσῃ εἰς τὴν ψυχὴν νοερῶς θεῖόν τινα τύπον, ἵνα βλέπῃ τὸ φῶς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ὅταν δὲ φθάσῃ ὁ καιρὸς τῆς γέννας, τότε ὁ νοῦς ἄρχεται νὰ κινῆται εἰς τινα τῶν ἐκεῖσε θείων πραγμάτων, καθὼς ἡ ἀναπνοή, τὴν ὁποίαν ἀναπνέει τὸ βρέφος ἐντὸς τῶν μελῶν τῆς μητρὸς αὐτοῦ, τρέφει συνήθως αὐτὸ

ἐκεῖ εὑρισκόμενον· καὶ ἐπειδὴ ὁ νοῦς δὲν ὑπομένει ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι συνηθισμένος, αἴφνης ἄρχεται νὰ κινῇ τὸ σῶμα εἰς κλαυθμόν, μεμιγμένον τῇ γλυκύτητι τοῦ μέλιτος· καὶ καθ' ὅσον τρέφεται τὸ ἔνδον βρέφος, τόσον καὶ τὰ δάκρυα αὐξάνουσι. Αὕτη δὲ ἡ τάξις τῶν δακρύων, τὴν ὁποίαν εἶπον, δὲν εἶναι ἐκείνη, ἥτις ἐκ διαλειμμάτων συμβαίνει εἰς τοὺς ἡσυχαστάς· διότι αὕτη ἡ παρηγορία τῶν δακρύων, ἡ ὁποία συμβαίνει νὰ γίνηται ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρόν, ἀκολουθεῖ εἰς πάντα ἡσυχαστήν, ὅστις ἡσυχάζει κατὰ Θεόν, καὶ εὑρίσκεται πάντοτε μετ' αὐτοῦ· καὶ ἄλλοτε μὲν συμβαίνουσιν εἰς αὐτόν, ὅταν εὑρίσκηται εἰς θεωρίαν, ἄλλοτε δέ, ὅταν ἀναγινώσκη τὰς θείας γραφάς, καὶ ἄλλοτε ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς αὐτοῦ· ἀλλ' ἐγὼ ἐνταῦθα κυρίως λέγω περὶ τῆς τάξεως τῶν δακρύων, ἥτις ὑπάρχει εἰς τόν, ὅστις ἀδιαλείπτως κλαίει καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν.

Ὅστις λοιπὸν *ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀκριβείᾳ* εὗρε τὸν τρόπον τοῦτον τῶν δακρύων, αὐτὸς βεβαίως εἰς τὴν ἡσυχίαν εὗρεν αὐτόν· διότι εἰς διάστημα δύο ἐτῶν ἢ καὶ περισσότερον γίνονται οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς πηγὴ ἀφθόνου ὕδατος, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσέρχεται εἰς τὴν εἰρήνην τῶν λογισμῶν· ἀπὸ δὲ τῆς εἰρήνης τῶν λογισμῶν εἰσέρχεται εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, καθὼς εἶπεν ὁ ἅγιος ἀπόστολος Παῦλος, ὅσον δύναται νὰ χωρέσῃ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις μερικῶς· ἀπὸ δὲ τῆς εἰρηνικῆς καταπαύσεως ἄρχεται ὁ νοῦς νὰ βλέπῃ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, καὶ τότε τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἄρχεται ν' ἀποκαλύπτῃ εἰς αὐτὸν τὰ οὐράνια, καὶ ὁ Θεὸς κατοικεῖ ἐν αὐτῷ, καὶ αὐξάνει εἰς αὐτὸν τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος· καὶ ἐντεῦθεν αὐτὸς αἰσθάνεται τὴν ἀλλαγὴν τῆς ἀφθαρσίας, ἥτις μέλλει νὰ ὑποδεχθῇ τὴν ψυχὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἀνακαινισμοῦ ὅλων τῶν ὄντων, ὄχι τελείως, ἀλλ' ἀμυδρῶς καὶ σκοτεινῶς πως, καὶ ὡς ἐν αἰνίγματι.

Ἔγραψα δὲ ταῦτα πρὸς ἰδικήν μου ἐνθύμησιν, καὶ διὰ πάντα ἄλλον, ὅστις ἤθελεν ἀναγινώσκει τοῦτό μου τὸ σύγγραμμα, καθὼς ἔφθασα νὰ γνωρίσω ἔκ τε τῆς θεωρίας τῶν θείων γραφῶν, καὶ ἀπὸ τὰ ἀληθινὰ στόματα τῶν ἁγίων πατέρων, καὶ ὀλίγον ἐξ αὐτῆς τῆς ἰδίας μου πείρας, ἵνα μοὶ γίνῃ βοήθεια παρὰ Θεοῦ εἰς τοὺς κόπους τῶν ἀγώνων μου διὰ τῶν εὐχῶν ἐκείνων, οἵτινες ἤθελον ὠφεληθῇ ἐξ αὐτῶν· διότι πολὺν κόπον κατέβαλον εἰς ταῦτα.

Ἄκουσον δὲ καὶ τοῦτο, ὅπερ ἤδη μέλλω νὰ σοὶ εἴπω, καὶ τὸ ὁποῖον ἔμαθον ἀπὸ ἀληθινὸν στόμα. Ὅταν φθάσῃς εἰς τὴν χώραν τῆς εἰρήνης τῶν λογισμῶν, τότε τὰ πολλὰ δάκρυα ἀφαιροῦνται ἀπὸ σοῦ, καὶ ἔπειτα σοὶ ἔρχονται τὰ δάκρυα μετὰ μέτρου, καὶ εἰς καιρὸν ἁρμόζοντα. Αὕτη, σοὶ λέγω ἐν ἀληθείᾳ καὶ συντόμως, εἶναι ἡ ἀκριβὴς τάξις τῶν δακρύων, τὴν ὁποίαν δέχεται καὶ πιστεύει πᾶσα ἡ ἐκκλησία τῶν πιστῶν.

ΛΟΓΟΣ ΙΣΤ'.

Περὶ τῶν τρόπων τῶν ἀρετῶν.

ΗΑΣΚΗΣΙΣ εἶναι μήτηρ τοῦ ἁγιασμοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου γεννᾶται ἡ πρώτη γεῦσις εἰς τὸ νὰ καταλαμβάνῃ τις τὰ μυστήρια τοῦ Χριστοῦ, ἥτις καὶ πρώτη τάξις τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὀνομάζεται. Μὴ τυχὸν πλανήσῃ τις ἑαυτόν, καὶ φαντασθῇ τὰ μυστήρια τοῦ Χριστοῦ διὰ μαντείας· καθότι ἡ ψυχή, ἡ μεμολυσμένη ἀπὸ σαρκικὰ πάθη, δὲν ἀνέρχεται εἰς τὴν καθαρὰν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ ἑνοῦται μετὰ τοῦ πνεύματος τῶν ἁγίων. Λάμπρυνον τὸ κάλλος τῆς σωφροσύνης σου διὰ τῶν δακρύων, διὰ τῶν νηστειῶν καὶ τῆς κατὰ μόνας ἡσυχίας· διότι ἡ μικρὰ θλίψις καὶ στενοχωρία, ἡ γινομένη διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀνωτέρα μεγάλου ἔργου, γενομένου ἄνευ θλίψεως· καθότι ἡ θεληματικὴ θλίψις καὶ στενοχωρία ἀνατέλλει διὰ τῆς ἀγάπης τὴν δοκιμασίαν τῆς πίστεως· τὸ δὲ ἔργον, τὸ γινόμενον μετὰ ἀναπαύσεως, ἐκτελεῖται ἐκ τοῦ κόρου τῆς συνειδήσεως· διὰ τοῦτο ἐν θλίψεσιν ἐδοκιμάσθησαν οἱ ἅγιοι εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὄχι διὰ τῶν ἀναπαύσεων· ἐπειδὴ τὸ ἔργον, τὸ γινόμενον ἄνευ κόπου, εἶναι ἡ ἀρετὴ τῶν κοσμικῶν, οἵτινες πράττουσι τὴν ἐλεημοσύνην ἐκ τῶν ἔξω καὶ σωματικῶν πραγμάτων, χωρὶς νὰ ὠφεληθῶσι. Σὺ ὅμως, ὦ ἀγωνιστὰ καὶ μιμητὰ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, ἀγωνίζου ἔσωθεν, ἵνα ἀξιωθῇς νὰ γευθῇς τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ· διότι ἐὰν πάσχωμεν μετ' αὐτοῦ, θέλομεν καὶ συνδοξασθῇ· δὲν συνδοξάζεται δὲ ὁ νοῦς μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐὰν δὲν πάσχῃ τὸ σῶμα διὰ τὸν Χριστόν. Ὅστις λοιπὸν καταφρονεῖ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν, ἀξιοῦται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, καὶ δοξάζεται τὸ σῶμα μετὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· διότι δόξα τοῦ σώματος εἶναι ἡ μετὰ σωφροσύνης πρὸς τὸν Θεὸν ὑποταγή, δόξα δὲ τοῦ νοὸς εἶναι ἡ περὶ τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ ἀληθὴς θεωρία· ἡ ἀληθὴς ὑποταγὴ ὑπάρχει διπλῆ, γίνεται καὶ διὰ τῶν σωματικῶν ἔργων, καὶ διὰ τῶν ὀνειδισμῶν καὶ καταφρονήσεων. Ὅταν λοιπὸν πάσχῃ τὸ σῶμα, συμπάσχει μετ' αὐτοῦ καὶ ἡ καρδία. Ἐὰν δὲν ἔχῃς ὀρθὴν γνῶσιν περὶ Θεοῦ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κινηθῇ εἰς σὲ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ· καὶ δὲν δύνασαι ν' ἀγαπήσῃς τὸν Θεόν, ἐὰν δὲν ἴδῃς αὐτόν· τὸ δὲ νὰ ἴδῃς τὸν Θεόν, εἶναι αὐτό, τὸ νὰ ἔχῃς περὶ αὐτοῦ ὀρθὴν γνῶσιν· διότι δὲν προηγεῖται ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ τῆς γνώσεως αὐτοῦ.

Εὐχή. Ἀξίωσόν με, Κύριε, νὰ σὲ γνωρίσω καὶ νὰ σὲ ἀγαπήσω, ὄχι μὲ γνώρισιν, ἥτις γίνεται ἐκ τῆς γυμνάσεως διὰ τοῦ μετεωρισμοῦ τοῦ νοός μου· ἀλλ' ἀξίωσόν με ἐκείνης τῆς γνώσεως, διὰ τῆς ὁποίας βλέπων σε ὁ νοῦς, δοξάζει τὴν ἄκτιστον καὶ θείαν σου φύσιν διὰ τῆς

θεωρίας, ἥτις ἀφαιρεῖ τὴν αἴσθησιν τοῦ κόσμου ἀπὸ τὴν διάνοιαν. Ἀξίωσόν με νὰ ὑψωθῶ ἀπὸ τὴν θεωρίαν τοῦ παναγίου σου θελήματος, ἥτις γεννᾷ θεωρίας, καὶ νὰ σὲ ἴδω ἐν τῇ βίᾳ τοῦ δεσμοῦ τοῦ σταυροῦ εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς σταυρώσεως τοῦ νοῦ, ὅστις παύει ἑκουσίως ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν νοημάτων αὐτοῦ διὰ τῆς διηνεκοῦς καὶ ὑπερφυσικῆς σου θεωρίας. Θὲς εἰς τὴν καρδίαν μου αὔξησιν τῆς ἀγάπης σου, ἵνα ἔλθω ἐκ τούτου τοῦ κόσμου ὀπίσω τοῦ ἔρωτος τῆς ἀγάπης σου. Κίνησον εἰς ἐμὲ τὴν κατανόησιν τῆς ταπεινώσεώς σου, μετὰ τῆς ὁποίας συνανεστράφης εἰς τοῦτον τὸν κόσμον ἐν τῷ καλύμματι τῆς σαρκός, ὅπερ ἐφόρεσας ἐκ τῶν ἡμετέρων μελῶν διὰ τῆς ἁγίας Παρθένου, ἵνα διὰ ταύτης τῆς ἀδιαλείπτου ἐνθυμήσεως δεχθῶ μετὰ ἡδονῆς τὴν ταπείνωσιν τῆς φύσεώς μου.

Δύο ὑπάρχουσι τρόποι, ἵνα διὰ τῆς ἀπονεκρώσεως τοῦ κόσμου ἀνέλθῃ τις εἰς τὸν σταυρόν· ὁ μὲν εἷς εἶναι, ἡ σταύρωσις τοῦ σώματος διὰ τῶν ἀγώνων τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς· ὁ δὲ ἄλλος, τὸ ν' ἀνέλθῃ τις εἰς θεωρίαν διὰ τοῦ νοὸς αὐτοῦ· καὶ ὁ μὲν πρῶτος γίνεται διὰ τῆς ἐλευθερίας τῶν παθῶν, ὁ δὲ δεύτερος ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Δὲν ὑποτάσσεται ὁ νοῦς εἰς τὸν Θεόν, ἐὰν τὸ σῶμα δὲν ὑποταγῇ πρῶτον εἰς τὸν νοῦν· ἡ βασιλεία τοῦ νοὸς εἶναι ἡ σταύρωσις τοῦ σώματος, καὶ δὲν ὑποτάσσεται ὁ νοῦς εἰς τὸν Θεόν, ἐὰν δὲν ὑποταγῇ τὸ αὐτεξούσιον εἰς τὸ λογικόν. Δύσκολον εἶναι, τὸ νὰ παραδώσῃ τις ὑψηλὰ νοήματα εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ὑπάρχει νήπιος κατὰ τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν· ἀλλοίμονον, λέγει, εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς εἶναι νέος. Ὅστις ὑποτάξει ἑαυτὸν εἰς τὸν Θεόν, εὑρίσκεται πλησίον τοῦ νὰ ὑποταγῶσιν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. Ὅστις ἐγνώρισεν ἑαυτόν, εἰς αὐτὸν δίδεται ἡ γνῶσις ὅλων τῶν πραγμάτων· διότι τὸ νὰ γνωρίσῃ τις ἑαυτόν, ὑπάρχει ἡ τελειότης τῆς γνώσεως ὅλων τῶν πραγμάτων. Διὰ τῆς ὑποταγῆς τῆς ψυχῆς σου θέλουσιν ὑποταχθῆ εἰς σὲ τὰ πάντα· καθ' ὃν καιρὸν βασιλεύει ἡ ταπείνωσις εἰς τὴν πολιτείαν σου, ὑποτάσσεται εἰς σὲ ἡ ψυχή σου, καὶ μετ' αὐτῆς θέλουσιν ὑποταχθῆ εἰς σὲ τὰ πάντα· διότι γεννᾶται παρὰ Θεοῦ εἰς τὴν καρδίαν ἡ εἰρήνη· ἐφ' ὅσον δὲ εὑρίσκεσαι ἐκτὸς τῆς ταπεινώσεως, ὄχι μόνον τὰ πάθη θέλουσί σε κυριεύσει, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν διαφόρων περιστατικῶν θέλεις καταδιωχθῆ. Ἀληθῶς, Κύριε, ἐὰν δὲν ταπεινωθῶμεν ἡμεῖς, δὲν θέλεις παύσει ἀπὸ τοῦ νὰ μᾶς ταπεινώνῃς σύ. Ἡ ἀληθὴς ταπείνωσις εἶναι γέννημα τῆς γνώσεως, καὶ ἡ ἀληθὴς γνῶσις εἶναι γέννημα τῶν πειρασμῶν.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ΄.

Περὶ ἑρμηνείας τῶν τρόπων τῆς ἀρετῆς, καὶ ποία εἶναι ἡ δύναμις καὶ ἡ διαφορὰ ἑκάστου.

Η ΣΩΜΑΤΙΚΗ ἀρετή, ἡ γινομένη εἰς τὴν ἡσυχίαν, καθαρίζει τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς ἐντὸς αὐτοῦ εὑρισκομένης ὕλης τῶν παθῶν, ἡ δὲ ἀρετὴ τοῦ νοὸς ταπεινοῖ τὴν ψυχήν, καὶ καθαρίζει αὐτὴν ἀπὸ τὰ παχυλὰ καὶ μάταια διανοήματα, ἵνα μὴ ἐμπαθῶς συλλογίζηται ταῦτα, ἀλλὰ νὰ κινῆται εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς θεωρίαν. Αὕτη δὲ ἡ θεωρία τῆς ψυχῆς πλησιάζει αὐτὴν εἰς τὴν γύμνωσιν τοῦ νοός, ἥτις ὀνομάζεται θεωρία ἄϋλος, καὶ αὕτη εἶναι ἡ πνευματικὴ ἀρετή· διότι αὕτη ὑψώνει τὴν διάνοιαν ἀπὸ τὰ ἐπίγεια πράγματα, καὶ πλησιάζει αὐτὴν εἰς τὴν πρώτην θεωρίαν τοῦ Πνεύματος, καὶ συνιστᾷ αὐτὴν εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἀνεκλαλήτου αὐτοῦ δόξης, ἥτις ὑπάρχει κίνησίς τις τῶν νοημάτων τῆς μεγαλωσύνης τῆς φύσεως αὐτοῦ, καὶ χωρίζει αὐτὴν ἀπὸ τοῦτον τὸν κόσμον, καὶ ἀπὸ τὴν αἴσθησιν αὐτοῦ, καὶ ἐντεῦθεν ἀσφαλιζόμεθα πρὸς τὴν μέλλουσαν ἐκείνην ἀποκειμένην εἰς ἡμᾶς ἐλπίδα, καὶ πληροφορούμεθα περὶ τῆς τάξεως αὐτῆς, καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ πεισμονή, ἤγουν ἡ πληροφορία, διὰ τῆς ὁποίας, ὡς εἶπεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, εὐφραίνεται ὁ νοῦς νοητῶς, δηλαδὴ διὰ τῆς ἐλπίδος, ἥτις ἐπηγγέλθη εἰς ἡμᾶς· Τί δὲ εἶναι ταῦτα, καὶ πῶς ἕκαστον τούτων ὑπάρχει, ἄκουσον.

Ταῦτα δὲ εἶναι ἡ σωματικὴ πολιτεία, ἡ κατὰ Θεὸν γινομένη· καὶ σωματικὰ μὲν ἔργα ὀνομάζονται ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα γίνονται πρὸς καθαρισμὸν τῆς σαρκὸς διὰ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, δηλαδὴ διὰ φανερῶν ἔργων, διὰ τῶν ὁποίων καθαρίζεταί τις ἐκ τῆς ἀκαθαρσίας τοῦ σώματος. Ἡ δὲ πολιτεία τοῦ νοὸς εἶναι τὸ ἔργον τῆς καρδίας, τὸ ὁποῖον γίνεται ἀκαταπαύστως, εἰς τὸ νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν κριμάτων αὐτοῦ, περὶ τῆς ἀδιαλείπτου εὐχῆς, καὶ περὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, ἥτις γίνεται μερικῶς καὶ ὁλικῶς περὶ τούτου τοῦ κόσμου, καὶ εἰς τὸ νὰ φυλάξῃ τὰ κρυπτὰ πάθη, ἵνα μὴ ἀπαντήσῃ κανὲν ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν κρυπτὴν καὶ πνευματικὴν χώραν τῆς καρδίας, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἔργον τῆς καρδίας, τὸ ὁποῖον καλεῖται πολιτεία τῆς διανοίας. Διὰ τούτου τοῦ ἔργου τῆς πολιτείας τῆς διανοίας, τὸ ὁποῖον λέγεται πρᾶξις ψυχική, λεπτύνεται ἡ καρδία, καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τῆς ἐξαφανιζομένης ζωῆς, ἥτις ὑπάρχει παρὰ φύσιν· καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται νὰ κινῆται ἐνίοτε, καὶ νὰ στοχάζηται, καὶ νὰ ἐννοῇ διὰ τῆς θεωρίας τῶν αἰσθητῶν κτισμάτων, τὰ ὁποῖα ἐγένοντο διὰ τὴν χρείαν καὶ αὔξησιν τοῦ σώματος, καὶ

πῶς διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν δίδεται δύναμις εἰς τὰ τέσσαρα συστατικὰ στοιχεῖα τοῦ σώματος.

Ἡ δὲ πνευματικὴ πολιτεία εἶναι πρᾶξις ἄνευ τῆς ἐνεργείας τῶν αἰσθήσεων, καὶ περὶ αὐτῆς ἔγραψαν οἱ θεῖοι πατέρες, τὴν ὁποίαν ὅταν δεχθῶσι τὰ νοήματα τῶν ἁγίων, λαμβάνεται ἐξ αὐτῶν ἡ ὑποστατικὴ θεωρία καὶ ἡ παχύτης τοῦ σώματος, καὶ τότε ἡ θεωρία γίνεται νοητή· (ἐνταῦθα δὲ θεωρίαν ὑποστατικὴν ὀνομάζω τὴν πρώτην κτίσιν τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου·) καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ὑποστατικῆς θεωρίας εὐκόλως ὑψοῦται ὁ νοῦς εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς μοναδικῆς πολιτείας, ἥτις εἶναι, σαφῶς ἐξηγουμένη, τὸ νὰ θαυμάσῃ τὸν Θεόν. Αὕτη εἶναι ἡ κατάστασις ἡ μεγάλη τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἥτις δίδοται εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀθανάτου ζωῆς κατὰ τὴν μέλλουσαν μετὰ τὴν ἀνάστασιν διαγωγήν· διότι δὲν παύει ἐκεῖ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀπὸ τοῦ νὰ θαυμάζῃ πάντοτε τὸν Θεόν, χωρὶς νὰ σκεφθῇ ποσῶς περὶ τῶν κτισμάτων· διότι ἐὰν ὑπῆρχεν ἄλλο τι ὅμοιον μὲ τὸν Θεόν, ἠδύνατο ὁ νοῦς νὰ κινηθῇ πρὸς αὐτό, καὶ ἄλλοτε μὲν νὰ στοχάζηται τὸν Θεόν, ἄλλοτε δὲ αὐτό· ἀλλ' ἐπειδὴ ὅλη ἡ ὡραιότης τῶν ποιημάτων τοῦ Θεοῦ, ὅσα μέλλουσι νὰ γίνωσιν εἰς τὸν μέλλοντα καινὸν αἰῶνα, ὑπάρχει κατωτέρα τῆς ὡραιότητος τοῦ Θεοῦ, πῶς δύναται ἡ διάνοια ν' ἀπομακρυνθῇ διὰ τῆς θεωρίας αὐτῆς ἐκ τῆς ὡραιότητος τοῦ Θεοῦ; καὶ ποῖον πρᾶγμα δύναται νὰ λυπήσῃ τότε τὸν ἄνθρωπον; ὁ θάνατος θέλει λυπήσει αὐτόν; ἢ τὸ βάρος τῆς σαρκός; ἢ ἡ ἐνθύμησις τῶν ἰδίων αὐτοῦ συγγενῶν καὶ φίλων; ἢ ἡ χρεία τοῦ σώματος; ἢ αἱ συμφοραὶ καὶ αἱ ἐναντιώσεις καὶ ὁ ἄγνωστος μετεωρισμός; ἢ ἡ ἀτελὴς κατάστασις τῆς φύσεως; ἢ ἡ περικύκλωσις τῶν στοιχείων, καὶ ἡ μετά τινος συνομιλία, καὶ ἡ ἀκηδία; ἢ ὁ κόπος καὶ ὁ μόχθος τοῦ σώματος; οὐδὲν ἐκ τούτων δύναται ποσῶς νὰ λυπήσῃ αὐτόν· ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐὰν καὶ συμβαίνωσιν εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, εἰς ἐκεῖνον ὅμως τὸν καιρόν, ὅτε ἀφαιρεθῇ τὸ κάλυμμα τῶν παθῶν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας, καὶ ἴδῃ ἐκείνην τὴν δόξαν, εὐθὺς ὑψοῦται ἡ διάνοια μετὰ θαυμασμοῦ· καὶ ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε θέσει ὅριον εἰς ταύτην τὴν ζωήν, πόσον πρέπει νὰ παραμείνῃ ἡ διάνοια εἰς τὰ τοιαῦτα πράγματα, καὶ ἐὰν ἐσυγχωρεῖτο εἰς ὅλην τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, οὐδέποτε ἤθελεν ἐπιθυμήσει νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς θεωρίας αὐτῶν, πόσον μᾶλλον ἐκεῖ, ὅπου δὲν εὑρίσκονται ταῦτα πάντα, (διότι ἐκεῖ ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀόριστος,) καὶ εἰς τὰ ἐκεῖ πράγματα θέλομεν εἶσθαι ὑποστατικῶς ἔνδον τῶν βασιλικῶν αὐλῶν, ἐὰν ἀξιωθῶμεν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς αὐτὰς διὰ τῆς καλῆς ἡμῶν πολιτείας.

Καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνω, πῶς εἶναί ποτε δυνατὸν νὰ ἐξέλθῃ ἡ διάνοια, καὶ ν' ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης θεϊκῆς θεωρίας, καὶ νὰ προσηλωθῇ εἰς ἄλλο πρᾶγμα; Ἀλλοίμονον εἰς ἡμᾶς!

διότι δὲν γνωρίζομεν τὸ ἀξίωμα τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, οὔτε εἰς ποίαν πολιτείαν προσεκλήθημεν· ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι ἡ ζωὴ αὕτη, καὶ αἱ ἀσθένειαι αὐτῆς, καὶ ἡ κατάστασις τῶν ζώντων, καὶ αἱ θλίψεις τοῦ κόσμου, καὶ αὐτὸς ὁ κόσμος, καὶ αἱ κακίαι καὶ αἱ ἀναπαύσεις αὐτοῦ, εἶναι μέγα τι πρᾶγμα.

Ἀλλά, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, μακάριος εἶναι ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀντίληψις ὑπάρχει παρὰ σοῦ, καὶ ἔθετο ἀναβάσεις εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ· σύ, Κύριε, ὁ μόνος δυνατός, στρέψον τὰ πρόσωπα ἡμῶν ἐκ τῆς θεωρίας τούτου τοῦ κόσμου εἰς τὴν ἐπιθυμίαν σου· δός, Κύριε, ἵνα ἐννοήσωμεν αὐτόν, ὁποῖός τις πλάνος εἶναι, καὶ μὴ πιστεύσωμεν εἰς τὴν σκιὰν ὡς εἰς ἀλήθειαν· σύ, Κύριε, ἀφοῦ ἀνακαινίσῃς ἡμᾶς, καθιέρωσον εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν σπουδὴν πρὸ τοῦ θανάτου, ὅπως γνωρίσωμεν ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἡμετέρας ἐξόδου ἐκ τοῦ σώματος, πῶς ὑπῆρξεν ἡ εἴσοδος καὶ ἡ ἔξοδος ἡμῶν εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, πρῶτον ἕως ὅτου ἠθέλομεν τελειώσει τὸ ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον προσεκλήθημεν κατὰ τὸ ἅγιόν σου θέλημα εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, καὶ ἔπειτα μετὰ πεποιθήσεως νὰ ἐλπίσωμεν, ὅτι θέλομεν δεχθῇ τὰ μεγάλα χαρίσματα κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τῶν ἁγίων γραφῶν, τὰ ὁποῖα ἡτοίμασεν ἡ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπη σου εἰς τὴν δευτέραν ἀνακαίνισιν, τῶν ὁποίων μεγάλων χαρισμάτων ἡ ἐνθύμησις φυλάττεται εἰς τὴν πίστιν τῶν μυστηρίων.

Ἡ ἐκ τῶν μολυσμῶν τῆς σαρκὸς κάθαρσις εἶναι ὁσιότης καὶ ἁγιασμὸς τοῦ σώματος· ἡ δὲ κάθαρσις τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ἐλευθερία αὐτῆς ἀπὸ τὰ κρυπτὰ πάθη, τὰ ὁποῖα συνιστῶνται εἰς τὴν διάνοιαν διὰ τῶν αἰσχρῶν λογισμῶν· ἡ δὲ τοῦ νοὸς κάθαρσις εἶναι εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῶν μυστηρίων· διότι καθαρίζεται ἀφ' ὅλα τὰ ὑποπίπτοντα εἰς τὴν αἴσθησιν. Ἐὰν καὶ τὰ μικρὰ παιδία ἦναι καθαρὰ κατὰ τὸ σῶμα, καὶ ἀπαθῆ κατὰ τὴν ψυχήν, ἀλλ' οὐδεὶς ὀνομάζει αὐτὰ καθαρὰ καὶ κατὰ τὸν νοῦν· ἐπειδὴ ἡ καθαρότης τοῦ νοὸς εἶναι ἡ τελειότης ἐν τῇ διαμονῇ τῆς οὐρανίου θεωρίας, ἥτις κινεῖται ἄνευ τῶν αἰσθήσεων διὰ τῆς πνευματικῆς δυνάμεως τῶν ἄνω κατακοσμήσεων τῶν ἀναριθμήτων θαυμάτων τοῦ οὐρανίου ἐκείνου κόσμου, τῶν ὁποίων ἡ διαγωγὴ διανέμεται εἰς τοὺς ἀΰλους ἐκείνους διὰ τῆς ἀοράτου ἐνεργείας, οἵτινες εὑρίσκονται εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν θείων ἀποκαλύψεων. Εἴθε αὐτὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀξιώσῃ ἡμᾶς πάντοτε νὰ βλέπωμεν αὐτὸν ἐνταῦθα μὲν διὰ τῆς θεωρίας τοῦ νοός, μετὰ δὲ ταῦτα εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν νὰ βλέπωμεν αὐτὸν ἀμέσως πρόσωπον πρὸς πρόσωπον εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΗ΄.

Περὶ τοῦ, πόσον γίνεται τὸ μέτρον τῆς γνώσεως, καὶ τὰ μέτρα τὰ περὶ τῆς πίστεως.

ΑΛΛΗ εἶναι ἡ γνῶσις, ἥτις προηγεῖται τῆς πίστεως, καὶ ἄλλη, ἥτις γεννᾶται ἐκ τῆς πίστεως· ἡ γνῶσις, ἥτις προηγεῖται τῆς πίστεως, ὑπάρχει γνῶσις φυσική· ἡ δὲ γνῶσις, ἥτις γεννᾶται ἐκ τῆς πίστεως, ὑπάρχει γνῶσις πνευματική. Φυσικὴ δὲ γνῶσις εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία διακρίνει τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν, ἥτις ὀνομάζεται καὶ διάκρισις φυσική, διὰ τῆς ὁποίας διακρίνομεν τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακὸν φυσικῶς ἄνευ μαθήσεως· τὴν γνῶσιν ταύτην ἔθηκεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν λογικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ διὰ τῆς μαθήσεως αὐξάνει καὶ λαμβάνει προσθήκην, καὶ δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, ὅστις νὰ μὴ ἔχη αὐτήν· καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τῆς φυσικῆς ταύτης γνώσεως τῆς λογικῆς ψυχῆς διακρίνεται τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν, ἡ ὁποία δύναμις κινεῖται εἰς τὴν ψυχὴν ἀκαταπαύστως, καὶ ὅσοι στεροῦνται αὐτῆς, εἶναι κάτωθεν τῆς λογικῆς φύσεως ὡς ζῶα· ὅσοι ὅμως ἔχουσιν αὐτήν, αὐτοὶ εὑρίσκονται καλῶς εἰς τὴν κατάστασιν τῆς λογικῆς φύσεως τῆς ψυχῆς, καὶ οὐδεμίαν ἔλλειψιν ἔχουσιν εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν φύσιν πρὸς τιμὴν τῶν λογικῶν αὐτοῦ πλασμάτων. Ἐκείνους δέ, οἵτινες ἔχασαν αὐτὴν τὴν διάκρισιν, τὴν διακρίνουσαν τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν, ὀνειδίζει ὁ προφήτης Δαβίδ, λέγων, ὁ ἄνθρωπος ὅτι εὑρίσκετο εἰς τιμήν, δὲν τὸ ἐννόησεν. Ἡ τιμὴ τῆς λογικῆς φύσεως εἶναι ἡ διάκρισις, ἡ ὁποία διακρίνει τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν, καὶ δικαίως παρωμοίασεν ὁ προφήτης ἐκείνους, οἵτινες ἔχασαν αὐτὴν μὲ τὰ ἄλογα ζῶα, τὰ μὴ ἔχοντα τὸ λογικὸν καὶ διακριτικόν. Δι' αὐτῆς τῆς φυσικῆς γνώσεως δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ αὕτη ἡ φυσικὴ γνῶσις προηγεῖται τῆς πίστεως, καὶ εἶναι ἡ ὁδὸς πρὸς τὸν Θεόν, καὶ δι' αὐτῆς ἠξεύρομεν νὰ διακρίνωμεν τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν, καὶ νὰ δεχθῶμεν τὴν πίστιν· μαρτυρεῖ δὲ ἡ δύναμις τῆς φύσεως, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν Θεόν, ὅστις παρήγαγεν εἰς τὴν κτίσιν τὰ πάντα· προσέτι νὰ πιστεύσῃ καὶ εἰς τοὺς λόγους τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐντολῶν, καὶ νὰ φυλάττῃ αὐτάς· καὶ ἐκ τοῦ πιστεῦσαι γεννᾶται εἰς αὐτὸν ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅταν ἀκολουθήσῃ τὰ ἔργα, καὶ ἀναβῇ ὀλίγον εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν, γεννᾶται εἰς αὐτὸν ἡ πνευματικὴ γνῶσις, ἡ ὁποία εἴπομεν, ὅτι γεννᾶται ἐκ τῆς πίστεως.

Ἡ φυσικὴ γνῶσις, ἥτις εἶναι ἡ διάκρισις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ ἡ ὁποία ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν φύσιν ἡμῶν, πείθει

ἡμᾶς, ὅτι πρέπει νὰ πιστεύωμεν εἰς τὸν Θεόν, ὅστις παρήγαγε τὰ πάντα· καὶ ἡ πίστις ἐμποιεῖ εἰς ἡμᾶς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ φόβος ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ μετανοήσωμεν, καὶ νὰ πράττωμεν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ οὕτω δίδεται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ πνευματικὴ γνῶσις, ἥτις εἶναι ἡ αἴσθησις τῶν μυστηρίων, ἡ ὁποία γεννᾷ τὴν πίστιν τῆς ἀληθινῆς θεωρίας. Ἡ γνῶσις ἡ πνευματικὴ δὲν γεννᾶται ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἐκ μόνης τῆς ψιλῆς πίστεως, ἀλλ' ἡ πίστις γεννᾷ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἀρχώμεθα νὰ ἐνεργῶμεν δι' αὐτοῦ, γεννᾶται ἡ πνευματικὴ γνῶσις, ὡς εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὅτι ὅταν τις θεληματικῶς ἀκολουθῇ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ὀρθὴν φρόνησιν, ταχέως λαμβάνει τὴν ἀποκάλυψιν τῶν κρυπτῶν μυστηρίων· ὀνομάζει δὲ ἀποκάλυψιν τῶν κρυπτῶν μυστηρίων τὴν γνῶσιν τὴν πνευματικήν.

Οὐχὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ γεννᾷ ταύτην τὴν πνευματικὴν γνῶσιν, (διότι, ὅ,τι δὲν ἐνυπάρχει εἰς τὴν φύσιν, δὲν δύναται νὰ γίνῃ,) ἀλλὰ δίδεται ὡς μία τις δόσις αὕτη ἡ γνῶσις διὰ τῆς ἐργασίας τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δὲ ἐρευνήσῃς καλῶς τὸ ἔργον τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, θέλεις εὕρει, ὅτι αὐτὴ ἡ μετάνοια εἶναι καὶ ἡ πνευματικὴ γνῶσις, τὴν ὁποίαν εἴπομεν, ὅτι εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα λαμβάνομεν ὡς ἀρραβῶνα, καὶ διὰ τῆς μετανοίας δεχόμεθα αὐτὴν δῶρον χαρίσματος, καὶ τὸ χάρισμα, τὸ ὁποῖον εἴπομεν, ὅτι λαμβάνομεν διὰ τῆς μετανοίας, εἶναι αὐτὴ ἡ πνευματικὴ γνῶσις, ἡ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ φόβου διδομένη δόσις. Ἡ πνευματικὴ γνῶσις εἶναι ἡ αἴσθησις τῶν κρυπτῶν θείων μυστηρίων, καὶ ὅταν τις αἰσθανθῇ αὐτὰ τὰ ἀόρατα καὶ κατὰ πολὺ ὑπερβάλλοντα πράγματα, ἐκ τούτων λαμβάνει τὸ ὄνομα τῆς πνευματικῆς γνώσεως, καὶ γεννᾶται διὰ τῆς αἰσθήσεως αὐτῆς ἄλλη πίστις, ὄχι ἐναντία τῆς πρώτης, ἀλλὰ βεβαιοῦσα τὴν πίστιν ἐκείνην, καὶ ὀνομάζουσιν αὐτὴν πίστιν τῆς θεωρίας. Ἕως ἐδῶ ἐνεργεῖ ἡ ἀκοή· ἤδη δὲ ἄρχεται ἡ θεωρία, ἥτις ὑπάρχει ἀσφαλεστέρα τῆς ἀκοῆς.

Πάντα ταῦτα γεννῶνται ἐκ τῆς γνώσεως ἐκείνης, ἥτις διακρίνει τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν, καὶ ἐνυπάρχει εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ εἶναι ὁ καλὸς σπόρος τῆς ἀρετῆς. Ὅταν ταύτην τὴν φυσικὴν γνῶσιν καλύψωμεν διὰ τοῦ φιληδόνου ἡμῶν θελήματος, στερούμεθα τότε πάντα ταῦτα τὰ ῥηθέντα καλά, καὶ ἀκολουθεῖ εἰς ταύτην τὴν φυσικὴν γνῶσιν παντοτεινὴ κέντησις τῆς συνειδήσεως, καὶ ἀκατάπαυστος ἐνθύμησις τοῦ θανάτου, καὶ φροντίς τις, ἥτις εἶναι βάσανος τῆς ψυχῆς ἕως εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου· καὶ ὕστερον ἀκολουθεῖ ἡ λύπη, ἡ κατήφεια, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἡ φυσικὴ ἐντροπή, ἡ λύπη ὑπὲρ τῶν προτέρων ἡμῶν ἁμαρτημάτων, ἡ πρέπουσα σπουδή, ἡ ἐνθύμησις τῆς κοινῆς ὁδοῦ τοῦ θανάτου, καὶ φροντὶς διὰ τὰ ἀπαιτού-

μενα μέσα τῆς ὁδοῦ ταύτης, καὶ αἴτησις παρὰ Θεοῦ μετὰ πένθους, ὅπως εἰσέλθῃ καλῶς εἰς ταύτην τὴν πύλην τοῦ θανάτου, ἥτις εἶναι κοινὴ διάβασις ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἡ καταφρόνησις τοῦ κόσμου, καὶ πολὺς ἀγὼν διὰ τὴν ἀρετήν· ταῦτα πάντα εὑρίσκονται εἰς τὴν φυσικὴν γνῶσιν. Ἂς συγκρίνῃ λοιπὸν ἤδη ἕκαστος τὰ ἔργα αὐτοῦ πρὸς ταῦτα, τὰ ὁποῖα εἶπον· καὶ ὅταν εὑρεθῇ ἔχων αὐτά, αὐτὸς περιπατεῖ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς φυσικῆς γνώσεως· καὶ ὅταν ὑπερβῇ ταῦτα, καὶ φθάσῃ εἰς τὴν ἀγάπην, ὑπερβαίνει τὴν φύσιν, καὶ ἀναχωροῦσιν ἀπὸ αὐτὸν ὁ ἀγών, καὶ ὁ φόβος, καὶ ὁ κόπος καὶ ὁ μόχθος εἰς ὅλα. Ταῦτα εἶναι τὰ ἀκολουθοῦντα εἰς τὴν φυσικὴν γνῶσιν, καὶ ταῦτα εὑρίσκομεν εἰς ἑαυτούς, ὅταν δὲν καλύψωμεν αὐτὴν τὴν φυσικὴν γνῶσιν διὰ τοῦ φιληδόνου ἡμῶν θελήματος, καὶ εἰς αὐτὰ εὑρισκόμεθα, ἕως ὅτου νὰ φθάσωμεν τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐλευθερώνει ἡμᾶς ἐξ ὅλων τούτων. Ἐκ τούτων τῶν ἄνω λεχθέντων ἂς συγκρίνῃ, καὶ ἂς ἐξετάσῃ ἕκαστος ἑαυτόν, εἰς ποῖα ἐκ τούτων περιπατεῖ: εἰς τὰ παρὰ φύσιν, ἢ εἰς τὰ κατὰ φύσιν, ἢ εἰς τὰ ὑπὲρ φύσιν. Ἐκ τούτων τῶν φανερῶν τρόπων, τοὺς ὁποίους εἴπομεν, δύναταί τις καθαρῶς καὶ ταχέως νὰ εὕρῃ τὴν κυβέρνησιν τῆς ὅλης ζωῆς αὐτοῦ· καὶ ὅταν δὲν εὑρεθῇ εἰς τὰ κατὰ φύσιν λεχθέντα ὑφ' ἡμῶν, καθὼς προσδιωρίσαμεν αὐτά, καὶ εἰς τὰ ὑπὲρ φύσιν δὲν ὑπάρχει, εἶναι φανερόν, ὅτι εὑρίσκεται ἐρριμένος εἰς τὰ παρὰ φύσιν. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ΄.

Περὶ πίστεως καὶ ταπεινοφροσύνης.

Ω ΑΝΘΡΩΠΕ ταπεινέ, θέλεις νὰ εὕρῃς τὴν αἰώνιον ζωήν; κράτησον τὴν πίστιν καὶ τὴν ταπείνωσιν εἰς ἑαυτόν· διότι διὰ τούτων εὑρίσκεις τὸ ἔλεος καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ λόγους τινάς, λαλουμένους παρὰ Θεοῦ εἰς τὴν καρδίαν σου, καὶ τὸν φύλακά σου ἄγγελον, παραμένοντα κρυπτῶς καὶ φανερῶς παρὰ σοί. Θέλεις ν' ἀποκτήσῃς ταῦτα, τὰ ὁποῖα εἶναι ὁμιλίαι τῆς αἰωνίου ζωῆς; περιπάτει μεθ' ἁπλότητος τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς σου, καὶ μὴ γίνου σοφὸς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· καθότι εἰς μὲν τὴν ἁπλότητα ἀκολουθεῖ ἡ πίστις, εἰς δὲ τὴν λεπτότητα τῆς γνώσεως, καὶ εἰς τὴν ἀναστροφὴν τῶν λογισμῶν σου ἀκολουθεῖ ἡ ὑψηλοφροσύνη, διὰ τῆς ὁποίας εὑρίσκεσαι μακρὰν τοῦ Θεοῦ.

Ὅταν παρασταθῇς εἰς προσευχὴν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τόσον ὀφείλεις νὰ ταπεινοῖς σεαυτὸν διὰ τοῦ λογισμοῦ σου, ὥστε νὰ θεωρῇς

σεαυτὸν ὡς μύρμηκα, καὶ ὡς ἑρπετὸν τῆς γῆς, καὶ ὡς βδέλλαν, καὶ ὡς παιδίον τραυλίζον· καὶ μὴ εἴπῃς ἔμπροσθεν αὐτοῦ τι μετὰ λεπτῆς γνώσεως, ἀλλὰ πλησίασον εἰς αὐτὸν μετὰ φρονήματος νηπιάζοντος παιδίου, καὶ παραστάσου ἐνώπιον αὐτοῦ οὕτως, ὥστε ν' ἀξιωθῇς τῆς πατρικῆς ἐκείνης προνοίας, ὁποία γίνεται ἀπὸ τοὺς πατέρας εἰς τὰ κατὰ πολλὰ μικρὰ αὐτῶν παιδία, ὡς εἶπεν ὁ Δαβίδ, φυλάσσει ὁ Κύριος τὰ νήπια· διότι τὸ νήπιον πλησιάζει εἰς τὸν ὄφιν, καὶ κρατεῖ αὐτὸν ἐκ τοῦ τραχήλου, καὶ ποσῶς δὲν βλάπτεται ὑπ' αὐτοῦ· περιπατεῖ γυμνὸν τὸ νήπιον ἐν καιρῷ χειμῶνος, ὁπότε ἄλλοι ἐνδύονται καὶ σκεπάζονται, καὶ τὸ ψῦχος διαπερᾷ ὅλα αὐτοῦ τὰ μέλη, καὶ δὲν πονεῖ· καθότι τὸ σῶμα τῆς ἁπλότητος καὶ ἀπειρίας αὐτοῦ ὑπάρχει σκεπασμένον δι' ἄλλου τινὸς ἐνδύματος ἀοράτου ἐκ τῆς κρυπτῆς ἐκείνης προνοίας, ἥτις διαφυλάττει τὰ τρυφερὰ αὐτοῦ μέλη, ἵνα μὴ πλησιάσῃ εἰς αὐτὰ βλάβη τις ἔκ τινος πράγματος.

Πιστεύεις, ὅτι ὑπάρχει κρυπτή τις πρόνοια, ὑπὸ τῆς ὁποίας τὸ τρυφερὸν σῶμα, τὸ ἕτοιμον εἰς πᾶσαν βλάβην διὰ τὴν τρυφερότητα καὶ ἀκακίαν αὐτοῦ, φυλάττεται ἐν μέσῳ τῶν ἐναντίων, καὶ δὲν καταπονεῖται ὑπ' αὐτῶν; διότι λέγει, ὁ Κύριος, φυλάσσει τὰ νήπια· καὶ ὄχι μόνον αὐτὰ τὰ μικρὰ καὶ τρυφερὰ κατὰ τὸ σῶμα νήπια φυλάσσει, ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰς τὸν κόσμον εὑρισκομένους σοφοὺς κατὰ τὴν γνῶσιν, οἵτινες καταλείπουσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν γνῶσιν, καὶ ἐπιστηρίζονται εἰς ἐκείνην τὴν ἀόρατον σοφίαν, καὶ γίνονται ὡς νήπια μικρὰ θεληματικῶς, καὶ μανθάνουσιν ἐκείνην τὴν σοφίαν, ἥτις δὲν διδάσκεται διὰ τῆς γυμνασίας καὶ τῆς μαθήσεως ὑπὸ διδασκάλων· καὶ καλῶς εἶπεν ὁ σοφὸς καὶ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι ὅστις θέλει νὰ ἦναι σοφὸς εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, ἂς γίνῃ μωρός, ἵνα γένηται σοφός.

Σὺ δὲ αἴτησον παρὰ Θεοῦ, ὅπως σὲ ἀξιώσῃ νὰ φθάσῃς τὸ μέτρον τῆς πίστεως· καὶ ἐὰν αἰσθανθῇς τὴν τρυφὴν αὐτῆς εἰς τὴν ψυχήν σου, δὲν μοὶ εἶναι δύσκολον νὰ εἴπω, ὅτι δὲν σ' ἐμποδίζει τι ἀπὸ τὸν Χριστόν· δὲν σοὶ εἶναι ὅμως καὶ δύσκολον νὰ αἰχμαλωτισθῇς κατὰ πᾶσαν ὥραν ἀπὸ τὰ γήϊνα, ἀλλ' οὔτε σοὶ εἶναι εὔκολον νὰ λησμονήσῃς τοῦτον τὸν ἀσθενῆ καὶ μάταιον κόσμον, καὶ τὰς ἐνθυμήσεις τῶν πραγμάτων αὐτοῦ· ὑπὲρ τούτου (τοῦ νὰ φθάσῃς δηλαδὴ τὸ μέτρον τῆς πίστεως) ἀόκνως προσεύχου, καὶ μετὰ θερμότητος καρδίας παρακάλεσον, καὶ μετὰ πολλῆς σπουδῆς δεήθητι, ἕως ὅτου ἤθελες λάβει αὐτὸ καὶ πάλιν μὴ ἀτονήσῃς καὶ παραμελήσῃς. Θέλεις δὲ ἀξιωθῇ τούτων, ἐὰν πρῶτον παραβιάσας σεαυτὸν ἐπιρρίψῃς μετὰ πίστεως ὅλην σου τὴν φροντίδα εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἀνταλλάξῃς τὴν ἰδίαν σου περὶ σοῦ φροντίδα μὲ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τότε, ὅταν ὁ Θεὸς ἴδῃ τὴν προαίρεσίν σου, ὅτι μεθ' ὅλης τῆς καθαρότητος τοῦ

ἰδίου σου φρονήματος ἐπίστευσας εἰς αὐτόν, καὶ ὄχι εἰς τὸν ἑαυτόν σου, καὶ ὅτι ἐβίασας σεαυτὸν νὰ ἐλπίσῃς εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὄχι εἰς τὸν ἑαυτόν σου, τότε, λέγω, ἡ ἄγνωστός σοι ἐκείνη δύναμις ἐπέρχεται εἰς σέ, καὶ φανερῶς θέλεις αἰσθανθῇ τὴν δύναμιν ἐκείνου, ὅστις κατῴκησεν ἄνευ ἀμφιβολίας εἰς σέ· τὴν δύναμιν ἐκείνην λέγω, τὴν ὁποίαν πολλοὶ αἰσθανόμενοι εἰς ἑαυτούς, ἄνευ φόβου ἐμβαίνουσιν εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἄνευ δισταγμοῦ περιπατοῦσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων· διότι ἡ πίστις ἐνισχύει τὰς αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ αἰσθάνεται ἀόρατόν τινα, ὅστις πείθει αὐτὸν νὰ μὴ προσέχῃ εἰς τὴν θεωρίαν τῶν φοβερῶν πραγμάτων, μήτε εἰς τὴν ὑπερβάλλουσαν ὄψιν τῶν αἰσθήσεων.

Τάχα σοὶ φαίνεται παντελῶς δυνατόν, ὅτι ὁ ἔχων τὴν κοσμικὴν γνῶσιν, δέχεται καὶ ἐκείνην τὴν πνευματικήν; ὄχι μόνον εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑποδεχθῇ ἐκείνην τὴν πνευματικὴν γνῶσιν, ἀλλ' οὔτε δυνατὸν νὰ αἰσθανθῇ αὐτὴν παντελῶς ἐν αἰσθήσει, οὔτε ν' ἀξιωθῇ τις ἐκ τῶν καταγινομένων εἰς τὴν κοσμικὴν γνῶσιν νὰ λάβῃ παντελῶς καὶ τὴν πνευματικήν. Καὶ ἐὰν τινες ἐξ αὐτῶν θέλωσι νὰ πλησιάσωσιν εἰς ἐκείνην τὴν πνευματικὴν γνῶσιν, δὲν δύνανται ποσῶς, ἕως ὅτου δὲν ἀπαρνηθῶσι τὴν κοσμικὴν γνῶσιν, καὶ πᾶσαν τὴν ἀναστροφὴν τῆς λεπτότητος αὐτῆς, καὶ τὴν πολύπλοκον αὐτῆς μέθοδον, καὶ νὰ σταθῶσιν εἰς τὸ νηπιῶδες φρόνημα τῆς πνευματικῆς γνώσεως· καὶ ἐὰν ταῦτα δὲν προηγηθῶσι, δὲν δύνανται παντελῶς, ἢ καὶ ὀλίγον νὰ πλησιάσωσιν εἰς ἐκείνην τὴν πνευματικήν· ἐπειδὴ γίνεται εἰς αὐτοὺς ἐμπόδιον μέγα ἡ συνήθεια τῆς κοσμικῆς γνώσεως, καὶ οἱ συλλογισμοὶ αὐτῆς, τὰ ὁποῖα πρέπει ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἐξαλείψωσι· καθότι ἡ γνῶσις ἐκείνη τοῦ πνεύματος ὑπάρχει ἁπλῆ, καὶ εἰς τοὺς ψυχικοὺς συλλογισμοὺς δὲν λάμπει. Ἕως ὅτου δὲν ἤθελεν ἐλευθερωθῇ ἡ διάνοια ἀπὸ πολλοὺς συλλογισμούς, καὶ φθάσει εἰς τὴν ἁπλότητα τῆς καθαρότητος, δὲν δύναται νὰ αἰσθανθῇ τὴν πνευματικὴν γνῶσιν.

Αὕτη ἡ τάξις τῆς γνώσεως, ἵνα αἰσθανθῇ τις τὴν τρυφὴν ἐκείνης τῆς ζωῆς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, οὕτως ἔχει, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀποστρέφεται τοὺς πολλοὺς συλλογισμοὺς τῆς κοσμικῆς διακρίσεως· ἀλλ' ἡ κοσμικὴ γνῶσις δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ τι, ἐὰν δὲν συλλογισθῇ καὶ κρίνῃ διὰ πολλῶν συλλογισμῶν τὸ δεχόμενον ἐν ἁπλότητι τῆς διανοίας· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος εἶπεν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ μικρὰ παιδία, δὲν δύνασθε νὰ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅμως οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι εἰς ταύτην τὴν ἁπλότητα δὲν δύνανται νὰ φθάσωσιν, ἂν καὶ ἐλπίζομεν, ὅτι διὰ τὰς καλὰς καὶ ἐναρέτους αὐτῶν πράξεις φυλάττεται καὶ δι' αὐτοὺς τόπος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καθόσον ἐκ τοῦ νοήματος τῶν

μακαρισμῶν τοῦ εὐαγγελίου δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν· διότι ὁ Κύριος ἡμῶν διὰ τούτων τῶν μακαρισμῶν ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς πολλὰς καταστάσεις καὶ διαφόρους πολιτείας· καὶ ἕκαστος ἄνθρωπος ὅταν φθάσῃ εἰς ὅλα τὰ μέτρα πάσης ἀρετῆς, αὐτός, ἀπερχόμενος εἰς τὸν Χριστόν, ἀνοίγει ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὴν θύραν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ἀλλὰ τὴν πνευματικὴν ἐκείνην γνῶσιν δὲν δύναταί τις νὰ λάβῃ, ἐὰν μὴ στραφῇ καὶ γένηται ὡς μικρὸν παιδίον κατὰ τὸ φρόνημα· διότι ἀπ' ἐντεῦθεν αἰσθάνεται ἐκείνην τὴν τρυφὴν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἡ ὁποία ὡς λέγουσιν, εἶναι πνευματικὴ θεωρία· καὶ αὕτη δὲν εὑρίσκεται εἰς τὰ ἔργα τῶν συλλογισμῶν τοῦ νοός, ἀλλὰ δύναταί τις νὰ γευθῇ αὐτὴν διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ ἕως ὅτου δὲν καθαρισθῇ ὁ ἄνθρωπος, οὐδὲ ν' ἀκούσῃ περὶ αὐτῆς εἶναι ἱκανός· ἐπειδὴ αὐτὴ δὲν ἀποκτᾶται διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς μαθήσεως. Ἐὰν λοιπὸν φθάσῃς, ὦ τέκνον, τὴν ἐκ τῆς πίστεως καθαρότητα τῆς καρδίας, ἡ ὁποία καθαρότης ἀποκτᾶται εἰς τὴν ἡσυχίαν διὰ τῆς φυγῆς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῆς ἀποστροφῆς τῆς γνώσεως τούτου τοῦ κόσμου, αἴφνης θέλεις εὕρει αὐτὴν τὴν ἐκ τῆς πίστεως πνευματικὴν γνῶσιν ἐντός σου ἄνευ τινὸς περὶ αὐτῆς ἐρεύνης, ὡς εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἰακώβ, στῆσον στήλην, καὶ χύσαι ἐπ' αὐτὴν ἔλαιον, καὶ θέλεις εὕρει θησαυρὸν εἰς τὸν κόλπον σου. Ἀλλ' ἐὰν κυριευθῇς ὑπὸ τῆς κοσμικῆς γνώσεως, δὲν μοὶ εἶναι ἄτοπον νὰ σοὶ εἴπω, ὅτι εὐκολώτερον σοὶ εἶναι νὰ λυθῇς ἀπὸ σιδηρᾶς ἁλύσους, παρὰ ἀπὸ αὐτήν· καὶ δὲν θέλεις ἀποφύγει ποτὲ τὰς παγίδας τῆς πλάνης, οὐδὲ θέλεις λάβει παρρησίαν καὶ πεποίθησιν πρὸς τὸν Θεόν· ἀλλὰ καὶ κατὰ πᾶσαν ὥραν θέλεις περιπατῇ ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ ξίφους, καὶ οὐδέποτε θέλεις εὑρεθῇ ἄνευ λύπης. Μεθ' ἁπλότητος παρακάλεσον τὸν Θεόν, καὶ ὁμολόγησον ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὴν ἀδυναμίαν σου, ἵνα ζήσῃς καλῶς καὶ ἐναρέτως, καὶ ἀπαλλαγῇς ἐκ πάσης μερίμνης καὶ φροντίδος· διότι καθὼς ἡ σκιὰ ἀκολουθεῖ τὸ σῶμα, οὕτω καὶ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν λοιπὸν ἐπιθυμῇς ταῦτα, μὴ ἀκούσῃς παντελῶς τοὺς πολεμοῦντάς σε πονηροὺς λογισμούς· καὶ ἐὰν σὲ περικυκλώσωσιν ὅλαι αἱ βλάβαι, καὶ αἱ κακίαι, καὶ οἱ κίνδυνοι, καὶ σὲ φοβήσωσι, μὴ φροντίσῃς ποσῶς περὶ αὐτῶν, μηδὲ ψηφίσῃς αὐτούς.

Ἐὰν ἅπαξ ἐπίστευσας εἰς τὸν Θεόν, ὅστις σ' ἐπαρκεῖ πρὸς φύλαξίν σου καὶ οἰκονομίαν σου, καὶ ἂν ἀκολουθῇς ὀπίσω αὐτοῦ, μὴ πάλιν φροντίσῃς σὺ περὶ σεαυτοῦ, ἀλλ' εἰπὲ εἰς ἑαυτόν, ὅτι μοὶ εἶναι ἀρκετὸς εἰς ὅλα μου τὰ ἀναγκαῖα ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀφιέρωσα τὴν ψυχήν μου, ἐγὼ ἤδη δὲν εὑρίσκομαι ἐνταῦθα, αὐτὸς γνωρίζει τὰ κατ' ἐμέ· οὕτως εἰπέ, καὶ τότε βλέπεις τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ,

πῶς εἰς πᾶσαν περίστασιν εὑρίσκεται πλησίον σου, ὅπως σὲ λυτρώσῃ ἀπὸ πάντα κίνδυνον, ὡς καὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν, καὶ πῶς ἡ θεία αὐτοῦ πρόνοια περικυκλοῖ καὶ σὲ καὶ αὐτοὺς ἀοράτως· καὶ ὄχι διότι ὑπάρχει ἀθέατος τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς, ὁ περιφρουρῶν σε φύλαξ ἄγγελος, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ διστάσῃς, καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει· καθότι πολλάκις καὶ διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν βλέπεται, ἵνα σ᾽ ἐνθαρρύνῃ.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀπορρίψῃ ἐξ αὐτοῦ πᾶσαν κοσμικὴν βοήθειαν καὶ ἀνθρωπίνην ἐλπίδα, καὶ ἀφιερωθῇ εἰς τὸν Θεὸν μετὰ πίστεως καὶ καθαρᾶς καρδίας, εὐθέως ἐπέρχεται εἰς αὐτὸν ἡ θεία χάρις, καὶ φανερώνει αὐτῷ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν διὰ διαφόρων βοηθειῶν· διότι δεικνύει εἰς τὰ ἀφορῶντα τὸ σῶμα τὴν ἑαυτῆς δύναμιν, καὶ αὐτὸς ἐκ τούτων τῶν φανερῶν βοηθειῶν δύναται νὰ αἰσθανθῇ περισσότερον τὴν δύναμιν τῆς περὶ αὐτὸν τοῦ Θεοῦ προνοίας, καὶ διὰ τῆς γνώσεως τῶν αἰσθητῶν καὶ φανερῶν βεβαιοῦται καὶ περὶ τῶν ἀοράτων, ὡς πρέπει εἰς τὸ ταπεινὸν καὶ ἁπλοῦν αὐτοῦ φρόνημα, καὶ εἰς τὴν σεμνὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν αὐτοῦ· καὶ γνωρίζει, ὅτι ἡ ἀναγκαία τοῦ σώματος αὐτοῦ χρεία ἑτοιμάζεται ἄνευ κόπου καὶ τῆς ἀπὸ μέρος αὐτοῦ φροντίδος· καὶ πολλάκις ἀπαλλάττει αὐτὸν ἀπὸ πολλὰ δυσάρεστα καὶ κινδυνώδη περιστατικά, χωρὶς αὐτὸς νὰ ἐννοῇ αὐτά, ἀλλ᾽ ἀνεπαισθήτως ἡ θεία χάρις ἀπομακρύνει ταῦτα ἀπὸ αὐτὸν διὰ θαυμασίου τρόπου, καὶ σκεπάζει αὐτόν, καθ᾽ ὃν τρόπον ἡ ὄρνις τὰ ἑαυτῆς τέκνα ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτῆς, ἵνα μὴ πλησιάσῃ εἰς αὐτὸν βλάβη τινὸς πράγματος καὶ δεικνύει εἰς αὐτόν, ὅτι ἐπλησίασεν ὁ ἀφανισμὸς αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἔμεινεν ἀβλαβής. Κατ᾽ αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον γυμνάζει αὐτὸν καὶ εἰς τὰ πνευματικά, διδοῦσα αὐτῷ σύνεσιν, ὥστε νὰ ἐννοῇ τὰς μηχανὰς τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν ἀκαταλήπτων αὐτοῦ κακῶν λογισμῶν, καὶ εὐκόλως διακρίνει, πῶς ὁ εἷς ἀκολουθεῖ κατόπιν τοῦ ἄλλου, καὶ πῶς πλανῶσι τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰς ποῖον ἐξ αὐτῶν προσκολλᾶται, καὶ πῶς γεννᾶται ὁ εἷς ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ ἐξολοθρεύουσι τὴν ψυχήν· καὶ καταισχύνει ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ πᾶσαν ἔνεδραν καὶ μηχανὴν τῶν δαιμόνων, καὶ τῶν λογισμῶν αὐτῶν, καὶ δίδει εἰς αὐτὸν φρόνησιν, ἵνα κατανοῇ, ὅσα ἔμελλον νὰ συμβῶσιν εἰς αὐτόν· καὶ ἀνατέλλει ἐντὸς τῆς ἁπλῆς αὐτοῦ καρδίας φῶς, διὰ τοῦ ὁποίου αἰσθάνεται εἰς πάντα τὴν δύναμιν τῶν λεπτῶν στοχασμῶν καὶ συλλογισμῶν· καὶ δεικνύει εἰς αὐτὸν φανερῶς, ὁποῖά τινα ἔμελλε νὰ πάθῃ, ἐὰν δὲν ἐγνώριζε ταῦτα· καὶ ἐντεῦθεν ἐπέρχεται εἰς αὐτόν, ὅτι εἰς ἕκαστον πρᾶγμα, εἴτε μικρόν, εἴτε μέγα, πρέπει νὰ παρακαλῇ καὶ νὰ ἐκζητῇ διὰ τῆς προσευχῆς παρὰ τοῦ δημιουργοῦ, ὅπως φωτίσῃ αὐτὸν περὶ τούτου.

Καὶ ὅταν ἡ θεία χάρις στερεώσῃ εἰς πάντα ταῦτα τὸ φρόνημα

αὐτοῦ διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πεποίθησιν αὐτοῦ, τότε ἄρχεται ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον νὰ εἰσέρχηται εἰς τοὺς πειρασμούς· καὶ παραχωρεῖ ὁ Θεὸς νὰ ἔλθωσιν εἰς αὐτὸν ἀρκετοὶ πειρασμοὶ κατὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ὅπως δυνηθῇ νὰ βαστάσῃ τὴν ὁρμὴν καὶ δύναμιν αὐτῶν, καὶ μετ᾽ αὐτῶν τῶν πειρασμῶν πλησιάζει εἰς αὐτὸν φανερῶς καὶ ἡ θεία βοήθεια πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτοῦ, μέχρις ὅτου βαθμηδὸν γυμνασθῇ, καὶ ἀποκτήσῃ φρόνησιν καὶ σοφίαν, ὥστε νὰ περιφρονῇ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πεποιθήσεως· διότι ἀδύνατον ἄνευ πειρασμῶν νὰ σοφισθῇ τις εἰς τοὺς πνευματικοὺς πολέμους, καὶ νὰ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτοῦ προνοητήν, καὶ νὰ αἰσθανθῇ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ στερεωθῇ κρυπτῶς εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ· καὶ ταῦτα πάντα γίνονται διὰ τῆς δοκιμῆς.

Ὅταν δὲ ἡ θεία χάρις ἴδῃ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο διὰ τοῦ λογισμοῦ νὰ ὑψηλοφρονῇ, εὐθὺς παραχωρεῖ, ἵνα ἔλθωσιν εἰς αὐτὸν ἰσχυρότεροι πειρασμοί, καὶ πολεμοῦντες νικήσωσιν αὐτόν, ὅπως γνωρίσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀσθένειαν, καὶ καταφύγῃ καὶ πλησιάσῃ μετὰ ταπεινώσεως πρὸς τὸν Θεόν. Διὰ τούτων δὲ φθάνει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰ μέτρα τῆς τελειότητος, καὶ ὑψοῦται διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐλπίδος εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς ἀγάπης· διότι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γίνεται φανερὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ θαυμασίου τρόπου· Ὅταν ἐνίοτε ὁ ἄνθρωπος περιέλθῃ εἰς δεινὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἀποκόπτουσι τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδα αὐτοῦ, τότε ἐκεῖ ὁ Θεὸς δεικνύει τὴν δύναμιν αὐτοῦ πρὸς σωτηρίαν καὶ ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ· καθότι ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναταί ποτε νὰ αἰσθανθῇ τὴν θείαν δύναμιν, ἐν ὅσῳ εὑρίσκεται εἰς ἀνάπαυσιν καὶ εὐτυχίαν· καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἔδειξεν εἰς κανὲν ἄλλο μέρος αἰσθητῶς τὴν ἑαυτοῦ ἐνέργειαν, εἰμὴ εἰς τόπους ἡσύχους καὶ ἐρήμους, ὅπου δὲν εὑρίσκονται συνομιλίαι καὶ ταραχαὶ καὶ συναναστροφαὶ ἀνθρώπων.

Μὴ θαυμάσῃς, ὅταν, ἀρχόμενος τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, βλέπῃς, ὅτι πανταχόθεν αὐξάνουσιν αἱ στενοχωρίαι καὶ αἱ σκληραὶ θλίψεις ἐναντίον σου· διότι δὲν νομίζεται ἀρετὴ ἐκείνη, πρὸς κατόρθωσιν τῆς ὁποίας δὲν ἀκολουθεῖ ἡ κακοπάθεια· ἐπειδὴ ἡ ἀρετὴ ἐκ τούτων τῶν ἀπαντωμένων δυσκολιῶν ὠνομάσθη ἀρετή, ὡς εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης· συνήθειαν, λέγει, ἔχει ἡ ἀρετὴ νὰ ὑπόκηται εἰς τὰς δυσκολίας, καὶ πᾶσα ἀρετή, γινομένη μετὰ ἀναπαύσεως, εἶναι κατηγορημένη· ὁ δὲ ἅγιος Μάρκος ὁ μοναχὸς λέγει, ὅτι πᾶσα ἀρετὴ ὀνομάζεται σταυρός, ὅταν ἐκτελῆται κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοῦτο ὅσοι θέλουσι νὰ ζῶσιν ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, θέλουσι καταδιωχθῇ· καθότι λέγει καὶ ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίῳ, ὅστις θέλει νὰ ἔλθῃ ὀπίσω μου, ἂς ἀπαρνηθῇ ἑαυτόν, καὶ ἂς λάβῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἂς μὲ ἀκολου-

θήσῃ· ὅστις δὲν θέλει νὰ ζήσῃ μετ' ἀναπαύσεως, ἂς ἀποθάνῃ διὰ τὸ ὄνομά μου σωματικῶς, ἵνα ζήσῃ ψυχικῶς. Διὰ τοῦτο λοιπὸν προὔλαβε καὶ ἔθηκεν ὑπ' ὄψιν σου τὸν σταυρόν, ἵνα πρῶτον σὺ ὁ ἴδιος ὁρίσῃς τὸν θάνατον κατὰ σοῦ, καὶ ἀκολούθως ἀποστείλῃς τὴν ψυχήν σου νὰ πορευθῇ ὀπίσω αὐτοῦ.

Δὲν ὑπάρχει κανὲν ἄλλο ἰσχυρότερον τῆς ἀπογνώσεως τοῦ κόσμου, (δηλαδὴ τὸ ν' ἀπελπίσῃ τις ἑαυτὸν κατὰ τὸ σῶμα ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, θεωρῶν ἑαυτὸν πάντοτε νεκρόν)· αὕτη ἡ ἀπόγνωσις δὲν ἠξεύρει νὰ νικᾶται ὑπό τινος, οὔτε ὑπὸ τῶν λυπηρῶν, οὔτε ὑπὸ τῶν χαροποιῶν. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ λογισμοῦ αὐτοῦ κόψῃ τὴν ἐλπίδα τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ὅπερ ὑπάρχει τὸ μᾶλλον τολμηρότερον, οὐδεὶς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ δύναται ν' ἀντιστῇ ἐναντίον αὐτοῦ, ἀλλ' οὔτε αἱ θλίψεις καὶ αἱ στενοχωρίαι δύνανται νὰ ἐξασθενήσωσι τὸ φρόνημα αὐτοῦ· καθότι πᾶσα οἱαδήποτε θλίψις καὶ στενοχωρία εἶναι κατωτέρα τοῦ θανάτου, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ἀπεφάσισε καὶ ὥρισε κατ' αὐτοῦ. Ἐάν, εἰς πάντα τόπον, καὶ εἰς πᾶν πρᾶγμα, καὶ εἰς πάντα καιρὸν ὅσα μέλλεις καὶ ἐπιθυμεῖς νὰ δοκιμάσῃς μετὰ πόθου, θέσῃς σκοπὸν ἐν τῷ φρονήματί σου εἰς τὸ νὰ τελειώσῃς αὐτὰ δι' ἔργου, καὶ νὰ ὑπομείνῃς τὴν λύπην, οὐ μόνον θέλεις εὑρεθῇ τολμηρὸς καὶ ἄοκνος, ἵν' ἀντισταθῇς εἰς πᾶσαν παρουσιαζομένην δυσκολίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς δυνάμεως καὶ σταθερότητος τῶν λογισμῶν σου, θέλεις φυγαδεύσει ἀπὸ σοῦ τοὺς συλλογισμούς, οἵτινες σὲ φοβίζουσι, καὶ οἱ ὁποῖοι γεννῶνται συνήθως εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῶν λογισμῶν τῆς ἀναπαύσεως· προσέτι καὶ πάντα τὰ συμβαίνοντά σοι δύσκολα καὶ λυπηρὰ θέλουσι φανῇ εὔκολα εἰς σέ, καὶ πολλάκις καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα νομίζεις ἐπιβλαβῆ, θέλουσιν ἀποβῇ τοὐναντίον, καὶ ἴσως δὲν θέλει σοὶ ἀπαντήσει κανὲν τῶν τοιούτων ἐπιβλαβῶν.

Σὺ γνωρίζεις, ὅτι οἱ ἄνθρωποι, ἔχοντες τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναπαύσεως, στεροῦνται ἀείποτε τῆς ἐνθυμήσεως τῶν μεγάλων κατορθωμάτων, καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν καὶ τῶν ἀρετῶν· ἀλλ' οὐδὲ οἱ ζῶντες καὶ εὑρισκόμενοι εἰς τοῦτον τὸν κόσμον δύνανται νὰ φθάσωσι τὴν τελειότητα τῆς ἀναπαύσεως κατὰ τὸ ἑαυτῶν θέλημα, ἐὰν δὲν ἀποφασίσωσι νὰ ὑπομένωσι τὰ δύσκολα καὶ λυπηρά· καὶ ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ καθημερινὴ πεῖρα μαρτυρεῖ περὶ τούτων, εἶναι περιττὸν νὰ πείθωμεν ἕκαστον διὰ λόγων· καθότι εἰς πάσας τὰς γενεὰς τῶν ἀνθρώπων ἀπ' ἀρχῆς κόσμου μέχρι τῆς σήμερον δὲν ὑπάρχει ἄλλο, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ ἐξασθενῶσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ νὰ μὴ δύνωνται νὰ νικῶσι τὰ ἑαυτῶν πάθη, καὶ νὰ στερῶνται τῶν ἀγαθῶν πραγμάτων, εἰ μὴ τοῦτο, (δηλαδὴ ἡ ἐλπὶς τῆς ἀναπαύσεως τοῦ σώματος)· ὅθεν καὶ συντόμως λέγομεν, ὅτι δὲν καταφρονεῖ τις τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἄλλως, εἰ μὴ διὰ τῆς ἐλπίδος τῆς ἐνταῦθα μικρᾶς ἀναπαύσεως·

καὶ οὐ μόνον ταῦτα πάσχει, ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἰσχυραὶ συμφοραὶ καὶ δεινοὶ πειρασμοὶ διεγείρονται ἐναντίον αὐτοῦ· καθόσον ἀκολουθεῖ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, καὶ προσηλώνει τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ εἰς τοῦτο· ἐπειδὴ ὁ κυβερνήτης αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐπιθυμία.

Τίς δὲν γνωρίζει, ὅτι καὶ τὰ πετεινὰ τῇ ἐλπίδι τῆς ἀναπαύσεως πλησιάζουσιν εἰς τὴν παγίδα καὶ συλλαμβάνονται; ἢ μήπως ἡ γνῶσις ἡμῶν δὲν εἶναι πολὺ κατωτέρα τῆς γνώσεως τῶν πετεινῶν εἰς τὰ παρόμοια τῆς παγίδος; ἢ μήπως ὁ διάβολος δὲν παγιδεύει καὶ ἡμᾶς ἐξ ἀρχῆς διὰ τοῦ φρονήματος τῆς ἀναπαύσεως εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι κρυπτὰ εἰς τόπους, ἢ εἴς τινα πράγματα; ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ φρόνημα ἡμῶν εἶναι σύμφωνον μὲ τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν, ἐξῆλθον τοῦ σκοποῦ τοῦ λόγου, τὸν ὁποῖον ἔθηκα ἐξ ἀρχῆς· ὅτι ἀείποτε τὸν σκοπὸν τῆς θλίψεως πρέπει νὰ ἔχωμεν κατὰ νοῦν εἰς πᾶν πρᾶγμα, τοῦ ὁποίου ἀρχόμεθα, περιπατοῦντες τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ τέλος τῆς ἐκβάσεως αὐτῆς τῆς θλίψεως νὰ ἐπιστηρίζωμεν προθύμως εἰς τὴν ἀρχήν. Ποσάκις δὲν ἐρωτᾷ τις, ὅταν μέλλῃ ν' ἀρχίσῃ πρᾶγμά τι διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, λέγων, ἆρα ὑπάρχει ἀνάπαυσις εἰς τοῦτο τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον μέλλω ν' ἀρχίσω; ἢ πῶς δύναμαι νὰ περιπατήσω εἰς ταύτην τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς ἄνευ κόπου; ἢ μήπως ὑπάρχει εἰς αὐτὴν θλίψις, προξενοῦσα κόπον εἰς τὸ σῶμα; Ἰδοὺ λοιπὸν δὲν στρέφομεν ἄνω καὶ κάτω τὸ ὄμμα, ζητοῦντες πανταχοῦ τὸ ὄνομα τῆς ἀναπαύσεως; Τί λέγεις, ἄνθρωπε; εἰς τὸν οὐρανὸν θέλεις ν' ἀναβῇς, καὶ νὰ κληρονομήσῃς τὴν ἐκεῖ εὑρισκομένην βασιλείαν καὶ τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἕνωσιν, καὶ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ἐκεῖ μακαριότητος, καὶ τὴν ἕνωσιν μετὰ τῶν ἀγγέλων, καὶ τὴν ζωὴν τὴν ἀθάνατον, καὶ ἐρωτᾷς, ἐὰν ἔχῃ ἡ ὁδὸς αὕτη δυσκολίαν; ὢ θαῦμα μέγα! Ὅσοι ἐπιθυμοῦσι τὰ πράγματα τοῦ ματαίου τούτου κόσμου, πλέουσιν ἐπὶ τῶν φοβερῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης, καὶ μετὰ γενναιότητος περιπατοῦσι τοὺς δυσκολωτέρους δρόμους ὄχι ἀκινδύνως, καὶ ποσῶς δὲν λέγουσιν, ὅτι ὑπάρχει δυσκολία εἰς τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἢ λύπη εἰς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θέλουσι νὰ πράξωσι· καὶ ἡμεῖς εἰς πάντα καιρὸν καὶ τόπον ἐξετάζομεν περὶ ἀναπαύσεως· ἀλλ' ἐὰν λάβωμεν κατὰ νοῦν εἰς πᾶσαν περίστασιν τὴν ὁδὸν τῆς σταυρώσεως, θέλομεν ἐννοήσει, ὅτι πᾶσα ἄλλη λύπη εἶναι κατωτέρα ταύτης.

Ἀλλ' ἴσως ὑπάρχει τις, ὅστις δὲν πείθεται παντελῶς εἰς ταῦτα· ἐρωτῶ τὸν τοιοῦτον, ἐὰν ποτέ τις ἔλαβε νίκην εἰς τὸν πόλεμον, ἢ ἐὰν ἐδέχθη τις τὸν πρόσκαιρον καὶ ἀφανιζόμενον στέφανον, ἢ ἐπέτυχε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, (εἰ εἶναι ἐκ τῶν ἐπαινουμένων), ἢ ὑπηρέτησε κατά τι τὰ θεῖα πράγματα, ἢ κατώρθωσέ τινα ἐπαινετὴν ἀρετήν, χωρὶς πρῶτον νὰ καταφρονήσῃ τοὺς κόπους καὶ τὰς θλίψεις, καὶ ν' ἀποβάλῃ ἐξ αὐτοῦ τὸ φρόνημα, ὅπερ ἐρεθίζει τὸν

5. Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι ἀσκητικοί.

ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀνάπαυσιν, καὶ ἑπομένως γεννᾷ τὴν ἀμέλειαν, καὶ τὴν ὀκνηρίαν καὶ τὸν φόβον, ἐξ ὧν γεννᾶται ἡ χαύνωσις εἰς πάντα;

Ὅταν ὁ νοῦς ζηλώσῃ ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, τότε καὶ αἱ σωματικαὶ αἰσθήσεις δὲν νικῶνται ἀπὸ τὰς ἐναντιότητας τῶν λυπηρῶν ἔργων, τῶν παρὰ τὴν συνήθειαν καὶ τὸν ὅρον τῆς φυσικῆς δυνάμεως. Ὅταν δὲ ὁ φυσικὸς θυμὸς κατὰ καιρὸν τίθηται εἰς ἐνέργειαν, τότε ἡ ζωὴ τοῦ σώματος καταφρονεῖται ὡς σκύβαλα· διότι ὅταν ἡ καρδία ζηλοτυπήσῃ εἰς τὰ πνευματικά, τότε τὸ σῶμα δὲν λυπεῖται εἰς τὰς θλίψεις, οὐδὲ φοβεῖται καὶ συστέλλεται, ἀλλ' ἀνθίσταται μετὰ τοῦ νοὸς γενναίως καὶ καρτερικῶς ὡς ἀδάμας εἰς ὅλους τοὺς πειρασμούς. Ἂς ζηλώσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν ζῆλον τοῦ πνεύματος κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ θέλει ἀποδιωχθῆ ἀφ' ἡμῶν πᾶσα ἀμέλεια, ἥτις γεννᾷ εἰς τὸ φρόνημα ἡμῶν τὴν ῥαθυμίαν· ἐπειδὴ ὁ ζῆλος γεννᾷ τὴν τόλμην καὶ τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν σπουδὴν τοῦ σώματος. Ποία δύναμις δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἰς τοὺς δαίμονας, ὅταν ἡ ψυχὴ κινήσῃ κατ' αὐτῶν τὸν σφοδρὸν καὶ φυσικὸν αὐτῆς ζῆλον; Καὶ ἡ προθυμία, λέγουσιν, ὅτι εἶναι γέννημα τοῦ ζήλου, καὶ ὅταν ὁ ζῆλος τίθησι τὴν δύναμιν αὐτοῦ εἰς ἐνέργειαν, πᾶσαν ἐναντίαν δύναμιν καθιστᾷ εἰς τὴν ψυχὴν ἄφοβον· καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς στεφάνους τῆς ὁμολογίας, τοὺς ὁποίους λαμβάνουσιν οἱ ἅγιοι μάρτυρες διὰ τῆς μεγαλοψυχίας αὐτῶν, τοὺς λαμβάνουσιν ἀπὸ αὐτὰς τὰς δύο ἐργασίας τοῦ ζήλου καὶ τῆς προθυμίας, αἵτινες γεννῶνται ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ φυσικοῦ θυμοῦ, καὶ γίνονται ἀπαθεῖς εἰς τὴν μεγάλην λύπην τῶν βασάνων. Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν τοιαύτην προθυμίαν πρὸς εὐαρέστησιν αὐτοῦ. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Κ'.

Περὶ τοῦ, πόσην τιμὴν ἔχει ἡ ταπεινοφροσύνη, καὶ πόσον ὁ βαθμὸς αὐτῆς εἶναι ἀνώτερος.

ΘΕΛΩ ν' ἀνοίξω τὸ στόμα μου, ὦ ἀδελφοί, καὶ νὰ ὁμιλήσω περὶ τῆς ὑψηλῆς ὑποθέσεως τῆς ταπεινοφροσύνης· ἀλλὰ φοβοῦμαι, ὡς φοβεῖται ἐκεῖνος, ὅστις μέλλει νὰ ὁμιλήσῃ περὶ Θεοῦ δι' ἀνθρωπίνων συλλογισμῶν· καθότι ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι στολὴ τῆς θεότητος· ἐπειδὴ ὁ υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἐνανθρωπήσας ἐπὶ τῆς γῆς, αὐτὴν ἐνεδύθη, καὶ συνανεστράφη μεθ' ἡμῶν· καὶ πᾶς ὅστις ἐνδυθῇ αὐτήν, αὐτὸς τῇ ἀληθείᾳ ὁμοιοῦται ἐκείνῳ, ὅστις κατέβη

ἐκ τοῦ ἰδίου ὕψους, καὶ ἐσκέπασε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δόξαν καὶ μεγαλωσύνην διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης, ἵνα μὴ ἡ κτίσις καταφλεχθῇ, βλέπουσα τὴν φύσιν τῆς αὐτοῦ θεότητος· διότι ἡ κτίσις δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ αὐτόν, ἐὰν δὲν ἐλάμβανε μέρος ἐξ αὐτῆς, ἀλλ' οὔτε ν' ἀκούσῃ τοὺς λόγους αὐτοῦ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· καθότι οὐδὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἠδυνήθησαν ν' ἀκούσωσι τὴν φωνὴν αὐτοῦ, ὅταν ἐκ τῆς νεφέλης ἐλάλησε πρὸς αὐτούς· διὰ τοῦτο ἔλεγον πρὸς τὸν Μωϋσῆν, ἂς λαλήσῃ μετὰ σοῦ ὁ Θεός, καὶ σὺ εἰπὲ πρὸς ἡμᾶς τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ ἂς μὴ λαλήσῃ πρὸς ἡμᾶς, ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν.

Πῶς λοιπὸν ἡ κτίσις ἠδύνατο νὰ ἴδῃ τὴν θείαν φύσιν; διότι τόσον φοβερὰ ὑπῆρχεν ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ, ὥστε ὁ μεσίτης Μωϋσῆς ἔλεγεν, ὅτι ἔμφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος· ἐπειδὴ ὅταν ἐφάνη ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ ἡ δόξα αὐτοῦ, ὅλον τὸ ὄρος ἐκαπνίζετο, καὶ ἔτρεμεν ἀπὸ τὸν φόβον, ὥστε καὶ τὰ θηρία, τὰ ὁποῖα ἐπλησίαζον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τοῦ ὄρους, ἀπέθνησκον· ὁ δὲ λαὸς τῶν Ἑβραίων, καθαρίσας ἑαυτὸν κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Μωϋσέως τρεῖς ἡμέρας, προετοιμάσθη, ἵνα γίνῃ ἄξιος ἀκοῦσαι τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ἴδῃ τὴν θεωρίαν αὐτοῦ· ἀλλ' ὅταν ἔφθασεν ὁ καιρός, δὲν ἠδυνήθη νὰ δεχθῇ τὴν θεωρίαν τοῦ φωτὸς αὐτοῦ, καὶ τὴν σφοδρότητα τῆς φωνῆς τῶν βροντῶν. Ἤδη ὅμως ἐξέχεε τὴν χάριν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ παρουσίας, χωρὶς νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν γῆν μετὰ σεισμοῦ, καὶ πυρὸς καὶ φωνῆς φοβερᾶς, ἀλλ' ὡς βροχὴ ἐπὶ πόκον, καὶ ὡς ἡ σταγὼν ἡ στάζουσα ἐπὶ τὴν γῆν μεθ' ἁπαλότητος, καὶ δι' ἄλλης μορφῆς ἐφάνη συναναστρεφόμενος μεθ' ἡμῶν, καλύψας διὰ τοῦ καταπετάσματος τῆς σαρκὸς τὴν ἑαυτοῦ μεγαλωσύνην, τὸ ὁποῖον κατεσκεύασεν εἰς ἑαυτὸν τὸ θεῖον αὐτοῦ νεῦμα ἐκ τοῦ κόλπου τῆς παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας, ὅπως, βλέποντες αὐτόν, ὄντα ἐκ τοῦ γένους ἡμῶν, μὴ ταραχθῶμεν ἐκ τῆς θεωρίας αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο λοιπὸν πᾶς ὅστις φορέσῃ τὴν στολήν, τὴν ὁποίαν ἐνεδύθη ὁ κτίστης εἰς ἐκεῖνο τὸ σῶμα, αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἐνδύεται· καθότι ἐπεθύμησε νὰ ἐνδύσῃ τὸν ἔσω ἄνθρωπον τὴν ὁμοίωσιν τοῦ Χριστοῦ, δι' ἧς ἐφάνη εἰς τὴν κτίσιν αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτῆς εἰσέτι φαίνεται εἰς τοὺς ἑαυτοῦ δούλους, καὶ ἀντὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἐξωτερικῆς τιμῆς καὶ δόξης ἐκοσμήθη δι' αὐτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ χοϊκὴ κτίσις, ὅταν βλέπῃ πάντα ἄνθρωπον, ἐνδεδυμένον τοῦτο τὸ ὁμοίωμα, προσκυνεῖ αὐτὸν πρὸς τιμὴν τοῦ ἰδίου αὐτῆς δεσπότου, τὸν ὁποῖον εἶδεν ἐνδεδυμένον αὐτήν, καὶ συναναστρεφόμενον μετ' αὐτῆς· διότι ποία κτίσις δὲν εὐλαβεῖται τὴν θεωρίαν τοῦ ταπεινόφρονος; ἀλλ' ἕως ὅτου ἀποκαλυφθῇ ἡ δόξα τῆς ταπεινοφροσύνης εἰς πάντας, ὑπῆρχεν εὐκαταφρόνητος ἡ θεωρία αὐτῆς, καίτοι ἦτο πλήρης ἁγιότητος· ἤδη ὅμως ἔλαμψεν ἡ μεγαλωσύνη αὐτῆς εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου, καὶ πᾶς ἄνθρωπος

τιμᾷ αὐτήν, ὅπου καὶ ἂν φανῇ· καὶ διὰ τούτου τοῦ μεσίτου ἠξιώθη ἡ κτίσις νὰ δεχθῇ τὴν θεωρίαν τοῦ ἰδίου αὐτῆς κτίστου καὶ δημιουργοῦ. Διὰ τοῦτο οὐδὲ οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας δύνανται νὰ καταφρονήσωσιν αὐτήν, ἐὰν καὶ ὑπάρχῃ πτωχότερος ἐκεῖνος, ὅστις ἀπέκτησεν αὐτήν, ἀλλὰ τιμᾶται δι᾽ αὐτῆς ὡς νὰ φορῇ στέφανον καὶ πορφύραν.

Τὸν ταπεινόφρονα ἄνθρωπον οὐδεὶς μισεῖ ποτε, οὐδὲ ἐπιπλήττει, οὐδὲ καταφρονεῖ· ἐπειδὴ ἀγαπᾷ αὐτὸν ὁ δεσπότης αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἀγαπᾶται παρὰ πάντων. Αὐτὸς ἀγαπᾷ ὅλους ἐπίσης, καὶ ὅλοι ἀγαπῶσιν αὐτόν· ὅλοι ἐπιθυμοῦσιν αὐτόν, καὶ εἰς πάντα τόπον, ὅπου πλησιάσῃ, ὡς ἄγγελον φωτὸς βλέπουσιν αὐτόν, καὶ προσφέρουσιν αὐτῷ ἰδιαιτέραν τιμήν· καὶ ὅταν λαλήσῃ, ὁ σοφὸς καὶ ὁ διδάσκαλος σιωπῶσιν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων οἱ ὀφθαλμοὶ προσέχουσιν εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ πᾶς ἄνθρωπος ἀκούει τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ δέχεται αὐτοὺς ὡς λόγους Θεοῦ· ἡ βραχυλογία αὐτοῦ εἶναι ὡς οἱ ἄπειροι λόγοι τῶν σοφῶν· οἱ λόγοι αὐτοῦ εἶναι γλυκεῖς εἰς τὴν ἀκοὴν τῶν σοφῶν ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον, καὶ παρὰ πάντων ὡς Θεὸς θεωρεῖται, κἂν ἰδιώτης ὑπάρχῃ καὶ ἀμαθὴς κατὰ τοὺς λόγους, καὶ κατὰ τὴν θεωρίαν εὐκαταφρόνητος καὶ εὐτελής.

Ὅστις λαλεῖ καταφρονητικῶς κατὰ τοῦ ταπεινόφρονος, καὶ δὲν λογίζεται αὐτὸν ὡς ζῶντα ἄνθρωπον, αὐτὸς ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ βλασφημεῖ κατὰ τοῦ Θεοῦ· ἀλλ᾽ ὅσον καταφρονεῖται εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, ἀφ᾽ ὅλης τῆς κτίσεως, ἡ τιμὴ αὐτοῦ διαμένει πάντοτε καὶ πανταχοῦ. Πλησιάζει ὁ ταπεινόφρων εἰς τὰ φθοροποιὰ θηρία, καὶ ἅμα ἴδωσιν αὐτόν, ἀμέσως ἡμεροῦται ἡ ἀγριότης αὐτῶν, καὶ πλησιάζουσιν αὐτὸν ὡς δεσπότην αὐτῶν, καὶ κινοῦσι τὰς κεφαλάς, καὶ λείχουσι τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ· διότι ὀσφραίνονται εἰς αὐτὸν ἐκείνην τὴν εὐωδίαν, τὴν ὁποίαν ἐξέπεμπεν ὁ Ἀδὰμ πρὸ τῆς παραβάσεως, καὶ ὅπερ ἐλήφθη τότε ἐξ ἡμῶν, πάλιν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἀνανέωσε καὶ ἔδωκεν αὐτὸ εἰς ἡμᾶς, καὶ ἐμύρισε τὴν εὐωδίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Πλησιάζει δὲ πάλιν ὁ ταπεινόφρων εἰς τὰ θανατηφόρα ἑρπετά, καὶ ἅμα αἰσθανθῶσι τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπάνω εἰς τὰ σώματα αὐτῶν, παύει εὐθὺς ἡ ὀξύτης καὶ ἡ σκληρότης τῆς θανατηφόρου αὐτῶν πικρότητος, καὶ ψηλαφῶνται ὑπ᾽ αὐτοῦ ὡς ἀκρίδες. Πλησιάζει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ προσέχουσιν εἰς αὐτὸν ὡς εἰς τὸν Κύριον· καὶ τί λέγω ἀνθρώπους; ἀλλὰ καὶ οἱ δαίμονες μεθ᾽ ὅλης αὐτῶν τῆς σφοδρότητος καὶ τῆς πικρίας, καὶ μεθ᾽ ὅλης τῆς μεγαλαυχίας αὐτῶν καὶ τοῦ φρονήματος, ὅταν πλησιάσωσιν εἰς τὸν ταπεινόφρονα, γίνονται ὡς χοῦς, καὶ μαραίνεται ὅλη αὐτῶν ἡ κακία, καὶ καταστρέφονται ἅπασαι αὐτῶν αἱ μηχαναί, καὶ τὰ πανουργεύματα αὐτῶν μένουσιν ἀνενέργητα.

Μέχρι τοῦδε λοιπὸν ἐδείξαμεν τὸ μεγαλεῖον τῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν ἔλαβε παρὰ Θεοῦ ἡ ταπεινοφροσύνη, καὶ τὴν δύναμιν, ἥτις ὑπάρχει κεκρυμμένη εἰς αὐτήν· ἐφεξῆς δὲ θέλομεν δείξει, τί ἐστιν αὕτη ἡ ταπείνωσις, καὶ πότε ὁ ἄνθρωπος ἀξιοῦται νὰ δεχθῇ αὐτὴν τελείως. Ἂς κάμωμεν δὲ διαφορὰν μεταξὺ τοῦ ταπεινόφρονος καὶ τοῦ ἀξιωθέντος τῆς ἀληθοῦς ταπεινοφροσύνης.

Ἡ ταπείνωσις εἶναι κρυπτή τις δύναμις, τὴν ὁποίαν δέχονται οἱ τέλειοι ἅγιοι μετὰ τὸ τέλος πάσης τῆς ἑαυτῶν πολιτείας· καὶ δὲν δίδεται ἡ δύναμις αὕτη εἰς ἄλλον, παρὰ μόνον εἰς τοὺς τελείους κατὰ τὴν ἀρετὴν διὰ τῆς δυνάμεως τῆς θείας χάριτος· διότι ἡ ἀρετὴ περιλαμβάνει εἰς ἑαυτὴν τὰ πάντα· διὰ τοῦτο δὲν δύναταί τις ἕκαστον ἄνθρωπον, ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, νὰ ὀνομάζῃ ταπεινόφρονα, ἀλλὰ μόνον ἐκείνους, οἵτινες ἐγένοντο ἄξιοι ταύτης τῆς τάξεως, περὶ τῆς ὁποίας εἴπομεν.

Ὄχι πᾶς ὅστις ἐκ φύσεως ὑπάρχει κόσμιος καὶ ἡσύχιος, ἢ φρόνιμος καὶ πρᾶος, ἔφθασεν οὗτος καὶ εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ταπεινοφροσύνης· ἀλλὰ ταπεινόφρων ἐν ἀληθείᾳ εἶναι καὶ λέγεται ἐκεῖνος, ὅστις ἔχει εἰς τὸ κρυπτὸν ἄξιόν τι ὑπερηφανείας, καὶ δὲν ὑπερηφανεύεται, ἀλλ᾽ ὡς χοῦν θεωρεῖ τὸ χάρισμα, ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ· ἀλλ᾽ οὔτε ἐκεῖνον ὀνομάζομεν ταπεινόφρονα, ὅστις διὰ τῆς ἐνθυμήσεως τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ συντρίβει τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, καὶ δὲν ἀφίνει τὸν νοῦν αὐτοῦ νὰ ὑπερηφανεύηται, καὶ ταπεινοφρονεῖ, ἂν καὶ τοῦτο τὸ εἶδος τῆς ταπεινοφροσύνης ἦναι ἐπαινετόν· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ εἰσέτι ἔχει τὸν λογισμὸν τῆς ὑπερηφανείας, δὲν ἀπέκτησε τὴν τελείαν ταπείνωσιν, ἀλλὰ προσπαθεῖ διὰ μηχανημάτων νὰ προσλάβῃ αὐτὴν εἰς ἑαυτόν· καὶ ἰδοὺ δὲν ἔχει αὐτὴν εἰσέτι, ἀλλὰ θέλει αὐτήν, καὶ ἐπομένως ἡ ταπεινοφροσύνη δὲν εἶναι εἰσέτι ἰδική του. Τέλειος δὲ ταπεινόφρων εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις δὲν χρειάζεται νὰ μηχανᾶται καὶ νὰ ἐφευρίσκῃ διὰ τοῦ νοὸς αὐτοῦ αἰτίας, ἵνα ταπεινοφρονῇ, ἀλλὰ κατὰ πάντα τελείως καὶ φυσικῶς ἀπέκτησεν αὐτὴν ἄνευ κόπου, καὶ ἐδέχθη αὐτὴν εἰς ἑαυτὸν ὡς μέγα τι χάρισμα, τὸ ὁποῖον ὑπερέχει πᾶσαν τὴν κτίσιν, ἀλλ᾽ αὐτὸς θεωρεῖ ἑαυτὸν ὡς ἁμαρτωλόν, καὶ εὐτελῆ καὶ εὐκαταφρόνητον· καὶ καθὼς ἐκεῖνος, ὅστις εἰσῆλθε μετὰ πάσης ἀκριβείας εἰς τὰ μυστήρια ὅλων τῶν πνευματικῶν φύσεων, καὶ ὑπάρχει τέλειος κατὰ τὴν σοφίαν ὅλης τῆς κτίσεως, λογίζεται ὅμως ἑαυτόν, ὅτι δὲν γνωρίζει τίποτε, οὕτω καὶ αὐτὸς δὲν ταπεινοφρονεῖ διὰ μηχανημάτων καὶ αἰτιῶν, ἀλλ᾽ ἄνευ τινὸς βίας ὑπάρχει πραγματικῶς ταπεινὸς κατὰ τὴν καρδίαν.

Ἀλλ' ἆρά γε εἶναι δυνατόν ποτε νὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος τόσον ταπεινός, καὶ νὰ μεταβάλῃ τόσον τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, ἢ ὄχι;

Μὴ διστάσῃς ποσῶς· καθότι ἡ δύναμις, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἐκ τῶν μυστηρίων, τελειοῖ πάντα εἰς αὐτόν, καθόσον ἡ δύναμις αὕτη προχωρεῖ εἰς τὴν ἐργασίαν πάσης ἀρετῆς. Ταύτην τὴν δύναμιν ἐδέχθησαν οἱ μακάριοι ἀπόστολοι ἐν εἴδει πυρός· διὰ τοῦτο παρήγγειλεν αὐτοῖς ὁ Σωτὴρ νὰ μὴ ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἕως ὅτου ἤθελον λάβει δύναμιν ἐξ ὕψους· καὶ Ἱερουσαλὴμ μὲν εἶναι αὐτὴ ἡ ἀρετή, δύναμις δὲ ἡ ταπείνωσις· ἡ ἐξ ὕψους δὲ δύναμις εἶναι ὁ παράκλητος, ὅστις ἑρμηνεύεται πνεῦμα παρακλήσεως· καὶ τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐλέχθη εἰς τὴν θείαν γραφὴν περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ μυστήρια εἰς τοὺς ταπεινόφρονας ἀποκαλύπτονται. Τούτου δὲ τοῦ πνεύματος τῶν ἀποκαλύψεων, τὸ ὁποῖον δεικνύει τὰ μυστήρια, μόνον οἱ ταπεινόφρονες ἀξιοῦνται νὰ δεχθῶσι, καὶ διὰ τοῦτο τινὲς τῶν ἁγίων εἶπον, ὅτι ἡ ταπείνωσις τελειοῖ τὴν ψυχὴν διὰ τῶν θείων θεωριῶν. Ἂς μὴ τολμήσῃ λοιπὸν οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων νὰ φαντασθῇ, ὅτι ἔφθασε τὸ μέτρον τῆς ταπεινοφροσύνης δι' ἑνὸς κατανυκτικοῦ λογισμοῦ, ὅστις ἐπῆλθεν εἰς αὐτὸν κατά τινα περίστασιν, ἢ δι' ὀλίγων δακρύων, ἐξελθόντων ἐξ αὐτοῦ, ἢ δι' ἑνὸς καλοῦ χαρίσματος, ὅπερ ἔχει φυσικῶς ἢ ἀπέκτησε διὰ τῆς βίας, (διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὑπάρχει πλήρωμα ὅλων τῶν μυστηρίων, εἶναι καὶ φύλαξ πασῶν τῶν ἀρετῶν), καὶ ὅτι δι' ὀλίγων κόπων ἀπέκτησε πάντα ταῦτα τὰ καλά, τὰ ὁποῖα ἀνεφέρομεν ἀνωτέρω περὶ τούτου τοῦ χαρίσματος.

Ἀλλ' ἐὰν τις ἐνίκησεν ὅλα τὰ πονηρὰ πνεύματα, καὶ δὲν διέφυγεν αὐτῷ κανὲν ἔργον ἐκ πάσης ἀρετῆς, ὅπερ νὰ μὴ ἔπραξε, ἢ νὰ μὴ ἀπέκτησε· καὶ ἐὰν ἐνίκησε καὶ ὑπέταξε τὰ ὀχυρώματα πάντων τῶν ἐχθρῶν δαιμόνων, καὶ ἔπειτα ᾐσθάνθη εἰς ἑαυτόν, ὅτι ἔλαβε τοῦτο τὸ χάρισμα τῆς ταπεινώσεως, ὅταν τὸ ἅγιον πνεῦμα συμμαρτυρῇ μετὰ τοῦ ἰδίου πνεύματος κατὰ τὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου Παύλου, τότε αὐτὸ βεβαίως εἶναι ἡ τελειότης τῆς ταπεινοφροσύνης, καὶ μακάριος ἐκεῖνος, ὅστις ἀπέκτησεν αὐτήν· διότι κατὰ πᾶσαν ὥραν ἀσπάζεται τὸν κόλπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐναγκαλίζεται αὐτὸν νοερῶς.

Ἐὰν δὲ τυχὸν ἐρωτήσῃ τις, τί νὰ πράξω; πῶς ν' ἀποκτήσω τὴν ταπεινοφροσύνην; διὰ τίνος τρόπου νὰ γίνω ἄξιος νὰ δεχθῶ αὐτήν; Ἰδοὺ ἐγὼ βιάζω ἐμαυτόν, καὶ ὅταν νομίσω, ὅτι ἀπέκτησα αὐτήν, βλέπω, ὅτι ἐνάντιοι εἰς αὐτὴν λογισμοὶ περιστρέφονται ἐντὸς τῆς καρδίας μου, καὶ ἐντεῦθεν πίπτω πάλιν εἰς ἀπόγνωσιν.

Πρὸς τοῦτον τὸν ἐρωτῶντα θέλει ἀποκριθῇ αὐτὴ ἡ ταπεινοφροσύνη οὕτως· εἶναι ἀρκετὸν εἰς τὸν μαθητὴν νὰ γίνῃ κατὰ τὴν μάθησιν ὅμοιος μὲ τὸν διδάσκαλον, καὶ εἰς τὸν δοῦλον νὰ γίνῃ ὅμοιος

μὲ τὸν κύριον αὐτοῦ. Βλέπε ἐκεῖνον, ὅστις ὥρισεν αὐτήν, καὶ δωρεῖται αὐτὸ τὸ χάρισμα, διὰ τίνος τρόπου ἀπέκτησεν αὐτήν· γίνου λοιπὸν καὶ σὺ ὅμοιος μὲ αὐτόν, καὶ θέλεις εὕρει αὐτήν· διότι αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶπεν, ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου παντὸς ἀνθρώπου, καὶ εἰς ἐμὲ εὑρίσκει οὐδέν. Βλέπεις, πῶς διὰ τῆς τελειότητος πασῶν τῶν ἀρετῶν δυνατὸν ν' ἀποκτήσῃ τις τὴν ταπείνωσιν; Ἂς ζηλώσωμεν λοιπὸν αὐτόν, ὅστις εἶπε ταῦτα. Καὶ πάλιν εἶπεν, αἱ ἀλώπεκες ἔχουσι φωλεάς, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατοικήσεις, ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχει ποῦ νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλήν· καὶ ποῖος; ὁ ποιητὴς τοῦ τε ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου κόσμου, ὅστις ἔχει καὶ ἀπολαμβάνει δόξαν καὶ τιμὴν καὶ προσκύνησιν παρὰ πάντων τῶν ἁγίων (οἵτινες ἐγένοντο τέλειοι εἰς τὴν ἀρετήν, καὶ ἡγίασαν καὶ ἐτελειώθησαν ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τῆς σήμερον,) μετὰ τοῦ ἀνάρχου αὐτοῦ πατρός, τοῦ ἀποστείλαντος αὐτὸν εἰς τὸν κόσμον, καὶ μετὰ τοῦ ἁγίου καὶ ζωοποιοῦ πνεύματος νῦν, καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ΄.

Περὶ τοῦ, ὑπὸ τίνος ὠφελεῖται ὁ ἄνθρωπος νὰ πλησιάσῃ διὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς τὸν Θεόν· καὶ τίς εἶναι ἡ ἀληθὴς αἰτία, ἥτις πλησιάζει κρυπτῶς εἰς αὐτὸν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ποία πάλιν εἶναι ἡ αἰτία ἡ φέρουσα τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ταπείνωσιν.

ΜΑΚΑΡΙΟΣ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅστις ἐγνώρισε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀσθένειαν· καθότι ἡ τοιαύτη γνῶσις γίνεται εἰς αὐτὸν θεμέλιον καὶ ρίζα καὶ ἀρχὴ πάσης ἀρετῆς καὶ ἀγαθωσύνης· ἐπειδὴ ὅταν μάθῃ τις, καὶ αἰσθανθῇ ἀληθῶς τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, τότε περισφίγγει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς μαλθακότητος, τῆς σκοτιζούσης τὴν γνῶσιν, καὶ θησαυρίζει εἰς ἑαυτὸν παραφυλακήν. Ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ αἰσθανθῇ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀσθένειαν, ἐὰν δὲν παραχωρηθῇ μικρὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ ἐμπέσῃ εἰς πειρασμούς, ἢ σωματικούς, ἢ ψυχικούς· διότι τότε ὁ ἄνθρωπος, συγκρίνων τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, θέλει γνωρίσει ἐκ τούτου τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀδυναμίαν, καὶ τὴν μεγαλωσύνην τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας. Ὅταν δὲ πάλιν στοχασθῇ τὸ πλῆθος τῶν ἑαυτοῦ μηχανημάτων, καὶ τὴν παραφυλακήν,

καὶ τὴν ἐγκράτειαν, καὶ τὴν σκέπην καὶ περίφραξιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, διὰ τῶν ὁποίων ἐλπίζει νὰ εὕρῃ εἰς αὐτὴν πεποίθησιν, καὶ δὲν εὑρίσκει, ἢ ἐὰν ἡ καρδία αὐτοῦ δὲν ἔχει γαλήνην καὶ ἡσυχίαν ἐκ τοῦ φόβου καὶ τοῦ τρόμου, ἂς γνωρίσῃ τότε, ὅτι οὗτος ὁ φόβος τῆς καρδίας αὐτοῦ δηλοῖ, ὅτι βεβαίως ἔχει χρείαν τῆς βοηθείας ἄλλου τινός· διότι ἔσωθεν ἡ καρδία μαρτυρεῖ διὰ τοῦ φόβου, ὅστις ἔρχεται εἰς αὐτὸν καὶ παλαίει ἐντὸς αὐτοῦ, καὶ φανεροῖ τὴν στέρησιν καλοῦ τινος, καὶ ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἡσυχάσῃ μετὰ πεποιθήσεως· καθότι ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ σώζουσα. Ὅταν δὲ γνωρίσῃ τις, ὅτι ἔχει χρείαν τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, κάμνει πολλὰς προσευχάς· καὶ ὅσον αὐξάνει αὐτάς, τόσον ταπεινοῦται ἡ καρδία αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲν δύναταί τις, ἐν ὅσῳ παρακαλεῖ καὶ ζητεῖ, νὰ μὴ ταπεινωθῇ, καὶ ἑπομένως τὴν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην καρδίαν ὁ Θεὸς δὲν θέλει περιφρονήσει. Ἕως ὅτου λοιπὸν δὲν ταπεινωθῇ ἡ καρδία, δὲν δύναται νὰ παύσῃ τὸν διασκορπισμόν· διότι μόνη ἡ ταπείνωσις περιμαζεύει τὴν καρδίαν.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ταπεινωθῇ, παρευθὺς περικυκλώνει αὐτὸν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, καὶ τότε ἡ καρδία αἰσθάνεται τὴν θείαν βοήθειαν· διότι εὑρίσκει δύναμίν τινα πεποιθήσεως, ἥτις κινεῖται εἰς αὐτήν. Ὅταν δὲ αἰσθανθῇ ὁ ἄνθρωπος τὴν θείαν βοήθειαν, ὅτι ὑπάρχει μετ' αὐτοῦ, καὶ βοηθεῖ αὐτόν, τότε ἡ καρδία εὐθὺς πληροῦται χαρᾶς καὶ πίστεως, καὶ ἐκ τούτου ἐννοεῖ ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι καταφύγιον βοηθείας, καὶ πηγὴ σωτηρίας, καὶ θησαυρὸς πεποιθήσεως, καὶ λιμήν, σώζων τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς τρικυμίας τῶν πειρασμῶν, καὶ φῶς εἰς τοὺς ἐν σκότει εὑρισκομένους, καὶ στήριγμα τῶν ἀσθενῶν, καὶ σκέπη ἐν καιρῷ πειρασμῶν, καὶ βοήθεια εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἀσθενείας, καὶ ἀσπὶς λυτρώσεως εἰς τοὺς ἀοράτους πολέμους, καὶ βέλος κινούμενον κατὰ τῶν δαιμόνων, καὶ ἐν γένει ὅλον τὸ πλῆθος τῶν καλῶν διὰ τῆς προσευχῆς λαμβάνει τὴν εἴσοδον εἰς τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἐντεῦθεν λοιπὸν μετὰ πίστεως ἐντρυφᾷ εἰς τὴν προσευχήν, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ χαίρει καὶ εὐφραίνεται διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πεποιθήσεως, καὶ παντελῶς δὲν μένει πλέον εἰς τὴν προτέραν πύρωσιν, καὶ εἰς τὴν ἁπλῆν λαλιὰν τοῦ στόματος. Ὅταν δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐννοήσῃ ταῦτα πάντα οὕτω, τότε ἀποκτᾷ τὴν προσευχὴν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὡς θησαυρόν, καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴν αὐτοῦ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν μεταβάλλει τὸν τρόπον τῆς προσευχῆς αὐτοῦ εἰς εὐχαριστηρίους φωνάς· καὶ τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ εἶπεν ὁ υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, ὁ ὁρίσας εἰς ἕκαστον πρᾶγμα ἰδιαίτερον σχῆμα, ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι χαρά, ἀναπέμπουσα εἰς τὸν Θεὸν εὐχαριστίαν. Τοῦτο δὲ τὸ εἶδος τῆς προσευχῆς κατορθοῦται διὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· διότι δὲν προσεύχεται πλέον ὁ ἄνθρωπος μετὰ κόπου

καὶ μόχθου, ὅπερ συμβαίνει εἰς τὸ ἄλλο εἶδος τῆς προσευχῆς τῆς στερημένης ταύτης τῆς χάριτος, ἀλλὰ μετὰ χαρᾶς καὶ θαυμασμοῦ τῆς καρδίας ἀναδίδει ἀκαταπαύστως τὰς εὐχαριστηρίους δεήσεις διὰ ἀλαλήτων φωνῶν, κινούμενος ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκπληττόμενος διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς χάριτος αὐτοῦ· καὶ ἐντεῦθεν ὑψώνει αἴφνης τὴν φωνὴν αὐτοῦ, ὑμνολογῶν καὶ δοξάζων τὸν Θεόν, καὶ ἀναπέμπει τὴν εὐχαριστίαν, καὶ λίαν ἐκπληττόμενος κινεῖ τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν.

Ὅστις διὰ τῆς δοκιμῆς κατ' ἀλήθειαν, καὶ οὐχὶ κατὰ φαντασίαν, ἔφθασεν εἰς τοῦτο τὸ μέτρον τῆς προσευχῆς, αὐτὸς γνωρίζει τό, τί λέγω, καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει κανὲν ἐναντίον· καὶ ὁ τοιοῦτος ἂς παύσῃ πλέον ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνθυμῆται πάλιν τὰ μάταια πράγματα, καὶ ἂς παραμένῃ τῷ Θεῷ διὰ τῆς ἀδιακόπου προσευχῆς, δειλιῶν καὶ φοβούμενος, μήπως στερηθῇ ποτε τὴν δυνατὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ.

Πάντα ταῦτα τὰ καλὰ γεννῶνται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀσθενείας· διότι ἐκ τῆς πολλῆς αὐτοῦ ἐπιθυμίας τοῦ ν' ἀποκτήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, πλησιάζει πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς ἐπιμόνου προσευχῆς, καὶ ὅσον αὐτὸς μετὰ πόθου πλησιάζει πρὸς τὸν Θεόν, τοσοῦτον καὶ ὁ Θεὸς πλησιάζει εἰς αὐτὸν διὰ τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ, καὶ δὲν ἀφαιρεῖ ποτε παρ' αὐτοῦ τὴν χάριν ἕνεκα τῆς πολλῆς αὐτοῦ ταπεινώσεως· καθότι ὡς ἡ χήρα τοῦ εὐαγγελίου φωνάζει ἀκαταπαύστως πρὸς τὸν κριτήν, ὅπως κάμῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἐκδίκησιν τοῦ ἀντιδίκου αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ ὁ πανοικτίρμων Θεὸς ἀναβάλλει ἐνίοτε τὰς χάριτας αὐτοῦ, ὅπως τοῦτο γίνῃ εἰς αὐτὸν αἰτία νὰ πλησιάσῃ ἐπὶ μᾶλλον διὰ τῆς προσευχῆς εἰς αὐτόν, καὶ διὰ τὴν χρείαν αὐτοῦ παραμείνῃ εἰς τὸν ἀναβρύοντα τὰς ὠφελείας Θεόν· καί τινα μὲν τῶν αἰτημάτων αὐτοῦ δίδει εἰς αὐτὸν ἀμέσως, ἐκεῖνα λέγω, ἐκτὸς τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ σωθῇ· τινῶν δὲ ἀναβάλλει τὴν δόσιν· καὶ εἴς τινα μὲν πράγματα ἀπομακρύνει ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀποδιώκει τὸ καυσῶδες τοῦ ἐχθροῦ, εἴς τινα δὲ παραχωρεῖ νὰ πειράζηται, ὅπως ἡ πείραξις ἐκείνη γίνῃ εἰς αὐτὸν αἰτία νὰ πλησιάζῃ εἰς τὸν Θεόν, ὡς προεῖπον, καὶ παιδευόμενος δοκιμασθῇ εἰς τοὺς πειρασμούς· καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος τῆς θείας γραφῆς, τὸν ὁποῖον λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἀφῆκεν ἔθνη πολλά, καὶ δὲν παρέδωκεν αὐτὰ εἰς τὰς χεῖρας Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ἵνα παιδεύσῃ δι' αὐτῶν τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, καὶ ἵνα αἱ φυλαὶ τῶν Ἑβραίων διδαχθῶσι καὶ μάθωσι τὸν πόλεμον. Ἐὰν δὲ ὁ δίκαιος δὲν συναισθανθῇ τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, τὰ πράγματα αὐτοῦ κεῖνται ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ ξυραφίου, καὶ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν εὑρίσκεται εἰς μέγαν κίνδυνον, μὴ ὢν μακρὰν τῆς πτώσεως, μήτε ἐκ τοῦ φθοροποιοῦ λέοντος τῆς ὑπερηφανείας φαίνεται ἀπηλλαγμένος. Καὶ πάλιν, ὅστις δὲν γνωρίζει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀσθέ-

νειαν στερεῖται τῆς ταπεινώσεως· ὁ δὲ στερημένος τῆς ταπεινώσεως, ὑπάρχει στερημένος καὶ τῆς τελειότητος· ὁ δὲ στερημένος τῆς τελειότητος, πάντοτε εἶναι περίφοβος· διότι ἡ πόλις αὐτοῦ δὲν εἶναι τεθεμελιωμένη ἐπὶ τοὺς σιδηροῦς στύλους, καὶ ἐπὶ τὰς χαλκᾶς φλοιὰς τῆς ταπεινώσεως. Ταπείνωσιν δὲ δὲν δύναταί τις ν᾽ ἀποκτήσῃ ἄλλως, παρὰ μόνον διὰ τῶν μέσων ἐκείνων, διὰ τῶν ὁποίων συνήθως συντρίβεται ἡ καρδία, καὶ περιφρονοῦνται οἱ λογισμοὶ τῆς ὑπερηφανείας.

Διὰ τοῦτο πολλάκις ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν διάβολος εὑρίσκει εἰς τὸν ἄνθρωπον μικράν τινα αἰτίαν, δι᾽ ἧς ἐκκλίνει αὐτὸν εἰς τὸ ἑαυτοῦ θέλημα· καθότι ἄνευ ταπεινώσεως δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ἔργον τῆς τελειότητος, οὔτε τίθεται εἰς τὸ γραμμάτιον τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ ἡ σφραγὶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος· μᾶλλον δὲ μέχρι τῆς παρούσης πνευματικῆς αὐτοῦ καταστάσεως ὑπάρχει δοῦλος, καὶ δὲν ἀπηλλάγη εἰσέτι ἐκ τοῦ φόβου· διότι δὲν ὀρθοποδεῖ τὸ ἔργον τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ἄνευ ταπεινώσεως, οὐδὲ παιδεύεται ἄλλως παρὰ διὰ τῶν πειρασμῶν· ἐπειδὴ ἄνευ παιδείας δὲν ἀποκτᾷ τὴν ταπείνωσιν.

Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς συγχωρεῖ εἰς τοὺς ἁγίους αἰτίας ταπεινώσεως καὶ συντριμμοῦ καρδίας, γινομένου δι᾽ ἐμπόνου προσευχῆς, ἵνα ὅσοι ἀγαπῶσιν αὐτόν, πλησιάσωσι πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς ταπεινώσεως· καὶ πολλάκις μὲν φοβίζει αὐτοὺς διὰ τῶν σωματικῶν παθῶν καὶ τῆς πτώσεως τῶν αἰσχρῶν καὶ μιαρῶν ἐνθυμήσεων, πολλάκις δὲ καὶ δι᾽ ἀνθρωπίνων ὀνειδισμῶν καὶ ὕβρεων, ἐνίοτε δὲ διὰ σωματικῶν ἀσθενειῶν καὶ ἀρρωστημάτων, καὶ ἄλλοτε διὰ τῆς ἐνδείας τῶν ἀναγκαίων χρειῶν τοῦ σώματος· καὶ ποτὲ μὲν διὰ κόπων καὶ μόχθων μεγάλου φόβου καὶ ἐγκαταλείψεως καὶ τοῦ φανεροῦ πολέμου τοῦ διαβόλου, ποτὲ δὲ διὰ διαφόρων φοβερῶν πραγμάτων. Ταῦτα δὲ πάντα συμβαίνουσιν εἰς αὐτούς, ἵνα ἔχωσιν αἰτίας ταπεινώσεως, καὶ μὴ ἐμπέσωσιν εἰς ἀμέλειαν, ἢ συμβαίνουσι χάριν τῶν πραγμάτων ἐκείνων, εἰς τὰ ὁποῖα ἠσθένησε ψυχικῶς ὁ ἀγωνιστής, ἢ καὶ διὰ τὸν φόβον τῶν μελλόντων κακῶν· ὥστε ἐξ ἀνάγκης εἶναι ἐπωφελεῖς οἱ πειρασμοὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Λέγω δὲ τοῦτο, ὄχι ὅτι πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ χαυνωθῇ θεληματικῶς ἐκ τῶν αἰσχρῶν λογισμῶν, ἵνα διὰ τῆς ἐνθυμήσεως αὐτῶν δοθῇ εἰς αὐτὸν πρόφασις ταπεινώσεως, οὔτε νὰ ζητῇ νὰ ἔμβῃ ἑκουσίως εἰς πειρασμούς· ἀλλὰ πρέπει, ἐνῷ ἐργάζηται τὸ καλόν, νὰ ἦναι εἰς πᾶσαν περίστασιν προσεκτικός, καὶ νὰ φυλάττῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, καὶ νὰ συλλογίζηται, ὅτι ὑπάρχει κτιστός, καὶ διὰ τοῦτο εὐμετάβλητος· καθότι ἕκαστος κτιστὸς ἄνθρωπος ἔχει χρείαν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ, καὶ πᾶς ὅστις ἔχει χρείαν τῆς βοηθείας ἄλλου, δῆλον, ὅτι ἔχει φυσικὴν ἀσθένειαν· καὶ πᾶς ὅστις γνωρίζει τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, ἐξ ἀνάγκης χρειάζεται νὰ ταπεινωθῇ, ὅπως λάβῃ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν δὲ ἐξ ἀρχῆς ἐγνώριζε καὶ ἔβλεπε τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν ὁ ἄνθρωπος, δὲν ἤθελεν ἀμελήσει ποτέ, καὶ ἐὰν δὲν ἠμέλει, δὲν ἤθελεν ἀποκοιμηθῇ ἀμέριμνος, καὶ ἐὰν δὲν ἐκοιμᾶτο, δὲν ἤθελε παραδοθῇ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες θλίβουσιν ἤδη αὐτόν, ἵνα ἐξυπνισθῇ.

Πρέπει λοιπὸν εἰς τὸν ὁδεύοντα τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς νὰ εὐχαριστῇ εἰς πάσας τὰς ἐπερχομένας αὐτῷ θλίψεις τὸν Θεόν, καὶ νὰ μέμφηται καὶ κατηγορῇ ἑαυτόν, καὶ νὰ γνωρίζῃ, ὅτι διὰ τὴν ἀμέλειαν αὐτοῦ, παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ προνοητοῦ αὐτοῦ Θεοῦ, ἵνα ἐξυπνίσῃ τὸν νοῦν αὐτοῦ, ἢ καὶ διότι ὑπερηφανεύθη, καὶ ἂς μὴ ταραχθῇ διὰ τοῦτο, μήτε ν᾽ ἀφήσῃ τὸ στάδιον τοῦ ἀγῶνος, ἀλλ᾽ ἂς μέμφηται ἑαυτόν, ἵνα μὴ γίνῃ εἰς αὐτὸν διπλοῦν τὸ κακόν· διότι ὁ Θεός, ὁ πλήρης πάσης δικαιοσύνης, δὲν εἶναι ἄδικος, μὴ γένοιτο· εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΒ΄.

Περὶ τῶν τρόπων τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος· καὶ τίς πρέπει νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὸν Θεόν, καὶ τίς ὁ ἐλπίζων ἀφρόνως καὶ ἀνοήτως.

Η ΠΡΟΣ τὸν Θεὸν ἐλπὶς προέρχεται ἐκ τῆς καρδιακῆς πίστεως· ὑπάρχει δὲ καλή, ἐὰν γίνηται μετὰ γνώσεως καὶ διακρίσεως· διότι ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἐλπίς, διάφορος τῆς πρώτης, ἥτις εἶναι ψευδής. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν φροντίζῃ ποσῶς περὶ τῶν προσκαίρων πραγμάτων, ἀλλὰ διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ εἰς τὰς ἀρετὰς ἐπιμέλειαν ἀφιερώνῃ ἑαυτὸν νύκτα καὶ ἡμέραν εἰς τὸν Θεόν, χωρὶς νὰ προνοῇ περὶ κοσμικοῦ τινος πράγματος, καὶ ἔχει ὅλην αὐτοῦ τὴν πρόνοιαν εἰς τὰ θεῖα, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελεῖ νὰ προετοιμάσῃ δι᾽ ἑαυτὸν τροφὰς καὶ σκεπάσματα καὶ κατοικίαν, τότε αὐτὸς ἐλπίζει καλῶς καὶ σοφῶς εἰς τὸν Θεόν, ὅστις θέλει ἑτοιμάσει αὐτῷ πάντα τὰ πρὸς τὴν χρείαν αὐτοῦ ἀναγκαῖα, καὶ αὕτη εἶναι τῳόντι ἡ ἀληθὴς καὶ σοφωτάτη ἐλπίς. Δίκαιον λοιπὸν εἶναι νὰ ἐλπίζῃ ὁ τοιοῦτος εἰς τὸν Θεόν· καθόσον ὑπάρχει δοῦλος αὐτοῦ γνήσιος, καὶ δουλεύει αὐτῷ μετὰ ἐπιμελείας ἄνευ τινὸς ἀμελείας, προερχομένης ἔκ τινος αἰτίας· εἰς τὸν τοιοῦτον εἶναι πρέ-

πον νὰ δεικνύῃ ὁ Θεὸς ἰδιαιτέραν ἐπιμέλειαν· καθότι φυλάττει πιστῶς τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ, τὴν λέγουσαν, ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ πάντα τὰ λοιπὰ θέλουσι σᾶς δοθῆ· καί, μὴ λαμβάνητε πρόνοιαν περὶ τῆς σαρκός. Ὅταν δὲ οὕτω πολιτεύηταί τις, ὅλος ὁ κόσμος ὡς δοῦλός τις θέλει ἑτοιμάσει αὐτῷ πάντα τὰ χρειώδη τοῦ σώματος, καὶ ἄνευ τινὸς δισταγμοῦ θέλει ὑποταγῆ εἰς αὐτὸν ὡς εἰς δεσπότην, καὶ ποσῶς δὲν θέλει ἐναντιωθῆ εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ· διότι δὲν ἐπιτρέπει ὁ τοιοῦτος εἰς ἑαυτόν, τὸ νὰ φροντίζῃ τὰς ἀναγκαίας χρείας τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἵνα μή, ἐπασχολούμενος εἰς τὰ τοιαῦτα, μείνῃ ἀργὸς ἐκ τῆς ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ παντοτεινῆς στάσεως· καὶ δὲν φροντίζει ποσῶς περὶ ἄλλου τινὸς πράγματος, παρὰ μόνον πῶς νὰ μένῃ ἀργὸς ἀπὸ πᾶσαν φροντίδα, τείνουσαν πρὸς ἡδονὴν καὶ διασκορπισμὸν τοῦ νοός, καὶ τοῦτο διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐν τοσούτῳ αὐτὸς θέλει ἀπολαμβάνει πάντα τὰ ἀναγκαῖα διὰ θαυμασίου τρόπου, χωρὶς νὰ φροντίσῃ καὶ χωρὶς νὰ κοπιάσῃ δι᾽ αὐτά.

Ἀλλ᾽ ὅστις ἔχει τὴν καρδίαν αὐτοῦ προσηλωμένην ὅλως εἰς τὰ γήϊνα, καὶ ἀείποτε τρώγει χοῦν εἰς τὰ τῆς ἀτιμίας πάθη μετὰ τοῦ ὄφεως διαβόλου, καὶ δὲν φροντίζει παντελῶς περὶ τῶν εὐαρεστούντων τῷ Θεῷ ἔργων τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ ταλαιπωρεῖται καὶ μοχθεῖ εἰς πάντα τὰ σωματικά, καὶ ὑπάρχει παραλελυμένος καὶ ἀργὸς ἀπὸ πάσης ἀρετῆς διὰ τὴν διηνεκῆ συνομιλίαν καὶ τὸν μετεωρισμὸν τῆς ἀκολασίας, καὶ προφασίζεται προφάσεις τινάς, ὁ τοιοῦτος διὰ τὴν ἀμέλειαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀργίαν εἰς τὰ ψυχικὰ εἶναι ἔκπτωτος τοῦ Θεοῦ· μόνον δ᾽ ἐνίοτε, ὅταν στενοχωρηθῆ ὑπὸ τῆς ἐνδείας, ἢ ὑπὸ τοῦ θανάτου, ἢ θλιβῆ ἐκ τοῦ θερισμοῦ τῶν ἑαυτοῦ ἀνομιῶν, λέγει δῆθεν, ἂς ἐλπίσω εἰς τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς θέλει μὲ κάμει ἀμέριμνον, καὶ θέλει μοὶ δώσει ἄνεσιν· ἀλλ᾽ εἰς αὐτὸν ἤθελεν εἴπει τις οὕτως· ὦ ἀνόητε, μέχρι τῆς παρούσης ὥρας δὲν ἐνεθυμήθης τὸν Θεόν, ἀλλ᾽ ἐξύβρισας αὐτὸν διὰ τῶν ἔργων σου, καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ ὄνομα ἐβλασφημεῖτο διὰ σοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ὡς γέγραπται, καὶ ἤδη τολμᾷς νὰ λέγῃς μὲ πλατὺ στόμα, ἂς ἐλπίσω εἰς τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς θέλει μοὶ βοηθήσει, καὶ θέλει μεριμνήσει περὶ ἐμοῦ; καλῶς λοιπὸν εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου, ἐκτρέπων τοὺς τοιούτους ἐκ τῆς ματαίας αὐτῶν ἐλπίδος, λέγων, καθημέραν μὲ παρακαλοῦσι, καὶ θέλουσι νὰ μάθωσι τὰς ὁδούς μου, καὶ ζητοῦσι παρ᾽ ἐμοῦ κρίσιν καὶ δικαιοσύνην, ὡς ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐργάζονται τὴν ἀρετήν, καὶ δὲν παραλείπουσι τὰς ἐντολάς μου. Ἐκ τῶν τοιούτων εἷς ὑπάρχει καὶ αὐτὸς ἄφρων καὶ ἀνόητος, ὅστις οὐδὲ διὰ τοῦ νοὸς αὐτοῦ πλησιάζει εἰς τὸν Θεόν· ὅταν ὅμως περικυκλωθῆ ὑπὸ τῶν θλίψεων, ὑψώνει τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν, ἐλπίζων νὰ λάβῃ παρ᾽ αὐτοῦ βοήθειαν. Ὁ

τοιοῦτος ἔχει χρείαν νὰ παιδευθῆ πολλάκις διὰ τοῦ καυστικοῦ σιδήρου τῶν πειρασμῶν ἀφ᾽ ὅλα τὰ μέρη· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχει καμμίαν ἐργασίαν, ἀξίαν τῆς εἰς Θεὸν πεποιθήσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ μὲν τὰς κακὰς αὐτοῦ πράξεις καὶ τὴν ἀμέλειαν, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὰ πρέποντα, αὐτὸς γίνεται ἄξιος παιδείας, διὰ δὲ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ὁ Θεὸς μακροθυμεῖ καὶ ὑπομένει αὐτόν. Ἂς μὴ ἐξαπατᾷ λοιπὸν τὸν ἑαυτόν του ὁ τοιοῦτος καὶ λησμονῆ τὴν τάξιν τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ καὶ λέγῃ ὅτι ἐλπίζει εἰς τὸν Θεόν, διότι θέλει παιδευθῆ· καθότι οὐδόλως ἔχει τὸ ἔργον τῆς πίστεως· οὐδὲ νὰ ἁπλώνῃ τοὺς πόδας αὐτοῦ εἰς τὴν ἀργίαν καὶ λέγῃ ὅτι πιστεύω εἰς τὸν Θεὸν ὅτι θέλει μοι προμηθεύσει τὰ πρὸς τὴν χρείαν, ὡς πολιτευόμενος εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ· ἂς μὴ ρίπτῃ ἀνοήτως ἑαυτὸν εἰς λάκκον, μηδόλως ἔχων τὸν Θεὸν εἰς τὴν ἐνθύμησιν αὐτοῦ καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν λέγῃ, θὰ ἐλπίσω εἰς τὸν Θεὸν καὶ αὐτὸς θέλει μὲ λυτρώσει. Μὴ πλανᾶσαι ὦ ἄφρον· ὁ διὰ τὸν Θεὸν κόπος καὶ ὁ εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἱδρώς, προηγεῖται τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος. Ἐὰν πιστεύῃς εἰς τὸν Θεόν, καλῶς ποιεῖς, ἀλλ᾽ ἡ πίστις χρειάζεται καὶ ἔργα, καὶ ἡ εἰς τὸν Θεὸν ἐλπὶς ἐκ τῆς εἰς τὰς ἀρετὰς κακοπαθείας φαίνεται. Πιστεύεις ὅτι ὁ Θεὸς προνοεῖ περὶ τῶν κτισμάτων αὐτοῦ καὶ εἶναι δυνατὸς εἰς πάντα; ἀλλὰ εἰς τὴν πίστιν σου πρέπει νὰ ἐπακολουθῆ καὶ ἡ πρέπουσα ἐργασία καὶ τότε θέλει σοι εἰσακούσει. Μὴ θέλε νὰ κρατῇς ἀνέμους εἰς τὴν παλάμην σου, ἤγουν πίστιν χωρὶς ἔργων.

Πολλάκις μὴ γνωρίζων τις, περιπατεῖ εἰς δρόμον, ὅπου εὑρίσκεται κακὸν καὶ βλαπτικὸν θηρίον, ἢ λησταὶ καὶ φονεῖς, ἢ ἄλλο τι παρόμοιον, ὅπερ εἶναι ἔργον τῆς θείας προνοίας, ἵνα λυτρώσῃ αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ τοιούτου κακοῦ, ἢ καὶ νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὸν διά τινος τοιαύτης αἰτίας ἐκ τοῦ κινήματος αὐτοῦ, ἕως ὅτου περάσῃ τὸ κακὸν θηρίον ἢ τὸ κακὸν συναπάντημα. Καὶ πάλιν εὑρίσκεται εἰς τὸν δρόμον φαρμακερὸς ὄφις, κειτόμενος καὶ μὴ φαινόμενος, καὶ ὁ Θεὸς μὴ θέλων νὰ παραδώσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τοῦτον τὸν πειρασμόν, αἴφνης κινεῖ τὸν ὄφιν νὰ συρίζῃ, καὶ νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν ἢ νὰ διέλθῃ ἀπ᾽ ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖνος βλέπων αὐτόν, προφυλάσσεται, καὶ λυτροῦται ἐξ αὐτοῦ, εἰ καὶ ἀνάξιος τῆς τοιαύτης προνοίας διὰ τὰς κρυπτὰς αὐτοῦ ἁμαρτίας, τὰς ὁποίας μόνος ὁ ἴδιος γνωρίζει, λυτρώνει ὅμως αὐτὸν ὁ Θεὸς διὰ τὸ ἄπειρον αὐτοῦ ἔλεος. Καὶ πάλιν, συμβαίνει πολλάκις οἶκος, ἢ τοῖχος, ἢ λίθος μέγας νὰ πέσῃ ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ μετὰ κρότου, καί τινες νὰ εὑρίσκωνται ἐκεῖ ὑποκάτω καθήμενοι, καὶ ὁ Θεός, ἀπὸ φιλανθρωπίαν κινούμενος, προστάσσει ἄγγελον νὰ φυλάττῃ ἀβλαβῆ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἕως ὅτου ἀναχωρήσωσιν ἐκεῖθεν οἱ καθήμενοι, ἢ διά τινος ἄλλης αἰτίας ἐκβάλλει αὐτοὺς ἐκεῖθεν, καὶ ἅμα ἐξέλθωσιν οἱ καθήμενοι, ἀμέσως ἀφίνει νὰ πέσῃ μετὰ κρότου πολ-

λοῦ· ἐὰν δὲ τυχὸν συμβῇ νὰ πλακωθῇ καί τις, κάμνει, ὥστε νὰ μὴ βλαφθῇ ποσῶς· καθότι διὰ τῶν τοιούτων μέσων θέλει ὁ Θεὸς νὰ δείξῃ τὸ ἄπειρον μέγεθος τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ.

Ταῦτα λοιπὸν καὶ τὰ παρόμοια εἶναι ἴδια τῆς κοινῆς καὶ καθολικῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς πάντας ἐν γένει τοὺς ἀνθρώπους· ὁ δὲ δίκαιος ἔχει αὐτὴν παντοτεινὴν καὶ ἀχώριστον· διότι ὁ Θεὸς τοὺς μὲν λοιποὺς ἀνθρώπους διώρισεν, οἱ ἴδιοι νὰ διοικῶσι τὰ ἑαυτῶν πράγματα, καὶ νὰ συγκερνῶσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν γνῶσιν μὲ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ δίκαιος δὲν ἔχει χρείαν νὰ διοικῇ τὰ ἑαυτοῦ διὰ ταύτης τῆς γνώσεως· διότι ἀντ' αὐτῆς ἀπέκτησε τὴν τελείαν πίστιν, διὰ τῆς ὁποίας καταστρέφει πᾶν ὕψωμα, ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν θέλει φοβηθῇ οὐδὲν ἐξ ὅσων ἀπαριθμήσαμεν ἀνωτέρω καθὼς γέγραπται· ὅτι ὁ δίκαιος ἔχει θάρρος ὡς τὸν λέοντα, καὶ ἀποτολμᾷ εἰς πάντα διὰ τῆς ἑαυτοῦ πίστεως· ὄχι ὅτι δοκιμάζει τὸν Θεόν, ἐὰν βοηθῇ αὐτόν, ἀλλ' ὡς νὰ βλέπῃ αὐτόν, ὢν καθοπλισμένος διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. Καὶ καθ' ὅσον αὐτὸς ἔχει διαρκῆ τὴν φροντίδα νὰ ἦναι μετὰ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τοσοῦτον καὶ ὁ Θεὸς θέλει εἰπῇ περὶ αὐτοῦ, μετ' αὐτοῦ εἰμι εἴς τε τὴν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν αὐτοῦ, ὅπως βοηθήσω αὐτόν, καὶ δοξάσω αὐτόν, καὶ ἐμπλήσω αὐτὸν μακρότητα ἡμερῶν, καὶ δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου. Ἀλλ' ὁ χαῦνος καὶ ἀμελὴς εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀρετῆς δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τοιαύτην ἐλπίδα, παρὰ μόνον ἐκεῖνος, ὅστις πάντοτε καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις εὑρίσκεται μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς καλλονῆς τῶν ἑαυτοῦ ἔργων, καὶ ὑψώνει τὰ ὄμματα τῆς καρδίας αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, καθὼς εἶπεν ὁ θεῖος Δαβίδ, ἀπέκαμον οἱ ὀφθαλμοί μου ἀπὸ τοῦ νὰ ἐλπίζω εἰς τὸν Θεόν μου, ᾧ πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΓ'.

Περὶ ἀγάπης Θεοῦ, καὶ ἀπαρνήσεως κόσμου, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἀναπαύσεως.

Η ΨΥΧΗ ἡ ἀγαπῶσα τὸν Θεόν, εὑρίσκει τὴν ἑαυτῆς ἀνάπαυσιν εἰς μόνον αὐτὸν τὸν Θεόν. Πρόλαβε νὰ λυτρωθῇς ἐκ παντὸς ἐξωτερικοῦ δεσμοῦ, καὶ τότε δύνασαι νὰ συνδεθῇς διὰ τῆς καρδίας σου μετὰ τοῦ Θεοῦ· διότι ἡ ἐκ τῆς ὕλης τοῦ κόσμου ἀπαλλαγὴ προηγεῖται τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ συνδέσεως. Τὸ φαγητὸν τοῦ ἄρτου δίδεται εἰς τὸ βρέφος μετὰ τὴν ἐκ τοῦ γάλακτος ἀποκοπήν· καὶ ὅστις τῶν ἀνθρώπων θέλει νὰ εὐδοκιμήσῃ εἰς τὰ θεῖα, πρότερον πρέπει ν' ἀποξενώσῃ ἑαυτὸν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς τὸ βρέφος ἀπὸ τὰς μητρικὰς ἀγκάλας καὶ τοὺς μαστούς· ἐπειδὴ ἡ σωματικὴ ἐργασία προηγεῖται τῆς ψυχικῆς, καθὼς ὁ χοῦς προηγήθη τοῦ ἐμφυσήματος τῆς ψυχῆς εἰς τὸν Ἀδάμ. Ὅστις δὲν ἀπέκτησε τὴν σωματικὴν ἐργασίαν, οὐδὲ τὴν ψυχικὴν δύναται νὰ ἔχῃ· καθότι ἡ ψυχικὴ ἐργασία γεννᾶται ἐκ τῆς σωματικῆς, καθὼς ὁ στάχυς γεννᾶται ἐκ τοῦ γυμνοῦ κόκκου τοῦ σίτου· καὶ ὅστις δὲν ἔχει τὴν ψυχικὴν ἐργασίαν, ὑπάρχει στερημένος τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων.

Δὲν συγκρίνονται οἱ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ γινόμενοι κόποι τούτου τοῦ κόσμου μὲ τὴν ἑτοιμασμένην τρυφὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· καθὼς τὰ δράγματα τῆς ἀγαλλιάσεως ἀκολουθοῦσιν εἰς τοὺς σπείραντας μετὰ δακρύων, οὕτω καὶ ἡ χαρὰ ἀκολουθεῖ εἰς τὴν κακοπάθειαν, τὴν γινομένην διὰ τὸν Θεόν. Ὁ διὰ τῶν ἱδρώτων συναγόμενος ἄρτος φαίνεται γλυκὺς εἰς τὸν γεωργόν, καὶ αἱ διὰ τὸν Θεὸν γινόμεναι ἐργασίαι φαίνονται γλυκεῖαι εἰς τὴν καρδίαν, τὴν δεξαμένην τὴν γνῶσιν τοῦ Χριστοῦ. Ὑπόμεινον τὴν περιφρόνησιν εὐχαρίστως, ἵνα ἔχῃς παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν. Ὅστις τῶν ἀνθρώπων ὑπομένει ἐν γνώσει πάντα σκληρὸν καὶ λυπηρὸν λόγον, χωρὶς νὰ προηγηθῇ ἀπ' αὐτοῦ σφάλμα τι εἰς τὸν λαλήσαντα, αὐτὸς τότε τίθησιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ὑπάρχει μακάριος· καθότι θέλει στεφανωθῇ μὲ ἄφθαρτον στέφανον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.

Ὅστις φεύγει ἐν γνώσει τὴν ματαίαν δόξαν τοῦ κόσμου, αὐτὸς αἰσθάνεται εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τὴν δόξαν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ὅστις ἀπηρνήθη τὸν κόσμον, καὶ μάχεται μετὰ τῶν ἀνθρώπων διὰ χρείαν τινά, ἵνα μὴ λείψῃ ἀπ' αὐτοῦ τι τῶν πρὸς ἀνάπαυσιν αὐτοῦ, αὐτὸς ὑπάρχει τυφλὸς κατὰ τὴν ψυχήν. Διότι ἐνῷ ἐγκατέλειψε θεληματικῶς ὁλόκληρον τὸ σῶμα, περὶ ἑνὸς μέλους αὐτοῦ πολεμεῖ καὶ φιλονεικεῖ. Ὅστις φεύγει τῆς παρούσης ζωῆς τὴν ἀνάπαυσιν, αὐτὸς διὰ τοῦ νοὸς αὐτοῦ κατεσκόπευσε τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ὁ δὲ συνδεδεμένος μετὰ τῆς φιλοκτημοσύνης, ὑπάρχει δοῦλος τῶν παθῶν. Καὶ μὴ νομίσῃς, ὅτι μόνη ἡ κτῆσις τοῦ χρυσίου καὶ ἀργυρίου εἶναι φιλοκτημοσύνη, ἀλλὰ καὶ οἱουδήποτε πράγματος, ἐκ τοῦ ὁποίου κρέμαται τὸ θέλημά σου. Μὴ ἐπαινέσῃς ποτὲ ἐκεῖνον, ὅστις κακοπαθεῖ μὲν σωματικῶς, ὑπάρχει δὲ παραλελυμένος κατὰ τὰς αἰσθήσεις, ἤγουν κατὰ τὴν ἀκοήν, καὶ τὸ ἀκράτητον στόμα, καὶ τὰ περιπλανώμενα ὄμματα. Ὅταν θέσῃς ὅρον διὰ τοῦ νοός σου νὰ ἐξοικονομήσῃς σεαυτὸν διὰ τῆς ἐλεημοσύνης, συνείθιζε τὴν ψυχήν σου νὰ μὴ ζητῇ τὸ δικαίωμα εἰς ἄλλα πράγματα, ἵνα μὴ εὑρεθῇς διὰ μὲν

τῆς μιᾶς χειρὸς ἐργαζόμενος καὶ συνάγων, διὰ δὲ τῆς ἄλλης σκορπίζων τὸν καρπόν σου· διότι ἐκεῖ μὲν ὑπάρχει χρεία περιποιήσεως, ἐνταῦθα δὲ εὐρυχωρία καρδίας. Γνώριζε δέ, ὅτι τὸ νὰ συγχωρῇς τὰ σφάλματα ἐκείνων, οἵτινες σοὶ πταίουσιν, εἶναι ἓν τῶν μεγίστων ἔργων τῆς ἀρετῆς, καὶ ἡ γαλήνη μετὰ λαμπρότητος ἀφ' ὅλα τὰ μέρη θέλει περικυκλώσει τὸν νοῦν σου. Ὅταν ὑπερβῇς τὰ ὅρια τῆς δικαιοσύνης, τότε θέλεις προσκολληθῇ εἰς τὴν ἐλευθερίαν διὰ παντὸς πράγματος.

Ὡμίλησέ ποτέ τις τῶν ἁγίων περὶ τούτου, (δηλαδὴ περὶ τῆς ὑπεραναβάσεως τοῦ ὅρου τῆς δικαιοσύνης), λέγων, ὅτι ὁ ἐλεήμων ἐὰν δὲν γίνῃ δίκαιος, εἶναι τυφλός. Ἐγὼ δὲ λέγω ἤδη, ὅτι πρέπει ὁ ἐλεήμων νὰ δίδῃ ἐλεημοσύνην ἐξ ὅσων ὁ ἴδιος ἀπέκτησε διὰ τῶν ἑαυτοῦ κόπων καὶ μόχθων, καὶ ὄχι ἐξ ὅσων συνήθροισε διὰ ψεύδους καὶ ἀδικίας καὶ μηχανημάτων. Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος ἅγιος εἰς ἄλλην περίστασιν εἶπεν· ἐὰν θελήσῃς νὰ σπείρῃς εἰς τοὺς πτωχούς, σπεῖρε ἐκ τῶν ἰδίων σου· ἐὰν θελήσῃς νὰ σπείρῃς ἐκ τῶν ξένων, γνώριζε, ὅτι τοῦτο θέλει σοὶ γίνῃ πικρότερον τῶν ζιζανίων. Ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι ὁ ἐλεήμων ἐὰν δὲν ὑπερβῇ τὰ ὅρια τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, δὲν εἶναι τέλειος ἐλεήμων, ἤγουν οὐ μόνον ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ νὰ ἐλεῇ τοὺς ἀνθρώπους ἀδιακρίτως, ἀλλὰ καὶ μετὰ χαρᾶς νὰ ὑπομένῃ τὴν παρὰ τῶν ἄλλων γινομένην εἰς αὐτὸν ἀδικίαν, καὶ νὰ ἐλεῇ τοὺς ἀδικήσαντας αὐτόν. Ὅταν δὲ νικήσῃ τις τὴν δικαιοσύνην διὰ τῆς ἐλεημοσύνης, τότε στεφανοῦται ὄχι διὰ τοῦ στεφάνου τῶν δικαίων τοῦ παλαιοῦ νόμου, ἀλλὰ διὰ τοῦ στεφάνου τῶν τελείων τοῦ εὐαγγελίου· διότι τὸ νὰ δίδῃ τις εἰς τοὺς πτωχοὺς ἐκ τῶν ἰδίων, καὶ νὰ ἐνδύῃ τὸν γυμνόν, καὶ ν' ἀγαπᾷ τὸν πλησίον του, καὶ νὰ μὴ ἀδικῇ, μήτε νὰ ψεύδηται, ταῦτα καὶ ὁ παλαιὸς νόμος προσέταττεν· ἀλλ' ἡ τελειότης τῆς οἰκονομίας τοῦ εὐαγγελίου οὕτω προστάττει, ἐκ τοῦ λαμβάνοντος τὰ σά, μὴ ζητήσῃς αὐτά, καὶ δίδε εἰς πάντα τὸν αἰτοῦντά σε ἀδιακρίτως ἐλεημοσύνην. Καὶ ὄχι μόνον τὴν ἀδικίαν πρέπει νὰ ὑπομένωμεν μετὰ χαρᾶς, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἡμῶν ψυχὴν πρέπει νὰ θυσιάζωμεν ὑπὲρ τοῦ πλησίον· διότι οὕτω γινόμεθα τέλειοι ἐλεήμονες, καὶ ὄχι διὰ δόσεως μόνον ἐλεοῦντες τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν· ἀλλὰ καὶ ὅστις ἤθελεν ἀκούσει, ἢ ἴδῃ τινα ἀδελφὸν λυπούμενον, καὶ συλλυπεῖται, καὶ συμπάσχει, καὶ καίεται ἡ καρδία αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ οὗτος τῇ ἀληθείᾳ ὑπάρχει ἐλεήμων· ἐπίσης καὶ ὅστις ἤθελε ῥαπισθῇ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ δὲν ἤθελεν ἀναιδῶς εἰπῇ εἰς αὐτὸν ψυχρὸν λόγον, καὶ λυπήσει τὴν καρδίαν αὐτοῦ.

Τίμησον τὴν ἀγρυπνίαν μετὰ τῆς πνευματικῆς αὐτῆς ἐργασίας, ἵνα εὕρῃς παρηγορίαν εἰς τὴν ψυχήν σου. Ἐπίμεινον μετὰ ἡσυχίας εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ἵνα ὁδηγηθῇ ὁ νοῦς σου εἰς τὰ θαυμάσια

τοῦ Θεοῦ. Ἀγάπησον τὴν πτωχείαν, ἵνα συναχθῇ ὁ νοῦς σου ἀπὸ τοῦ εἰς τὰ μάταια περισπασμοῦ. Μίσησον τὴν ἀνάπαυσιν, ἵνα διαφυλάξῃς τοὺς λογισμούς σου ἀταράχους. Περιόρισον σεαυτὸν ἐκ τῆς συναναστροφῆς τῶν ἀνθρώπων, καὶ φρόντισον μόνον περὶ τῆς ψυχῆς σου, ἵνα σώσῃς τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην ἀπὸ τὸν διασκορπισμόν. Ἀγάπησον τὴν σωφροσύνην, ἵνα μὴ ἐντραπῇς ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς σου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἀπόκτησον καθαρότητα εἰς τὰ ἔργα σου, ἵνα ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς ἐξαστράψῃ ἡ ψυχή σου, καὶ ὅταν ἐνθυμηθῇς τὸν θάνατον, νὰ ἐξαφθῇ χαρὰ εἰς τὴν καρδίαν σου. Προφυλάττου ἀπὸ τὰ μικρὰ σφάλματα, ἵνα μὴ ἐμπέσῃς εἰς τὰ μέγιστα. Μὴ ἀποκάμῃς εἰς τὴν ἐργασίαν σου, ἵνα μὴ ἐντραπῇς, ὅταν μετὰ θάνατον παρασταθῇς μετὰ τῶν φίλων σου ἐνώπιον τοῦ κριτοῦ, καὶ εὑρεθῇς ἀνέτοιμος, καὶ ἑπομένως μείνῃς μόνος εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου. Ἐκτέλεσον τὰ ἔργα σου μετὰ γνώσεως, ἵνα μὴ ἀναχαιτισθῇς ἀπὸ ὅλον τὸν δρόμον σου. Ἀπόκτησον ἐλευθερίαν εἰς τὴν ἀναστροφήν σου, ἵνα ἐλευθερωθῇς ἐκ τῆς ζάλης. Μὴ δεσμεύσῃς τὴν ἐλευθερίαν σου εἰς τὰς αἰτίας τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἀναπαύσεως, ἵνα μὴ γίνῃς δοῦλος τῶν πονηρῶν δούλων τῶν παθῶν. Ἀγάπησον τὰ ταπεινὰ ἐνδύματα, ἵνα περιφρονήσῃς τὰς ἀναδιδομένας εἰς τὴν καρδίαν σου τῆς ὑψηλοφροσύνης ἐνθυμήσεις· διότι ὅστις ἀγαπᾷ τὸν στολισμόν, δὲν δύναταί ποτε νὰ ἔχῃ ταπεινοὺς λογισμούς· ἐπειδὴ ἡ καρδία συνήθως συμμορφοῦται μὲ τὰ ἐξωτερικὰ σχήματα.

Τίς, ἐφ' ὅσον ἀγαπᾷ τὰς φλυαρίας, δύναται ν' ἀποκτήσῃ καθαρὸν νοῦν; Τίς, ἐφ' ὅσον καταγίνεται ν' ἀπολαύσῃ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν, δύναται ν' ἀποκτήσῃ ταπεινοὺς λογισμούς; ἢ τίς, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἀκόλαστος καὶ παραλελυμένος τὰ μέλη, δύναται νὰ ἔχῃ καθαρὸν νοῦν καὶ ταπεινὴν καρδίαν; διότι ὅταν ὁ νοῦς ἀποσπᾶται ὑπὸ τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων, τότε μετ' αὐτῶν τρώγει τὴν τροφὴν τῶν θηρίων· ἀλλ' ὅταν ἕλκῃ τὰς αἰσθήσεις, τότε μετ' αὐτῶν τρώγει τὴν τροφὴν τῶν ἀγγέλων.

Εἰς μὲν τὴν ταπεινοφροσύνην ἕπεται ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ συστολὴ τῶν αἰσθήσεων, ἡ δὲ κενοδοξία εἶναι ὑπηρέτης μὲν τῆς πορνείας, ἔργον δὲ τῆς ὑπερηφανείας. Ἡ μὲν ταπεινοφροσύνη διὰ τὴν παντοτεινὴν αὐτῆς συστολὴν καταγίνεται εἰς τὴν θεωρίαν, καὶ στολίζει τὴν ψυχὴν μὲ τὴν σωφροσύνην· ἡ δὲ κενοδοξία διὰ τὴν ἀκατάπαυστον ταραχὴν καὶ σύγχυσιν τῶν ἐνθυμήσεων αὐτῆς, τὴν προερχομένην ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τῶν πραγμάτων, συνάγει θησαυροὺς πονηρούς, καὶ μολύνει τὴν καρδίαν, ἥτις μετὰ ἀκολάστου θεωρίας βλέπει τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων, καὶ ἐπασχολεῖ τὸν νοῦν εἰς αἰσχρὰς φαντασίας. Ἡ ταπεινοφροσύνη διὰ τῆς θεωρίας περιστέλλεται πνευματικῶς, καὶ κινεῖ τὸν ἀποκτήσαντα αὐτὴν εἰς δόξαν Θεοῦ.

Μὴ παραβάλλῃς ποτὲ τοὺς ποιοῦντας σημεῖα καὶ τέρατα καὶ παράδοξα θαύματα εἰς τὸν κόσμον μὲ τοὺς ἡσυχάζοντας μετὰ ὀρθῆς γνώσεως. Ἀγάπησον τὴν ἀργίαν τῆς ἡσυχίας μᾶλλον, παρὰ τὸ νὰ χορτάσῃς πεινῶντας εἰς τὸν κόσμον καὶ νὰ ἐπιστρέψῃς πολλὰ ἔθνη εἰς θεογνωσίαν· διότι κάλλιον σοὶ εἶναι νὰ λύσῃς σεαυτὸν ἐκ τῶν δεσμῶν τῆς ἁμαρτίας, παρὰ νὰ ἐλευθερώσῃς ἄλλους ἐκ τῆς δουλείας. Κάλλιον σοὶ εἶναι νὰ εἰρηνεύσῃς μετὰ τῆς ψυχῆς σου διὰ τῆς ὁμονοίας τῆς ἐν σοὶ τριάδος, ἤγουν σώματος καὶ ψυχῆς καὶ πνεύματος, παρὰ νὰ εἰρηνεύσῃς διὰ τῆς διδαχῆς σου τοὺς μαχομένους· διότι λέγει καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, καλὸν εἶναι τὸ νὰ θεολογήσῃ τις διὰ τὸν Θεόν, ἀλλὰ καλλιώτερον εἶναι τὸ νὰ καθαρίσῃ τις ἑαυτὸν διὰ τὸν Θεόν. Κάλλιον σοὶ εἶναι τὸ νὰ ὑπάρχῃς βραδύγλωσσος, ἐνῷ εἶσαι γνωστικὸς καὶ πεπειραμένος, παρὰ νὰ τρέχῃ μετὰ τῆς ταχύτητος τοῦ νοός σου ὡς ποταμὸς ἡ διδασκαλία σου. Συμφερώτερον σοὶ εἶναι νὰ φροντίσῃς μᾶλλον, ὅπως ἀναστήσῃς τὴν εἰς τὰ πάθη πεπτωκυῖαν ψυχήν σου διὰ τῆς κινήσεως τῶν ἐνθυμήσεών σου εἰς τὰ θεῖα, παρὰ ν᾽ ἀναστήσῃς νεκρούς.

Πολλοὶ ἄνθρωποι ἐξετέλεσαν θαυμάσια μεγάλα, καὶ ἀνέστησαν νεκρούς, καὶ ἐκοπίασαν, ἵνα ἐπιστρέψωσι πεπλανημένους, καὶ ἐποίησαν τέρατα καὶ σημεῖα, καὶ ὡδήγησαν πολλοὺς εἰς θεογνωσίαν, καὶ μετὰ ταῦτα οὗτοι, οἱ ὁποῖοι ἐφώτισαν τοὺς ἄλλους, ἐξέπεσαν εἰς ἀκάθαρτα καὶ μιαρὰ πάθη, καὶ ἐθανάτωσαν ἑαυτοὺς ψυχικῶς, καὶ ἐγένοντο σκάνδαλον εἰς πολλούς· ἐπειδὴ ἐγένοντο γνωσταὶ αἱ κακαὶ αὐτῶν πράξεις· καὶ συνέβη τοῦτο εἰς αὐτούς, διότι εὑρισκόμενοι εἰσέτι εἰς ψυχικὴν ἀσθένειαν δὲν ἐφρόντισαν περὶ τῆς ὑγείας τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς, ἀλλ᾽ εἰσῆλθον εἰς τὴν θάλασσαν τούτου τοῦ κόσμου, ἵνα ἰατρεύσωσι τὰς ψυχὰς τῶν ἄλλων, ἐνῷ οἱ ἴδιοι ὑπῆρχον ἄρρωστοι, καὶ ἀπώλεσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐκ τῆς ἐλπίδος τοῦ Θεοῦ· καθότι ἡ ἀσθένεια τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων αὐτῶν δὲν ἠδύνατο ν᾽ ἀντιστῇ εἰς τὴν φλόγα τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα συνηθίζουσι νὰ ἐξαγριῶσι τὸ δυσκράτητον τῶν παθῶν· διὰ τοῦτο ἐχρειάζοντο εἰσέτι προφυλακήν, ἤγουν μήτε γυναῖκας νὰ βλέπωσιν ὅλως, μήτε ν᾽ ἀναπαύωνται διὰ φαγητῶν καὶ ποτῶν καὶ ἐνδυμάτων, μήτε ν᾽ ἀποκτῶσιν ἀργύρια, ἢ ἄλλα πράγματα, μήτε νὰ ἐξουσιάζωσιν ἄλλους ἢ νὰ ἐπαίρωνται κατὰ τῶν ἄλλων.

Κάλλιον νὰ ὑπολαμβάνησαι ὡς ἀμαθὴς καὶ ἄγνωστος, μὴ ὢν τοιοῦτος, παρὰ ὡς ἀναιδὴς φιλόσοφος. Γίνου πτωχὸς διὰ τὴν ταπείνωσιν, καὶ ὄχι πλούσιος διὰ τὴν ἀναίδειάν σου. Ἔλεγξον διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ἀρετῶν σου τοὺς φιλονεικοῦντας μετὰ σοῦ δι᾽ ἐναντίων δογμάτων, καὶ ὄχι διὰ τῆς πιθανολογίας τῶν λόγων σου, καὶ ἀποστόμωσον αὐτοὺς διὰ τῆς πραότητος καὶ τῆς γαλήνης τῶν χειλέων

σου, καὶ κατασίγησον τὴν αὐθάδειαν τῶν ἀπειθούντων. Ἔλεγξον τοὺς μὲν ἀκολάστους διὰ τῆς ἐναρέτου συμπεριφορᾶς σου, τοὺς δὲ ἀναισχύντους κατὰ τὰς αἰσθήσεις διὰ τῆς συστολῆς τῶν ὀμμάτων σου.

Ὅπου καὶ ἂν ἀπέλθῃς, ἔχε καὶ νόμιζε πάντοτε σεαυτὸν ξένον, ἵνα δυνηθῇς ν᾽ ἀποφύγῃς τὴν ζημίαν, ἥτις γεννᾶται ἐκ τῆς παρρησίας. Εἰς πᾶσαν περίστασιν προσποιοῦ, ὅτι γνωρίζεις οὐδέν, ἵνα ἀποφύγῃς τὴν μέμψιν, ἥτις προέρχεται ἐκ τῆς ὑποψίας τοῦ νὰ θέλῃς νὰ συστήσῃς τὴν γνώμην τοῦ ἑνὸς παρὰ τοῦ ἄλλου. Συνήθιζε πάντοτε νὰ εὐλογῇς διὰ τοῦ στόματός σου, καὶ ὄχι νὰ καταρᾶσαι, καὶ δὲν θέλεις κακολογηθῆ ποτε· καθότι ἡ κατηγορία γεννᾷ ἄλλην κατηγορίαν, καὶ ἡ εὐλογία ἄλλην εὐλογίαν. Εἰς πᾶν πρᾶγμα νόμιζε, ὅτι ἔχεις ἀνάγκην διδαχῆς, καὶ θέλεις εὑρεθῆ σοφὸς καθ᾽ ὅλην σου τὴν ζωήν. Μὴ παραδώσῃς εἰς ἄλλον τινὰ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σὺ δὲν ἔμαθες εἰσέτι ἐμπράκτως, ἵνα μὴ γνωσθῇ τὸ ψεῦδός σου ἐκ τῆς συγκρίσεως τῆς πολιτείας σου, καὶ ἐντραπῇς· ἀλλ᾽ ἐὰν λαλήσῃς εἴς τινα περί τινος ἀρετῆς, λάλησον ὡς μαθητευόμενος, καὶ ὄχι ὡς διδάσκαλος μετὰ αὐθεντίας, καὶ πάντοτε προλάμβανε καὶ κατάκρινε σεαυτόν, ὑποδεικνύων εἰς τὸν ἄλλον, ὅτι ὑπάρχεις κατώτερος αὐτοῦ, ἵνα οὕτω δείξῃς εἰς τοὺς ἀκροατάς σου τὴν τάξιν τῆς ταπεινώσεως, καὶ προτρέψῃς αὐτοὺς ν᾽ ἀκούσωσι τοὺς λόγους σου, καὶ ν᾽ ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμά σου, καὶ γίνῃς τίμιος καὶ σεβαστὸς παρ᾽ αὐτοῖς· καὶ εἰ δυνατόν, εἰς τὰ τοιαῦτα πράγματα λάλησον μετὰ δακρύων, ἵνα ὠφελήσῃς καὶ σεαυτὸν καὶ τοὺς ἀκροατάς σου, καὶ οὕτως ἕξεις τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ διαρκῆ.

Ἐὰν ἀπέκτησας τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἠξιώθης νὰ ἐντρυφήσῃς διὰ τῆς ἁρπαγῆς τοῦ νοός σου εἰς τὴν θεωρίαν τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ὁρωμένων κτισμάτων, ἥτις ὑπάρχει ἡ πρώτη τάξις τῆς γνώσεως, ἑτοίμασον σεαυτόν, καὶ ὁπλίσθητι, ἵνα πολεμήσῃς κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς βλασφημίας· ἄνευ δὲ ὅπλων μὴ σταθῇς εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἵνα μὴ ταχέως θανατωθῇς ὑπ᾽ ἐκείνων, οἵτινες μηχανῶνται νὰ σὲ πλανήσωσιν· ἔχε δὲ εἰς τοιαύτην περίστασιν ὡς ὅπλα τὰ δάκρυα καὶ τὴν διαρκῆ νηστείαν, καὶ προφυλάττου νὰ μὴ ἀναγινώσκῃς δόγματα αἱρετικῶν· διότι τοῦτο καθοπλίζει κατὰ σοῦ τὸ πνεῦμα τῆς βλασφημίας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Ὅταν ἔχῃς τὴν κοιλίαν σου πεπληρωμένην φαγητῶν, μὴ θέλε ἀναιδῶς νὰ ἐξετάσῃς τι ἐκ τῶν θείων πραγμάτων καὶ νοημάτων, ἵνα μὴ ὕστερον μεταμεληθῇς· καὶ νόησον, ὅπερ σοὶ λέγω· εἰς πεπληρωμένην κοιλίαν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ γνῶσις μυστηρίων Θεοῦ. Ἀναγίνωσκε συνεχῶς καὶ προθύμως πάντοτε τὰ βιβλία τῶν διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας, τὰ διαλαμβάνοντα περὶ προνοίας Θεοῦ· καθότι ταῦτα ὁδηγοῦσι τὸν νοῦν, ἵνα ἐννοῇ τὴν τάξιν τῶν κτισμάτων καὶ ποιη-

μάτων τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνδυναμοῦσιν αὐτόν, καὶ διαθέτουσιν οὕτως, ὥστε ν' ἀποκτᾷ ἐννοίας ἀληθεῖς καὶ φωτεινὰς ἐκ τῆς ἐμπεριεχομένης εἰς αὐτὰ λεπτότητος τῶν νοημάτων, καὶ κάμνουσιν αὐτὸν νὰ ὁδεύῃ μετὰ καθαρότητος καὶ ἀπλανῶς εἰς τὴν κατανόησιν τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ. Ἀναγίνωσκε καὶ τὰ ἱερὰ εὐαγγέλια, τὰ ὁποῖα διετάχθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς οἰκουμένης, ἵνα ὁδηγηθῇς ἐξ αὐτῶν, καὶ κατανοήσῃς τὴν δύναμιν τῆς θείας προνοίας, τὴν ὁποίαν εἶχε καὶ ἔχει εἰς πᾶσαν γενεὰν τῶν ἀνθρώπων, καὶ βυθισθῇ ὁ νοῦς σου εἰς τὴν θάλασσαν τῶν θαυμασίων τοῦ Θεοῦ· διότι ἡ τοιαύτη ἀνάγνωσις συντελεῖ πολὺ εἰς τὸν σκοπόν σου. Ποίησον δὲ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην πάντοτε εἰς ἔρημον καὶ ἀθόρυβον τόπον, γινόμενος ἐλεύθερος ἐκ τῆς πολλῆς περὶ τοῦ σώματος φροντίδος, καὶ ἐκ τῆς ταραχῆς τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, ἵνα διὰ τῆς ἐπιμονῆς γευθῇ καὶ αἰσθανθῇ ἡ ψυχή σου γλυκύτητα ἐκ τῆς κατανοήσεως, τῆς ὑπὲρ πᾶσαν αἴσθησιν. Μὴ ἐκλάμβανε τοὺς λόγους τῶν ἁγίων ὡς τοὺς τῶν ψευδολόγων, οἵτινες πωλοῦσι τὰ θεῖα λόγια, ἵνα μὴ μείνῃς μέχρι τέλους τῆς ζωῆς σου εἰς τὸ σκότος, καὶ στερηθῇς τὸ ἐξ αὐτῶν κέρδος, καὶ ἐν καιρῷ πολέμου ταραχθῇς, καὶ ἐμπέσῃς εἰς βόθρον.

Πρὸς κατανόησιν τῶν πραγμάτων ἐκείνων, εἰς τὰ ὁποῖα εἰσέδυσας, ἀλλ' ἀμφιβάλλεις, ἂν ὀρθῶς ἐννόησας, ἢ πλανᾶσαι, ἔχε ὡς σημεῖον τὸ ἑξῆς. Ὅταν ἡ θεία χάρις ἄρχηται ν' ἀνοίξῃ τοὺς νοεροὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς σου, ἵνα αἰσθάνησαι τὴν θεωρίαν τῶν πραγμάτων ἀπλανῶς, αἴφνης ἄρχονται οἱ ὀφθαλμοί σου νὰ ἐκχέωσι ποταμηδὸν δάκρυα, ὥστε πολλάκις νὰ πλύνωνται καὶ αἱ παρειαί σου ὑπὸ τοῦ πλήθους αὐτῶν, καὶ τότε παύει ὁ πόλεμος τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων, συστελλόμενος ἐντός σου. Ἐὰν δέ τις σὲ διδάξῃ τὰ ἐναντία τούτων, μὴ πιστεύσῃς εἰς αὐτόν· καθότι ἐκτὸς τῶν δακρύων μὴ ζητήσῃς ἄλλο φανερώτερον σημεῖον. Ὅταν δὲ ὁ νοῦς ὑψωθῇ ἐκ τῶν κτισμάτων, τότε καὶ τὸ σῶμα παύει τὰ δάκρυα, καὶ πᾶσαν κίνησιν καὶ αἴσθησιν, καὶ βλέπει μυστήρια.

Ὅταν εὕρῃς μέλι φάγε συμμέτρως ἐκ τούτου, ἵνα μὴ χορτάσῃς παραπολύ, καὶ ὕστερον ἐμέσῃς αὐτό· διότι ἡ φύσις τῆς ψυχῆς ὑπάρχει πρᾶγμα ἐλαφρὸν καὶ ἁπαλόν, καὶ ἐνίοτε ἐξερχομένη τῶν ὁρίων αὐτῆς, ἐπιθυμεῖ ν' ἀναβῇ εἰς ὑψηλὰ πράγματα, καὶ νὰ μάθῃ ὅσα δὲν εἶναι ἴδια τῆς φύσεως αὐτῆς· ἐπειδὴ πολλάκις ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν θείων γραφῶν, καὶ ἐκ τῆς θεωρίας τῶν πραγμάτων αἰσθάνεται, ὅτι ἐννοεῖ τι, ὅταν ὅμως συγχωρήσει θεία συγκρίνῃ ἑαυτὴν μὲ ὅσα ἐνόησεν, ἀναλογιζομένη εἰς ὁποῖα πράγματα εἰσεχώρησε, τότε τοσοῦτον ὑποδεέστερον καὶ κατώτερον ἐκείνων εὑρίσκει τὸ μέτρον τῆς ἰδίας αὐτῆς φύσεως, ὥστε κυριευθεῖσα ὑπὸ φόβου καὶ τρόμου, βιάζεται νὰ

ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τὸ ταπεινὸν αὐτῆς φρόνημα, ὡς νὰ ἀπετόλμησεν ἀναιδῶς νὰ φαντασθῇ τὰ ὑπὲρ τὴν δύναμιν αὐτῆς νοερὰ πράγματα· καθότι τὰ πράγματα ἐκεῖνα, ὡς ἐπίφοβα, προξενοῦσι δειλίαν τινά, καὶ ἡ διάκρισις ὑπαγορεύει εἰς τὴν ψυχὴν νὰ γυμνάζηται εἰς τὴν σιωπήν, καὶ νὰ μὴ ἀδιαντροπεύηται, ἵνα μὴ ἀπολεσθῇ, μήτε νὰ ζητῇ τὰ ὑπὲρ τὴν δύναμιν αὐτῆς, μήτε νὰ ἐρευνᾷ νὰ μάθῃ τὰ ὑψηλότερα αὐτῆς. Ὅταν λοιπὸν σοὶ δοθῇ ἐξουσία νὰ κατανοήσῃς τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, κατανόησον αὐτὰ μετὰ σεβασμοῦ, καὶ μὴ ἀδιαντροπεύσῃς κατὰ τῶν μυστηρίων, ἀλλὰ προσκύνησον, καὶ δοξολόγησον, καὶ μετὰ σιωπῆς εὐχαρίστησον τὸν Θεόν· διότι καθὼς δὲν εἶναι καλὸν νὰ φάγῃ τις πολὺ μέλι, οὕτω δὲν εἶναι καλὸν νὰ ἐξετάζωμεν παραπολὺ τὰ θεῖα πράγματα, ἵνα μή, ἐνῷ θέλομεν νὰ βλέπωμεν τὰ μακρότερα, μὴ δυνάμενοι εἰσέτι νὰ ἐννοήσωμεν αὐτὰ διὰ τὴν τραχύτητα τοῦ δρόμου, ἐξασθενήσῃ ἡ ὀπτικὴ δύναμις τῆς ψυχῆς, καὶ βλαφθῇ. Ἐνίοτε δὲ ἀντὶ τῆς ἀληθείας βλέπει φαντασίας τινάς, καὶ ὅταν ἀθυμήσῃ ὁ νοῦς ἐκ τῆς ἀναζητήσεως, λησμονεῖ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ· καλῶς λοιπὸν εἶπεν ὁ Σολομών, ὅτι ὁ ἀνυπομόνητος καὶ ἀπερίσκεπτος ἄνθρωπος εἶναι ὡς πόλις ἀτείχιστος. Καθάρισον λοιπὸν τὴν ψυχήν σου, ὦ ἄνθρωπε, καὶ ἀποδίωξον ἀπὸ σοῦ τὴν φροντίδα τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, καὶ κρέμασον καταπέτασμα σωφροσύνης καὶ ταπεινώσεως ἔμπροσθεν τῶν νοημάτων σου, καὶ οὕτω θέλεις εὕρει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει ἐντὸς τῆς φύσεώς σου· διότι εἰς τοὺς ταπεινόφρονας φανεροῦνται τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ.

Ἐὰν θέλῃς νὰ ἐκδοθῇς εἰς τὸ ἔργον τῆς προσευχῆς, ἥτις καθαρίζει τὸν νοῦν, καὶ εἰς τὴν ἀγρυπνίαν τῆς νυκτός, ἵν' ἀποκτήσῃς νοῦν φωτεινόν, ἀπομακρύνθητι ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ κόσμου, καὶ ἀπόκοψον τὰς συνομιλίας, καὶ μὴ θέλε νὰ δέχησαι κατὰ τὴν συνήθειαν φίλους εἰς τὸ κελλίον σου, μήτε λόγῳ φιλοξενίας, ἀλλὰ δέχου μόνον τοὺς ὁμοίους σοι κατὰ τοὺς τρόπους, καὶ κατὰ τὴν γνώμην καὶ τὸ φρόνημα καὶ κατὰ τὴν ἀρετήν, καὶ φοβοῦ ἐκ τῆς ταραχῆς τῆς ψυχικῆς ὁμιλίας, τῆς κατὰ νοῦν γινομένης, ἥτις συνηθίζει νὰ κινῆται καὶ χωρὶς νὰ θέλῃς, καὶ ἀφοῦ ἀποκόψῃς, καὶ ἐξαφανίσῃς, καὶ παντελῶς παύσῃς ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ὁμιλίας, ἕνωσον μετὰ τῆς προσευχῆς σου τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ τότε ἡ ψυχή σου ὄψεται τὸ φῶς τῆς ἀληθείας· διότι ὅσον ἡ καρδία μένει ἀτάραχος ἐκ τοῦ περισπασμοῦ τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων, τοσοῦτον ὁ νοῦς κατανοεῖ καὶ θαυμάζει τὰς ἐννοίας τῶν θείων πραγμάτων· καθότι ἡ ψυχὴ ταχέως συνηθίζει νὰ μεταβαίνῃ ἀπὸ μίαν συνομιλίαν εἰς ἄλλην, ἀρκεῖ νὰ δείξωμεν μικρὰν ἐπιμέλειαν. Καταγίνου εἰς τὴν τῶν θείων γραφῶν καὶ τῶν βίων τῶν ἁγίων ἀνάγνωσιν, ἥτις σοὶ ὑποδεικνύει τὴν λεπτότητα τῆς θεωρίας, κἂν εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ἤθελες αἰσθανθῇ τὴν γλυκύτητα διὰ τὴν ἐπι-

σκότισιν, τὴν εὑρισκομένην εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα, ἵνα μεταβάλλῃς τὴν μετὰ τῶν ἀνθρώπων γινομένην συνομιλίαν εἰς ἱερὰν συνομιλίαν διὰ τῆς ἀναγνώσεως, καὶ ὅταν ἐγερθῇς εἰς τὴν προσευχήν σου, ἢ εἰς τὸν κανόνα σου, ὁ νοῦς σου ἀντὶ τῆς κοσμικῆς ὁμιλίας θέλει φαντάζεται τὰ ὅσα ἀνέγνω εἰς τὰς θείας γραφάς, καὶ διὰ τούτων λησμονεῖ τὴν ἐνθύμησιν ἐκείνων, καὶ οὕτω φθάνει εἰς τὴν καθαρότητα. Καὶ τοῦτο εἶναι, ὅπερ λέγουσιν οἱ πατέρες, ὅτι ἡ ψυχὴ βοηθεῖται ἐκ τῆς ἀναγνώσεως εἰς τὴν προσευχήν, καὶ πάλιν ἐκ τῆς προσευχῆς φωτίζεται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ἥτις πάλιν ἀντὶ τῆς ἐξωτερικῆς συγχύσεως εὑρίσκει ὕλην ἐκ τῶν διαφόρων τρόπων τῆς προσευχῆς, ὥστε πάλιν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως φωτίζεται ἡ ψυχή, καὶ προσεύχεται πάντοτε ἀόκνως καὶ ἀταράχως.

Εἶναι αἰσχρόν, τὸ νὰ ἐξετάζωσιν οἱ φιλόσαρκοι καὶ οἱ γαστρίμαργοι τὰ πνευματικὰ πράγματα, καθὼς καὶ ἡ πόρνη τὸ νὰ ὁμιλῇ περὶ σωφροσύνης· καὶ καθὼς ὅταν τὸ σῶμα πάσχῃ ἀπὸ μεγάλην ἀσθένειαν, ἀποστρέφεται τὰ παχέα φαγητά, οὕτω καὶ ὁ νοῦς, ὅταν καταγίνηται εἰς κοσμικὰ πράγματα δὲν δύναται νὰ ἐρευνήσῃ τὰ θεῖα. Τὸ πῦρ εἰς τὰ ὑγρὰ ξύλα δὲν ἀνάπτει, καὶ ἡ θεία θερμασία δὲν ἀνάπτει εἰς τὴν καρδίαν ἐκείνην, ἥτις ἀγαπᾷ τὴν ἀνάπαυσιν. Καθὼς ἡ πόρνη δὲν μένει εἰς τὴν φιλίαν ἑνὸς μόνου ἐραστοῦ, οὕτω καὶ ἡ ψυχή, ἡ συνδεδεμένη εἰς πολλὰ πράγματα, δὲν διαμένει εἰς τὰ θεῖα διδάγματα. Καθὼς ἐκεῖνος, ὅστις δὲν εἶδεν ἰδίοις ὄμμασι τὸν ἥλιον, δὲν δύναται νὰ διηγηθῇ εἰς ἄλλον τινὰ τὰ περὶ τοῦ φωτὸς αὐτοῦ ἐκ μόνης τῆς ἀκοῆς, οὔτε καθόλου αἰσθάνεται τὸ φῶς αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὅστις δὲν ἐγεύθη εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τὴν γλυκύτητα τῶν πνευματικῶν ἔργων.

Ἐὰν ἔχῃς τι περισσότερον τῆς ἡμερινῆς σου χρείας, δὸς αὐτὸ εἰς τὸν πτωχόν, καὶ δεῦρο μετὰ παρρησίας πρόσφερον τὰς προσευχάς σου, ἤγουν λάλησον μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς υἱὸς μετὰ πατρός. Κανὲν ἄλλο δὲν δύναται νὰ πλησιάσῃ τόσον τὴν καρδίαν εἰς τὸν Θεόν, ὅσον ἡ ἐλεημοσύνη· καὶ κανὲν ἄλλο δὲν προξενεῖ ἄκραν ἀταραξίαν εἰς τὸν νοῦν, ὅσον ἡ ἑκούσιος πτωχεία. Κάλλιον σοὶ εἶναι νὰ ὀνομάζησαι παρὰ τῶν ἄλλων ἀμαθὴς διὰ τὴν ἁπλότητά σου, παρὰ σοφὸς καὶ τέλειος κατὰ τὸν νοῦν διὰ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων. Ἐάν τις ἔφιππος ὤν, ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς σὲ διὰ ἐλεημοσύνην, μὴ ἐπιστρέψῃς αὐτὸν κενόν· διότι κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν βεβαίως ὑπάρχει πτωχός. Ὅταν δίδῃς ἐλεημοσύνην, δίδου μετὰ μεγαλοψυχίας πλουσιοπαρόχως, καὶ μετὰ ἱλαρότητος προσώπου, καὶ περισσότερον ἀφ' ὅ,τι σ' ἐζήτησε· διότι λέγει ἡ παροιμία, ἀπόστειλον τὸν ψωμόν σου κατὰ πρόσωπον τοῦ πτωχοῦ, καὶ εἰς ὀλίγον καιρὸν θέλεις εὕρει τὴν ἀνταπόδοσιν. Μὴ διακρίνῃς τὸν πλούσιον ἀπὸ τὸν πτωχόν, μήτε θέλε νὰ μάθῃς τὸν ἄξιον ἢ ἀνάξιον· ἀλλ' ὅταν πράττῃς τὸ καλόν, ἔχε πάντας

τοὺς ἀνθρώπους ἴσους· διότι διὰ τοῦ τοιούτου τρόπου θέλεις ἑλκύσει καὶ τοὺς ἀναξίους εἰς τὸ καλόν· ἐπειδὴ ταχέως ἡ ψυχὴ ἕλκεται ἐκ τῶν σωματικῶν εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν συνέτρωγεν εἰς τὰς τραπέζας μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ δὲν προετίμα τοὺς ἀξίους ἐκ τῶν ἀναξίων, ἵνα ἑλκύσῃ διὰ τούτου τοῦ τρόπου ἅπαντας εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τῶν σωματικῶν, πλησιάσωσιν εἰς τὰ πνευματικά. Διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν λοιπὸν ἔχε καὶ σὺ ἴσους εἰς τὸ καλὸν καὶ εἰς τὴν τιμὴν ἅπαντας τοὺς ἀνθρώπους, κἂν Ἰουδαῖος ὑπάρχῃ, κἂν ἄπιστος, κἂν φονεύς, καὶ μάλιστα διότι εἶναι ἀδελφός σου, καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς φύσεως, ἀλλ' ἀπεπλανήθη ἀγνώστως τῆς ἀληθείας.

Ὅταν πράττῃς εἴς τινα τὸ καλόν, μὴ περιμένῃς παρ' αὐτοῦ ἀμοιβήν, καὶ θέλεις ἀνταμειφθῇ παρὰ Θεοῦ καὶ διὰ τὰ δύο, (καὶ ὅτι ἔκαμες τὸ καλόν, καὶ ὅτι δὲν ἀπήτησες ἀμοιβήν)· καὶ εἰ δυνατόν, μήτε διὰ τὴν μέλλουσαν ἀνταμοιβὴν πράττε τὸ καλόν. Ἐὰν θέσῃς εἰς τὴν ψυχήν σου τὸν ὅρον τῆς πτωχείας, καὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἐλευθερωθῇς ἐκ τῶν πολλῶν φροντίδων, καὶ διὰ τῆς πτωχείας σου γίνῃς ἀνώτερος τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, πρόσεχε, μὴ διὰ τὴν φιλοπτωχείαν ἀγαπήσῃς πάλιν τὴν κτῆσιν τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, ἵνα κάμῃς δῆθεν ἐλεημοσύνην, καὶ βάλῃς τὴν ψυχήν σου εἰς ταραχήν, λαμβάνων παρ' ἑνός, καὶ δίδων εἰς ἄλλον, καὶ ἀφανίσῃς τὴν τιμὴν τῆς ἀρετῆς σου διὰ τῆς ὑποταγῆς τῆς ζητείας, καὶ ἐκπέσῃς ἐκ τῆς ἐλευθερίας σου, καὶ ἐκ τῆς εὐγενείας τῆς διανοίας σου διὰ τῆς φροντίδος τῶν βιωτικῶν πραγμάτων· διότι ὁ βαθμὶς τῆς θέσεώς σου ὑπάρχει ἀνωτέρα τῆς βαθμίδος τῶν ἐλεημόνων ἀνθρώπων· μή, σὲ παρακαλῶ! μὴ ὑποταγῇς εἰς τοῦτο· καθότι ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι ὁμοία τῇ παιδοτροφίᾳ τῶν κοσμικῶν, ἡ δὲ μετὰ τῆς πτωχείας συνοδευομένη ἡσυχία ὑπάρχει ἡ ἀκρότης τῆς τελειότητος. Ἐὰν ἔχῃς πράγματα, διασκόρπισον αὐτὰ διὰ μιᾶς, εἰ δὲ καὶ δὲν ἔχῃς, μὴ θέλε νὰ ἔχῃς. Καθάρισον τὸ κελλίον σου ἐκ τῆς τρυφῆς τῶν φαγητῶν καὶ ποτῶν, καὶ ἐκ τῶν περιττῶν πραγμάτων· διότι τοῦτο σὲ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἐγκράτειαν καὶ χωρὶς νὰ θέλῃς· ἐπειδὴ ἡ ἔλλειψις τῶν πραγμάτων διδάσκει τὸν ἄνθρωπον τὴν ἐγκράτειαν· ἀλλ' ὅταν ἔχωμεν ἀφθονίαν ὅλων τῶν πραγμάτων, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐγκρατευθῶμεν.

Ὅσοι ἐνίκησαν τὸν ἐξωτερικὸν πόλεμον τῶν αἰσθήσεων, οὗτοι ἠλευθερώθησαν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ φόβου, καὶ οὐδὲν πρᾶγμα παραβιάζει αὐτούς, ἀλλ' οὔτε φοβοῦνται τὸν πόλεμον, οὔτε τὸν ἐσωτερικόν, οὔτε τὸν ἐξωτερικόν, ἤγουν οὔτε τὸν φανερόν, οὔτε τὸν κρυπτόν· καὶ ἐνταῦθα πόλεμον λέγω ἐκεῖνον, ὅστις διεγείρεται ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς ἀμελείας κατὰ τῆς ψυχῆς· ἐπειδὴ λέγει καὶ ἀκούει τις

πολλὰ καὶ διάφορα, τὰ ὁποῖα εἰσερχόμενα εἰς τὴν ψυχήν, προξενοῦσι τύφλωσιν εἰς αὐτήν, καὶ ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ταύτης ταραχῆς σκοτιζομένη, δὲν δύναται νὰ προσέχῃ εἰς ἑαυτὴν ἐν καιρῷ τοῦ ἀφανοῦς πολέμου, τοῦ κινουμένου κατ' αὐτῆς, οὐδὲ διὰ τῆς γαλήνης νὰ νικήσῃ τοὺς ἐσωτερικοὺς λογισμούς· διότι ὅταν τις κλείσῃ τὰς θύρας τῆς πόλεως, τουτέστι τὰς αἰσθήσεις, τότε, μὴ φοβούμενος τοὺς ἔξω τῆς πόλεως εὑρισκομένους ἐχθρούς, πολεμεῖ μετὰ θάρρους τοὺς ἐσωτερικούς.

Μακάριος, ὅστις ἠξεύρει ταῦτα, καὶ ἐμμένει εἰς τὴν ἡσυχίαν, καὶ δὲν ταράσσεται εἰς τὰς πολλὰς αὐτοῦ ἐργασίας, ἀλλὰ μετέστρεψε πάσας τὰς σωματικὰς αὐτοῦ πράξεις εἰς ἕνα μόνον σκοπόν, τὸν τῆς προσευχῆς· καὶ πιστεύει, ὅτι ὅσον ἐργάζεται μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔχει πᾶσαν αὐτοῦ τὴν σπουδὴν καὶ φροντίδα νύκτα καὶ ἡμέραν εἰς αὐτόν, δὲν θέλει στερηθῆ οὐδενὸς ἐκ τῶν ἀναγκαίων τοῦ σώματος πραγμάτων· καθόσον δι' αὐτὸν ἀπέχει ἐκ τοῦ περισπασμοῦ, καὶ ἐκ πάσης ἄλλης σωματικῆς ἀσχολίας. Ἐὰν δέ τις δὲν δύναται νὰ ὑπομένῃ εἰς τὴν ἡσυχίαν ἄνευ ἐργοχείρου, ἂς ἐργάζηται ὀλίγον, μεταχειριζόμενος τὸ ἐργόχειρον ὡς βοηθόν, ὄχι ὅμως καὶ νὰ πλεονεκτῆ διὰ τὸ κέρδος· διότι τὸ ἐργόχειρον διωρίσθη ὑπὸ τῶν πατέρων διὰ τοὺς ἀσθενεῖς κατὰ τὸν λογισμόν, εἰς δὲ τοὺς τελείους προξενεῖ ταραχήν· κυρίως δὲ οἱ θεῖοι πατέρες διώρισαν τὸ ἐργόχειρον διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ἀμελεῖς εἰς τὰ ψυχικά, καὶ ὄχι ὡς πρᾶγμα ἀναγκαῖον.

Καθ' ὃν καιρὸν ὁ Θεὸς κατανύσσει τὴν καρδίαν σου, δίδου σεαυτὸν εἰς ἀκαταπαύστους μετανοίας καὶ γονυκλισίας, καὶ μὴ ἀφήσῃς τὴν καρδίαν σου νὰ φροντίζῃ περὶ σωματικοῦ πράγματος, ὅταν ἀρχίσωσιν οἱ δαίμονες νὰ σὲ πείθωσιν ὅπως εἰς ἄλλα ἀπασχοληθῇς τὸν νοῦν, καὶ τότε ἴδε καὶ θαύμασον, τί μέλλει ἐκ τούτου νὰ προκύψῃ εἰς σέ. Κανὲν ἄλλο πρᾶγμα δὲν ὑπάρχει ἀνώτερον καὶ κοπιαστικώτερον εἰς τοὺς ἀσκητικοὺς ἀγῶνας, τὸ ὁποῖον φθονοῦσι πολὺ οἱ δαίμονες, ὅσον τὸ νὰ ρίψῃ τις ἑαυτὸν ἔμπροσθεν τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ παρακαλῇ νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ νὰ γίνῃ ὡς κατάδικος, δεδεμένος ὀπίσω ἔχων τὰς χεῖρας. Θέλεις νὰ μὴ ψυχρανθῇ ἡ θερμότης τῆς καρδίας σου, καὶ νὰ μὴ στερηθῇς τὰ δάκρυα; οἰκονόμησον τὸν ἑαυτόν σου εἰς ταῦτα, καὶ θέλεις εἶσαι μακάριος, ὦ ἄνθρωπε, ἐὰν φροντίσῃς νύκτα καὶ ἡμέραν περὶ τῶν ὅσων σοὶ εἶπον, καὶ δὲν ζητήσῃς ἕτερόν τι ἐκτὸς τούτων· καθότι τότε ἀνατελεῖ ἐντός σου τὸ φῶς, καὶ ταχέως λάμψει ἡ δικαιοσύνη σου, καὶ ἔσῃ ὡς ἠνθισμένος παράδεισος, καὶ ὡς πηγὴ ὕδατος μὴ στερουμένου.

Βλέπε, ὁποῖα καλὰ γεννῶνται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῶν ἀγώνων. Πολλάκις ἐνῷ ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκεται γονατιστὸς εἰς προσευχήν, ἔχων τὰς χεῖρας ἐξηπλωμένας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἀτενίζων

εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔχων συγκεντρωμένας πάσας αὐτοῦ τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τὸν νοῦν εἰς τὸν Θεόν, καὶ δέεται καὶ παρακαλεῖ μετὰ κατανύξεως καὶ δακρύων τὸν Θεόν, αἴφνης κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν κινεῖται εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἡδονή τις καὶ γλυκύτης ἄπειρος, καὶ εὐθὺς παραλύονται τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ σκεπάζονται οἱ ὀφθαλμοί, τὸ μὲν πρόσωπον νεύει πρὸς τὴν γῆν, αἱ δὲ ἐνθυμήσεις καὶ οἱ λογισμοὶ αὐτοῦ μεταλλάσσονται, ὥστε δὲν δύναται πλέον νὰ κάμῃ μετανοίας ἐκ τῆς πολλῆς αὐτοῦ χαρᾶς, ἥτις κινεῖται εἰς ὅλον αὐτοῦ τὸ σῶμα. Πρόσεχε, ὦ ἄνθρωπε, εἰς ὅσα ἀναγινώσκεις· διότι ἐὰν δὲν ἀγωνισθῇς καὶ κοπιάσῃς, δὲν εὑρίσκεις ταῦτα τὰ καλά· καὶ ἐὰν δὲν κρούσῃς μετὰ θερμότητος τὴν θύραν, καὶ ἐὰν δὲν ἀγρυπνήσῃς διηνεκῶς ἔξωθεν αὐτῆς, δὲν θέλεις εἰσακουσθῆ.

Τίς λοιπὸν ἤδη ἀκούων ταῦτα ἤθελεν ἐπιθυμήσει τὴν δι' ἔργων γινομένην πρακτικὴν ἀρετήν; παρὰ ἐκεῖνος μόνος βέβαια, ὁ ὁποῖος δὲν δύναται νὰ ὑπομένῃ εἰς τὴν ἡσυχίαν· ἀλλ' ὅμως ἐάν τις δὲν δυνηθῇ μεθ' ὑπομονῆς νὰ κοπιάσῃ εἰς τὴν ἡσυχίαν, (διότι τὸ νὰ ἡσυχάζῃ τις ἐντὸς τῆς θύρας τοῦ κελλίου αὐτοῦ, εἶναι θεῖον χάρισμα), ἂς ὁδεύῃ τὴν δευτέραν ὁδὸν τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς τοὐλάχιστον, ἵνα μὴ μένῃ στερημένος καὶ τῶν δύο πολιτειῶν, αἵτινες φέρουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ζωήν. Ἕως ὅτου δὲν ἀποθάνει ὁ ἔξω ἄνθρωπος ἀφ' ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἀπὸ πᾶσαν σωματικὴν ἐργασίαν, καὶ ἐὰν ἐπίσης δὲν ἀποθάνῃ καὶ ὁ ἔσω ἄνθρωπος ἀπὸ τὰς κακὰς ἐνθυμήσεις, καὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμούς, καὶ ἐὰν δὲν ἐξαφανισθῇ ἡ φυσικὴ κίνησις τοῦ σώματος, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ κινήσῃ εἰς τὴν καρδίαν τὴν ἡδονὴν τῆς ἁμαρτίας, δὲν θέλει κινηθῆ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ γλυκύτης τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ δὲν θέλουσι καθαρισθῆ τὰ μέλη αὐτοῦ εἰς ταύτην τὴν ζωήν, καὶ δὲν θέλει συλλάβει τὰ θεῖα νοήματα εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, οὔτε θέλει αἰσθανθῆ αὐτά, ἀλλ' οὔτε θέλει γνωρίσει αὐτὰ ποσῶς. Ἕως ὅτου δὲν ἐξαφανίσει τις ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ τὴν φροντίδα τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, ἐκτὸς τῆς ἀναγκαίας χρείας τοῦ σώματος, τὴν ὁποίαν ὀφείλει ν' ἀφήσῃ εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, δὲν θέλει κινηθῆ εἰς αὐτὸν ἡ πνευματικὴ μέθη, οὔτε θέλει αἰσθανθῆ τὴν μωρίαν ἐκείνην, διὰ τῆς ὁποίας παρηγορεῖτο ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Ταῦτα δὲ εἶπον, ὄχι ἵν' ἀποκόψω τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἑκάστου, ὅτι δηλαδὴ ἐὰν δὲν φθάσῃ τις εἰς τὴν τελειότητα, δὲν θέλει ἀξιωθῆ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν θέλει εὕρει παρηγορίαν, μὴ γένοιτο· καθότι ἀρκεῖ τις ἐν ἀληθείᾳ νὰ μισήσῃ τὰ ἄτοπα αὐτοῦ ἔργα, καὶ ν' ἀπομακρυνθῇ ἐκ τούτων παντελῶς, καὶ ἑπομένως νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ καλὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, καὶ εἰς ὀλίγον καιρὸν αἰσθάνεται τὴν θείαν βοήθειαν· ἐὰν δὲ ἀγωνισθῇ καὶ ὀλίγον τι περισ-

σότερον, θέλει εὕρει παρηγορίαν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ θέλει ἐπιτύχει τὴν ἄφεσιν τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν, καὶ ἀξιωθῇ τῆς θείας χάριτος, καὶ θέλει ἀπολαύσει πλῆθος ἀγαθῶν· ἀλλ' οὗτος ὑπάρχει ὁπωσδήποτε κατώτερος κατὰ σύγκρισιν πρὸς τὴν τελειότητα ἐκείνου, ὅστις ἀπεχωρίσθη καὶ ἀπεμακρύνθη ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ εὗρεν ἐντὸς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τὸ μυστήριον τῆς αἰωνίου μακαριότητος, καὶ ἔφθασε νὰ γνωρίσῃ καὶ ν' ἀπολαύσῃ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, διὰ τὸ ὁποῖον ἦλθεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΔ΄.

Περὶ σημείων καὶ ἐνεργημάτων τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

Η ΑΓΑΠΗ τοῦ Θεοῦ ὑπάρχει θερμὴ εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς ἰδιότητα, καὶ ὅταν ἐπιπέσῃ εἴς τινα ἀγωνιστὴν ὑπερβολικῶς, κάμνει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκστατικήν· διὰ τοῦτο δὲν δύναται ἡ καρδία ἐκείνου, ὅστις ᾐσθάνθη αὐτήν, ν' ἀποχωρισθῇ ἐξ αὐτῆς· ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ποσότητος τῆς ἀγάπης, τῆς ἐπελθούσης αὐτῷ, φαίνεται εἰς αὐτὸν ἀσυνήθης τις ἐναλλαγή. Τὰ δὲ αἰσθητὰ αὐτῆς σημεῖα εἶναι τὰ ἑξῆς. Γίνεται τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου κόκκινον ὡς φῶς, καὶ χαροποιόν· τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ θερμαίνεται, καὶ ἀποφεύγει ἐξ αὐτοῦ πᾶς φόβος, καὶ πᾶσα συστολή, καὶ γίνεται ὡς ἐκστατικός, καὶ ἡ περιορίζουσα τὸν νοῦν δύναμις ἐκλείπει, καὶ γίνεται ὡς μωρός· νομίζει τὸν φοβερὸν θάνατον ὡς χαράν· ἡ δὲ θεωρία τοῦ νοὸς αὐτοῦ δὲν παύει ποσῶς ἐκ τῆς ἐνθυμήσεως τῶν οὐρανίων πραγμάτων, καὶ χωρὶς νὰ εὑρίσκηται εἰς τοὺς οὐρανούς, ὁμιλεῖ, ὡς νὰ ὑπάρχῃ ἐκεῖ, μὴ βλεπόμενος παρά τινος· ἡ δὲ φυσικὴ αὐτοῦ γνῶσις καὶ ὅρασις φεύγουσιν ἐξ αὐτοῦ, καὶ δὲν αἰσθάνεται τὴν κίνησίν του, διὰ τῆς ὁποίας ἐνεργεῖ αἰσθητῶς εἰς τὰ πράγματα· ἐπειδὴ ἂν καὶ φαίνεται, ὅτι πράττει τι, δὲν αἰσθάνεται αὐτὸ τελείως, ὡς ἔχων τὸν νοῦν αὐτοῦ μετέωρον εἰς τὴν θεωρίαν· ἡ δὲ διάνοια αὐτοῦ πάντοτε ὡς νὰ εὑρίσκηται καὶ νὰ συνομιλῇ μετ' ἄλλου τινός.

Ταύτην τὴν πνευματικὴν μέθην ἐμεθύσθησάν ποτε οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, καὶ οἱ μάρτυρες, ἐξ ὧν οἱ μὲν ἅγιοι ἀπόστολοι περιῆλθον ὅλον τὸν κόσμον κοπιῶντες καὶ ἀγωνιζόμενοι καὶ ὀνειδιζόμενοι· οἱ δὲ ἅγιοι μάρτυρες, κατακοπτόμενοι τὰ μέλη, ἔχυσαν τὰ αἵματα αὐτῶν ὡς ὕδατα ποταμῶν, καὶ πάσχοντες τὰ δεινότερα κολαστήρια, δὲν ἀπέκαμον, ἀλλὰ γενναίως ὑπέφερον αὐτά, καὶ ἐνῷ ὑπῆρχον σοφοί, ἐνο-

μίσθησαν ὡς ἀμαθεῖς καὶ ἀνόητοι. Καὶ ἄλλοι πάλιν ἐπλανήθησαν εἰς τὰς ἐρημίας καὶ εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς τὰς ὀπὰς τῆς γῆς μετὰ διαφόρων ἐπιπλάστων ἀταξιῶν, ἐνῷ ἦσαν εὔτακτοι καὶ φρόνιμοι. Ταύτην αὐτῶν τὴν ἀνοησίαν εἴθε ν' ἀξιώσῃ ὁ Θεὸς νὰ φθάσωμεν καὶ ἡμεῖς.

Πρὶν νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν πόλιν τῆς ταπεινώσεως, ἐὰν ἴδῃς, ὅτι ἀνεπαύθης ἐκ τῆς ἐνοχλήσεως τῶν παθῶν, μὴ πιστεύσῃς εἰς τὸν ἑαυτόν σου· διότι ὁ ἐχθρός σ' ἔστησε παγίδα, ἵνα σ' ἐξαπατήσῃ· ἀλλὰ μετὰ τὴν μικρὰν ἐκείνην ἀνάπαυσιν περίμενε μεγαλυτέραν ἐνόχλησιν καὶ ταραχὴν τῶν παθῶν· ἐπειδὴ ἐὰν δὲν κατορθώσῃς πάσας τὰς ἀρετάς, ἕως ὅτου νὰ φθάσῃς τὴν ἀρετὴν τῆς ἁγίας ταπεινώσεως, μὴ ἐλπίζῃς νὰ εὕρῃς ἀνάπαυσιν ἐκ τῶν κόπων σου, οὐδὲ θέλεις ἔχει ἄνεσιν ἐκ τῶν ἐπιβουλῶν τῶν ἐχθρῶν σου. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἀξίωσον ἡμᾶς νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς ἁγίας ταπεινώσεως. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΕ΄.

Περὶ ὑπομονῆς, ἥτις γίνεται διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ πῶς εὑρίσκεται εἰς αὐτὴν τὴν ἀγάπην ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

ΟΣΟΝ ὁ ἄνθρωπος καταφρονεῖ τοῦτον τὸν κόσμον, καὶ καταγίνεται εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ μετὰ σπουδῆς, τοσοῦτον καὶ ἡ θεία πρόνοια πλησιάζει εἰς αὐτόν, καὶ κρυπτῶς αἰσθάνεται τὴν βοήθειαν αὐτῆς, καὶ δίδονται αὐτῷ καθαροὶ λογισμοί, ἵνα καταλάβῃ αὐτήν· καὶ ἐάν τις ἑκουσίως στερηθῇ τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου, καθ' ὅσον στερεῖται τούτων, κατὰ τοσοῦτον τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἀκολουθεῖ αὐτῷ, καὶ βαστάζει αὐτὸν ἡ θεία φιλανθρωπία. Ἔστω δεδοξασμένον τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὅστις σώζει ἡμᾶς καὶ διὰ τῶν δεξιῶν μέσων, καὶ διὰ τῶν ἀριστερῶν, καὶ δίδει ἡμῖν ἀφορμὴν δι' ὅλων τούτων τῶν μέσων πρὸς εὕρεσιν τῆς ζωῆς ἡμῶν· διότι ὅσοι ἀσθενοῦσι κατὰ τὸ θέλημα, καὶ δὲν δύνανται νὰ ἐπιτύχωσι τῆς αἰωνίου ζωῆς, καθοδηγεῖ τὰς ψυχὰς αὐτῶν δι' ἀκουσίων θλίψεων εἰς τὴν ἀρετήν· ἐπειδὴ καὶ ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος Λάζαρος δὲν ἐστερεῖτο τῶν ἀγαθῶν τούτου τοῦ κόσμου ἑκουσίως, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ὑπῆρχε πληγωμένον, καὶ συγχρόνως δύο πάθη ἐμάστιζον αὐτόν, ἕκαστον τῶν ὁποίων ὑπῆρχε χειρότερον τοῦ ἄλλου, καὶ ὅμως ὕστερον ἐτιμήθη εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ. Ὁ Θεὸς πάντοτε ὑπάρχει πλησίον εἰς τὰς λυπηρὰς καρδίας ἐκείνων,

οἵτινες μετὰ θλίψεως καὶ στενοχωρίας φωνάζουσι πρὸς αὐτόν, καὶ ἐάν ποτε στενοχωρήσῃ αὐτοὺς εἰς τὰ σωματικά, ἢ δι' ἄλλου τινὸς τρόπου δοκιμάσῃ αὐτούς, (ἕως ὅτου ἠθέλομεν συνηθίσει εἰς αὐτά· πράττει δὲ τοῦτο πρὸς βοήθειαν ἡμῶν ὡς ὁ ἰατρὸς ἐκεῖνος, ὅστις κόπτει τὰ μέλη τοῦ ἀσθενοῦντος βαρέως, καὶ πραγματεύεται εἰς αὐτὸν τὴν ὑγείαν αὐτοῦ), ἀλλ' ὅμως κατὰ τὴν ψυχὴν δεικνύει πολλὴν φιλανθρωπίαν ὁ Κύριος εἰς αὐτοὺς κατ' ἀναλογίαν τῆς σκληρότητος τῶν θλίψεων αὐτῶν.

Ὅταν λοιπὸν ὁ πόθος τοῦ Χριστοῦ δὲν νικᾷ ἐν σοὶ οὕτω, ὥστε νὰ μένῃς ἀπαθὴς εἰς πάσας τὰς θλίψεις σου διὰ τὴν προερχομένην ἐκ τούτου τοῦ πόθου χαράν, τότε γνώριζε, ὅτι ὁ κόσμος ζῇ εἰς σὲ περισσότερον τοῦ Χριστοῦ· καὶ ὅταν ἡ ἀρρωστία καὶ ἡ πτωχεία, ἢ ὁ ἀφανισμὸς τοῦ σώματος, ἢ ὁ φόβος τῶν βλαπτόντων τὸ σῶμα ταράττωσι τὸν λογισμόν σου, καὶ ἀποκόπτωσιν ἐξ αὐτοῦ τὴν χαράν, τὴν προερχομένην ἐκ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδος σου, καὶ ἐκ τῆς κατὰ Θεὸν φροντίδος, γνώριζε τότε, ὅτι ζῇ εἰς σὲ ἡ ἀγάπη τοῦ σώματος, καὶ ὄχι ἡ τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἐν γένει οὗ τινος πράγματος ὁ πόθος ὑπερτερεῖ εἰς σέ, ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα ζῇ ἐν σοί. Ἐὰν δὲ συμβῇ νὰ ἔχῃς ἀνελλιπῶς ὅλα σου τὰ ἀναγκαῖα, καὶ τὸ σῶμα σου εὔρωστον, καὶ νὰ μὴ φοβῆσαι τοὺς ἐναντίους σου, καὶ εἴπῃς τότε, ὅτι δύνασαι καθαρῶς νὰ ὁδεύσῃς πρὸς τὸν Χριστόν, γνώριζε, ὅτι ὑπάρχεις ἀσθενὴς κατὰ τὸν νοῦν, καὶ στερεῖσαι τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ· καὶ ὄχι, διότι ὑπάρχεις τοιοῦτος, ἐγὼ σὲ κρίνω δι' αὐτό, ἀλλ' ἵνα γνωρίσῃς μᾶλλον κατὰ πόσον ὑπάρχεις ἐλλιπὴς ἐκ τῆς τελειότητος, ἐὰν καὶ ἐν μέρει ἔχῃς τὴν πολιτείαν τῶν ἁγίων πατέρων τῶν πρὸ ἡμῶν· καὶ μὴ εἴπῃς, ὅτι δὲν εὑρέθη ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου ὁ νοῦς ν' ἀπηλλάγη τελείως ἐκ τῆς σωματικῆς ἀσθενείας. Ὅταν τὸ σῶμα πνίγηται ὑπὸ τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων, νικᾷ ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ τὴν λύπην τῆς διανοίας· καὶ ἂς σιωπήσω ἀπὸ τοῦ νὰ φέρω εἰς ἀπόδειξιν τοὺς ἁγίους μάρτυρας, μὴ τυχὸν δὲν δυνηθῶ νὰ σταθῶ ἐνώπιον τῶν ἀπείρων αὐτῶν παθημάτων, καὶ κατὰ πόσον ἡ ὑπομονὴ αὐτῶν ἐνίκησε τὴν πολλὴν θλίψιν καὶ τὸν πόθον τοῦ σώματος, ὅπερ ἐπήγαζε βέβαια ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ· ἀλλὰ διὰ τὸ νὰ ἦναι αὐτὰ καὶ διὰ μόνης τῆς ἐνθυμήσεως αὐτῶν λυπηρὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐπειδὴ ταράττουσι τὸν νοῦν διὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ πράγματος, ἂς σιωπήσωμεν ταῦτα.

Ἐξετάσωμεν δὲ τοὺς ἀθέους φιλοσόφους λεγομένους· διότι εἷς ἐξ αὐτῶν ἔθηκε νόμον εἰς ἑαυτὸν νὰ φυλάξῃ εἴς τινας χρόνους σιωπήν, ὅπερ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς τῶν ρωμαίων ἐθαύμασε, καὶ ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ αὐτόν. Προσέταξε λοιπὸν νὰ φέρωσι τοῦτον ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν σιωπῶντα καὶ μὴ ἀποκρινόμενον παντελῶς

εἰς ὅσα ἠρώτησεν αὐτόν, ἐθυμώθη ὁ βασιλεύς, καὶ προσέταξε νὰ θανατώσωσιν αὐτόν· διότι δὲν ἐσεβάσθη τὸν θρόνον καὶ τὸν στέφανον τῆς αὐτοῦ δόξης. Ὁ δὲ φιλόσοφος μὴ φοβηθεὶς παντελῶς, ἐφύλαξε τὸν ἑαυτοῦ νόμον, καὶ ἐν ἡσυχίᾳ ἡτοιμάσθη πρὸς τὸν θάνατον. Ὁ δὲ βασιλεὺς προσέταξε τοὺς δημίους, ὅτι εἰ μὲν φοβηθῇ τὸ ξίφος, καὶ λύσει τὸν ἴδιον αὐτοῦ νόμον, νὰ θανατώσωσιν αὐτόν, εἰ δὲ καὶ φυλάξει τὸν νόμον αὐτοῦ, νὰ ἐπιστρέψωσιν αὐτὸν ζῶντα πρὸς αὐτόν. Ὅταν λοιπὸν ἔφθασαν εἰς τὸν ὡρισμένον τόπον τῆς καταδίκης, οἱ διωρισμένοι νὰ θανατώσωσιν αὐτόν, ἠνάγκαζον αὐτὸν νὰ λύσῃ τὸν ἑαυτοῦ νόμον, καὶ νὰ μὴ ἀποθάνῃ· αὐτὸς ὅμως ἐσυλλογίσθη οὕτω, κάλλιον μοὶ εἶναι ν' ἀποθάνω εἰς μίαν στιγμήν, καὶ νὰ φυλάξω τὸν ἴδιόν μου νόμον, διὰ τὸν ὁποῖον τοσοῦτον ἐκοπίασα, παρὰ νὰ νικηθῶ ἐκ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου, καὶ νὰ ἐξυβρίσω τὴν σοφίαν μου καὶ νὰ προξενήσω ἐντροπὴν εἰς ἐμαυτόν, ὅτι ἐξ ἀνάγκης ἔλυσα τὴν σιωπήν, ἵν' ἀποφύγω τὸν θάνατον· ταῦτα σκεφθείς, ἥπλωσεν ἑαυτὸν ἀταράχως, ἵν' ἀποκεφαλισθῇ. Ἐκοινοποιήθησαν ταῦτα εἰς τὸν βασιλέα, ὅστις, θαυμάσας εἰς τοῦτο, ἀπέλυσεν αὐτὸν μετὰ σεβασμοῦ. Ἄλλοι δὲ πάλιν ἐκ τῶν φιλοσόφων τούτων παντελῶς κατεπάτησαν τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν· καὶ ἕτεροι μετὰ πρᾳότητος ὑπέμειναν τὰς ὕβρεις καὶ τὰς κατηγορίας· καὶ ἄλλοι ὑπέφεραν ἀλύπως δεινὰς ἀρρωστίας· καὶ ἕτεροι εἰς θλίψεις καὶ εἰς μεγάλας δυστυχίας ἔδειξαν ὑπομονὴν μεγίστην. Καὶ ἐὰν αὐτοὶ ὑπέμειναν ταῦτα διὰ δόξαν καὶ ἐλπίδα ματαίαν, πόσον μᾶλλον ἡμεῖς οἱ μοναχοὶ ὀφείλομεν νὰ ὑπομένωμεν τὰ παρόμοια, ἢ καὶ περισσότερα, οἵτινες προσεκλήθημεν παρὰ Θεοῦ, ἵνα γίνωμεν κοινωνοὶ τῶν παθημάτων καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ; Τῆς ὁποίας δόξης εἴθε ν' ἀξιωθῶμεν διὰ τῶν εὐχῶν καὶ πρεσβειῶν τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων οἵτινες διὰ πολλῶν ἱδρώτων καὶ κόπων εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΣΤ΄.

Περὶ ἀδιακόπου νηστείας, καὶ τοῦ νὰ συνάζῃ τις ἑαυτὸν εἰς ἕνα τόπον· καὶ πόσα καλὰ προέρχονται ἐκ τούτου· καὶ ὅτι μετὰ γνώσεως καὶ διακρίσεως ἔμαθε ταῦτα ὁ θεῖος πατήρ.

ΕΠΕΙΔΗ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπειράσθην καὶ διὰ τῶν δεξιῶν καὶ διὰ τῶν ἀριστερῶν μέσων, καὶ ἐδοκίμασα πολλὰ καὶ ἐκ τῶν δύο τούτων τρόπων, καὶ ἔλαβον πολλὰς καὶ ἀναριθμήτους πληγὰς ἐκ τοῦ ἐναν-

τίου μέρους, καὶ ἠξιώθην κρυπτῶς μεγάλης ἀντιλήψεως καὶ βοηθείας παρὰ Θεοῦ, ἐδοκίμασα ὁ ἴδιος ὡς ἐκ τῆς πολυκαιρίας, καὶ ἔμαθον διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ταῦτα τὰ ἑξῆς. Ὅτι τὸ θεμέλιον πάντων τῶν καλῶν ἔργων, καὶ ἡ ἀνακάλεσις τῆς ψυχῆς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου, καὶ ἡ ὁδὸς ἡ φέρουσα τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ φῶς καὶ εἰς τὴν ζωήν, συνίστανται εἰς τοὺς ἑπομένους δύο τρόπους· πρῶτον εἰς τὸ νὰ περιμαζεύσῃ τις ἑαυτόν, καὶ νὰ ἡσυχάσῃ εἰς ἕνα τόπον· καὶ δεύτερον εἰς τὸ νὰ νηστεύῃ πάντοτε, ἤγουν εἰς τὸ νὰ κανονίσῃ σοφῶς καὶ φρονίμως ἑαυτὸν νὰ τρώγῃ μετὰ ἐγκρατείας, μὴ ἐξερχόμενος συχνάκις ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ, καὶ ἀδιαλείπτως καταγινόμενος εἰς τὴν φροντίδα καὶ μελέτην τοῦ Θεοῦ. Ἐκ τούτων τῶν δύο τρόπων κατορθοῦται ἡ ὑποταγὴ τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων· ἐκ τούτων ἡ νῆψις τοῦ νοός· ἐκ τούτων ἡμεροῦνται τὰ ἄγρια πάθη, τὰ ὁποῖα κινοῦνται εἰς τὸ σῶμα· ἐκ τούτων προέρχεται ἡ πρᾳότης τῶν λογισμῶν· ἐκ τούτων αἱ καθαραὶ καὶ φωτειναὶ κινήσεις τοῦ νοός· ἐκ τούτων ἡ πρὸς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς σπουδὴ καὶ προθυμία· ἐκ τούτων τὰ ὑψηλὰ καὶ λεπτὰ νοήματα· ἐκ τούτων τὰ εἰς πάντα καιρὸν ἄμετρα δάκρυα· ἐκ τούτων ἡ ἐνθύμησις τοῦ θανάτου· ἐκ τούτων ἡ καθαρὰ σωφροσύνη, ἡ ἀπέχουσα τελείως ἐκ πάσης αἰσχρᾶς φαντασίας, ἥτις ταράττει τὴν διάνοιαν· ἐκ τούτων ἡ ὀξυδερκία καὶ ἡ ταχύτης τοῦ νοὸς εἰς τὸ νὰ προβλέπῃ τὰ μέλλοντα· ἐκ τούτων τὰ βαθύτερα καὶ μυστικὰ νοήματα, ἅτινα ὁ νοῦς ἀνευρίσκει εἰς τὰς θείας γραφάς· ἐκ τούτων αἱ ἐσωτερικαὶ κινήσεις, αἱ συμβαίνουσαι εἰς τὴν ψυχήν, καὶ ἡ διάγνωσις καὶ διάκρισις τῶν πονηρῶν πνευμάτων καὶ τῶν ἁγίων δυνάμεων· ἐκ τούτων ἡ διάκρισις τῶν ἀληθινῶν ὁράσεων ἀπὸ τῶν ματαίων φαντασιῶν· ἐκ τούτων προέρχεται ὁ φόβος καὶ ἡ προσοχὴ τῶν ὁδῶν καὶ τρόπων τῆς ἀρετῆς, οἵτινες κόπτουσι τὴν ῥαθυμίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν, καὶ ἐξάπτουσι τὴν φλόγα τοῦ ζήλου, ἡ ὁποία καταπατεῖ πάντα κίνδυνον, καὶ διαβαίνει πάντα φόβον· ἐκ τούτων ἡ θέρμη, ἡ καταφρονοῦσα πᾶσαν ἐπιθυμίαν, καὶ ἐξαλείφουσα αὐτὴν ἐκ τοῦ νοός, καὶ προξενοῦσα λησμονησίαν πάσης ἐνθυμήσεως τῶν παρελθόντων καὶ παρερχομένων πραγμάτων· καὶ ἐν γένει, ἐκ τούτων προέρχεται ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἡ χαρὰ τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ἀνάπαυσις μετὰ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ὅστις παραμελεῖ τὰς δύο ταύτας ἀρετάς, ἃς ηὕρη καλῶς, ὅτι ὄχι μόνον ζημιοῖ ἑαυτὸν ἐξ ὅλων τούτων τῶν προειρημένων καλῶν, ἀλλὰ διασείει καὶ τὸ θεμέλιον πασῶν τῶν ἄλλων ἀρετῶν. Καὶ καθὼς αὗται αἱ δύο ἀρεταὶ εἶναι ἀρχὴ καὶ κεφαλὴ τῆς θείας ἐργασίας εἰς τὴν ψυχήν, καὶ θύρα καὶ ὁδὸς πρὸς τὸν Χριστόν, ἐάν τις φυλάξῃ αὐτὰς μεθ' ὑπομονῆς· οὕτω καὶ ἐάν τις καταφρονήσῃ καὶ παραμελήσῃ αὐτάς, καταντᾷ εἰς τὰ ἑπόμενα δύο ἐναντία τούτων· λέ-

γω δέ, εἰς τὸ νὰ περιφέρηται καὶ νὰ περιπατῇ τῇδε κἀκεῖσε ὡς ἄνυδρον νέφος, καὶ εἰς τὸ νὰ γαστριμαργῇ πάντοτε ἀσέμνως· καὶ ταῦτα τὰ δύο εἶναι ἀρχαὶ καὶ ἐναντίαι τῶν προειρημένων καλῶν, καὶ διδοῦσι χώραν εἰς τὰ πάθη νὰ διεγείρωνται κατὰ τῆς ψυχῆς.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἀρχὴ τῆς ἀκαταστασίας ἐξ ἀρχῆς λύει τὰς αἰσθήσεις, αἵτινες εἶχον ὑποταγῇ, ἐκ τῶν δεσμῶν τῆς συστολῆς· καὶ τί λοιπὸν συμβαίνει ἐκ τούτου; Ἐκ τούτου συμβαίνουσιν αἱ ἄτοποι συναναστροφαί, καὶ οἱ ἀπροσδόκητοι πλησιόχωροι περίπατοι, καὶ ἡ ταραχὴ τῶν δυνατῶν κυμάτων τῶν λογισμῶν, ἥτις διεγείρεται ἐκ τῆς ὁράσεως τῶν διαφόρων προσώπων καὶ πραγμάτων, καὶ ἡ ταχεῖα πύρωσις τῶν ὀφθαλμῶν, ἥτις κυριεύει τὸ σῶμα, καὶ προξενεῖ εἰς αὐτὸ εὔκολα πτώματα καὶ συγκαταθέσεις εἰς τὸν νοῦν· ἐκ τούτου συμβαίνουσι λογισμοὶ ἀκράτητοι, ἐπισπεύδοντες τὰς αἰσχρὰς πτώσεις, καὶ ἡ ψυχρότης τοῦ πόθου τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ὀλίγον κατ' ὀλίγον χαλαρότης εἰς τὴν διαφορὰν τῆς ἡσυχίας, καὶ εἰς τὸ ν' ἀφήσῃ παντελῶς τὸν κανόνα τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ· ἐκ τούτου συμβαίνει ἡ ἀνανέωσις τῶν λησμονηθέντων κακῶν, καὶ ἡ διδαχὴ ἄλλων, τὰ ὁποῖα δὲν ἐγνώριζε, καὶ ἅτινα προέρχονται εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν παντοτεινῶν θεωριῶν τῶν διαφόρων πραγμάτων, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, αἵτινες θεωρίαι προκύπτουσιν εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν διαφόρων ἀντικειμένων, περιερχόμενον ἀπὸ χώρας εἰς χώραν καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ βλέποντα αὐτά· καὶ τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἐνεκρώθησαν ἤδη εἰς τὴν ψυχήν, καὶ διὰ τῆς λησμονησίας τῶν ἐνθυμήσεων τοῦ νοὸς ἠφανίσθησαν, πάλιν ἄρχονται νὰ διεγείρωνται, καὶ νὰ κινῶνται καὶ ν' ἀναγκάζωσι τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἐργασίαν αὐτῶν· καὶ διὰ νὰ μὴ ἀπαριθμῶ καὶ διηγῶμαι ὅλα τὰ λοιπά, ταῦτα μὲν προέρχονται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς πρώτης ἐκείνης αἰτίας, ἤγουν ἐκ τοῦ νὰ περιφέρηται καὶ περιπατῇ τῇδε κἀκεῖσε, καὶ νὰ μὴ ὑπομένῃ τὴν ταλαιπωρίαν τῆς ἡσυχίας.

Τί δὲ προέρχεται καὶ ἐκ τῆς ἄλλης αἰτίας τῆς γαστριμαργίας, ὅπερ ἐστὶν ἔργον τῶν χοίρων; καὶ τί εἶναι τὸ ἔργον τῶν χοίρων, παρὰ τὸ ν' ἀφήσῃ τις ἐλευθέραν τὴν κοιλίαν ἄνευ διαίτης, καὶ νὰ ἔχῃ αὐτὴν πάντοτε πλήρη, καὶ νὰ μὴ προσδιορίσῃ ὅρον καὶ καιρὸν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς χρείας τοῦ σώματος, ὡς οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι; Τί δὲ λοιπὸν προέρχεται ἐκ τούτου; Ἐκ τούτου προέρχεται ζάλη εἰς τὴν κεφαλήν, καὶ βάρος τοῦ σώματος πολὺ μετὰ ἀτονίας τῶν ὤμων· ὅθεν ἀναγκάζεται νὰ παραλείπῃ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ἐπέρχεται αὐτῷ ἡ ὀκνηρία. Ἐκ τούτου προέρχεται ἡ ἀμέλεια εἰς τὰ συνήθη κομβοσχοίνια τοῦ κανόνος, σκότωσις καὶ ψυχρότης τῆς διανοίας, νοῦς χαῦνος καὶ παχὺς καὶ ἀδιάκριτος ὡς ἐκ τῆς ταραχῆς καὶ τῶν πολλῶν σκοτώσεων τῶν λογισμῶν, νέφος παχὺ καὶ σκοτεινὸν ἐξηπλω-

μένον εἰς πᾶσαν τὴν ψυχήν, ἀκηδία πολλὴ εἰς πᾶσαν θείαν ἐργασίαν, ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ἐπειδὴ δὲν ἐγεύθη τὴν γλυκύτητα τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, ἀργία πολλὴ εἰς τὰ ἀναγκαῖα τοῦ σώματος, νοῦς ἀκράτητος περιερχόμενος ὅλην τὴν γῆν, χυμὸς πολὺς συναγόμενος εἰς πάντα τὰ μέλη καὶ μέρη τοῦ σώματος, φαντασίαι ἀκάθαρτοι καὶ αἰσχραὶ κατὰ τὰς νύκτας διὰ φαντασμάτων ἀκαθάρτων καὶ ἀτόπων εἰκόνων, πεπληρωμένων κακῆς ἐπιθυμίας, ἥτις μεταβαίνει εἰς τὴν ψυχήν, καὶ ἐκπληροῖ εἰς αὐτὴν ἀκαθάρτως τὰ ἴδια αὐτῆς θελήματα· καὶ αὐτὴ ἡ στρωμνὴ τοῦ ἀθλίου, καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα αὐτοῦ μολύνονται ἐκ τοῦ πλήθους τῆς αἰσχρᾶς ρεύσεως, ἥτις ἀναβρύει εἰς αὐτὸν ὡς ἀπὸ πηγήν· καὶ τοῦτο δὲν συμβαίνει εἰς αὐτὸν μόνον τὴν νύκτα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμέραν· διότι τὸ σῶμα αὐτοῦ πάντοτε ρέει, καὶ μολύνει τὴν διάνοιαν, ὥστε αὐτὸς ἑκουσίως διὰ τῶν τοιούτων ἐνεργημάτων ἀπαρνεῖται τὴν σωφροσύνην· ἐπειδὴ καὶ ἡ γλυκύτης τοῦ γαργαλισμοῦ ἐνεργεῖται εἰς ὅλον αὐτοῦ τὸ σῶμα μετὰ ἀκαταπαύστου καὶ ἀνυπομόνου πυρώσεως. Πρὸς τούτοις συμβαίνουσιν εἰς αὐτὸν καὶ ἀπατηλοὶ λογισμοί, ζωγραφίζοντες κάλλος προσώπων, καὶ παρακινοῦντες αὐτὸν κατὰ πᾶσαν περίστασιν εἰς αἰσχρὰν πρᾶξιν, γαργαλίζοντες τὸν νοῦν διὰ τῆς συνομιλίας αὐτῶν· αὐτὸς δὲ συνδυάζει ἄνευ τινὸς δισταγμοῦ διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν, ἐσκοτισμένον ἔχων τὸ διακριτικόν· καὶ τοῦτο εἶναι, ὅπερ εἶπεν ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ, τοῦτο εἶναι τὸ ἀνταπόδομα τῆς ἀδελφῆς Σοδόμων, ἥτις ἔτρωγεν ἄρτον μετὰ πλησμονῆς. Περὶ τούτου εἶπε καί τις μέγας τῶν ἔξω σοφῶν, ὅτι ὅστις τρέφει τὸ ἑαυτοῦ σῶμα διὰ τῆς τρυφῆς, αὐτὸς ἐμβάλλει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἰς πόλεμον, καὶ ἐάν ποτε συνέλθη εἰς ἑαυτόν, καὶ ζητήσῃ διὰ τῆς βίας νὰ κρατηθῇ, δὲν δύναται· διότι ἡ ὑπερβολικὴ πύρωσις τῶν κινήσεων τοῦ σώματος, καὶ ἡ βία καὶ ἡ ἀνάγκη τῶν ἐρεθισμῶν αἰχμαλωτίζουσι τὴν ψυχὴν εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν θελήματα. Βλέπεις ἐνταῦθα ψυχολογίαν τῶν σοφῶν ἑλλήνων; Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος σοφὸς εἶπεν, ὅτι ἡ εὐπάθεια τοῦ σώματος μετὰ ἁπαλότητος καὶ ὑγρότητος τῶν ὑπογαστρίων γινομένη, ἑτοιμάζει τὰ πάθη τῆς νεότητος ταχέως νʼ ἀποκτήσῃ αὐτὰ ἡ ψυχή, καὶ περικυκλοῖ αὐτὴν ὁ θάνατος, καὶ ἐμπίπτει εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ.

Ὅταν ἡ ψυχὴ ἐπασχολῆται εἰς τὴν ἐνθύμησιν τῶν πρὸς Θεὸν χρεῶν της, ἐπαναπαύεται εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἐλευθερίαν· αἱ δὲ φροντίδες διὰ τὰ ἀναγκαῖα τοῦ σώματος εἶναι ὀλίγαι, καὶ δὲν μεταμελεῖται διὰ κανὲν πρᾶγμα· ἐπειδὴ ἔχει ὅλην αὐτῆς τὴν πρόνοιαν διὰ τὴν ἀρετήν, κυβερνῶσα δὲ τὰ πάθη καὶ αὐξάνουσα τὴν ἀρετήν, διάγει χαρὰν ἀμέριμνον καὶ ζωὴν ἀγαθὴν εἰς λιμένα ἀκίνδυνον· καθότι αἱ σωματικαὶ ἀπολαύσεις οὐ μόνον ἐνδυναμοῦσι τὰ πάθη, καὶ στερεοῦσιν αὐτὰ ἐναντίον τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκριζοῦσιν αὐτήν· ἐκτὸς δὲ τούτων ἐξάπτουσι τὴν κοιλίαν εἰς ἀκρασίαν καὶ ἀσωτείαν ἄκραν, καὶ παραβιάζουσιν αὐτὴν ποιῆσαι παρὰ τὸν ἁρμόδιον καιρὸν τὴν χρείαν τοῦ σώματος· καὶ ὅστις πολεμεῖται ὑπὸ τῶν τοιούτων, δὲν ὑπομένει ὀλίγην πεῖναν, οὔτε ἐξουσιάζει ἑαυτόν· διότι ἐγένετο αἰχμάλωτος τῶν παθῶν.

Τοιοῦτοι εἶναι οἱ καρποὶ τῆς αἰσχύνης, οἱ προερχόμενοι ἐκ τῆς γαστριμαργίας, οἱ δὲ πρὸ τούτων εἶναι οἱ καρποὶ τῆς ὑπομονῆς, μεθʼ ἧς κάθηται ὁ μοναχὸς εἰς ἕνα τόπον, πολιτευόμενος ἡσύχως. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἐχθρὸς τοῦ καλοῦ γνωρίζων τοὺς καιροὺς τῶν φυσικῶν χρειῶν, καθʼ οὓς ἡ φύσις κινεῖται πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς χρείας αὐτῆς, καὶ ὅτι ὁ νοῦς ἡμῶν πλανᾶται ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἐκ τῆς ἀναπαύσεως τῆς κοιλίας, σπουδάζει καὶ ἀγωνίζεται, παρακινῶν ἡμᾶς, ἵνα ποιήσωμεν προσθήκην εἰς τὰ χρειαζόμενα τοῦ σώματος, καὶ σπείρει εἰς ἡμᾶς σχήματα πονηρῶν λογισμῶν κατὰ τοὺς τοιούτους καιρούς, ὥστε ἐὰν ἡ δυνατόν, νὰ ὑπερισχύσωσι τὰ πάθη, καὶ οὕτω καταφέρει ἡμᾶς εἰς τὸ πτῶμα τῆς ἁμαρτίας. Πρέπει λοιπόν, καθὼς ὁ ἐχθρὸς γνωρίζει τοὺς καιρούς, οὕτω καὶ ἡμεῖς νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, καὶ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἡμετέρας φύσεως, ὅτι ὑπάρχει ἀνίκανος νʼ ἀντιστῇ εἰς τὰς ὁρμὰς καὶ εἰς τὰς κινήσεις κατʼ ἐκείνους τοὺς καιρούς, καὶ εἰς τὴν λεπτότητα τῶν λογισμῶν, οἵτινες φαίνονται ὡς χοῦς κατὰ τὴν λεπτότητα, καὶ ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ βλέπωμεν ἑαυτοὺς ἵνα ἀπαντήσωμεν γενναίως εἰς ὅσα ἡμῖν συμβαίνουσιν· καὶ διὰ τὴν πολλὴν δοκιμασίαν καὶ ταλαιπωρίαν, ἣν ὑπέστημεν πολλάκις ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, πρέπει τοῦ λοιποῦ νὰ μηχανευθῶμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ νὰ μὴ πράττωμεν τὸ θέλημα ἡμῶν διὰ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ σώματος, νικώμενοι ὑπὸ τῆς πείνης· ἀλλὰ κἂν στενοχωρήσῃ καὶ καταβάλῃ ἡμᾶς ἡ πεῖνα, δὲν πρέπει ποσῶς νὰ κινηθῶμεν ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἡσυχίας, οὔτε νὰ μεταβῶμεν ὅπου εὐκολώτερον δυνάμεθα νʼ ἀπολαμβάνωμεν τὰ πρὸς ἀνάπαυσιν τοῦ σώματος, ἀλλʼ οὔτε νὰ ζητῶμεν ἀφορμὰς καὶ αἰτίας, ὅπως φύγωμεν ἐκ τῆς ἐρήμου· καθόσον τὰ τοιαῦτα εἶναι φανεραὶ ἐφευρέσεις τοῦ κοινοῦ ἡμῶν ἐχθροῦ. Ἐὰν δὲ ὑπομείνῃς εἰς τὴν ἔρημον, δὲν θέλεις ἔχει πρόχειρον πειρασμόν· καθότι εἰς τὴν ἔρημον δὲν βλέπεις οὔτε γυναῖκας, οὔτε ἄλλο τι, τὸ ὁποῖον νὰ βλάπτῃ εἰς τὴν διαγωγήν σου, ἀλλʼ οὔτε ἀκούεις ἀπρεπεῖς ὁμιλίας.

Ὦ μοναχέ, ποία σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ σοῦ καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Αἰγύπτου, ἵνα πίῃς τὸ ὕδωρ Γηῶν; νόησον ὅπερ σοὶ λέγω. Δεῖξον εἰς τὸν ἐχθρὸν τὴν ὑπομονήν σου καὶ τὴν δοκιμὴν εἰς τὰ μικρά, ἵνα μὴ ζητήσῃ τὰ μεγάλα· ἔστω σοι ὡς κανὼν ταῦτα τὰ μικρὰ ὅπως διὰ τούτων καταβάλῃς τὸν ἀντίπαλον, ἵνα μὴ παύσῃς, καὶ ἐκεῖνος στή-

ση εἰς σὲ μεγαλυτέρας παγίδας· καθότι ὁ μὴ πειθόμενος εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐξέλθῃ πέντε βήματα ἐκ τοῦ κελλίου του, πῶς θέλει πεισθῇ νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς ἐρήμου, ἢ νὰ πλησιάσῃ εἰς κώμην; καὶ ὁ μὴ καταδεχόμενος νὰ βλέπῃ ἔξω ἐκ τῆς θυρίδος τοῦ ἡσυχαστηρίου του, πῶς θέλει πεισθῇ νὰ ἐξέλθῃ ἐξ αὐτοῦ; καὶ ὁ μόλις τὸ ἑσπέρας πειθόμενος νὰ φάγῃ ἐλαχίστην τροφήν, πῶς θέλει ἐξαπατηθῇ νὰ φάγῃ πρὸ καιροῦ; καὶ ὁ αἰσχυνόμενος νὰ χορτάσῃ ἐκ τῶν ποταπῶν φαγητῶν, πῶς θέλει ἐπιθυμήσει τὰ πολλὰ καὶ παχέα; καὶ ὁ μὴ πειθόμενος νὰ ἴδῃ τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα, πῶς θέλει δελεασθῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ νὰ περιεργάζηται τὰ ξένα κάλλη;

Δῆλον λοιπόν, ὅτι ὅστις ἐξ ἀρχῆς καταφρονεῖ τὰ μικρά, νικᾶται καὶ οὕτω δίδει ἀφορμὴν εἰς τὸν ἐχθρόν, ἵνα πολεμῇ αὐτὸν εἰς τὰ μεγάλα· διότι ὅστις δὲν φροντίζει ποσῶς περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ προσκαίρου ζωῆς, πῶς θέλει φοβηθῇ τὰς κακοπαθείας καὶ τὰς θλίψεις, αἵτινες φέρουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν ποθητὸν θάνατον; Οὗτος ὁ πόλεμος εἶναι τῆς διακρίσεως· καθότι οἱ σοφοὶ καὶ φρόνιμοι δὲν εἰσέρχονται εἰς μεγάλους ἀγῶνας, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑπομονῆς αὐτῶν, τὴν ὁποίαν δεικνύουσιν εἰς τὰ μικρά, προφυλάττουσιν ἑαυτούς, ὥστε νὰ μὴ ἐμπέσωσιν εἰς μεγάλους κόπους.

Πρῶτον μὲν ὁ διάβολος ἀγωνίζεται νὰ καταργήσῃ τὴν ἀδιάλειπτον εὐχὴν τῆς καρδίας, καὶ ἔπειτα πείθει τὸν μοναχὸν νὰ καταφρονήσῃ καὶ τοὺς ὡρισμένους καιροὺς τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ κανόνος, ὅστις γίνεται διὰ προσκυνημάτων καὶ γονυκλισιῶν. Καὶ οὕτω πρῶτον χαυνοῦται ὁ λογισμὸς αὐτοῦ, καὶ συγκατατίθεται νὰ φάγῃ πρὸ τοῦ ὡρισμένου καιροῦ ὀλίγον, καὶ ὕστερον, μετὰ τὴν πτῶσιν ταύτην καὶ τὴν κατάργησιν τῆς ἐγκρατείας αὐτοῦ, κρημνίζεται εἰς ἀκρασίαν καὶ ἀσωτείαν. Ἔτι δὲ καὶ ὅταν ἴδῃ τὴν γύμνωσιν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἢ τὴν καλλονὴν τινὸς τῶν μελῶν του, ἐξερχόμενος ἔξω πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος, ἢ εἰσάγων μετὰ θάρρους τὴν χεῖρα ἐντὸς τῶν ἱματίων του καὶ ψηλαφῶν τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα, πρῶτον μὲν νομίζει τοῦτο μικρόν τι, ἔπειτα ὅμως διεγείρονται εἰς αὐτὸν ἄλλα καὶ ἄλλα... καὶ ἐκεῖνος ὅστις πρότερον ἐφύλαττε τὴν ἀσφάλειαν τοῦ νοὸς αὐτοῦ, καὶ δι᾽ ἓν τούτων ἐλυπεῖτο, ἤδη ἀνοίγει ἐναντίον αὐτοῦ μεγάλας καὶ κακὰς εἰσόδους· διότι οἱ λογισμοί, ἵνα εἴπω ὡς ἐν παραδείγματι, ὁμοιάζουσιν ὡς τὸ ὕδωρ, καὶ ὅσον περιμαζεύονται ἀφ᾽ ὅλα τὰ μέρη, τρέχουσι μετ᾽ εὐταξίας· ἐὰν ὅμως ἐκκλίνωσι τῆς εὐθείας ὁδοῦ, προξενοῦσι πολὺν ἀφανισμὸν καὶ ἐρήμωσιν εἰς τὴν ψυχήν· ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς ἵσταται, καὶ παρατηρεῖ, καὶ περιμένει ἡμέραν καὶ νύκτα ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, καὶ περισκοπεῖ, ποῖον αἰσθητήριον ἤθελεν ἀνοιγῇ, ἵνα εἰσέλθῃ δι᾽ αὐτοῦ εἰς τὴν ψυχήν· καὶ ἐὰν προκύψῃ παρ᾽ ἡμῶν μικρὰ ἀμέλεια εἴς τι τῶν προλεχθέντων,

τότε καὶ αὐτὸς ὁ δόλιος καὶ ἀναιδὴς ῥίπτει καθ᾽ ἡμῶν τὰ ἑαυτοῦ βέλη· καὶ ποτὲ μὲν αὐτὴ ἡ φύσις ἀγαπᾷ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν παρρησίαν, καὶ τὸν γέλωτα, καὶ τὸν μετεωρισμόν, καὶ τὴν ἀμέλειαν εἰς τὰ πνευματικά, καὶ γίνεται εἰς ἡμᾶς πηγὴ τῶν παθῶν, καὶ πρόξενος πολλῆς ταραχῆς, ποτὲ δὲ αὐτὸς ὁ ἐχθρὸς ὑποβάλλει τὰ τοιαῦτα εἰς τὴν ψυχήν. Ἡμεῖς δὲ τοῦ λοιποῦ ἀντὶ τῶν μεγάλων ἀγώνων ἂς ἀναλάβωμεν τοὺς μικροὺς κόπους, τοὺς ὁποίους καταφρονοῦμεν· διότι ἐὰν αὐτοί, ὡς προεῖπον, οἱ παρ᾽ ἡμῶν καταφρονούμενοι μικροὶ κόποι ἀποδιώκουσιν ἀφ᾽ ἡμῶν τόσους μεγάλους ἀγῶνας καὶ κόπους καὶ πολέμους καὶ μεγάλας πληγάς, τίς δὲν θέλει σπεύσει διὰ τῶν μικρῶν τούτων κόπων νὰ εὕρῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τὴν γλυκεῖαν ἀνάπαυσιν;

Ὢ σοφία καὶ φρόνησις, πόσον ὑπάρχεις θαυμαστή, καὶ πῶς μακρόθεν προβλέπεις πάντα· μακάριος ὅστις σ᾽ εὕρει· καθότι ἐλευθεροῦται ἐκ τῆς ἀμελείας τῆς νεότητος. Ὅστις ἐμπορεύεται διὰ μικρᾶς πραγματείας, ἤγουν διὰ μικρᾶς περιποιήσεως τὴν θεραπείαν τῶν μεγάλων παθῶν, καλῶς πράττει· ἐπειδὴ ποτέ τις ἐκ τῶν φιλοσόφων κινηθεὶς μετὰ χαυνότητος εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ γνωρίσας τοῦτο, εὐθὺς διώρθωσεν ἑαυτὸν μετὰ ταχύτητος· ἄλλος δέ τις ἰδὼν αὐτόν, ἐγέλασε διὰ τὸν τρόπον του τοῦτον· ἀλλ᾽ ὁ φιλόσοφος: δὲν ἐφοβήθην, ἀπεκρίθη, δι᾽ ἄλλο τι, ἀλλὰ φοβοῦμαι τὴν καταφρόνησιν· διότι πολλάκις ἡ μικρὰ καταφρόνησις προξενεῖ μεγάλους κινδύνους· τοῦτο δὲ ὅπερ ἔπραξα ἐκτὸς τῆς συνηθείας καὶ τῆς τάξεως, καὶ διώρθωσα πάραυτα ἐμαυτόν, ἔδειξα διὰ τούτου, ὅτι εἰμὶ προσεκτικός, καὶ δὲν καταφρονῶ οὐδὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἄξιον φόβου. Ἀληθῶς τοῦτο ὑπάρχει φιλοσοφία, τὸ νὰ ἦναί τις πάντοτε ἔξυπνος καὶ προσεκτικὸς καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα καὶ μικρά, τὰ γινόμενα ὑπ᾽ αὐτοῦ· διότι θησαυρίζει μεγάλας ἀναπαύσεις εἰς ἑαυτόν· καὶ δὲν κοιμᾶται, ἵνα μὴ συμβῇ τι ἐναντίον εἰς αὐτόν, ἀλλὰ κόπτει τὰς αἰτίας τοῦ πολέμου πρὸ καιροῦ, καὶ ὑπομένει τὴν μικρὰν καὶ ὀλίγην λύπην ἐκ τῶν ἐλαχίστων πραγμάτων, καὶ οὕτω διὰ τῆς μικρᾶς λύπης ἀποφεύγει τὴν μεγάλην.

Οἱ δὲ μωροὶ καὶ ἀνόητοι προτιμῶσι μᾶλλον τὴν ἐνταῦθα μικρὰν ἀνάπαυσιν, παρὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, μὴ γνωρίζοντες, ὅτι κάλλιον εἶναι νὰ ὑποφέρῃ τις παιδεύσεις εἰς τὸν ἀγῶνα, παρὰ ν᾽ ἀναπαυθῇ εἰς στρωμνὴν βασιλικήν, καὶ νὰ κατακριθῇ ὡς ῥάθυμος· διότι οἱ σοφοὶ καὶ φρόνιμοι ἐπιθυμοῦσι μᾶλλον τὸν θάνατον, παρὰ νὰ κατηγορηθῶσιν, ὅτι ἄνευ προσοχῆς ἐξετέλεσάν τι ἔργον· διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ σοφός, γενοῦ προσεκτικὸς καὶ ἔξυπνος, ἵνα φυλάξῃς τὴν ζωήν σου· ἐπειδὴ ὁ ὕπνος ἔχει συγγένειαν μετὰ τῆς διανοίας, καὶ ὑπάρχει εἰκὼν τοῦ ἀληθινοῦ θανάτου. Λέγει δὲ καὶ ὁ θεοφόρος μέγας

Βασίλειος· ὅστις εἰς τὰ μικρὰ αὐτοῦ ἔργα εἶναι ἀμελής, μὴ πιστεύσῃς, ὅτι αὐτὸς θέλει διαπρέψει εἰς τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα.

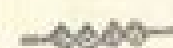
Μὴ ἀμελῇς εἰς ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων μέλλεις νὰ ζήσῃς, μήτε ὀκνήσῃς ν' ἀποθάνῃς ὑπὲρ αὐτῶν· διότι σημεῖον τῆς ἀμελείας εἶναι ἡ μικροψυχία, μήτηρ δὲ τῶν δύο τούτων εἶναι ἡ καταφρόνησις. Δειλὸς ἄνθρωπος σημαίνει, ὅτι νοσεῖ ἐκ δύο ἀσθενειῶν, τῆς φιλοσωματίας, λέγω, καὶ τῆς ὀλιγοπιστίας· ἡ δὲ φιλοσωματία εἶναι σημεῖον τῆς ἀπιστίας· ὁ δὲ νικῶν καὶ τὰ δύο ταῦτα, βεβαιοῦται, ὅτι ὁλοψύχως πιστεύει εἰς τὸν Θεόν, καὶ περιμένει τὰ μέλλοντα ἀγαθά.

Ἐάν τις ἄνευ κινδύνων καὶ ἀγώνων καὶ πειρασμῶν ἐπλησίασεν εἰς τὸν Θεόν, μιμοῦ καὶ σὺ τοῦτον. Ἡ καταφρόνησις τῶν κινδύνων καὶ ἡ γενναιότης τῆς καρδίας προέρχονται ἐξ ἑνὸς τούτων τῶν δύο, ἢ ἐκ τῆς σκληροκαρδίας, ἢ ἐκ τῆς πρὸς Θεὸν πολλῆς πίστεως· καὶ εἰς μὲν τὴν σκληροκαρδίαν ἀκολουθεῖ ἡ ὑπερηφάνεια, εἰς δὲ τὴν πίστιν ἡ ταπεινοφροσύνη τῆς καρδίας. Δὲν δύναταί τις ν' ἀποκτήσῃ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδα, ἐὰν πρότερον ἰδιαιτέρως δὲν τελειώσῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ· διότι ἡ πρὸς Θεὸν ἐλπίς, καὶ ἡ γενναιότης τῆς καρδίας γεννῶνται ἐκ τῆς μαρτυρίας τῆς συνειδήσεως, καὶ ἐκ τῆς ἀληθοῦς μαρτυρίας τῆς διανοίας ἡμῶν ἔχομεν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πεποίθησιν· ἡ δὲ μαρτυρία τῆς διανοίας συνίσταται εἰς τὸ νὰ μὴ κατακρίνηταί τις ὑπὸ τῆς συνειδήσεως, ὅτι ἠμέλησεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶχε χρέος νὰ φυλάξῃ κατὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ· ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν δὲν κατακρίνῃ ἡμᾶς, ἔχομεν παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν. Λοιπὸν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν παρρησία ἀποκτᾶται διὰ τῆς κατορθώσεως τῶν ἀρετῶν, καὶ ἐκ τῆς καλῆς συνειδήσεως. Σκληρὸν βέβαια εἶναι τὸ νὰ δουλεύῃ τις τὸ ἑαυτοῦ σῶμα· ὅστις ὅμως ἠσθάνθη ὀλίγον τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδα, οὗτος πλέον δὲν θέλει καταπεισθῇ ὑπὸ ἀνάγκης τινός, ἵνα δουλεύῃ τοῦτον τὸν σκληρὸν δεσπότην.

Τὸ νὰ σιωπᾷ τις πάντοτε, καὶ τὸ νὰ κάθηται καὶ φυλάττῃ τὴν ἡσυχίαν, προέρχεται ἐκ τούτων τῶν τριῶν αἰτιῶν, ἢ διὰ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων πράττει τοῦτο, ἢ ἐκ τῆς θερμότητος τοῦ ζήλου τῆς ἀρετῆς, ἢ ὅτι ἔχει θείαν τινὰ ἐργασίαν εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ ὁ νοῦς αὐτοῦ ἕλκεται ἐκ ταύτης· ὅστις λοιπὸν δὲν κινεῖται ἐκ τῶν τελευταίων δύο αἰτιῶν, αὐτὸς ἐξάπαντος νοσεῖ τὴν πρώτην ἀσθένειαν τῆς ἀνθρωπίνης δόξης. Ἀρετὴ εἶναι οὐχὶ ἡ φανέρωσις τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων πράξεων, τῶν γενομένων διὰ τοῦ σώματος, ἀλλ' ἡ ἐργασία τῆς σοφωτάτης καρδίας διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἐλπίδος· διότι ὁ ὀρθὸς σκοπὸς ἑνώνει αὐτὴν μετὰ τῶν θεαρέστων ἔργων· ἐπειδὴ ἡ μὲν διάνοια δύναται καὶ ἄνευ σωματικῶν πράξεων νὰ ἐκτελέσῃ τὸ καλόν· τὸ σῶμα ὅμως ἄνευ τῆς σοφίας τῆς καρδίας, ἂν καὶ

κοπιάζῃ δὲν δύναται νὰ ὠφεληθῇ· ἀλλ' ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος, ὅταν εὕρῃ περίστασίν τινα ἀγαθοεργίας, δὲν ὑποφέρει νὰ μὴ δείξῃ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ κόπου τῆς ἑαυτοῦ ἐργασίας· καὶ ἡ μὲν πρώτη τάξις τῆς διανοίας εὐοδοῦται πάντοτε, ἡ δευτέρα ὅμως τάξις τοῦ σώματος πολλάκις μὲν εὐοδοῦται, ἐνίοτε ὅμως οὐχί. Καὶ μὴ νομίσῃς, ὅτι τοῦτο τὸ πρᾶγμα εἶναι μικρόν, τὸ ν' ἀπομακρύνηταί τις πάντοτε ἐκ τῶν αἰτιῶν τῶν παθῶν. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΖ΄.

Περὶ τῆς κινήσεως τοῦ σώματος.

Η ΑΝΕΥ σφοδρῶν λογισμῶν τῆς ἀτόπου ἡδονῆς γινομένη κίνησις τῶν κάτω μελῶν τοῦ σώματος, ἥτις κινεῖται μετὰ πυρώσεως, καὶ ἕλκει τὴν ψυχὴν ἄκουσαν εἰς ταλαιπωρίαν, προέρχεται ἀδιστάκτως ἐκ τοῦ ἐμπλησμοῦ τῆς κοιλίας· ἀλλ' ἐὰν ἡ μὲν κοιλία εὑρίσκηται εἰς εὐταξίαν ὡς πρὸς τὴν δίαιταν τῶν τροφῶν, τὰ δὲ κάτω μέλη ἀπροαιρέτως κινῶνται ὁπωσοῦν, γνώριζε ὅτι τὸ πάθος ἀναβρύει ἐντὸς τοῦ σώματός σου, καὶ ὅπλον ἰσχυρὸν καὶ ἀνίκητον ἔχε εἰς τοῦτον τὸν ἀγῶνα τὴν ἀποχὴν τῆς θεωρίας τῶν γυναικῶν· διότι ὁ ἐχθρὸς δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ εἰς ἡμᾶς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα αὐτὴ ἡ φύσις διὰ τῆς δυνάμεως αὐτῆς ἠμπορεῖ νὰ πράξῃ· ἐπειδὴ μὴ νομίζῃς ὅτι λησμονεῖ ἡ φύσις ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐσπάρησαν εἰς αὐτὴν πρὸς φυσικὴν τεκνογονίαν, καὶ πρὸς δοκιμασίαν τῶν ἀγωνιζομένων, ἀλλ' ἡ ἀποχὴ τῶν πραγμάτων νεκροῖ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ σώματος καὶ προξενεῖ λησμονησίαν καὶ ἀφανισμὸν αὐτῆς.

Ἄλλοι εἶναι οἱ λογισμοὶ τῶν μακρὰν εὑρισκομένων πραγμάτων, οἵτινες ἁπλῶς διέρχονται διὰ τῆς διανοίας, καὶ προξενοῦσιν ἀφ' ἑαυτῶν ὀλίγην καὶ ἀμυδρὰν κίνησιν, καὶ ἄλλοι, οἱ διὰ τῆς θεωρίας τῆς ὕλης βυθίζουσι τὴν διάνοιαν χωρὶς νὰ λησμονῶνται, καὶ ἐκ τοῦ πλησιασμοῦ τῆς ὕλης κινοῦσι τὰ πάθη, καὶ τρέφουσι τὸν ἄνθρωπον, καθὼς τὸ ἔλαιον τρέφει τὸ φῶς τοῦ λύχνου, καὶ ἐξάπτουσι τὸ πάθος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἤδη εἶχε σβεσθῇ καὶ νεκρωθῇ, καὶ ταράττουσι τὴν θάλασσαν τοῦ σώματος διὰ τῆς κινήσεως τοῦ πλοίου τῆς διανοίας. Ἡ δὲ φυσικὴ κίνησις, ἡ ἐμφύτως εἰς ἡμᾶς ἐνυπάρχουσα διὰ μόνην τὴν τεκνογονίαν, δὲν δύναται ἄνευ ἐξωτερικῆς ἀφορμῆς νὰ ταράξῃ τὴν προαίρεσιν ἐκ τῆς καθαρότητος, καὶ νὰ ἐνοχλήσῃ τὴν σωφροσύνην· διότι ὁ Θεὸς δὲν ἔδωκε δύναμιν εἰς τὴν φύσιν νὰ νικήσῃ τὴν

πρὸς αὐτὸν καλὴν προαίρεσιν· ἀλλ' ὅταν κινηθῇ τις ἢ ἐκ τοῦ θυμοῦ, ἢ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας, δὲν βιάζει αὐτὸν ἡ φυσικὴ δύναμις νὰ ἐξέλθῃ τῶν ὅρων τῆς φύσεως, καὶ νὰ παραμελήσῃ τὰ ἑαυτοῦ χρέη, ἀλλ' ἡ προσθήκη, τὴν ὁποίαν κάμνομεν εἰς τὴν φύσιν διὰ τῶν ἀφορμῶν τοῦ ἡμετέρου θελήματος· καθότι ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, καλῶς καὶ ἐμμέτρως ἐποίησε, καὶ ἐφ' ὅσον φυλάττεται ὀρθῶς τὸ μέτρον τῆς ἀναλογίας τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν, αἱ φυσικαὶ κινήσεις δὲν δύνανται νὰ βιάσωσιν ἡμᾶς, ἵνα ἐξέλθωμεν τῆς εὐθείας ὁδοῦ, παρὰ μόνον τὸ σῶμα κινεῖται μὲ εὔτακτα κινήματα, ὥστε νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι ἐνυπάρχει εἰς ἡμᾶς τὸ πάθος φυσικόν, καὶ ὄχι εἰς τὸ νὰ γαργαλίσῃ καὶ ἐνοχλήσῃ ἡμᾶς τόσον, ὥστε νὰ ἐμποδίσῃ τὸν δρόμον τῆς σωφροσύνης· οὔτε πάλιν εἰς τὸ νὰ σκοτίσῃ τὸν νοῦν ἐκ τοῦ θυμοῦ, καὶ νὰ κινήσῃ τινὰ εἰς ὀργήν· ἐὰν ὅμως ἡμεῖς συναρπαχθῶμέν ποτε ἐκ τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, (διὰ τῶν ὁποίων καὶ ὁ θυμὸς συνηθίζει νὰ λαμβάνῃ ὁρμὴν παρὰ φύσιν), δηλ. ἢ ἐκ τῶν φαγητῶν, ἢ ἐκ τῶν περισσῶν ποτῶν, ἢ ἐκ τῆς διαρκοῦς συναναστροφῆς τῶν γυναικῶν, ἢ νὰ καταγινώμεθα εἰς τὴν θεωρίαν αὐτῶν, καὶ εἰς τὰς περὶ αὐτῶν ὁμιλίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνάπτει ἡ φλὸξ τῆς ἐπιθυμίας, καὶ σκιρτᾷ εἰς τὸ σῶμα, καὶ ἢ ἐκ τοῦ πλήθους τοῦ χυμοῦ, ἢ ἐκ τῶν διαφόρων ὁράσεων τῶν πραγμάτων, μεταβάλλομεν διὰ τούτων εἰς ἀγριότητα τὴν φυσικὴν ἡμερότητα.

Ἐνίοτε ὅμως συμβαίνει ἡ κίνησις τούτων καὶ ἐκ θείας παραχωρήσεως διὰ τὴν ὑψηλοφροσύνην ἡμῶν, ἀλλ' αὕτη ἡ κίνησις δὲν εἶναι ὡς ἐκείνη ἡ τῆς φύσεως· διότι τὰς κινήσεις ἐκείνας ὀνομάζομεν πολέμους τῆς ἐλευθερίας, οἵτινες εἶναι κοινοὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· τὸν δὲ πόλεμον, τὸν ἐκ τῆς θείας παραχωρήσεως προερχόμενον, γνωρίζομεν, ὅταν ἐπασχολώμεθα εἰς τὸ ἔργον τῆς προσευχῆς, καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους ἀσκητικοὺς κόπους, καὶ εἰς διάστημα πολλῶν ἐτῶν, καὶ νομίζομεν, ὅτι κατωρθώσαμεν μέγα τι, ὁπότε παραχωρούμεθα νὰ πειραχθῶμεν, ὅπως μάθωμεν τὴν ταπείνωσιν. Ὅσοι δὲ ἄλλοι πόλεμοι συμβαίνουσιν εἰς ἡμᾶς ὑπὲρ τὴν δύναμιν ἡμῶν, προέρχονται ἐκ τῆς ἡμετέρας ἀμελείας· διότι ὅταν ἡ φύσις, νικωμένη ὑπὸ τῆς γαστριμαργίας, δέχεται πολλῶν εἰδῶν τροφάς, δὲν πείθεται πλέον νὰ φυλάξῃ τὴν τάξιν τῆς διαπλάσεως αὐτῆς· καθότι ὅστις ἀποβάλλει ἑκουσίως τὰς θλίψεις καὶ στενοχωρίας, καὶ περιφέρεται τῇδε κἀκεῖσε, αὐτὸς βιάζεται ν' ἀγαπᾷ τὰς ἁμαρτίας· ἐπειδὴ ἄνευ τούτων δὲν δυνάμεθα ν' ἀποχωρισθῶμεν ἐκ τῶν κολακευμάτων τοῦ φρονήματος· καθότι ὅσον αὐξάνουσιν οἱ κόποι καὶ οἱ ἀγῶνες, οὗτοι οἱ πόλεμοι ἐλαττοῦνται· ἐπειδὴ αἱ θλίψεις καὶ αἱ στενοχωρίαι θανατώνουσι τὰ πάθη, ἡ ἀνάπαυσις ὅμως αὐξάνει καὶ τρέφει αὐτά.

Γνωρίζομεν ἀκριβῶς, ὅτι ὁ μὲν Θεὸς καὶ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι χαί-

ρουσιν εἰς τὰς θλίψεις καὶ στενοχωρίας τοῦ ἀνθρώπου, ὁ δὲ διάβολος καὶ οἱ ἐργάται αὐτοῦ εἰς τὰς ἀναπαύσεις τούτου. Ὅταν αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ τελειοῦνται διὰ τῶν θλίψεων καὶ στενοχωριῶν, ἡμεῖς ὅμως καταφρονοῦμεν αὐτάς, ἕπεται ὅτι καταφρονοῦμεν αὐτὸν τὸν Θεόν, ὅστις ἔδωκε τὰς ἐντολὰς κατὰ τῶν παθῶν, τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἐκ τῆς ἀναπαύσεως, καὶ καταργοῦμεν τὴν αἰτίαν τῆς ἀρετῆς, ἥτις εἶναι ἡ στενοχωρία καὶ ἡ θλῖψις· καὶ ὅσον περισσότερον ἀγαπῶμεν τὴν ἀνάπαυσιν, τόσον περισσότερον δίδομεν χώραν εἰς τὰ πάθη· διότι ὅταν στενοχωρῆται τὸ σῶμα, οἱ λογισμοὶ δὲν δύνανται νὰ περιπλανῶνται εἰς τὰ μάταια πράγματα, καὶ ὅστις ὑπομένει εὐχαρίστως τοὺς κόπους καὶ τὰς θλίψεις, εὐκόλως δύναται νὰ χαλινώσῃ καὶ τοὺς λογισμούς· διότι οἱ λογισμοὶ μόνον διὰ τῶν ἀσκητικῶν πόνων παύουσιν. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐνθυμηθῇ τὰς πρώτας αὐτοῦ ἁμαρτίας, καὶ παιδεύσῃ ἑαυτόν, τότε καὶ ὁ Θεὸς προνοεῖ, ὅπως ἀναπαύσῃ αὐτόν· διότι χαίρει ὁ Θεός, ὅταν ἴδῃ, ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔδωκεν εἰς ἑαυτὸν τὸ ἐπιτίμιον τοῦ κανόνος διὰ τὴν παράβασιν τῶν θείων αὐτοῦ ἐντολῶν, ὅπερ ὑπάρχει σημεῖον τῆς μετανοίας· καὶ ὅσον περισσότερον βιάζει ἑαυτὸν εἰς τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς, τόσον καὶ ὁ Θεὸς αὐξάνει τὴν τιμὴν αὐτοῦ. Πᾶσα χαρὰ μὴ προερχομένη ἐκ τῆς ἀρετῆς, ἡ τοιαύτη χαρὰ διεγείρει κινήματα κακῶν ἐπιθυμιῶν εἰς τὸν εὑρόντα αὐτήν. Γνώριζε δέ, ὅτι εἴπομεν τοῦτο διὰ πᾶσαν ἐμπαθῆ ἐπιθυμίαν, καὶ ὄχι διὰ τὴν φυσικὴν ἐπιθυμίαν. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΗ'.

Περὶ ἀγρυπνίας τῶν νυκτῶν, καὶ περὶ διαφόρων τρόπων αὐτῆς τῆς ἐργασίας.

ΟΤΑΝ, συνεργοῦντός σοι τοῦ Θεοῦ, θελήσῃς νὰ ποιήσῃς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀγρυπνίας σου, ποίησον ὡς σοὶ λέγω. Γονάτισον κατὰ τὴν συνήθειαν, καὶ ἀνάστα· καὶ μὴ ἀρχίσῃς εὐθὺς τὴν ἐργασίαν σου, ἀλλ' ἀφοῦ προσευχηθῇς πρῶτον ἰδιαιτέρως, καὶ τελειώσῃς τὴν προσευχήν, καὶ σφραγίσῃς τὴν καρδίαν καὶ τὰ μέλη σου διὰ τοῦ ζωοποιοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ, στῆθι ὀλίγην ὥραν σιωπῶν, ἕως ὅτου ν' ἀναπαυθῶσιν αἱ αἰσθήσεις σου, καὶ γαληνιάσωσιν οἱ λογισμοί σου· μετὰ δὲ τοῦτο ὕψωσον τὴν ἐσωτερικήν σου θεωρίαν πρὸς τὸν Κύριον, καὶ κατάπεισον αὐτὸν μετὰ λυπηρᾶς καρδίας, ὅπως ἐνδυναμώσῃ τὴν ἀσθένειάν σου, καὶ γίνωσιν ἥ τε στιχολογία καὶ αἱ ἔννοιαι τῆς

καρδίας σου εὐάρεστοι τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ θελήματι· καὶ εἰπὲ ἡσύχως ἀπὸ καρδίας οὕτω.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεός μου, ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν κτίσιν σου, σοὶ εἶναι γνωστὰ τὰ πάθη καὶ ἡ ἀσθένεια τῆς φύσεως ἡμῶν, καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἀντιπάλου, σὺ αὐτὸς σκέπασόν με ἐκ τῆς κακίας αὐτοῦ· διότι ἡ δύναμις αὐτοῦ ὑπάρχει κραταιά, καὶ ἡ φύσις ἡμῶν ταλαίπωρος, καὶ ἡ δύναμις ἀσθενής· σὺ λοιπόν, ἀγαθέ, ὅστις γνωρίζεις τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν, καὶ ἀφαιρεῖς τὴν δυσκολίαν τῆς ἀδυναμίας ἡμῶν, φύλαξόν με ἐκ τῆς ταραχῆς τῶν λογισμῶν, καὶ ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ τῶν παθῶν, καὶ ποίησόν με ἄξιον ταύτης τῆς ἁγίας διακονίας, ἵνα μὴ τυχὸν διὰ τῶν παθῶν μου φθείρω τὴν γλυκύτητα αὐτῆς, καὶ εὑρεθῶ ἀναιδὴς καὶ τολμηρὸς ἐνώπιόν σου.

Πρέπει δὲ ν' ἀρχώμεθα τῆς πνευματικῆς ταύτης ἐργασίας μεθ' ὅλης ἡμῶν τῆς ἐλευθερίας, ἄνευ παιδαριώδους καὶ τεταραγμένου τινὸς λογισμοῦ. Ἐὰν δὲ ἴδωμεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει πολλὴ ὥρα, καὶ ἤδη ἐξημερώνει, πρὶν ἔτι τελειώσωμεν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἂς ἀφήσωμεν ἑκουσίως μίαν δόξαν, ἢ καὶ δύο ἐκ τῶν συνηθισμένων στίχων, ἵνα μὴ δώσωμεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ταραχήν, καὶ ἀφανίσωμεν τὴν γλυκύτητα τῆς προσευχῆς, καὶ ἑπομένως ταράξωμεν καὶ τοὺς ψαλμοὺς τῆς πρώτης ὥρας.

Ὅταν δὲ προσεύχησαι, ἐὰν κρυφομιλήσῃ, ἢ μᾶλλον ψιθυρίσῃ εἰς σὲ ὁ λογισμός σου, λέγων σοι, ἐπιτάχυνον ὀλίγον, διότι αὐξάνει τὸ ἔργον, μὴ ἀκούσῃς αὐτόν· εἰδὲ καὶ σ' ἐνοχλήσῃ περισσότερον, στρέψον ὀπίσω εὐθὺς μίαν δόξαν, ἢ ὅσον θέλεις, καὶ ἕκαστον στίχον κατ' ἔννοιαν στιχολόγησον πολλάκις, κατὰ τὸν τρόπον τῆς εὐχῆς· εἰδὲ πάλιν σὲ ταράξῃ ὁ λογισμός, ἄφες τὴν στιχολογίαν, καὶ γονάτισον εἰς προσευχήν, λέγων καθ' ἑαυτόν· ἐγὼ δὲν θέλω ν' ἀριθμήσω τοὺς ψαλμοὺς τῆς προσευχῆς, ἀλλὰ νὰ φθάσω εἰς τὰς οὐρανίους μονάς· καθότι ἐγὼ εἰς πᾶσαν ὁδὸν ἀρετῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἤθελες μὲ ὁδηγήσει, Κύριε, προθύμως καὶ μετὰ ταχύτητος θέλω περιπατήσει. Ὁ Ἰσραηλιτικὸς ἐκεῖνος λαός, ὅστις ἐχώνευσε τὸν μόσχον εἰς τὴν ἔρημον, τεσσαράκοντα ἔτη περιεπάτησε, περιερχόμενος, καὶ ἀνερχόμενος καὶ κατερχόμενος τὰ ὄρη καὶ τοὺς βουνούς, καὶ οὐδὲ μακρόθεν ἠξιώθη νὰ ἴδῃ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας.

Ὅταν δὲ ἀγρυπνῇς, ἐὰν ὡς ἐκ τῆς πολλῆς ἐκτάσεως τῆς προσευχῆς σὲ νικήσῃ ἡ στάσις, καὶ ἀποκάμῃς ἐκ τῆς ἀτονίας, καὶ σοὶ εἴπῃ ὁ λογισμός, μᾶλλον δὲ ὁ κακομήχανος διάβολος σὲ κρυφομιλήσῃ διὰ τοῦ λογισμοῦ, καθὼς διὰ τοῦ ὄφεως πρὸς τὴν Εὔαν, τελείωσον ταχέως τὸ ἔργον, ἐπειδὴ δὲν δύνασαι πλέον νὰ ἵστασαι· εἰπὲ πρὸς αὐτόν, ὄχι, δὲν πράττω οὕτως, ἀλλὰ κάθημαι κάθισμα ἕν, καὶ τοῦτο ὑπάρχει συμφερώτερον τοῦ ὕπνου· καὶ ἐὰν ἡ γλῶσσά

μου σιωπᾷ, καὶ δὲν λέγει ψαλμούς, ἡ καρδία μου ὅμως εὑρίσκεται μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς κρυπτῆς εὐχῆς, καὶ ἡ ἐγρήγορσις εἶναι ὠφελιμωτέρα τοῦ ὕπνου. Ὄχι μόνη ἡ στάσις, οὐδὲ μόνη ἡ στιχολογία τῶν ψαλμῶν ὑπάρχει ὅλη καὶ καθ' αὑτὴ ἀγρυπνία· ἀλλ' εἶναι διάφοροι ἐργασίαι τῆς ἀγρυπνίας· καὶ πρῶτον, ἄλλος μὲν διέρχεται ὅλην τὴν νύκτα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ψαλμῶν, δεύτερον, ἄλλος δὲ ἀγρυπνεῖ ὅλην τὴν νύκτα διὰ τῶν κατανυκτικῶν εὐχῶν καὶ τῶν γονυκλισιῶν· τρίτον, ἄλλος δὲ διέρχεται ὅλην τὴν νύκτα μετὰ κλαυθμῶν καὶ δακρύων καὶ θρήνων διὰ τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας· (ἤκουσα περί τινος ἀρχαίου ἁγίου, ὅτι τεσσαράκοντα ἔτη ἡ προσευχὴ αὐτοῦ ὑπῆρχεν ὁ ἑξῆς λόγος· ἐγὼ μέν, Κύριε, ὡς ἄνθρωπος ἥμαρτον, σὺ δὲ ὡς Θεὸς συγχώρησον· καὶ ἤκουον αὐτὸν οἱ πατέρες νὰ λέγῃ τὸν στίχον τοῦτον μετὰ ψυχικῆς λύπης, καὶ πάντοτε ἔκλαιε, καὶ δὲν ἡσύχαζε· καὶ ἀντὶ τῆς ἀκολουθίας εἶχε μόνην ταύτην τὴν εὐχὴν νύκτα καὶ ἡμέραν)· τέταρτον, ἄλλος δὲ ἀφ' ἑσπέρας ἀναγινώσκει ψαλμοὺς καὶ εὐχάς, τὸ δὲ ὑπόλοιπον τῆς νυκτὸς διέρχεται ψάλλων τροπάρια· πέμπτον, ἄλλος δὲ ἀγρυπνεῖ, καταγινόμενος ὅλην τὴν νύκτα εἰς δοξολογίας καὶ ἀναγνώσεις· καὶ ἕκτον, ἄλλος πάλιν τίθησι νόμον εἰς ἑαυτὸν νὰ ἵσταται ὄρθιος ὅλην τὴν νύκτα κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρόν, καθ' ὃν πολεμεῖται ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ τῆς πορνείας. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΘ΄.

Περὶ τῶν ὁδῶν, αἵτινες πλησιάζουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Θεόν, καὶ φανεροῦνται εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν γλυκυτάτων ἔργων τῆς νυκτερινῆς ἀγρυπνίας· καὶ ὅτι ὅσοι μετέρχονται ταύτην τὴν ἐργασίαν, τρέφονται διὰ μέλιτος εἰς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν.

ΜΗ ΝΟΜΙΣΗΣ, ὦ ἄνθρωπε, ὅτι μεταξὺ πασῶν τῶν πνευματικῶν ἐργασιῶν τοῦ μοναχοῦ ὑπάρχει ἄλλη τις μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀγρυπνίας τῆς νυκτός· τῇ ἀληθείᾳ, ἀδελφέ, καὶ μεγάλη ὑπάρχει καὶ ἀναγκαιοτάτη εἰς τὸν ἐγκρατῆ. Ἐὰν ὁ μοναχὸς δὲν διασκορπίσῃ τὸν νοῦν αὐτοῦ τῇδε κἀκεῖσε, καὶ ἐὰν δὲν ἐπασχοληθῇ εἰς τὰ σωματικὰ πράγματα, καὶ ἐὰν δὲν φροντίσῃ περὶ τῶν παρερχομένων ματαίων, πραγμάτων τοῦ κόσμου, ἀλλὰ φυλάξῃ ἑαυ-

τὸν ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ γυμνασθῇ εἰς τὴν ἀγρυπνίαν, τοῦ τοιούτου μοναχοῦ ὁ νοῦς εἰς μικρὸν διάστημα καιροῦ πετᾷ ὡς διὰ πτερύγων, καὶ ὑψοῦται πρὸς τὴν τερπνότητα τοῦ Θεοῦ, καὶ καταντᾷ ταχέως εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ· διότι ὑψοῦται διὰ τῆς ἐλαφρότητος καὶ λεπτότητος αὐτοῦ εἰς τὴν γνῶσιν ἐκείνην, ἥτις ὑπάρχει ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην ἔννοιαν. Ὅν τινα μοναχὸν ἴδῃς ἐπιμένοντα μετὰ διακρίσεως εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀγρυπνίας, τὸν τοιοῦτον μὴ νόμιζε σαρκοφόρον ἄνθρωπον· καθότι τοῦτο τὸ ἔργον τῇ ἀληθείᾳ εἶναι ἴδιον τῶν ἀγγέλων· ἐπειδὴ ἀδύνατον εἶναι, ὅσοι ἔχουσι τὴν ἐργασίαν ταύτην, νὰ μὴ ἀξιωθῶσι παρὰ Θεοῦ μεγάλων χαρισμάτων διὰ τὴν προσοχὴν καὶ ἐπαγρύπνησιν τῆς καρδίας αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ἀμέριμνον διαγωγήν, καὶ διὰ τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἀφιέρωσιν τῶν ἰδίων αὐτῶν λογισμῶν. Ἡ εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀγρυπνίας ἀγωνιζομένη ψυχή, καὶ διαπρέπουσα εἰς αὐτήν, ἀποκτᾷ χερουβικοὺς ὀφθαλμούς, ἵνα βλέπῃ πάντοτε τὴν ἐπουράνιον θεωρίαν.

Ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι ἀδύνατον εἶναι, ὅστις ἀνέλαβε εἰς ἑαυτὸν τοῦτον τὸν μέγαν καὶ θεῖον κόπον μετὰ γνώσεως καὶ διακρίσεως, καὶ ἠθέλησε νὰ βαστάσῃ τοῦτο τὸ βάρος, νὰ μὴ ἀγωνισθῇ εἰς τοῦτο τὸ δεδοξασμένον ἔργον, τὸ ὁποῖον προετίμησε, καὶ νὰ μὴ προφυλάξῃ ἑαυτὸν τὴν ἡμέραν ἐκ τῆς ταραχῆς τῶν συντυχιῶν, καὶ ἐκ τῆς φροντίδος τῶν σωματικῶν ἔργων, ἵνα μὴ μένῃ κενὸς ἀπὸ τὴν θαυμαστὴν καρποφορίαν καὶ μεγάλην τρυφήν, τὴν ὁποίαν περιμένει νὰ τρυγήσῃ ἐκ τῆς ἀρετῆς ταύτης. Ὅστις ὅμως παραμελεῖ τοῦτο τὸ ἔργον, (ἤγουν ὅστις τὴν μὲν νύκτα ἀγρυπνεῖ, τὴν δὲ ἡμέραν δὲν προφυλάττεται ἀπὸ τὰς ὁμιλίας καὶ τὸν περισπασμὸν τῶν σωματικῶν ἐργασιῶν), λέγω μετὰ θάρρους, ὅτι αὐτὸς δὲν γνωρίζει διὰ τί κοπιάζει, καὶ ἀπέχει ἀπὸ τὸν ὕπνον, καὶ κακοπαθεῖ ὅλην τὴν νύκτα διὰ τῆς πολλῆς στιχολογίας, καὶ τοῦ κόπου τῆς γλώσσης, καὶ διὰ τῆς ὁλονυκτίου στάσεως, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὸν νοῦν αὐτοῦ περιωρισμένον εἰς τὴν ψαλμῳδίαν καὶ τὴν προσευχήν, ἀλλ' ὡς ἀπὸ συνηθείας φερόμενος κοπιάζει ἀδιακρίτως· καὶ ἐὰν ταῦτα δὲν ἔχουσιν οὕτως, ὡς εἶπον, πῶς ἤθελε στερηθῇ ἐκ τοῦ θερισμοῦ τοῦ ἀκαταπαύστου σπέρματος τοῦ κόπου αὐτοῦ τὰς μεγάλας ἐπικαρπίας; Ἐὰν δὲ ἀντὶ τῶν φροντίδων καὶ ὁμιλιῶν ἐπασχολεῖτο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων γραφῶν, ἥτις ἐνδυναμοῖ τὸν νοῦν καὶ τρέφει τὴν προσευχήν, καὶ βοηθεῖ εἰς τὴν ἀγρυπνίαν, καὶ ὑπάρχει σύντροφος αὐτῆς, καὶ φῶς τῆς διανοίας, ἤθελεν εὕρει αὐτὴν ὁδηγὸν τῆς εὐθείας ὁδοῦ, καὶ σπορέα τῆς ὕλης τῆς θεωρίας εἰς τὴν προσευχήν, καὶ ἐπὶ πλέον νὰ δεσμεύῃ τὰς ἐνθυμήσεις, ἵνα μὴ περιπλανῶνται ὧδε κἀκεῖσε, καὶ βόσκωσιν εἰς τὰ μάταια πράγματα, καὶ νὰ σπείρῃ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ψυχήν, ἀδιαλείπτως, καὶ τὰς διαφόρους πολιτείας τῶν ἁγίων, οἵτι-

νες εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ, καὶ νὰ κάμῃ τὸν νοῦν αὐτοῦ ν' ἀποκτήσῃ λεπτότητα καὶ σοφίαν, καὶ ἑνὶ λόγῳ ἤθελεν εὕρει ὥριμον τὸν καρπὸν τῶν τοιούτων ἐργασιῶν.

Διὰ τί, ὦ ἄνθρωπε, τόσον ἀδιακρίτως κυβερνᾷς τὰ κατὰ σέ; διότι ὅλην μὲν τὴν νύκτα ἀγρυπνεῖς, καὶ καταπονεῖς σεαυτὸν εἰς ψαλμῳδίας καὶ ὑμνῳδίας καὶ δεήσεις, μέγα δὲ καὶ βαρὺ σοὶ φαίνεται τὸ νὰ προφυλάττῃς ἑαυτὸν ἐκ τῶν συναναστροφῶν καὶ ὁμιλιῶν τῶν φίλων σου, ἵνα διὰ μικρᾶς ἐπιμελείας τῆς ἡμέρας ἀξιωθῇς τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀμοιβὴν τῆς κακοπαθείας σου; Τίνος χάριν καταπονεῖς σεαυτόν; καὶ τὴν μὲν νύκτα συνάγεις, τὴν δὲ ἡμέραν σκορπίζεις τὸν κόπον σου, καὶ εὑρίσκεσαι κενὸς καὶ ἄκαρπος, καὶ διασκορπίζεις τὴν προσευχὴν καὶ τὴν νῆψιν καὶ τὴν θέρμην τῆς καρδίας σου, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησες, καὶ χάνεις τὸν κόπον σου ματαίως διὰ τῆς ταραχῆς καὶ ὁμιλίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ τῆς φροντίδος καὶ τοῦ περισπασμοῦ τῶν ματαίων πραγμάτων ἄνευ τινὸς εὐλόγου αἰτίας; Ἐὰν δὲ ἐποίεις, ὥστε ἡ ἐργασία τῆς ἡμέρας νὰ ἦναι σύμφωνος τῇ μελέτῃ τῆς νυκτός, καὶ τῇ θέρμῃ τῆς καρδιακῆς σου ὁμιλίας, καὶ δὲν ἐτίθεις φραγμὸν μεταξὺ αὐτῶν, τῇ ἀληθείᾳ εἰς διάστημα ὀλίγου χρόνου ἤθελες εὑρεθῇ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' ἐκ τούτου δῆλον, ὅτι πολιτεύεσαι ἄνευ διακρίσεως, καὶ δὲν γνωρίζεις, διὰ ποίαν αἰτίαν πρέπει οἱ μοναχοὶ νὰ ἦναι ἄγρυπνοι. Σὺ μὲν νομίζεις, ὅτι μόνον διὰ τὸν σωματικὸν κόπον προσδιωρίσθη ἡ ἀγρυπνία, καὶ ὄχι δι' ἄλλο τι, τὸ ὁποῖον νὰ γεννᾶται ἐξ αὐτῆς· ὅστις ὅμως κατηξιώθη ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ νὰ μάθῃ, τίνος ἐλπίδος ἕνεκα ἀνθίστανται οἱ ἀγωνισταὶ καὶ πολεμοῦσι κατὰ τοῦ ὕπνου, καὶ βιάζουσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν φύσιν εἰς ἀγρυπνίαν, καὶ διὰ τῆς προσοχῆς καὶ τῶν θείων ἐννοιῶν προσφέρουσι τὰς δεήσεις αὐτῶν καθ' ἑκάστην νύκτα, ἐκεῖνος γνωρίζει τὴν δύναμιν, ἥτις προέρχεται ἐκ τῆς προφυλάξεως τῆς ἡμέρας, καὶ πόσην βοήθειαν δίδει ἡ προφύλαξις αὕτη εἰς τὸν νοῦν ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τῆς νυκτός, καὶ πόσην ἐξουσίαν λαμβάνει κατὰ τῶν πονηρῶν λογισμῶν, καὶ πόσην καθαρότητα διακρίνει εἰς ἑαυτόν, καὶ πῶς τὸ πλῆθος τῶν ἀρετῶν ἄνευ βίας καὶ πολέμου χαρίζεται εἰς αὐτόν, καὶ ποιεῖ νὰ ἐννοήσῃ ἐλευθέρως τὴν εὐγένειαν τῶν λογισμῶν. Ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι, ἐὰν τὸ σῶμα ἕνεκα τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ νηστεύσῃ, ἠμπορεῖ ὁ νοῦς καὶ διὰ μόνης τῆς ἀγρυπνίας ν' ἀποκτήσῃ τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς, καὶ νὰ δώσῃ νόησιν εἰς τὴν καρδίαν νὰ μάθῃ ἀκριβῶς τὴν πνευματικὴν δύναμιν, ἐὰν μόνον δὲν σκοτισθῇ ἀπὸ τὰς ὁμιλίας καὶ τὰς φροντίδας τῆς ἡμέρας.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ σε τὸν ἐπιθυμοῦντα ν' ἀποκτήσῃς νοῦν προσέχοντα εἰς τὸν Θεὸν καὶ κατανόησιν τῆς νέας ζωῆς, εἰς ὅλην

σου τὴν ζωὴν μὴ ἀμελήσῃς τὴν πολιτείαν τῆς ἀγρυπνίας· διότι ἐξ αὐτῆς ἀνοίγονται οἱ ὀφθαλμοί σου εἰς τὸ νὰ ἴδῃς ὅλην τὴν δόξαν τῆς μοναχικῆς πολιτείας καὶ τὴν δύναμιν τῆς ὁδοῦ τῆς ἀρετῆς. Ἐὰν ὅμως συμβῇ εἰς σέ, (ὅπερ μὴ γένοιτο), λογισμὸς χαυνότητος καὶ σὲ καταβάλῃ ἡ ἀμέλεια κατὰ δοκιμὴν Θεοῦ, ὅστις συνήθως παραχωρεῖ, ἵνα λάβῃς ἀλλοίωσιν εἰς τὰ τοιαῦτα, εἴτε ἀπὸ θερμότητα, εἴτε ἀπὸ ψυχρότητα, ἢ ἀπὸ ἄλλην τινὰ αἰτίαν, ἢ ἀπὸ ἀσθένειαν σώματος, ἢ διότι δὲν δύνασαι νὰ ὑπομένῃς πλέον τὸν κόπον τῆς πολλῆς ψαλμῳδίας καὶ τῆς ὁλοψύχου εὐχῆς, καὶ τῶν πολλῶν γονυκλισιῶν, τὰς ὁποίας συνήθως πάντοτε ἔπραττες, σὲ παρακαλῶ ἐν ἀγάπῃ, ἐὰν ἀφήσῃς τὰς ἀνωτέρω ἐργασίας, διότι δὲν δύνασαι πλέον νὰ ἐκτελῇς αὐτάς, κἂν καθήμενος ἀγρύπνησον, καὶ προσεύχου διὰ τῆς καρδίας σου, καὶ μὴ κοιμηθῇς, καὶ ἐν πάσῃ μηχανῇ δίελθε τὴν νύκτα ἄγρυπνος, καθήμενος καὶ συλλογιζόμενος καλὰς καὶ θείας ἐννοίας, καὶ μὴ σκληρύνῃς τὴν καρδίαν σου, καὶ σκοτίσῃς τὸν νοῦν σου διὰ τοῦ ὕπνου· καὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ πάλιν θέλει σοὶ ἐπέλθει ἡ πρώτη ἐκείνη θερμότης καὶ ἐλαφρότης καὶ δύναμις, καὶ σκιρτήσας θέλεις χαρῇ εὐχαριστῶν τὸν Θεόν· διότι ἡ ψυχρότης καὶ τὸ τοιοῦτον βάρος πρὸς δοκιμὴν παραχωροῦνται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἐὰν διεγείρῃ ἑαυτὸν ὁ ἄνθρωπος μετὰ θερμότητος, καί, βιαζόμενος ὀλίγον, ἐκτινάξῃ αὐτὰ ἀφ' ἑαυτοῦ, τότε πλησιάζει εἰς αὐτὸν ἡ θεία χάρις ὡς καὶ πρότερον, καὶ ἔρχεται εἰς αὐτὸν ἄλλη δύναμις, ἔχουσα πᾶν ἀγαθὸν εἰς ἑαυτὴν κεκρυμμένον, ὡς καὶ τὰ εἴδη τῆς βοηθείας. Θέλει δὲ θαυμάσει μετὰ ἐκπλήξεως ὁ ἄνθρωπος, ἐνθυμούμενος τὸ πρῶτον βάρος, καὶ αἰσθανόμενος τὴν ἤδη ἐπελθοῦσαν εἰς αὐτὸν ἐλαφρότητα καὶ δύναμιν καὶ διαφορὰν τῶν ἐννοιῶν, καὶ πῶς ἔλαβε τοιαύτην ἀλλοίωσιν, καὶ τότε σοφίζεται καὶ μηχανᾶται, ἵνα, ὅταν ἐπέλθῃ εἰς αὐτὸν πάλιν τὸ τοιοῦτον βάρος, γνωρίσῃ αὐτὸ ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ δοκιμῆς· διότι ἐὰν εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ἀγωνισθῇ ὁ ἄνθρωπος, δὲν δύναται ν' ἀποκτήσῃ ταύτην τὴν δοκιμήν. Βλέπεις πόσον σοφίζεται καὶ μηχανᾶται ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἐξυπνήσῃ ὀλίγον τὸν ἑαυτόν του, καὶ ὑπομείνῃ ἐν καιρῷ τοῦ πολέμου; ἐκτὸς μόνον ἐὰν ἀσθενήσῃ καὶ ἀτονίσῃ ἡ φύσις τοῦ σώματος· ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀτονία δὲν εἶναι πόλεμος, ἀλλ' ἀνάγκη τῆς ἀσθενείας, καὶ τότε δὲν συμφέρει νὰ πολεμήσῃ τις τὴν φύσιν, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ καλὸν εἶναι ν' ἀναγκάσῃ τις ἑαυτὸν καθ' ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὠφελοῦσιν εἰς αὐτόν.

Ἡ μετὰ ἀναγνώσεως γινομένη παντοτεινὴ ἡσυχία, καὶ ἡ συμμετρία τοῦ φαγητοῦ καὶ ἡ ἀγρυπνία ταχέως ἐξυπνίζουσι τὴν διάνοιαν εἰς ἔκπληξιν τῶν θείων πραγμάτων· ἐκτὸς ἐὰν συμβῇ αἰτία τις, ἡ ὁποία δυνατὸν νὰ χαλάσῃ τὴν ἡσυχίαν. Αἱ ἔννοιαι, αἵτινες αὐτομάτως κινοῦνται εἰς τοὺς ἡσυχαστάς, κάμνουσι τοὺς δύο ὀφθαλμοὺς ὡς κολυμβήθραν ἐκ τῶν τρεχόντων δακρύων, τῶν ὁποίων τὸ πλῆθος πλένει τὰς παρειὰς αὐτῶν.

Ὅταν διὰ τῆς ἐγκρατείας, καὶ τῆς ἀγρυπνίας, καὶ τῆς προσοχῆς τῆς καρδίας καὶ τῆς ἡσυχίας δαμασθῇ τὸ σῶμά σου, ἀλλ' αἰσθάνεσαι εἰς αὐτὸ τὴν ὀξύτητα τῆς πορνείας, γινομένην ἐκτὸς τῆς φυσικῆς κινήσεως, τότε γνώριζε, ὅτι ἐπειράχθης ἐκ τῶν λογισμῶν τῆς ὑπερηφανείας, καὶ ἕνωσον εἰς τὴν τροφήν σου τὴν σποδὸν τῶν δακρύων, καὶ προσκόλλησον τὴν κοιλίαν σου εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐρεύνησον τοὺς λογισμούς σου, καὶ μάθε τὴν μεταβολὴν τῆς φύσεώς σου, καὶ τὰς παρὰ φύσιν πράξεις σου, καὶ ἴσως σ' ἐλεήσῃ ὁ Θεός, καὶ σοὶ ἐξαποστείλῃ φῶς, ὅπως μάθῃς τὴν ταπείνωσιν, ἵνα μὴ αὐξηθῇ ἡ κακία σου. Ἂς μὴ παύσωμεν λοιπὸν ἀγωνιζόμενοι καὶ σπουδάζοντες, ἕως ὅτου νὰ ἴδωμεν εἰς ἑαυτοὺς τελείαν τὴν μετάνοιαν, καὶ εὕρωμεν τὴν ταπείνωσιν, καὶ ἀναπαυθῇ ἡ καρδία ἡμῶν ἐν τῷ Θεῷ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Λ΄.

Περὶ εὐχαριστίας εἰς τὸν Θεόν· ἐν ᾧ ὑπάρχουσι καὶ κεφαλαιώδεις κατηχήσεις.

Η ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ τοῦ λαμβάνοντος ἐρεθίζει τὴν φιλοτιμίαν τοῦ δίδοντος εἰς τὸ νὰ δώσῃ καὶ ἄλλα δωρήματα μεγαλύτερα καὶ περισσότερα τῶν πρώτων. Ὅστις δὲν εὐχαριστεῖ εἰς τὰ ὀλίγα καὶ μικρά, αὐτὸς ὑπάρχει ἀχάριστος καὶ εἰς τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ ψεύστης καὶ ἄδικος. Ὅστις ἀσθενεῖ, καὶ γνωρίζει τὸ εἶδος τῆς ἀσθενείας του, ὀφείλει νὰ ζητῇ τὴν θεραπείαν. Ὅστις ὁμολογεῖ τὸν πόνον του, ὀφείλει νὰ ζητῇ τὴν θεραπείαν αὐτοῦ, καὶ εὐκόλως εὑρίσκει αὐτήν. Οἱ πόνοι τῆς σκληρᾶς καρδίας αὐξάνουσι, καὶ ὁ ἄρρωστος, ὅστις ἀντιστέκεται εἰς τὸν ἰατρόν, παιδεύεται περισσότερον. Δὲν ὑπάρχει ἁμαρτία ἀσυγχώρητος, παρὰ ἡ ἀμετανόητος· οὐδὲ δώρημα μένει ἄνευ προσθήκης, παρὰ τὸ στερούμενον εὐχαριστίας. Οἱ τρόποι τοῦ ἀνοήτου φαίνονται ὡς μηδὲν εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ.

Ἐνθυμοῦ πάντοτε τοὺς ὑπερέχοντάς σε κατὰ τὴν ἀρετήν, ἵνα ἴδῃς διὰ παντὸς σεαυτὸν στερούμενον τοῦ μέτρου αὐτῶν. Συλλογίζου πάντοτε τὰς μεγάλας καὶ δυνατὰς θλίψεις τῶν τεθλιμμένων καὶ ταλαιπωρουμένων, ἵνα δώσῃς τὴν πρέπουσαν εὐχαριστίαν εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὰς μικρὰς καὶ εὐτελεῖς σου στενοχωρίας, καὶ δυνηθῇς νὰ

ὑπομένης αὐτὰς μετὰ χαρᾶς. Ὅταν σὲ νικᾷ ὁ ἐχθρός σου διὰ τῆς χαυνώσεως καὶ ὀκνηρίας, ἐπειδὴ εὑρίσκεσαι δεδεμένος καὶ κυριευμένος ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἐπιπονωτέραν ταλαιπωρίαν, καὶ εἰς τὸ μοχθηρὸν ἔργον τῆς ἁμαρτίας, τότε συλλογίζου τὸν πρότερον καιρὸν τῆς σπουδῆς τοῦ ἀγῶνός σου, καὶ πῶς τότε ἐφρόντιζες καὶ δι' αὐτὰ τὰ λεπτότερα καὶ μικρότερα ἁμαρτήματα· συλλογίζου καὶ τὸν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον ἐδείκνυες, καὶ πῶς ἐκίνεις σεαυτὸν μετὰ ζήλου κατὰ τῶν ἐχθρῶν σου, οἵτινες προσεπάθουν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ὁδοιπορίαν σου· συλλογίζου δὲ καὶ τοὺς στεναγμούς, τοὺς ὁποίους ἐστέναζες διὰ τὰς ἁμαρτίας σου, αἵτινες σοὶ συνέβαινον ἐκ τῆς ἀμελείας σου, καὶ πῶς εἰς ὅλα αὐτὰ ἐλάμβανες τὸν στέφανον τῆς νίκης· καθότι διὰ τῶν τοιούτων ἐνθυμήσεων ἐξυπνίζεται ἡ ψυχή σου ὡς ἀπὸ βαθέος ὕπνου, καὶ ἐνδύεται τὴν φλόγα τοῦ ζήλου, καὶ ὡς ἐκ νεκρῶν ἀνίσταται ἐκ τοῦ καταποντισμοῦ αὐτῆς, καὶ ὑψοῦται καὶ στρέφεται εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἀξίαν καὶ τάξιν διὰ θερμοῦ ἀγῶνος κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἁμαρτίας.

Ἐνθυμοῦ τὰς πτώσεις τῶν δυνατῶν, καὶ ταπεινώθητι εἰς τὰς ἀρετάς σου· ἐνθυμοῦ τὰ σκληρὰ ἁμαρτήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔπεσαν πολλοὶ ἐκ τῶν παλαιῶν καὶ μετενόησαν, καὶ τὸ ὕψος τῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν μετὰ ταῦτα ἠξιώθησαν, καὶ θέλεις λάβει θάρρος εἰς τὴν μετάνοιάν σου. Καταδίωξον τὸν ἑαυτόν σου καὶ θέλει καταδιωχθῇ ὁ ἐχθρός σου ἀπὸ πλησίον σου. Εἰρήνευσον μετὰ σοῦ, καὶ ἔσεταί σοι εἰρηνικὸς ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ. Σπούδασον νὰ εἰσέλθῃς ἐντὸς τοῦ ταμείου τῆς καρδίας σου, καὶ θέλεις ἰδῇ τὸ ταμεῖον τὸ οὐράνιον· διότι ἓν εἶναι καὶ τὰ δύο, καὶ διὰ μιᾶς εἰσόδου συγχρόνως βλέπονται· ἐπειδὴ ἡ κλίμαξ ἐκείνης τῆς βασιλείας εἶναι ἐντός σου κεκρυμμένη. Ἀναλογίζου διὰ ἐνδομύχου μελέτης καὶ βαθείας θεωρίας τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ θέλεις εὕρει ἀναβάσεις εἰς τὴν καρδίαν σου, διὰ τῶν ὁποίων θέλεις δυνηθῇ ν' ἀναβῇς εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν.

Ἡ θεία γραφὴ δὲν ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς, ὁποῖα εἶναι τὰ πράγματα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, αἰσθανόμεθα ὅμως ἐντεῦθεν τὴν τρυφὴν αὐτῶν πρὶν τῆς ἀλλοιώσεως τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐκ τούτου τοῦ κόσμου ἐξόδου· διότι εὐκόλως ἐδίδαξεν εἰς ἡμᾶς τοῦτο διὰ ὀνομάτων ἐπιθυμητῶν καὶ ἐνδόξων, ἵνα ἐρεθίσῃ ἡμᾶς εἰς τὸν πόθον τούτου, λέγουσα, «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ τὰ ἑξῆς», καὶ διὰ τούτου τοῦ μέσου ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς, ὅτι τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ ὑπάρχουσιν ἀκατάληπτα, καὶ δὲν ἔχουσιν ὁμοιότητα μὲ κανὲν πρᾶγμα τούτου τοῦ κόσμου.

Ἡ πνευματικὴ τρυφὴ δὲν εἶναι ὁμοία τῇ τρυφῇ καὶ ἡδύτητι τῶν ἡδέων πραγμάτων τούτου τοῦ κόσμου· διότι ἐὰν τοῦτο δὲν ἔχῃ οὕτω, λοιπὸν τό, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ἡμῶν ἐστι, καὶ τό,

ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, φανεροῦσιν, ὅτι πρέπει ἡμεῖς ν' ἀποκτήσωμεν ὕλην αἰσθητῶν πραγμάτων εἰς τὴν ἡμετέραν καρδίαν δι' ἀρραβῶνα τῆς τρυφῆς τῆς οὐρανίου βασιλείας· καὶ ὅμως δὲν ἔχει οὕτω· διότι εἶναι ἀνάγκη, ὥστε τὸ κτῆμα νὰ ἦναι ὅμοιον μὲ τὸν ἀρραβῶνα, καὶ τὸ ὅλον ὅμοιον μὲ τὸ μέρος, καὶ τὸ βλεπόμενον εἰς τὸν καθρέπτην νὰ ἦναι ὅμοιον μὲ τὸ ἔξωθεν τοῦ καθρέπτου ἀληθινὸν σχῆμα. Ἐὰν δὲ αὕτη ἡ ἐντὸς ἡμῶν εὑρισκομένη βασιλεία τῶν οὐρανῶν δὲν δεικνύῃ τὸ ὅλον, ἀλλ' ὅμως βεβαίως δηλοῖ κτῆμα παρόμοιον· καὶ ἐὰν αὕτη ἡ αἴσθησις τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ὑπάρχει νοερὰ ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ θεῖοι πατέρες, οἱ ἑρμηνεύσαντες τὰς γραφάς, αὕτη λοιπὸν εἶναι μέρος ἐκείνου τοῦ ὅλου.

Φιλάρετος εἶναι ὄχι ἐκεῖνος, ὅστις πράττει τὸ καλὸν δι' ἀγώνων, ἀλλ' ὅστις δέχεται μετὰ χαρᾶς τὰ ἐπακολουθοῦντα εἰς τὴν ἀρετὴν κακά. Δὲν εἶναι μέγα τι, τὸ νὰ ὑπομένῃ τις τὰς θλίψεις τῆς ἀρετῆς, ὅσον τὸ νὰ μὴ ἀπορῇ καὶ στενοχωρῆται ὁ νοῦς εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ καλοῦ αὐτοῦ θελήματος, εἰς τὸν καιρὸν τῆς κολακείας, τοῦ γαργαλισμοῦ. Πᾶσα μετάνοια, γινομένη ἄνευ τῆς προαιρέσεως, οὔτε χαρὰν περιέχει, οὔτε λογίζεται ἀξία ἀνταμοιβῆς.

Σκέπασον τὸν πταίοντα, ὅταν δὲν ἔχῃς ἐκ τούτου ζημίαν· διότι διὰ τοῦ τοιούτου σου τρόπου εἰς ἐκεῖνον μὲν δίδεις θάρρος, σὲ δὲ βαστάζει τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ἐνθάρρυνον διὰ τοῦ λόγου τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς λυπημένους κατὰ τὴν καρδίαν, καὶ ὅσον σοι δυνατόν, ἐλέησον αὐτοὺς διὰ τῆς χειρός σου, καὶ θέλει σ' ἐνθαρρύνει, καὶ σ' ἐλεεῖ ἡ δεξιὰ ἐκείνου, ὅστις διατηρεῖ τὰ πάντα. Γίνου κοινωνὸς τῆς λύπης τῶν ἄλλων διὰ τῆς ἐμπόνου προσευχῆς καὶ συμπαθείας τῆς καρδίας σου, καὶ θέλει ἀνοιγῇ ἔμπροσθεν τῶν αἰτημάτων σου ἡ πηγὴ τοῦ θείου ἐλέους. Μετὰ κόπου καὶ πόνου παρακάλεσον πάντοτε τὸν Θεόν, ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ ἀγαθοὺς λογισμοὺς πλήρεις κατανύξεως, καὶ ὁ Θεὸς θέλει φυλάξει τὴν διάνοιάν σου, ἐκ τῶν ἀκαθάρτων καὶ ρυπαρῶν λογισμῶν, ἵνα μὴ ἐνυβρισθῇ εἰς σὲ ἡ ὁδὸς αὐτοῦ. Καταγίνου πάντοτε εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τῶν θείων γραφῶν, ἐννοῶν ἀκριβῶς τὰ περιεχόμενα ἐν αὐταῖς, ἵνα μὴ διὰ τῆς ἀργίας τοῦ νοὸς μολυνθῇ ἡ ἐσωτερική σου ὅρασις ἐκ τῶν ἀκολάστων ξένων λογισμῶν. Μὴ θελήσῃς νὰ δοκιμάσῃς τὴν διάνοιάν σου εἰς ἀκολάστους λογισμούς, ἢ εἰς πρόσωπα, τὰ ὁποῖα σὲ πειράζουσι, νομίζων ὅτι δὲν νικᾶσαι ὑπ' αὐτῶν· διότι οἱ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων διὰ τοῦ τοιούτου λογισμοῦ ἐσκοτίσθησαν καὶ ἐμωράνθησαν. Μὴ θησαύριζε εἰς τὸν κόλπον σου τὴν φλόγα τῶν κακῶν ἐνθυμήσεων ἄνευ δυνατωτέρων στενοχωριῶν τοῦ σώματός σου.

Δύσκολον εἶναι ἄνευ γυμνασίας νὰ δεσμευθῇ ἡ νεότης ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς καθαριότητος. Ἡ ἀρχὴ τοῦ σκοτασμοῦ τοῦ νοὸς ἐν πρώ-

τοις ἄρχεται ἐκ τῆς ὀκνηρίας, ἥτις δεικνύεται εἰς τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν καὶ εἰς τὴν προσευχήν· διότι ἄλλη ὁδὸς πλάνης δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ψυχήν, εἰμὴ τὸ νὰ ἐκπέσῃ πρῶτον ἐκ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας καὶ τῆς προσευχῆς· ἐπειδὴ ὅταν ἡ ψυχὴ στερηθῇ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, εὐκόλως πίπτει εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς. Καὶ πάλιν, ὅταν ἡ ψυχὴ ἀμεριμνῇ διὰ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, εὐκόλως ἕλκεται εἰς τὰ ἐναντία τούτων· διότι ὅθεν ἤθελε γίνει ἡ μετάβασις, εἶναι ἀρχὴ τοῦ ἐναντίου μέρους, ἐκτὸς ἐὰν πράξῃ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, χωρὶς ποσῶς νὰ φροντίζῃ διὰ τὰ μάταια πράγματα. Δεῖξον τὴν ἀσθένειάν σου πάντοτε ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν θέλεις πειραχθῇ ποσῶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν σου, ὁπόταν μονωθῇς ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ φυλάττοντός σε.

Ἡ πρᾶξις τοῦ σταυροῦ ὑπάρχει διπλῆ, καὶ τοῦτο διὰ τὸ διπλοῦν τῆς φύσεως ἡμῶν, ἥτις διαιρεῖται εἰς δύο, εἰς σῶμα καὶ ψυχήν· καὶ ἡ μὲν μία συνίσταται εἰς τὸ νὰ ὑπομένῃ τὰς θλίψεις τῆς σαρκός, αἵτινες προκύπτουσι διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ θυμικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, καὶ ὀνομάζεται κυρίως πρᾶξις· ἡ δὲ ἄλλη συνίσταται εἰς τὴν λεπτὴν καὶ νοερὰν ἐργασίαν τοῦ νοός, καὶ εἰς τὴν παντοτεινὴν μελέτην τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ἀδιάλειπτον προσευχήν, ἥτις ἐκτελεῖται διὰ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, καὶ καλεῖται θεωρία· καὶ ἡ μὲν πρώτη, ἤγουν ἡ πρᾶξις, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ζήλου καθαρίζει τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς· ἡ δὲ δευτέρα, ἤγουν ἡ θεωρία, καθαρίζει τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀγάπης τῆς ψυχῆς, ἥτις εἶναι φυσικὴ ἐπιθυμία, διϋλίζουσα τὸ νοητὸν μέρος τῆς ψυχῆς. Ἕκαστος λοιπόν, πρὶν ἢ γυμνασθῇ καλῶς εἰς τὸ πρῶτον μέρος, ἤγουν εἰς τὴν πρᾶξιν, ἐὰν θελήσῃ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ δεύτερον, ἤγουν εἰς τὴν θεωρίαν, κινούμενος ὑπὸ ἔρωτος διὰ τὴν ἡδονὴν αὐτῆς, ἵνα μὴ εἴπω, *κινούμενος ὑπὸ ὀκνηρίας, εἰς αὐτὸν ἐπέρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ* πρὶν ἔτι νεκρώσῃ τὰ μέλη αὐτοῦ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἤγουν πρὶν ἔτι ἰατρεύσῃ τὴν ἀσθένειαν τῶν λογισμῶν αὐτοῦ διὰ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἀτιμίας τοῦ σταυροῦ, ἐτόλμησε νὰ φαντασθῇ διὰ τοῦ νοὸς αὐτοῦ τὴν δόξαν τοῦ σταυροῦ· καὶ τοῦτο εἶναι, ὅπερ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι πατέρες, ὅτι πρὶν ἢ θεραπευθῇ ἡ ἀσθένεια τῶν αἰσθητηρίων, ἐὰν θελήσῃ ὁ νοῦς ν' ἀναβῇ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἔρχεται εἰς αὐτὸν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀνάβασις, ἡ ἐπιφέρουσα τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς ὑπομονῆς τῶν θλίψεων, ἥτις εἶναι σταύρωσις τῆς σαρκός· ἀλλ' εἰς τὸ ν' ἀνέλθῃ τις εἰς τὴν θεωρίαν, ἥτις εἶναι τὸ δεύτερον μέρος, τὸ ὁποῖον γίνεται μετὰ τὴν θεραπείαν τῆς ψυχῆς. Οὗτινος ὁ νοῦς ὑπάρχει μεμολυσμένος ὑπὸ τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας, καὶ τρέχει νὰ φαντασθῇ διὰ τῆς διανοίας τὰς θείας ἐννοίας, ἐπιστομίζεται δι' ἐπιτιμίου· καθότι δὲν ἐκαθάρισε πρῶτον τὴν διάνοιαν αὐτοῦ διὰ τῶν θλίψεων, οὔτε ὑπέταξε τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκός, ἀλλ' ἐκ μόνης τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς ἀναγνώσεως, ἔδραμε νὰ περιπατήσῃ μίαν ὁδόν, ἥτις εἶναι πλήρης γνόφου, καὶ αὐτὸς ἐνῷ εἰσέτι ὑπάρχῃ τυφλὸς κατὰ τοὺς νοεροὺς ὀφθαλμούς· διότι καὶ αὐτοὶ οἱ ὑγιαίνοντες ἔτι κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν ὅρασιν, εὑρίσκονται εἰς κίνδυνον νύκτα καὶ ἡμέραν, καίτοι εἶναι πεπληρωμένοι θείου φωτός, καὶ ἀπέκτησαν ὁδηγοὺς τῆς χάριτος, καὶ ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν πεπληρωμένους δακρύων, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν διάγουσι τὴν ζωὴν αὐτῶν μετὰ προσευχῆς καὶ κλαυθμοῦ διὰ τὸν φόβον τῆς ὁδοιπορίας, καὶ διὰ τοὺς δυνατοὺς κρημνούς, τοὺς ὁποίους ἀπαντῶσι, καὶ διὰ τὰ ψευδῆ σχήματα τῆς πλάνης, τὰ δεικνυόμενα ὡς ἀληθῆ, καὶ ὄντα μεμιγμένα μετὰ τῶν σχημάτων τῆς ἀληθείας.

Τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ ἔρχονται ἀφ' ἑαυτῶν, ὡς λέγουσιν οἱ πατέρες, χωρὶς σὺ νὰ αἰσθανθῇς· ναί, ἔρχονται ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' ἐὰν ὁ τόπος ἦναι καθαρός, καὶ ὄχι ῥυπαρός. Ἐὰν ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς ψυχῆς σου δὲν ἦναι καθαρά, μὴ τολμήσῃς νὰ ἴδῃς εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ νοητοῦ ἡλίου, ἵνα μὴ στερηθῇς καὶ αὐτὸ τὸ ὀλίγον φῶς, ὅπερ εἶναι ἡ ἁπλῆ πίστις, καὶ ἡ ταπείνωσις, καὶ ἡ καρδιακὴ ἐξομολόγησις καὶ τὰ ὀλίγα ἔργα, τὰ ὁποῖα πράττεις κατὰ τὴν δύναμίν σου, καὶ ἑπομένως ῥιφθῇς εἰς σκοτεινόν τινα τόπον, ὅπερ ὑπάρχει τὸ ἐξώτερον σκότος, τὸ ἔξωθεν τοῦ Θεοῦ, τὸ φέρον τύπον τοῦ Ἅδου, καθὼς ὁ θελήσας νὰ εἰσέλθῃ ἀναισχύντως μετὰ ῥυπαρῶν ἱματίων εἰς τὸν γάμον.

Ἐκ τῶν κόπων καὶ ἐκ τῆς προφυλάξεως, προκύπτει ἡ καθαρότης τῶν λογισμῶν, καὶ ἐκ τῆς καθαρότητος τῶν λογισμῶν προκύπτει τὸ φῶς τοῦ φρονήματος, καὶ ἐντεῦθεν ὁ νοῦς ὁδηγεῖται ὑπὸ τῆς θείας χάριτος εἰς ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον αἱ αἰσθήσεις δὲν ἔχουσι καμμίαν *ἐξουσίαν, οὔτε διδάσκουσιν αὐτό, οὔτε διδάσκονται.*

Φαντάσου μοι διὰ τοῦ νοός σου τὴν μὲν πρακτικὴν ἀρετὴν εἶναι σῶμα, τὴν δὲ θεωρίαν ψυχήν, τὰ δὲ δύο εἶναι εἷς τέλειος ἄνθρωπος, ἡνωμένος διὰ πνεύματος ἐκ δύο μερῶν, αἰσθητῶν καὶ νοητῶν· καὶ καθὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἔλθῃ ἡ ψυχὴ εἰς γένεσιν καὶ γέννησιν χωρὶς τῆς τελείας διαπλάσεως τοῦ σώματος καὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ, οὕτω ἀδύνατον εἶναι ν' ἀνέλθῃ ἡ ψυχὴ εἰς τὴν θεωρίαν, ἥτις εἶναι πνεῦμα τῆς ἀποκαλύψεως, καὶ εἰκονίζεται εἰς τὴν μήτραν τῆς κοιλίας, τὴν δεξαμένην τὴν ὕλην τοῦ πνευματικοῦ σπέρματος, χωρὶς τῆς τελειώσεως τοῦ ἔργου τῆς ἀρετῆς, ὅπερ ἐστὶν οἶκος τῆς διαγνώσεως τῆς δεχομένης τὰς ἀποκαλύψεις.

Ἡ θεωρία εἶναι αἴσθησις τῶν θείων μυστηρίων, τῶν κεκρυμμένων εἰς τὰ πράγματα καὶ εἰς τὰς αἰτίας. Ὅταν λοιπὸν ἀκούσῃς εἰς τὴν θεωρίαν νὰ λέγῃ κατάληψιν, καὶ ἀπομάκρυνσιν κόσμου, ἢ

8. Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι ἀσκητικοί.

καθαρότητα κόσμου, πρέπει ἐν πρώτοις νὰ μάθης καὶ νὰ γνωρίσης καλῶς, ὄχι ὡς ἀμαθής, ἀλλ᾽ ὡς σοφὸς διὰ νοητῶν ἐννοιῶν, τὸ τί πρᾶγμα εἶναι ἡ ὀνομασία τοῦ κόσμου, καὶ ἐκ πόσων διαφορῶν συνίσταται τοῦτο τὸ ὄνομα, καὶ τότε θέλεις δυνηθῇ νὰ γνωρίσῃς τὴν ψυχήν σου κατὰ πόσον ἀπέχει ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ κατὰ πόσον ὑπάρχει ἡνωμένη μετ᾽ αὐτοῦ.

Κόσμος εἶναι ὄνομα περιεκτικόν, τὸ ὁποῖον ἐφαρμόζεται εἰς τὰ πάθη, ἅπερ προείπομεν· διότι ἐὰν πρῶτον δὲν γνωρίσῃ ὁ ἄνθρωπος, τί εἶναι κόσμος, οὐδὲ δύναται νὰ γνωρίσῃ, πόσα τῶν μελῶν αὐτοῦ ἀπέχουσιν ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ πόσα εἶναι δεδεμένα μετ᾽ αὐτοῦ. Ὑπάρχουσι πολλοὶ ἄνθρωποι, οἵτινες κατὰ δύο, ἢ τρία μέλη ἀπεμακρύνθησαν τοῦ κόσμου, καὶ ἠμπόδισαν τοὺς ἑαυτούς των ἐξ αὐτῶν, καὶ ἐνόμισαν, ὅτι εἶναι ξένοι τοῦ κόσμου διὰ τῆς πολιτείας αὐτῶν· ἐπειδὴ δὲν ἐνόησαν, οὔτε ἐγνώρισαν καλῶς, ὅτι κατὰ δύο μόνον μέλη ἀπέθανον τῷ κόσμῳ, τὰ δὲ λοιπὰ αὐτῶν μέλη ζῶσιν ἐντὸς αὐτῶν ὡς πρὸς τὸν κόσμον· ἀλλ᾽ οὔτε τὰ πάθη αὐτῶν ἐδυνήθησαν νὰ αἰσθανθῶσι· καὶ ἐπειδὴ δὲν ᾐσθάνθησαν αὐτά, οὐδὲ περὶ τῆς θεραπείας αὐτῶν ἐφρόντισαν.

Ὁ κόσμος λέγεται ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς θεωρίας καὶ σύστασις, τὸ ὁποῖον ὄνομα ἐφαρμόζεται εἰς ἓν ἕκαστον τῶν παθῶν. Ὅταν λοιπὸν θέλωμεν νὰ ὀνομάσωμεν ὁλικῶς τὰ πάθη, ὀνομάζομεν αὐτὰ κόσμον· ὅταν ὅμως θέλωμεν νὰ διαιρέσωμεν αὐτά, καὶ νὰ ὀνομάσωμεν ἓν ἕκαστον ἰδιαιτέρως, ὀνομάζομεν αὐτὰ πάθη, τὰ ὁποῖα εἶναι μέρη τοῦ κόσμου· καὶ ὅπου παύουσι τὰ πάθη, ἐκεῖ ἔπαυσε καὶ ὁ κόσμος ἐκ τῆς διαδοχῆς αὐτοῦ. Τὰ δὲ πάθη εἰσὶ ταῦτα· ὁ πόθος τοῦ πλούτου, ἤγουν τὸ νὰ συνάγῃ τις γήϊνα πράγματα· ἡ τρυφὴ τοῦ σώματος, ἐξ ἧς προέρχεται τὸ πάθος τοῦ γάμου, καὶ ἑπομένως τὸ τῆς πορνείας καὶ πάσης ἄλλης ἀκαθαρσίας· ὁ πόθος τῆς τιμῆς, ἐκ τῆς ὁποίας προκύπτει ὁ φθόνος· ἡ προτίμησις καὶ πᾶσα φιλαρχία· ἡ ἔπαρσις τῆς εὐπρεπείας τῆς ἐξουσίας· ὁ στολισμὸς καὶ ἡ κενοδοξία· ἡ ἀνθρωπίνη δόξα, ἥτις ὑπάρχει αἰτία τῆς μνησικακίας· ὁ φόβος τοῦ σώματος, ἵνα μὴ δυστυχήσῃ καὶ πάσχῃ· καὶ τὰ λοιπά. Καὶ ὅπου παύει ἡ ἐνέργεια τούτων τῶν παθῶν, ἐκεῖ ἀπέθανεν ὁ κόσμος, καθὼς εἶπέ τις διὰ τοὺς ἁγίους, ὅτι ὅταν ἔζων, ἦσαν ἀποθαμένοι· διότι ζῶντες ἐν σώματι, δὲν ἔζων σαρκικῶς. Καὶ σὺ λοιπὸν βλέπε ποῖα τῶν παθῶν ζῶσιν εἰς σέ, καὶ τότε θέλεις γνωρίσει, ποῖα μέρη τοῦ κόσμου ζῶσιν εἰς σέ, καὶ ποῖα ἀπέθανον. Ὅταν μάθῃς, τί εἶναι ὁ κόσμος, ἐκ τῆς διαφορᾶς τούτων μανθάνεις καὶ διὰ τίνων παθῶν ὑπάρχεις δεδεμένος μετὰ τοῦ κόσμου, καὶ διὰ τίνων ἀπέθανες τῷ κόσμῳ· καὶ ἵνα συντόμως εἴπω, ὁ κόσμος εἶναι ἡ σαρκικὴ διαγωγὴ καὶ τὸ φρόνημα τῆς σαρκός. Ὅταν τις ἀπαλλαγῇ ἐκ τούτων, τότε γνωρίζεται ὅτι ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ κόσμου· καὶ ἡ ἀποξένωσίς τινος ἐκ τοῦ κόσμου ἐκ τούτων τῶν δύο γνωρίζεται, ἐκ τῆς καλῆς αὐτοῦ διαγωγῆς, καὶ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν νοημάτων τοῦ νοὸς αὐτοῦ. Ἐξ ἐκείνων λοιπόν, τὰ ὁποῖα βλαστάνουσιν εἰς τὴν διάνοιάν σου περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, ἕνεκα τῶν ὁποίων διασκεδάζεται ὁ λογισμός σου εἰς τὰ νοήματα αὐτῶν, φθάνεις τὸ μέτρον τῆς διαγωγῆς σου· δηλαδὴ εἰς ποῖα ἔχει ἀγάπην ἡ φύσις σου ἄνευ κόπου, καὶ ποῖα εἶναι βλαστήματα παντοτεινά, καὶ ποῖα εἶναι τὰ κινούμενα ἐκ συμπτώσεώς τινος· καὶ ἐὰν ἡ διάνοιά σου ἔλαβε παντελῶς αἴσθησιν τῶν νοερῶν νοημάτων, ἢ ἐὰν κινῆται ὑλικῶς, καὶ ἐὰν αὐτὰ τὰ ὑλικὰ εἶναι ἐμπαθῆ· διότι αἱ σφραγῖδες τῆς σωματώσεως τῶν ἔργων, διὰ τῶν ὁποίων φαντάζεται ἡ διάνοια ἄκουσα ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐργάζεται, εἰσὶν αἱ ἀρεταί· καὶ ἐκ τούτων λαμβάνει αἰτίαν τῆς θέρμης χωρὶς τῆς ἀσθενείας τῶν παθῶν καὶ τοῦ περιορισμοῦ τῶν λογισμῶν πρὸς καλὸν σκοπόν, ἵνα ἀγωνίζηται σωματικῶς πρὸς ἰδίαν γυμνασίαν, ἐὰν δὲν ἐργάζηται αὐτὰ ἐμπαθῶς. Καὶ βλέπε, ἐὰν δὲν ἀσθενῇ ἡ διάνοια εἰς τὴν ἀπάντησιν τῶν σφραγίδων τῶν κρυπτῶν λογισμῶν διὰ τὴν κατὰ Θεὸν μεγαλυτέραν φλόγα, ἥτις συνηθίζει νὰ κόπτῃ τὰς ματαίας ἐνθυμήσεις.

Ἀντὶ δὲ πολλῶν βιβλίων ἀρκοῦσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον ταῦτα τὰ ὀλίγα σημεῖα τοῦ κεφαλαίου τούτου, ἵνα φωτίσωσιν αὐτόν, ἐὰν ἡσυχάζῃ, καὶ εὑρίσκηται ἀπομεμακρυσμένος ἐκ τοῦ κόσμου. Τόσον δυνατὸς ὑπάρχει εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ σωματικὸς φόβος, ὥστε πολλάκις μένει ἕνεκα τούτου ἄπρακτος καὶ ἀνενέργητος εἰς τὰ ἔνδοξα καὶ πολύτιμα πράγματα· καὶ ὅταν ὁ φόβος τῆς ψυχῆς φανῇ ἔμπροσθεν τοῦ φόβου τοῦ σώματος, τότε ὁ φόβος τοῦ σώματος ἐξασθενεῖ ἐνώπιον τοῦ φόβου τῆς ψυχῆς, ὡς τὸ κηρίον ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς φλογός. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΛΑ΄.

Περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς διακρίσεως, τῆς γινομένης ἐν τῇ ἡσυχίᾳ· καὶ περὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ νοός· καὶ τίς ὁ ὅρος τῆς προσευχῆς.

ΔΟΞΑ τῷ ἁγίῳ Θεῷ, ὅστις ἔχυσε πλουσίως τὰς δωρεὰς αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· διότι ἐνῷ οὗτοι ὑπάρχουσι σαρκικοί, ἔκαμεν αὐτοὺς νὰ ὑπηρετῶσιν αὐτῷ κατὰ τὴν τάξιν τῶν ἀσωμάτων ἁγίων φύσεων, καὶ κατηξίωσε τὴν φύσιν τῶν χοϊκῶν νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῶν μεγάλων

θείων αὐτοῦ μυστηρίων, καὶ μάλιστα ὡς ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλούς, οἱ ὁποῖοι δὲν εἴμεθα ἄξιοι μήτε κἂν ν' ἀκούσωμεν τοὺς τοιούτους λόγους· ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀφήρεσε τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας ἡμῶν, ὅπως κατανοήσωμεν ταῦτα τὰ μυστήρια ἔκ τε τῆς θεωρίας τῶν ἁγίων γραφῶν καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν μεγάλων θείων πατέρων· διότι δὲν ἠξιώθην ἐξ ἰδίων ἀγώνων νὰ ἔχω πεῖραν ἑνὸς ἐκ τῶν χιλίων, ἅπερ ἔγραψα διὰ τῶν χειρῶν μου, καὶ μάλιστα εἰς τοῦτο τὸ σύγγραμμα, τὸ ὁποῖον μέλλω νὰ ἐκθέσω πρὸς παρακίνησιν καὶ φωτισμὸν τῆς ἐμῆς ψυχῆς, καὶ ἐκείνων, οἵτινες μέλλουσι ν' ἀναγνώσωσιν αὐτό· ἴσως ἤθελον παρακινηθῆ νὰ ἐκτελέσωσι μετὰ προθυμίας τὰ ἐν αὐτῷ διαλαμβανόμενα.

Ἄλλο εἶναι ἡ ἡδονὴ τῆς προσευχῆς, καὶ ἄλλο ἡ θεωρία τῆς προσευχῆς· τιμιωτέρα δὲ εἶναι ἡ δευτέρα τῆς πρώτης, καθ' ὅσον καὶ ὁ τέλειος ἄνθρωπος εἶναι τιμιώτερος τοῦ μικροῦ καὶ ἀτελοῦς παιδίου. Ἐνίοτε οἱ στίχοι τῶν ψαλμῶν προξενοῦσι γλυκύτητα εἰς τὸ στόμα, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἷς στίχος ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις εἰς τὴν προσευχήν, καὶ ὡς μὴ ἔχων χορτασμόν, δὲν συγχωρεῖ εἰς τὸν νοῦν νὰ μεταβῇ εἰς ἄλλον στίχον. Ἐνίοτε πάλιν ἐκ τῆς προσευχῆς γεννᾶται θεωρία τις, ἥτις ἐκκόπτει ἐκ τῶν χειλέων τὴν προσευχήν, καὶ τότε ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς θεωρίας ἐκείνης γίνεται ὡς σῶμα ἄψυχον, μένων ὅλως ἐκστατικός· καὶ τὸ τοιοῦτον, λέγομεν, ὅτι εἶναι ἡ θεωρία τῆς προσευχῆς, καὶ ὄχι ὡς λέγουσί τινες ἀνόητοι, ὅτι εἶναι εἶδος πράγματός τινος, καὶ μορφὴ ἢ σχῆμα κατὰ φαντασίαν. Καὶ πάλιν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς προσευχῆς ὑπάρχει μέτρον καὶ διάκρισις χαρισμάτων· καὶ ἕως ὧδε ὑπάρχει προσευχή· διότι ἡ διάνοια εἰσέτι δὲν μετέβη εἰς ἕτερόν τι, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἦναι προσευχή, καὶ ὅπερ εἶναι ἀνώτερον τῆς προσευχῆς· ἐπειδὴ αἱ κινήσεις τῆς γλώσσης καὶ τῆς καρδίας εἶναι κλειδία εἰς τὴν προσευχήν· ὅσα ὅμως ἀκολουθοῦσιν ὕστερον, εἶναι εἴσοδος εἰς τὰ βασιλικὰ ταμεῖα. Ἂς παύσῃ ἐνταῦθα πᾶν στόμα, καὶ πᾶσα γλῶσσα καὶ καρδία, ἥτις ὑπάρχει κυβερνήτης καὶ οἰκονόμος τῶν λογισμῶν· ἐπίσης καὶ ὁ νοῦς ὁ κυβερνήτης τῶν αἰσθήσεων, καὶ ἡ διάνοια, τὸ ἀδιάντροπον καὶ ταχύπτερον πετούμενον ὄρνεον καὶ ἂς παύσῃ πᾶσα τούτων ἐπίνοια, καὶ ἂς μένωσιν ὧδε, ὅσοι ζητῶσι τὰ ἐπέκεινα· διότι παρουσιάσθη ὁ οἰκοδεσπότης.

ΛΟΓΟΣ ΛΒ΄.

Περὶ καθαρᾶς προσευχῆς.

ΚΑΘΩΣ πᾶσα ἡ δύναμις τῶν νόμων καὶ τῶν ἐντολῶν, αἵτινες ἐδόθησαν παρὰ Θεοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, περιορίζεται εἰς τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, ὡς λέγουσιν οἱ θεῖοι πατέρες· οὕτω καὶ πάντες οἱ τρόποι καὶ τὰ σχήματα τῆς προσευχῆς, δι' ὧν προσεύχονται εἰς τὸν Θεὸν οἱ ἄνθρωποι, μέχρι τῆς καθαρᾶς προσευχῆς περιορίζονται· διότι καὶ οἱ στεναγμοί, καὶ αἱ γονυκλισίαι, καὶ αἱ καρδιακαὶ δεήσεις, καὶ οἱ γλυκύτατοι κλαυθμοί, καὶ πάντα ἐν γένει τὰ σχήματα τῆς προσευχῆς, ὡς προεῖπον, ἕως εἰς τὴν καθαρὰν προσευχὴν ἔχουσι τὸν ὅρον καὶ τὴν ἐξουσίαν νὰ κινῶνται· ἐκεῖθεν δὲ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, ὅταν διαβῇ τὸν ὅρον τοῦτον, δὲν ἔχει πλέον ἄδειαν ἡ διάνοια οὔτε εἰς προσευχήν, οὔτε εἰς κίνησιν, οὔτε εἰς κλαυθμόν, οὔτε ἐξουσίαν ἔχει, οὔτε αὐτεξουσιότητα, οὔτε δέησιν, οὔτε ἐπιθυμίαν, ἢ ἡδονήν τινος πράγματος, τὸ ὁποῖον ἐλπίζει εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἢ εἰς τὴν μέλλουσαν· καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν καθαρὰν προσευχὴν ἄλλη προσευχὴ δὲν ὑπάρχει· καὶ πᾶσα ἡ κίνησις καὶ πάντα τὰ σχήματα τῆς προσευχῆς ἕως ἐδῶ ὁδηγοῦσι τὸν νοῦν διὰ τῆς δυνάμεως τῆς αὐτεξουσιότητος, διὰ τοῦτο ἐπίκειται ἀγὼν εἰς αὐτήν. Μετὰ δὲ τὸν ὅρον τοῦτον ἕπεται ἔκπληξις καὶ θαυμασμός, καὶ ὄχι προσευχή· ἐπειδὴ παύουσι τὰ ἔργα τῆς προσευχῆς, καὶ ὁ νοῦς εὑρίσκεται εἰς θεωρίαν πλέον, καὶ ὄχι εἰς προσευχήν. Πᾶς τρόπος προσευχῆς γίνεται διὰ κινήσεων, ὅταν ὅμως ὁ νοῦς εἰσέλθῃ εἰς τὰς πνευματικὰς κινήσεις, ἐκεῖ πλέον δὲν ἔχει προσευχήν. Ἄλλο εἶναι ἡ προσευχή, καὶ ἄλλο ἡ δι' αὐτῆς θεωρία, ἂν καὶ ἡ μία λαμβάνει ἐκ τῆς ἄλλης τὰς ἀφορμάς· διότι ἡ μὲν προσευχὴ εἶναι σπόρος, ἡ δὲ θεωρία εἶναι δράγματα σταχύων ὁπότε καὶ ὁ θεριστὴς μετὰ ἀνεκλαλήτου χαρᾶς ἀπορεῖ καὶ ἐξίσταται, πῶς ἐξ ὀλίγων γυμνῶν κόκκων, τοὺς ὁποίους ἔσπειρεν, ἐξαίφνης ἐβλάστησαν εἰς αὐτὸν τοιούτους ζωηροὺς στάχυας. Πᾶσα γινομένη προσευχὴ εἶναι ἢ δέησις, ἢ αἴτησις, ἢ εὐχαριστία, ἢ αἴνεσις· ἐξέτασον λοιπόν, ἐὰν ὑπάρχῃ κανὲν ἐκ τούτων, ὅταν ὁ νοῦς διαβῇ τὸν ὅρον τῆς προσευχῆς, καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὴν χώραν ἐκείνην τῆς θεωρίας. Ἐγὼ ἐρωτῶ ἐκεῖνον, ὅστις γνωρίζει τί ἐστι θεωρία· διότι δὲν ὑπάρχει εἰς πάντας ἡ αὐτὴ διάκρισις, ἀλλ' εἰς ἐκείνους μόνον τοὺς θεωρητικοὺς καὶ ὑπηρέτας τούτου τοῦ πράγματος, οἵτινες ἠξιώθησαν παρὰ Θεοῦ τούτου τοῦ χαρίσματος, ἢ ἐδιδάχθησαν ὑπὸ παρομοίων θεωρητικῶν πατέρων, καὶ ἔμαθον παρ' αὐτῶν τὴν θεωρίαν, καὶ διῆλθον τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς αὐτὰ καὶ εἰς τὰ παρόμοια ζητήματα.

Καθὼς μόλις εὑρίσκεται εἷς ἐκ μυριάδων ἀνθρώπων, ὅστις νὰ ἐξεπλήρωσεν ἀνελλιπῶς τὰς ἐντολὰς καὶ τὰ νόμιμα, καὶ νὰ ἔφθασεν εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς· οὕτω μόλις εὑρίσκεται εἷς ἐκ χιλίων ἀνθρώπων, ὅστις ἠξιώθη νὰ φθάσῃ μετὰ μεγίστης προφυλάξεως εἰς τὴν καθαρὰν προσευχήν, καὶ σχίσας τοῦτον τὸν ὅρον, νὰ τύχῃ ἐκείνου τοῦ μυστηρίου· διότι ὀλίγοι ἄνθρωποι ἠξιώθησαν τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, ὡς καὶ μόλις εὑρίσκεται εἷς ἄνθρωπος ἐκ πάσης γενεᾶς, ὅστις ἔφθασε διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ μυστήριον ἐκεῖνο τῆς θεωρίας, ἂν ὑπάρχῃ δυνατὸν νὰ φθάσῃ τις.

Προσευχή ἐστι δέησις καὶ φροντὶς καὶ ἐπιθυμία τινὸς πράγματος, ἢ λυτρώσεως τῶν ἐνταῦθα πειρασμῶν ἢ τῶν μελλουσῶν κολάσεων, ἢ ἐπιθυμία κληρονομίας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Δέησις δὲ εἶναι ἐκείνη ἡ προσευχή, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ βοήθειαν παρὰ Θεοῦ εἴς τι πρᾶγμα· ἐντὸς τούτων τῶν κινήσεων περιορίζεται ἡ προσευχή. Ἡ δὲ καθαρότης, ἢ ἡ μὴ καθαρότης τῆς προσευχῆς διακρίνεται ὡς ἑξῆς· καθ᾽ ὃν καιρὸν προετοιμάζεται ὁ νοῦς νὰ προσφέρῃ *μίαν ἐκ τῶν κινήσεων, τὰς ὁποίας προείπομεν*, ἐὰν συμμιγῇ μετ᾽ αὐτοῦ ἔννοιά τις ξένη, ἢ λογισμὸς ἄλλου τινὸς πράγματος, ἡ προσευχὴ ἐκείνη δὲν λέγεται καθαρά· καθότι δὲν προσέφερεν ἐκ τῶν καθαρῶν ζώων εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ἐστὶν ἡ καρδία, τὸ νοητὸν τοῦ Θεοῦ θυσιαστήριον. Ἐὰν δέ τις, ἐνθυμούμενος ἐκείνην τὴν ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων ὀνομαζομένην πνευματικὴν προσευχήν, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ τὴν δύναμιν τῶν λόγων τῶν πατέρων, εἴπῃ, ὅτι ἡ συμμιγὴς αὕτη προσευχὴ εἶναι ἐντὸς τῶν ὅρων τῆς πνευματικῆς προσευχῆς, θέλει εἶσθαι βλασφημία, καὶ οὐδεὶς κτιστὸς ἄνθρωπος δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ πνευματικὴ προσευχὴ κλίνει εἰς τὸ νὰ συλλογίζηται γήϊνόν τι· διότι ἡ εἴς τι γήϊνον πρᾶγμα κλίνουσα προσευχή, ὑπάρχει κατωτέρα τῆς πνευματικῆς προσευχῆς. Πᾶσα πνευματικὴ προσευχὴ ὑπάρχει ἐλευθέρα τῆς κινήσεως τοῦ νοὸς εἰς ἄλλο τι· καὶ ἐὰν μετὰ καθαρότητος μόλις προσεύχηταί τις, τί νὰ εἴπωμεν περὶ τῆς πνευματικῆς προσευχῆς; Οἱ ἅγιοι πατέρες συνηθίζουσι πάσας τὰς καλὰς κινήσεις τοῦ νοῦ καὶ τὰς πνευματικὰς ἐργασίας νὰ ὀνομάζωσι διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς προσευχῆς· καὶ οὐ μόνον αὐτοί, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ πεφωτισμένοι ἐκ τῆς πνευματικῆς θεωρίας συνηθίζουσι νὰ λογίζωνται τὰς καλὰς ἐργασίας παρόμοια μὲ τὴν προσευχήν. Ἐκ τούτου λοιπὸν δῆλον, ὅτι ἄλλο εἶναι προσευχή, καὶ ἄλλο τὰ ὑφ᾽ ἡμῶν πραττόμενα καλὰ ἔργα. Ἐνίοτε τινὲς τῶν πατέρων ἀποκαλοῦσιν ὁδὸν ταύτην τὴν πνευματικὴν λεγομένην προσευχήν, ἄλλοι δὲ γνῶσιν, καὶ ἄλλοι ὀπτασίαν νοεράν. Βλέπεις λοιπόν, πῶς ἐναλλάσσουσιν οἱ πατέρες τὰς ὀνομασίας εἰς τὰ πνευματικὰ πράγματα; καθότι ἡ ἀκρίβεια τῶν ὀνομάτων διατηρεῖται εἰς μόνον τὰ

πράγματα τοῦ παρόντος κόσμου· εἰς δὲ τὰ πράγματα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀκριβὴς ὀνομασία ποσῶς δὲν φυλάττεται, παρὰ μία, ἁπλῆ γνῶσις, ἀνωτέρα πάσης ὀνομασίας, καὶ παντὸς στοιχείου, καὶ μορφῆς, καὶ χρώματος, καὶ σχήματος, καὶ συνθέτων ὀνομάτων. Διὰ τοῦτο ὅταν ὑψωθῇ ἡ γνῶσις τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ φαινομένου κόσμου, τότε ὅπως θέλουσιν οἱ πατέρες μεταχειρίζονται τὰ ὀνόματα πρὸς δήλωσιν τῆς προσευχῆς· διότι τὰ ὀνόματα τῆς προσευχῆς οὐδεὶς γνωρίζει μετ᾽ ἀκριβείας· ἀλλ᾽ ἵνα μόνον ἐπιστηρίζωσιν εἰς αὐτὴν τοὺς ψυχικοὺς διαλογισμούς, μεταχειρίζονται ὀνομασίας καὶ παραβολάς, κατὰ τὸν λόγον τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ὅστις λέγει, ὅτι χάριν τῶν αἰσθήσεων μεταχειριζόμεθα παραβολάς, καὶ συλλαβάς, καὶ ἐνδεχόμενα ὀνόματα καὶ ῥήματα εἰς τὰ θεῖα πράγματα. Ὅταν διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος κινηθῇ ἡ ψυχὴ πρὸς ἐκεῖνα τὰ θεῖα πράγματα, τότε ὑπάρχουσι περιτταὶ εἰς ἡμᾶς καὶ αἱ αἰσθήσεις καὶ αἱ ἐνέργειαι αὐτῶν, ὡς εἶναι περιτταὶ καὶ αἱ δυνάμεις τῆς πνευματικῆς ψυχῆς, ὅτε αὕτη κατασταθῇ ὁμοία τῇ θεότητι δι᾽ ἀκατανοήτου ἑνότητος, καὶ φωτισθῇ διὰ τῶν ἀκτίνων τοῦ ὑψίστου φωτὸς εἰς τὰς ἑαυτῆς κινήσεις.

Πίστευε λοιπόν, ἀδελφέ, ὅτι ὁ νοῦς ἔχει ἐξουσίαν νὰ διακρίνῃ τὰς ἑαυτοῦ κινήσεις μέχρι τοῦ τόπου τῆς καθαρότητος τῆς προσευχῆς· ὅταν δὲ φθάσῃ ἐκεῖ, καὶ δὲν στραφῇ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἀφήσῃ τὴν προσευχήν, τότε ἡ προσευχὴ γίνεται ὡς μεσίτης τις μεταξὺ τῆς ψυχικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας. Ὅταν ὁ νοῦς κινηθῇ εἰς προσευχήν, εὑρίσκεται εἰς τὴν ψυχικὴν κατάστασιν· ὅταν ὅμως εἰσέλθῃ εἰς ἐκείνην τὴν κατάστασιν τῆς θεωρίας, παύει ἀπὸ τὴν προσευχήν· διότι οἱ ἅγιοι εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα δὲν προσεύχονται διὰ προσευχῆς, ἀφοῦ καταποθῇ ὁ νοῦς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ μετὰ ἐκπλήξεως καὶ θαυμασμοῦ συνευφραίνονται εἰς τὴν δόξαν ἐκείνην· τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς ἡμᾶς· ὅταν ὁ νοῦς ἀξιωθῇ νὰ αἰσθάνηται τὴν μέλλουσαν μακαριότητα, τότε λησμονεῖ ἑαυτόν, ὡς καὶ πάντα τὰ πράγματα τοῦ παρόντος κόσμου, καὶ δὲν ἔχει κίνησιν εἰς κανὲν πρᾶγμα· ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν δύναταί τις νὰ εἴπῃ μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι τὸ αὐτεξούσιον τοῦ θελήματος ἐνεργεῖ καὶ ὁδηγεῖ πᾶσαν γινομένην ἀρετήν, καὶ πᾶσαν τάξιν καὶ σχῆμα προσευχῆς εἴτε διὰ τοῦ στόματος, εἴτε διὰ τῆς διανοίας· προσέτι διὰ τῶν αἰσθήσεων κινεῖ καὶ ὁδηγεῖ καὶ αὐτὸν τὸν νοῦν, ὅστις ὑπάρχει βασιλεὺς τῶν παθῶν. Ὅταν ὅμως ἡ διοίκησις καὶ ἡ οἰκονομία τοῦ ἁγίου Πνεύματος κυριεύῃ τὸν νοῦν, τὸν οἰκονόμον τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν λογισμῶν, τότε ἀφαιρεῖται τὸ αὐτεξούσιον ἐκ τῆς φύσεως, καὶ ὁ νοῦς ὁδηγεῖται διὰ τῆς ὁδηγίας ἄλλου, καὶ ὄχι διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ θελήσεως. Σοὶ θέλει εἶσθαι ἆρά γε τότε προσευχὴ πλέον, ὁπότε ἡ φύ-

σις δὲν ἔχει δύναμιν νὰ ἐξουσιάσῃ ἑαυτήν, ἀλλ' ὁδηγεῖται δι' ἄλλης δυνάμεως ἐκεῖ, ὅπου δὲν γνωρίζει, οὐδὲ δύναται νὰ διευθύνῃ τὰς κινήσεις τῆς διανοίας, ὅπως θέλῃ, ἀλλὰ κυριεύεται ἀπὸ αἰχμαλωσίαν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν, καὶ ὁδηγεῖται ὑπ' αὐτῆς ἐκεῖ, ὅπου δὲν αἰσθάνεται; ἀλλ' οὐδὲ θέλησιν θέλει ἔχει τότε, οὐδὲ γνωρίζει ἐὰν εὑρίσκηται ἐν τῷ σώματι, ἢ ὑπάρχῃ ἐκτὸς τοῦ σώματος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς γραφῆς. Λοιπὸν ὑπάρχει ἄρά γε προσευχὴ εἰς τὸν οὕτως αἰχμαλωτισθέντα καὶ μὴ αἰσθανόμενον ἑαυτόν; Διὰ τοῦτο ἂς μὴ βλασφημῇ τις, καὶ ἂς μὴ ξεθαρρεύηται, λέγων, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ προσεύχηταί τις τὴν πνευματικὴν προσευχήν· καθότι αὐτὴν τὴν τόλμην μεταχειρίζονται ἐκεῖνοι, οἵτινες προσεύχονται μετὰ ἀλαζονείας, καί, ἰδιῶται ὄντες κατὰ τὴν γνῶσιν, ἐξαπατῶσιν ἑαυτούς, ὅτι δῆθεν, ὅταν θέλωσι, προσεύχονται τὴν πνευματικὴν προσευχήν· ἀλλ' οἱ ταπεινόφρονες καὶ νοήμονες συγκαταβαίνουσι νὰ μάθωσι παρὰ τῶν πατέρων, καὶ νὰ γνωρίσωσι τοὺς ὅρους τῆς φύσεως, καὶ δὲν συγχωροῦσί ποτε, ὥστε ἡ διάνοια αὐτῶν νὰ κινηθῇ διὰ ταύτης τῆς τόλμης.

Ἐρ. Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν καλεῖται διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς προσευχῆς αὕτη ἡ ἀνεκλάλητος χάρις, ἀφοῦ δὲν εἶναι προσευχή;

Ἀπ. Ἡ αἰτία, λέγομεν, ὅτι εἶναι αὕτη· ἐπειδὴ ἡ χάρις αὕτη ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς δίδεται εἰς τοὺς ἀξίους· λαμβάνει δὲ τὴν ἀφορμὴν ἐκ τῆς προσευχῆς· καθότι δὲν ὑπάρχει εἰς ταύτην τὴν ἔνδοξον χάριν ἄλλος καιρὸς ἐπιφοιτήσεως, παρὰ μόνον ὁ καιρὸς τῆς προσευχῆς κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν πατέρων, καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς προσευχῆς· διότι ὁ νοῦς ἐκ τῆς προσευχῆς ὁδηγεῖται εἰς ἐκείνην τὴν μακαριότητα, καὶ διότι ἡ αἰτία αὐτῆς εἶναι ἡ προσευχή· εἰς ἄλλας δὲ περιστάσεις δὲν ἔχει χώραν, καθὼς διαλαμβάνουσι τὰ συγγράμματα τῶν πατέρων. Εἴδομεν πολλοὺς ἐκ τῶν ἁγίων πατέρων, ὡς καὶ εἰς τοὺς βίους αὐτῶν εἶναι γεγραμμένον, οἵτινες ἐνῷ ἵσταντο εἰς προσευχήν, ἡρπάγη ὁ νοῦς αὐτῶν.

Ἀλλ' ἐὰν ἐρωτήσῃ τις· διὰ ποίαν αἰτίαν κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς μόνον συμβαίνουσι ταῦτα τὰ μεγάλα καὶ ἀνεκλάλητα χαρίσματα; ἀποκρινόμεθα εἰς τοῦτο· διότι κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν μᾶλλον ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκεται προετοιμασμένος καὶ συνεσταλμένος, ἵνα προσευχηθῇ εἰς τὸν Θεόν, ἐπιθυμῶν καὶ ἐκδεχόμενος τὸ ἔλεος αὐτοῦ· καὶ ἐν γένει, ὁ καιρὸς τῆς προσευχῆς εἶναι καιρὸς στάσεως ἔμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ βασιλέως, καὶ καιρὸς παρακλήσεως· καὶ ἡ αἴτησις τοῦ δεομένου καὶ παρακαλοῦντος κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν πρέπει νὰ δοθῇ· διότι ποῖος ἄλλος καιρὸς ὑπάρχει ἁρμοδιώτερος τοῦ καιροῦ τῆς προσευχῆς; ἢ ἴσως εἶναι πρέπον, καθ' ὃν καιρὸν κοιμᾶται ὁ ἄνθρωπος, ἢ ἐργάζεταί τι, ἢ ὁ νοῦς αὐτοῦ εὑρίσκεται συγκεχυμένος, νὰ ἐπιτύχῃ τινὸς ἐκ τῶν τοιούτων χαρισμάτων; διότι ἰδοὺ καὶ οἱ ἅγιοι, ἂν καὶ δὲν ἔχωσιν οὐδένα καιρὸν ἀργίας, ἐπειδὴ πᾶσαν ὥραν καταγίνονται εἰς τὰ πνευματικά, εὑρίσκονται ἐνίοτε ἀνέτοιμοι εἰς στάσιν προσευχῆς· διότι πολλάκις ἢ μελετῶσί τι ἐκ τῶν εὑρισκομένων εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἢ ἐπασχολοῦνται εἰς τὴν θεωρίαν τῶν κτισμάτων, ἢ εἰς ἄλλα τινὰ ἐπωφελῆ· εἰς τὸν καιρὸν ὅμως τῆς προσευχῆς ἡ θεωρία τοῦ νοὸς αὐτῶν προσηλοῦται εἰς μόνον τὸν Θεόν, καὶ πρὸς αὐτὸν διευθύνουσιν πάσας τὰς κινήσεις αὐτῶν, καὶ προσφέρουσιν εἰς αὐτὸν ἐγκαρδίως δεήσεις μετὰ σπουδῆς καὶ ἀδιακόπου θέρμης· διὰ τοῦτο κατ' αὐτὸν τὸν καιρόν, καθ' ὃν εὑρίσκεται εἰς τὴν ψυχὴν μία μονωτάτη φροντίς, πρέπει ν' ἀναβρύῃ εἰς αὐτὴν ἡ θεία εὐμένεια. Ἰδοὺ βλέπομεν, ὅτι ὅταν ὁ ἱερεὺς προετοιμασθῇ, καὶ σταθῇ εἰς προσευχήν, ἐξευμενιζόμενος τὸν Θεόν, καὶ συνάγων τὸν νοῦν αὐτοῦ, καὶ δεόμενος, τότε καταβαίνει τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπὶ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, τὰ εὑρισκόμενα ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἁγιάζει αὐτά. Καὶ εἰς τὸν Ζαχαρίαν ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς ἐφάνη ὁ ἄγγελος, καὶ εὐηγγέλισε τὴν γέννησιν τοῦ Προδρόμου. Ἐπίσης καὶ εἰς τὸν Πέτρον, ὅταν προσηύχετο ἐπὶ τοῦ δώματος κατὰ τὴν ἕκτην ὥραν, ἐφάνη ἡ ὀπτασία ἐκείνη τῆς ὀθόνης, διὰ τῆς ὁποίας προσεκαλοῦντο τὰ ἔθνη εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς πίστεως. Καὶ εἰς τὸν Κορνήλιον, ἐνῷ προσηύχετο, ἐφάνη ὁ ἄγγελος, καὶ εἶπεν εἰς αὐτὸν τὰ ὅσα εἶναι γεγραμμένα εἰς τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων. Καὶ εἰς τὸν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν Ναυῆ, εὑρισκόμενον κατηφῆ καὶ προσευχόμενον, ἐλάλησεν ὁ Θεός· ἔτι δὲ ἐκ τοῦ ἱλαστηρίου τοῦ ἄνωθεν τῆς κιβωτοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ ἱερεὺς ἐλάμβανε θεόθεν τῆς ὀπτασίας ἑκάστου τῶν ὀφειλομένων, καθ' ὃν καιρὸν ὁ ἀρχιερεὺς ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰσήρχετο ἐν τῇ φρικτῇ ὥρᾳ τῆς προσευχῆς, ἐνῷ ἅπασαι αἱ φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἵσταντο εἰς τὴν ἐξωτέραν σκηνὴν προσευχόμενοι, ὅταν ὁ ἀρχιερεὺς εἰσήρχετο εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ ἔρριπτεν ἑαυτὸν ἐπὶ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, ἤκουε τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ δι' ὀπτασίας φοβερᾶς καὶ ἀνεκφράστου· ὤ, τί φοβερὸν ὑπῆρχεν ἐκεῖνο τὸ μυστήριον, ὅπερ ὑπηρετεῖτο τότε! Οὕτω καὶ πᾶσαι αἱ ὀπτασίαι, αἵτινες ἐφάνησαν εἰς τοὺς ἁγίους, ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς συνέβαινον· διότι ποῖος ἄλλος καιρὸς εἶναι ἁγιώτερος, καὶ ἁρμόδιος πρὸς ὑποδοχὴν τῶν χαρισμάτων, ὅσονὁ καιρὸς τῆς προσευχῆς, κατὰ τὸν ὁποῖον συνομιλεῖ τις μετὰ τοῦ Θεοῦ; ἐπειδὴ πρὸ πάντων κατ' αὐτὸν τὸν καιρόν, καθ' ὃν γίνονται αἱ πρὸς τὸν Θεὸν ἱκεσίαι καὶ δεήσεις, καὶ αἱ μετ' αὐτοῦ συνομιλίαι, συνάγει ὁ ἄνθρωπος πανταχόθεν, μετὰ βίας πάσας αὐτοῦ τὰς κινήσεις καὶ ἐνθυμήσεις, καὶ προσηλοῦται εἰς μόνον αὐτὸν τὸν Θεόν, καὶ ἔχει τὴν καρδίαν αὐτοῦ πλήρη ἐξ αὐτοῦ, καὶ κατανοεῖ τὰ ἀκατανόητα μυστήρια· καθότι κατὰ τὸ μέτρον ἑκάστου κινεῖται τὸ ἅγιον

Πνεῦμα, ἐν αὐτῷ, καὶ ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα προσεύχεταί τις, λαμβάνει ὕλην, καὶ κινεῖται εἰς αὐτό· ὥστε ἐκ τῆς πολλῆς προσοχῆς, κόπτεται ἡ κίνησις τῆς προσευχῆς, καὶ καταπλήττεται καὶ αἰχμαλωτίζεται ὁ νοῦς, καὶ λησμονεῖ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ αἰτήματος· αἱ δὲ κινήσεις αὐτοῦ βυθίζονται ὡς εἰς βαθεῖαν μέθην, καὶ δὲν ὑπάρχει εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, οὔτε διαφορὰ ὑπάρχει εἰς αὐτὸν σώματος καὶ ψυχῆς, οὔτε ἐνθύμησις τινὸς πράγματος, ὡς εἶπεν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὅτι προσευχή ἐστι καθαρότης νοός, ἥτις μόνη κόπτεται ἐκ τοῦ φωτὸς τῆς ἁγίας Τριάδος μετὰ ἐκπλήξεως. Βλέπεις, πῶς ἡ προσευχὴ κόπτεται μετὰ ἐκπλήξεως τῆς κατανοήσεως ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐξ αὐτῆς γεννῶνται εἰς τὸν νοῦν, ὡς προεῖπον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παρόντος συγγράμματος καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους τόπους; Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος Γρηγόριος λέγει, καθαρότης νοὸς εἶναι ὑψηλὸν βάδισμα εἰς τὰ νοητά, ἥτις παρομοιάζει μὲ τὴν οὐράνιον χρωματουργίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀστράπτει τὸ φῶς τῆς ἁγίας Τριάδος ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς.

Ἐρ. Καὶ πότε ἀξιοῦταί τις ταύτης τῆς χάριτος;

Ἀπ. Ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς, ὅταν ὁ νοῦς ἐκδύηται τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνδύηται τὸν νέον τῆς χάριτος, τότε βλέπει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ καθαρότητα, ὁμοιάζουσαν μὲ τὸ οὐράνιον σῶμα, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη τόπος Θεοῦ ὑπὸ τῆς γερουσίας τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ὅταν ἐφάνη εἰς αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ. Λοιπόν, ὡς προεῖπον, δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζωμεν ταύτην τὴν δωρεὰν καὶ χάριν πνευματικὴν «προσευχήν», ἀλλὰ γέννημα τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, ὅπερ κατέρχεται διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τότε ὁ νοῦς γίνεται ὑπεράνω τῆς προσευχῆς, καὶ μετὰ τὴν εὕρεσιν τῆς ἀνωτέρας παύει ἡ προσευχή, καὶ τότε δὲν προσεύχεται προσευχήν, ἀλλ' εὑρίσκεται ἐκστατικὸς εἰς τὰ ἀκατάληπτα ἐκεῖνα πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνώτερα τοῦ παρερχομένου τούτου κόσμου, καὶ σιωπᾷ διὰ τῆς ἀγνοίας πάντων τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου· αὕτη ἡ ἄγνοια ὑπάρχει ἀνωτέρα τῆς γνώσεως, περὶ τῆς ὁποίας εἶπον προηγουμένως· αὕτη ἡ ἄγνοια εἶναι ἐκείνη, περὶ τῆς ὁποίας εἶπον, ὅτι μακάριος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἔφθασε τὴν ἄγνοιαν τὴν ἀχώριστον τῆς προσευχῆς. Ταύτην τὴν ἄγνοιαν εἴθε νὰ ἀξιωθῶμεν καὶ ἡμεῖς διὰ τῆς χάριτος τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν, καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΛΓ΄.

Περὶ τοῦ τρόπου τῆς εὐχῆς καὶ τῶν λοιπῶν, ἅτινα ἐξ ἀνάγκης ζητοῦνται περὶ τῆς διηνεκοῦς ἐνθυμήσεως, καὶ διαφοροτρόπως ὠφελοῦσιν, ἐάν τις, μετὰ διακρίσεως ἀναγινώσκων, φυλάττῃ αὐτά.

Τὸ νὰ ὑπάρχῃ τις σταθερὸς διὰ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος εἰς τὸ αἴτημα τῆς εὐχῆς αὐτοῦ, εἶναι ἓν μέρος ἄριστον τῆς χάριτος τῆς πίστεως. Ἡ δὲ σταθερότης τῆς εἰς Θεὸν πίστεως δὲν εἶναι ἡ ὑγεία τῆς ὁμολογίας, ἂν καὶ ὑπάρχῃ μήτηρ τῆς πίστεως, ἀλλ' εἶναι ψυχή, ἥτις βλέπει τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς δυνάμεως τῆς πολιτείας. Ὅταν εὕρῃς εἰς τὰς ἁγίας γραφὰς τὴν πίστιν ἡνωμένην μετὰ τῆς πολιτείας τῶν καλῶν ἔργων, μὴ ἐκλάβῃς τὴν περὶ αὐτῆς θεωρίαν ἀντὶ τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας· διότι οὐδέποτε οἱ ἀβάπτιστοι, καὶ οἱ ἔχοντες τὴν διάνοιαν διεφθαρμένην ἐκ τῆς ἀληθείας καταλαμβάνουσι τὴν πίστιν, ἥτις παρέχει πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος· ἐπειδὴ ἡ πληροφορία τῆς πίστεως φανεροῦται εἰς τοὺς πεφωτισμένην ἔχοντας τὴν ψυχὴν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν τρόπων τῆς διαγωγῆς αὐτῶν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ.

Ἡ παντοτεινὴ μελέτη τῆς θείας γραφῆς εἶναι φῶς τῆς ψυχῆς· διότι ἐντυπώνει εἰς τὴν ψυχὴν ἐνθυμήσεις ὠφελίμους, ὅπως προφυλάττηται ἐκ τῶν παθῶν, καὶ διαμένῃ εἰς τὸν πόθον τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς καθαρότητος τῶν προσευχῶν· ἔτι δὲ εὐοδώνει ἔμπροσθεν ἡμῶν ὁδὸν εἰρήνης τῶν ἰχνῶν τῶν πατέρων. Μὴ διστάσῃς εἰς τὰς εὐχὰς τῶν στίχων, ὅταν κατὰ πᾶσαν ὥραν δὲν ἀκολουθῇ εἰς αὐτὰς πολὺς ἐξυπνισμὸς καὶ παντοτεινὴ κατάνυξις, ἢ εἰς τὰς προσευχάς, ἢ εἰς τὰς ἀναγνώσεις.

Ἐξ ἀνάγκης δέχου τοὺς λόγους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι λέγονται ἐκ πείρας, ἂν καὶ ὁ λέγων αὐτοὺς ὑπάρχῃ ἰδιώτης· διότι οἱ μεγάλοι θησαυροὶ τῶν βασιλέων δὲν καταφρονοῦσι νὰ λάβωσι προσθήκην τὸν ὀβολὸν τοῦ ἐπαίτου· καὶ ἐκ τῶν μικρῶν ρυάκων αὐξάνουσι καὶ πλημμυροῦσιν οἱ μεγάλοι ποταμοί. Ἐὰν ἡ ἐνθύμησις τῶν καλῶν πραγμάτων ἀνακαινίζῃ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀρετήν, ὅταν συλλογιζώμεθα αὐτά, εἶναι φανερόν, ὅτι καὶ ἡ ἐνθύμησις τῆς ἀκολασίας ἀνανεώνει εἰς τὴν διάνοιαν ἡμῶν τὴν αἰσχρὰν ἐπιθυμίαν, ὅταν ἐνθυμώμεθα αὐτήν· καθότι ἡ ἐνθύμησις ἑκάστου τούτων μόνον διαφορὰν πραγμάτων φανερώνει, καὶ ζωγραφίζει εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν, καὶ δείκνυσι καθαρῶς εἰς ἡμᾶς ἢ τὴν αἰσχρότητα τοῦ λογισμοῦ ἡμῶν, ἢ τὸ ὕψος τῆς ἡμε-

τέρας πολιτείας, καὶ στερεώνει εἰς ἡμᾶς τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰς κινήσεις ἢ τῶν καλῶν, ἢ τῶν κακῶν πραγμάτων, ἅτινα μελετῶμεν εἰς τὰ βάθη τῆς διανοίας ἡμῶν, καὶ φανερώνει τὴν διαφορὰν τῆς διαγωγῆς ἡμῶν διὰ τῆς μελέτης τῆς διανοίας, ἵνα βλέπωμεν ἐξ ἀνάγκης ἡμᾶς αὐτοὺς πάντοτε. Λοιπὸν ὄχι μόνον ἡ μελέτη βλάπτει τὸν ἔχοντα αὐτήν, ἀλλὰ μετ' αὐτῆς καὶ ἡ θεωρία καὶ ἡ ἐνθύμησις, ἥτις ἀναπληροῖ αὐτάς· καὶ ὄχι μόνον ἡ ἐργασία τῆς ἀρετῆς βοηθεῖ μεγάλως τὸν ἐργαζόμενον αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ἡ φαντασία τῆς διανοίας, ἥτις εἰκονίζεται ἐκ τῆς ἐνθυμήσεως τῶν προσώπων, τῶν ἐργασαμένων αὐτήν.

Ἐντεῦθεν γίνεται δῆλον, ὅτι πολλοί, οἵτινες ἔφθασαν εἰς τὴν τάξιν τῆς καθαρότητος, ἀξιοῦνται νὰ ἴδωσί τινας ἁγίους, εἰς τὴν θεωρίαν τῆς νυκτὸς πάντοτε, τῶν ὁποίων ἡ θεωρία ἀφοῦ ἐντυπωθῆ εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν, γίνεται εἰς αὐτοὺς ἅπασαν τὴν ἡμέραν ὕλη χαρᾶς διὰ τῆς νοητῆς μελέτης τῆς διανοίας, καὶ διὰ τοῦτο ἐργάζονται μετὰ θερμότητος τὰς ἀρετάς, καὶ πολλὴ φλὸξ ἐμπίπτει εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν καὶ ἐπιθυμία δι' αὐτά. Λέγουσι δέ, ὅτι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι λαμβάνοντες τὰς μορφὰς ἁγίων τινῶν, δεικνύουσιν αὐτὰς ἐν καιρῷ τοῦ ὕπνου εἰς τὴν ψυχὴν πρὸς χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν αὐτῆς, καὶ τὴν ἡμέραν κινοῦσιν αὐτὰς εἰς τὴν θεωρίαν τῶν λογισμῶν αὐτῆς· πράττουσι δὲ τοῦτο, ὅπως ἐλαφρώνηται ὁ κόπος τῆς ἐργασίας αὐτῆς, ἐκ τῆς χαρᾶς τῶν ἁγίων, καὶ ἐκ τούτου προσθέτουσιν εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς αὐτῶν· τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς συνεχεῖς πολέμους. Ὅστις ὅμως ἔχει συνήθειαν νὰ ἐνθυμῆται καὶ νὰ μελετᾷ κακὰ καὶ αἰσχρὰ πράγματα, δεικνύουσιν εἰς αὐτὸν οἱ δαίμονες φαντασίας, ὡς οἱ ἄγγελοι· διότι λαμβάνουσι ψευδεῖς ὁμοιώσεις, καὶ δεικνύουσιν αὐτὰς εἰς τὴν ψυχήν, ἵνα φοβίζωσιν αὐτήν· καὶ εἰς τοῦτο λαμβάνουσιν οἱ δαίμονες τὴν ἀφορμὴν πρὸ πάντων ἐκ τῶν ἐνθυμήσεων τῆς ἡμέρας· καὶ ποτὲ μὲν διὰ ταύτης τῆς φοβερᾶς θεωρίας ἐξασθενοῦσι τὴν ψυχήν, ποτὲ δὲ πάλιν δεικνύουσιν εἰς αὐτὴν τὴν κακοπάθειαν τῆς ἡσυχαστικῆς καὶ μεμονωμένης ζωῆς, καὶ ἄλλα παρόμοια.

Ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί, ἂς λάβωμεν πρόνοιαν, καὶ ἂς προσέχωμεν εἰς τὰς ἐνθυμήσεις ἡμῶν, ἵνα ἐκ τούτου διακρίνωμεν τὴν κατάστασιν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, καὶ ἐπομένως ἴδωμεν ποίας ἐξ αὐτῶν τῶν ἐνθυμήσεων παραδεχόμεθα, καὶ ποίας ταχέως ἀποβάλλομεν, ἅμα ἐπέλθωσιν εἰς ἡμᾶς. Πρέπει δὲ νὰ διακρίνωμεν, ἐὰν καταγινώμεθα εἰς τὰς ἐνθυμήσεις τὰς προερχομένας ἐκ τῆς προνοίας τῶν δαιμόνων, οἵτινες ρίπτουσι τὴν ὕλην εἰς τὰ πάθη τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ θυμοῦ, ἢ εἰς τὰς ἐνθυμήσεις τὰς προερχομένας ἐκ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, οἵτινες διδοῦσι τὸ νεῦμα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς γνώσεως, ἢ τὰς

ἐκ λογισμῶν ἐνθυμήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐξυπνίζουσιν ἡμᾶς, ὅταν αὐτοὶ μᾶς πλησιάζωσιν, ἢ τὰς προερχομένας ἐκ τῶν προλήψεων τῶν προτέρων ἡμῶν ἁμαρτημάτων. Τὴν δὲ πεῖραν τῶν δύο τούτων θεωριῶν θέλομεν ἀποκτήσει διὰ τῆς διαγνώσεως τῆς διακρίσεως, ἀφοῦ εἰς ἑκάστην τούτων ἀκολουθήσῃ ἰδιαιτέρα προσευχή.

Ἡ ἀγάπη, ἡ ἔχουσα αἴτιον οἱονδήποτε πρᾶγμα, ὁμοιάζει ὡς μικρά τις λάμψις, ἥτις τρέφεται δι' ἐλαίου, καὶ οὕτω διατηρεῖ τὸ φῶς αὐτῆς· μᾶλλον δὲ ὁμοιάζει ὡς ξηρὸς χείμαρρος, ὅστις τρέχει μόνον ὅταν βρέχῃ, ἅμα δὲ ἐκλείψῃ ἡ βροχή, ἡ ὕλη αὐτοῦ, παύει καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ νὰ τρέχῃ. Ἡ δὲ ἀγάπη, ἥτις ἔχει αἴτιον τὸν Θεόν, ὑπάρχει ὡς πηγὴ ἀέναος, ὡς ἔχουσα ἀνελλιπῆ τὴν ὕλην αὐτῆς· διότι μόνος ὁ Θεὸς εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἀγάπης.

Θέλεις νὰ ἐντρυφήσῃς εἰς τὴν στιχολογίαν τῆς ἀκολουθίας σου, καὶ νὰ αἰσθανθῇς τοὺς λόγους τοῦ ἁγίου Πνεύματος; ἄφες τελείως τὴν ποσότητα, καὶ μὴ παρατηρήσῃς τὴν ἀκρίβειαν τῶν στίχων, ἀλλὰ λέγε τοὺς στίχους, ὡς λέγεις τὴν εὐχήν, μετὰ προσοχῆς· ἄφες δ' ἔτι καὶ τὸν συνήθη ἀποστηθισμὸν καὶ νόησον ὅπερ σοὶ λέγω, καὶ ὅπερ λέγεται ἱστορικῶς, ὅτι διὰ τῆς προσεκτικῆς ἀναγνώσεως ἀπολαμβάνει τις τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ. Ἔστω δὲ ἡ διάνοιά σου προσηλωμένη εἰς τὴν μελέτην τῶν στίχων, ἕως ὅτου ἤθελεν ἐξυπνισθῆ ἡ ψυχή σου μετὰ ἐκπλήξεως εἰς τὸ νὰ κατανοήσῃ τὰς μεγάλας ἐννοίας τῆς θείας οἰκονομίας, καὶ ἐντεῦθεν νὰ κινηθῆ ἢ εἰς δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ, ἢ εἰς λύπην ὠφέλιμον· καὶ ὅ,τι εἶναι ἁρμόδιον εἰς τὴν εὐχήν, λάβε αὐτό· καὶ ὅταν βεβαιωθῆ ἡ διάνοιά σου εἰς αὐτά, τότε ἡ σύγχυσις τῶν λογισμῶν σου ἀναχωρεῖ ἀπὸ σοῦ· ἐπειδὴ εἰς τὴν δουλικὴν ἐργασίαν δὲν ὑπάρχει εἰρήνη τῆς διανοίας, οὔτε σύγχυσις καὶ ταραχὴ εἰς τὰ τέκνα τῆς ἐλευθερίας· διότι συνήθειαν ἔχει ἡ σύγχυσις ν' ἀφαιρῆ τὴν γεῦσιν τῶν ἐννοιῶν καὶ τὴν κατανόησιν τῶν στίχων, καὶ νὰ αἰχμαλωτίζει τὰ νοήματα, ὡς βδέλλα πίνουσα τὸ αἷμα τῆς ζωῆς τῶν σωμάτων· καὶ εἰ δυνατόν, πρέπει νὰ ὀνομάσῃ τις τὴν σύγχυσιν ὄχημα τοῦ διαβόλου· καθότι ὁ σατανᾶς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ἡνιόχου συνηθίζει νὰ ἐπιβαίνῃ εἰς τὸν νοῦν, ἀφοῦ λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ ὅλα τὰ πάθη, καὶ νὰ εἰσέρχηται εἰς τὴν ταλαίπωρον ψυχήν, καὶ νὰ καταποντίζῃ αὐτὴν διὰ τῆς συγχύσεως. Ἐννόησον δὲ καὶ τοῦτο· μὴ γίνου εἰς τοὺς στίχους τῆς ψαλμῳδίας σου, ὡς νὰ δέχησαι παρ' ἄλλου τοὺς λόγους, ἵνα μὴ νομίσῃς πάντοτε, ὅτι αὐξάνει τὸ ἔργον τῆς μελέτης, καὶ παραβλέψῃς τελείως τὴν κατάνυξιν καὶ τὴν χαράν, τὴν προκύπτουσαν ἐξ αὐτῶν· ἀλλ' ὡς ἰδικούς σου νὰ λέγῃς τοὺς λόγους εἰς τὴν προσευχὴν μετὰ κατανύξεως καὶ νὰ νοῇς τὰ ὅσα λέγῃς, ὡς ἐκεῖνος, ὅστις γνωρίζει μετὰ θετικότητος τὸ ἑαυτοῦ ἔργον.

Ἡ ἀκηδία γεννᾶται ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ τῆς διανοίας· ὁ δὲ μετεωρισμὸς ἐκ τῆς ἀργίας τῶν ἔργων καὶ τῆς ἀναγνώσεως, καὶ ἐκ τῶν ματαίων συνομιλιῶν, ἢ ἐκ τοῦ κόρου τῆς κοιλίας.

Ὅστις δὲν ἀντιλέγει εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ εἰς ἡμᾶς ὑποβαλλομένους λογισμούς, ἀλλὰ διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἱκεσίας ἀποδιώκει αὐτούς, τοῦτο ὑπάρχει σημεῖον, ὅτι ὁ νοῦς αὐτοῦ ἐσοφίσθη παρὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ φρόνησις αὐτοῦ ἠλευθέρωσεν αὐτὸν ἀπὸ πολλοὺς κόπους, καὶ διὰ τῆς συντόμου ταύτης ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν ἐξεῦρεν, ἀπέφυγε τὴν πολλὴν περιπλάνησιν τῆς μακρᾶς ὁδοῦ τῆς ἀντιρρήσεως· καθότι δὲν ἔχομεν εἰς κάθε καιρὸν δύναμιν ν' ἀντιλέγωμεν εἰς ὅλους τοὺς ἐναντίους λογισμοὺς πρὸς παῦσιν αὐτῶν, ἀλλὰ πολλάκις λαμβάνομεν πληγὰς ἐξ αὐτῶν, τὰς ὁποίας δὲν δυνάμεθα νὰ θεραπεύσωμεν εἰς πολὺν καιρόν· ἐπειδὴ προσπαθεῖς νὰ φιλονεικήσῃς ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες ἔχουσιν ἤδη ἑξακισχιλίους χρόνους πολεμοῦντες τὸν ἄνθρωπον, καὶ γίνεται τοῦτο, τὸ νὰ ἀντιλέγῃς εἰς αὐτούς, ἀφορμὴ ἑτοιμασίας πολέμου, δι' οὗ θέλουσι δυνηθῆ νὰ σὲ πληγώσωσι περισσότερον, παρ' ὅσον σὺ διὰ τῆς σοφίας σου καὶ τῆς φρονήσεως αὐτούς· ἀλλὰ καὶ ἂν τυχὸν νικήσῃς αὐτούς, ὁ ρύπος ὅμως τῶν λογισμῶν θέλει μολύνει τὴν διάνοιάν σου, καὶ ἡ ὀσμὴ τῆς δυσωδίας αὐτῶν ἐπὶ πολὺν καιρὸν θέλει μείνει εἰς τὴν ὄσφρησιν τοῦ νοός σου. Κάλλιον σοὶ εἶναι μετὰ φόβου νὰ ἐλευθερώνησαι διὰ τοῦ πρώτου τρόπου ἐξ ὅλων τῶν λογισμῶν· καθότι ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ἄλλη καλλιτέρα βοήθεια δὲν ὑπάρχει παρὰ ὁ Θεός.

Τὰ ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς ἐκχεόμενα δάκρυα εἶναι σημεῖον τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποίου ἠξιώθη ἡ ψυχὴ διὰ τῆς μετανοίας αὐτῆς, καὶ ὅτι ἐγένετο εὐπρόσδεκτος ἡ προσευχὴ αὐτῆς, καὶ ἤδη ἤρξατο νὰ εἰσέρχηται εἰς τὴν πεδιάδα τῆς καθαρότητος διὰ τῶν ἑαυτῆς δακρύων· καθότι ἐὰν δὲν ἀφαιρεθῶσιν ἐκ τοῦ ἀνθρώπου οἱ λογισμοὶ τῶν γηίνων καὶ παρερχομένων πραγμάτων, καὶ δὲν κινηθῇ εἰς αὐτὸν ἡ καταφρόνησις τοῦ κόσμου, καὶ ἐὰν δὲν ἀρχίσῃ τὴν ἑτοιμασίαν τῶν καλῶν ἐφοδίων τοῦ ἀπ' ἐντεῦθεν χωρισμοῦ τῆς ψυχῆς, καὶ κινηθῶσιν εἰς τὴν ψυχὴν λογισμοὶ τῶν μελλόντων πραγμάτων, δὲν δύνανται οἱ ὀφθαλμοὶ νὰ δακρύσωσι· καθότι τὰ δάκρυα προέρχονται ἐκ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀμετεωρίστου φροντίδος, καὶ ἐκ τῶν πολλῶν καὶ συνεχῶν λογισμῶν, οἵτινες συμβαίνουσιν ἐκ τῆς πολλῆς προσοχῆς καὶ κατανύξεως, καὶ ἔκ τινος λεπτῆς ἰδέας τῆς διανοίας, προξενούσης λύπην εἰς τὴν καρδίαν· ἐκ πάντων τούτων πληθύνονται καὶ αὐξάνουσι τὰ δάκρυα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον.

Ὅταν στραφῇς εἰς τὸ ἔργον τῶν χειρῶν σου, εὑρισκόμενος εἰς τὴν ἡσυχίαν, μὴ θέσῃς τὴν ἐντολὴν τῶν πατέρων κάλυμμα τῆς φιλαργυρίας σου· ἐργάζου ὀλίγον ἐργόχειρον, ἵνα ἀποδιώκῃς ἀπὸ σοῦ τὴν ἀμέλειαν, πλὴν νὰ μὴ ταράττηται καὶ περισπᾶται εἰς αὐτὸ ὁ νοῦς σου. Ἐὰν ὅμως ἐπιθυμῇς νὰ ἐργάζησαι περισσότερον τοῦ δέοντος χάριν ἐλεημοσύνης, γνώριζε, ὅτι ἡ εὐχὴ ὑπάρχει ἀνωτέρα τῆς ἐλεημοσύνης· ἐὰν δὲ διὰ τὴν χρείαν τοῦ σώματός σου ἐργάζησαι, (ἐὰν δὲν ὑπάρχῃς ἀχόρταγος,) ἀρκεῖ σοι πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς χρείας σου ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς οἰκονομεῖ εἰς σέ· διότι ποτὲ ὁ Θεὸς δὲν ἀφῆκε τοὺς δούλους αὐτοῦ νὰ ἦναι στερημένοι τῶν ἀναγκαίων τοῦ σώματος· ἐπειδὴ ὁ ἴδιος εἶπε, ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ὅλα αὐτὰ θέλουσι προστεθῆ εἰς ὑμᾶς, πρὶν ὑμεῖς ζητήσητε αὐτά. Εἶπε δὲ καί τις τῶν ἁγίων πατέρων, ὅτι δὲν εἶναι αὕτη ἡ τάξις τῆς πολιτείας σου, μοναχέ, τὸ νὰ χορτάσῃς τοὺς πεινῶντας, καὶ νὰ ἔχῃς τὸ κελλίον σου ξενοδοχεῖον· διότι αὐτὸ ὑπάρχει ἔργον τῶν κοσμικῶν, καὶ εἰς αὐτοὺς πρέπει μᾶλλον νὰ πράττωσιν ἐλεημοσύνην ὡς ἔργον καλόν, καὶ ὄχι εἰς τοὺς ἀναχωρητάς, οἵτινές εἰσιν ἐλεύθεροι ἐκ τῶν φροντίδων τῶν φαινομένων πραγμάτων, καὶ φυλάττουσι τὸν νοῦν αὐτῶν διὰ τῆς προσευχῆς, εὑρισκόμενοι εἰς τὴν ἡσυχίαν.

ΛΟΓΟΣ ΛΔ΄.

Περὶ μετανοιῶν, καὶ ἑτέρων λόγων.

ΜΗ ΝΟΜΙΣΗΣ ἀργίαν τὴν ἔκτασιν τῆς προσευχῆς, τῆς γινομένης ἄνευ μετεωρισμοῦ τοῦ νοός, ἐπειδὴ ἀφῆκες τοὺς ψαλμούς· ἀλλὰ περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ψαλμῶν καὶ ἄλλων εὐχῶν ἀγάπησον τὰς μετανοίας εἰς τὴν προσευχήν σου, καὶ ὅταν γλυκανθῇς καὶ προχωρήσῃς εἰς τὴν εὐχήν, αὕτη ἀναπληροῖ τὸν τόπον τῆς ἀκολουθίας σου· καὶ ὅταν δι' αὐτῆς τῆς ἐργασίας τῆς εὐχῆς σοὶ δοθῇ τὸ χάρισμα τῶν δακρύων, τότε μὴ λογίζου τὴν ἐκ τῶν δακρύων γλυκύτητα ἀργίαν τῆς εὐχῆς, καθότι ὅλος ὁ σκοπὸς τῆς εὐχῆς ὑπάρχει ἡ χάρις τῶν δακρύων.

Καθ' ὃν καιρὸν ἡ διάνοιά σου εἶναι διασκορπισμένη, καταγίνου εἰς τὴν ἀνάγνωσιν μᾶλλον παρὰ εἰς τὴν εὐχήν· ἀλλὰ καὶ πᾶν βιβλίον πρὸς ἀνάγνωσιν δὲν εἶναι ὠφέλιμον, ὡς προεῖπον. Περισσότερον ἀφ' ὅλας τὰς σωματικὰς πράξεις ἀγάπησον τὴν ἡσυχίαν. Προτίμησον τὴν ἀνάγνωσιν, εἰ δυνατόν, περισσότερον ἀπὸ τὴν στάσιν τῆς προσευχῆς· ἐπειδὴ ἡ ἀνάγνωσις ὑπάρχει πηγὴ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς· μὴ λοιπὸν ἀμελήσῃς παντελῶς, ἀλλ' ἔσο προσεκτικὸς ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ τοῦ νοός· διότι ἡ ρίζα τῆς μοναχικῆς πολιτείας

εἶναι ἡ προσεκτικὴ ψαλμῳδία. Γνώριζε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὰ σωματικὰ ἔργα ὠφελοῦσι περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ψαλμῶν, τὴν γινομένην μετὰ τοῦ μετεωρισμοῦ τοῦ νοῦ. Τὸ δὲ νὰ λυπῆταί τις κατὰ διάνοιαν, τοῦτο ὑπερβαίνει τὸν σωματικὸν κόπον. Ἐν καιρῷ τῆς ἀμελείας ἔσο προσεκτικός, καὶ κίνησον ὀλίγον τὸν ζῆλόν σου· ἐπειδὴ ὁ ζῆλος ἐξυπνίζει πολὺ τὴν καρδίαν, καὶ θερμαίνει τὰ νοήματα τῆς ψυχῆς· ἀλλὰ καὶ ὁ θυμὸς ἐν καιρῷ τῆς ἀμελείας βοηθεῖ τὴν φύσιν ἐναντίον τῆς ἐπιθυμίας· διότι παύει τὴν ψυχρότητα τῆς ψυχῆς· ἡ δὲ ἀμέλεια συνήθως ἔρχεται εἰς ἡμᾶς ἐκ τῶν ἑξῆς αἰτίων, ἢ ἐκ τοῦ βάρους τοῦ στομάχου, ἢ ἐκ τῶν πολλῶν σωματικῶν ἔργων καὶ φροντίδων.

Ἡ εὐταξία τῆς πνευματικῆς ἐργασίας ὑπάρχει τὸ φῶς τοῦ φρονήματος. Οὐδὲν ἕτερον ὑπάρχει ἀνώτερον τῆς γνώσεως. Πᾶσα εὐχή, τὴν ὁποίαν προσφέρεις ἐν καιρῷ νυκτός, ἂς σοὶ ἦναι τιμιωτέρα ἀφ᾽ ὅλας τὰς πνευματικὰς πράξεις τῆς ἡμέρας. Μὴ βαρύνῃς τὸν στόμαχόν σου ἀπὸ φαγητὰ καὶ ποτά, ἵνα μὴ παραλυθῇ ἡ διάνοιά σου, καὶ εὑρεθῇς τεταραγμένος ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ τῶν λογισμῶν, ὅταν ἐγερθῇς τὴν νύκτα εἰς προσευχήν, καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματός σου παραλυθῶσι, καὶ εὑρεθῇς πλήρης γυναικώδους χαυνώσεως, ἡ δὲ ψυχή σου ἔσεται ἐσκοτισμένη, καὶ τὰ νοήματά σου τεθολωμένα, χωρὶς νὰ δύνασαι νὰ συνάξῃς αὐτὰ παντελῶς εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀκολουθίας σου διὰ τὴν σκότωσιν, μηδὲ νὰ αἰσθανθῇς τὴν γεῦσιν τῶν ἀναγινωσκομένων καὶ τὴν γλυκύτητα τῆς ψαλμῳδίας, τὴν ὁποίαν συνήθως αἰσθάνεται ὁ νοῦς μεθ᾽ ἡδονῆς, ὅταν ἡ κοιλία ὑπάρχῃ ἐλαφρὰ καὶ καθαρὰ ἡ διάνοια· καθότι ὅταν ταραχθῇ ἡ εὐταξία τῆς νυκτός, τότε ὁ νοῦς καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμέρας εὑρίσκεται συγκεχυμένος καὶ ἐσκοτισμένος, καὶ δὲν ἐντρυφᾷ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ὡς πρότερον· ἐπειδὴ εἴτε εἰς εὐχὴν κινηθῇ, εἴτε εἰς μελέτην, ἡ σύγχυσις ἐπέρχεται ὡς σφοδρὰ καταιγὶς εἰς τὰ νοήματα· διότι ἡ ἡδονή, τὴν ὁποίαν οἱ μοναχοὶ αἰσθάνονται τὴν ἡμέραν, ἀναβρύει εἰς τὸν καθαρὸν νοῦν ἐκ τοῦ φωτὸς τῆς ἐργασίας τῆς νυκτός. Πᾶς ἄνθρωπος, ὅστις δὲν ἐδοκίμασε τὴν ἡσυχίαν ἐπὶ πολὺν καιρόν, ἂς μὴ ἐλπίσῃ νὰ μάθῃ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ περισσότερόν τι περὶ τῶν ἔργων τῆς ἀσκήσεως, κἂν σοφὸς ὑπάρχῃ καὶ διδάσκαλος, καὶ ἔχῃ πολλὰ καλὰ κατορθώματα.

Προφυλάττου νὰ μὴ ἐξασθενήσῃ παραπολὺ τὸ σῶμά σου, ἵνα μὴ ἐνδυναμωθῇ κατὰ σοῦ ἡ ἀμέλεια, καὶ ψυχράνῃ τὴν ψυχήν σου ἀπὸ τὴν γεῦσιν τῆς ἐργασίας αὐτῆς· πρέπει ἕκαστος νὰ σταθμίζῃ τὴν πολιτείαν αὐτοῦ ὡς διὰ ζυγίου. Καθ᾽ ὃν καιρὸν βαρύνεται ὁ στόμαχός σου ἀπὸ φαγητὰ καὶ ποτά, παραφυλάττου καλῶς ἐκ τῆς πρὸς ἑαυτὸν παρρησίας, καὶ μὴ περιεργάζου τὰ μέλη τοῦ σώματός σου. Μετὰ σωφροσύνης κάθου ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς χρείας σου· ἰδίως δὲ γίνου

σώφρων καὶ καθαρὸς ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ ὕπνου, προσέχων ὄχι μόνον τοὺς λογισμούς σου, ἀλλὰ καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματός σου. Προφυλάττου ἐκ τῆς ἐπάρσεως ἐν τῇ ὥρᾳ τῶν καλῶν ἀλλοιώσεων, τὴν ὁποίαν ἅμα αἰσθανθῇς, δεῖξον ἐγκαρδίως εἰς τὸν Θεὸν τὴν ἀσθένειαν καὶ τὴν ἀμάθειάν σου, ἵνα μὴ παραχωρηθῇς, καὶ ὑποπέσῃς εἰς αἰσχρὰ πράγματα· διότι εἰς μὲν τὴν ὑπερηφάνειαν ἀκολουθεῖ ἡ πορνεία, εἰς δὲ τὴν ἔπαρσιν ἡ πλάνη.

Καθ᾽ ὅσον δ᾽ ἀφορᾷ τὸ ἐργόχειρόν σου, ἐργάζου διὰ τὴν σωματικήν σου χρείαν μόνον, μᾶλλον δὲ μεταχειρίζου τὸ ἐργόχειρον ὡς δεσμὸν τῆς ἡσυχίας. Πρόσεχε, μὴ ἐξασθενήσῃ ἡ πρὸς Θεὸν πεποίθησίς σου ἐν ἐλλείψει τῶν ἀναγκαίων χρειῶν τοῦ σώματός σου· διότι θαυμασταὶ οἰκονομίαι γίνονται εἰς τοὺς δούλους αὐτοῦ· ἐπειδὴ εἰς ἀκατοίκητον ἔρημον οἰκονομεῖ ἐκείνους, οἵτινες καθήμενοι ἐκεῖ, ἐλπίζουσιν εἰς τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, καὶ ὄχι εἰς τὸ ἔλεος τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν ὁ κύριος φροντίσῃ τὰ ἀναγκαῖα τοῦ σώματός σου, ὅτε σὺ ἀγωνίζεσαι διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς σου, τότε κινεῖται εἰς σὲ λογισμὸς ὑπὸ τοῦ φονευτοῦ διαβόλου, ὅτι δῆθεν ἡ αἰτία πάσης ταύτης τῆς εἰς σὲ παρὰ Θεοῦ προνοίας προέρχεται βεβαίως παρὰ σοῦ· καὶ τότε, εἰ μὲν παραδεχθῇς τὸν λογισμὸν τοῦτον, παύει ἀπὸ σοῦ καὶ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ τοῦτο συμβαίνουσιν εἰς σὲ ἄπειροι πειρασμοί, εἴτε κατὰ παραχώρησιν τοῦ προνοητοῦ σου, εἴτε ἐκ τῆς ἀνανεώσεως τῶν κόπων, ἢ καὶ ἐκ σωματικῶν ἀσθενειῶν· καὶ ὄχι ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ λογισμοῦ τούτου σὲ παραμελεῖ ὁ Θεός, ἀλλὰ ἐκ τῆς παραδοχῆς καὶ διαμονῆς τῆς διανοίας εἰς τοῦτον· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν κρίνει τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν ἀκούσιον κίνησιν, οὐδ᾽ ἐὰν πρὸς ὥραν συμφωνήσωμεν μετ᾽ αὐτῆς, καὶ κινήσωμεν τὸ πάθος, καὶ συγχρόνως προφθάσῃ ἡμᾶς ἡ κατάνυξις· ἀλλὰ δι᾽ ἐκείνην μόνον, τὴν ὁποίαν παρεδέχθη ἀληθῶς ἡ διάνοια αὐτοῦ ὡς ὠφέλιμον, καὶ ὄχι ὡς μέγα κακόν. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, τὸ πλήρωμα τῆς ἀληθείας, ἂς ἀνατείλῃ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν ἡ ἀλήθειά σου, ὅπως ἐν γνώσει περιπατήσωμεν κατὰ τὸ πανάγιόν σου θέλημα τὴν εὐθεῖάν σου ὁδόν.

Ὅταν σπαρῇ εἰς σὲ πονηρός τις λογισμὸς εἴτε ἐκ τῶν μακρὰν εὑρισκομένων πραγμάτων, εἴτε ἐκ τῶν προλήψεων, καὶ βλέπῃς, ὅτι συχνάκις παρουσιάζεται εἰς τὸν νοῦν σου, γνώριζε, ὅτι ὁ διάβολος σοὶ ἔκρυψε παγίδα, καὶ ἔσο ἔξυπνος καὶ προσεκτικὸς κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρόν· ἐὰν ὅμως ὁ λογισμὸς ἐκεῖνος ὑπάρχει ἐκ τῶν δεξιῶν καὶ τῶν καλῶν, γνώριζε τότε, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει νὰ σοὶ δώσῃ τρόπον τινὰ ζωῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἀσυνήθως κινεῖται πάντοτε εἰς σέ· ἐὰν δὲ ὁ λογισμὸς ἐκεῖνος ἦναι σκοτεινός, καί, μὴ δυνάμενος νὰ διακρίνῃς αὐτόν, διστάζεις, καὶ δὲν γνωρίζῃς, ἐὰν ἦναι ἰδικός σου, ἢ κλέπτης, ἢ βοηθός, ἢ κακομήχανος, ὅστις σοὶ παρουσιάζεται ὑπὸ καλὸν σχῆμα, τότε

προετοιμάζου κατ' αὐτοῦ νύκτα καὶ ἡμέραν δι' ἐκτενοῦς καὶ ἐμπόνου προσευχῆς καὶ πολλῆς ἀγρυπνίας, καὶ μήτε ν' ἀποδιώκῃς αὐτόν, μήτε νὰ συμφωνῇς μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ποίησον μετὰ σπουδῆς καὶ θερμότητος προσευχὴν δι' αὐτόν, καὶ μὴ σιωπήσῃς παρακαλῶν καὶ δεόμενος τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς θέλει σοὶ δείξει, πόθεν εἶναι ὁ λογισμός.

Περισσότερον ἀφ' ὅλα ἀγάπησον τὴν σιωπήν· διότι ἡ σιωπὴ προξενεῖ εἰς σὲ καρποφορίαν ἀρετῆς, τὴν ὁποίαν γλῶσσα ἀνθρώπου δὲν ἰσχύει νὰ ἐξηγήσῃ. Πρῶτον μὲν βίασον σεαυτὸν νὰ σιωπᾷς, καὶ τότε ἐκ τῆς σιωπῆς γεννᾶταί τι εἰς σέ, τὸ ὁποῖον σὲ ὁδηγεῖ εἰς αὐτὴν τὴν σιωπήν. Εἴθε νὰ σοὶ δώσῃ ὁ Θεὸς νὰ αἰσθανθῇς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον γεννᾶται ἐκ τῆς σιωπῆς. Ἐὰν ἐξασκηθῇς εἰς τοῦτο τὸ ἔργον τῆς σιωπῆς, ἐγὼ δὲν γνωρίζω νὰ σοὶ εἴπω, πόσον φῶς θέλει ἀνατείλει ἐκ τούτου εἰς τὴν ψυχήν σου. Μὴ στοχασθῇς, ἀδελφέ, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐλέχθη περὶ τοῦ θαυμασίου ἐκείνου Ἀρσενίου, ὅτε ἦλθον νὰ ἴδωσιν αὐτὸν οἱ πατέρες καὶ ἀδελφοί, ἐκάθησε μετ' αὐτῶν σιωπῶν, καὶ πάλιν μετὰ σιωπῆς ἀπέλυσεν αὐτούς, ὅτι ἔπραξε τοῦτο θεληματικῶς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ ἀρχῆς ἐβίασεν ἑαυτὸν εἰς τοῦτο, ᾐσθάνετο εἰς ἑαυτὸν τὸν καρπὸν τῆς σιωπῆς. Ἐκ ταύτης τῆς γυμνασίας τῆς σιωπῆς μετὰ καιρὸν γεννᾶται εἰς τὴν καρδίαν ἡδονή τις, ἥτις βιάζει τὸ σῶμα νὰ ὑπομένῃ τοὺς πόνους τῆς ἡσυχίας· ἀλλὰ καὶ πλῆθος δακρύων γεννᾶται εἰς ἡμᾶς ἐκ τῆς διαγωγῆς τῆς σιωπῆς, ἐκ τῶν ὁποίων δακρύων ἡ καρδία αἰσθάνεταί τι μετὰ διακρίσεως εἰς τὴν θαυμαστὴν θεωρίαν, ποτὲ μὲν μετὰ πόνου, ποτὲ δὲ μετὰ θαυμασμοῦ· διότι λεπτύνεται ἡ καρδία, καὶ γίνεται ὡς μικρὸν νήπιον· καὶ ὅταν ἄρχηται νὰ λέγῃ τὴν εὐχήν, προλαμβάνουσι τὰ δάκρυα. Μέγας εἶναι τῳόντι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις μεθ' ὑπομονῆς ἀποκτᾷ τὴν θαυμαστὴν συνήθειαν τῆς σιωπῆς εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ἐὰν καθ' ὑπόθεσιν θέσῃς ὅλας τὰς ἐργασίας τῆς μοναχικῆς πολιτείας εἰς τὸ ἓν μέρος τοῦ ζυγίου, εἰς δὲ τὸ ἄλλο τὴν σιωπήν, θέλεις εὕρει αὐτὴν νὰ ὑπερβαίνῃ πάσας κατὰ τὸ βάρος. Πολλαὶ συμβουλαὶ καὶ διδασκαλίαι ὑπάρχουσι τῶν ἀνθρώπων περὶ ἀρετῶν· ὅταν ὅμως ἀποκτήσῃ τις τὴν ἀρετὴν τῆς σιωπῆς, εἶναι περιττὸν εἰς αὐτὸν ἡ φυλακὴ τούτων τῶν συμβουλῶν καὶ διδασκαλιῶν· καθότι αὐτὸς εὑρίσκεται ἀνώτερος τούτων, καὶ πλησιάζει εἰς τὴν τελειότητα. Βοηθεῖ δὲ ἡ σιωπὴ καὶ τὴν ἡσυχίαν· πῶς δὲ τοῦτο; ἄκουσον· διότι εἶναι ἀδύνατον, ὅταν συγκατοικῶμεν, ἢ εὑρισκώμεθα μετὰ πολλῶν ἀνθρώπων, νὰ μὴ συναπαντήσωμέν τινα, ἐπειδὴ οὔτε ὁ ἰσάγγελος ἐκεῖνος Ἀρσένιος, ὅστις ὑπὲρ πάντας ἠγάπησε τὴν ἡσυχίαν, ἠδυνήθη ν' ἀποφύγῃ τοῦτο· ἐπειδὴ δὲ τὸ νὰ συναπαντηθῶμεν μετὰ τῶν πατέρων καὶ ἀδελφῶν, εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποφύγωμεν ὡς καὶ τὴν ἐξαίφνης συναπάντησιν αὐτῶν, ἐπίσης καὶ τὸ ν' ἀπερχώμεθα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἢ εἰς ἄλλο μέρος·

διὰ τοῦτο ὅταν ὁ ἀξιομακάριστος ἐκεῖνος ἄνθρωπος εἶδεν, ὅτι ὑπῆρχεν ἀδύνατον ν' ἀποφύγῃ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ ἡσυχάσῃ εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, χωρὶς νὰ δέχηταί τινα ἄνθρωπον ἐκ τῶν εὑρισκομένων εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους, ἐμεθοδεύθη καὶ ἔμαθεν ἐκ τῆς σοφίας τῆς θείας χάριτος τοῦτον τὸν τρόπον, ἤγουν τὴν παντοτεινὴν σιωπήν· καὶ ἐὰν ἐνίοτε ἤνοιγεν ἐξ ἀνάγκης τὴν θύραν τοῦ κελλίου του εἴς τινας τῶν ἐρχομένων, ἀλλὰ καὶ οὗτοι εὐχαριστοῦντο μόνον ἐκ τῆς θεωρίας αὐτοῦ, τοὺς δὲ λόγους, ἢ τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ ἐθεώρουν περιττά.

Πολλοὶ ἐκ τῶν πατέρων διὰ ταύτης τῆς διαγωγῆς τοῦ Ἀρσενίου ἔφθασαν εἰς μεγάλην πνευματικὴν κατάστασιν καὶ προεφύλαξαν ἑαυτούς· ἐπειδὴ ἔλαβον προσθήκην τοῦ πνευματικοῦ πλούτου ἐκ τῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν ἐδέξαντο ἐκ τῆς διαγωγῆς τοῦ μακαρίου ἐκείνου ἀνδρός· καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐδένοντο εἰς πέτραν, ἢ ἔδενον ἑαυτοὺς μὲ σχοινίον, ἢ κατεξήραινον τὸ σῶμα αὐτῶν διὰ τῆς πείνης, καὶ μάλιστα καθ' ὃν καιρὸν ἔμελλον νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους· διότι ἡ πεῖνα πολὺ ὠφελεῖ εἰς τὴν συστολὴν τῶν αἰσθήσεων.

Πολλοὺς μεγάλους καὶ θαυμαστοὺς πατέρας εὗρον, ἀδελφέ, οἵτινες πρὸ πάντων ἐφρόντιζον περὶ τῆς εὐταξίας τῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ ἤθους τοῦ σώματος· ἐπειδὴ ἐκ τούτων γεννᾶται ἡ εὐταξία τῶν λογισμῶν. Πολλαὶ αἰτίαι συναπαντῶσι τὸν ἄνθρωπον χωρὶς νὰ θέλῃ, καὶ ἀναγκάζουσιν αὐτὸν νὰ ἐξέλθῃ τῶν ὁρίων τῆς ἑαυτοῦ ἐλευθερίας· καὶ ἐὰν οὗτος δὲν ἔχῃ προφυλαγμένας τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ διὰ τῆς διηνεκοῦς συνηθείας, θέλουσι κάμει αὐτόν, ὥστε ἐπὶ πολὺν καιρὸν νὰ μὴ δύνηται νὰ ἔλθῃ εἰς ἑαυτόν, καὶ νὰ εὕρῃ τὴν πρώτην εἰρηνικὴν αὐτοῦ κατάστασιν.

Προκοπὴ τῆς καρδίας εἶναι τὸ νὰ ἔχῃ ἀδιάκοπον μελέτην καὶ φροντίδα εἰς τὴν ἐλπίδα αὐτῆς. Προκοπὴ δὲ τῆς πολιτείας εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ καὶ ὁ χωρισμὸς ἀπὸ πάντων. Ἡ ἐνθύμησις τοῦ θανάτου εἶναι ἄριστός τις δεσμὸς τῶν σωματικῶν μελῶν. Δόλωμα τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ χαρά, ἥτις ἀνθεῖ εἰς τὴν καρδίαν ἐκ τῆς ἐλπίδος. Αὔξησις γνώσεως εἶναι αἱ διηνεκεῖς δοκιμασίαι, τὰς ὁποίας δέχεται ὁ νοῦς καθημέραν ἐκ τῶν καλῶν, ἢ κακῶν, ἀλλοιώσεων· διότι ἐὰν καὶ συμβαίνῃ ἐνίοτε εἰς ἡμᾶς ἀκηδία ἕνεκα τῆς μοναξίας (καὶ τοῦτο ἴσως κατὰ παραχώρησιν θείαν οἰκονομικῶς,) ἀλλ' ἔχομεν παρηγορίαν τῆς ἐλπίδος, ἥτις ὑπερτερεῖ τὸν λόγον τῆς πίστεως, τῆς οὔσης εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν· καὶ καλῶς εἶπέ τις τῶν θεοφόρων πατέρων, ὅτι ἀρκεῖ ὁ πόθος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν πιστὸν νὰ γίνῃ εἰς αὐτὸν παρηγορία καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀπώλειαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· καθότι λέγει, κατὰ τί βλάπτουσιν αἱ θλίψεις καὶ αἱ στενοχωρίαι ἐκεῖνον, ὅστις κατεφρόνησε τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ σώματος διὰ τὰ μέλλοντα ἀγαθά;

Σοὶ παραγγέλλω, ἀδελφέ, καὶ τοῦτο· ἂς νικᾷ πάντοτε εἰς σὲ τὸ ζύγιον τῆς ἐλεημοσύνης, ἕως ὅτου ἤθελες αἰσθανθῇ εἰς ἑαυτὸν ἐκεῖνο τὸ ἔλεος, τὸ ὁποῖον ὀφείλεις νὰ ἔχῃς πρὸς τὸν κόσμον· ἐπειδὴ ταῦτα θέλουσι γίνει ἴδικοί σου καθρέπται, τὸ νὰ βλέπῃς εἰς ἑαυτὸν τὴν ὁμοιότητα καὶ τὸν τύπον τὸν ἀληθινόν, ὅστις ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς ἐκείνην τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τούτων καὶ τῶν παρομοίων φωτίσθητι, κινούμενος εἰς μίμησιν τοῦ Θεοῦ μετὰ καθαρᾶς προαιρέσεως· διότι καρδία σκληρὰ καὶ ἀνελεήμων ποτὲ δὲν καθαρίζεται, ὁ δὲ ἐλεήμων ἄνθρωπος εἶναι ἰατρὸς τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς· ἐπειδὴ ὡς διὰ βιαίου ἀνέμου ἀποδιώκει τὴν σκότωσιν τῶν ἔνδον αὐτοῦ παθῶν· τοῦτο εἶναι χρέος καλὸν πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὸν εὐαγγελικὸν λόγον τῆς ζωῆς.

Ὅταν πλησιάσῃς εἰς τὴν στρωμνήν σου νὰ κοιμηθῇς, εἰπὲ εἰς αὐτήν· ὦ στρωμνή, ἴσως ταύτην τὴν νύκτα γίνῃς τάφος εἰς ἐμὲ καὶ δὲν ἠξεύρω, μήπως ἀντὶ τοῦ προσκαίρου ὕπνου ἔλθῃ εἰς ἐμὲ ταύτην τὴν νύκτα ἐκεῖνος ὁ αἰώνιος. Λοιπὸν ἐν ὅσῳ ἔχεις πόδας ἐλευθέρους, δράμε ὀπίσω τῆς καλῆς ἐργασίας, πρὶν ἢ δεθῶσι δι' ἐκείνου τοῦ δεσμοῦ, ὅστις δὲν εἶναι πλέον δυνατὸν νὰ λυθῇ· ἐνόσῳ ἔχεις δακτύλους, σταύρωσον σεαυτὸν εἰς τὴν προσευχήν, πρὸ τοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ θάνατος· ἐν ὅσῳ ἔχεις ὀφθαλμούς, πλήρωσον αὐτοὺς δακρύων, πρὸ τοῦ νὰ σκεπασθῶσιν ὑπὸ τοῦ κονιορτοῦ· διότι καθὼς τὸ ῥόδον ἐκπνέει ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ μαραίνεται, οὕτω καὶ ἓν τῶν ἐσωτερικῶν σου στοιχείων, καὶ ἀποθνήσκεις. Ἐνθυμοῦ τὸν ἐντεῦθεν ἀποχωρισμόν σου, ὦ ἄνθρωπε, καὶ λέγε πάντοτε· ἰδοὺ ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν ὁ ἀπεσταλμένος ἄγγελος, ὅστις ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, διὰ τί κάθημαι; ἀποδημία ὑπάρχει αἰώνιος, μὴ ἔχουσα ἐπιστροφήν.

Ὅστις ἀγαπᾷ τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς προσευχῆς συνομιλίαν, αὐτὸς ἀγαπᾷ καὶ τὴν μοναξίαν· ὅστις ὅμως ἀγαπᾷ νὰ εὑρίσκηται μετὰ πολλῶν ἀνθρώπων, αὐτὸς ὑπάρχει φίλος τούτου τοῦ κόσμου. Ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν μετάνοιαν, ἀγάπησον καὶ τὴν ἡσυχίαν· διότι ἔξω τῆς ἡσυχίας δὲν τελειοῦται ἡ μετάνοια· ἐὰν δέ τις ἀντιλέγῃ εἰς τοῦτο, μὴ φιλονεικήσῃς μετ' αὐτοῦ. Ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν ἡσυχίαν τὴν μητέρα τῆς μετανοίας, ἀγάπησον μεθ' ἡδονῆς καὶ τὴν μικρὰν ζημίαν τοῦ σώματος, καὶ τὰς ἐρχομένας κατηγορίας, καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς ἡσυχίας ἀδικίας· διότι ἄνευ ταύτης τῆς προετοιμασίας δὲν δύνασαι νὰ ζήσῃς ἐλευθέρως εἰς τὴν ἡσυχίαν· ἐὰν ὅμως καταφρονήσῃς ταῦτα, γίνεσαι σύντροφος τῆς ἡσυχίας κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ κάθησαι εἰς αὐτήν, καθὼς θέλει ὁ Θεός. Ἀγάπη τῆς ἡσυχίας εἶναι τὸ νὰ περιμένῃς πάντοτε τὸν θάνατον· ὁ ἄνευ ταύτης τῆς μελέτης ἡσυχάζων, δὲν δύναται νὰ ὑποφέρῃ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὀφείλει νὰ ὑπομένῃ παντὶ τρόπῳ.

Γνώριζε δὲ καὶ τοῦτο, ὦ διακριτικέ, ὅτι ὄχι διὰ τοὺς πολλοὺς ἀγῶνας καὶ κόπους τῶν κανόνων, ὅπως ἐργασθῶμεν ταῦτα ἀνελλιπῶς, κάμνομεν τὴν κατοίκησιν μοναστικῶς, καὶ ἡσυχάζομεν, καὶ διατελοῦμεν κεκλεισμένοι· διότι εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ μετὰ τῶν πολλῶν συγκατοίκησις περισσότερον συντελεῖ εἰς τοῦτο, ἵνα προθυμηθῇ τὸ σῶμα· ἀλλ' ἐὰν τοῦτο ὑπῆρχεν ἀναγκαῖον, πολλοὶ ἐκ τῶν πατέρων δὲν ἤθελον ἀφήσει τὴν συνομιλίαν καὶ τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν νὰ κατοικῶσιν εἰς τάφους, ἄλλοι δὲ ἐξ αὐτῶν νὰ ἐγκλείωσι τὸ ἑαυτῶν σῶμα ἐντὸς κελλίου μοναστικοῦ, ἐν ᾧ μὴ δυνάμενον νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς χρείας αὐτοῦ, παρελύετο διὰ πάσης ἀσθενείας καὶ κόπου· μὴ δυνάμενον νὰ ἐκτελέσῃ τοὺς κανόνας αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ τὰ εἰς αὐτοὺς ἐπερχόμενα βαρέα ἀρρωστήματα ὑπέφεραν μετ' εὐχαριστήσεως καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ζωήν, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἠδύναντο κἂν νὰ σταθῶσιν ἐπὶ τοὺς πόδας, ἢ νὰ προσευχηθῶσι τὴν συνήθη αὐτῶν προσευχήν, ἢ νὰ δοξολογῶσι τὸν Θεὸν διὰ τοῦ στόματος· ἀλλ' οὐδὲ ν' ἀναγνώσωσι ψαλμούς, οὐδὲ ἄλλο τι ἐκ τῶν γινομένων διὰ τοῦ σώματος, καὶ ἤρκεσεν εἰς αὐτοὺς ἡ σωματικὴ ἀσθένεια καὶ ἡ ἡσυχία ἀντὶ ὅλων τῶν κανόνων, καὶ διετήρησαν ταύτην τὴν διαγωγὴν εἰς ὅλην αὐτῶν τὴν ζωήν· καὶ εἰς πᾶσαν αὐτὴν τὴν νομιζομένην ἀργίαν εὑρισκόμενοι, οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐπεθύμησε ν' ἀφήσῃ τὸ κελλίον αὐτοῦ, καὶ νὰ περιφέρηται τῇδε κἀκεῖσε, ἢ ἀπερχόμενος εἰς τὰς ἐκκλησίας, νὰ εὐφραίνηται εἰς τὰ ἱερὰ ᾄσματα καὶ τὰς ψαλμῳδίας καὶ ἀγρυπνίας μετὰ τῶν ἄλλων.

Ὅστις αἰσθανθῇ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἁμαρτίας εἶναι ἀνώτερος ἐκείνου, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς προσευχῆς αὐτοῦ ἀνίστησι τοὺς νεκρούς, ὅτε ἡ κατοικία αὐτοῦ εὑρίσκεται ἐν μέσῳ πολλῶν. Ὅστις στενάζει μίαν ὥραν διὰ τὴν ψυχήν του, εἶναι ἀνώτερος ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ὠφελεῖ ὅλον τὸν κόσμον διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Ὅστις ἀξιωθῇ νὰ ἴδῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀσθένειαν, αὐτὸς εἶναι ἀνώτερος ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἠξιώθη νὰ ἴδῃ ἀγγέλους· διότι αὐτὸς μὲν εἶδε τοὺς ἀγγέλους διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν, ἐκεῖνος ὅμως βλέπει ἑαυτὸν διὰ τῶν νοερῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς. Ὅστις ἀκολουθεῖ ὀπίσω τοῦ Χριστοῦ μετὰ μοναστικοῦ πένθους, εἶναι ἀνώτερος τοῦ ἐπαινουμένου εἰς τὰς ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἂς μὴ προβάλλῃ δέ τις καὶ φέρει εἰς μέσον τὸ ῥητὸν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τὸ λέγον, εὔχομαι νὰ ἀποχωρισθῶ ἐγὼ ἀπὸ τὸν Χριστόν, καὶ σωθῶσιν οἱ ὁμογενεῖς μου· καθότι ὅστις ἔλαβε τὴν δύναμιν τοῦ Παύλου, αὐτὸς δύναται νὰ πράξῃ καὶ τοῦτο, ἤγουν νὰ θυσιάσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ ἀδελφῶν. Ὁ Παῦλος ἐλαμβάνετο ὑπὸ τοῦ ἐνοικοῦντος εἰς αὐτὸν ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐκήρυττε πρὸς ὠφέλειαν τοῦ κόσμου, καθὼς ὁ ἴδιος ἐμαρτύρησεν, ὅτι δὲν ἔπραττε τοῦτο θεληματικῶς· ἐπειδὴ

λέγει, ἀνάγκη μοὶ εἶναι, καὶ ἀλοίμονον εἰς ἐμέ, ἐὰν δὲν κηρύττω· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ Παύλου δὲν ἀπέβλεπε τὸν τρόπον τῆς ἰδίας αὐτοῦ μετανοίας, ἀλλὰ τὸ νὰ κηρύξῃ τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὴν οἰκουμένην, διὰ τοῦτο ἔλαβε καὶ πολλὴν δύναμιν παρὰ Θεοῦ.

Ἡμεῖς ὅμως, ἀδελφοί, ἂς ἀγαπήσωμεν τὴν ἡσυχίαν, ἕως ὅτου νὰ νεκρωθῇ ὁ κόσμος εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν. Ἂς ἐνθυμώμεθα τὸν θάνατον πάντοτε, καὶ ἂς πλησιάσωμεν εἰς τὸν Θεόν, ἔχοντες εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν αὐτὴν τὴν μελέτην τοῦ θανάτου. Ἂς καταφρονήσωμεν τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου, καὶ τὰς ἡδονὰς αὐτοῦ, καὶ ἂς ὑπομείνωμεν μετὰ χαρᾶς τὴν διηνεκῆ ἀργίαν τῆς ἡσυχίας μετὰ ἐξησθενημένου σώματος, ὅπως ἀξιωθῶμεν τῆς μελλούσης τρυφῆς μετ᾽ ἐκείνων, οἵτινες, εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰς ὀπὰς τῆς γῆς εὑρισκόμενοι, περιμένουσι τὴν ἐξ οὐρανοῦ ἐπαινετὴν τοῦ Κυρίου φανέρωσιν· ἐπειδὴ εἰς αὐτόν, καὶ εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ ἅγιον αὐτοῦ Πνεῦμα πρέπει ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμή, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΛΕ΄.

Περὶ τοῦ, διὰ τί οἱ ἄνθρωποι, οἱ φρονοῦντες σαρκικά, διὰ τῆς γνώσεως αὐτῶν βλέπουσιν εἰς πνευματικά τινα κατὰ τὴν παχύτητα τοῦ σώματος αὐτῶν· καὶ πῶς δύναται νὰ ὑψωθῇ ἡ διάνοια ἀπὸ αὐτήν· καὶ ποία εἶναι ἡ αἰτία τοῦ νὰ μὴ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ αὐτήν· καὶ πότε, καὶ διὰ τίνος τρόπου εἶναι δυνατὸν νὰ μένῃ ἡ διάνοια ἄνευ φαντασίας ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς νοερᾶς προσευχῆς.

ΑΣ ἦναι εὐλογημένον τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ὅστις ἀνοίγει ἔμπροσθεν ἡμῶν θύραν, ἵνα μὴ ἔχωμέν τινα ἀπαίτησιν, εἰμὴ μόνον τὴν εἰς αὐτὸν ἐπιθυμίαν· ἐπειδὴ μὲ τοιοῦτον σκοπὸν ἀφίνομεν πάντα, καὶ ἐξερχόμεθα ὀπίσω αὐτοῦ χωρὶς νὰ ἔχωμεν φροντίδα τινά, ἐμποδίζουσαν ἡμᾶς ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ Κυρίου· διότι καθ᾽ ὅσον, ἀγαπητοί, ἡ διάνοια ἀφίνει τὴν φροντίδα πάντων τῶν ὁρατῶν πραγμάτων, καὶ ἐπασχολεῖται εἰς τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ὑψώσεως αὐτῆς ἐκ τῆς φροντίδος τοῦ σώματος καὶ τῆς μελέτης αὐτῆς εἰς ἐκείνην τὴν θεωρίαν τοῦ Κυρίου, κατὰ τοσοῦτον

λεπτύνεται, καὶ γίνεται φωτεινὴ καὶ λαμπρὰ διὰ τῆς εὐχῆς· καὶ καθ᾽ ὅσον τὸ σῶμα ἐλευθεροῦται ἐκ τῶν δεσμῶν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, κατὰ τοσοῦτον ἐλευθεροῦται καὶ ἡ διάνοια· καὶ καθ᾽ ὅσον ἡ διάνοια ἐλευθεροῦται ἐκ τῶν δεσμῶν τῶν φροντίδων, κατὰ τοσοῦτον γίνεται φωτεινή, καὶ λεπτύνεται καὶ ὑψοῦται ἐκ τῶν νοημάτων τοῦ αἰῶνος τούτου, ὁ ὁποῖος βαστάζει τοὺς τρόπους τῆς παχύτητος, καὶ τότε γνωρίζει ἡ διάνοια νὰ βλέπῃ τὸν Θεὸν θεοπρεπῶς, καὶ ὄχι καθὼς φανταζόμεθα αὐτὸν παχυλῶς καὶ ἀνθρωπίνως· διότι ἐάν πρῶτον ὁ ἄνθρωπος δὲν γίνῃ ἄξιος τῆς ἀποκαλύψεως, δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ αὐτήν· καὶ ἐὰν δὲν φθάσῃ εἰς τὴν καθαρότητα, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τὰ νοήματα αὐτοῦ καθαρά, ἵνα βλέπῃ τὰ κρυπτά· καὶ ἐὰν δὲν ἐλευθερωθῇ ἐκ πάντων τῶν ὁρατῶν πραγμάτων, δὲν ἐλευθεροῦται οὔτε ἐκ τῶν νοημάτων αὐτῶν, οὐδ᾽ ἀργὸς μένει ἀπὸ σκοτεινοὺς λογισμούς· καὶ ὅπου ὑπάρχει τὸ σκότος καὶ ἡ περιπλοκὴ τῶν λογισμῶν, ἐκεῖ εἶναι καὶ τὰ πάθη· καθότι ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐλευθερωθῇ ἐκ τούτων, τὰ ὁποῖα εἴπομεν, καὶ ἐκ τῶν αἰτιῶν αὐτῶν, ἡ διάνοια αὐτοῦ δὲν θέλει ἰδεῖ εἰς τὰ κρυπτὰ καὶ νοούμενα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος πρὸ πάντων τὴν ἀκτημοσύνην προσέταξε νὰ ἔχωμεν, καὶ ν᾽ ἀπομακρυνθῶμεν ἐκ τῆς ταραχῆς τοῦ κόσμου, καὶ ν᾽ ἀπαλλαγῶμεν ἐκ τῆς προσπαθείας καὶ τῆς φροντίδος πάντων τῶν ἀνθρώπων, ὡς λέγει, ὅστις δὲν ἀπαρνηθῇ ἅπασαν τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ πάντα τὰ ἑαυτοῦ πράγματα καὶ τὸν ἴδιον ἑαυτόν του, δὲν δύναται νὰ ἦναι μαθητής μου.

Ἵνα μὴ βλαβῇ δὲ ἡ διάνοια ἐξ ὅλων τούτων, ἤγουν ἐκ τῆς θεωρίας, ἐκ τῆς ἀκοῆς, ἐκ τῆς φροντίδος τῶν πραγμάτων, ἐκ τῆς ἐλλείψεως αὐτῶν, ἐκ τῆς αὐξήσεως αὐτῶν, ἐκ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἵνα δεσμεύσῃ αὐτὴν εἰς μόνην τὴν πρὸς αὐτὸν ἐλπίδα, μετέβαλε πᾶσαν τὴν φροντίδα τοῦ φρονήματος διὰ τοῦ ἀφανισμοῦ ὅλων τῶν πραγμάτων, ἵνα ἐκ τούτου ὀρεγώμεθα τὴν μετ᾽ αὐτοῦ ὁμιλίαν διὰ τῆς εὐχῆς· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ εὐχὴ χρειάζεται γυμνασίαν, ὥστε ἐκ τῆς πολυκαιρίας νὰ γυμνασθῇ ἡ διάνοια εἰς αὐτήν· διότι μετὰ τὴν ἀκτημοσύνην, ἥτις λύει τὰ ἡμέτερα νοήματα ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῶν πραγμάτων, ἀπαιτεῖται ἐπιμονὴ εἰς τὴν εὐχήν· ἐπειδὴ διὰ τῆς ἐπιμονῆς γυμνάζεται ἡ διάνοια μετὰ πολυκαιρίαν, καὶ μανθάνει ν᾽ ἀποδιώκῃ τοὺς λογισμοὺς ἀφ᾽ ἑαυτῆς ὡς ἐκ τῆς πολλῆς πείρας, ὅπερ παρ᾽ ἄλλου δὲν δύναται νὰ μάθῃ· ἐπειδὴ ἑκάστη πολιτεία λαμβάνει αὔξησιν ἐκ τῆς προτέρας πολιτείας, καὶ τὰ πρὸ αὐτῆς ζητοῦνται εἰς τὴν εὕρεσιν τῶν μετ᾽ αὐτήν· τῆς εὐχῆς προηγεῖται ἡ εἰς τὴν ἔρημον ἀναχώρησις, καὶ αὕτη ἡ ἀναχώρησις γίνεται διὰ τὴν εὐχήν· ἡ δὲ εὐχὴ γίνεται διὰ ν᾽ ἀποκτήσωμεν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· διότι ἐξ αὐτῆς τῆς εὐχῆς εὑρίσκομεν αἰτίας, ἵν᾽ ἀγαπήσωμεν τὸν Θεόν.

Πρέπει δέ, ἀγαπητοί, νὰ γνωρίζωμεν καὶ τοῦτο, ὅτι ἑκάστη ὁμιλία, γινομένη εἰς τὸ κρυπτόν, καὶ πᾶσα φροντὶς καλῆς ἐνθυμήσεως καὶ λογισμοῦ, καὶ πᾶσα πνευματικὴ μελέτη, διὰ τῆς εὐχῆς προσδιορίζεται, καὶ διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς εὐχῆς ὀνομάζεται, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ὄνομα περικλείεται, εἴτε διαφόρους ἀναγνώσεις ἤθελες εἴπει, εἴτε φωνὰς τοῦ στόματος πρὸς δοξολογίαν Θεοῦ, εἴτε λυπηρὰν τινα μελέτην εἰς τὸν Θεόν, εἴτε προσκυνήσεις καὶ μετανοίας, εἴτε ψαλμῳδίαν στιχολογίας, εἴτε καὶ ἄλλα παρόμοια, ἐκ τῶν ὁποίων γίνεται ἡ διαδοχὴ τῆς καθαρᾶς εὐχῆς, ἐξ ἧς γεννᾶται ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη· καθότι ἡ μὲν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γεννᾶται ἐκ τῆς εὐχῆς· ἡ δὲ εὐχὴ γεννᾶται ἐκ τῆς καλῆς διαγωγῆς τῆς ἀναχωρήσεως· καὶ αὐτὴν τὴν ἀναχώρησιν διὰ τοῦτο τὴν χρειαζόμεθα, ἵνα ἔχωμεν ἁρμόδιον τόπον, ὅπως καταγινώμεθα μόνοι εἰς τὴν μελέτην τοῦ Θεοῦ· ἡ δὲ ἀπάρνησις τοῦ κόσμου προηγεῖται τῆς ἀναχωρήσεως· διότι ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀπαρνηθῇ πρῶτον τὸν κόσμον, καὶ εὐκαιρήσῃ ἐξ ὅλων αὐτοῦ τῶν πραγμάτων, δὲν δύναται νὰ ἡσυχάσῃ μόνος· καὶ οὕτω πάλιν προηγεῖται ἡ ὑπομονὴ τῆς ἀπαρνήσεως τοῦ κόσμου· τῆς δὲ ὑπομονῆς προηγεῖται τὸ μίσος τοῦ κόσμου· τοῦ δὲ μίσους τοῦ κόσμου προηγεῖται ὁ φόβος καὶ ὁ πόθος· διότι ἐὰν ὁ φόβος τῆς κολάσεως δὲν ἐκφοβήσῃ τὴν καρδίαν, καὶ ὁ πόθος δὲν ἐμπνεύσῃ αὐτῇ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν μακαρισμῶν, δὲν κινεῖται εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ μίσος τούτου τοῦ κόσμου· καὶ ἐὰν δὲν μισήσῃ τὸν κόσμον, δὲν δύναται νὰ ὑπομείνῃ τὴν στέρησιν τῆς ἀναπαύσεως αὐτοῦ· καὶ ἐὰν δὲν προηγηθῇ ἡ ὑπομονὴ εἰς τὴν διάνοιαν, δὲν δύναται νὰ ἐκλέξῃ τόπον πλήρη ἀγριότητος καὶ κενὸν ἀπὸ ἀνθρώπους· καὶ ἐὰν δὲν ἐκλέξῃ ζωὴν ἀναχωρητικήν, δὲν δύναται νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν εὐχήν· καὶ ἐὰν δὲν μείνῃ μόνος, καταγινόμενος εἰς τὴν μελέτην τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν ἐπιμείνῃ εἰς τὰ διάφορα εἴδη τῆς εὐχῆς, τὰ γινόμενα κατὰ διαδοχήν, ὡς προεῖπον, δὲν θέλει αἰσθανθῇ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀγάπη λοιπὸν τοῦ Θεοῦ ἀποκτᾶται διὰ τῆς εὐχῆς, ἥτις εἶναι ἡ μετ' αὐτοῦ ὁμιλία· ἡ δὲ ἐπασχόλησις καὶ μελέτη τῆς εὐχῆς κατορθοῦται διὰ τῆς ἡσυχίας· ἡ δὲ ἡσυχία διὰ τῆς ἀκτημοσύνης· ἡ δὲ ἀκτημοσύνη διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τοῦ μίσους τῶν ἐπιθυμιῶν· τὸ δὲ μίσος τῶν ἐπιθυμιῶν διὰ τοῦ φόβου τῆς κολάσεως καὶ τῆς προσδοκίας τῶν μακαρισμῶν. Τὰς ἐπιθυμίας μισεῖ ἐκεῖνος, ὅστις γινώσκει τὸν ἐξ αὐτῶν προερχόμενον ψυχοβλαβῆ καρπόν, ἤγουν ὁποῖον κακὸν ἑτοιμάζουσιν αὗται εἰς αὐτόν, καὶ ἐκ ποίου μακαρισμοῦ ἐκπίπτει δι' αὐτάς. Οὕτω λοιπὸν ἑκάστη πολιτεία ὑπάρχει συνδεδεμένη μετὰ τῆς πρὸ αὐτῆς, καὶ ἐξ αὐτῆς λαμβάνει προσθήκας, καὶ μεταβαίνει εἰς ἄλλην ἀνωτέραν· καὶ ἐὰν μία ἐξ αὐτῶν παραλειφθῇ, δὲν δύναται νὰ κατορθωθῇ καὶ νὰ φαίνηται ἡ ἀπὸ κατόπιν αὐτῆς·

→ πρβλ. στό κείμενο γιά μιά καλύτερη, ἴσως, μετάφραση.

διότι τότε τὰ πάντα παραλύονται καὶ καταστρέφονται. Τὸ δὲ περισσότερον περὶ τούτων εἶναι ἐκτὸς τοῦ μέτρου τῶν λόγων. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΛΣΤ΄.

Περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει ἄνευ ἀνάγκης νὰ ἐπιθυμῇ, ἢ νὰ ζητῇ τις νὰ ἔχῃ φανερά τινα σημεῖα.

ΕΝΩ εἰς πᾶσαν περίστασιν ὁ κύριος εὑρίσκεται πλησίον καὶ ἕτοιμος πρὸς βοήθειαν τῶν ἑαυτοῦ ἁγίων, ἄνευ ἀνάγκης ὅμως δὲν δεικνύει τὴν δύναμιν αὐτοῦ διὰ φανερῶν τινων ἔργων καὶ αἰσθητῶν σημείων, ἵνα μὴ φανῇ εἰς ἡμᾶς παράκαιρος ἡ βοήθεια αὐτοῦ, καὶ ἀποβῇ πρὸς βλάβην ἡμῶν· πράττει δὲ τοῦτο, προνοῶν διὰ τοὺς ἁγίους· θέλει δηλαδὴ ν' ἀποδείξῃ εἰς αὐτούς, ὅτι οὐδεμίαν στιγμὴν παύει ἐξ αὐτῶν ἡ κρυπτὴ αὐτοῦ ἐπιμέλεια· ἀλλ' εἰς πᾶν πρᾶγμα ἀφίνει αὐτοὺς ἐλευθέρους, ὅπως ἀγωνισθῶσι κατὰ τὴν δύναμιν αὐτῶν, καὶ κοπιάσωσιν εἰς τὴν προσευχήν· ἐὰν ὅμως ἡ δυσκολία τινὸς πράγματος νικήσῃ αὐτούς, ἀφοῦ ἀγωνισθῶσι καὶ ἀποκάμωσι διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεως, τότε αὐτὸς ὁ Κύριος τελειοῖ αὐτὸ κατὰ τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ὡς πρέπει, καὶ ὡς γνωρίζει, ὅτι βοηθοῦνται, καὶ ὅσον ἐνδέχεται ἐνισχύει αὐτοὺς κρυπτῶς, ἕως ὅτου ἐνδυναμωθῶσιν ἀπέναντι τῆς στενοχωρίας καὶ τῆς θλίψεως αὐτῶν· ἐπειδὴ κάμνει νὰ διαλυθῇ ἡ ὑπερβολικὴ αὐτῶν θλίψις διὰ τῆς γνώσεως, τὴν ὁποίαν χαρίζει εἰς αὐτούς, καὶ διὰ τῆς θεωρίας αὐτῆς τῆς γνώσεως διεγείρει αὐτοὺς εἰς δοξολογίαν, ἥτις ὠφελεῖ αὐτοὺς καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους· ἐὰν ὅμως κάμνῃ χρεία νὰ φανερωθῇ ἡ εἰς αὐτοὺς κρυπτὴ αὐτοῦ βοήθεια, τότε ἐξ ἀνάγκης πράττει τοῦτο· διότι οἱ τρόποι αὐτοῦ εἶναι σοφώτατοι, καὶ ἐν καιρῷ στενοχωρίας καὶ ἀνάγκης προφθάνουσι, καὶ ὄχι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν.

Ὅστις ἄνευ τινὸς ἀνάγκης ἀποτολμᾷ εἰς τοῦτο, ἤγουν παρακαλεῖ τὸν Θεὸν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ νὰ γίνωσι διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ θαυμάσια καὶ δυνάμεις, ὁ τοιοῦτος πειράζεται κατὰ διάνοιαν, καὶ χλευάζεται ὑπὸ τοῦ ἀπατεῶνος δαίμονος, καὶ ἀσθενεῖ κατὰ τὴν συνείδησιν αὐτοῦ· ἐπειδὴ ἐν καιρῷ θλίψεως καὶ στενοχωρίας πρέπον εἶναι νὰ ζητήσωμεν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ· ἄνευ τινὸς ἀνάγκης ὅμως νὰ πειράζωμεν τὸν Θεόν, εἶναι κίνδυνος, καὶ ὅστις ἐπιθυμεῖ τοῦτο τῇ ἀληθείᾳ δὲν εἶναι δίκαιος. Ὅπερ δὲ ὁ Κύριος θέλων ἐποίη-

σεν εἰς πολλοὺς ἁγίους, ἐγένετο εἰς αὐτούς, χωρὶς αὐτοὶ νὰ ζητήσωσιν αὐτό· ἀλλ' ὅστις θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ τοῦτο θεληματικῶς, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη τις, ὁ τοιοῦτος πίπτει ἐκ τῆς προφυλάξεως, καὶ κρημνίζεται ἐκ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας. Ἐὰν δὲ τυχὸν εἰσακουσθῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ αἴτημα αὐτοῦ, καθὼς αὐτὸς ἀπετόλμησε καὶ ἐζήτησεν αὐτό, λαμβάνει ἐκ τούτου ἀφορμὴν ὁ πονηρὸς διάβολος, καὶ μεταφέρει αὐτὸν εἰς μεγαλύτερα ἄτοπα· ἐπειδὴ οἱ ἀληθινοὶ δίκαιοι ὄχι μόνον δὲν ἐπιθυμοῦσι τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ ἂν τοῖς δοθῶσιν, *ἀποστρέφονται αὐτὰ καὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἰδιαιτέρως*.

Καὶ ἰδού τις ἐκ τῶν ἁγίων Πατέρων διὰ τὴν καθαρότητα αὐτοῦ ἔλαβε χάρισμα πρὸ τῆς χάριτος τοῦ νὰ προγνωρίζῃ τοὺς ἐρχομένους πρὸς αὐτόν· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤθελεν αὐτό, παρεκάλεσε τοὺς ἁγίους γέροντας, καὶ μετ' αὐτῶν διὰ προσευχῆς ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅπως ἀφαιρεθῇ τὸ χάρισμα τοῦτο ἐξ αὐτοῦ. Ἐὰν καί τινες ἐξ αὐτῶν ἔλαβον χαρίσματα, ἐξ ἀνάγκης ἔλαβον αὐτά, ἢ ἐξ ἁπλότητος αὐτῶν· εἰς δὲ τοὺς λοιποὺς ἡ θεία βούλησις δὲν ἐνήργει, ἀλλ' ὄχι πάλιν παντελῶς, ἢ ὡς ἔτυχε.

Βλέπε, τί εἶπε πρὸς τὸν Θεὸν ὁ μακάριος ἐκεῖνος Ἀμμοῦν, ὅταν ἀπῆλθε ν' ἀσπασθῇ τὸν ἅγιον μέγαν Ἀντώνιον, καὶ ἔχασε τὸν δρόμον· καὶ πάλιν τί ἔπραξεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. Ἐνθυμοῦ καὶ τὸ περιστατικὸν τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, ὡς καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἁγίων ἐπίσης. Οἱ ἀληθεῖς δίκαιοι τοῦτο συλλογίζονται πάντοτε, ὅτι δὲν εἶναι ἄξιοι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπειδὴ θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ταλαιπώρους καὶ ἀναξίους τῆς ἐπιμελείας τοῦ Θεοῦ, δοκιμάζονται διὰ τούτου, ὅτι εἶναι ἀληθινοὶ δίκαιοι, καὶ δὲν θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ὡς τοιούτους φανερῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ κρυπτῶς· καὶ τοῦτο σοφίζονται παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἵνα μὴ ὑστερήσωσιν ἐκ τῆς πρεπούσης εἰς αὐτοὺς φροντίδος τῆς ἐργασίας τῶν ἀρετῶν, ἐν ὅσῳ ζῶσι· τὸν δὲ καιρὸν τῆς ἀναπαύσεως αὐτῶν ἐφύλαξεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα· καὶ οἱ ἔχοντες τὸν Κύριον ἔνοικον, δὲν ἐπιθυμοῦσι τὴν ἀνάπαυσιν, ἀπαλλαττόμενοι ἐκ τῶν θλίψεων, ἂν καὶ ἐνίοτε μυστικῶς δίδεται αὐτοῖς παρηγορία εἰς τοὺς πνευματικοὺς κόπους.

Δὲν εἶναι ἀρετή, ὅταν τις φθάσῃ εἰς τὴν πραγματοποίησιν καλοῦ τινος ἔργου ν' ἀφεθῇ ἐκ τῆς φροντίδος καὶ τοῦ κόπου αὐτοῦ· ἀλλ' ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ ἦναι κατοικητήριον τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πρέπει πάντοτε νὰ βιάζῃ ἑαυτόν, ἂν καὶ ὑπάρχῃ ἕτερος τρόπος νὰ ἐκτελέσῃ τὸ πρᾶγμα μετ' ἀναπαύσεως· διότι θέλημα τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι, τὸ νὰ μὴ συνηθίζωσιν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ὀκνηρίαν οἱ ὄντες σκήνωμα αὐτοῦ, μηδὲ θέλει νὰ ζητῶσι τὴν ἀνάπαυσιν αὐτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ καταγίνωνται εἰς τὴν ἐργασίαν, καὶ νὰ ὑποφέρωσι πολλὰς θλίψεις· εἰς δὲ τοὺς πειρασμοὺς ἐνισχύει αὐτούς, καὶ δι' αὐτῶν τῶν πειρασμῶν πλησιάζει αὐτοὺς εἰς τὸν Θεόν· τοῦτο εἶναι τὸ θέλημα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ νὰ εὑρίσκωνται οἱ ἀγαπητοὶ αὐτοῦ δοῦλοι εἰς διηνεκεῖς κόπους.

Δὲν κατοικεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ εἰς ἐκείνους, οἵτινες ζῶσι μετ' ἀναπαύσεως, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ διαβόλου· καθὼς καί τις ἐκ τῶν ἀγαπώντων τὸν Θεὸν εἶπεν, ὤμοσα, ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀποθνήσκω. Ἐκ τούτου διακρίνονται οἱ γνήσιοι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὅτι αὐτοὶ μὲν ζῶσι μετὰ θλίψεων καὶ στενοχωριῶν, ὁ δὲ κόσμος ἐν τρυφῇ καὶ ἀναπαύσει· διότι δὲν ηὐδόκησεν ὁ πανάγαθος Θεός, ἵνα οἱ ἀγαπητοὶ αὐτοῦ δοῦλοι ἀναπαυθῶσιν εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἀλλὰ μᾶλλον ἠθέλησεν, ἵνα αὐτοὶ μὲν ὦσιν εἰς θλίψεις, εἰς βάρη, εἰς μόχθους, εἰς πτωχείαν καὶ γύμνωσιν, εἰς μόνωσιν καὶ χρείαν, εἰς ἀρρωστίας καὶ ἐξευτελισμούς, εἰς δαρμοὺς καὶ καρδίας συντριβὴν μετὰ σώματος ἐξησθενημένου καὶ λυπηροῦ φρονήματος μακρὰν τῶν συγγενῶν, εἰς κάθισμα ἀνόμοιον τῶν ἀνθρώπων, εἰς κατοικίαν μοναστικὴν καὶ ἡσυχαστικὴν καὶ ὅλως ἀθεώρητον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπηλλαγμένην παντὸς πράγματος, τὸ ὁποῖον παρέχει εὐφροσύνην ἐπίγειον· διὰ τοῦτο αὐτοὶ μὲν κλαίουσι, καὶ ὁ κόσμος γελᾷ· αὐτοὶ στενάζουσι, καὶ ὁ κόσμος χαίρει· αὐτοὶ νηστεύουσι, καὶ ὁ κόσμος ἐντρυφᾷ· τὴν ἡμέραν κοπιάζουσι καὶ τὴν νύκτα ἑτοιμάζονται εἰς ἀγῶνας, τινὲς καὶ εἰς θεληματικοὺς κόπους τῶν ἰδίων παθῶν καὶ εἰς θλίψεις· ἄλλοι διωκόμενοι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἄλλοι εἰς κινδύνους παθῶν ἐνεργουμένων παρὰ τῶν δαιμόνων, ἢ τῶν ἀνθρώπων· καὶ ἄλλοι μὲν ἐκ τούτων ἐδιώχθησαν, ἕτεροι δὲ ἐφονεύθησαν καὶ ἄλλοι περιῆλθον ἐν μηλωταῖς· καὶ ἐπληρώθη εἰς αὐτοὺς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, ὁ λέγων, ὅτι εἰς τὸν κόσμον θέλετε ἔχει θλίψιν, ἀλλὰ θέλετε χαρῇ εἰς ἐμέ. Γνωρίζει δὲ ὁ Κύριος, ὅτι ὅσοι ζῶσι μετ' ἀναπαύσεως, δὲν δύνανται νὰ ἐμμένωσιν εἰς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἐμπόδισεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ἡδονήν. Ὁ Χριστὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, τοῦ ὁποίου ἡ ἀγάπη ὑπάρχει δυνατωτέρα παντὸς σωματικοῦ θανάτου, εἴθε νὰ φανερώσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν δύναμιν τῆς ἑαυτοῦ ἀγάπης.

ΛΟΓΟΣ ΛΖ΄.

Περὶ τῶν ζώντων παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ διερχομένων πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν ἐν γνώσει.

ΓΕΡΩΝ τις ἐσυνήθιζε νὰ γράφῃ εἰς τὰ τείχη τοῦ κελλίου αὐτοῦ λόγους καὶ ἐννοίας διαφόρους· τοῦτον ἠρώτησεν ἕτερος, τί σημαίνουσι ταῦτα; καὶ ἐκεῖνος ἀπεκρίθη, αὐτοὶ εἶναι λογισμοὶ θεϊκοί, τοὺς ὁποίους μοὶ φέρει ὁ ἄγγελος ὁ φύλαξ μου, καὶ ὀρθοὶ λογισμοὶ τῆς φύσεως, οἱ ὁποῖοι κινοῦνται εἰς ἐμέ· γράφω δ' αὐτοὺς καθ' ὃν καιρὸν μοὶ ἐπέρχονται, ἵνα ἐν καιρῷ τῆς σκοτώσεώς μου μελετῶ αὐτοὺς πρὸς ἀποφυγὴν τῆς πλάνης.

Ἄλλος τις γέρων, ἐπειδὴ ἐμακαρίζετο ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ λογισμῶν, ὅτι ἀντὶ τῶν παρερχομένων πραγμάτων τοῦ κόσμου ἠξιώθη ἐκείνης τῆς ἐλπίδος τῆς μὴ ἐξαφανιζομένης, ἀπεκρίθη, ἐν ὅσῳ εὑρίσκομαι εἰς τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν εἰσέτι δὲν ἐτελείωσα, ματαίως μ' ἐπαινεῖτε.

Ἐὰν ἐκτελέσῃς ἐπαινετήν τινα ἀρετήν, καὶ δὲν αἰσθανθῇς τὴν γεῦσιν τῆς θείας ἀντιλήψεως καὶ βοηθείας, μὴ θαυμάσῃς· καθότι ἕως ὅτου δὲν ταπεινωθῇ ὁ ἄνθρωπος, δὲν λαμβάνει τὸν μισθὸν τῆς ἐργασίας του· ἡ δὲ ἀμοιβὴ δὲν δίδεται εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν ταπείνωσιν αὐτοῦ, καὶ ὅστις καταφρονεῖ τὴν ταπείνωσιν, χάνει καὶ τὸν κόπον τῆς ἑαυτοῦ ἐργασίας· ὅστις ὅμως προλάβῃ καὶ λάβῃ τὴν ἀμοιβὴν τῆς ταπεινώσεως, αὐτὸς ὑπερβαίνει τὸν ἔχοντα τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς. Ἡ ἀρετὴ ὑπάρχει μήτηρ τῆς λύπης, καὶ ἐκ τῆς λύπης γεννᾶται ἡ ταπείνωσις, εἰς δὲ τὴν ταπείνωσιν δίδεται ἡ χάρις· λοιπὸν ἡ ἀμοιβὴ δὲν δίδεται διὰ τὴν ἀρετήν, οὔτε διὰ τὸν κόπον τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν ταπείνωσιν, ἥτις γεννᾶται ἐξ ἐκείνων, καὶ ἐὰν λείψῃ ἡ ταπείνωσις, τὰ λοιπὰ γίνονται ματαίως.

Ἡ ἐργασία τῆς ἀρετῆς εἶναι ἡ φυλακὴ τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ· τὸ δὲ περιπλέον τῆς ἐργασίας εἶναι ἡ καλὴ οἰκονομία τῆς διανοίας, *ἥτις συνίσταται ἐκ τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς προφυλάξεως*· καὶ ὅταν λείψῃ ἡ δύναμις τῶν πρώτων, αὕτη γίνεται δεκτὴ ἀντ' αὐτῶν· διότι ὁ Χριστὸς δὲν ζητεῖ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν, ἀλλὰ τὴν διόρθωσιν τῆς ψυχῆς, διὰ τὴν ὁποίαν ἐνομοθέτησε τὰς ἐντολάς. Τὸ μὲν σῶμα ἐργάζεται καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ ἐπίσης, ἀλλ' ἡ διάνοια ἐργάζεται ὡς θέλει, καὶ ἢ δικαιοῦται, ἢ κατακρίνεται. Εὑρίσκεταί τις ἐργαζόμενος διὰ τῆς θείας σοφίας τὰ τῆς ζωῆς εἰς τὰ ἀριστερὰ πράγματα, καὶ ἄλλος πάλιν ἐμπορεύεται τὴν ἁμαρτίαν,

προφασιζόμενος τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπερχομένην εἰς αὐτὸν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν.

Τὰ φυσικὰ ἐλαττώματα εἰς ἐκείνους, οἵτινες προφυλάττουσιν ἑαυτούς, γίνονται φύλακες τῆς ἀρετῆς. Χάρισμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει πειρασμόν, ὑπάρχει ἀπώλεια ἐκείνων, οἵτινες δέχονται αὐτό. Ἐὰν ἐργάζησαι τὸ καλὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ λάβῃς παρ' αὐτοῦ χάρισμα, παρακάλεσον αὐτόν, ὅπως σοὶ δώσῃ φωτισμὸν πρὸς ταπείνωσιν, ἢ νὰ σοὶ δώσῃ φρουρὸν καὶ φύλακα, ἢ ν' ἀφαιρέσῃ αὐτὸ ἀπὸ σοῦ, ἵνα μὴ σοὶ γίνῃ πρόξενον ἀπωλείας· διότι δὲν εἶναι ἴδιον ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὸ νὰ φυλάξωσι τὸν θεῖον πλοῦτον ἄνευ τῆς ἰδίας αὐτῶν βλάβης.

Ἡ ψυχή, ἥτις ἐπασχολεῖται εἰς τὴν ἀρετήν, καὶ ζῇ μετ' ἀκριβοῦς πολιτείας καὶ φόβου Θεοῦ, δὲν δύναται νὰ μένῃ καθ' ἡμέραν ἄνευ λύπης· διότι αἱ ἀρεταί εἰσιν ἡνωμέναι μετὰ τῆς λύπης, καὶ ὅστις δὲν δέχεται εὐχαρίστως τὰς θλίψεις, αὐτὸς χωρίζεται βεβαίως ἐκ τῆς ἀρετῆς. Ἐὰν ἐπιθυμῇς τὴν ἀρετήν, παράδος σεαυτὸν εἰς πᾶσαν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν· ἐπειδὴ αἱ θλίψεις γεννῶσι τὴν ταπείνωσιν. Δὲν θέλει ὁ Θεὸς νὰ εὑρίσκηται ἡ ψυχὴ χωρὶς φροντίδας, καὶ ὅστις θέλει νὰ ἦναι ἀμέριμνος, ἑκουσίως εὑρίσκεται μακρὰν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Φροντίδα λέγοντες ἐνταῦθα, δὲν ἐννοοῦμεν τὴν περὶ τῶν σωματικῶν, ἀλλ' ἐκείνην τὴν φροντίδα, ἥτις καταπονεῖ καὶ μαραίνει τοὺς ἀγωνιζομένους εἰς τὰ ἐπαινετὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς. Ἕως ὅτου νὰ φθάσωμεν τὴν ἀληθῆ γνῶσιν, ἥτις ὑπάρχει ἡ φανέρωσις τῶν μυστηρίων, διὰ πολλῶν θλίψεων καὶ πειρασμῶν πρέπει νὰ πλησιάζωμεν εἰς τὴν ταπείνωσιν, καὶ ὅστις ἐργάζεται τὴν ἀρετὴν ἄνευ θλίψεως, θύρα ὑπερηφανείας ἀνοίγει ἔμπροσθεν αὐτοῦ.

Καὶ τίς ἐπιθυμεῖ νὰ ἦναι τὸ φρόνημα αὐτοῦ χωρὶς λύπην; δὲν δύναται ἡ διάνοια νὰ ἦναι τεταπεινωμένη ἄνευ τῶν αἰτιῶν τῶν παιδεύσεων, ἀλλ' οὔτε νὰ εὑρίσκηται εἰς τὴν ἐπασχόλησιν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καθαρᾶς προσευχῆς ἄνευ ταπεινοφροσύνης. Πρῶτον ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ φρονήματος αὐτοῦ ἀπομακρύνεται ἐκ τῆς πρεπούσης φροντίδος τῶν καλῶν ἔργων, καὶ ἔπειτα πλησιάζει εἰς αὐτὸν τὸ πνεῦμα τῆς ὑπερηφανείας· καὶ ὅταν αὐτὸς ἐμμένῃ εἰς τὴν ὑπερηφάνειαν, τότε ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτοῦ ὁ τῆς θείας προνοίας ἄγγελος, ὅστις εὑρίσκεται πλησίον αὐτοῦ, καὶ κινεῖ εἰς αὐτὸν τὴν φροντίδα τῆς ἀρετῆς· καὶ ὅταν οὗτος ἀπομακρυνθῇ ἀπ' αὐτοῦ, τότε πλησιάζει εἰς αὐτὸν ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ διάβολος· ἐπειδὴ δὲν εὑρίσκεται πλέον εἰς αὐτὸν φροντίς τις περὶ ἀρετῆς.

Πρὸ τῆς συντριβῆς ὑπάρχει ἡ ὑπερηφάνεια, λέγει ὁ σοφὸς Σολομών, καὶ πρὸ τοῦ χαρίσματος ἡ ταπείνωσις. Κατὰ τὸ μέτρον τῆς ὑπερηφανείας, τῆς φαινομένης εἰς τὴν ψυχήν, ὑπάρχει καὶ τὸ μέτρον

τῆς συντριβῆς ὡς παιδείας, τῆς γινομένης παρὰ Θεοῦ εἰς αὐτήν. Ὑπερηφάνεια κυρίως εἶναι, ὄχι ὅταν διέρχηται λογισμὸς ὑπερηφανείας ἐκ τῆς διανοίας, οὔτε ἐὰν νικᾶταί τις ἐνίοτε ὑπ' αὐτῆς, ἀλλ' ἐκείνη, ἥτις διαμένει εἰς τὸν ἄνθρωπον πάντοτε· καὶ εἰς ἐκείνην μὲν τὴν πρώτην ἥτις διέρχεται διὰ τοῦ λογισμοῦ, ἀκολουθεῖ ἡ κατάνυξις· αὕτη δέ, ἡ διαμένουσα πάντοτε, κατάνυξιν δὲν γνωρίζει. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΛΗ΄.

Περὶ τοῦ γνῶναί τις εἰς ποῖον μέτρον εὑρίσκεται, ἐκ τῶν κινουμένων εἰς αὐτὸν λογισμῶν.

ΕΝ ΟΣΩ ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκεται εἰς ἀμέλειαν, φοβεῖται τὴν ὥραν τοῦ θανάτου, ὅταν ὅμως πλησιάσῃ εἰς τὸν Θεόν, ἄρχεται νὰ φοβῆται τὴν ὥραν τῆς κρίσεως· ὅταν δὲ τελείως ἔλθῃ ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης, τότε ὁ φόβος τοῦ θανάτου καὶ τῆς κρίσεως καταπίνεται ὑπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· πῶς δὲ τοῦτο; ἄκουσον. Ἐν ὅσῳ εὑρίσκεταί τις εἰς τὴν κοσμικὴν γνῶσιν καὶ εἰς τὴν σωματικὴν πολιτείαν, τρομάζει τὸν θάνατον, ὅτε δὲ φθάσῃ εἰς τὴν γνῶσιν τὴν ψυχικήν, καὶ εἰς τὴν καλὴν πολιτείαν, τότε κινεῖται ἡ διάνοια αὐτοῦ πᾶσαν ὥραν εἰς τὴν ἐνθύμησιν τῆς μελλούσης κρίσεως· διότι ἵσταται ὀρθῶς εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν, καὶ κινεῖται εἰς τὴν τάξιν τὴν ψυχικήν, καὶ ἀναστρέφεται εἰς τὴν γνῶσιν αὐτοῦ καὶ πολιτείαν, καὶ πλησιάζει καλῶς εἰς τὸν Θεόν· ὅταν ὅμως φθάσῃ εἰς ἐκείνην τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας διὰ τῆς κινήσεως τῆς αἰσθήσεως τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὴν σταθερὰν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, τότε ὑπὸ τῆς ἀγάπης καταπίνεται ὁ σωματικὸς ἐκεῖνος φόβος· καὶ ὁ μὲν λογικὸς φοβεῖται ἐκ τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ· ὅστις ὅμως ἐγένετο υἱὸς Θεοῦ, σεμνύνεται εἰς τὴν ἀγάπην, καὶ δὲν παιδαγωγεῖται διὰ τῆς ῥάβδου τοῦ φόβου· ἐπειδὴ δουλεύει ἐγκαρδίως τὸν Θεὸν ὡς λέγει ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ἐγὼ δὲ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός μου θέλομεν δουλεύσει τῷ Κυρίῳ.

Ὅστις ἔφθασεν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς πλέον δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ διαμένῃ εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν· ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη ἀφανίζει τὸν φόβον. Ἀγαπητοί, ἔγινα μωρός· δὲν ὑποφέρω νὰ φυλάξω τὸ μυστήριον ἐν σιωπῇ, ἀλλὰ γίνομαι ἀνόητος διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀδελφῶν· διότι τεκμήριον ἀγάπης ὑπάρχει τὸ νὰ μὴ ὑποφέρῃ τις νὰ φυλάξῃ τὸ ἑαυτοῦ μυστήριον ἀπὸ τοὺς ἀγαπητοὺς αὐτοῦ ἀδελφούς. Πολλάκις ἐνῷ ἔγραφον ταῦτα τὰ μυστήρια, ἀπέκαμον οἱ δάκτυλοί μου, καὶ ἔμενον ἀκίνητοι ἐπὶ τοῦ χάρτου, καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ ὑποφέρω ἀπέναντι τῆς ἡδονῆς, ἥτις ἔπιπτεν εἰς τὴν καρδίαν μου καὶ κατεσίγα τὰς αἰσθήσεις μου· πλὴν λέγω, ὅτι μακάριος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις καταγίνεται ἀείποτε εἰς τὴν μελέτην τοῦ Θεοῦ, καί, περιφρονήσας πάντα τὰ τοῦ κόσμου, ἀφιερώθη ὅλος εἰς αὐτὸν διὰ τῆς ὁμιλίας τῆς γνώσεως αὐτοῦ· καὶ ἐὰν ὁ τοιοῦτος μετὰ μακροθυμίας ἐπιμείνῃ εἰς τοῦτο, δὲν θέλει ἀργοπορήσει ἀπὸ τοῦ νὰ ἴδῃ πολὺν καρπόν.

Ἡ χαρά, ἥτις πηγάζει ἀπὸ τὸν Θεόν, ὑπάρχει δυνατωτέρα τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, καὶ ὅστις γευθῇ αὐτήν, ὄχι μόνον δὲν θέλει προσέχει εἰς τὰ πάθη, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἐνταῦθα ζωὴν αὐτοῦ θέλει ἐπιθυμήσει, οὔτε ἄλλο τι αἰσθητὸν θέλει προτιμήσει αὐτῆς τῆς χαρᾶς, ἐὰν αὕτη ὑπάρχῃ ἀληθής, καὶ ὄχι πλάνη. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι γλυκυτέρα τῆς προσκαίρου ζωῆς· ἐπίσης γλυκυτέρα εἶναι καὶ ἡ κατὰ Θεὸν σύνεσις, ἐξ ἧς γεννᾶται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἥτις εἶναι γλυκυτέρα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον· δὲν λυπεῖται ἡ ἀγάπη νὰ δεχθῇ μέγαν θάνατον ὑπὲρ τῶν ἀγαπώντων αὐτήν. Ἡ ἀγάπη εἶναι γέννημα τῆς γνώσεως, καὶ ἡ γνῶσις εἶναι γέννημα τῆς ὑγείας τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ ὑγεία τῆς ψυχῆς εἶναι δύναμις, προελθοῦσα ἐκ τῆς πολυχρονίου ὑπομονῆς.

Ἐρ. Τί εἶναι ἡ γνῶσις;

Ἀπ. Εἶναι αἴσθησις, διὰ τῆς ὁποίας αἰσθάνεταί τις ἐκείνην τὴν ἀθάνατον ζωήν.

Ἐρ. Τί δὲ εἶναι ἡ ἀθάνατος ἐκείνη ζωή;

Ἀπ. Εἶναι αἴσθησις ἐν Θεῷ· ἐπειδὴ ἐκ τῆς γνώσεως γεννᾶται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ κατὰ Θεὸν γνῶσις ὑπάρχει βασιλεὺς πασῶν τῶν ἐπιθυμιῶν· καὶ εἰς ἐκείνην τὴν καρδίαν, ἥτις δέχεται αὐτήν, πᾶσα γλυκύτης τούτου τοῦ κόσμου θεωρεῖται περιττή· διότι κανὲν ἄλλο πρᾶγμα δὲν δύναται νὰ ἐξομοιωθῇ μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ. Κύριε πλήρωσον τὴν καρδίαν μου ζωῆς αἰωνίου. Ἡ αἰώνιος ζωὴ εἶναι παρηγορία εἰς Θεόν, καὶ ὅστις εὗρεν αὐτήν, θεωρεῖ περιττὴν τὴν κοσμικὴν παρηγορίαν.

Ἐρ. Πόθεν αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ἔλαβε σοφίαν παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος;

Ἀπ. Ἐξ ἐκείνης τῆς σοφίας, ἥτις διδάσκει αὐτὸν κρυπτῶς καὶ φανερῶς τοὺς τρόπους τῆς ταπεινοφροσύνης, καὶ φανεροῦται εἰς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ.

Ἐρ. Πόθεν αἰσθάνεταί τις ὅτι ἔφθασεν αὐτήν;

Ἀπ. Ἐκ τοῦ ὅτι ἀηδιάζει τὸ ν' ἀρέσῃ εἰς τὸν κόσμον εἰς τὰς συναναστροφὰς ἢ τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ εἶναι μισητὴ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ἡ δόξα τοῦ κόσμου τούτου.

Ἐρ. Τί εἶναι τὰ πάθη;

Ἀπ. Εἶναι προσβολαί, αἵτινες ἐτέθησαν εἰς τὰ πράγματα τούτου τοῦ κόσμου, ἵνα κινῶσι τὸ σῶμα εἰς τὴν ἀναγκαστικὴν αὐτοῦ χρείαν, καὶ δὲν παύουσιν ἀπὸ τοῦ νὰ προσβάλλωσι τὸν ἄνθρωπον, ἐν ὅσῳ εὑρίσκεται οὗτος ὁ κόσμος. Ὅστις δὲ ἠξιώθη θείας χάριτος, καὶ ἐγεύθη αὐτήν, καὶ αἰσθάνεταί τι ἐν ἑαυτῷ, ὅπερ ὑπερβαίνει τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πραγμάτων τούτου τοῦ κόσμου, αὐτὸς δὲν ἀφίνει ταύτας τὰς προσβολὰς νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ· ἐπειδὴ εἰς τὸν τόπον τῆς καρδίας, ὅπου κεντοῦσιν αἱ προσβολαὶ τῶν παθῶν, ὑπερίσχυσεν ἄλλη ἐπιθυμία, ἀνωτέρα τούτων, καὶ οὔτε αὗται αἱ προσβολαὶ πλησιάζουσι πλέον εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, οὔτε τὰ ἐξ αὐτῶν γεννώμενα, ἀλλ᾽ ἵστανται ἔξω ἀργαί· ὄχι ὅτι δὲν ὑπάρχουσι πλέον προσβολαὶ τῶν παθῶν, ἀλλ᾽ ὅτι ἡ δεχομένη αὐτὰς καρδία ἐνεκρώθη δι᾽ αὐτάς, καὶ ζῇ εἰς ἄλλο τι, ὄχι ὅμως ὅτι ἔπαυσε πλέον καὶ ἀπὸ τὴν προφύλαξιν τῆς διακρίσεως καὶ τῶν ἔργων, ἀλλ᾽ ὅτι δὲν ἐνοχλεῖ πλέον τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἄλλο τι πρᾶγμα· διότι ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἐχόρτασεν ἐκ τῆς τρυφῆς ἄλλου τινός.

Ὅταν ἡ καρδία κατ᾽ ἀκρίβειαν δεχθῇ τὴν αἴσθησιν τῶν πνευματικῶν, καὶ τῆς θεωρίας τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, γίνεται διὰ τῆς συνειδήσεως εἰς τὴν ἐνθύμησιν τῶν παθῶν ὡς ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅστις χορτάτος ὢν ἀπὸ εὔμορφα καὶ καλὰ φαγητά, ἀποστρέφεται τὰ ἄνοστα καὶ ἀηδῆ· ὄχι μόνον διότι εἶναι εὐκαταφρόνητα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν χορτασμὸν τῶν καλῶν φαγητῶν, τὰ ὁποῖα εἶχε φάγει, καὶ ὄχι ὡς ὁ υἱὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἐσκόρπισε τὸ μερίδιον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει ἐκ τοῦ πατρικοῦ πλούτου, καὶ ἐπεθύμει νὰ χορτάσῃ ἐκ τῶν κερατίων. Καὶ πάλιν, δὲν ἠμπορεῖς νὰ ἐμπιστευθῇς θησαυρὸν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἀγαπᾷ νὰ κοιμᾶται.

Ἐὰν φυλάξωμεν ἐν γνώσει τὸν νόμον τῆς νήψεως, καὶ τὸ ἔργον τῆς διακρίσεως, ἐξ ὧν πηγάζει ἡ ζωή, ὁ ἀγὼν τῶν προσβολῶν τῶν παθῶν ποσῶς δὲν πλησιάζει εἰς τὴν διάνοιαν. Αἱ προσβολαὶ τῶν παθῶν δὲν ἐμποδίζονται ἐκ τοῦ σωματικοῦ ἀγῶνος, ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ χορτασμοῦ τῆς συνειδήσεως, καὶ ἐκ τῆς γνώσεως τῆς ψυχῆς, καὶ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τῶν θαυμασίων θεωριῶν, αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται εἰς τὴν ψυχήν· ταῦτα ἠμπόδισαν τὰς προσβολάς, ὥστε νὰ μὴ πλησιάσωσιν εἰς αὐτήν· ὄχι ὅτι ἔπαυσεν αὕτη ἐκ τῆς προφυλάξεως, καὶ ἐκ τῶν ἔργων τῆς διακρίσεως, τὰ ὁποῖα φυλάττουσι τὴν ἀληθῆ γνῶσιν καὶ τὸ ψυχικὸν φῶς, ἀλλ᾽ ὅτι δὲν ἔχει ἀγῶνα ἡ διάνοια διὰ τὰς ὁποίας προείπομεν αἰτίας· διότι τὸ φαγητὸν τοῦ πτωχοῦ εἶναι συγχαμερὸν εἰς τοὺς πλουσίους, ὡς καὶ τὸ φαγητὸν τῶν ἀρρώστων εἰς τοὺς ὑγιαίνοντας. Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ὑγεία τῆς ψυχῆς διὰ τῆς προσοχῆς καὶ τῆς ἐπιμελείας διατηροῦνται·

καθότι ἐν ὅσῳ ζῇ τις, ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν, καὶ νὰ ἦναι ἔξυπνος, ἵνα φυλάττῃ τὸν ἑαυτοῦ θησαυρόν· ἐὰν ὅμως ἀφήσῃ τις τὸν ὅρον τῆς διαγωγῆς ταύτης, θέλει ἀσθενήσει ψυχικῶς, καὶ θέλει κλαπῇ ὁ θησαυρὸς αὐτοῦ. Πρέπει λοιπὸν ν᾽ ἀγωνιζώμεθα ὄχι ἕως ὅτου νὰ ἴδωμεν τὸν καρπόν, ἀλλ᾽ ἕως εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου· διότι πολλάκις, ἀφοῦ ἐξανθήσῃ καὶ σταχυάσῃ ὁ καρπός, αἴφνης ἡ χάλαζα ρίπτει αὐτὸ κάτω. Ὅστις σμίγεται εἰς κοσμικὰ πράγματα, καὶ παραλύεται ἀπὸ τὰς πολλὰς συνομιλίας, μὴ πιστεύσῃς, ὅτι αὐτὸς δύναται νὰ διατηρήσῃ τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ ὑγείαν.

Ὅταν προσεύχησαι, εἰπὲ ταύτην τὴν εὐχήν. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἀξίωσόν με νὰ μένω ἐν ἀληθείᾳ νεκρὸς ἐκ τῆς συναναστροφῆς τοῦ αἰῶνος τούτου. Καὶ γνώριζε, ὡς νὰ περιέκλεισας εἰς τοῦτο πᾶσαν ἄλλην εὐχὴν καὶ δέησιν· ἀγωνίσθητι ὅπως τελειώσῃς τοῦτο δι᾽ ἔργου· διότι ἐὰν κατὰ τὴν εὐχὴν τελειώσῃς καὶ τὸ ἔργον, ἀληθῶς ἵστασαι εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Χριστοῦ. Νέκρωσις δὲ τοῦ κόσμου εἶναι, ὄχι μόνον τὸ ν᾽ ἀπομακρυνθῇ τις σωματικῶς ἀπὸ τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν σχέσιν τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ μὴ ἐπιθυμήσῃ κατὰ διάνοιαν κανὲν τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ.

Ἐὰν συνηθίσωμεν ἑαυτοὺς εἰς τὴν καλὴν μελέτην, αἰσχυνόμεθα ἀπὸ τὰ πάθη, ὅταν ἀπαντήσωμεν αὐτά· γνωρίζουσι δὲ τοῦτο ὅσοι ἀπέκτησαν δοκιμασίαν· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς αἰτίας τῶν παθῶν θέλομεν αἰσχυνθῇ, ὅταν πλησιάζωμεν εἰς αὐτάς. Ὅταν ἐπιθυμῇς νὰ κατορθώσῃς καλόν τι ἔργον διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, λάβε πρῶτον ὑπ᾽ ὄψιν τὸν θάνατον, καὶ οὕτω δι᾽ ἐκείνου τοῦ ἔργου θέλεις ἀξιωθῇ τοῦ βαθμοῦ τοῦ μαρτυρίου, καὶ θέλεις νικήσει εὐκόλως ἕκαστον πάθος, καὶ οὐδεμίαν βλάβην θέλεις λάβει ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐναντιοῦνται εἰς τὴν ἀπόφασίν σου, ἐὰν ὑπομένῃς μέχρι τέλους, καὶ δὲν χαυνωθῇς· διότι ἡ μελέτη τοῦ ἀσθενοῦς λογισμοῦ ἀδυνατεῖ τὴν δύναμιν τῆς ὑπομονῆς, ἡ δὲ σταθερὰ ἀπόφασις τῆς διανοίας δίδει δύναμιν εἰς τὴν φύσιν πρὸς τελείωσιν τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς. Κύριε, ἀξίωσόν με νὰ μισήσω τὴν ζωήν μου χάριν τῆς ζωῆς ἐκείνης, ἥτις εὑρίσκεται παρὰ σοί.

Ἡ πολιτεία τούτου τοῦ κόσμου εἶναι παρομοία μὲ τὰ γράμματα τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὰ σχέδια, καὶ ὅταν τις θέλῃ καὶ ἐπιθυμῇ, προσθέτει εἰς αὐτά, ἢ ἀφαιρεῖ, ἢ κάμνει ἐναλλαγὴν τῶν γραμμάτων· ἡ πολιτεία ὅμως τῶν μελλόντων πραγμάτων εἶναι παρομοία μὲ τὰ χειρόγραφα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐγράφησαν καθαρῶς, καὶ ἐσφραγίσθησαν διὰ τῆς βασιλικῆς σφραγῖδος, εἰς τὰ ὁποῖα οὔτε νὰ προσθέσῃ τις δύναται, οὔτε ν᾽ ἀφαιρέσῃ τι. Ἐν ὅσῳ λοιπὸν εἴμεθα ἐπιδεκτικοὶ ἀλλοιώσεως, ἂς προσέχωμεν εἰς ἑαυτούς· καὶ ἐν ὅσῳ ἐξουσιάζομεν εἰσέ-

τι τὸ χειρόγραφον τῆς ζωῆς ἡμῶν, τὸ ὁποῖον ἐγράφη διὰ τῶν ἰδίων ἡμῶν χειρῶν, ἂς ἀγωνισθῶμεν νὰ κάμωμεν εἰς αὐτὸ προσθήκην καλῆς πολιτείας, καὶ ἂς ἀπαλείψωμεν ἐξ αὐτοῦ τὰ ἐλαττώματα τῆς πρώτης ἡμῶν διαγωγῆς· διότι ἐν ὅσῳ εὑρισκόμεθα εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, ὁ Θεὸς δὲν θέτει τὴν ἑαυτοῦ σφραγῖδα οὔτε εἰς τὰ καλά, οὔτε εἰς τὰ κακὰ ἡμῶν ἔργα, εἰμὴ ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου, καθ' ἣν τελειώνει τὸ ἔργον τῆς ἐνταῦθα ἡμετέρας παροικίας, καὶ ἄρχεται ἡ ἀπ' ἐντεῦθεν αἰώνιος ἀποδημία· καὶ καθὼς εἶπεν ὁ ἅγιος Ἐφραίμ, πρέπει νὰ στοχαζώμεθα, ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὁμοιάζει μὲ πλοῖον ἕτοιμον διὰ ταξείδιον, τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζει, πότε καὶ πόθεν ἐπέρχεται εἰς αὐτὸ ὁ ἄνεμος· ἔτι ὁμοιάζει καὶ μὲ στρατόν, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει, πότε θέλει σαλπίσει ἡ πολεμικὴ σάλπιγξ· καὶ ἐὰν ταῦτα, λέγῃ, διὰ τὴν μικρὰν αὐτῶν διαφορὰν ἔχουσιν οὕτω, τὰ ὁποῖα ἴσως καὶ μεταβάλλονται, πόσον πρέπει ἆρά γε ἡμεῖς νὰ προπαρασκευαζώμεθα, καὶ νὰ ἑτοιμαζώμεθα, πρὶν ἢ φθάσῃ ἐκείνη ἡ ἀπότομος ἡμέρα, καὶ παρουσιασθῇ ἡ γέφυρα, καὶ ἀνοιγῇ ἡ θύρα τοῦ νέου αἰῶνος; Εἴθε δὲ ὁ Χριστὸς ὁ μεσίτης τῆς ζωῆς ἡμῶν νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς ἑτοιμασίαν καλήν, ἵνα ἐπιστηριζώμεθα εἰς ἐκείνην τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐλπίδος, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει δόξα, καὶ προσκύνησις καὶ εὐχαριστία εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΛΘ΄.

Περὶ τῆς ἀγγελικῆς κινήσεως, ἥτις διὰ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ διεγείρεται εἰς ἡμᾶς πρὸς προκοπὴν τῆς ψυχῆς εἰς τὰ πνευματικὰ ἔργα.

Η ΠΡΩΤΗ ἔννοια, ἡ ἐκ θείας φιλανθρωπίας ἐμπίπτουσα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁδηγοῦσα τὴν ψυχὴν εἰς τὴν ζωήν, ὑπάρχει ἡ ἐνθύμησις τοῦ θανάτου· εἰς τοῦτον τὸν λογισμὸν φυσικὰ ἀκολουθεῖ ἡ καταφρόνησις τοῦ κόσμου, καὶ ἐκ τούτου ἄρχεται εἰς τὸν ἄνθρωπον πᾶσα καλὴ κίνησις, ἥτις ὁδηγεῖ αὐτὸν εἰς τὴν ζωήν. Τίθησι δὲ τοῦτον τὸν λογισμὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον ὡς θεμέλιόν τι, ἡ ἀκολουθοῦσα αὐτῷ θεϊκὴ δύναμις, ὅταν θέλῃ νὰ φανερώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ζωήν. Ἐὰν αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν εἴπομεν, δὲν σβύσῃ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς περιπλοκῆς τῶν βιωτικῶν πραγμάτων καὶ τῆς ματαιολογίας, ἀλλ' αὐξήσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἡσυχίαν μελετῶν αὐτὴν διηνεκῶς, φέρει αὐτὸν εἰς τὴν θεωρίαν τὴν βαθεῖαν, τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ ἐκφράσῃ τις. Τοῦτον τὸν λογισμὸν μισεῖ κατὰ πολλὰ ὁ σατανᾶς, καὶ προσπαθεῖ ὅλαις δυνάμεσι νὰ ἐκριζώσῃ αὐτὸν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐὰν ἦτο δυνατόν, ἔδιδεν εἰς αὐτὸν πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου, μόνον ἵνα ἐξαφανίσῃ διὰ τοῦ περισπασμοῦ ἐκ τοῦ νοὸς αὐτοῦ τὸν τοιοῦτον λογισμόν· καὶ ἐὰν ἦτο δυνατόν, ὡς εἶπον ἔπραττε τοῦτο προθύμως· καθότι γνωρίζει ὁ δόλιος, ὅτι ἐὰν αὐτὸς ὁ λογισμὸς διαμένῃ διὰ παντὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον, δὲν ἵσταται πλέον ἡ διάνοια αὐτοῦ εἰς ταύτην τὴν γῆν τῆς πλάνης, οὔτε αἱ μηχαναὶ αὐτοῦ πλησιάζουσιν εἰς αὐτόν. Ἂς μὴ ὑπολάβῃ τις, ὅτι λέγομεν ταῦτα περὶ τοῦ πρώτου ἐκείνου λογισμοῦ, ὅστις ἐν ἀρχῇ τῆς ἀποταγῆς κινεῖ εἰς ἡμᾶς τὴν ἐνθύμησιν τοῦ θανάτου· ἀλλὰ περὶ τῆς τελειότητος τούτου τοῦ λογισμοῦ, ἤγουν τὸ νὰ ἐνθυμῆται ὁ ἄνθρωπος διὰ παντὸς τὸν θάνατον, καὶ νὰ μελετᾷ αὐτὸν νύκτα καὶ ἡμέραν· διότι ὁ πρῶτος ἐκεῖνος λογισμὸς εἶναι σωματικός, ὁ δεύτερος ὅμως οὗτος ὑπάρχει θεωρία πνευματικὴ καὶ θαυμαστὴ χάρις, ἡ ὁποία θεωρία εἶναι πλήρης λαμπρῶν ἐννοιῶν, καὶ ὅστις ἔχει αὐτήν, οὔτε περὶ τοῦ κόσμου τούτου ἐξετάζει πάλιν, οὔτε περὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ προνοεῖ.

Τῇ ἀληθείᾳ, ὦ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἐὰν ὁ Θεὸς πρὸς ὀλίγον ἤθελεν ἀφήσει τὴν θεωρίαν ταύτην εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἴσως ὁ κόσμος οὗτος ἤθελεν ἐρημωθῇ, μένων ἄνευ διαδόχων. Ἡ θεωρία αὕτη ὑπάρχει δεσμὸς τόσον ἰσχυρός, ὥστε ἐνώπιον τοῦ ὁποίου δὲν δύναται εὐκόλως ν' ἀνθέξῃ ἡ φύσις, καὶ ὅστις λάβῃ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ταύτην τὴν μελέτην τοῦ θανάτου, εἶναι εἰς αὐτὸν θεῖον χάρισμα, δυνατώτερον ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην πνευματικὴν ἐργασίαν. Τοῦτο τὸ χάρισμα δίδεται εἰς τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὴν μεσαίαν τάξιν, οἵτινες μετὰ εἰλικρινοῦς καρδίας ἐπιθυμοῦσι τὴν ἑαυτῶν μετάνοιαν· δίδεται προσέτι καὶ εἰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους μετ' ἀκριβείας γνωρίζει ὁ Θεὸς καὶ θέλει, ὅτι αὐτοὶ πρέπει ν' ἀναχωρήσωσιν ἐγκαρδίως ἐκ τοῦ κόσμου εἰς ἀνωτέραν ζωὴν διὰ τὸ πανάγιον αὐτοῦ θέλημα, τὸ ὁποῖον εὗρεν εἰς αὐτοὺς ἐκτελούμενον. Αὐξάνει δὲ καὶ διαμένει αὕτη ἡ θεωρία διὰ τῆς ἡσυχαστικῆς καὶ ἀναχωρητικῆς καὶ ἀνωτέρας ζωῆς. Ἂς ζητήσωμεν καὶ ἡμεῖς παρὰ Θεοῦ ταύτην τὴν θεωρίαν διὰ τῶν προσευχῶν· ἂς ποιήσωμεν δι' αὐτὴν ἐκτεταμένας ἀγρυπνίας· καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει μέγα τὸ χάρισμα, μὴ ἔχον ἄλλο ὅμοιον, ἂς ζητήσωμεν αὐτὸ παρὰ Θεοῦ μετὰ δακρύων· καὶ ἐὰν ὁ Θεὸς δώσῃ εἰς ἡμᾶς τοῦτο, δὲν θέλομεν ἀτονήσει πλέον ἐκ τῶν κόπων καὶ μόχθων τούτου τοῦ κόσμου. Αὕτη ἡ θεωρία εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ βάσις τῶν λογισμῶν τῆς ζωῆς, ἥτις τελειοῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ πλήρωμα πάσης δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς.

ΛΟΓΟΣ Μ΄.

Περὶ δευτέρας ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου.

ΜΕΤΑ ταύτην τὴν περὶ θανάτου θεωρίαν ὑπάρχει ἄλλη ἐργασία. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος, περιπατῶν καλῶς μετὰ ἐναρέτου πολιτείας, φθάσῃ ν' ἀναβῇ τὴν βαθμίδα τῆς μετανοίας, καὶ πλησιάζῃ νὰ γευθῇ τὴν ἐργασίαν τῆς θεωρίας, καὶ φθάνῃ νὰ γευθῇ διὰ τῆς θείας χάριτος τὴν γλυκύτητα τῆς γνώσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἄρχεται προηγουμένως νὰ βεβαιώνηται περὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐντεῦθεν φωτίζεται ἐκ τῆς θείας ἀγάπης, καὶ θαυμάζει διὰ τὴν σύστασιν τῶν λογικῶν ὄντων, καὶ διὰ τὴν πολλὴν τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτῶν ἐπιμέλειαν· καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ μετὰ γλυκύτητος πύρωσις τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἀνάπτει εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ καίει τὰ πάθη τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Ταύτην δὲ τὴν δύναμιν αἰσθάνεταί τις, ὅταν ἐρευνᾷ πάσας τὰς φύσεις τῶν ὄντων, καὶ ὅσα προσβάλλουσιν εἰς αὐτόν, καὶ διακρίνει πνευματικῶς τὰς αἰτίας αὐτῶν· ὅθεν διὰ πολλῆς καὶ θείας τοιαύτης ἐπιμελείας καὶ τῆς καλῆς αὐτοῦ συνειδήσεως ἄρχεται νὰ κινῆται εἰς θεῖον ἔρωτα, καὶ μεθᾷ ἀμέσως ὡς δι' οἴνου, καὶ παραλύονται τὰ μέλη αὐτοῦ, καὶ μένει ἡ διάνοια αὐτοῦ ἐκπληττομένη, καὶ αἰχμαλωτίζεται ἡ καρδία αὐτοῦ ὀπίσω τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅσον ἐνδυναμοῦνται αἱ ἐσωτερικαὶ αὐτοῦ αἰσθήσεις, τοσοῦτον ἐνδυναμοῦται καὶ ἡ θεωρία αὕτη· καὶ ὅσον ἀγωνίζεταί τις, καὶ πολιτεύεται καλῶς, καὶ ἀπασχολεῖται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ εἰς τὴν προσευχήν, τοσοῦτον στερεοῦται εἰς αὐτὸν καὶ ἡ δύναμις αὕτη. Ἐν ἀληθείᾳ σᾶς λέγω, ὦ ἀδελφοί, ὅτι εἰς τοιαύτην περίστασιν μόλις ἐνίοτε αἰσθάνεταί τις ἑαυτόν, καὶ ὅτι φορεῖ τοῦτο τὸ σῶμα, ἀλλὰ δὲν γνωρίζει ὅτι εὑρίσκεται εἰς τοῦτον τὸν κόσμον.

Αὕτη εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς πνευματικῆς θεωρίας, ἥτις συμβαίνει εἰς τὸν ἄνθρωπον· αὕτη εἶναι ἡ ἀρχὴ πασῶν τῶν ἀποκαλύψεων τῆς διανοίας· ἐξ αὐτῆς αὐξάνει καὶ ἐνδυναμοῦται ἡ διάνοια κρυπτῶς εἰς τὰ πνευματικά, καὶ ἐκ ταύτης μεταβαίνει εἰς τὰς λοιπὰς θεωρίας, αἵτινες ὑπερβαίνουσι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· καὶ λέγω ἐν συντόμῳ, ὅτι δι' αὐτῆς ἐπέρχονται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἅπασαι αἱ θεῖαι θεωρίαι καὶ αἱ ἀποκαλύψεις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὰς ὁποίας δέχονται οἱ ἅγιοι εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, καὶ ὅσα ἄλλα χαρίσματα καὶ ἀποκαλύψεις δύναται νὰ γνωρίσῃ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἰς ταύτην τὴν ζωήν· αὕτη εἶναι ἡ ῥίζα τῆς αἰσθήσεως ἡμῶν, τὴν ὁποίαν ὁ ἡμέτερος δημιουργὸς ἐνέβαλεν εἰς ἡμᾶς. Μακάριος λοιπὸν ὅστις φυλάξῃ καὶ αὐ-

ξήσῃ τοῦτον τὸν καλὸν σπόρον, ὅταν πέσῃ εἰς τὴν γῆν τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ δὲν διασκορπίσῃ αὐτὸν διὰ τῆς προσπαθείας τῶν ματαίων καὶ παρερχομένων πραγμάτων. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΜΑ΄.

Περὶ ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν ἔκ τινος αἰτίας γινομένων.

ΥΠΑΡΧΕΙ ἁμαρτία, ἥτις γίνεται ἀπὸ ἀσθένειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἕλκεται ὁ ἄνθρωπος ἀθελήτως· καὶ ὑπάρχει ἁμαρτία, ἡ ὁποία γίνεται θεληματικῶς, καὶ ἀπὸ ἄγνοιαν· ὑπάρχει καὶ ἁμαρτία, τὴν ὁποίαν πράττει τις ἔκ τινος περιστατικοῦ· καὶ πάλιν γίνεται ἁμαρτία ἐκ τῆς διαμονῆς εἰς αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν· καὶ τῆς εἰς τὸ κακὸν συνηθείας· καὶ ὅλοι οὗτοι οἱ τρόποι καὶ τὰ εἴδη τῶν ἁμαρτιῶν, ἂν καὶ ἦναι ἄξιοι μέμψεως, διαφέρουσιν ὅμως ἀπ' ἀλλήλων κατὰ σύγκρισιν, ὡς πρὸς τὴν τιμωρίαν, καθ' ὅσον ὁ εἷς τρόπος εἶναι μεγαλύτερος τοῦ ἄλλου· καὶ τοῦ μὲν ἑνὸς τρόπου ἡ μέμψις ὑπάρχει μεγαλυτέρα, καὶ μετὰ κόπου γίνεται εὐπρόσδεκτος ἡ μετάνοια· τοῦ δὲ ἄλλου ἡ μετάνοια καὶ ἡ συγχώρησις ὑπάρχει εὐκολωτέρα. Καὶ καθὼς ὁ Ἀδάμ, καὶ ἡ Εὔα καὶ ὁ ὄφις ἥμαρτον, καὶ πάντες μὲν ἔλαβον παρὰ Θεοῦ τὴν ἀμοιβὴν τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ μὲ μεγάλην διαφορὰν ἐκληρονόμησαν τὴν κατάραν, οὕτω συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς καὶ ἀπογόνους αὐτῶν· ἕκαστος κατὰ τὴν προαίρεσιν αὐτοῦ καὶ τὸν ὁποῖον ἔχει πόθον εἰς τὴν ἁμαρτίαν λαμβάνει καὶ τὴν σφοδρότητα τῆς κολάσεως. Ἐὰν δέ τις δὲν θέλῃ μὲν νὰ πράξῃ τὴν ἁμαρτίαν, ἀπὸ δὲ τὴν ἀμέλειαν αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὴν ἀρετήν, ἕλκεται βιαίως πρὸς ἐκείνην, ἐπειδὴ δὲν καταγίνεται εἰς ταύτην, ἂν καὶ βαρυφαίνηται εἰς αὐτὸν τὸ νὰ εὑρίσκηται εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλ' ὅμως ἡ κόλασις αὐτοῦ εἶναι βαρεῖα. Ἐὰν συμβῇ εἴς τινα, καταγινόμενον εἰς τὴν ἀρετήν, νὰ πειραχθῇ ἀπό τι ἁμάρτημα, τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι πλησίον εἰς αὐτόν, ἵνα καθαρίσῃ αὐτόν.

Ἄλλη μὲν εἶναι ἡ ἁμαρτία, ἥτις γίνεται, ὅταν ὁ ἄνθρωπος εὑρεθῇ νὰ ἐπασχολῆται καὶ νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, προσέχων νύκτα καὶ ἡμέραν, ἀλλὰ διά τινα ἄγνοιαν, ἢ ἔκ τινων πραγμάτων, ἐναντίων εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ἢ ἐκ τῶν κυμάτων τῶν παθῶν, τῶν διεγειρομένων πάντοτε εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ, ἢ διὰ τὴν

τροπήν, ἥτις ἐνδέχεται νὰ συμβῇ εἰς αὐτὸν πρὸς δοκιμὴν τοῦ αὐτεξουσίου αὐτοῦ, κλίνει ἡ πλάστιγξ τοῦ ζυγίου αὐτοῦ ὀλίγον εἰς τὰ ἀριστερά, καί, ἑλκόμενος ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τοῦ σώματος, πίπτει εἰς ἓν εἶδος ἁμαρτίας, διὰ τὴν ὁποίαν λυπεῖται καὶ ἀδημονεῖ καὶ στενάζει μετὰ πόνου ψυχῆς, διὰ τὴν ταλαιπωρίαν ἥτις συνέβη αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν.

Ἄλλη δὲ εἶναι ἡ ἁμαρτία, ἥτις γίνεται, ὅταν ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκηται χαῦνος καὶ ἀμελὴς εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, καί, ἐγκαταλιπὼν παντελῶς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, καὶ δραμὼν ὡς δοῦλος εἰς τὴν ὑπακοὴν τῆς ἡδονῆς παντὸς ἁμαρτήματος, δεικνύῃ ζῆλον, πῶς νὰ ἐφεύρῃ τέχνας καὶ μηχανὰς πρὸς ὁλόκληρον ἀπόλαυσιν τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὑπάρχῃ ἕτοιμος, ὅπως ὡς δοῦλός τις ἐκτελέσῃ ἐπιμελῶς τὸ θέλημα τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ, καὶ ἑτοιμάσῃ τὰ μέλη αὐτοῦ ὅπλα τοῦ διαβόλου, χωρὶς ποσῶς νὰ ἐνθυμηθῇ τὴν μετάνοιαν, μήτε νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν ἀρετήν, μήτε νὰ παύσῃ καὶ νὰ κάμῃ τέλος τῆς ὀλεθρίας αὐτοῦ ὁδοῦ.

Καὶ ἄλλη εἶναι ἡ ἁμαρτία, ἥτις γίνεται ἐξ ὀλισθήματος καὶ ἐκπεσμοῦ, ἅπερ ἐνδεχόμενον νὰ συμβῶσιν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ὡς λέγουσιν οἱ πατέρες, ὅτι εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς εὑρίσκονται ἐκπεσμοὶ καὶ ἐναντιώσεις καὶ ἀναγκασμοὶ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια.

Καὶ ἄλλη τέλος εἶναι ἡ πτῶσις τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ὁλόκληρος ἀπώλεια καὶ ἡ τελεία ἐγκατάλειψις. Ἐκ τούτων λοιπὸν γίνεται φανερόν, ὅτι ὅταν πέσῃ τις, δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ παντελῶς τὴν ἀγάπην τοῦ ἰδίου πατρός· ἀλλ' ἐὰν συμβῇ νὰ πέσῃ εἰς διάφορα παραπτώματα, ἂς μὴ ἀμελῇ τὸ καλὸν καὶ κάμνῃ στάσιν τοῦ δρόμου τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ ὅταν νικᾶται καὶ πίπτῃ, πάλιν ἂς ἐγείρηται, καὶ ἂς παρίσταται εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἀγῶνα, καὶ ἂς βάλλῃ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀρχὴν εἰς τὰ θεμέλια τῆς καταστραφείσης οἰκοδομῆς, ἔχων μέχρι τῆς ἐξόδου αὐτοῦ ἐκ τούτου τοῦ κόσμου εἰς τὸ στόμα τὸ προφητικὸν λόγιον, νὰ μὴ χαρῇ ὁ ἐχθρός μου, ὅτι ἔπεσα, διότι ἐγὼ πάλιν ἐγείρομαι, καὶ ἂν καθήσω εἰς τὸ σκότος, ὁ Κύριος θέλει λάμψει εἰς ἐμέ· καὶ ἂς μὴ ἀφήσῃ καὶ παύσῃ τὸν πόλεμον ἕως εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου, καὶ ἂς μὴ προδώσῃ ἑαυτὸν διὰ τῆς ἥττης τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἐν ὅσῳ ὑπάρχει εἰς αὐτὸν πνοή· ἀλλὰ κἂν καθημέραν συντριβῇ τὸ σκάφος τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ πνιγῶσι τὰ ἐμπορεύματα τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ, ἂς μὴ παύσῃ περιποιούμενος αὐτό, καὶ φροντίζων, καὶ δανειζόμενος ἐνταυτῷ, καὶ μεταβαίνων εἰς ἄλλα πλοῖα, καὶ ταξιδεύων διὰ τῆς ἐλπίδος, ἕως ὅτου ὁ Κύριος ἴδῃ τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ, καὶ σπλαγχνιζόμενος τὸν συντριμμὸν αὐτοῦ, ἐξαποστείλῃ εἰς αὐτὸν τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ δώσῃ εἰς αὐτὸν δυνατὰς κινήσεις, ἵνα ὑπομείνῃ τὰ καυστικὰ βέλη τοῦ ἐχθροῦ· καὶ ὅταν οὕτω

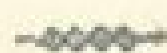

λάβῃ παρὰ Θεοῦ σοφίαν, τότε αὐτὸς ὑπάρχει σοφὸς ἄρρωστος, ὅστις δὲν ἀπέκοψε τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ. Κάλλιον εἶναι νὰ κατακριθῶμεν διὰ μερικὰ πράγματα, καὶ ὄχι διὰ τὴν παραίτησιν ὅλων· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀββᾶς Μαρτινιανὸς παραθαρρύνει καὶ νουθετεῖ ἡμᾶς, ἵνα μὴ ῥαθυμήσωμεν καὶ δειλιάσωμεν εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἀγώνων, καὶ εἰς τοὺς διαφόρους τρόπους τοῦ πολέμου, καὶ εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ὁδοῦ τῆς ἀρετῆς, καὶ μὴ στραφῶμεν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ παραδώσωμεν εἰς τὸν ἐχθρὸν τὴν καθ' ἡμῶν νίκην δι' ἑνὸς αἰσχροῦ ἔργου· διότι οὗτος ὁ μακάριος γέρων ὡς φιλόστοργος πατὴρ μετὰ εὐταξίας λέγει ταῦτα οὕτω.

Τέκνα, ἐὰν ὑπάρχητε ἀληθινοὶ ἀγωνισταί, καταγινόμενοι εἰς τὴν ἀρετήν, καὶ ἐπιμελεῖσθε τὴν σωτηρίαν τῆς ὑμετέρας ψυχῆς, θελήσατε νὰ παραστήσητε τὸν νοῦν ἡμῶν καθαρὸν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ἐργασθῆτε τὴν πρᾶξιν ἐκείνην, ἥτις ὑπάρχει εὐάρεστος εἰς αὐτόν, διότι πρέπει ἐξάπαντος ν' ἀναλάβητε διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ πάντα πόλεμον, διεγειρόμενον ὑπὸ τῶν παθῶν τῆς φύσεως, καὶ ἐκ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐκ τῶν συνεχῶν κακιῶν τῶν δαιμόνων, καὶ ἐκ τῶν μηχανημάτων. Μὴ φοβηθῆτε τὸ συνεχὲς καὶ ἐπίμονον καὶ σφοδρὸν τοῦ πολέμου, μηδὲ διστάσητε διὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος· μὴ ἀποκάμητε τρομάζοντες ἐκ τῶν στρατευμάτων τοῦ ἐχθροῦ, μηδὲ πέσητε εἰς τὸν λάκκον τῆς ἀπελπισίας. Ἐὰν δὲ τυχὸν συμβῇ νὰ σκοντάψητε πρὸς καιρὸν καὶ ν' ἁμαρτήσητε, καὶ πάθητέ τι εἰς τοῦτον τὸν μέγαν πόλεμον, καὶ κατὰ πρόσωπον ἐὰν κτυπηθῆτε καὶ πληγωθῆτε, ἂς μὴ ἐμποδίσῃ ποσῶς τοῦτο τὸν καλὸν ἡμῶν σκοπόν, μᾶλλον δὲ ἐπιμείνατε εἰς ταύτην τὴν καλὴν ἐργασίαν, τὴν ὁποίαν προετιμήσατε, καὶ ἀποκτήσατε τοῦτο τὸ ἐπιθυμητὸν καὶ ἐπαινετὸν ἔργον, λέγω δέ, τὸ νὰ φανῆτε εἰς τοῦτον τὸν πόλεμον σταθεροί, καὶ ἀμετακίνητοι καὶ βεβαμμένοι διὰ τοῦ αἵματος τῶν πληγῶν ὑμῶν, καὶ μὴ παύσητε παντελῶς τὴν μετὰ τῶν ἀντιδίκων ὑμῶν δαιμόνων παλαίστραν.

Αὗται εἶναι αἱ συμβουλαὶ τοῦ μεγάλου γέροντος Μαρτινιανοῦ, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν πρέπει ὑμεῖς νὰ χαυνώνησθε καὶ ν' ἀμελῆτε. Ἀλλοίμονον εἰς τὸν μοναχὸν ἐκεῖνον, ὅστις φαίνεται ψεύστης εἰς τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ, καὶ πατῶν τὴν ἰδίαν αὐτοῦ συνείδησιν, ἁπλώνει καὶ δίδει τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν διάβολον, ὅστις ὑπερηφάνως θέλει ἐπέλθει κατ' αὐτοῦ διά τινος μικροῦ ἢ μεγάλου ἁμαρτήματος, ὥστε νὰ μὴ δύναται πλέον νὰ σταθῇ κατὰ πρόσωπον τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἐκ τοῦ διερρηγμένου μέρους τῆς ψυχῆς· καὶ μὲ ποῖον πρόσωπον ἆρά γε θέλει ἀπαντήσει τὸν κριτήν, ὅταν οἱ φίλοι καὶ οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ κεκαθαρμένοι ἀπαντήσωσιν ἀλλήλους, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπεχωρίσθη καὶ περιεπάτησε τὸν δρόμον τῆς ἀπωλείας, καὶ ἐξέπεσεν ἀπὸ τῆς

πρὸς τὸν Θεὸν παρρησίας τῶν ἁγίων, καὶ ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἥτις ἀνέρχεται ἀπὸ καθαρὰν καρδίαν, καὶ ὑψοῦται εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ διαπερᾷ τὰς ἀγγελικὰς τάξεις, χωρὶς νὰ ἐμποδίζηται, καὶ ἐπιτυγχάνει τῆς αἰτήσεως αὐτῆς, καὶ ἐπιστρέφει πάλιν μετὰ χαρᾶς πρὸς τὸ ἐκπέμψαν αὐτὴν στόμα; τὸ δὲ φοβερώτερον εἶναι, ὅτι καθὼς αὐτὸς ἐνταῦθα ἀπεχώρισεν ἑαυτὸν ἀπὸ τοὺς ἐναρέτους αὐτοῦ ἀδελφούς, οὕτω θέλει ἀποχωρίσει αὐτὸν ὁ Χριστὸς ἀπ᾽ αὐτοὺς ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καθ᾽ ἣν ἡ φωτεινὴ νεφέλη φέρει ἐπ᾽ αὐτῆς τὰ λελαμπρυσμένα αὐτῶν σώματα, καὶ εἰσάγει αὐτὰ εἰς τὰς οὐρανίους θύρας· *διὰ τοῦτο οἱ ἀσεβεῖς δὲν θέλουσιν ἀναστηθῆ εἰς τὴν κρίσιν·* διότι ἀπ᾽ ἐντεῦθεν αἱ πράξεις αὐτῶν κατεκρίθησαν· οὐδὲ οἱ ἁμαρτωλοὶ θέλουσιν εὑρεθῆ εἰς τὴν βουλὴν τῶν δικαίων ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως.

ΛΟΓΟΣ ΜΒ΄.

Περὶ τῆς δυνάμεως καὶ ἐνεργείας τῶν κακιῶν τῆς ἁμαρτίας, ὑπὸ τίνων αἰτιῶν συνίστανται, καὶ ὑπὸ τίνων παύονται.

ΕΩΣ ὅτου δὲν μισήσει τις ἀπὸ καρδίας καὶ κατὰ ἀλήθειαν τὰς τῆς ἁμαρτίας, δὲν ἐλευθεροῦται ἐκ τῆς ἡδονῆς τῆς ἐνεργείας αὐτῆς. Οὗτος εἶναι ὁ μέγιστος καὶ σφοδρότατος ἀγών, ὅστις ἀνθίσταται εἰς τὸν ἄνθρωπον μέχρις αἵματος, κατὰ τὸν ὁποῖον δοκιμάζεται τὸ αὐτεξούσιον αὐτοῦ διὰ τῆς ἐνάδος τῆς ἀγάπης αὐτοῦ πρὸς τὰς ἀρετάς· αὕτη εἶναι ἡ δύναμις, τὴν ὁποίαν ὀνομάζουσιν ἐρεθισμὸν καὶ παράταξιν, ὧν ἡ ὀσμὴ ἐξασθενεῖ τὴν ταλαίπωρον ψυχὴν ἕνεκα τῆς ἀπαραιτήτου παρατάξεως, τῆς οὔσης εἰς αὐτήν· αὕτη εἶναι ἡ δύναμις τοῦ μεγαλείου τῆς ἁμαρτίας, διὰ τῆς ὁποίας συνηθίζει ὁ ἐχθρὸς νὰ μολύνῃ τὰς ψυχὰς τῶν σωφρόνων, καὶ ἀναγκάζει τὰς καλὰς κινήσεις νὰ λάβωσι δοκιμὴν ἐκείνων τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ποσῶς δὲν ἐδοκίμασάν ποτε. Εἰς τοῦτον τὸν πόλεμον δεικνύομεν τὴν ὑπομονὴν ἡμῶν, ὦ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, καὶ τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν σπουδήν· ἐπειδὴ ὁ καιρὸς τούτου τοῦ πολέμου ὑπάρχει καιρὸς τῆς κρυπτῆς ἀθλήσεως, διὰ τῆς ὁποίας, λέγουσιν, ἡ τάξις τῶν μοναχῶν *πάντοτε νικᾷ*. Εἰς τὴν *συναπάντησιν τούτου τοῦ πολέμου* ταχέως ταράττεται ὁ εὐσεβὴς νοῦς, καὶ κινδυνεύει, ἐὰν δὲν ἀντισταθῇ μετὰ μεγίστης γενναιότητος.

Σύ, Κύριε, ὑπάρχεις ὁ μόνος δυνατὸς νὰ δώσῃς βοήθειαν εἰς ἡμᾶς κατὰ τὰς τοιαύτας περιστάσεις, αἵτινές εἰσι καιροὶ μαρτυρίου εἰς τὰς ψυχάς, αἱ ὁποῖαι μετὰ χαρᾶς ἐνυμφεύθησαν σὲ τὸν οὐράνιον νυμφίον, καὶ ἔδωσαν ὑποσχέσεις τῆς καθαρότητος καὶ ἁγιωσύνης μετὰ φρονήσεως καὶ εἰλικρινείας κινήσεων, καὶ οὐχὶ μετὰ πανουργίας· δώρησαι οὖν εἰς αὐτὰς δύναμιν νὰ κατεδαφίσωσι μετὰ παρρησίας *τὰ ὀχυρώματα* τῆς ἁμαρτίας, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς ἀληθείας, ἵνα μὴ ἐκπέσωσι τοῦ ἰδίου αὐτῶν σκοποῦ διὰ τῆς ἀνυποφόρου καὶ ἀνυπομόνου βίας κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρόν, καθ᾽ ὃν γίνεται ὁ ἀγὼν περὶ αἵματος μεταξὺ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς σωφροσύνης.

Δὲν γίνεται ὅμως πάντοτε ὁ ἀγὼν περὶ σωφροσύνης εἰς τοῦτον τὸν σφοδρὸν πόλεμον· καθότι ἐνίοτε γίνεται καὶ θεία ἐγκατάλειψις πρὸς δοκιμασίαν. Ἀλλοίμονον εἰς τὸν ἀσθενῆ, ὅστις δοκιμάζεται διὰ τούτου τοῦ διακριτικοῦ πολέμου· διότι οὗτος ὁ πόλεμος ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν ἐκ τῆς συνηθείας, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἐξ ἐκείνων, οἵτινες παρέδωκαν ἑαυτοὺς εἰς πτῶσιν διὰ τῆς συγκαταθέσεως τῶν ἰδίων λογισμῶν.

Προφυλάχθητε, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἐκ τῆς ἀργίας· διότι εἰς αὐτὴν κρύπτεται ὁ φανερὸς θάνατος τῆς ψυχῆς· ἐπειδὴ χωρὶς αὐτὴν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πέσῃ τις εἰς τὰς χεῖρας ἐκείνων, οἵτινες ἀγωνίζονται νὰ αἰχμαλωτίσωσι τὸν μοναχόν. Ὁ Θεὸς δὲν θέλει κατακρίνει ἡμᾶς, ἀδελφοί, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, διότι ἀμελήσαμεν τοὺς ψαλμοὺς τῆς ἀκολουθίας, οὔτε διότι ἀφήσαμεν τὴν διορισμένην ἡμῶν προσευχήν, ἀλλὰ θέλει κατακρίνει ἡμᾶς, διότι παραμελήσαντες ταῦτα ἡμῶν τὰ χρέη, *ἐδώκαμεν εἴσοδον εἰς τοὺς* ἐχθροὺς ἡμῶν δαίμονας, οἵτινες ὅταν εὕρωσι χώραν διὰ τῆς ἀργίας τῆς εὐχῆς, καὶ εἰσέλθωσι καὶ κλείσωσι τὰς θύρας τῶν νοερῶν ἡμῶν ὀφθαλμῶν, *πληροῦσιν εἰς ἡμᾶς τυραννικῶς καὶ ἀκαθάρτως* ὅλα ἐκεῖνα τὰ κακά, ἅπερ ἐξουσιάζουσιν ἐκείνους, οἵτινες ἐργάζονται αὐτά, καὶ καθιστῶσιν αὐτοὺς ὑπευθύνους εἰς τὴν θείαν ἀπόφασιν μετὰ φοβερᾶς ἐκδικήσεως τῆς αἰωνίου κολάσεως· καὶ γινόμεθα ὑποχείριοι εἰς τοὺς ἐχθρούς· διότι ἀφήσαμεν τὰ ὀλίγα ἔργα τῆς προσευχῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι ἄξια πάσης φροντίδος διὰ τὸν Χριστόν, ὡς λέγουσι καὶ αὐτοὶ οἱ σοφώτατοι ἅγιοι, ὅτι ὅστις δὲν ὑποτάσσει τὸ ἑαυτοῦ θέλημα εἰς τὸν Θεόν, ἐκεῖνος ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ διάβολον· ὥστε ταῦτα, τὰ ὁποῖα σοὶ φαίνονται μικρά, θέλουσι λογισθῇ ὡς τείχη φυλάττοντά σε ἀπὸ τοὺς αἰχμαλωτίζοντας ἡμᾶς· ὥστε τῶν ἀκολουθιῶν καὶ κανόνων ἡ πρᾶξις διωρίσθη νὰ φυλάττηται ἐντὸς τοῦ κελλίου παρὰ τῶν κρατούντων τὴν τάξιν τῆς ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα δι᾽ ἀποκαλύψεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐτέθησαν ὑπὸ τῶν σοφῶν ἁγίων πατέ-

ρων πρὸς φύλαξιν τῆς ἡμετέρας ζωῆς, καὶ τῶν ὁποίων ἀκολουθιῶν καὶ κανόνων ἡ παράλειψις λογίζεται ὑπὸ τῶν ἀσόφων καὶ ἀμελῶν μικρὰ ζημία καὶ ἁμαρτία· τῶν τοιούτων καταφρονητῶν καὶ ἀμελῶν καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς μοναδικῆς αὐτῶν πολιτείας καὶ ἡ μεσότης ὑπάρχει ἐλευθερία ἀπαίδευτος καὶ μήτηρ παθῶν· διότι κάλλιον εἶναι ν' ἀγωνισθῇ τις ὅπως μὴ ἐγκαταλείψῃ τὰ μικρά, παρὰ νὰ δώσῃ τόπον εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ εὐρυχωρίᾳ αὐτῶν· διότι τὸ τέλος αὐτῆς τῆς ἀκαίρου ἐλευθερίας εἶναι δουλεία σκληρά.

Ἐν ὅσῳ ἔχεις τὰς αἰσθήσεις σου ζώσας εἰς τὰ πάθη, λογίζου τὴν ψυχήν σου νεκράν· διότι δὲν θέλει λείψει ποτὲ ἡ πύρωσις τῆς ἁμαρτίας ἐξ ὅλων σου τῶν μελῶν, οὔτε θέλεις δυνηθῇ ν' ἀποκτήσῃς εἰς ἑαυτὸν σωτηρίαν. Ἐάν τις τῶν μοναχῶν εἴπῃ μὲ τὸν λογισμόν του, ὅτι παραφυλάττεται ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις, αὐτὸς δὲν θέλει νὰ μάθῃ πότε ῥαπίζεται· διότι ὅστις ἀπατήσει τὸν ἀδελφόν του, εἶναι κατηραμένος ὑπὸ τοῦ νόμου· ὅστις ὅμως ἐξαπατήσει ἑαυτόν, ποῖον ἐκδικητὴν θέλει λάβει; ἐπειδὴ ἐνῷ γνωρίζει τὴν ἁμαρτίαν τῆς κακῆς πράξεως προσποιεῖται ἄγνοιαν, ὅπερ ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἐλέγχου τῆς συνειδήσεως· ἀλλὰ καὶ τοῦτο δύσκολον φαίνεται εἰς αὐτόν, τὸ νὰ ἠξεύρῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προσποιεῖται ὅτι δὲν ἠξεύρει. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΜΓ'.

Περὶ τοῦ ὅτι πρέπει νὰ προφυλάσσηταί τις ἐκ τῶν χαύνων καὶ ἀμελῶν· καὶ ὅτι ἐκ τῆς συναναστροφῆς τούτων γίνεταί τις χαῦνος καὶ ἀμελής, καὶ πληροῦται ἀπὸ παντὸς ἀκαθάρτου πάθους· καὶ ὅτι νὰ προφυλάσσηταί τις ἀπὸ τῆς συναναστροφῆς τῶν νέων, ἵνα μὴ μολύνηται ὁ νοῦς αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς ἀκαθάρτους λογισμούς.

ΟΣΤΙΣ ἐμποδίζει τὸ ἑαυτοῦ στόμα ἀπὸ τὴν καταλαλιάν, φυλάττει τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἀπαθῆ, καὶ ἐν πάσῃ ὥρᾳ βλέπει τὸν Κύριον· ἐπειδὴ ἡ μελέτη αὐτοῦ εἶναι πάντοτε πρὸς τὸν Θεόν· ἀλλ' ἀποδιώκει καὶ τοὺς δαίμονας ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἐκριζοῖ ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ τὸ σπέρμα τῆς κακίας αὐτῶν. Ὅστις ἐπιμελεῖται τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν κατὰ πᾶσαν ὥραν, εὐφραίνεται ἡ καρδία αὐτοῦ ἐκ τῶν ἀποκαλύψεων τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ ὅστις συνάγει τὴν θεωρίαν τοῦ

νοὸς αὐτοῦ ἐντὸς αὐτοῦ, βλέπει τὴν λάμψιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅστις ἀποστρέφεται πάντα διασκορπισμὸν τοῦ νοός αὐτὸς βλέπει τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην ἐντὸς τῆς καρδίας αὐτοῦ. Ἐάν, ὦ μοναχέ, ἀγαπᾷς τὴν τῆς καρδίας καθαρότητα, δι' ἧς καθορᾶται ὁ τῶν ὅλων δεσπότης Χριστός, μὴ καταλαλήσῃς τινά, μηδὲ ν' ἀκούσῃς τινὰ καταλαλοῦντα τὸν ἀδελφόν σου· καὶ ἐὰν ἴδῃς τινὰς φιλονεικοῦντας ἔμπροσθέν σου, κλεῖσον τὰ ὦτά σου, καὶ φύγε ἐκεῖθεν, ἵνα μή, ἀκούσας λόγια τοῦ θυμοῦ, ἀποθάνῃ ἡ ψυχή σου ἐκ τῆς ζωῆς· διότι καρδία θυμώδης εἶναι κενὴ ἀπὸ θεῖα μυστήρια, ὁ δὲ πρᾷος καὶ ταπεινόφρων ὑπάρχει πηγὴ τῶν μυστηρίων τοῦ καινοῦ αἰῶνος. Ἐὰν ἦσαι καθαρὸς ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας, ἰδοὺ ὁ οὐρανὸς ὑπάρχει ἐντός σου, καὶ ὄψει εἰς ἑαυτὸν τοὺς φωτεινοὺς ἀγγέλους καὶ τὸν δεσπότην μεταξὺ αὐτῶν. Ὅστις ἐπαινεῖται δικαίως, δὲν ζημιοῦται· ἀλλ' ἐὰν εὐχαριστηθῇ εἰς τὸν ἔπαινον, ὑπάρχει ἄμισθος δοῦλος. Ὁ θησαυρὸς τοῦ ταπεινόφρονος ὑπάρχει ἐντὸς αὐτοῦ, ὅστις εἶναι ὁ Κύριος. Ὁ φυλάττων τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, ποτὲ δὲν κλέπτεται ἐξ αὐτῆς. Τὸ σιωπηλὸν στόμα ἑρμηνεύει τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ πολύλογος καὶ ἀργολόγος ἀπομακρύνεται ἀπὸ τοῦ πλάστου αὐτοῦ Θεοῦ. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου λάμπει ὑπὲρ τὸν ἥλιον, καὶ εὐφραίνεται πάντοτε εἰς τὴν θεωρίαν τῶν θείων ἀποκαλύψεων. Ὅστις ἀκολουθεῖ τὸν ἀγαπῶντα τὸν Θεόν, θέλει πλουτίσει καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ ἀκολουθῶν τὸν ἄδικον καὶ ὑπερήφανον, θέλει μακρυνθῇ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ θέλει μισηθῇ ὑπὸ τῶν φίλων αὐτοῦ. Ὁ ἔχων τὴν γλῶσσαν σιωπηλήν, θέλει ἀποκτήσει τάξιν ταπεινόφρονα εἰς πάντα αὐτοῦ τὰ σχήματα, καὶ χωρὶς κόπον θέλει ἐξουσιάσει πάντα τὰ πάθη. Τὰ πάθη ἐκριζοῦνται καὶ φυγαδεύονται διὰ τῆς ἀδιαλείπτου μελέτης τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ξίφος, τὸ ὁποῖον θανατώνει αὐτά. Καθὼς ἐν καιρῷ τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς γαλήνης τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης κινεῖται καὶ κολυμβᾷ ὁ δελφίν, οὕτω καὶ εἰς τὴν θάλασσαν τῆς καρδίας ἐν καιρῷ τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς γαλήνης αὐτῆς ἀπὸ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν κινοῦνται πάντοτε τὰ μυστήρια καὶ αἱ θεῖαι ἀποκαλύψεις πρὸς χαρὰν καὶ εὐφροσύνην αὐτῆς.

Ὅστις ἐπιθυμεῖ καὶ θέλει νὰ ἴδῃ τὸν Κύριον ἐντὸς αὐτοῦ, αὐτὸς μηχανᾶται νὰ καθαρίσῃ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν διὰ τῆς ἀδιαλείπτου ἐνθυμήσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕτω διὰ τῆς καθαρότητος τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν ὥραν θέλει ἰδεῖ τὸν Κύριον. Ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὸ ὀψάριον, ὅταν ἐξέλθῃ ἐκ τῆς θαλάσσης, τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸν νοῦν, ὅταν ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ περιπλανηθῇ εἰς τὴν ἐνθύμησιν τοῦ κόσμου. Ὅσον ἀπομακρύνεταί τις ἐκ τῆς συναναστροφῆς καὶ τῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων συνομιλίας, τοσοῦτον ἀξιοῦται τῆς παρρησίας μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ νοὸς

αὐτοῦ· καὶ καθ' ὅσον κόπτει ἐξ αὐτοῦ τὴν παρηγορίαν τούτου τοῦ κόσμου, κατὰ τοσοῦτον ἀξιοῦται τῆς θείας χαρᾶς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καθὼς ἀποθνήσκουσι τὰ ὀψάρια, ὅταν λείψῃ τὸ ὕδωρ, οὕτω ἐξαφανίζονται καὶ αἱ νοεραὶ κινήσεις ἐκ τῆς καρδίας τοῦ μοναχοῦ, ὅστις συνεχῶς συναναστρέφεται μετὰ τῶν κοσμικῶν καὶ συζῇ μετ' αὐτῶν.

Καλύτερος εἶναι ὁ κοσμικός, ὅστις ταλαιπωρεῖται καὶ κακοπαθεῖ εἰς κοσμικὰς φροντίδας, παρὰ ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος, ὅστις κακοπαθεῖ μὲν εἰς τὰ πνευματικά, συζῇ δὲ μετὰ τῶν κοσμικῶν. Φοβερὸς εἶναι εἰς τοὺς δαίμονας, καὶ ἀγαπητὸς εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ ἐκεῖνος, ὅστις μετὰ θερμοῦ ζήλου νύκτα καὶ ἡμέραν ζητεῖ εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὸν Θεόν, καὶ ἐκριζοῖ ἐξ αὐτῆς τὰς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀναδιδομένας προσβολάς. Ἡ νοητὴ χαρὰ ὑπάρχει ἐντὸς τῆς ψυχῆς τοῦ καθαροῦ, καὶ ὁ λάμπων εἰς αὐτὴν ἥλιος εἶναι τὸ φῶς τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ ὁ ἀήρ, τὸν ὁποῖον ἀναπνέουσιν οἱ εἰς αὐτὴν ἔνοικοι λογισμοί, εἶναι τὸ παράκλητον καὶ πανάγιον Πνεῦμα, οἱ δὲ συγκάθεδροι αὐτοῦ εἶναι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, ζωὴ δὲ καὶ χαρὰ εἶναι αὐτὸς ὁ Χριστός, τὸ ἐκ τοῦ φωτὸς τοῦ πατρὸς φῶς· ὁ τοιοῦτος καθαρὸς πάντοτε εὐφραίνεται εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, τῆς ὁποίας θαυμάζει τὸ κάλλος, ὅπερ ὑπάρχει ἑκατονταπλασίως λαμπρότερον τοῦ ἡλίου. Αὕτη ἡ κατάστασις τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἥτις ὑπάρχει κεκρυμμένη ἐντὸς ἡμῶν, κατὰ τὸν λόγον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν· αὕτη εἶναι ἡ νεφέλη τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον οἱ καθαροὶ κατὰ τὴν καρδίαν εἰσέρχονται, ἵνα ἴδωσι τὸ πρόσωπον τοῦ ἰδίου αὐτῶν δεσπότου, καὶ φωτισθῇ ὁ νοῦς αὐτῶν διὰ τῆς ἀκτῖνος τοῦ θείου φωτός.

Ὁ θυμώδης, καὶ ὁ ὀργίλος, καὶ ὁ φιλόδοξος, καὶ ὁ πλεονέκτης, καὶ ὁ γαστρίμαργος, καὶ ὁ συναναστρεφόμενος μετὰ τῶν κοσμικῶν, καὶ ὁ θέλων νὰ στήσῃ τὸ ἴδιον θέλημα, καὶ ὁ ὀξύχολος, καὶ ὁ πλήρης παθῶν, καὶ οἱ παρόμοιοι, ὡς εἰς νυκτερινὴν ζάλην εὑρισκόμενοι, ψηλαφοῦσι τὸ σκότος· ἐπειδὴ εὑρίσκονται ἐκτὸς τῆς χώρας τῆς ζωῆς καὶ τοῦ φωτός· καθόσον ἐκείνη ἡ χώρα ἐδόθη κληρονομία εἰς τοὺς ἀγαθοὺς καὶ ταπεινόφρονας, καὶ εἰς τοὺς καθαρίσαντας τὴν ἑαυτῶν καρδίαν. Πρὶν ὁ ἄνθρωπος ἀτιμάσῃ καὶ ἀποστραφῇ πᾶν ἐξωτερικὸν κάλλος, δὲν δύναται νὰ ἴδῃ τὸ ἐντὸς αὐτοῦ εὑρισκόμενον κάλλος· καὶ δὲν δύναται νὰ προσηλωθῇ γνησίως εἰς τὸν Θεόν, ἐὰν δὲν ἀπαρνηθῇ τελείως τὸν κόσμον. Ὅστις καταφρονεῖ καὶ σμικρύνει ἑαυτόν, θέλει σοφισθῇ παρὰ Θεοῦ· καὶ ὅστις λογίζεται ἑαυτὸν σοφόν, θέλει ἐκπέσει ἐκ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ. Ὅσον ἡ γλῶσσα ἀπέχει ἐκ τῆς πολυλογίας, τοσοῦτον ὁ νοῦς φωτίζεται εἰς τὸ νὰ διακρίνῃ τὰ νοήματα τῆς θείας γραφῆς· διότι ἐκ τῆς πολυλογίας συγχέεται καὶ ζαλίζεται καὶ αὐτὸς ὁ πολυμαθέστατος νοῦς.

Ὅστις ὑπάρχει πτωχὸς ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, αὐτὸς θέλει πλουτίσει ἐκ τῶν τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅστις ἔχει φίλους τοὺς πλουσίους τοῦ κόσμου, θέλει πτωχεύσει ἀπὸ τὸν Θεόν. Ὅστις σωφρονεῖ καὶ ταπεινοφρονεῖ, καὶ βδελύσσεται τὴν παρρησίαν, καὶ ἀποδιώκει ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ τὸν θυμόν, ἐγὼ πιστεύω, ὅτι ὅταν οὗτος ἐγερθῇ εἰς προσευχήν, βλέπει εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τὸ φῶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ εὐφραίνεται εἰς τὴν θεωρίαν τῆς δόξης αὐτῆς καὶ εἰς τὴν ἀλλοίωσιν, τὴν ὁποίαν ἀπὸ ἄκραν συγκατάβασιν δωρεῖται εἰς αὐτὴν τὸ ἅγιον Πνεῦμα κατὰ τὴν ὁμοιότητα αὐτοῦ· καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλη παρομοία ἐργασία, δυναμένη νὰ καταστρέψῃ τὰ στρατεύματα τῶν δαιμόνων, ὡς ἡ εἰς Θεὸν θεωρία.

Ἐπειδὴ μοὶ ἐδιηγήθη τις τῶν πατέρων, ὅτι μίαν ἡμέραν ἐνῷ ἐκαθήμην, ἠχμαλωτίσθη ὁ νοῦς μου εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅταν ἦλθον εἰς ἑαυτόν, ἐστέναξα δυνατά· ὁ δὲ ἀπέναντί μου ἱστάμενος δαίμων, ὡς ἤκουσε τὸν στεναγμόν μου, ἐφοβήθη, καὶ ὡς ὑπὸ ἀστραπῆς τινος κατεπόθη, καὶ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης φωνάξας δυνατά, καὶ ὡς διωκόμενος ὑπό τινος φεύγων ἐχάθη.

Μακάριος ὅστις ἐνθυμεῖται τὸν ἑαυτοῦ θάνατον, καὶ ἀπέχει ἐκ τῆς τρυφῆς καὶ ἡδονῆς τούτου τοῦ κόσμου· διότι ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου αὐτοῦ πολυπλασίως θέλει λάβει τὸν μακαρισμόν, ὅστις δὲν θέλει λείψει πλέον ἀπ' αὐτοῦ· ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνετράφη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοῦ ὁποίου τὸν κόλπον εὑρισκόμενος, βυζάνει τὴν ζωτικὴν τρυφήν, καὶ ὀσφραίνεται τὴν εὐωδίαν αὐτοῦ πρὸς εὐφροσύνην καὶ χαράν του· ἀλλ' ὅστις ὑπάρχει συνδεδεμένος μετὰ τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀναπαύσεως αὐτοῦ, καὶ ἀγαπᾷ νὰ εὑρίσκηται εἰς αὐτά, αὐτὸς ὑστερήθη τὴν αἰώνιον ζωήν, καὶ δὲν δύναμαι νὰ εἴπω περὶ αὐτοῦ ἄλλο, παρὰ μετὰ κλαυθμοῦ νὰ πενθήσω δι' αὐτὸν πένθος ἀπαρηγόρητον, οὗ τινος ἡ ἀκοὴ νὰ συντρίβῃ τὰς καρδίας τῶν ἀκουόντων.

Ὅσοι εὑρίσκεσθε εἰς τὸ σκότος, ὑψώσατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, ἵνα λάμψωσι τὰ πρόσωπα ὑμῶν ἐκ τοῦ φωτὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἐξέλθετε ἐκ τῶν παθῶν τοῦ κόσμου, ἵνα ἔλθῃ εἰς ἀπάντησιν ὑμῶν τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς φῶς ὁ Χριστός, καὶ προστάξῃ τοὺς ἀγγέλους τοὺς ὑπηρέτας τῶν μυστηρίων αὐτοῦ νὰ λύσωσιν ὑμᾶς ἐκ τῶν δεσμῶν, ὅπως περιπατήσητε εἰς τὰ ἴχνη αὐτοῦ, καὶ ἀπέλθητε πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα. Ἀλοίμονον! μετὰ ποίων πραγμάτων εὑρισκόμεθα συνδεδεμένοι, καὶ ἀπὸ ποίου πράγματος εἴμεθα φυλακωμένοι, ἵνα μὴ ἴδωμεν τὴν δόξαν τοῦ οὐρανίου Πατρός! εἴθε νὰ διεκόπτοντο τὰ δεσμὰ ἡμῶν, ὅπως ζητήσωμεν καὶ εὕρωμεν τὸν Θεὸν ἡμῶν! Ἐὰν θέλῃς νὰ

γνωρίσῃς τὰ μυστήρια τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ᾽ εἰσέτι δὲν ἔφθασες νὰ μάθῃς αὐτὰ διὰ τοῦ προορατικοῦ χαρίσματος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐὰν ὑπάρχῃς σοφός, θέλεις μάθη αὐτὰ ἀπὸ τοὺς λόγους καὶ τὴν διαγωγὴν ἑκάστου. Ὁ καθαρὸς κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ ἀμόλυντος κατὰ τὴν διαγωγὴν λαλεῖ πάντοτε μετὰ προσοχῆς λόγους πνευματικούς, καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς διαλέγεται περὶ τῶν θείων πραγμάτων, καὶ περὶ τῶν ἰδίων· ἀλλ᾽ οὗ τινος ἡ καρδία ὑπάρχει κυριευμένη ὑπὸ τῶν παθῶν, ὑπ᾽ αὐτῶν κινεῖται καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, κἂν ὁμιλῇ περὶ πνευματικῶν πραγμάτων, ἀλλ᾽ ὁμιλεῖ πάντοτε ἐμπαθῶς, ἵνα νικήσῃ ἀδίκως τοὺς ἄλλους εἰς τὴν ὁμιλίαν, καὶ τὸν τοιοῦτον ἀπὸ μόνης τῆς ἀπαντήσεως αὐτοῦ καταλαμβάνει ἐκεῖνος, ὅστις ὑπάρχει σοφός, ὁ δὲ καθαρὸς ὀσφραίνεται καὶ τὴν δυσωδίαν αὐτοῦ.

Ὅστις ἐπασχολεῖται εἰς ματαιολογίας, ἢ περιφέρεται τῇδε κἀκεῖσε σώματι καὶ ψυχῇ, εἶναι πόρνος· καὶ ὅστις συναναστρέφεται, ἢ συζῇ μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ καταγίνεται εἰς τὰ τοιαῦτα, εἶναι μοιχός· καὶ ὅστις συγκοινωνεῖ μετ᾽ αὐτοῦ, εἶναι εἰδωλολάτρης. Ἡ μετὰ τῶν νέων φιλία εἶναι βδελυκτὴ πορνεία παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ ὅστις πέσει εἰς τοῦτο τὸ κακόν, δὲν εὑρίσκει θεραπείαν· ὅτις ὅμως ἀγαπᾷ ἀδιακρίτως πάντας μετὰ συμπαθείας, αὐτὸς ἔφθασε τὴν τελειότητα. Ὅταν ὁ νέος ἀκολουθῇ καὶ συναναστρέφεται μετ᾽ ἄλλου νεωτέρου, κάμνει τοὺς διακριτικοὺς νὰ πενθῶσι καὶ νὰ κλαίωσι δι᾽ αὐτούς· ὁ δὲ γέρων, ὁ ἀκολουθῶν καὶ συναναστρεφόμενος μετὰ τῶν νέων, ἔχει πάθος συγχαμερώτερον τοῦ τῶν νεωτέρων, εἰ καὶ περὶ ἀρετῶν ὁμιλεῖ εἰς αὐτούς, ἀλλ᾽ ἡ καρδία αὐτοῦ ὑπάρχει πληγωμένη ὑπὸ τοῦ πάθους. Ὅστις τῶν νέων ταπεινοφρονεῖ, καὶ ἀγαπᾷ τὴν ἡσυχίαν, καὶ ἔχει τὴν καρδίαν αὐτοῦ καθαράν, καὶ ἀπέχει ἐκ τῆς συναναστροφῆς παντὸς ἀνθρώπου, καὶ προσέχει εἰς ἑαυτόν, ταχέως θέλει γνωρίσει τὰ πάθη τοῦ ἀμελοῦς γέροντος. Μὴ συναναστραφῇς ποτε μετὰ τοῦ γέροντος ἐκείνου, ὅστις δὲν ἔχει ἐξίσου τὸν γέροντα καὶ τὸν νέον, μᾶλλον δὲ ἀπόφευγε ἀπ᾽ αὐτοῦ ὅλαις δυνάμεσιν.

Ἀλλοίμονο εἰς τοὺς ἀμελεστέρους, οἵτινες ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς καθαρότητος αὐξάνουσι τὰ ἴδια αὐτῶν πάθη. Ὅστις ἔφθασεν εἰς τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν μετὰ καθαρῶν λογισμῶν καὶ καλῆς πολιτείας, καὶ ἐφύλαξε καθαρὰν τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν ἀπὸ καταλαλιὰν καὶ κατάκρισιν, αὐτὸς ἐν ὅσῳ μὲν ζῇ, κατατρυφᾷ τὴν γλυκύτητα τοῦ καρποῦ τῆς ἀληθοῦς γνώσεως, εἰς δὲ τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου αὐτοῦ δέχεται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Κανὲν ἄλλο δὲν ψυχραίνει τόσον τὸ πῦρ, τὸ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀναπτόμενον εἰς τὴν καρδίαν τοῦ μοναχοῦ πρὸς ἁγιασμὸν τῆς ψυχῆς, ὅσον ἡ συναναστροφὴ καὶ ἡ συνομιλία καὶ ἡ πολυλογία· ἐκτὸς ὅμως τῆς συναναστροφῆς καὶ συνομιλίας, τῆς μετὰ τῶν τέκνων τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ γινομένης πρὸς αὔξησιν καὶ πλουτισμὸν τῆς γνώσεως αὐτοῦ· ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη συνομιλία ἐξυπνίζει τὴν ψυχὴν πρὸς εὕρεσιν τῆς ζωῆς, καὶ ἐκριζοῖ τὰ πάθη, καὶ ἀποκοιμίζει τοὺς αἰσχροὺς λογισμοὺς περισσότερον ἀφ᾽ ὅλας τὰς ἀρετάς. Ἐκτὸς τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν μὴ ἀποκτήσῃς ποτὲ συμβούλους εἰς τὰ μυστήριά σου τοὺς ἀμελεῖς, ἵνα μὴ γίνωσι πρόσκομμα εἰς τὴν ψυχήν σου, καὶ σ᾽ ἐκκλίνωσιν ἀπὸ τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν τοῦ Κυρίου. Αὔξησον εἰς τὴν καρδίαν σου τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ σ᾽ αἰχμαλωτίσῃ ἡ ἀγάπη τοῦ κόσμου, τῆς ὁποίας τὸ αἴτιον καὶ τὸ τέλος ὑπάρχει φθορά. Ἡ μετὰ τῶν ἀγωνιστῶν συναναστροφὴ ποιεῖ καὶ τὰ δύο μέρη νὰ πλουτίσωσι τὸν πλοῦτον τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ· ἡ δὲ πρὸς τοὺς ἀμελεῖς καὶ ὀκνηροὺς ἀγάπη κάμνει καὶ τὰ δύο μέρη νὰ γεμίσωσι τὴν κοιλίαν αὐτῶν κατὰ κόρον· ἐπειδὴ εἰς τοὺς τοιούτους ἀμελεῖς, τοὺς ἀγαπῶντας τὰς συναναστροφάς, φαίνονται ἄνοστα τὰ φαγητὰ ἄνευ τῶν φίλων αὐτῶν, οἵτινες λέγουσιν, ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις τρώγει τὸν ἄρτον αὐτοῦ μόνος· διότι δὲν αἰσθάνεται οὐδεμίαν εὐχαρίστησιν· καὶ ἐντεῦθεν προσκαλοῦνται ὁ εἷς ὑπὸ τοῦ ἄλλου πρὸς εὐωχίαν, καὶ ἀνταμείβει ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὴν πρόσκλησιν ὡς μισθωτοί· ἀλλοίμονον εἰς τὴν τοιαύτην ἀκάθαρτον ἀγάπην καὶ εἰς τὴν τοιαύτην ἄπρεπον καὶ ἄσεμνον πολιτείαν καὶ διαγωγήν. Φεῦγε, ὦ ἀδελφέ, ἀπὸ τοὺς τοιούτους, καὶ ποσῶς μὴ φάγῃς μετ᾽ αὐτῶν ἄρτον, κἂν ἀνάγκη συμβῇ εἰς σέ· διότι τῶν τοιούτων ἡ τράπεζα ὑπάρχει ἀκάθαρτος, ἔχουσα ὑπηρέτας τοὺς δαίμονας, οἱ δὲ φίλοι τοῦ νυμφίου Χριστοῦ δὲν τρώγουσιν εἰς τοιαύτην τράπεζαν.

Ὅστις ποιεῖ συνεχῶς συμπόσια, εἶναι ἐργάτης τοῦ δαίμονος τῆς πορνείας, καὶ μολύνει τὴν ψυχὴν τοῦ ταπεινόφρονος· ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ καθαροῦ εὐτελὴς ἄρτος καθαρίζει ἐκ τῶν παθῶν τὴν ψυχὴν ἐκείνου, ὅστις τρώγει αὐτόν. Ἡ δυσώδης εὐωδία τῆς τραπέζης τοῦ γαστριμάργου συνίσταται εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν φαγητῶν καὶ τῶν τηγανισμάτων, ὁ δὲ ἄφρων καὶ ἀσύνετος τρέχει εἰς αὐτήν, ὡς ὁ σκύλος εἰς τὸ μακελεῖον· ἡ δὲ τράπεζα τοῦ ἐπιμένοντος πάντοτε εἰς τὴν προσευχὴν ὑπάρχει γλυκυτέρα ἀπὸ πᾶσαν μυρωδίαν μόσχου καὶ εὐωδίαν ἀρωμάτων, καὶ ὁ φιλόθεος μοναχὸς τοιαύτην τράπεζαν ἐπιθυμεῖ, καὶ τιμᾷ ὡς θησαυρὸν ἀτίμητον.

Ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν νηστευόντων, καὶ ἀγρυπνούντων καὶ κοπιώντων διὰ τὸν Κύριον λάβε εἰς ἑαυτὸν φάρμακον ζωῆς, καὶ ἀνάστησον τὴν τεθνηκυῖαν ψυχήν σου· ἐπειδὴ μεταξὺ αὐτῶν κάθηται ὁ ἠγαπημένος ὑπ᾽ αὐτῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ἁγιάζει αὐτούς, καὶ μεταβάλλει τὴν πικρότητα τῆς σκληραγωγίας αὐτῶν εἰς τὴν ἀνεκδιήγητον αὐτοῦ γλυκύτητα· οἱ δὲ πνευματικοὶ καὶ οὐράνιοι ἄγγελοι ἐπισκιάζουσιν αὐτοὺς καὶ τὰ ἅγια αὐτῶν φαγητά· ἐγνώρισα ἐγὼ τινὰ ἀδελφόν, ὅστις εἶδε τοῦτο ὀφθαλμοφανῶς.

Μακάριος ὅστις ἀπεστράφη ἀπὸ καρδίας πᾶσαν ἀνάπαυσιν καὶ καλοπάθειαν, ἥτις χωρίζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν πλάστην αὐτοῦ Θεόν. Μακάριος ὅστις ἔχει τροφὴν τὸν ἄρτον, ὁ ὁποῖος κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔδωκε ζωὴν εἰς τὸν κόσμον. Μακάριος ὅστις ἠσθάνθη εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὴν δρόσον τῆς ζωῆς, ἥτις κατέρχεται ἀπὸ ἄφατον ἔλεος ἐκ τῶν κόλπων τοῦ οὐρανίου πατρός, καὶ προσήλωσε τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς του εἰς αὐτήν· διότι ὅταν ποτισθῇ ἐξ αὐτῆς, θέλει εὐφρανθῇ, καὶ θέλει ἀνθήσει ἡ καρδία αὐτοῦ, καὶ θέλει εἶσθαι ἐν εὐφροσύνῃ καὶ χαρᾷ. Ὅστις βλέπει ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς τραπέζης αὐτοῦ τὸν Κύριον, κρύπτει ἑαυτὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ μεταλαμβάνει αὐτοῦ μόνος, μὴ συμφωνῶν μετὰ τῶν ἀναξίων· καὶ πράττει τοῦτο, ἵνα μὴ συμφάγῃ μετ' αὐτῶν, καὶ γυμνωθῇ ἐκ τῆς λάμψεως τῆς ἀκτῖνος τοῦ Χριστοῦ· ὅστις ὅμως ἔχει μεμιγμένον εἰς τὸ φαγητὸν αὐτοῦ θανατηφόρον φάρμακον, δὲν δύναται εὐχαρίστως νὰ φάγῃ ἄνευ τῶν φίλων αὐτοῦ· καὶ ὁ ἔχων φιλίαν μετὰ τοῦ τοιούτου ἐπὶ σκοπῷ νὰ γεμίσῃ τὴν κοιλίαν αὐτοῦ, εἶναι λύκος, καὶ τρώγει θνησιμαῖα. Πόσον ἀχόρταγος ὑπάρχεις, ὦ ἄφρον γαστρίμαργε· διότι θέλεις νὰ γεμίσῃς τὴν κοιλίαν σου ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν ἀμελῶν, τῶν ὁποίων τὰ φαγητὰ πληροῦσι τὴν ψυχήν σου παντὸς πάθους. Ἀρκοῦσιν αὗται αἱ συμβουλαὶ καὶ προφυλάξεις εἰς τοὺς δυναμένους νὰ ἐξουσιάσωσι τὴν ἑαυτῶν κοιλίαν.

Ἡ μυρωδία τοῦ νηστευτοῦ εἶναι γλυκυτάτη, καὶ ἡ ἀπάντησις αὐτοῦ εὐφραίνει τὰς καρδίας τῶν διακριτικῶν· μόνος ὁ γαστρίμαργος φοβεῖται τὴν συναναστροφὴν τοῦ νηστευτοῦ, καὶ προσπαθεῖ παντὶ τρόπῳ νὰ μὴ φάγῃ μετ' αὐτοῦ. Πολλὰ ἠγαπημένη ὑπάρχει ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ πολιτεία τοῦ ἐγκρατοῦς, τοῦ ὁποίου ἡ γειτονία εἶναι βαρυτάτη εἰς τὸν γαστρίμαργον καὶ φιλοκτήμονα. Λίαν ἐπαινεῖται ὁ σιωπηλὸς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, εἰς δὲ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ὑπὸ τῶν δαιμόνων εἰς τὰ παιγνίδια καὶ τὰς ἀστειότητας, δὲν εἶναι εὐχάριστος ὁ πλησιασμὸς αὐτοῦ. Τίς δὲν ἀγαπᾷ τὸν ταπεινόφρονα καὶ πρᾷον; ἐκτὸς μόνον οἱ κατάλαλοι καὶ οἱ ὑπερήφανοι, οἵτινες ὑπάρχουσι ξένοι τῆς ἐργασίας αὐτοῦ.

Μοὶ ἐδιηγήθη τις τῶν πατέρων, ἐξ ὅσων ἐδοκίμασεν, ὅτι καθ' ἃς ἡμέρας συναναστρέφομαι καὶ συνομιλῶ μετά τινος, τρώγω τρία παξιμάδια ἢ τέσσαρα τὴν ἡμέραν· καὶ ἐὰν παραβιάσω τὸν ἑαυτόν μου εἰς τὴν προσευχήν, βλέπω, ὅτι ὁ νοῦς μου δὲν ἔχει παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν, οὔτε δύναται ν' ἀτενίσῃ εἰς αὐτόν· ὅταν ὅμως χωρισθῶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἡσυχάσω κατὰ μόνας, εἰς μὲν τὴν πρώτην ἡμέραν παραβιάζω ἐμαυτόν, ἵνα φάγω ἕνα καὶ ἥμισυ παξιμαδιον, εἰς δὲ τὴν δευτέραν μόνον ἕνα, καὶ ὅταν στερεωθῇ ὁ νοῦς μου εἰς τὴν ἡσυχίαν, ἀγωνίζομαι νὰ φάγω ἕνα μόνον, καὶ δὲν δύναμαι· ὁ δὲ νοῦς μου ἀκαταπαύστως μετὰ παρρησίας συνομιλεῖ καὶ δέεται πρὸς τὸν Θεόν, χωρὶς ν' ἀναγκάσω αὐτόν, καὶ εἶναι πάντοτε φωτεινός, καὶ μὲ ἕλκει νὰ βλέπω καὶ νὰ εὐφραίνωμαι εἰς τὸ κάλλος τοῦ θείου φωτός· ἐὰν δὲ συμβῇ ἐν καιρῷ τῆς ἡσυχίας μου νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ μοὶ ὁμιλήσῃ τις, κἂν μίαν ὥραν, ἀδύνατόν μοι εἶναι τότε νὰ μὴ κάμω προσθήκην εἰς τὸ φαγητόν μου, καὶ νὰ μὴ παραλείψω τὸν κανόνα μου, χαυνοῦται δὲ καὶ ὁ νοῦς μου, καὶ δὲν δύναται ν' ἀτενίσῃ καθαρῶς εἰς ἐκεῖνο τὸ θεῖον φῶς. Ἰδοὺ βλέπετε, ἀδελφοί μου, πόσον ὑπάρχει καλὴ καὶ ὠφέλιμος ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ μόνωσις, καὶ ὁποίαν δύναμιν καὶ εὐκολίαν δίδει εἰς τοὺς ἀγωνιστάς. Μακάριος λοιπὸν ὅστις διὰ τὸν Θεὸν ὑπομένει εἰς τὴν ἡσυχίαν, καὶ τρώγει μόνος τὸν ἄρτον του· διότι αὐτὸς πάντοτε συνομιλεῖ μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν, καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΜΔ'.

Περὶ τῶν αἰσθήσεων, ἐν ᾧ καὶ περὶ πειρασμῶν.

ΑΙ ΣΩΦΡΟΝΕΣ καὶ περιορισμέναι αἰσθήσεις γεννῶσιν εἰρήνην εἰς τὴν ψυχήν, καὶ δὲν ἀφίνουσιν αὐτὴν νὰ λάβῃ δοκιμὴν τῶν πραγμάτων· καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ δὲν λάβῃ δοκιμὴν τῶν πραγμάτων, τότε ἡ νίκη θέλει γίνει ἄνευ τινὸς ἀγῶνος· ἐὰν ὅμως ἀμελήσῃ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀφήσῃ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ψυχὴν αἱ προσβολαὶ τῶν πραγμάτων, τότε ἀναγκάζεται νὰ πολεμήσῃ, ταράσσεται ὅμως ἡ πρώτη καθαρότης, ἥτις ὑπάρχει ἁπλουστάτη καὶ ὁμαλή. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων, ἵνα μὴ εἴπω πάντες οἱ ἄνθρωποι, ἐξ αἰτίας ταύτης τῆς ἀμελείας ἐξέρχονται τῆς φυσικῆς καὶ καθαρᾶς αὐτῶν καταστάσεως· διὰ τοῦτο ὅσοι τῶν μοναχῶν εὑρίσκονται εἰς τὸν κόσμον, καὶ συναναστρέφονται μετὰ τῶν κοσμικῶν, δὲν δύνανται νὰ καθαρίσωσι τὴν διάνοιαν αὐτῶν διὰ τὴν πολλὴν συνήθειαν τῆς κακίας· ὀλίγοι δὲ εἶναι οἱ δυνάμενοι νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πρώτην καθαρότητα τῆς ἑαυτῶν διανοίας. Διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει ἕκαστος νὰ φυλάττῃ πάντοτε ἀσφαλῶς τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἐκ τῶν προσβολῶν τῶν πραγμάτων, καὶ νὰ προσέχῃ πολύ.

Ἡ πολλὴ ἁπλότης εἶναι εὐπρεπὴς καὶ καλὴ εἰς τὸν μοναχόν· πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἔχῃ τὸν φόβον εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἵνα φυλάξῃ τοὺς ὅρους τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ὑπακοῆς. Ἡ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη κινεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν πόθον τῆς ἐργασίας τῶν ἀρετῶν καὶ πάσης ἀγαθοεργίας. Ἡ δὲ πνευματικὴ γνῶσις ὑπάρχει δευτέρα κατὰ τὴν

φύσιν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν ἀρετῶν, προηγεῖται δὲ καὶ τῶν δύο ὁ φόβος καὶ ἡ ἀγάπη· ὁ δὲ φόβος πάλιν προηγεῖται τῆς ἀγάπης· καὶ ὅστις ἀναισχύντως λέγει, ὅτι δύναται ν' ἀποκτήσῃ τὴν πνευματικὴν γνῶσιν πρὸ τῆς ἐργασίας τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγάπης, αὐτὸς ἀναμφιβόλως τίθησι θεμέλιον τῆς ἀπωλείας τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἡ ἀπλανὴς ὁδὸς τοῦ Κυρίου ὑπάρχει αὕτη, ὅτι ἡ πνευματικὴ γνῶσις γεννᾶται ἐκ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγάπης.

Μὴ ἀνταλλάξῃς ποτὲ τὴν ἀγάπην τοῦ ἀδελφοῦ σου μὲ τὴν ἀγάπην τινὸς πράγματος· διότι ἔχει ἐντὸς αὐτοῦ κρυπτῶς τὸν τῶν ὅλων τιμιώτερον. Ἄφησε τὰ μικρά, ἵνα εὕρῃς τὰ μεγάλα. Καταφρόνησον τὰ περιττὰ καὶ ἄτιμα πράγματα, ἵνα εὕρῃς τὰ τίμια. Γενοῦ ὡς νεκρὸς κατὰ τὴν ζωήν, καὶ θέλεις ζήσει μετὰ θάνατον. Προτίμησον ν' ἀποθάνῃς εἰς τοὺς ἀγῶνας, καὶ ὄχι νὰ ζῇς ἀμελῶς· διότι δὲν εἶναι μάρτυρες μόνοι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν θάνατον διὰ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἀποθνήσκουσι διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ. Μὴ γίνου ἀνόητος εἰς τὰ αἰτήματά σου, ἵνα μὴ ἀτιμάσῃς τὸν Θεὸν διὰ τῆς σμικρότητος τῆς γνώσεώς σου. Γενοῦ σοφὸς καὶ φρόνιμος εἰς τὰς προσευχάς σου, ἵνα ἀξιωθῇς ν' ἀπολαύσῃς τὰ ἔνδοξα ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ. Ζήτησον τὰ ψυχωφελῆ καὶ τίμια παρὰ τοῦ μὴ φθονοῦντος τὸ καλόν σου, ἵνα λάβῃς παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν τιμὴν διὰ τὸ φρόνιμόν σου θέλημα· διότι σοφίαν ἐζήτησεν ὁ Σολομών, καὶ μετ' αὐτῆς ἔλαβε καὶ τὴν ἐπὶ γῆς βασιλείαν· ἐπειδὴ σοφῶς ἐζήτησε τὴν σοφίαν παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως Θεοῦ· ὁ δὲ Ἐλισσαῖος ἐζήτησε διπλῆν τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ποσῶς δὲν ἀπέτυχε τῆς αἰτήσεως· διότι ὅστις παρὰ βασιλέως ζητεῖ εὐτελῆ καὶ ἄτιμα πράγματα, ἀτιμάζει τὴν τιμὴν αὐτοῦ. Ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἐζήτησε παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐτελῆ πράγματα, φαγητὰ καὶ ποτά, καὶ ἐδέχθη τὴν ὀργὴν αὐτοῦ, διότι ἀφῆκε τὸ νὰ θαυμάσῃ τὰ φοβερὰ καὶ ἔνδοξα ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἅπερ ἐγένοντο εἰς αὐτόν, καὶ ἐζήτησε τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ἑαυτοῦ κοιλίας· «ἔτι δὲ οὔσης τῆς βρώσεως ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἀνέβη ἐπ' αὐτούς». Πρόσφερον εἰς τὸν Θεὸν τὰς αἰτήσεις σου, ὡς ἁρμόζει εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἵνα αὐξηνθῇ παρ' αὐτῷ ἡ ἀξία σου, καὶ χαρῇ διὰ σέ· διότι καθὼς ἐάν τις ἤθελε ζητήσει παρά τινος ἐπιγείου βασιλέως ὀλίγην κόπρον, ὄχι μόνον ὁ ἴδιος ἀτιμάζεται διὰ τὴν εὐτελῆ αὐτοῦ αἴτησιν, ἀλλ' ἀτιμάζει καὶ τὸν βασιλέα· οὕτω καὶ ὅστις ζητεῖ γήϊνα πράγματα εἰς τὰς προσευχὰς αὐτοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἰδοὺ οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ ἀρχάγγελοι οἱ μεγιστάνες τοῦ βασιλέως Θεοῦ ἀτενίζουσιν εἰς σὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς σου, ἵνα ἴδωσιν, ὁποίαν αἴτησιν ζητεῖς παρὰ τοῦ βασιλέως αὐτῶν· καὶ ὅταν ἴδωσι τὸν γήϊνον ἄνθρωπον νὰ περιφρονῇ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα, καὶ

νὰ ζητῇ τὰ οὐράνια, ἐκπλήττονται καὶ ἀγάλλονται· ἐξ ἐναντίας δὲ λυποῦνται, ὅταν ἴδωσιν αὐτὸν ν' ἀφήσῃ τὰ οὐράνια, καὶ νὰ ζητῇ τὴν ἑαυτοῦ κόπρον.

Μὴ ζητήσῃς ποτὲ παρὰ τοῦ Θεοῦ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἔχει τὴν πρόνοιαν νὰ σοὶ δώσῃ χωρὶς νὰ ζητήσῃς αὐτό· καὶ ὄχι μόνον εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἠγαπημένους δίδωσιν αὐτό, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς μὴ γνωρίζοντας αὐτὸν διότι λέγει, μὴ γίνεσθε ὡς οἱ ἐθνικοί, περιττολογοῦντες εἰς τὰς προσευχὰς ὑμῶν· διότι ταῦτα τὰ σωματικά, οἱ ἐθνικοὶ ζητοῦσιν, εἶπεν ὁ Κύριος· καὶ μὴ φροντίσητε λέγοντες, τί νὰ φάγωμεν, ἢ τί νὰ πίωμεν, ἢ τί νὰ ἐνδυθῶμεν· καθότι ὁ πατὴρ ὑμῶν γνωρίζει, ὅτι ἔχετε χρείαν ὅλων τούτων. Ὁ υἱὸς δὲν ζητεῖ πλέον παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἄρτον, ἀλλὰ τὰ μεγάλα καὶ ὑψηλὰ πράγματα τῆς οἰκίας αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Κύριος διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς διανοίας τῶν ἀνθρώπων διέταξε νὰ ζητῶμεν τὸν καθημερινὸν ἄρτον· βλέπετε ὅμως, τί διατάττει εἰς τοὺς τελείους κατὰ τὴν πνευματικὴν γνῶσιν καὶ ὑγιεῖς κατὰ τὴν ψυχήν; μὴ φροντίσητε, λέγει, περὶ φαγητῶν καὶ ποτῶν καὶ ἐνδυμάτων· καὶ διὰ τί; διότι ἐὰν αὐτὸς προνοῇ διὰ τὰ ἄλογα ζῶα καὶ τὰ πετεινά, καὶ δι' αὐτὰ τὰ ἄψυχα πράγματα, δὲν θέλει φροντίσει πολὺ περισσότερον δι' ἡμᾶς; ἀλλὰ ζητεῖτε, λέγει, πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ὅλα αὐτὰ θέλουσι προστεθῇ εἰς ὑμᾶς.

Ἐὰν δεηθῇς τοῦ Θεοῦ περί τινος πράγματος, καὶ δὲν εἰσακουσθῇς ταχέως, μὴ λυπηθῇς· διότι σὺ δὲν ὑπάρχεις σοφώτερος τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δὲ συνέβη εἰς σέ, ἢ διότι ὑπάρχεις ἀνάξιος τῆς ἐπιτεύξεως τῆς αἰτήσεώς σου, ἢ διότι τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας σου δὲν εἶναι ἀνάλογα μὲ τὰ αἰτήματά σου, ἢ διότι δὲν ἔφθασας εἰσέτι εἰς τοιαῦτα μέτρα, ὥστε νὰ σοὶ δοθῇ ἐκεῖνο τὸ χάρισμα, τὸ ὁποῖον ἐζήτησας· καθότι δὲν πρέπει νὰ ζητῶμεν πρὸ καιροῦ μεγάλα μέτρα εἰς ἑαυτούς, ἵνα μὴ ἐξευτελισθῇ τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ταχείας λήψεως αὐτοῦ· διότι πᾶν πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον λαμβάνεται εὐκόλως, εὐκόλως καὶ χάνεται· ἀλλ' ὅ,τι ἀποκτᾶται μετὰ πόνου καρδίας, μετὰ μεγίστης προσοχῆς καὶ φυλάττεται.

Δίψησον διὰ τὸν Χριστόν, ἵνα σὲ μεθύσῃ ἐκ τῆς ἀγάπης του. Περιφρόνησον τὰ τερπνὰ τῆς παρούσης ζωῆς, ἵνα καταξιωθῇς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ βασιλεύσῃ εἰς τὴν καρδίαν σου ἡ εἰρήνη. Ἐγκρατεύου ἀπὸ τὰ πράγματα ἐκεῖνα, ἅπερ βλέπουσιν οἱ ὀφθαλμοί σου, ἵνα ἀξιωθῇς τῆς πνευματικῆς χαρᾶς. Ἐὰν τὰ ἔργα σου δὲν ἀρέσωσιν εἰς τὸν Θεόν, μὴ ζητήσῃς παρ' αὐτοῦ τὰ ἔνδοξα καὶ μεγάλα, ἵνα μὴ φανῇς, ὅτι πειράζεις αὐτόν· διότι κατὰ τὴν διαγωγήν σου πρέπει νὰ ᾖ καὶ ἡ προσευχὴ καὶ ἡ αἴτησίς σου· ἐπειδὴ δὲν δύναταί τις, ἐν ὅσῳ ὑπάρχει συνδεδεμένος μετὰ τῶν γηΐνων πραγμάτων, νὰ ζητῇ τὰ

ἐπουράνια, οὔτε ὅστις ἐπασχολεῖται εἰς τὰ κοσμικὰ πράγματα, νὰ ζητῇ τὰ θεῖα· καθότι ἡ ἐπιθυμία ἑκάστου διακρίνεται ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ εἰς ὁποῖά τινα δεικνύει τὴν σπουδήν του, δι᾽ αὐτὰ ἀγωνίζεται καὶ προσεύχεται· ὅστις ὅμως θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ τὰ μεγάλα, δὲν ἐπασχολεῖται εἰς τὰ χαμερπῆ.

Γενοῦ ἐλεύθερος, καὶ δεῖξον εἰς τὸν Χριστὸν τὴν ἐλευθερίαν τῆς ὑπακοῆς σου, ἐν ὅσῳ ὑπάρχεις συνδεδεμένος μετὰ τοῦ σώματος. Γενοῦ φρόνιμος διὰ τῆς πραότητός σου, ἵνα μὴ κλαπῇς ὑπὸ τῶν δαιμόνων. Ἀγάπησον τὴν ταπείνωσιν εἰς ὅλα σου τὰ ἔργα, ἵνα ἐλευθερωθῇς ἐκ τῶν κρυπτῶν τοῦ ἐχθροῦ παγίδων, εἰς ἃς περιπίπτουσιν οἱ ὑπερήφανοι. Μὴ ἀποφεύγῃς τὰς θλίψεις καὶ τὰς στενοχωρίας· διότι δι᾽ αὐτῶν εἰσέρχεταί τις εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας. Μὴ φοβοῦ τοὺς πειρασμούς, διότι δι᾽ αὐτῶν εὑρίσκεις τὰ πολύτιμα· προσεύχου ὅπως μὴ εἰσέλθῃς εἰς τοὺς ψυχικοὺς πειρασμούς, κατὰ δὲ τῶν σωματικῶν ἑτοιμάζου δι᾽ ὅλης σου τῆς δυνάμεως· διότι ἄνευ πειρασμῶν δὲν δύναταί τις νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν Θεόν, ἐπειδὴ εἰς τοὺς πειρασμοὺς ἐμπεριέχεται ἡ θεία ἀνάπαυσις, καὶ ὅστις ἀποφεύγει τοὺς πειρασμούς, φεύγει τὴν ἀρετήν· λέγω δὲ πειρασμοὺς ἐνταῦθα, ὄχι τῶν ἐπιθυμιῶν, ἀλλὰ τῶν θλίψεων.

Ἀλλὰ πῶς θέλει συμφωνήσει, ὅπερ λέγει ὁ Κύριος, παρακαλεῖτε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν, μὲ τό, ἀγωνίσθητε ἵνα εἰσέλθητε διὰ τῆς στενῆς πύλης; καὶ πάλιν, μὴ φοβηθῆτε τοὺς φονεύοντας τὸ σῶμα, καὶ ὅστις ἀπολέσει τὴν ζωὴν αὐτοῦ δι᾽ ἐμέ, θέλει εὕρει αὐτήν; Πῶς λοιπὸν ἐνῷ πανταχοῦ παρακινεῖ ἡμᾶς ὁ Κύριος εἰς τοὺς πειρασμούς, ἐνταῦθα μᾶς προστάζει νὰ παρακαλῶμεν, ἵνα μὴ εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμόν; καὶ ποία ἀρετὴ δυνατὸν νὰ κατορθωθῇ ἄνευ θλίψεων καὶ πειρασμῶν; ἢ ποῖος ἄλλος πειρασμὸς ὑπάρχει μεγαλύτερος τοῦ θανάτου, ὃν ὁ Κύριος προστάζει νὰ ὑπομένωμεν εὐχαρίστως διὰ τὸ ὄνομά του; διότι λέγει, ὅστις δὲν ἀναλάβῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔλθῃ ὀπίσω μου, δὲν εἶναι ἄξιος δι᾽ ἐμέ. Πῶς λοιπὸν εἰς πᾶσαν αὐτοῦ τὴν διδασκαλίαν προστάζει νὰ εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμούς, διότι λέγει, ὅτι πρέπει ὑμεῖς διὰ πολλῶν θλίψεων νὰ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καί, εἰς τοῦτον τὸν κόσμον θέλετε δοκιμάσει θλίψιν καὶ στενοχωρίαν, καὶ διὰ τῆς ὑπομονῆς ὅλων τούτων θέλετε κερδίσει τὰς ψυχὰς ὑμῶν, καὶ ἐνταῦθα διατάττει νὰ παρακαλῶμεν, ἵνα μὴ εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμόν;

Ὦ Κύριε, πόση λεπτότης ὑπάρχει εἰς τοὺς λόγους σου καὶ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς διδασκαλίας σου! τὴν ὁποίαν στερῆταί τις ὅταν δὲν ἀναγινώσκῃ αὐτοὺς μετὰ προσοχῆς καὶ γνώσεως. Ὅταν οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου ἐπεθύμησαν νὰ καθίσωσι μετὰ σοῦ εἰς τὴν βασιλείαν σου, εἶπες ταῦτα πρὸς αὐτούς, δέσποτα· δύνασθε νὰ πίητε τὸ ποτήριον

τῶν πειρασμῶν, ὅπερ ἐγὼ μέλλω νὰ πίω, καὶ νὰ βαπτισθῆτε εἰς τὸ βάπτισμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγὼ μέλλω νὰ βαπτισθῶ; καὶ πῶς ἐνταῦθα προστάζεις νὰ παρακαλῶμεν, ἵνα μὴ εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμόν; περὶ ποίων πειρασμῶν προστάττεις νὰ παρακαλῶμεν, ἵνα μὴ εἰσέλθωμεν εἰς αὐτούς;

Παρακάλεσον, λέγει, ἵνα μὴ εἰσέλθῃς εἰς τοὺς πειρασμοὺς τῆς ἀπιστίας. Παρακάλεσον, ἵνα μὴ εἰσέλθῃς εἰς τοὺς πειρασμοὺς τῆς βλασφημίας. Παρακάλεσον, ἵνα μὴ εἰσέλθῃς, εἰς τοὺς πειρασμοὺς τῆς ὑψηλοφροσύνης καὶ ὑπερηφανείας. Παρακάλεσον, ἵνα μὴ εἰσέλθῃς κατὰ θείαν παραχώρησιν εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ φανεροῦ πολέμου τοῦ διαβόλου ἕνεκα τῶν κακῶν ἐνθυμήσεων, τὰς ὁποίας περιστρέφεις εἰς τὸν νοῦν σου, καὶ διὰ τὰς ὁποίας παρεχωρήθης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Παρακάλεσον, ἵνα μὴ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ σοῦ ὁ ἄγγελος τῆς σωφροσύνης σου, καὶ πολεμηθῇς ὑπὸ τοῦ πεπυρωμένου πολέμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἀποχωρισθῇς τοῦ Θεοῦ. Παρακάλεσον, ἵνα μὴ εἰσέλθῃς εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς ἐξάψεως, τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὀργῆς. Παρακάλεσον, ἵνα μὴ εἰσέλθῃς εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς διψυχίας καὶ τοῦ δισταγμοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων εἰσέρχεται βιαίως ἡ ψυχὴ εἰς μέγαν ἀγῶνα. Δι᾽ αὐτοὺς τοὺς πειρασμοὺς προσεύχου καὶ παρακάλεσον· τοὺς δὲ πειρασμοὺς τοῦ σώματος ὑποδέχου ὁλοψύχως, καὶ παράδιδε εἰς αὐτοὺς ὅλα σου τὰ μέλη, καὶ πλήρωσον τοὺς ὀφθαλμούς σου δακρύων, ἵνα μὴ ἀποστῇ ἀπὸ σοῦ ὁ φυλάττων σε ἄγγελος· καθότι ἄνευ πειρασμῶν δὲν φανεροῦται εἰς ἡμᾶς ἡ θεία πρόνοια, οὔτε τὴν πρὸς τὸν Θεὸν παρρησίαν δυνάμεθα ν᾽ ἀποκτήσωμεν, οὔτε τὴν σοφίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δυνάμεθα νὰ μάθωμεν, οὔτε τὸν θεῖον πόθον εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν νὰ στερεώσωμεν· ἐπειδὴ ἄνευ πειρασμῶν ὡς ξένος τις προσεύχεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν Θεόν· ἀλλ᾽ ὅταν εἰσέλθῃ εἰς τοὺς πειρασμοὺς διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν μεταβάλῃ σκοπόν, τότε, ὡς ὑπόχρεων ἔχων τὸν Θεόν, θεωρεῖται ὡς γνήσιος αὐτοῦ φίλος· καθότι ὅπως φανῇ ἐκπληρωτὴς τοῦ ἁγίου αὐτοῦ θελήματος, ἐπολέμησε τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ, καὶ ἐνίκησεν αὐτόν· τοῦτο εἶναι τό, εὔξασθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. Καὶ πάλιν λέγω, παρακάλεσον, ἵνα μὴ εἰσέλθῃς εἰς τὸν φοβερὸν πειρασμὸν τοῦ διαβόλου διὰ τὴν ἔπαρσιν καὶ ἀλαζονίαν σου, ἀλλὰ διὰ τὸ ὅτι ἀγαπᾷς τὸν Θεόν· ἵνα ἡ δύναμις αὐτοῦ σοὶ βοηθήσῃ καὶ διὰ σοῦ νικήσῃ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Παρακάλεσον, ἵνα μὴ εἰσέλθῃς εἰς τοὺς πειρασμοὺς διὰ τὴν κακίαν τῶν λογισμῶν καὶ τῶν πράξεών σου, ἀλλ᾽ ἵνα δοκιμασθῇ ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη σου, καὶ διὰ τῆς ὑπομονῆς σου δοξασθῇ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΜΕ'.

Περὶ τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ καὶ περὶ πειρασμῶν.

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ὁ Κύριος ἡμῶν, κατὰ τὸν τρόπον τῆς εὐσπλαγχνίας αὐτοῦ καὶ τὸ μέτρον τῆς χάριτος προνοῶν περὶ ἡμῶν, διατάττει νὰ παρακαλῶμεν καὶ διὰ τοὺς σωματικοὺς πειρασμούς· καθότι βλέπων τὴν φύσιν ἡμῶν ἀσθενῆ διὰ τὸ γήϊνον καὶ σαθρὸν τοῦ σώματος, καὶ μὴ δυναμένην ν' ἀντισταθῇ εἰς τοὺς πειρασμούς, ὅταν εἰσέλθῃ εἰς αὐτούς, καὶ διὰ τοῦτο ἐκπίπτουσαν τῆς ἀληθείας, καὶ νικωμένην ὑπὸ τῶν θλίψεων, προστάττει νὰ προσευχώμεθα καὶ νὰ παρακαλῶμεν, ἵνα μὴ εἰσέλθωμεν αἰφνιδίως εἰς τοὺς πειρασμούς, ἐὰν εἶναι δυνατὸν νὰ εὐαρεστήσωμεν εἰς τὸν Θεὸν ἄνευ αὐτῶν. Ἐὰν ὅμως, ἀρχόμενός τις νὰ κατορθώσῃ ἀρετήν τινα, ἐμπέσῃ αἰφνιδίως εἰς φοβεροὺς πειρασμούς, καὶ δὲν ὑπομένῃ, ἂς ἠξεύρῃ, ὅτι οὔτε τὴν ἀρετὴν ἐκείνην δύναται νὰ ἐκτελέσῃ.

Δὲν πρέπει ἡμεῖς νὰ ἔχωμεν θάρρος οὔτε εἰς ἑαυτούς, οὔτε εἰς ἄλλον τινά, οὐδὲ ν' ἀφήσωμεν διὰ τὸν φόβον τῶν πειρασμῶν τὸν εὐγενῆ καὶ τίμιον πόλεμον, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ τῆς ψυχῆς, καὶ νὰ προφασιζώμεθα καὶ νὰ προβάλλωμεν ὡς δόγμα τῆς χαυνώσεως ἡμῶν τό, προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν, καὶ ἄλλα παρόμοια· καθότι διὰ τῆς ἐντολῆς ταύτης ἁμαρτάνομεν κρυπτῶς. Ἐὰν δὲ συμβῇ εἴς τινα νὰ εἰσέλθῃ εἰς πειρασμὸν ἔκ τινος αἰτίας, καὶ ἀναγκασθεὶς καταργήσῃ μίαν ἐκ τῶν προλεχθεισῶν ἀρετῶν, ἤγουν ἐὰν ἀφήσῃ τὴν σωφροσύνην, ἢ ρίψῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἢ ἀρνηθῇ τὴν πίστιν, ἢ δὲν ἀγωνισθῇ διὰ τὸν Χριστόν, ἢ καταργήσῃ ἄλλην τινὰ ἀρετήν, ὁ τοιοῦτος, ἐὰν δειλιάσῃ καὶ δὲν ἀντιστῇ γενναίως εἰς τὸν πειρασμόν, θέλει ἐκπέσει ἐκ τῆς ἀληθοῦς πίστεως τοῦ Χριστοῦ.

Ἂς περιφρονήσωμεν ὅλαις δυνάμεσι τὸ ἡμέτερον σῶμα, καὶ ἂς ἀφιερώσωμεν τὴν ψυχὴν ἡμῶν εἰς τὸν Θεόν, καὶ οὕτως ἂς εἰσέλθωμεν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν πειρασμῶν· καὶ ἐκεῖνος ὅστις διέσωσε τὸν Ἰωσὴφ ἐκ τῶν χειρῶν τῆς Αἰγυπτίας, καὶ ἀνέδειξεν αὐτὸν τύπον καὶ εἰκόνα τῆς σωφροσύνης, ὅστις ἐφύλαξε σῶον τὸν Δανιὴλ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων, καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός, ὅστις ἐλύτρωσε τὸν Ἱερεμίαν ἀπὸ τὸν λάκκον τῶν βορβόρων, καὶ ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν ἔλεος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοπέδου τῶν Χαλδαίων, ὅστις ἐξέβαλε τὸν Πέτρον ἀπὸ τὸ δεσμωτήριον, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, καὶ διέσωσε τὸν Παῦλον ἐκ τῶν χειρῶν τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐν γένει, ὅστις

πάντοτε καὶ πανταχοῦ εὑρίσκεται μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ, καὶ δίδωσι πάντοτε εἰς αὐτοὺς τὴν νίκην, καὶ φυλάττει αὐτοὺς διὰ πολλῶν θαυμάτων, καὶ δεικνύει τὸ σωτήριον αὐτοῦ εἰς πάσας αὐτῶν τὰς θλίψεις καὶ στενοχωρίας, αὐτὸς θέλει ἐνδυναμώσει καὶ ἡμᾶς, καὶ θέλει διασώσει ἀπὸ τὰ κύματα τῶν πειρασμῶν, τῶν περικυκλούντων ἡμᾶς. Ἀμήν.

Ἂς ἀναλάβωμεν λοιπὸν τοιοῦτον ζῆλον κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ, ὁποῖον εἶχον οἱ Μακκαβαῖοι, καὶ οἱ ἅγιοι Προφῆται, καὶ οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ Μάρτυρες, καὶ πάντες οἱ ὅσιοι καὶ δίκαιοι, οἵτινες ἐστήριξαν τοὺς θείους νόμους καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς φοβεροὺς τόπους μεταξὺ σκληροτάτων πειρασμῶν, καί, καταφρονήσαντες τὸν κόσμον καὶ τὰ ἴδια αὐτῶν σώματα, ὑπέμεινον τὰ πάντα, χωρὶς νὰ νικηθῶσιν ὑπὸ τῶν περικυκλούντων αὐτοὺς κινδύνων, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἐγράφησαν ἐν βίβλῳ ζωῆς, καὶ θέλουσι διαμένει μέχρι τῆς δευτέρας ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ· ἡ δὲ διδασκαλία αὐτῶν διατηρεῖται διὰ προσταγῆς τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμετέραν ἐνίσχυσιν, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, ἵνα ἐξ αὐτῆς σοφισθῶμεν καὶ μάθωμεν τὰς εὐθείας ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ διηγήματα καὶ τοὺς βίους αὐτῶν ὡς ἐμψύχους καὶ ζώσας εἰκόνας, καί, λαμβάνοντες ἐξ αὐτῶν παράδειγμα, καὶ ἀκολουθοῦντες τὴν διαγωγὴν αὐτῶν, γίνωμεν ὅμοιοι μὲ αὐτούς. Ὦ, πόσον γλυκέα ὑπάρχουσι τὰ θεῖα λόγια εἰς τὴν φρόνιμον ψυχήν, ὡς τροφὴ θερμαίνουσα τὸ σῶμα, καὶ ἐπιθυμητὰ τὰ διηγήματα τῶν δικαίων εἰς τὰ ὦτα τῶν πραέων, ὡς παντοτεινὴ δρόσος εἰς τὸ νεωστὶ φυτευθὲν φυτόν.

Ἔχε, ἀγαπητέ, ὑπ' ὄψιν τὴν θείαν πρόνοιαν, ἥτις σοὶ ἀκολουθεῖ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ νῦν ὡς καλός τις ὁδηγός, καὶ ἐνθυμοῦ αὐτὴν κατὰ πᾶσαν στιγμήν, καὶ συλλογίζου, καὶ φρόντισον, καὶ παιδεύθητι, ἵνα μάθῃς νὰ ἐνθυμῆσαι τὴν μεγαλωσύνην τῆς τιμῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ εὕρῃς εἰς τὴν ψυχήν σου τὴν αἰώνιον ζωήν, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐγένετο μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὡς ἡνωμένος ἐκ τῶν δύο, καὶ εἰς τοῦ ὁποίου τὸν θρόνον τῆς δόξης δὲν δύνανται νὰ πλησιάσωσιν αἱ τάξεις τῶν ἀγγέλων, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς ἐφάνη ἐπὶ τῆς γῆς μετὰ εὐτελοῦς καὶ ταπεινοῦ σχήματος, ὡς λέγει ὁ προφήτης Ἡσαΐας, εἴδομεν αὐτόν, καὶ δὲν εἶχεν εἶδος, οὔτε κάλλος· ἐκεῖνος, ὅστις ὑπάρχει ἀόρατος εἰς ἅπασαν τὴν κτιστὴν φύσιν, ἐνδυσάμενος σῶμα ἀνθρώπινον, ἐτελείωσε τὴν θείαν οἰκονομίαν πρὸς σωτηρίαν καὶ ζωὴν πάσης τῆς ἀνθρωπότητος· εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει δόξα καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΜΣΤ΄.

Περὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν πειρασμῶν· καὶ πόσην γλυκύτητα ἔχουσιν οἱ πειρασμοί, ὅταν ὑπομένωμεν αὐτοὺς διὰ τὸν Θεόν· καὶ περὶ βαθμῶν καὶ τάξεων.

ΑΙ ΑΡΕΤΑΙ διαδέχονται ἡ μία τὴν ἄλλην, ἵνα ἡ ἐργασία αὐτῶν μὴ γένηται βαρεῖα καὶ φορτική, καὶ ἵνα κατορθώνωνται κατὰ τάξιν, καὶ οὕτω γίνονται ἐλαφραί, καὶ τὰ δυσκατόρθωτα αὐτῶν ἔργα ἀποβαίνουσιν εὐάρεστα, ὡς αὐτὴ ἡ ἀρετή. Οὐδεὶς δύναται ν᾽ ἀποκτήσῃ τὴν ἀρετὴν τῆς ἀκτημοσύνης ἐν ἀληθείᾳ, ἐὰν πρῶτον δὲν καταπεισθῇ καὶ ἑτοιμασθῇ νὰ ὑπομείνῃ τοὺς πειρασμοὺς μετὰ χαρᾶς· καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ ὑπομείνῃ τοὺς πειρασμούς, ἐὰν δὲν πιστεύσῃ πρῶτον, ὅτι ὑπάρχει τι ἀνώτερον τῆς σωματικῆς ἀναπαύσεως ἀντὶ τῶν θλίψεων, τὰς ὁποίας προετοιμάσθη νὰ δοκιμάσῃ καὶ νὰ ὑπομείνῃ. Πᾶς ὅστις λοιπὸν ἀποφασίσῃ νὰ κατορθώσῃ τὴν ἀρετὴν τῆς ἀκτημοσύνης, πρέπει πρῶτον ν᾽ ἀγαπήσῃ τὰς θλίψεις, καὶ τότε ἐπέρχεται εἰς αὐτὸν λογισμὸς νὰ ἦναι ἀκτήμων εἰς τοῦτον τὸν κόσμον· καὶ πᾶς ὅστις δέχεται τὰς θλίψεις, πρῶτον πρέπει νὰ στερεωθῇ διὰ τῆς πίστεως, καὶ τότε ὑπομένει τὰς θλίψεις. Ὅστις στερηθῇ τὰ ὑλικὰ πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ δὲν στερηθῇ τὴν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων, ὁράσεως λέγω καὶ ἀκοῆς, προξενεῖ εἰς ἑαυτὸν διπλῆν θλῖψιν, καὶ στενοχωρεῖται καὶ ταλαιπωρεῖται διπλασίως· καὶ ποῖον ὄφελος θέλει ἔχει ἐκ τῆς στερήσεως τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, ἐν ὅσῳ διὰ τῶν αἰσθήσεων καθηδύνεται εἰς αὐτά; διότι αὐτὸς πάσχει τὸ αὐτὸ ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν αἰσθήσεων, ὅπερ ἔπασχε πρότερον πρακτικῶς· ἐπειδὴ καὶ ἡ ἐνθύμησις τῆς ἐνεργείας τῶν παθῶν δὲν ἀπομακρύνεται ἐκ τῆς διανοίας αὐτοῦ· καθόσον ἐὰν αἱ φαντασίαι τῶν πραγμάτων προξενῶσιν εὐχαρίστησιν εἰς τὸν ἄνθρωπον, τί δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν διὰ τὴν μετ᾽ αὐτῶν συνένωσιν καὶ συνύπαρξιν αὐτοῦ; Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἡ ἀναχώρησις ὑπάρχει καλὴ καὶ ἐπωφελής· ἐπειδὴ πολὺ συντείνει εἰς τὸ νὰ καταπραΰνῃ τοὺς λογισμούς, προσθέτει δὲ καὶ δύναμιν εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς κακοπαθείας, καὶ διδάσκει τὸν ἄνθρωπον μεγάλην ὑπομονὴν εἰς τὰς ἐπερχομένας αὐτῷ ἀναγκαίας θλίψεις.

Μὴ ζητήσῃς ποτὲ συμβουλὴν παρά τινος, ὅστις δὲν εἶναι ὅμοιός σοι κατὰ τὴν διαγωγήν, κἂν λίαν σοφὸς ᾖ· καλύτερον δὲ εἶναι νὰ συμβουλεύσῃσαι ἕνα ἀμαθῆ, ὅστις ἐδοκίμασε τὰ πράγματα δι᾽ ἔργου, παρὰ ἕνα σοφὸν καὶ λόγιον, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ ἀπὸ μάθησιν καὶ ἐξέτασιν, χωρὶς νὰ δοκιμάσῃ τὰ πράγματα. Καὶ τί πρᾶγμα εἶναι ἡ δοκιμή; δοκιμὴ εἶναι, ὄχι τὸ νὰ ἐξετάσῃ τις καὶ νὰ παρατηρήσῃ τινὰ πράγματα, χωρὶς νὰ λάβῃ τὴν γνῶσιν αὐτῶν δι᾽ ἔργου, ἀλλὰ τὸ νὰ αἰσθανθῇ τις διὰ τῆς δοκιμῆς τὴν ὠφέλειαν ἢ τὴν βλάβην αὐτῶν ἐμπράκτως διὰ τῆς πολυκαιρίας· ἐπειδὴ πολλάκις φαίνεται πρᾶγμά τι, τὸ ὁποῖον ἐμπεριέχει βλάβην, ἀλλ᾽ ἐντὸς αὐτοῦ κρύπτεται μεγάλη ὠφέλεια, οὕτω νόησον καὶ τὸ ἐναντίον τούτου, ἤγουν πολλάκις φαίνεται πρᾶγμά τι, ἔχον ὠφέλειαν, ἐνῷ αὐτὸ ἐμπεριέχει βλάβην μεγίστην· διὰ τοῦτο πολλοὶ ἄνθρωποι εἰς τὰ φαινόμενα ἐπικερδῆ πράγματα εὑρίσκουσι ζημίαν. Ἐκεῖνον λοιπὸν μεταχειρίζου σύμβουλον, ὅστις ἐδοκίμασε διὰ τῆς ὑπομονῆς τὰ πράγματα μετὰ διακρίσεως· ἐπειδὴ ἕκαστος δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ συμβουλεύῃ, παρὰ μόνον ὅστις ἐκυβέρνησε τὴν ἰδίαν αὑτοῦ ἐλευθερίαν καλῶς, καὶ δὲν φοβεῖται κατηγορίας καὶ συκοφαντίας.

Ὅταν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀσκήσεώς σου εὕρῃς ἀμετάβλητον εἰρήνην, τότε πρέπει νὰ φοβῆσαι· διότι ἀπέχεις μακρὰν τῆς εὐθείας ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν περιεπάτησαν οἱ πολύπονοι πόδες τῶν ἁγίων· ἐπειδὴ ὅσον περιπατῶν προχωρεῖς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καὶ πλησιάζεις εἰς αὐτόν, ἔχε τὸ ἑξῆς σημεῖον· σοὶ ἀπαντᾷ ἡ δύναμις τῶν πειρασμῶν· καὶ ὅσον προχωρεῖς καὶ προκόπτεις, τόσον καὶ οἱ πειρασμοὶ αὐξάνουσι καὶ διεγείρονται κατὰ σοῦ. Ὅταν δέ, προχωρῶν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀσκήσεώς σου, αἰσθανθῇς εἰς τὴν ψυχήν σου διαφόρους καὶ δυνατωτέρους πειρασμούς, γνώριζε, ὅτι τότε ἠξιώθη ἡ ψυχή σου ἐν τῷ κρυπτῷ ἄλλου ὑψηλοτέρου βαθμοῦ, καὶ προσετέθη εἰς τὴν κατάστασιν αὐτῆς ἀνωτέρα χάρις· διότι κατὰ τὸ μέγεθος τῆς θείας χάριτος φέρει ὁ Θεὸς εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὰς θλίψεις τῶν πειρασμῶν· ὄχι τὰς θλίψεις τῶν κοσμικῶν πειρασμῶν, οἱ ὁποῖοι συμβαίνουσιν εἴς τινας, ἵνα χαλινωθῇ ἡ κακία αὐτῶν, οὔτε τὰς θλίψεις τῶν σωματικῶν ταραχῶν, ἀλλὰ τὰς θλίψεις ἐκείνων τῶν πειρασμῶν, οἵτινες ἁρμόζουσιν εἰς μοναχοὺς ἡσυχαστάς· τοὺς τοιούτους πειρασμοὺς ἀκολούθως θέλομεν διαιρέσει εἰς εἴδη. Ἐὰν ἡ ψυχὴ ἀσθενῇ, καὶ δὲν ἦναι ἱκανὴ νὰ ὑπομένῃ τοὺς μεγάλους πειρασμούς, καὶ παρακαλῇ ἵνα μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτούς, καὶ εἰσακουσθῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, γνώριζε, ὅτι καθ᾽ ὅσον δὲν ὑπάρχει ἱκανὴ πρὸς τοὺς μεγάλους πειρασμούς, κατὰ τοσοῦτον εἶναι ἀνίκανος καὶ διὰ τὰ μεγάλα χαρίσματα· καὶ καθὼς ἐμποδίσθησαν ἐξ αὐτῆς οἱ μεγάλοι πειρασμοί, οὕτως ἐμποδίζονται καὶ τὰ μεγάλα χαρίσματα· διότι ὁ Θεὸς δὲν δίδει εἰς οὐδένα μέγα χάρισμα ἄνευ μεγάλου πειρασμοῦ· ἐπειδὴ κατὰ τοὺς πειρασμοὺς δίδει καὶ τὰ χαρίσματα ὁ Θεός· καὶ τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς θείας σοφίας, τὴν ὁποίαν δὲν καταλαμβάνουσιν οἱ ἄνθρωποι. Λοιπὸν ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν δυσαρέστων θλίψεων καὶ στενοχωριῶν, αἵτινες συμβαίνουσιν εἰς σὲ ὑπὸ τῆς θείας προνοίας, καταλαμβάνεις, πόσην τιμὴν ἐδέχθη ἡ ψυχή σου παρὰ τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Θεοῦ·

ἐπειδὴ κατὰ τὴν λύπην, τὴν ὁποίαν δοκιμάζεις, σοὶ ἔρχεται καὶ ἡ παρηγορία.

Ἐρ. Τί λοιπόν; πρῶτον ἔρχεται ὁ πειρασμός, καὶ ἔπειτα τὸ χάρισμα, ἢ πρῶτον τὸ χάρισμα, καὶ ἔπειτα ἔρχεται ὁ πειρασμός;

Ἀπ. Δὲν ἔρχεται ὁ πειρασμός, ἐὰν πρῶτον ἡ ψυχὴ δὲν ἤθελε δεχθῇ κρυπτῶς δύναμίν τινα ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐτῆς ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος· μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο ὁ πειρασμὸς τοῦ Κυρίου, ἐπίσης καὶ οἱ πειρασμοὶ τῶν ἀποστόλων, οἵτινες δὲν παρεχωρήθησαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς πειρασμούς, εἰμὴ ὅτε ἐδέχθησαν τὸ πανάγιον Πνεῦμα· διότι ὅσοι ἀπολαμβάνουσι τὰ καλά, ἁρμόζει εἰς αὐτοὺς νὰ ὑπομένωσι καὶ τοὺς πειρασμοὺς αὐτῶν τῶν καλῶν· ἐπειδὴ τὸ καλὸν συνοδεύεται ὑπὸ θλίψεως· οὕτως ἀρέσκει εἰς τὸν πάνσοφον Θεὸν νὰ πράττῃ εἰς ὅλα αὐτοῦ τὰ ἔργα. Καὶ ἐὰν τὸ χάρισμα προηγεῖται τοῦ πειρασμοῦ, ἀλλ' ἡ αἴσθησις τῶν πειρασμῶν προηγεῖται τῆς αἰσθήσεως τοῦ χαρίσματος, ἵνα δοκιμασθῇ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου· ἐπειδὴ ἡ χάρις δὲν προλαμβάνει νὰ γίνῃ ἐπαισθητὴ εἴς τινα, πρὸ τοῦ αὐτὸς νὰ γευθῇ τὴν πικρίαν τῶν πειρασμῶν· καὶ προηγεῖται μὲν ἡ χάρις εἰς τὸν νοῦν, ἀλλ' ἀργοπορεῖ νὰ φανερωθῇ ἡ ἐνέργεια αὐτῆς. Πρέπει λοιπὸν ἐν καιρῷ τῶν πειρασμῶν νὰ κυριευώμεθα ἀπὸ δύο τινὰ αἰσθήματα ἐναντία καὶ ἀνόμοια, ταῦτα δὲ εἶναι χαρὰ καὶ φόβος· χαρὰ μέν, ὅτι ἠξιώθημεν νὰ περιπατήσωμεν τὴν ὁδὸν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν περιεπάτησαν οἱ ἅγιοι, μᾶλλον δὲ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅστις ζωοποιεῖ τὰ πάντα· καὶ τοῦτο θέλει γίνει εἰς ἡμᾶς φανερὸν ἀπὸ τὴν διάγνωσιν τῶν πειρασμῶν, οἵτινες ἐπέρχονται εἰς ἡμᾶς. Τὸν δὲ φόβον ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν, μήπως ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερηφανείας ἡμῶν ἐπέρχονται εἰς ἡμᾶς οἱ τοιοῦτοι πειρασμοί· φωτίζονται ὅμως ὑπὸ τῆς θείας χάριτος οἱ ταπεινόφρονες εἰς τὸ νὰ διακρίνωσι ταῦτα πάντα, καὶ νὰ γνωρίζωσι, ποῖος πειρασμὸς ἐπέρχεται ἀπὸ τὸν καρπὸν τῆς ὑπερηφανείας, καὶ ποῖος ἐκ τῶν ραπισμάτων τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ οἱ πειρασμοί, οἱ προερχόμενοι ἐκ τῆς προόδου τῆς αὐξήσεως τῆς καλῆς πολιτείας, διακρίνονται ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τῆς τοῦ Θεοῦ παραχωρήσεως, τοὺς ἐρχομένους πρὸς παίδευσιν διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς καρδίας.

Οἱ πειρασμοί, οἵτινες συμβαίνουσιν ἐκ τῆς πνευματικῆς ράβδου τοῦ Θεοῦ εἰς προκοπὴν καὶ αὔξησιν τῆς ψυχῆς, διὰ τῶν ὁποίων γυμνάζεται, καὶ δοκιμάζεται καὶ ἀγωνίζεται ἡ ψυχή, εἶναι οὗτοι· ἡ ὀκνηρία, τὸ βάρος τοῦ σώματος, ἡ παράλυσις τῶν μελῶν τοῦ σώματος, ἡ ἀκηδία, ἡ σύγχυσις τῆς διανοίας, ὑπόνοια ἀσθενείας τοῦ σώματος, τὸ νὰ κόψῃ τις πρὸς ὥραν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδα του, ἡ σκότωσις τῶν λογισμῶν, ἡ στέρησις τῆς ἀνθρωπίνης βοηθείας, ἡ στέρησις τῶν ἀναγκαίων χρειῶν τοῦ σώματος, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Ἐν καιρῷ τούτων τῶν πειρασμῶν ἀποκτᾷ ὁ ἄνθρωπος ψυχὴν μεμονωμένην καὶ ἀβοήθητον, καὶ καρδίαν νενεκρωμένην καὶ ταπεινήν· καὶ διὰ ταύτης τῆς διαφόρου καταστάσεως δοκιμάζεταί τις, ὅπως ἔλθῃ εἰς ἐπιθυμίαν τοῦ Θεοῦ. Οἰκονομεῖ δὲ ἡ θεία πρόνοια νὰ ἐπέρχωνται οὗτοι οἱ πειρασμοὶ κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν χρείαν ἑκάστου. Μετὰ τούτων τῶν πειρασμῶν εἶναι συγκερασμένα ἡ παρηγορία καὶ ἡ δυστυχία, τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, οἱ πόλεμοι καὶ αἱ βοήθειαι, καὶ ἐν γένει ἡ στενοχωρία καὶ ἡ εὐρυχωρία. Οὗτοι οἱ πειρασμοί εἰσι τὸ σημεῖον τῆς ψυχικῆς προκοπῆς τοῦ ἀνθρώπου, τῆς γινομένης διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ.

Οἱ δὲ πειρασμοί, οἵτινες ἐπέρχονται ἐκ θείας παραχωρήσεως εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀναισχυντοῦσι, καὶ ὑψηλοφρονοῦσι διὰ τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀδικοῦσι τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ διὰ τῆς ὑπερηφανείας αὐτῶν, εἰσὶν οὗτοι· οἱ φανεροὶ πειρασμοὶ τῶν δαιμόνων, οἱ ὑπὲρ τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς ἐπερχόμενοι· ἡ στέρησις τῆς σοφίας αὐτῶν· ἡ δριμεῖα αἴσθησις τῶν λογισμῶν τῆς πορνείας, ἥτις παραχωρεῖται πρὸς ταπείνωσιν τῆς ἐπάρσεως αὐτῶν· ὁ ταχὺς θυμός, τὸ νὰ θέλωσι νὰ στήσωσι τὸ ἴδιον αὐτῶν θέλημα, τὸ νὰ φιλονεικῶσι διὰ λόγων, τὸ νὰ ἐπιτιμῶσι καὶ νὰ κανονίζωσι τοὺς ἄλλους· ἡ καταφρόνησις τῆς καρδίας καὶ τῆς ψυχῆς· ἡ τελεία πλάνη τοῦ νοός· βλασφημίαι κατὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ· συλλογισμοὶ ἀνόητοι καὶ ἄξιοι γέλωτος, μᾶλλον δὲ κλαυθμοῦ· ἡ παρὰ τῶν ἀνθρώπων γινομένη εἰς αὐτοὺς καταφρόνησις καὶ ἀτιμία· τὸ νὰ γίνωνται αἰσχύνη καὶ ὄνειδος ὑπὸ τῶν δαιμόνων κατὰ διαφόρους τρόπους κρυπτῶς καὶ φανερῶς· ἐπιθυμία τοῦ νὰ σμίγωνται καὶ νὰ συναναστρέφωνται μετὰ τῶν κοσμικῶν· τὸ νὰ πολυλογῶσι καὶ νὰ φλυαρῶσι πάντοτε ἀνοήτως· τὸ νὰ ἐφευρίσκωσι καινοτομίας καὶ ψευδοπροφητείας· τὸ νὰ ἐπαγγέλλωνται πράγματα ἀνώτερα τῆς δυνάμεως αὐτῶν· καὶ οὗτοι μὲν εἶναι οἱ ψυχικοὶ αὐτῶν πειρασμοί. Οἱ δὲ σωματικοί εἰσιν οὗτοι· συμβαίνουσιν εἰς τοὺς ὑπερηφάνους περιστατικὰ λυπηρά, ἅτινα διαμένουσι πάντοτε ἀνεξήγητα· τὸ νὰ συναπαντῶνται πάντοτε μετὰ κακῶν καὶ ἀσεβῶν ἀνθρώπων, τὸ νὰ περιπίπτωσιν εἰς χεῖρας ἀνθρώπων οἵτινες θλίβουσι καὶ στενοχωροῦσιν αὐτούς, τὸ νὰ κινῆται ἡ καρδία αὐτῶν αἴφνης καὶ ἄνευ τινὸς αἰτίας ὑπὸ τοῦ θείου φόβου· τὸ νὰ πίπτωσι πολλάκις ἐκ μεγάλων καὶ ὑψηλῶν πετρῶν καὶ τόπων πρὸς βλάβην τοῦ σώματος· στέρησις τῆς παρηγορίας τῆς καρδίας· στέρησις τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς πίστεως αὐτῶν· καὶ ἐν γένει συμβαίνουσιν εἰς αὐτοὺς ὅσα εἶναι ὑπὲρ τὴν δύναμιν αὐτῶν μετὰ τῶν ἰδιαιτέρων ἀτομικῶν παθῶν. Πάντα ταῦτα, ἅπερ ἐξετάσαμεν καὶ ἀπηριθμήσαμεν, προέρχονται ἐκ τῶν τρόπων τῶν πειρασμῶν τῆς ὑπερηφανείας.

Ἡ δὲ ἀρχὴ τῶν πειρασμῶν τούτων φαίνεται, ὅταν ἄρχηταί τις νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν σοφὸν καὶ φρόνιμον, καὶ τότε ὑποπίπτει εἰς πάντα

ταῦτα τὰ κακὰ κατὰ τὸ μέτρον τῶν τοιούτων λογισμῶν τῆς ὑπερηφανείας. Καὶ λοιπὸν ἀπὸ τὰ εἴδη τῶν πειρασμῶν σου μάνθανε τὰς λεπτὰς σκέψεις τῆς διανοίας σου· καὶ εἰ μὲν ἴδῃς τινὰς ἐκ τούτων τῶν πειρασμῶν νὰ ὦσιν ἡνωμένοι μετὰ τῶν πρὸ αὐτῶν, γνώριζε, ὅτι καθ᾿ ὅσον μετέχεις ἐξ αὐτῶν, κατὰ τοσοῦτον καὶ ἡ ὑπερηφάνεια ἐνυπάρχει εἰς σέ.

Ἄκουσον δὲ πάλιν, ὅτι ἅπασαι αἱ λυπηραὶ περιστάσεις καὶ αἱ θλίψεις, αἱ μὴ μετέχουσαι ὑπομονῆς, προξενοῦσι διπλῆν βάσανον· καθότι ἡ ὑπομονὴ ἀποδιώκει τὴν πικρίαν τῶν συμφορῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ μικροψυχία εἶναι μήτηρ τῆς κολάσεως· ἡ ὑπομονὴ εἶναι μήτηρ τῆς παρηγορίας, καὶ δύναμίς τις, ἥτις φυσικῶς γεννᾶται ἐξ εὐρυχώρου καρδίας, τὴν ὁποίαν δύναμιν δύσκολον ὑπάρχει νὰ εὕρῃ τις εἰς τὰς ἑαυτοῦ θλίψεις ἄνευ τοῦ θείου χαρίσματος τοῦ εὑρισκομένου διὰ τῆς ἐπιμόνου εὐχῆς καὶ τῆς ἐκχύσεως τῶν δακρύων.

Ὅταν θελήσῃ ὁ Θεὸς νὰ θλίψῃ ἄνθρωπόν τινα περισσότερον, παραχωρεῖ νὰ ἐμπέσῃ οὗτος εἰς τὰς χεῖρας τῆς μικροψυχίας, ἥτις γεννᾷ εἰς αὐτὸν ἰσχυρὰν δύναμιν τῆς ἀκηδίας, διὰ τῆς ὁποίας γεύεται τοῦ ψυχικοῦ πνιγμοῦ, ὅπερ ὑπάρχει δοκιμασία τῆς κολάσεως· καὶ ἐντεῦθεν ἐπέρχεται εἰς αὐτὸν τὸ πνεῦμα τοῦ παραλογισμοῦ, ἐξ οὗ πηγάζουσιν ἄπειροι πειρασμοί, ἤγουν ἡ σύγχυσις, ἡ ταραχή, ὁ θυμός, ἡ βλασφημία, ἡ μεμψιμοιρία, οἱ διεστραμμένοι λογισμοί, ἡ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετάβασις, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Ἐὰν δὲ εἴπῃς ποία εἶναι ἡ αἰτία ὅλων τούτων; σοὶ λέγω κἀγώ, ὅτι εἶναι ἡ ἀμέλειά σου· ἐπειδὴ δὲν ἐφρόντισας νὰ ζητήσῃς ἐπιμελῶς τὴν ἰατρείαν τούτων· ἡ δὲ ἰατρεία ὅλων τούτων ὑπάρχει μία καὶ ἡ αὐτή, διὰ τῆς ὁποίας εὑρίσκει τις παρευθὺς παρηγορίαν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Καὶ ποία εἶναι αὕτη ἡ ἰατρεία; ἡ ταπεινοφροσύνη τῆς καρδίας, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν δύναταί τις νὰ διασκορπίσῃ τὸν φραγμὸν τούτων τῶν πειρασμῶν, ἀπεναντίας μάλιστα εὑρίσκει αὐτοὺς ἐπερχομένους κατ᾿ αὐτοῦ μετὰ μεγαλυτέρας δυνάμεως.

Μὴ θυμωθῇς κατ᾿ ἐμοῦ, διότι σοὶ λέγω τὴν ἀλήθειαν· τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἐζήτησάς ποτε ἐγκαρδίως τὴν ταπεινοφροσύνην· ἐὰν θέλῃς προσπάθησον ν᾿ ἀποκτήσῃς αὐτήν, καὶ τότε θέλεις ἰδεῖ, πῶς αὕτη ἐξαφανίζει ἀπὸ σοῦ ἅπασαν τὴν κακίαν τῶν πειρασμῶν· διότι κατὰ τὸ μέτρον τῆς ταπεινοφροσύνης σου σοὶ δίδεται καὶ ὑπομονὴ εἰς τὰς συμφοράς σου, καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ὑπομονῆς σου ἐλαφρύνεται καὶ τὸ βάρος τῶν θλίψεών σου, καὶ λαμβάνεις παρηγορίαν καὶ κατὰ τὴν παρηγορίαν σου ἐξάπτεται ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη σου, καὶ κατὰ τὴν ἀγάπην σου μεγαλύνεται καὶ ἡ χαρά σου ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅταν ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οἰκτίρμων εὐδοκῇ νὰ κάμῃ ἔκβασιν τῶν πειρασμῶν τῶν τέκνων αὐτοῦ, δὲν ἀφαιρεῖ ἐξ αὐτῶν τοὺς πειρασμούς, ἀλλὰ δίδωσιν εἰς αὐτοὺς ὑπομονήν, καὶ διὰ τῆς ὑπομονῆς

δέχονται ὅλα τὰ καλὰ πρὸς τελειότητα τῶν ψυχῶν αὐτῶν. Εἴθε δὲ ν᾿ ἀξιώσῃ καὶ ἡμᾶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ νὰ ὑπομένωμεν μετὰ εὐχαριστίας τῆς καρδίας, τὰ κακὰ καὶ τοὺς πειρασμοὺς διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΜΖ΄.

Περὶ τοῦ ὅτι τὸ σῶμα φοβούμενον τοὺς πειρασμοὺς γίνεται φίλος τῆς ἁμαρτίας.

ΕΙΠΕ ΤΙΣ ἐκ τῶν ἁγίων πατέρων, ὅτι τὸ σῶμα φοβούμενον τοὺς πειρασμούς, γίνεται φίλος τῆς ἁμαρτίας, ἵνα μὴ στενοχωρηθῇ καὶ ἀποθάνῃ· διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα καταναγκάζει αὐτὸ ν᾿ ἀποθάνῃ· ἐπειδὴ γνωρίζει, ὅτι ἐὰν δὲν ἀποθάνῃ, δὲν νικᾷ τὴν ἁμαρτίαν. Ὅστις λοιπὸν ἐπιθυμεῖ νὰ ἐνοικήσῃ εἰς αὐτὸν ὁ Κύριος, ἂς βιάζῃ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, καὶ ἂς δουλεύῃ τὸν Θεόν, καὶ ἂς ἐργάζηται τὰς ἐντολὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὰς ὁποίας περιγράφει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, καὶ ἂς φυλάττῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ τῶν σαρκικῶν ἔργων, καθὼς ἔγραψεν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος. Σῶμα μεμιγμένον τῇ ἁμαρτίᾳ ἀναπαύεται εἰς τὰ σαρκικὰ ἔργα, τὸ δὲ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ δὲν ἐνοικεῖ εἰς αὐτό. Ὅταν τὸ σῶμα ἐξασθενήσῃ διὰ νηστείας καὶ ταπεινώσεως, ἐνδυναμοῦται ἡ ψυχὴ διὰ τῆς προσευχῆς. Συνηθίζει δὲ τὸ σῶμα, ὅταν στενοχωρηθῇ παραπολὺ ἐκ τῶν θλίψεων τῆς ἡσυχίας, καὶ στερηθῇ τῶν ἀναγκαίων καὶ θλιβῇ τόσον, ὥστε πλησιάζει ν᾿ ἀποθάνῃ, συνηθίζει, λέγω, νὰ παρακαλῇ, λέγον, ἄφες με ὀλίγον νὰ πολιτευθῶ σύμμετρα, ἤδη ὀρθοποδῶ, διότι ἐδοκιμάσθην εἰς τὰ τοιαῦτα κακά· καὶ ἐὰν ἀναπαύσῃς αὐτὸ ἐκ τῶν θλίψεων καὶ στενοχωριῶν, καὶ χορηγήσῃς εἰς αὐτὸ ὀλίγην ἄνεσιν, εὐθὺς ὀλίγον κατ᾿ ὀλίγον ἄρχεται νὰ σοὶ ψιθυρίζῃ κολακευτικῶς, ἕως ὅτου νὰ σὲ κάμῃ ν᾿ ἀναχωρήσῃς ἐκ τῆς ἐρήμου· διότι αἱ κολακεῖαι αὐτοῦ εἶναι ἰσχυρόταται· καὶ ἰδοὺ τί σοὶ λέγει· ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ πολιτευθῶμεν ἐναρέτως καὶ εἰς τὸν κόσμον· ἐπειδὴ παραπολὺ ἐδοκιμάσθημεν εἰς τὴν ἔρημον· δυνάμεθα καὶ εἰς τὸν κόσμον νὰ ἐξασκήσωμεν τοὺς αὐτοὺς ἀγῶνας· δοκίμασόν με μόνον, καὶ ἐὰν δὲν γίνω ὡς θέλεις, ἠμποροῦμεν πάλιν νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν ἔρημον, ἰδοὺ ἡ ἔρημος δὲν φεύγει ἀπὸ ἡμᾶς. Μὴ λοιπὸν πιστεύσῃς αὐτῷ, κἂν σὲ παρακαλέσῃ παραπολύ, καὶ σοὶ δώσῃ πολλὰς ὑποσχέσεις· διότι δὲν πράττει ποτὲ ὅσα ὑπόσχεται· ἐὰν δὲ τυχὸν ἐνδώσῃς εἰς τὰς αἰτήσεις αὐτοῦ, θέλει σὲ ρίψει εἰς πολλὰ καὶ μεγάλα ἄτοπα ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων δὲν θέλεις δυνηθῇ πλέον ν᾿ ἀπαλλαγῇς.

Ὅταν τὸ σῶμα ἀποκάμῃ ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, καὶ ζητῇ ν' ἀπαλλαγῇ, εἰπὲ εἰς αὐτό· σὺ πάλιν τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ τὴν αἰσχρὰν ζωὴν ἐπιθυμεῖς· καὶ ἐὰν σοὶ εἴπῃ, ὅτι εἶναι μεγάλη ἁμαρτία νὰ φονεύσῃς σεαυτὸν διὰ τῆς κακοπαθείας, εἰπὲ καὶ σὺ εἰς αὐτό· ἐγὼ φονεύω ἐμαυτόν, ἐπειδὴ δὲν ὑποφέρω νὰ ζῶ ἀκάθαρτον ζωήν· κάλλιον μοὶ εἶναι ν' ἀποθάνω ἐνταῦθα εἰς τὴν ἔρημον, παρὰ νὰ ἴδω τὸν ἀληθῆ θάνατον τῆς ψυχῆς μου, ὅστις ὑπάρχει ὁ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ χωρισμός· μοὶ συμφέρει ν' ἀποθάνω ἐνταῦθα εἰς τὴν ἔρημον διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ καθαρότητά μου, παρὰ νὰ ζήσω κακὴν ζωὴν εἰς τὸν κόσμον· ἐγὼ προετίμησα τοῦτον τὸν θάνατον διὰ τὰς ἁμαρτίας μου· ἂς θανατώσω ἐμαυτόν, διότι ἥμαρτον εἰς τὸν Θεόν, καὶ πλέον δὲν θέλω παροργίσει αὐτόν· τί θέλω τὴν ζωήν, ἥτις ὑπάρχει μακρὰν τοῦ Θεοῦ; ὑπομένω τὰς ταλαιπωρίας ταύτας, ἵνα μὴ ἀποξενωθῶ ἐκ τῆς οὐρανίου ἐλπίδος· ποίαν ὠφέλειαν ἔχει ὁ Θεὸς ἐκ ταύτης μου τῆς ζωῆς, ἐὰν ζήσω κακῶς, καὶ παροργίσω αὐτόν;

ΛΟΓΟΣ ΜΗ΄.

Περὶ τοῦ διὰ ποίας αἰτίας ἀφίνει ὁ Θεὸς τοὺς πειρασμοὺς εἰς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.

ΕΚ ΤΗΣ ἀγάπης, τὴν ὁποίαν δεικνύουσιν οἱ ἅγιοι πρὸς τὸν Θεὸν δι' ὅσα ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάσχουσιν, ἀποκτᾷ ἡ καρδία αὐτῶν παρρησίαν τοῦ νὰ βλέπωσιν εἰς αὐτὸν ἐλευθέρως, καὶ μετὰ πεποιθήσεως νὰ ζητῶσι παρ' αὐτοῦ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν αἰτημάτων αὐτῶν· διότι μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς εὐχῆς, ἥτις γίνεται μετὰ παρρησίας εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἀφίνει τοὺς ἁγίους αὐτοῦ νὰ πειραχθῶσι διὰ πάσης θλίψεως, ὅπως λάβωσι δοκιμὴν τῆς βοηθείας αὐτοῦ, καὶ τῆς περὶ αὐτῶν προνοίας, ἐπειδὴ ἐκ τῶν πειρασμῶν ἀποκτῶσι σοφίαν καὶ σύνεσιν, καὶ μὴ γίνωσιν ἀμαθεῖς, καὶ στερηθῶσι τῆς γυμνασίας τῶν δύο μερῶν, τῶν καλῶν καὶ τῶν κακῶν· καὶ διὰ ν' ἀποκτήσωσιν ἐκ τῆς δοκιμῆς τὴν γνῶσιν πάντων τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, μὴ ἐξαπατώμενοι ὑπὸ τῶν δαιμόνων· διότι ἐὰν ἐγυμνάζοντο εἰς μόνα τὰ καλά, ἤθελον στερηθῆ τὴν γυμνασίαν τῶν κακῶν, καὶ ἐπομένως ἤθελον εἶσθαι εἰς τοὺς πολέμους γυμνοὶ καὶ ἄπειροι.

Ἀλλ' ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ὁ Θεὸς δύναται νὰ γυμνάσῃ αὐτοὺς καὶ χωρὶς τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν πειρασμῶν· τότε λοιπὸν ἐξάγεται, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει νὰ γίνωσιν οἱ ἠγαπημένοι αὐτοῦ φίλοι ὡς τὰ ἄλογα ζῶα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουσιν ἐλευθερίαν εἰς κανὲν πρᾶγμα. Ὁ ἄνθρωπος δὲν αἰσθάνεταί ποτε τὸ καλόν, ἐὰν πρῶτον δὲν δοκιμάσῃ τὰ κακά, ἵνα, ὅταν ἀπαντήσῃ τὰ καλά, μεταχειρισθῇ αὐτὰ μετὰ γνώσεως καὶ ἐλευθερίας ὡς ἰδικά του. Πόσον γλυκεῖα εἶναι ἡ γνῶσις, ἥτις ἀποκτᾶται ἐκ τῆς δοκιμῆς τῶν ἔργων καὶ ἐκ τῆς γυμνασίας, καὶ πόσην δύναμιν δίδωσιν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις εὗρεν αὐτὴν διὰ τῆς πολλῆς δοκιμῆς· ἐκεῖνοι γνωρίζουσιν, ὅσοι ᾐσθάνθησαν τὴν βοήθειαν καὶ τὴν ἀξίαν αὐτῆς, καθὼς καὶ τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ τὴν βοήθειαν τῆς θείας δυνάμεως· ἐπειδὴ τότε συναισθάνονται τὴν βοήθειαν τῆς γνώσεως. Ὅτε ὁ Θεὸς ἀφαιρέσει ἐξ αὐτῶν τὴν θείαν αὐτοῦ δύναμιν, καὶ κάμει νὰ αἰσθανθῶσι τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ τὴν δυσκολίαν τῶν πειρασμῶν, καὶ τὴν πονηρίαν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ πρὸς ποῖον ἐχθρὸν πολεμοῦσι, καὶ ποίαν ἀσθενῆ φύσιν εἶναι ἐνδεδυμένοι, καὶ ὅτι πραγματικῶς ὑπάρχουσι πεφυλαγμένοι ὑπὸ τὴν θείαν δύναμιν, καὶ πόσον προεχώρησαν εἰς τὴν ἀρετήν, καὶ πόσον ὑψώθησαν δι' αὐτῆς, καὶ ὅτι, ὅταν ἀπομακρυνθῇ ἐξ αὐτῶν ἡ θεϊκὴ δύναμις, ἀδυνατοῦσιν ἐναντίον παντὸς πάθους· καὶ πράττει τοῦτο ὁ Θεός, ἵνα ἐξ ὅλων τούτων ἀποκτήσωσι τὴν ταπείνωσιν, καὶ πλησιάσωσι πρὸς αὐτόν, καὶ ἐκδέχωνται τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, καὶ ἐπιμείνωσιν εἰς τὴν προσευχήν. Πόθεν ἔμαθον πάντα ταῦτα, παρὰ ἀφοῦ ἐδοκίμασαν πολλὰ κακά, καὶ πολλοὺς πειρασμούς, εἰς τοὺς ὁποίους κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ ἔπεσαν; καθὼς λέγει καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἵνα μὴ ὑπερηφανευθῶ ἐκ τῆς ὑπερβολῆς τῶν ἀποκαλύψεων, μοὶ ἐδόθη σκόλοψ εἰς τὴν σάρκα, ἄγγελος τοῦ σατανᾶ. Ἀλλ' ἐκ τῶν πειρασμῶν ἀποκτᾷ τις καὶ σταθερὰν πίστιν διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς θείας βοηθείας, τὴν ὁποίαν ἔλαβε πολλάκις· καὶ ἐντεῦθεν γίνεται ἄφοβος, καὶ ἀποκτᾷ θάρρος εἰς τοὺς πειρασμούς.

Ὁ πειρασμὸς ὠφελεῖ εἰς πάντα ἄνθρωπον· ἐπειδὴ ἐὰν τὸν ἀπόστολον Παῦλον ὠφέλησεν ὁ πειρασμός, θέλει φραγῇ πᾶν στόμα, καὶ ὁ κόσμος θέλει γίνει ὑπόδικος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἀγωνισταὶ πειράζονται, ἵνα αὐξήσωσι τὸν πνευματικὸν αὐτῶν πλοῦτον· οἱ δὲ ἀμελεῖς, ἵνα προφυλαχθῶσιν ἐκ τῶν βλαπτόντων αὐτοὺς πραγμάτων· οἱ κοιμώμενοι ἵνα διεγερθῶσιν· οἱ δὲ εὑρισκόμενοι μακρὰν τοῦ Θεοῦ, ἵνα πλησιάσωσι πρὸς αὐτόν· οἱ δὲ φίλοι τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἔξωσι παρρησίαν. Πᾶς υἱὸς ἀγύμναστος, δὲν δέχεται τὸν πλοῦτον τῆς βοηθείας τοῦ οὐρανίου αὐτοῦ πατρός. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Θεὸς πρῶτον πειράζει καὶ βασανίζει τὸν ἑαυτοῦ δοῦλον, καὶ ἔπειτα δεικνύει εἰς αὐτὸν τὸ χάρισμα. Ἂς ἦναι δεδοξασμένον τὸ ὄνομα τοῦ δεσπότου ἡμῶν, ὅστις διὰ τῶν πικρῶν φαρμάκων δίδωσιν εἰς ἡμᾶς τὴν γλυκεῖαν ὑγείαν.

Οὐδεὶς ὑπάρχει ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ὅστις ἐν καιρῷ τῆς γυμνασίας νὰ μὴ βαρύνηται καὶ δυσαρεστῆται· καὶ οὐδεὶς ὑπάρχει, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ μὴ φαίνηται πικρὸς ὁ καιρὸς ἐκεῖνος, καθ' ὃν ποτίζεται τὸ φαρμάκι τῶν πειρασμῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων ἀδύνατον ν' ἀποκτήσῃ

τις δυνατὴν κρᾶσιν· ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ὑπομένωμεν τοὺς πειρασμοὺς δὲν εἶναι ἡμέτερον· διότι πῶς εἶναι δυνατὸν τὸ πήλινον ἀγγεῖον νὰ βαστάσῃ τὸ ὕδωρ, ἐὰν τὸ θεῖον πῦρ δὲν στερεώσῃ αὐτό; Ἐὰν λοιπὸν ὑποταχθῶμεν εἰς τὸ θεῖον θέλημα, πάντα ὅσα ἂν ζητήσωμεν μετὰ ταπεινώσεως, καὶ διακαοῦς πόθου, καὶ καρτερίας καὶ ὑπομονῆς, θέλομεν λάβει ταῦτα. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΜΘ΄.

Περὶ ἀληθοῦς γνώσεως, καὶ περὶ πειρασμῶν, καὶ περὶ θείας παραχωρήσεως.

ΠΟΛΛΑΚΙΣ τινές, παραβαίνοντες τὰς θείας ἐντολάς, ἁμαρτάνουσι καὶ διὰ τῆς μετανοίας θεραπεύουσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν, καὶ γίνονται δεκτοὶ ὑπὸ τῆς θείας χάριτος· καθότι εἰς τὴν λογικὴν φύσιν ἡ τροπὴ διέρχεται ἀδιορίστως, καὶ ἕκαστος ἄνθρωπος κατὰ πᾶσαν ὥραν δέχεται διαφόρους ἀλλοιώσεις· ὅπερ δύναται νὰ γνωρίσῃ ὁ διακριτικός· ἀλλ᾽ ἐὰν προσέχῃ, πολὺ περισσότερον δύναται νὰ γίνῃ σοφὸς εἰς ταῦτα, ἀπὸ τὰς καθημερινὰς δοκιμασίας, καὶ διὰ τοῦ νοὸς αὐτοῦ νὰ παρατηρῇ ἑαυτόν, καὶ νὰ μάθῃ, πόσην ἀλλοίωσιν πρᾳότητος καὶ ἐπιεικείας δέχεται ἡ διάνοια καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, καὶ πῶς ἐκ τῆς εἰρήνης αὐτῆς αἴφνης στρέφεται εἰς θόλωσιν, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ εἰς αὐτὸν τοπική τις αἰτία, καὶ πῶς ἔρχεται εἰς μέγαν καὶ ἀδιήγητον κίνδυνον.

Περὶ τούτου μετὰ πολλῆς προνοίας καὶ σπουδῆς ἔγραψεν ὁ ἅγιος Μακάριος πρὸς ἐνθύμησιν καὶ διδασκαλίαν τῶν ἀδελφῶν, ἵνα μὴ ἐμπέσωσιν εἰς ἀπόγνωσιν ἐν καιρῷ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν ἐναντίων· διότι ὅσοι ἵστανται εἰς τὴν τάξιν τῆς καθαρότητος, ὑπόκεινται πάντοτε εἰς πτώματα, καθὼς συμβαίνει εἰς τὸν ἀέρα ψῦχος, καὶ χωρὶς νὰ εὑρίσκωνται εἰς ἀμέλειαν, ἢ εἰς παραλυσίαν τῆς πολιτείας αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁδεύωσι κατὰ τάξιν, συμβαίνουσιν εἰς αὐτοὺς πτώματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐνάντια εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ θελήματος αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Μάρκος μαρτυρεῖ περὶ τούτου, γνωρίσας ἐξ ἀκριβοῦς δοκιμῆς, καὶ τίθησιν αὐτὸ εἰς τὰ ἑαυτοῦ γράμματα πρὸς περισσοτέραν βεβαίωσιν, ἵνα μὴ νομίσῃ τις ὅτι ὡς ἔτυχε καὶ οὐχὶ δι᾽ ἀληθοῦς δοκιμῆς ἔθηκεν αὐτὸ ὁ ἅγιος Μακάριος εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ· καὶ ἵνα πάντως ἐκ τῶν δύο τοιούτων μαρτύρων, δέχηται ἡ διάνοια ἀδιστάκτως τὴν παρηγορίαν αὐτῆς ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνάγκης· τί λοιπὸν λέγει ὁ ἅγιος; ἀλλοιώσεις, λέγει, γίνονται εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον κατὰ τὸν ἀέρα, ἤγουν καθὼς μεταβάλλονται οἱ καιροὶ εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν· ἐννόησον τὸ εἰς ἕκαστον, διότι καὶ ἡ φύσις εἶναι μία, ἵνα μὴ νομίσῃς, ὅτι διὰ τοὺς ὑποδεεστέρους καὶ εὐτελεῖς μόνον εἶπε τοῦτο, οἱ δὲ τέλειοι εἶναι ἐλεύθεροι τῆς ἀλλοιώσεως, καὶ ἵστανται εἰς μίαν τάξιν πάντοτε ἄνευ ἐμπαθῶν λογισμῶν, ὡς λέγουσιν οἱ αἱρετικοὶ Εὐχῖται, διὰ τοῦτο ἔθηκε τό, εἰς ἕκαστον.

Καὶ πῶς γίνεται τοῦτο, ὦ Μακάριε; καθώς, λέγει, εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν τώρα γίνεται ψῦχος, καὶ μετ᾽ ὀλίγον καύσων, καὶ ὕστερον χάλαζα, καὶ μετ᾽ ὀλίγον καλωσύνη· οὕτω γίνεται καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν γυμνασίαν, πόλεμος καὶ βοήθεια τῆς θείας χάριτος· ἐνίοτε εὑρίσκεται ἡ ψυχὴ εἰς τρικυμίαν, καὶ διεγείρονται κατ᾽ αὐτῆς σκληρὰ κύματα, καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἐπέρχεται ἄλλη ἀλλοίωσις· ἐπειδὴ προφθάνει ἡ θεία χάρις, καὶ πληροῖ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου χαρᾶς καὶ εἰρήνης καὶ σωφρόνων λογισμῶν. Ἔθηκε δὲ ἐνταῦθα τοὺς σώφρονας λογισμούς, ὑποδεικνύων, ὅτι οἱ πρὸ τούτων ὑπάρχουσι κτηνώδεις καὶ ἀκάθαρτοι· καὶ ἐντεῦθεν συμβουλεύει λέγων, ἐὰν μετὰ τούτους τοὺς σώφρονας λογισμοὺς ἀκολουθῇ ἐπιφορὰ πονηρῶν λογισμῶν, ἂς μὴ λυπηθῶμεν καὶ ἀπελπισθῶμεν· καὶ πάλιν ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀναπαύσεως ἂς μὴ καυχηθῶμεν, ἀλλ᾽ ἐν καιρῷ τῆς χαρᾶς ἂς περιμένωμεν τὴν θλῖψιν· ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ μὴ λυπώμεθα, ἐὰν συμβῶσι πτώματα ἁμαρτίας, συμβουλεύων, δὲν ἐννοεῖ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ παραδεχώμεθα ταῦτα πρὸς βλάβην ἡμῶν, ἀλλὰ νὰ δεχώμεθα ταῦτα μετὰ χαρᾶς ὡς φυσικὰ καὶ ἡμέτερα, καὶ νὰ μὴ ἀπελπιζώμεθα, ὡς νὰ μὴ περιμένωμεν ἀγῶνας καὶ λύπας, ἀλλὰ τελείαν καὶ ἀμετάβλητον ἀνάπαυσιν, μήτε νὰ θέλωμεν νὰ συμβῶσιν εἰς ἡμᾶς ἐναντίαι κινήσεις, μὴ ἁρμοζούσας εἰς τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν νὰ δίδῃ εἰς τὴν φύσιν ἡμῶν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ.

Καὶ πράττει τοῦτο, ἵνα μὴ μείνωμεν τελείως ἀργοὶ ἀπὸ ἐργασίαν, καὶ χαυνωθῶμεν ἐκ τῆς ἀπογνώσεως, καὶ ἐπομένως μείνωμεν ἀκίνητοι εἰς τὸν δρόμον ἡμῶν. Καὶ πάλιν λέγει· γνώριζε, μοναχέ, ὅτι πάντες οἱ ἅγιοι διὰ τούτου τοῦ ἔργου ἐδοκιμάσθησαν· ἐφ᾽ ὅσον εὑρισκόμεθα εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, δὲν λείπει ἀπὸ τοῦ νὰ ἔρχεται εἰς ἡμᾶς μετὰ τούτων τῶν λυπηρῶν καὶ μεγάλη παρηγορία ἐν τῷ κρυπτῷ· διότι κατὰ πᾶσαν ἡμέραν καὶ κατὰ πᾶσαν ὥραν ζητεῖται παρ᾽ ἡμῶν ἡ δοκιμὴ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης διὰ τῆς πάλης καὶ τοῦ ἐναντίου τῶν πειρασμῶν ἀγῶνος· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ νὰ μὴ λυπώμεθα, καὶ νὰ μὴ ἀμελῶμεν ἐν καιρῷ τοῦ ἀγῶνος· καὶ οὕτω προκόπτομεν εἰς πᾶν ἔργον τῆς ἡμετέρας πολιτείας. Ὅστις ὅμως θέλει νὰ ἐκτραπῇ καὶ νὰ παρεκκλίνῃ ἐκ τῆς τοιαύτης εὐθείας ὁδοῦ, αὐτὸς ὁμοιάζει μὲ τοὺς λύκους· ὢ θαῦμα τούτου τοῦ ἁγίου! ὅστις διὰ μιᾶς παρομοιώσεως ἀληθοῦς καὶ συντόμου ἐξέβαλε τελείως τὸν δισταγμὸν

ἐκ τοῦ λογισμοῦ τοῦ ἀναγνώστου. Ἐκεῖνος, λέγει, ὅστις ἀποφεύγει ἐκ τούτων, ὁμοιάζει μὲ τοὺς λύκους· διότι δὲν θέλει νὰ περιπατῇ τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, ἀλλὰ ἰδιαιτέραν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν περιεπάτησαν οἱ ἅγιοι πατέρες. Τοῦτο δὲ διδάσκει, ὅτι κατὰ τὴν ὥραν τῆς χαρᾶς πρέπει ν' ἀναμένωμεν θλίψεις. Ὅταν δὲ ἐκ τῆς ἐνεργείας τῆς χάριτος συμβῶσιν αἴφνης εἰς ἡμᾶς, καλοὶ λογισμοὶ καὶ ἐκπλήξεις τῆς θεωρίας τῆς διανοίας τῆς ὑψηλοτέρας τῆς φύσεως, καὶ ὡς εἶπεν ὁ ἅγιος Μάρκος, ὅταν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι πλησιάσωσιν εἰς ἡμᾶς, πληροῦσιν ἡμᾶς πνευματικῆς θεωρίας, καὶ τότε πάντα ταῦτα τὰ ἐναντία ἀναχωροῦσι, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν γίνεται εἰρήνη καὶ γαλήνη ἀνέκφραστος. Ὅταν λοιπὸν σ' ἐπισκιάσῃ ἡ θεία χάρις, καὶ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι σὲ περιτειχίσωσι, καὶ φύγωσιν ἀπὸ σοῦ οἱ πειράζοντες, τότε πρόσεχε νὰ μὴ ὑψηλοφρονήσῃς, καὶ νομίσῃς, ὅτι ἔφθασας πλέον εἰς τὸν ἀτάραχον λιμένα, καὶ εἰς τὸν ἀμετάβλητον ἀέρα, καὶ ὅτι ἐλευθερώθης τελείως ἐκ τῆς ταραχώδους θαλάσσης καὶ ἐκ τῶν ἐμπνεύσεων τῶν ἐναντίων ἀνέμων, καὶ ὅτι πλέον δὲν ὑπάρχει ἐχθρός, οὔτε ἀπάντησις κακή· διότι πολλοὶ σκεπτόμενοι τὰ τοιαῦτα, ὑπέπεσαν εἰς μεγάλους κινδύνους, ὡς εἶπεν ὁ ἅγιος Νεῖλος· ἢ πάλιν νὰ νομίσῃς, ὅτι ὑπάρχεις ἀνώτερος τῶν ἄλλων, καὶ ὅτι εἰς σὲ ἁρμόζουσι τὰ θεῖα χαρίσματα, καὶ ὄχι εἰς ἄλλον τινά, ὡς ἔχοντα κατωτέραν πολιτείαν· ἢ νὰ εἴπῃς, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ γνῶσις αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο στεροῦνται τὰ τοιαῦτα χαρίσματα, εἰς ἐμὲ δὲ ἁρμόζουσι ταῦτα· διότι ἔφθασα εἰς τὴν τελειότητα τῆς ἁγιότητος, καὶ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ πνευματικοῦ βαθμοῦ, καὶ εἰς τὴν ἀμετάβλητον χαράν· καθότι ταῦτα πάντα εἰσὶ στοχασμοὶ τῆς ὑπερηφανείας· ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τοιαύτῃ περιστάσει συλλογίζου τοὺς ἀκαθάρτους στοχασμοὺς καὶ τὰ ἀπρεπῆ εἴδωλα, ἅπερ ἐν καιρῷ τῆς ταραχῆς καὶ ἀταξίας τῶν λογισμῶν, τῶν διεγερθέντων πρὸ ὀλίγου κατὰ σοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς σκοτώσεώς σου, ἐνεπήχθησαν εἰς τὴν διάνοιάν σου, καὶ πῶς τότε ταχέως ἐξέκλινας εἰς τὰ πάθη, καὶ συνδιελέχθης μετ' αὐτῶν ἐν τῷ σκοτισμῷ τῆς διανοίας σου, καὶ δὲν ἠσχύνθης, οὔτε ἐτρόμαξας τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ Θεοῦ, οὔτ' ἐσεβάσθης τὰ θεῖα χαρίσματα καὶ δωρήματα, ἅπερ εἶχες λάβει· καὶ γνώριζε, ὅτι ταῦτα πάντα πρὸς ταπείνωσιν ἡμῶν ἐπέφερεν εἰς ἡμᾶς ἡ θεία πρόνοια, ἥτις προνοεῖ καὶ οἰκονομεῖ εἰς ἕκαστον ἐξ ἡμῶν κατὰ τὸ πρέπον· καθότι ἐὰν ἐπαρθῇς εἰς τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ἐπὶ τέλους σ' ἀφίνει, καὶ πίπτεις τελείως εἰς πράγματα, εἰς τὰ ὁποῖα πειράζεσαι ἤδη διὰ μόνου τοῦ λογισμοῦ.

Γνώριζε λοιπόν, ὅτι αὐτὸ τὸ νὰ ἵστασαι καὶ νὰ μὴ πίπτῃς εἰς τὰ πάθη, δὲν εἶναι ἰδικόν σου, οὔτε τῆς ἀρετῆς σου χάρισμα, ἀλλ' ὑπάρχει ἔργον τῆς θείας προνοίας, ἥτις σὲ βαστάζει εἰς τὰς παλάμας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἵνα μὴ φοβηθῇς. Ταῦτα ἔχε εἰς τὸν νοῦν σου ἐν καιρῷ τῆς χαρᾶς, ὅταν ἐπαρθῇ ὁ λογισμός σου, εἶπεν ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἅγιος, καὶ κλαῦσον, καὶ δάκρυσον, καὶ ἐνθυμοῦ τὰ παραπτώματά σου, εἰς τὰ ὁποῖα πίπτεις ἐν καιρῷ τῆς παραχωρήσεώς σου, ἵνα ἐλευθερωθῇς ἐκ τῆς ἐπάρσεως, καὶ ἀποκτήσῃς ἐκ τῶν τοιούτων λογισμῶν ταπείνωσιν· μὴ ἀπελπισθῇς ὅμως, ἀλλὰ διὰ τῶν λογισμῶν τῆς ταπεινώσεως ἐξιλέωσον τὸν Θεόν.

Ἡ ταπείνωσις καὶ χωρὶς ἔργων συγχωρεῖ πολλὰ ἁμαρτήματα· τὰ ἔργα ὅμως ἄνευ τῆς ταπεινώσεως ὄχι μόνον ὑπάρχουσιν ἀνωφελῆ, ἀλλὰ καὶ πολλῶν κακῶν πρόξενα. Λοιπόν, ὡς εἶπον, διὰ τῆς ταπεινώσεως ἐκδέχου τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν σου· καὶ καθὼς τὸ ἅλας ἡδύνει πᾶσαν τροφήν, οὕτω καὶ ἡ ταπείνωσις ἡδύνει πᾶσαν ἀρετήν, καὶ συντρίβει τὴν δύναμιν πολλῶν ἁμαρτημάτων. Πρέπει λοιπὸν νὰ λυπῆσαι ἀδιαλείπτως κατὰ διάνοιαν καὶ μετὰ διακρίσεως, πῶς ν' ἀποκτήσῃς τὴν ταπείνωσιν· ἐὰν ὅμως ἀποκτήσωμεν αὐτήν, αὐτὴ ποιεῖ ἡμᾶς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ, καὶ χωρὶς ἔργων ἀγαθῶν, μᾶς παρουσιάζει εἰς τὸν Θεόν· διότι ἄνευ τῆς ταπεινώσεως ὅλα ἡμῶν τὰ ἔργα, καὶ ὅλαι αἱ ἀρεταί, καὶ ὅλαι αἱ πνευματικαὶ ἐργασίαι, εἰσὶ μάταια καὶ ἀνωφελῆ.

Λοιπὸν τὴν ταπείνωσιν τῆς διανοίας θέλει ὁ Θεός, καὶ ἡμεῖς διὰ τῆς ταπεινώσεως τῆς διανοίας αὐξάνομεν πνευματικῶς καὶ διὰ τῆς ἐπάρσεως τῆς διανοίας ἐξαχρειούμεθα· μόνη ἡ ταπείνωσις εἶναι ἱκανὴ ἄνευ ἑτέρας τινὸς βοηθείας νὰ παρασταθῇ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ παρακαλέσῃ ὑπὲρ ἡμῶν. Εὐχαρίστησον καὶ δοξολόγησον τὸν Θεὸν ἀσιγήτως· διότι ἐνῷ ὑπάρχεις ἐνδεδυμένος ἀσθενῆ φύσιν, εὔκολον εἰς τὸ νὰ πίπτῃ, διὰ τῆς συνεργείας τῆς θείας χάριτος ποῦ ὑψοῦσαι ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρόν, καὶ ὁποίων χαρισμάτων ἀξιοῦσαι, καὶ εἰς ποιά τινα ὑπὲρ ἄνθρωπον μέτρα φθάνεις· καὶ πάλιν ὅταν παραχωρηθῇς, ἕως ποῦ καταβαίνεις, καὶ ἀποκτᾷς νοῦν κτηνώδη. Ἐνθυμοῦ τὴν ταλαιπωρίαν τῆς φύσεώς σου, καὶ τὴν ταχύτητα τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ νοός σου, ἥτις σοὶ ἀκολουθεῖ καὶ καθὼς εἶπέ τις τῶν ἁγίων πατέρων, ὅτι ὅταν σοὶ ἐπέλθῃ λογισμὸς τῆς ὑπερηφανείας, λέγων σοι ἐνθυμοῦ τὰς ἀρετάς σου, εἰπὲ καὶ σύ, γέρων, βλέπε τὴν πορνείαν σου· καὶ τοῦτο λέγων, ἐνόει ἐκείνην τὴν πορνείαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐν καιρῷ τῆς παραχωρήσεως ἐπειράχθης διὰ τοῦ λογισμοῦ· ὅπερ ἡ θεία χάρις οἰκονομεῖ εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον εἴτε πρὸς πόλεμον, εἴτε πρὸς βοήθειαν.

Εἶδες τοῦτον τὸν θαυμάσιον γέροντα, πόσον εὐκόλως ἐπενόησε τοῦτο τὸ πρᾶγμα; ὅταν, λέγει, σοὶ ἐπέλθῃ λογισμὸς τῆς ὑπερηφανείας διὰ τὴν ὑψηλήν σου πολιτείαν, εἰπέ, γέρων, βλέπε τὴν πορνείαν σου· φαίνεται ὡς ἐκ τούτου, ὅτι πρὸς μέγαν καὶ ἐνάρετον ἄνθρωπον εἶπε τοῦτο ὁ γέρων· διότι ἀδύνατον νὰ πολεμηθῇ τις ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ τῆς ὑπερηφανείας, ἐὰν δὲν εὑρίσκηται εἰς τὴν ἀνωτέραν

τάξιν καὶ τὴν ἐπαινετὴν πολιτείαν· ἐπειδὴ τοῦτο τὸ πάθος τῆς ὑπερηφανείας μετὰ τὴν κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς διεγείρεται εἰς τὴν ψυχήν, ἵνα γυμνώσῃ αὐτὴν ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτῆς· καὶ ἐὰν θέλῃς, δύνασαι νὰ μάθῃς ἐκ μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Μακαρίου, εἰς ποῖον βαθμὸν ἵστανται οἱ τοιοῦτοι ἅγιοι, καὶ ποῖα εἶναι τὰ ὅσα παραχωροῦνται κατ' αὐτῶν, καὶ διὰ τῶν ὁποίων δοκιμάζονται. Εἶναι δὲ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη.

Ὁ ἀββᾶς Μακάριος γράφει πρὸς ὅλα αὐτοῦ τὰ ἀγαπητὰ τέκνα, καὶ διδάσκει αὐτὰ φανερῶς, πῶς οἰκονομοῦνται παρὰ τοῦ Θεοῦ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ διὰ πολέμων, καὶ διὰ βοηθείας τῆς χάριτος· ἐπειδὴ διὰ τούτων τῶν μέσων ἀρέσκεται ἡ θεία σοφία νὰ γυμνάζωνται οἱ ἅγιοι ἐναντίον τῆς ἁμαρτίας ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, ἐφ' ὅσον ζῶσιν εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, ἵνα εἰς πάντα καιρὸν ὑψώνηται ἡ θεωρία αὐτῶν πρὸς αὐτόν, καὶ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν διηνεκοῦς θεωρίας αὐξάνηται εἰς αὐτοὺς ἡ ἁγία αὐτοῦ ἀγάπη, καὶ ἐν καιρῷ τῆς ὀχλήσεως τῶν παθῶν καὶ τοῦ φόβου τοῦ ἐκπεσμοῦ δράμωσιν εἰς αὐτόν, καὶ ἐνδυναμωθῶσι διὰ τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ.

Ταῦτα δὲ εἶπεν ἐν ἀληθείᾳ ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὄχι δι' ἐκείνους, οἵτινες εὑρίσκονται εἰς τὸν κόσμον μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, καὶ μεταβαίνουσιν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καὶ κυριεύονται ἀπὸ αἰσχροὺς καὶ ἀκαθάρτους λογισμούς· οὔτε δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν ἔξωθεν τῆς ἡσυχίας, καὶ συλλαμβάνονται κατὰ πᾶσαν ὥραν ἀπὸ τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου διὰ τῶν αἰσθήσεων, καὶ εὑρίσκονται πάντοτε εἰς κίνδυνον τῆς πτώσεως, (ἐπειδὴ παραβιάζονται ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῶν πραγμάτων νὰ πίπτωσιν εἰς ἁμαρτήματα καὶ παρὰ τὴν θέλησιν αὐτῶν), καὶ δὲν δύνανται οὔτε τοὺς λογισμούς, οὔτε τὰς αἰσθήσεις αὐτῶν νὰ φυλάξωσιν· ἀλλ' εἶπε ταῦτα δι' ἐκείνους, οἵτινες δύνανται νὰ φυλάξωσι καθαρὰ τὰ ἑαυτῶν σώματα καὶ τοὺς λογισμούς, καὶ ἀπέχουσι παντελῶς ἐκ τῆς ταραχῆς καὶ τῆς συνομιλίας τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἀπαρνήσεως πάντων τῶν γηΐνων πραγμάτων καὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν σωμάτων, καὶ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ ἀπασχολοῦσι τὸν νοῦν αὐτῶν εἰς τὴν προσευχήν, καὶ δέχονται τὰς ἀλλοιώσεις τῆς θείας οἰκονομίας ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς ἡσυχίας, καὶ διάγουσιν ὑπὸ τὸν βραχίονα τῆς γνώσεως τοῦ Κυρίου, καὶ σοφίζονται κρυπτῶς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἀπέκτησαν τὴν νέκρωσιν τῆς διανοίας αὐτῶν ἐκ τοῦ κόσμου· ἐπειδὴ τὰ πάθη εἰς αὐτοὺς δὲν ἀποθνήσκουσιν, ἀλλ' ἡ διάνοια διὰ τῆς ἀποχῆς τῶν πραγμάτων καὶ τῆς συνεργείας τῆς θείας χάριτος. Αὐτὴ ἡ χάρις εἴθε νὰ φυλάξῃ καὶ ἡμᾶς εἰς τοῦτον τὸν ὅρον. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ν΄.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ τοῦ προηγουμένου λόγου, καὶ περὶ προσευχῆς.

Η ΕΝ ΓΕΝΕΙ ἔννοια τοῦ παρόντος κεφαλαίου συνίσταται εἰς τὸ νὰ γνωρίσωμεν, ὅτι κατὰ πᾶσαν ὥραν ἔχομεν χρείαν τῆς μετανοίας. Ἡ δὲ ἔννοια τοῦ ὀνόματος τῆς μετανοίας, ὡς ἐκ τοῦ ἀληθοῦς τρόπου τῶν πραγμάτων ἐγνωρίσαμεν, ὑπάρχει αὕτη· συνεχὴς δέησις πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ πᾶσαν ὥραν δι' εὐχῆς, πλήρης κατανύξεως ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν προλαβόντων ἁμαρτημάτων, καὶ λύπη διὰ τὴν προφύλαξιν τῶν μελλόντων. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν εἰς τὴν προσευχὴν ἐστήριζε τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν, λέγων, ἐξυπνήσατε, καὶ ἀγρυπνήσατε, καὶ προσευχήθητε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν· καὶ πάλιν, εὔχεσθε, καὶ μὴ ὀκνήσητε, καὶ ἐστὲ πάντοτε ἔξυπνοι καὶ εὐχόμενοι. Αἰτεῖτε, λέγει, καὶ θέλετε λάβει· ζητεῖτε, καὶ θέλετε εὕρει· κρούετε, καὶ θέλει σᾶς ἀνοιγῇ· ἐπειδὴ ὅστις αἰτεῖ, λαμβάνει· καὶ ὅστις ζητεῖ, εὑρίσκει· καὶ εἰς τὸν κρούοντα θέλει ἀνοιγῇ· καὶ μάλιστα πρὸς περισσοτέραν ἡμῶν σπουδὴν ἐβεβαίωσε τὸν ἑαυτοῦ λόγον διὰ τῆς παραβολῆς τοῦ φίλου ἐκείνου, ὅστις ἀπῆλθε κατὰ τὸ μεσονύκτιον πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον, καὶ ἐζήτησεν ἄρτον· καὶ ἐπιφέρει· τῇ ἀληθείᾳ σᾶς λέγω, ὅτι ἐὰν διὰ τὴν φιλίαν αὐτοῦ δὲν δώσῃ εἰς αὐτὸν ἄρτον, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀναίδειαν ἐκείνου θέλει σηκωθῇ ἐκ τῆς κλίνης, καὶ θέλει δώσει εἰς αὐτὸν ὅσα ζητεῖ· καὶ ὑμεῖς εὔχεσθε καὶ μὴ ἀμελῆτε. Ὢ τοῦ ἀδιηγήτου θάρρους! ἐκεῖνος, ὅστις δίδει, παρακινεῖ ἡμᾶς νὰ ζητήσωμεν, ἵνα δώσῃ εἰς ἡμᾶς τὰ θεῖα αὐτοῦ χαρίσματα. Καὶ ἐὰν ὁ Κύριος, καθὼς γνωρίζει, οἰκονομεῖ εἰς ἡμᾶς πάντα τὰ ὠφέλιμα, οὐχ ἧττον ὅμως οἱ λόγοι αὐτοῦ πληροφοροῦσιν ἡμᾶς νὰ ἔχωμεν θάρρος καὶ ἐλπίδα· διότι γνωρίζων ὁ Κύριος, ὅτι δὲν ἀφαιρεῖται ἡ μετάνοια πρὸ τοῦ θανάτου, καὶ ὅτι ἡμεῖς εὐκόλως μεταβαίνομεν ἐκ τῆς ἀρετῆς εἰς τὴν κακίαν, καὶ ὅτι ἡ φύσις ἡμῶν ὑπάρχει δεκτικὴ τῶν ἐναντίων, παρακινεῖ ἡμᾶς νὰ σπουδάζωμεν καὶ ν' ἀγωνιζώμεθα, δεόμενοι ἀδιακόπως· ἐπειδὴ ἐὰν ἡμεῖς ἠλπίζομεν εἰς τοῦτον τὸν κόσμον τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν, ὅταν ἀπελαμβάνομεν τὰ ἐλπιζόμενα, τότε πλέον δὲν εἴχομεν χρείαν τινός, οὔτε ἡ ἐργασία ἡμῶν εἶχε φόβον, καὶ οὔτε ὁ Κύριος παρεκίνει ἡμᾶς νὰ ἀγωνιζώμεθα εἰς τὴν προσευχήν, οὔτε πρόνοιαν ἐποιεῖτο περὶ τούτου· ἐπειδὴ οὔτε οἱ ἅγιοι εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα προσφέρουσιν εὐχὰς εἰς τὸν Θεόν, αἰτοῦντες τὴν ἀπόλαυσιν τινῶν πραγμάτων· διότι εἰς ἐκείνην τὴν πατρίδα τῆς ἐλευθερίας ἡ φύσις ἡμῶν δὲν δέχεται ἀλλοίωσιν, οὔτε φοβῆται ἐκ τῶν ἐναντίων· ἐπειδὴ τότε καθ' ὅλα

ὑπάρχει τελεία ἡ ἀνθρωπίνη φύσις. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἐλπὶς τῆς αἰωνίου μακαριότητος δὲν ὑπάρχει εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, ἀλλ' εἰς τὸν μέλλοντα, διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη ν' ἀγωνιζώμεθα οὐ μόνον διὰ τὴν εὐχὴν καὶ φυλακὴν τοῦ νοὸς ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν λεπτότητα καὶ ἀκατανοησίαν τῶν ἐναντίων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα πάντοτε συμβαίνουσιν εἰς ἡμᾶς, καὶ ὁ νοῦς δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ, κἂν τὸ φρόνημα ἡμῶν ὑπάρχῃ πολλὰ σταθερὸν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ καλοῦ· πρὸς δοκιμὴν τοῦ ὁποίου φρονήματος ἡ θεία πρόνοια ἔρριψεν ἡμᾶς εἰς τοὺς πειρασμούς, ὡς εἶπεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι διὰ τὸ ὕψος τῶν ἀποκαλύψεων, μοὶ ἐδόθη σκόλοψ εἰς τὴν σάρκα ἄγγελος τοῦ σατανᾶ, ἵνα μὲ πειράζῃ· διὰ τὸ ὁποῖον τρὶς παρεκάλεσα τὸν Κύριον, ἵνα φύγῃ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μοὶ εἶπεν, ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἐπειδὴ ἡ δύναμίς μου τελειοῦται ἐν ἀσθενείᾳ.

Ἐὰν λοιπόν, Κύριε, οὕτως εὐαρεστεῖται τὸ πανάγιόν σου θέλημα, καὶ ἡ νηπιότης ἡμῶν ἀπαιτεῖ ταῦτα πάντα, ἵνα παιδαγωγηθῇ καὶ ἐξυπνισθῇ ὑπὸ σοῦ, καὶ ὄχι ὅτε ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκεται μεθυσμένος εἰς τὸν πόθον σου, καθὼς ἐγώ, ὅστις ἕλκομαι ἐκ τῶν ἀγαθῶν σου τόσον, ὥστε νὰ μὴ βλέπω παντελῶς τὸν κόσμον διὰ τὴν πρὸς σὲ μέθην μου· ἐπειδὴ μὲ ἔκαμες νὰ φθάσω εἰς ἀποκαλύψεις καὶ θεωρίας, τὰς ὁποίας δὲν δύναται σαρκίνη γλῶσσα νὰ ἑρμηνεύσῃ, καὶ νὰ ἴδω, καὶ νὰ ἀκούσω τὴν φωνὴν τῶν ἁγίων πνευματικῶν ἀγγέλων, καὶ μὲ ἠξίωσας τῆς θεωρίας σου, ἥτις ὑπάρχει πλήρης ἁγιότητος, καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα οὐκ εἰμὶ εἰσέτι ἱκανὸς νὰ φυλάξω ἐμαυτόν, ὅστις ὑπάρχω τέλειος ἄνθρωπος ἐν Χριστῷ· ἐπειδὴ ὑπάρχει τι ὅπερ στεροῦμαι, καὶ διὰ τὴν λεπτότητα αὐτοῦ δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω, καίτοι ἀπέκτησα τὸν νοῦν τοῦ Χριστοῦ, χαίρω λοιπόν, Κύριε, εἰς τὰς ἀσθενείας μου, εἰς τὰς θλίψεις, εἰς τὰς φυλακάς, εἰς τὰ δεσμά, εἰς τὰς ἀνάγκας, εἴτε ἐκ τῆς φύσεως ἤθελόν μοι ἔλθει, εἴτε ἐξ ἀνθρώπων, εἴτε ἐκ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως. Ναί, μετὰ χαρᾶς ὑπομένω ἤδη τὰς ἀσθενείας καὶ τοὺς πειρασμούς μου, ἵνα ἐνοικήσῃ εἰς ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ· δέχομαι εὐχαρίστως τὴν ῥάβδον τῶν πειρασμῶν, ἵνα αὐξηθῇ εἰς ἐμὲ ἡ ἐπισκήνωσίς σου, καὶ φυλαχθῶ διὰ τοῦ πλησιασμοῦ σου. Ἐγὼ ἠξεύρω, Κύριε, ὅτι εἰμὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἀγαπητὸς εἰς σέ, καὶ ὡς ἐκ τούτου μ' ἐμεγάλυνας ὑπὲρ πάντας· καὶ ὡς εἰς ἐμὲ ἔδωκας νὰ γνωρίσω τὰς θαυμαστὰς καὶ ἐνδόξους δυνάμεις σου, εἰς ἄλλον τινὰ τῶν ἀποστόλων τῶν συντρόφων μου δὲν ἔδωσες, καὶ μ' ὠνόμασας σκεῦος ἐκλογῆς, ὡς ἐμπιστευμένον νὰ φυλάξω τὴν τάξιν τῆς ἀγάπης σου· δι' ὅλα αὐτά, καὶ μάλιστα διότι προκόπτω καὶ προχωρῶ εἰς τὸ ἔργον τοῦ κηρύγματος καλλιώτερον, παρὰ ὅταν ὑπῆρχον ἐλεύθερος ἐκ τοῦ δεσμοῦ τῶν πειρασμῶν, γνωρίζω, ὅτι ἤθελες μ' ἐλευθερώσει ἐκ τῶν πειρασμῶν, ἐὰν μοὶ ἦτον ὠφέλιμον· ἀλλὰ δὲν ηὐδόκησας νὰ μένω ἄνευ θλίψεων καὶ φροντίδων εἰς τοῦτον τὸν κόσμον·

καὶ τοῦτο πράττεις ὄχι τόσον διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου, ὅσον διὰ τὴν ἐμὴν ὠφέλειαν, καὶ διὰ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς μου.

Ἐάν, ὦ διακριτικέ, τοῦτο οὕτως ἔχῃ, τὸ χάρισμα λοιπὸν τῶν πειρασμῶν ὑπάρχει μεγάλη δωρεὰ τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ὅσον περισσότερον ὁ ἄνθρωπος προκόπτει καὶ προχωρεῖ εἰς τὰ πνευματικά, καθὼς ὁ Παῦλος, τόσον πρέπει νὰ φοβῆται, καὶ νὰ προφυλάττηται, καὶ νὰ τρυγᾷ ὠφέλειαν ἐκ τῆς συναντήσεως τῶν πειρασμῶν. Καὶ τίς εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἔφθασεν εἰς τὴν χώραν τῆς πεποιθήσεως, ἥτις ὑπάρχει πλήρης ἀοράτων ληστῶν, καὶ ἔλαβε τὸ χάρισμα τοῦ νὰ μὴ φοβῆται νὰ ἐκπέσῃ πλέον, (τὸ ὁποῖον οὔτε εἰς τοὺς ἁγίους ἀγγέλους ἐδόθη, ἵνα μὴ λάβωσι τὸ τέλειον χωρὶς ἡμῶν), ὅπερ ὑπάρχει ἐναντίον τοῦ φρονήματος πάντων τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων, καὶ θέλει νὰ ἦναι ἀμετάβλητος, καὶ νὰ μὴ πλησιάσῃ εἰς τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ πειρασμός; Ἡ τάξις τοῦ κόσμου, καὶ ἡ ἔννοια πασῶν τῶν ἁγίων γραφῶν εἶναι αὕτη, ὅτι ἐὰν καθημέραν ἠθέλομεν λάβει χιλίας πληγὰς καὶ χιλίας ψυχικὰς πτώσεις, νὰ μὴ ὀλιγοψυχῶμεν καὶ ἀφίνωμεν τὸν δρόμον τοῦ ἡμετέρου ἀγῶνος· ἐπειδὴ εἶναι δυνατὸν διὰ μικρᾶς τινος προφάσεως ν' ἁρπάσωμεν τὴν νίκην, καὶ νὰ λάβωμεν τὸν στέφανον.

Οὗτος ὁ κόσμος εἶναι στάδιον τοῦ ἀγῶνος, καὶ ὁ παρὼν καιρὸς εἶναι καιρὸς τῆς πάλης· καὶ ὅπου εἶναι πάλη καὶ ἀγών, ἐκεῖ νόμος δὲν ὑπάρχει· ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἐν καιρῷ τοῦ ἀγῶνος δὲν τίθησι νόμον εἰς τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας, ἕως ὅτου νὰ τελειωθῇ ὁ ἀγών, καὶ νὰ συναχθῶσι πάντες εἰς τὴν θύραν τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων, καὶ ἐκεῖ νὰ δοκιμασθῇ ὁ ὑπομείνας εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ μὴ καταδεχθεὶς νὰ νικηθῇ· καὶ ὅστις πάλιν ἔστρεψε τὰ νῶτα πρὸς φυγήν· ἐπειδὴ πολλάκις συμβαίνει νὰ ἦναί τις ἀνίκανος καὶ ἀγύμναστος εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀδιακόπως νὰ πληγώνηται, καὶ νὰ κεῖται ἐρριμμένος, καὶ εἰς πάντα καιρὸν νὰ εὑρίσκηται ἐν ἀδυναμίᾳ, καὶ αἴφνης ἐγείρεται ἐνίοτε, καὶ ἁρπάζει τὴν σημαίαν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ στρατοῦ τῶν υἱῶν τῶν γιγάντων, καὶ λαμβάνει τὴν νίκην, καὶ διαδίδεται ἡ φήμη τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, καὶ ἐπαινεῖται πολὺ περισσότερον ἀπὸ ἐκείνους, οἵτινες ἀγωνίζονται, καὶ εἶναι ἐπίσημοι εἰς τὰς νίκας, καὶ λαμβάνει στέφανον καὶ δωρήματα τίμια καὶ περισσότερα, παρ' ὅσα ἔλαβον οἱ φίλοι αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἂς μὴ ἀπελπίζηταί τις· μόνον ἂς μὴ ἀμελῇ εἰς τὴν εὐχήν, καὶ ἂς μὴ ὀκνεύῃ νὰ ζητῇ βοήθειαν παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Πάντοτε πρέπει νὰ ἔχωμεν τοῦτο κατὰ νοῦν, ὅτι ἐν ὅσῳ εὑρισκόμεθα εἰς τὸν παρόντα κόσμον μετ' αὐτῆς τῆς σαρκός, κἂν ἀνα-

βῶμεν εἰς τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ, δὲν δυνάμεθα νὰ μένωμεν ἄνευ ἐργασίας καὶ κόπου καὶ μερίμνης, ὅπερ εἶναι τὸ τελείωμα, καὶ συγχωρήσατέ μοι· τὸ δὲ περισσότερον τούτου ὑπάρχει τὸ νὰ μελετήσῃ τις ταῦτα ἄνευ ἐπικρίσεως. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα, καὶ κράτος καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΝΑ'.

Περὶ τῶν διαφόρων τρόπων τοῦ πολέμου τοῦ διαβόλου, τοῦ γινομένου πρὸς τοὺς περιπατοῦντας εἰς τὴν στενὴν ὁδόν.

ΠΑΛΑΙΑΝ συνήθειαν ἔχει ὁ ἀντίπαλος ἡμῶν διάβολος νὰ μηχανᾶται καὶ νὰ μεταχειρίζηται διάφορα ὅπλα κατὰ τῶν κατερχομένων εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα, καὶ κατὰ τὸν σκοπὸν τῶν προσώπων νὰ μεταβάλλῃ καὶ αὐτὸς τὸν τρόπον τοῦ πολέμου· καὶ ὅν τινα βλέπει ἀμελῆ εἰς τὴν προαίρεσιν καὶ ἀσθενῆ εἰς τὸν λογισμόν, πολεμεῖ αὐτὸν ἐξ ἀρχῆς σφοδρῶς, καὶ διεγείρει κατ' αὐτοῦ δυνατοὺς πειρασμούς, ὅπως κάμῃ αὐτὸν νὰ γευθῇ τοὺς τρόπους τῆς ἑαυτοῦ πονηρίας, καὶ δειλιάσῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνος, καὶ νὰ φανῇ εἰς αὐτὸν ἐξ ἀρχῆς τραχεῖα καὶ δυσπεριπάτητος ἡ ὁδὸς τῆς ζωῆς, καὶ νὰ λέγῃ οὕτως· ἐὰν ἡ ἀρχὴ ταύτης τῆς ὁδοῦ ὑπάρχῃ τόσον δύσκολος καὶ σκληρά, τίς δύναται ν' ἀνθέξῃ εἰς τοὺς πολλοὺς αὐτῆς ἀγῶνας μέχρι τέλους; καὶ τότε πλέον δὲν δύναται νὰ ἡσυχάσῃ, οὔτε νὰ προκόψῃ εἰς ἀρετήν τινα, οὔτε νὰ σκεφθῇ ἄλλο τι, παρασυρόμενος ὑπὸ ταύτης τῆς ἰδέας· ὁ δὲ διάβολος αὐξάνει τὸν πρὸς αὐτὸν πόλεμον, ἵν' ἀναγκάσῃ αὐτὸν νὰ φύγῃ· μᾶλλον δὲ αὐτὸς ὁ Θεὸς παραχωρεῖ, εἰς τὸν διάβολον νὰ πολεμῇ καὶ νικᾷ αὐτόν, μηδόλως βοηθῶν αὐτῷ· διότι μετὰ δισταγμοῦ καὶ ψυχρότητος εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ λέγει, ἐπικατάρατος πᾶς ὅστις πράττει τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ ἀμελῶς· καὶ πάλιν, ὁ Κύριος εἶναι πλησίον εἰς τοὺς φοβουμένους αὐτόν. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς σὲ παρακινεῖ ἄνευ φόβου καὶ ἄνευ ψυχρότητος νὰ πολεμήσῃς ἐναντίον τοῦ διαβόλου, λέγων σοι, ποίησον ἀρχὴν τοῦ πολέμου, καὶ ὅρμησον κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ συμπλέκου μετ' αὐτοῦ ἀνδρείως, καὶ θέλω ἀρχίσει κἀγὼ νὰ ἐμπνεύσω τὸν φόβον σου εἰς πάντας τοὺς ἐχθρούς σου, τοὺς εὑρισκομένους ὑπὸ τὸν οὐρανόν, λέγει Κύριος. Ἐὰν λοιπὸν σὺ δὲν ἀποθάνῃς θάνατον αἰσθητὸν ἑκουσίως ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, μέλλεις ν' ἀποθάνῃς ἀκουσίως ἀπὸ τὸν Θεὸν νοητῶς.

Πᾶν ὅ,τι εἶναι ἔργον ἰδικόν σου, μὴ δυσκολεύησαι νὰ παραδεχθῇς καὶ νὰ πράξῃς ἑκουσίως ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ διὰ προσκαίρων παθημάτων, ἵνα εἰσέλθῃς εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ· διότι ἐὰν ἀποθάνῃς σωματικῶς εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ Κυρίου, αὐτὸς ὁ Κύριος θέλει σὲ στεφανώσει, καὶ εἰς τὰ τίμιά σου λείψανα θέλει δώσει τὴν τιμὴν τῶν μαρτύρων. Διὰ τοῦτο ὡς προεῖπον, ὅτι ὁ εἰς τὴν ἀρχὴν ἀμελὴς καὶ χαῦνος δὲν βιάζεται νὰ ἐκδώσῃ ἑαυτὸν εἰς θάνατον διὰ τὸν Θεόν, καὶ ὡς ἐκ τούτου εὑρίσκεται πάντοτε εἰς πάντας τοὺς πολέμους ἀπρόκοπτος καὶ ἄνανδρος· μᾶλλον δὲ αὐτὸς ὁ Θεὸς παραχωρεῖ νὰ διώκηται καὶ νὰ πολεμῆται· ἐπειδὴ δὲν ἐζήτησε τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἐν ἀληθείᾳ, ἀλλ' ὡς πειράζων αὐτόν, ἐδοκίμασε νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ διάβολος γνωρίσας αὐτόν, καὶ δοκιμάσας τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ, καὶ μαθών, ὅτι ὑπάρχει δειλὸς καὶ φίλαυτος, καὶ λυπεῖται μᾶλλον τὸ σῶμα αὐτοῦ, καταδιώκει αὐτὸν ὡς καταιγίς· διότι δὲν βλέπει εἰς αὐτὸν τὴν νοητὴν ἐκείνην δύναμιν, τὴν ὁποίαν συνήθως βλέπει εἰς τοὺς ἁγίους· ἐπειδὴ κατὰ τὴν προαίρεσιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ κατὰ τὴν πρόθεσιν καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ συνεργεῖ εἰς αὐτὸν καὶ ὁ Θεός, καὶ βοηθεῖ, καὶ δεικνύει εἰς αὐτὸν τὴν ἑαυτοῦ πρόνοιαν· διότι δὲν δύναταί ποτε ὁ διάβολος νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ νὰ ἐπιφέρῃ εἰς αὐτὸν πειρασμούς, ὅταν αὐτὸς δὲν ἀμελῇ, καὶ δὲν χαυνώνῃ ἑαυτὸν εἰς αἰσχροὺς λογισμοὺς ἀπὸ ὑψηλοφροσύνην καὶ ἔπαρσιν, ἢ ἀπὸ λογισμὸν δισταγμοῦ καὶ διψυχίας, ἀλλὰ μόνον ζητεῖ παρὰ τοῦ Θεοῦ νὰ δοκιμάσῃ τοὺς τοιούτους· τοὺς δὲ ἀρχαρίους καὶ ἁπλοῦς καὶ ἀπείρους δὲν ζητεῖ νὰ δοκιμάσῃ ἐπειδὴ γνωρίζει, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν παραχωρεῖ αὐτοὺς νὰ πέσωσιν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ· καθότι ἠξεύρει, ὅτι δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ πολεμήσωσιν εἰς τοὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου, ἐκτὸς μόνον ἐὰν ἔχωσιν αἰτίαν τινὰ ἐξ ἐκείνων, τὰς ὁποίας προεῖπον, καὶ τότε ἡ δύναμις τῆς θείας προνοίας ἀπομακρύνεται ἐξ αὐτῶν. Οὗτος εἶναι ὁ πρῶτος τρόπος ἐκ τῶν πολέμων τοῦ διαβόλου.

ΛΟΓΟΣ ΝΒ'.

Περὶ τοῦ δευτέρου τρόπου τῶν πολέμων τοῦ διαβόλου.

ΟΣΟΥΣ δὲ βλέπει ὁ διάβολος ἀνδρείους καὶ δυνατούς, οἱ ὁποῖοι ἀψηφοῦσι τὸν θάνατον, καὶ μετὰ μεγάλου ζήλου ἐξῆλθον πρὸς πόλεμον, καὶ εἰσὶν ἕτοιμοι πρὸς πάντα πειρασμὸν καὶ θάνατον, καὶ καταφρονοῦσι τὴν ζωὴν καὶ τὸ σῶμα καὶ πάντας τοὺς πειρασμούς, τοὺς τοιούτους εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν πολεμεῖ ὁ διάβολος, οὔτε παρουσιά-

ζεται εἰς αὐτούς, ἀλλὰ συστέλλει ἑαυτόν, καὶ δίδει τόπον εἰς αὐτούς, καὶ δὲν ἀπαντᾷ αὐτοὺς κατὰ τὴν πρώτην αὐτῶν ὁρμήν, οὔτε παρατάσσεται ἐναντίον αὐτῶν εἰς πόλεμον· διότι γνωρίζει, ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ πολέμου ὑπάρχει θερμοτέρα, καὶ ὅτι ὁ ἀγωνιστὴς ἔχει πολὺν ζῆλον, καὶ οἱ τοιοῦτοι εὐκόλως δὲν νικῶνται. Πράττει δὲ τοῦτο ὁ διάβολος ὄχι ἀπὸ δειλίαν, ἀλλὰ φοβεῖται ἐκ τῆς θείας δυνάμεως, ἥτις περιφρουρεῖ καὶ σκέπει τοὺς ἀγωνιστάς. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν βλέπει αὐτοὺς οὕτω ὑπὸ τὴν θείαν σκέπην, δὲν τολμᾷ νὰ πλησιάσῃ εἰς αὐτούς, ἕως ὅτου ἴδῃ, ὅτι ἐψυχράνθη ὁ πολὺς αὐτῶν ζῆλος, καὶ ἀπέρριψαν τὰ ὅπλα, ἅπερ εἶχον ἕτοιμα εἰς τὰς διανοίας αὐτῶν ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν θείων ἐννοιῶν καὶ ἱερῶν ἐνθυμήσεων, αἵτινες συνείργουν καὶ ἐβοήθουν αὐτούς· καὶ ὅταν, ὑπὸ τῆς ραθυμίας νικώμενοι, στραφῶσιν ὀλίγον καὶ μεταβάλωσι τοὺς προτέρους αὐτῶν λογισμούς, καὶ ἀρχίσωσιν οἱ ἴδιοι νὰ ἐφευρίσκωσιν αἰτίας καὶ προφάσεις τῆς ἑαυτῶν ἥττης ἐκ τῶν κολακευμάτων τοῦ φρονήματος αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἀναβρύουσιν εἰς αὐτούς, καὶ νὰ σκάπτωσι λάκκον ἀπωλείας εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν διὰ τοῦ μετεωρισμοῦ τῶν λογισμῶν, τοῦ προερχομένου ἀπὸ ὀκνηρίαν, ἐξ ὧν ἡ ψυχρότης ἐκυρίευσε τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν, τότε καὶ ὁ διάβολος οὔτε λυπεῖται αὐτοὺς πλέον, οὔτε ἐντρέπεται ἀλλὰ θεωρεῖ αὐτοὺς ὡς μηδέν. Ἡ θεία δύναμις προφυλάττει ἐκείνους, οἵτινες μετὰ θερμοῦ ζήλου ἀφιέρωσαν ἑαυτοὺς εἰς τὸν Θεόν· ἐπίσης καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, ἔχοντες ἐλπίδα καὶ πίστιν εἰς τὸν Θεόν, ἀπαρνοῦνται ὡς ἄκακα νήπια τὸν κόσμον, χωρὶς νὰ γνωρίζωσι πρὸς ποῖον ἔχουσι νὰ πολεμήσωσι· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς διώκει ἐξ αὐτῶν τὴν σκληρότητα τῆς πονηρίας τοῦ διαβόλου, ἵνα μὴ βλάψῃ αὐτούς· ἐπειδὴ χαλινοῦται ὁ ἐχθρός, βλέπων τὸν βοηθὸν ἄγγελον, ὅστις φυλάττει πάντοτε αὐτούς· διότι ἐὰν οὗτοι δὲν ἀποβάλωσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὰς αἰτίας τῆς βοηθείας, αἱ ὁποῖαι εἶναι δεήσεις καὶ κόποι καὶ ταπεινοφροσύνη, ὁ βοηθῶν αὐτοὺς ἄγγελος, δὲν ἀπομακρύνεται ἐξ αὐτῶν ποτέ.

Βλέπε λοιπὸν καλῶς, ὦ μοναχέ, καὶ γράψον ταῦτα εἰς τὴν καρδίαν σου· διότι ἡ φιληδονία καὶ ἡ ἀνάπαυσις εἶναι αἴτια τῆς παραχωρήσεως· ἀλλ' ἐάν τις, ἐγκρατευόμενος ἀπὸ αὐτά, ὑπομείνῃ ὁλοψύχως, ποτὲ δὲν μένει ἀβοήθητος παρὰ Θεοῦ, οὔτε ὁ ἐχθρὸς συγχωρεῖται νὰ πολεμῇ αὐτόν· καὶ ἐὰν ἅπαξ συγχωρηθῇ νὰ προσβάλῃ αὐτὸν πρὸς παίδευσιν, ἀλλ' ἡ θεία δύναμις ἀκολουθεῖ καὶ περιστέλλει αὐτόν, καὶ δὲν φοβεῖται τοὺς πειρασμοὺς τῶν δαιμόνων· καθότι ὁ λογισμὸς αὐτοῦ λαμβάνει θάρρος καὶ καταφρονεῖ αὐτούς· ἐπειδὴ ἡ θεία αὕτη δύναμις διδάσκει τὸν ἄνθρωπον, καθὼς διδάσκει τις μικρὸν παιδίον νὰ κολυμβᾷ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ὅταν ἄρχηται νὰ βυθίζηται, ἀναβιβάζῃ αὐτὸ ἐπάνω· διότι πλέει εἰς τὰς χεῖρας τοῦ διδάσκοντος αὐτό, καὶ ὅταν ἀρχίσῃ νὰ μικροψυχῇ, διὰ νὰ μὴ βυθισθῇ, αὐτὸς ὅστις τὸ

βαστάζει εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, παραθαρρύνει αὐτό, λέγων, μὴ φοβοῦ, ἐγὼ σὲ βαστάζω· ἢ καθὼς ἡ μήτηρ, θέλουσα νὰ διδάξῃ τὸ μικρὸν αὐτῆς παιδίον νὰ περιπατῇ, ἀπομακρύνεται ὀλίγον ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἔπειτα προσκαλεῖ αὐτό· καὶ ἐκεῖνο, ἐρχόμενον πρὸς τὴν μητέρα, ἅμα ἀρχίζει νὰ τρέμῃ, καὶ διὰ τὴν ἁπαλότητα καὶ τρυφερότητα τῶν ποδῶν αὐτοῦ νὰ πίπτῃ, τρέχει ἡ μήτηρ, καὶ λαμβάνει αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς· οὕτω καὶ ἡ θεία χάρις διδάσκει καὶ βαστάζει τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες μετὰ καθαρότητος καὶ ἁπλότητος καρδίας παρέδωσαν ἑαυτοὺς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ πλάστου αὐτῶν, ἀπαρνηθέντες ἐξ ὅλης καρδίας τὸν κόσμον, καὶ ἀκολουθοῦντες αὐτόν.

Σὺ δέ, ὦ ἄνθρωπε, ἐὰν θέλῃς ν' ἀκολουθήσῃς ὀπίσω τοῦ Χριστοῦ, ἐνθυμοῦ πάντοτε τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναχωρήσεώς σου, καὶ τὸν πρῶτόν σου ζῆλον καὶ τὸν θερμὸν λογισμόν, μετὰ τῶν ὁποίων ἀνεχώρησας εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς οἰκίας τῶν γονέων σου, καὶ ἀνέλαβες εἰς ἑαυτὸν τὸν πνευματικὸν πόλεμον. Ταῦτα συλλογίζου καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἵνα μὴ ψυχρανθῇ ἡ ψυχή σου, καὶ χάσῃς ταῦτα τὰ ὅπλα, ἅπερ εἶχες εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνός σου· καὶ ὕψωσον τὴν φωνήν σου ἐν τῷ μέσῳ τῆς παρεμβολῆς, καὶ παραθάρρυνον τοὺς λογισμούς σου, καὶ ἀνδρείωσον αὐτούς, καὶ δεῖξον εἰς τοὺς ἐχθρούς σου, ὅτι ὑπάρχεις ἔξυπνος· ἐὰν δὲ ἴδῃς εἰς τὴν ἀρχήν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐπέρχεται ὁρμητικῶς κατὰ σοῦ, μὴ χαυνωθῇς· διότι ἴσως συμφέρει τοῦτο εἰς σέ· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν παραχωρεῖ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν εἴς τινα νὰ σὲ πλησιάσῃ, ἐκτὸς διὰ οἰκονομίαν τινὰ πρὸς τὸ συμφέρον σου.

Σὺ ὅμως μὴ δείξῃς ραθυμίαν εἰς τὴν ἀρχήν, ἵνα μή, δείξας εἰς τὴν ἀρχὴν ραθυμίαν, ἀκολούθως προχωρῶν εἰς τὰ ἔμπροσθεν καταπέσῃς, καὶ πλέον δὲν θέλεις εὕρει βοήθειαν, διὰ τῆς ὁποίας ν' ἀντιστῇς εἰς τὰς ἐπερχομένας σοι λύπας ἐκ τῆς πείνης, καὶ τῶν σωματικῶν ἀσθενειῶν, καὶ τῶν φοβερῶν φαντασιῶν καὶ λοιπῶν· καὶ μὴ ἀνατρέψῃς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγωνοθέτου σου, διότι σοὶ παρέχει βοήθειαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ σου, ὅστις παρατηρεῖ νὰ σ' εὕρῃ ὡς ἐπιθυμεῖ· ἀλλὰ παρακάλεσον τὸν Θεὸν ἀδιαλείπτως, καὶ κλαῦσον καὶ πένθησον ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ κοπίασον, ἕως ὅτου ἤθελέ σοι πέμψει βοήθειαν· ἐπειδὴ ἐὰν ἅπαξ ἴδῃς τὸν σώζοντά σε πλησίον σου, δὲν θέλεις νικηθῇ πλέον ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ σου.

ΛΟΓΟΣ ΝΓ΄.

Περὶ τοῦ τρίτου τρόπου τῶν πολέμων τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τοὺς δυνατοὺς καὶ ἀνδρείους.

ΟΤΑΝ ὁ διάβολος μεταχειρισθῇ πάντα τὰ προειρημένα, καὶ δὲν δυνηθῇ νὰ νικήσῃ τὸν ἄνθρωπον, μᾶλλον δὲ δὲν δυνηθῇ νὰ νικήσῃ ἐκεῖνον, ὅστις ἐνδυναμοῖ καὶ βοηθεῖ αὐτόν, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος καυχᾶται κατ᾽ αὐτοῦ καὶ λαμβάνει παρ᾽ αὐτοῦ δύναμιν καὶ ὑπομονήν, ὥστε τὸ παχυλὸν καὶ ὑλικὸν σῶμα νὰ νικήσῃ τὸν νοερὸν καὶ ἀσώματον, καὶ ἴδῃ ὁ ἐχθρὸς πᾶσαν ταύτην τὴν δύναμιν τὴν ὁποίαν ἐδέχθη ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι αἱ σωματικαὶ αὐτοῦ αἰσθήσεις δὲν νικῶνται ὑπὸ τῶν φαινομένων πραγμάτων, οὔτε οἱ λογισμοὶ αὐτοῦ χαυνοῦνται ὑπὸ τῶν κολακευμάτων αὐτοῦ, τότε προσπαθεῖ ὁ δόλιος καὶ ζητεῖ μέσον τι, ἵνα διὰ τοῦ ὁποίου ἀπομακρύνῃ τὸν ἄγγελον τὸν βοηθὸν τοῦ ἀνθρώπου· μᾶλλον δὲ ἐπιθυμεῖ ὁ παμπόνηρος καὶ ἀγωνίζεται, ἵνα τυφλώσῃ τὸν νοῦν τοῦ βοηθουμένου ἀνθρώπου, καὶ καταστήσῃ αὐτὸν ἀβοήθητον, κινῶν εἰς αὐτὸν λογισμοὺς ὑπερηφανείας, καὶ ποιεῖ αὐτὸν νὰ νομίζῃ, ὅτι ὅλη αὕτη ἡ δύναμις εἶναι ἰδική του, καὶ ὅτι ὅλον τοῦτον τὸν πλοῦτον ἀπέκτησεν αὐτὸς ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, καὶ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἐφύλαξεν ἑαυτὸν ἐκ τῶν ἐναντίων· καὶ ἄλλοτε μὲν κάμνει αὐτὸν νὰ συλλογίζηται, ὅτι ἐκ περιστάσεώς τινος ἐνίκησε τὸν ἐχθρόν, ἄλλοτε δέ, ὅτι διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἐχθροῦ ἐνίκησεν αὐτόν, (καὶ σιωπῶ τοὺς ἄλλους τρόπους καὶ τοὺς λογισμοὺς τῆς βλασφημίας, ἀπὸ μόνην τὴν ἐνθύμησιν τῶν ὁποίων τρομάζει ἡ ψυχή,) καὶ ἄλλοτε πλανᾷ αὐτὸν διὰ σχημάτων θείων δῆθεν ἀποκαλύψεων· καὶ καθ᾽ ὕπνον μὲν δείκνυσιν εἰς αὐτὸν πράγματα πλάνης, ὅταν δὲ ὑπάρχῃ ἔξυπνος μορφοῦται καὶ φαίνεται εἰς αὐτὸν ὡς ἄγγελος φωτός· καὶ πάντα μηχανᾶται, ἵνα δυνηθῇ νὰ καταπείσῃ τὸν ἄνθρωπον νὰ παραδεχθῇ ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον τὰ ἀποτρόπαια αὐτοῦ φρονήματα, καὶ παραδοθῇ δέσμιος εἰς τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας· ἐὰν ὅμως ὁ ἄνθρωπος κρατήσῃ τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ ἀσφαλῶς, ἢ μᾶλλον κρατήσῃ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ὑψώσῃ πρὸς οὐρανὸν τὸ ὄμμα τῆς καρδίας, ὅπως μὴ βλέπῃ ἐκείνους, οἵτινες ψιθυρίζουσι τὰ τοιαῦτα εἰς αὐτόν, τότε ὁ ἐχθρὸς μηχανᾶται ν᾽ ἀνεύρῃ ἄλλους τρόπους ὑπουλοτέρους.

ΛΟΓΟΣ ΝΔ΄.

Περὶ τοῦ τετάρτου τρόπου τοῦ ἀντιρρητικοῦ πολέμου τοῦ διαβόλου.

ΟΤΑΝ ὁ ἐχθρὸς δὲν δυνηθῇ νὰ κατορθώσῃ τὸν ἑαυτοῦ σκοπὸν διὰ τῶν προηγουμένων μέσων, καταφεύγει εἰς τοῦτο, μετὰ τοῦ ὁποίου ἔχει συγγένειαν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, καὶ διὰ τοῦτο ἐλπίζει περισσότερον διὰ τούτου τοῦ μέσου νὰ ἐπιφέρῃ τὸν ἀφανισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ποῖον δὲ εἶναι τὸ μηχάνευμα τούτου; εἶναι τὸ ἑξῆς. Τὸ νὰ προσβάλλῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς φυσικὰς αὐτοῦ χρείας· διότι πολλάκις τυφλοῦται ὁ νοῦς τοῦ ἀγωνιστοῦ ἀπὸ τὴν θέαν καὶ τὸν πλησιασμὸν τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, καὶ εὐκόλως νικᾶται εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ μάλιστα ὅταν εὑρεθῶσι πλησίον αὐτοῦ αὐτὰ τὰ αἴτια· καθότι μετὰ γνώσεως καὶ δοκιμῆς μεταχειρίζεται τὸ μεθόδευμα τοῦτο ὁ πονηρὸς διάβολος, ἤγουν ἐκ τῆς δοκιμῆς, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἀπὸ πολλοὺς δυνατοὺς ἀγωνιστάς, τοὺς ὁποίους ἐνίκησε διὰ τούτου τοῦ μέσου, σοφίζεται τοῦτο· διότι κἂν δὲν δυνηθῇ νὰ πείσῃ τὸν ἄνθρωπον νὰ ἐνεργήσῃ ἐμπράκτως τὸ κακὸν διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτοῦ ἐκ τῶν ἀφορμῶν καὶ τῶν αἰτίων καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἡσυχίας, ἀγωνίζεται ὅμως νὰ φαντάσῃ τὸν νοῦν αὐτοῦ, καὶ νὰ μορφώσῃ εἰς αὐτὸν φαντασίας ψευδεῖς ὑπὸ σχῆμα ἀληθείας, ὅπως οὕτω τοὐλάχιστον φέρῃ αὐτὸν εἰς ἐπιθυμίαν· καὶ γαργαλίζει αὐτὸν νὰ διαλογίζηται αἰσχροὺς λογισμοὺς καὶ αἰσχρὰ πράγματα, καὶ επομένως φέρει αὐτὸν εἰς συγκατάθεσιν, καὶ καθιστᾷ ὑπεύθυνον, ὥστε καὶ ὁ ἄγγελος ὁ φύλαξ καὶ βοηθὸς αὐτοῦ ἀπομακρύνεται ἀπ᾽ αὐτοῦ· διότι γνωρίζει ὁ διάβολος, ὅτι ἡ νίκη καὶ ἡ ἧττα τοῦ μοναχοῦ καὶ ὁ θησαυρὸς καὶ ἡ βοήθεια καὶ πάντα τὰ τοῦ ἀσκητοῦ συνίστανται εἰς τὸν λογισμὸν αὐτοῦ, καὶ ὅτι δι᾽ ἑνὸς νεύματος καταστρέφονται πάντα, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐκκλίνῃ ὀλίγον ὁ λογισμὸς αὐτοῦ, καὶ νὰ δείξῃ μικρὰν προαιρετικὴν συγκατάθεσιν, καὶ εὐθὺς ἐκπίπτει ἐξ ἐκείνου τοῦ ὕψους τῶν ἀρετῶν εἰς τὴν γῆν τῶν παθῶν, καθὼς συνέβη νὰ ἐκπέσωσι πολλοὶ ἐκ τῶν παλαιῶν ἁγίων ἀπὸ τὰς κατὰ φαντασίαν μορφὰς ὡραίων γυναικῶν. Πολλάκις ἔκαμε τρόπον ὁ διάβολος, καὶ ἔφερεν ἐν ἀληθείᾳ γυναῖκας εἰς ἀσκητάς, οἵτινες ἡσύχαζον πλησίον τοῦ κόσμου εἰς διάστημα ἑνὸς ἢ δύο μιλίων, ἢ καὶ μιᾶς ἡμέρας. Εἰς ἐκείνους ὅμως, οἵτινες εὑρίσκονται μακρὰν τοῦ κόσμου, ἐπειδὴ ἄλλως δὲν δύναται νὰ παγιδεύσῃ αὐτούς, δείκνυσι κατὰ φαντασίαν τὸ κάλλος τῶν γυναικῶν, ὁτὲ μὲν διὰ τοῦ καλλωπισμοῦ τῶν ἱματίων καὶ τῆς ἀσελγοῦς θεωρίας, ὁτὲ δὲ διὰ σχήματος γυμνῆς γυναικός, δεικνύων εἰς αὐτοὺς ἄπρεπα· καὶ διὰ τῶν τοιούτων τρόπων ἄλλους

μὲν ἐνίκησε καὶ ἔρριψεν εἰς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἄλλους δὲ ἐνέπαιξε διὰ φαντασιῶν, διὰ τὴν ἀμέλειαν τῶν λογισμῶν αὐτῶν, οἵτινες ἐνέπεσαν εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἀπελπισίας, καὶ ὑπέστρεψαν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐξέπεσαν ἐκ τῆς οὐρανίου ἐλπίδος. Οἱ δὲ δυνατώτεροι τούτων καὶ πεφωτισμένοι ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ἐνίκησαν τὸν ἐχθρὸν καὶ τὰς φαντασίας αὐτοῦ, καὶ περιεφρόνησαν τὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος, καὶ εὑρέθησαν δόκιμοι εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, κἂν πολλάκις κατὰ φαντασίαν, ἢ καὶ ἀληθῶς ἐνίοτε ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς θησαυροὺς χρυσίου καὶ πολύτιμα πράγματα, ἵνα διὰ τῶν τοιούτων ἴσως δυνηθῇ νὰ ἐμποδίσῃ τινὰ ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, καὶ συλλάβῃ ἐντὸς τῶν δικτύων αὐτοῦ.

Ἀλλ', ὦ Κύριε, Κύριε, ὁ γνωρίζων τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, μὴ εἰσάγῃς ἡμᾶς εἰς τοιούτους πειρασμούς, ἐκ τῶν ὁποίων μόλις οἱ δυνατοὶ καὶ δόκιμοι ἐξέρχονται νικηταί.

Καὶ ταῦτα πάντα ἔχει τὴν ἄδειαν ὁ διάβολος νὰ μεταχειρίζηται κατὰ τῶν ἁγίων, ἵνα δοκιμασθῇ ἡ εἰς Θεὸν ἀγάπη αὐτῶν, ἐὰν ἐν καιρῷ τῶν τοιούτων πειρασμῶν δὲν ψυχρανθῇ, καὶ ἐὰν διὰ τὴν ἀποχὴν τῶν πραγμάτων, καὶ διὰ τὴν ἐκ τοῦ κόσμου ἀναχώρησιν, καὶ διὰ τὴν στέρησιν καὶ πτωχείαν αὐτῶν φανῶσι φιλόθεοι, καὶ ἐπιμείνωσιν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ σταθερῶς· ἀλλὰ καὶ ἂν τυχὸν πλησιάσωσιν εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα, ἀγωνίζονται νὰ καταφρονήσωσιν καὶ ἐξευτελίσωσιν αὐτὰ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, χωρὶς ποσῶς νὰ νικηθῶσιν ὑπὸ τῶν κολακευμάτων αὐτῶν. Οὕτω λοιπὸν πειραζόμενοι οἱ ἅγιοι, ὄχι μόνον γίνονται γνωστοὶ εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν διάβολον, ὅστις ἔχει πολὺν πόθον νὰ πειράζῃ καὶ νὰ δοκιμάζῃ αὐτοὺς ὡς τὸν δίκαιον Ἰώβ. Ὅταν ὁ Θεὸς παραχωρῇ ὀλίγον ἀπὸ τὸν ἀγωνιστήν, τότε πλησιάζει εἰς αὐτὸν ὁ διάβολος, καὶ πειράζει αὐτὸν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ ὄχι καθ' ὅσον ἐπιθυμεῖ ὁ δόλιος· καὶ ἐκ τούτου δοκιμάζονται οἱ ἀληθινοὶ καὶ σταθεροὶ ἀγωνισταί, ἐὰν ταῦτα πάντα καταφρονῶσι καὶ λογίζωνται ὡς μηδὲν ἐνώπιον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· καὶ ταπεινούμενοι πάντοτε, ἀποδιδοῦσι τὴν δόξαν εἰς τὸν Θεόν, ὅστις βοηθεῖ αὐτοὺς εἰς πάντα, καὶ ὑπάρχει ὁ αἴτιος τῆς νίκης αὐτῶν· καὶ ἐν καιρῷ τοῦ ἀγῶνος παραδίδοντες ἑαυτοὺς εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, λέγουσι πρὸς αὐτόν· σύ, Κύριε, ὑπάρχεις ὁ μόνος δυνατός, καὶ σὸς εἶναι ὁ ἀγὼν οὗτος· πολέμησον καὶ νίκησον εἰς αὐτὸν ὑπὲρ ἡμῶν. Καὶ τότε δοκιμάζονται οὗτοι ὡς χρυσὸς ἐν χωνευτηρίῳ.

Ὅσοι δὲ εἶναι κίβδηλοι, διὰ τῶν τοιούτων πειρασμῶν δοκιμάζονται καὶ γνωρίζονται, καὶ οἱ τοιοῦτοι πίπτουσιν ὡς σκύβαλα ἐκ τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ διδοῦσι χώραν εἰς τὸν ἐχθρόν, καὶ καθίστανται ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἀμέλειαν τῆς ἑαυτῶν διανοίας, ἢ διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν αὐτῶν, καὶ δὲν ἀξιοῦνται νὰ δεχθῶσι τὴν θείαν ἐκείνην δύναμιν, τὴν

ὁποίαν ἔχουσιν οἱ ἅγιοι· διότι δὲν νικᾶταί ποτε ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἡ βοηθοῦσα ἡμᾶς· ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἡμῶν εἶναι παντοδύναμος καὶ ἰσχυρότερος πάντων, καὶ φαίνεται εἰς πᾶσαν περίστασιν νικητὴς διὰ τοῦ θνητοῦ ἡμῶν σώματος, συγκατερχόμενος μεθ' ἡμῶν εἰς τὸν πόλεμον· ἐὰν δὲ ἐνίοτε νικώμεθα, εἶναι φανερόν, ὅτι ἄνευ αὐτοῦ νικώμεθα. Οἱ τοιοῦτοι δὲ νόθοι ἀγωνισταὶ γυμνοῦντες ἑαυτοὺς διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν προαιρέσεως ἐκ τῆς θείας δυνάμεως, οὐ μόνον δὲν ἀξιοῦνταί ποτε αὐτὴν ὡς οἱ νικηταί, ἀλλὰ χάνουσι καὶ αὐτὴν τὴν ἰδίαν των δύναμιν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐν καιρῷ τῶν σφοδρῶν πολέμων, καὶ αἰσθάνονται ἑαυτοὺς κενούς. Πῶς δὲν αἰσθάνονται τοῦτο; ἐπειδὴ θεωροῦσι τὴν πτῶσιν αὐτῶν γλυκεῖαν, καὶ στοχάζονται ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ ὑπομείνωσι τὴν δυσκολίαν τοῦ ἀγῶνος, τοῦ ἐχθροῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀγῶνα ἐνίκων ἄλλοτε γενναίως καὶ μετὰ ζήλου διὰ τῆς ἐξάψεως τῆς φύσεως, τὴν ὁποίαν εἶχον κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τοῦ ἀγῶνος θερμοτάτην, καὶ ἤδη δὲν εὑρίσκουσι ταύτην εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν.

Καὶ οἱ μὲν ῥάθυμοι καὶ χαῦνοι κατὰ τὴν ψυχὴν ὄχι μόνον ἐκ τούτων καὶ τῶν παρομοίων ἀγώνων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἤχου τοῦ φύλλου τοῦ δένδρου φοβοῦνται καὶ ταράσσονται, καί, ὑπ' ὀλίγης ἀνάγκης τῆς πείνης, ἢ μικρᾶς ἀσθενείας νικώμενοι, ἀπαρνοῦνται τὸν ἀγῶνα, καὶ στρέφουσιν εἰς τὰ ὀπίσω. Οἱ δὲ ἀληθινοὶ καὶ δόκιμοι δὲν χορτάζονται οὔτε ἀπὸ λάχανα καὶ χόρτα, καὶ ἀπὸ ῥίζας τῶν ξηρῶν βοτάνων τρεφόμενοι, δὲν καταδέχονται νὰ γευθῶσί τι πρὸ τῆς διωρισμένης ὥρας τῆς τροφῆς· ἀλλὰ καί, ἠτονισμένον τὸ σῶμα ἔχοντες, χαμευνοῦσιν· οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν κένωσιν τοῦ στομάχου θαμπώνουσι· κἂν δὲ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πλησιάζωσιν εἰς τὸν θάνατον, οὐδὲ οὕτω δέχονται νὰ νικηθῶσι, καὶ νὰ ἐκπέσωσι τῆς σταθερᾶς αὐτῶν προαιρέσεως· διότι ἐπιθυμοῦσι καὶ εὐχαριστοῦνται νὰ βιάζωσι πάντοτε ἑαυτοὺς διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ προτιμῶσι νὰ κοπιάζωσιν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς μᾶλλον, παρὰ νὰ ζῶσιν εἰς τὴν πρόσκαιρον ταύτην ζωὴν ἐν ἀνέσει καὶ ἀναπαύσει· εὐφραίνονται δὲ μᾶλλον εἰς τοὺς ἐπερχομένους εἰς αὐτοὺς πειρασμούς· ἐπειδὴ γνωρίζουσιν, ὅτι διὰ τούτων τῶν πειρασμῶν γίνονται τέλειοι· ἀλλὰ καὶ τοὺς κόπους καὶ μόχθους ὑπομένουσιν εὐχαρίστως διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, καὶ μέχρις αἵματος καὶ θανάτου προθυμοποιοῦνται καὶ δέχονται γενναίως τὰς ἐπηρείας τοῦ ἐχθροῦ, χωρὶς ποσῶς ν' ἀναχωρῶσιν ἐκ τοῦ σταδίου καὶ τοῦ ἀγῶνος. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΝΕ΄.

Περὶ παθῶν.

Ὢ ΠΟΣΟΝ γλυκεῖαι φαίνονται αἱ αἰτίαι καὶ αἱ ἀφορμαὶ τῶν παθῶν· καὶ τὰ μὲν πάθη δύναταί τις ἐνίοτε νὰ κόψῃ, καὶ μετὰ τὴν παῦσιν αὐτῶν γαληνιᾷ καὶ εὐφραίνεται· ἀλλὰ δὲν δύναται ν' ἀφήσῃ εὐκόλως καὶ τὰς αἰτίας τῶν παθῶν· διὰ τοῦτο καὶ χωρὶς νὰ θέλωμεν πειραζόμεθα· καὶ εἰς μὲν τὰ πάθη λυπούμεθα, τὰς δὲ ἀφορμὰς τῶν παθῶν ἀγαπῶμεν· τὰς μὲν ἁμαρτίας δὲν ἐπιθυμοῦμεν, τὰς ἀφορμὰς ὅμως τῶν ἁμαρτιῶν μεθ' ἡδονῆς δεχόμεθα· διὰ τοῦτο αἱ αἰτίαι καὶ αἱ ἀφορμαὶ γίνονται παραίτιοι τῶν ἁμαρτιῶν. Ὅστις ἀγαπᾷ τὰς ἀφορμὰς καὶ τὰς αἰτίας τῶν παθῶν, αὐτὸς ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος ὑπάρχει ὑποχείριος καὶ δεδουλωμένος εἰς τὰ πάθη· καὶ ὅστις μισεῖ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἁμαρτίας, παύει καὶ ἐξομολογεῖται αὐτάς, καὶ συγχωρεῖται. Εἶναι ἀδύνατον ν' ἀφήσῃ τις ἄλλως τὴν συνήθειαν τῆς ἁμαρτίας, εἰμὴ ἐὰν ἀποκτήσῃ ἔχθραν πρὸς αὐτήν· καὶ ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, ἐὰν δὲν ἐξομολογηθῇ αὐτάς· διότι ἡ μὲν ἔχθρα τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἔνδειξις ἀληθοῦς ταπεινώσεως, ἡ δὲ ἐξομολόγησις ἔνδειξις κατανύξεως, ἥτις προκύπτει εἰς τὴν καρδίαν ἀπὸ αἰσχύνην.

Ἐὰν δὲν μισήσωμεν τὰ μέμψεως ἄξια ἔργα, δὲν δυνάμεθα νὰ αἰσθανθῶμεν τὴν δυσωδίαν τῆς ἐνεργείας αὐτῶν, οὐδὲ τὴν κακοσμίαν αὐτῶν, ἐν ὅσῳ φέρομεν αὐτὰ εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Ἕως ὅτου δὲν ἀπορρίψῃς ἐκ τῆς ψυχῆς σου τὰ ἄτοπα πάθη, δὲν θέλεις γνωρίσει πόση καὶ ὁποία αἰσχύνη καὶ ἐντροπὴ σὲ περικαλύπτει· ὅταν ὅμως ἴδῃς εἰς ἄλλους τὸ ἰδικόν σου φορτίον, τότε θέλεις γνωρίσει τὴν περικειμένην σε ἐντροπήν. Ἀπομακρύνθητι ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ τότε θέλεις αἰσθανθῇ τὴν δυσωδίαν αὐτοῦ· διότι ἐὰν δὲν ἀπομακρυνθῇς ἀπ' αὐτοῦ, δὲν θέλεις μάθει πόσον βρωμᾷ, ἀλλὰ μάλιστα θέλεις αἰσθανθῇ τὴν δυσωδίαν αὐτοῦ ὡς καλὴν εὐωδίαν, καὶ τὴν γύμνωσιν τῆς ἰδικῆς σου αἰσχύνης θέλεις θεωρήσει ὡς κάλυμμα δόξης.

Μακάριος ὅστις ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὸ σκότος αὐτοῦ, καὶ προσέχει εἰς ἑαυτὸν μόνον· ἐπειδὴ δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἡ φυσικὴ διόρασις καὶ διάκρισις τοῦ ἀνθρώπου, ἐνόσῳ οὗτος εὑρίσκεται μεταξὺ τῶν ματαίων τοῦ κόσμου πραγμάτων· διότι πῶς ἤθελε δυνηθῇ ἡ διάκρισις αὐτοῦ νὰ διακρίνῃ τὸ πρέπον, ἐνῷ ὑπάρχει πάντοτε ἐσκοτισμένη; Μακάριος ὅστις ἀφήσει τὴν σκότωσιν τῆς μέθης αὐτοῦ, καὶ τὸ ἀχόρταστον τῆς κραιπάλης αὐτοῦ βλέπων εἰς ἄλλους, θέλει μάθει, ὁποῖόν τι κακὸν ὑπάρχει, καὶ θέλει αἰσθανθῇ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ αἰσχύνην· καθότι ἐν ὅσῳ εὑρίσκεται εἰς τὴν κραιπάλην τῆς μέθης τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν, πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ πραττόμενα

φαίνονται εἰς αὐτὸν εὐπρεπῆ καὶ τίμια· ἐπειδὴ ὅταν ἡ φύσις εἴτε ἀπὸ οἶνον, εἴτε ἀπὸ σαρκικὰς ἐπιθυμίας ὑπάρχουσα μεθυσμένη ἐξέλθῃ τῶν ἑαυτῆς ὁρίων καὶ τοῦ μέτρου, εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό· καθόσον καὶ τὰ δύο ἐκβάλλουσι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸ πρέπον, καὶ κινοῦσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔκκαυσιν εἰς τὸ σῶμα· ἐπειδὴ οἱ μὲν τρόποι ἔχουσι διαφοράν, τὸ δὲ συγκέκαυμα εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό· καὶ ἡ μὲν μεταβολὴ εἶναι μία, αἱ δὲ διαφοραὶ τῶν αἰτιῶν ὑπάρχουσιν ἄνισοι· διακρίνεται δὲ καὶ κατὰ τὴν ὑποδοχὴν ἑκάστου.

Εἰς πᾶσαν ἀνάπαυσιν ἀκολουθεῖ ταλαιπωρία· καὶ εἰς πᾶσαν διὰ τὸν Θεὸν ταλαιπωρίαν ἀκολουθεῖ ἀνάπαυσις. Ὅλα τὰ πράγματα τούτου τοῦ κόσμου μεταβάλλονται· ἡ δὲ μεταβολὴ γίνεται διὰ τῶν ἐναντίων, ἢ εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἢ εἰς τὴν μέλλουσαν, ἢ ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐξ ἀκολασίας ἡδονήν, ἢ εἰς τὴν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἁγιωσύνης γινομένην κακοπάθειαν· καὶ ταῦτα οἰκονομεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ φιλανθρωπίαν, ἢ εἰς ταύτην τὴν ζωήν, ἢ εἰς τὸ τέλος αὐτῆς νὰ γεύωνται τῆς κολάσεως οἱ ὑπεύθυνοι, καὶ οἱ δίκαιοι τῆς χαρᾶς· διότι ὁ Θεὸς δὲν ἐμποδίζει τὴν ὠφέλειαν τοῦ καλοῦ μέχρι τῆς τελευταίας ὥρας· τὸ δὲ κακὸν ἐμποδίζει, ναί, ἵνα παιδευθῇ ὁ ἄξιος κολάσεως, καθὼς εἶναι γεγραμμένον, ὅτι ὅστις παιδεύεται ἐνταῦθα διὰ τὴν αἰσχύνην αὐτοῦ, αὐτὸς τρώγει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γέενναν.

Παραφυλάττου ἀπὸ τὸ ἴδιόν σου αὐτεξούσιον, ὅπερ προηγεῖται τῆς κακῆς δουλείας. Παραφυλάττου ἀπὸ τὴν παρηγορίαν, ἥτις προηγεῖται τοῦ πολέμου τῆς πορνείας. Παραφυλάττου ἀπὸ τὴν γνῶσιν, ἥτις προηγεῖται τῆς ἀπαντήσεως τῶν πειρασμῶν. Καὶ κατ' ἐξοχὴν παραφυλάττου ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀρετῆς, ἥτις προηγεῖται τῆς τελειώσεως τῆς μετανοίας· διότι ὅλοι εἴμεθα ἁμαρτωλοί, καὶ οὐδεὶς ὑπάρχει ἐλεύθερος ἀπὸ πειρασμούς. Ἡ μετάνοια ὑπάρχει ὑψηλοτέρα πασῶν τῶν ἀρετῶν, τῆς ὁποίας τὸ ἔργον δὲν δύναται νὰ τελειώσῃ, παρὰ μόνον ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου· διὰ τοῦτο ἡ μετάνοια ἀπαιτεῖται εἰς πάντας καὶ πάντοτε, καὶ οὐδεὶς ὅρος τελειώσεως τῆς μετανοίας ὑπάρχει· διότι καὶ αὐτῶν τῶν τελείων ἡ τελειότης εἶναι ἀτελής· καὶ διὰ τοῦτο ἡ μετάνοια δὲν περιορίζεται εἰς διορισμένους καιρούς, οὔτε εἰς ὡρισμένας πράξεις ἕως εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου. Ἐνθυμοῦ, ὅτι εἰς πᾶσαν ἡδονὴν ἀκολουθεῖ ἀηδία καὶ πικρότης.

Παραφυλάττου ἐκ τῆς χαρᾶς ἐκείνης, ἥτις δὲν ἐμπεριέχει τὴν αἰτίαν τῆς ἀλλοιώσεως· ἐπειδὴ πᾶν ὅ,τι οἰκονομεῖται ἄνωθεν κρυπτῶς, δὲν δύνασαι νὰ καταλάβῃς, οὔτε νὰ γνωρίσῃς τὸν ὅρον καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀλλοιώσεως αὐτοῦ. Φοβοῦ ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα νομίζεις ὅτι ἔχουσι καλῶς, κἂν εὑρίσκονται ἐντὸς τῆς εὐθείας ὁδοῦ. Ὅστις ἔμαθε νὰ κυβερνᾷ φρονίμως τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, αὐτὸς εἰς ὅλα αὐτοῦ τὰ ἔργα λαμβάνει ἀλλοίωσιν.

Εἰς τὴν ἀνάπαυσιν τῶν μελῶν τοῦ σώματος ἀκολουθεῖ ἔκστασις καὶ ταραχὴ τῶν λογισμῶν· καὶ εἰς τὴν πολλὴν καὶ ἄμετρον ἐργασίαν ἀκολουθεῖ ἀκηδία· καὶ εἰς τὴν ἀκηδίαν πάλιν ἀκολουθεῖ ἔκστασις· ἀλλὰ διαφέρει ἡ πρώτη ἔκστασις τῆς δευτέρας· διότι εἰς μὲν τὴν πρώτην ἔκστασιν ἀκολουθεῖ ὁ πόλεμος τῆς πορνείας, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἡ ἐκ τοῦ ἡσυχαστηρίου φυγὴ καὶ ἡ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετάβασις· ἡ δὲ μετρία καὶ ἐπιμελὴς ἐργασία ὑπάρχει ἀτίμητος· τούτων ἡ μὲν ἐλάττωσις αὐξάνει τὴν ἡδονήν, ἡ δὲ ἀμετρία τὴν ἔκστασιν. Ὑπόμεινον τὴν ἀφροσύνην τῆς φύσεώς σου, ἀδελφέ, ἥτις σὲ νικᾷ· διότι προτίθεσαι νὰ φθάσῃς εἰς ἐκείνην τὴν σοφίαν, ἡ ὁποία ἔχει παντοτεινὸν τῆς ἀρετῆς τὸν στέφανον. Μὴ δειλιάσῃς ἐκ τῆς ταραχῆς τοῦ ἀδαμιαίου σου σώματος, τὸ ὁποῖον ἑτοιμάσθη νὰ φθάσῃ εἰς ἐκείνην τὴν τρυφήν, τῆς ὁποίας ἡ γνῶσις ὑπάρχει ἄγνωστος εἰς τοὺς σαρκικοὺς ἀνθρώπους. Ὅταν ἔλθῃ ὁ οὐράνιος βασιλεὺς τῆς εἰρήνης, μὴ ταραχθῇς ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τῆς ταραχῆς τῆς φύσεως· διότι ἡ κακοπάθεια τοῦ σώματος εἶναι πρόσκαιρος εἰς τὸν μεθ' ἡδονῆς δεχόμενον αὐτήν· ἐπειδὴ τὰ πάθη ὁμοιάζουσι μὲ σκύλους, οἱ ὁποῖοι συνηθίζουσι νὰ συχνάζωσιν εἰς τὰ μακελλεῖα, καὶ διὰ μόνης τῆς φωνῆς ἀποδιώκονται· ἀλλ' ὅταν παραμεληθῶσιν, ὡς λέοντες ἐπέρχονται ἐναντίον σου. Καταφρόνησον τὴν μικρὰν ἐπιθυμίαν, ἵνα μὴ ἐμπέσῃς εἰς τὴν σφοδρότητα τῆς πυρώσεως αὐτῆς· καθότι ἡ πρὸς ὀλίγον διὰ τὰ μικρὰ πράγματα γινομένη ὑπομονή, ἀπομακρύνει τὸν κίνδυνον τῶν μεγάλων πραγμάτων· ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξουσιάσῃ τις τὰ μεγάλα πράγματα, ἐὰν δὲν νικήσῃ πρῶτον τὰ μικρὰ καὶ εὐτελῆ.

Ἐνθυμοῦ τὴν τάξιν, εἰς τὴν ὁποίαν μέλλεις νὰ φθάσῃς, ὦ ἀδελφέ, τῆς ὁποίας ἡ ζωὴ δὲν εἶναι ὡς αὕτη ἡ πρόσκαιρος, ἡ συντριβομένη ὑπὸ τῆς θνητότητος· εἰς ἐκείνην τὴν ζωὴν δὲν ὑπάρχει πύρωσις τῆς συγκράσεως, ἡ ὁποία νὰ προξενῇ διὰ τῆς κολακείας τῆς ἡδονῆς κόπον εἰς τὴν φύσιν. Ὑπόμεινον τὸν κόπον τοῦ ἀγῶνος, εἰς τὸν ὁποῖον εἰσῆλθες πρὸς δοκιμασίαν, ἵνα λάβῃς παρὰ Θεοῦ τὸν στέφανον, καὶ θέλεις εὐφρανθῇ, ὅταν μεταβῇς ἐκ τούτου τοῦ κόσμου εἰς ἐκείνην τὴν αἰώνιον ζωήν. Ἐνθυμοῦ καὶ ἐκείνην τὴν ἀνάπαυσιν, ἡ ὁποία δὲν ἔχει τέλος. Ἐνθυμοῦ καὶ ἐκείνην τὴν ἀπαθεστάτην ζωήν, καὶ τὴν ἀμετακίνητον οἰκονομίαν, καὶ ἐκείνην τὴν αἰχμαλωσίαν, ἥτις σὲ ἀναγκάζει νὰ ἀγαπήσῃς τὸν Θεόν· εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει ἡ δόξα σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν, καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΝΣΤ'.

Περὶ τοῦ ὅτι πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν συνεχώρησεν ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν νὰ ἦναι δεκτικὴ τῶν παθῶν· καὶ περὶ ἀσκητικῆς ἐργασίας.

Τὸ νὰ πίπτῃ τις εἴς τινα ἁμαρτίαν εἶναι δηλωτικὸν τῆς φυσικῆς ἀσθενείας· διότι ὁ Θεὸς πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν συνεχώρησε νὰ ἦναι ἡ ψυχὴ δεκτικὴ τῶν παθῶν· ἐπειδὴ δὲν ἐνέκρινε νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἀνωτέραν τῶν παθῶν πρὸ τῆς δευτέρας παλιγγενεσίας τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν· τὸ δὲ νὰ ἦναι ἡ ψυχὴ δεκτικὴ τῶν παθῶν, τοῦτο ὠφελεῖ εἰς τὴν ἐπίπληξιν τῆς συνειδήσεως· τὸ νὰ διαμένῃ ὅμως δεδουλωμένη εἰς τὰ πάθη, καὶ νὰ ἐνεργῇ αὐτά, εἶναι ἀδιάντροπον καὶ ἀναίσχυντον. Τρεῖς τρόποι ὑπάρχουσι, διὰ τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ δύναται νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν Θεόν, ἢ διὰ θερμοτάτης πίστεως, ἢ διὰ φόβου, ἢ διὰ παιδείας τοῦ Κυρίου· καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ ἄλλως, εἰ μὴ δι' ἑνὸς τῶν τριῶν τούτων τρόπων.

Καθὼς ἐκ τῆς γαστριμαργίας γεννᾶται ἡ ταραχὴ καὶ ἡ σύγχυσις τῶν λογισμῶν, οὕτω καὶ ἐκ τῆς πολυλογίας καὶ ἀταξίας τῶν συντυχιῶν γεννᾶται ἡ ἄγνοια καὶ ὁ παραλογισμός. Ἡ μέριμνα τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ταράττει τὴν ψυχήν, καὶ ἡ τούτων προσπάθεια συγχέει τὸν νοῦν, καὶ ἐκβάλλει αὐτὸν ἐκ τῆς γαλήνης καὶ τῆς ἡσυχίας.

Πρέπει ὁ μοναχός, ὅστις παρέδωκεν ἑαυτὸν εἰς τὴν ἐκδούλευσιν τοῦ Θεοῦ, νὰ ἦναι πάντοτε ἀμέριμνος ἀπὸ πᾶσαν βιωτικὴν φροντίδα, ἵνα, ἐξετάζων ἑαυτὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν, μηδὲν εὕρῃ ἐκ τῶν πραγμάτων τούτου τοῦ κόσμου· διότι ὅταν ἀπαλλάξῃ ἑαυτὸν ἐκ τῶν τοιούτων πραγμάτων, δύναται ἐλευθέρως νὰ μελετᾷ ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Οἱ σωματικοὶ κόποι ἄνευ τῆς καθαρότητος τοῦ νοὸς εἶναι ὡς μήτρα ἄτεκνος καὶ μαστοὶ κατάξηροι· ἐπειδὴ δὲν δύνανται νὰ φέρωσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ· καὶ τὸ μὲν σῶμα κάμνουσι κατάκοπον, δὲν ἠμποροῦσιν ὅμως νὰ ἐκριζώσωσι καὶ τὰ πάθη ἀπὸ τὸν νοῦν, διὰ τοῦτο οὐδένα καρπὸν προξενοῦσι· καθὼς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος σπείρει ἐπὶ τῶν ἀκανθῶν, οὐδὲν δύναται νὰ θερίσῃ, οὕτως ὁ σκοτιζόμενος ὑπὸ τῆς μνησικακίας καὶ φιλοκτημοσύνης, οὐδὲν δύναται νὰ ὠφεληθῇ, ἀλλὰ στενάζει ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ ἐκ τῆς πολλῆς ἀγρυπνίας καὶ τοῦ δεσμοῦ τῶν πραγμάτων· καὶ μαρτυρεῖ τοῦτο ἡ θεία γραφὴ λέγουσα, φωνάζουσιν ὡς λαός τις, ὁ ὁποῖος ἐργάζεται τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου, καὶ ζητοῦσι παρ' ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην καὶ ἀλήθειαν, καὶ θέλουσι νὰ πλησιάσωσι πρὸς ἐμέ, λέγοντες, διατί δὲν ἐπέβλεψας εἰς ἡμᾶς, ὅταν ἐνηστεύσαμεν

καὶ ἐταλαιπωρήθημεν; ἐπειδὴ εἰς τὰς ἡμέρας τῶν νηστειῶν ὑμῶν ἐπράττετε τὰ θελήματα ὑμῶν, ἤγουν τὰς πονηρὰς ἐνθυμήσεις καὶ μνησικακίας ὑμῶν, καὶ προσεφέρετε θυσίας εἰς αὐτὰς ὡς εἰς εἴδωλα, καὶ εἰς τοὺς κακοὺς ὑμῶν λογισμούς, τοὺς ὁποίους θεωρεῖτε ὡς Θεούς, ἐθυσιάσατε τὰ ὑμέτερα σώματα, τὰ ὁποῖα εἶναι τιμιώτερα ἀπὸ πολλὰς ζώων θυσίας, ἐνῷ ἔπρεπε ν' ἀφιερώσητε ταῦτα εἰς ἐμὲ διὰ τῶν καλῶν ὑμῶν ἔργων καὶ τῆς καθαρᾶς συνειδήσεως, λέγει Κύριος.

Εὔκαρπος γῆ εἶναι ἐκείνη, ἥτις εὐφραίνει τὸν γεωργὸν διὰ τῆς ἑκατονταπλασίου καρποφορίας. Εἰς τὴν ψυχήν, ἥτις ἐλαμπρύνθη διὰ τῆς ἐνθυμήσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς παντοτεινῆς ἀγρυπνίας, οἰκοδομεῖ ὁ Κύριος διὰ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς νεφέλην, σκέπουσαν αὐτὴν τὴν ἡμέραν, καὶ φῶς πυρίνου στύλου, φωτίζον αὐτὴν τὴν νύκτα, καὶ ἔσωθεν τῆς νεφέλης λάμπει θεῖον φῶς.

Καθὼς τὸ νέφος σκεπάζει τὸ φῶς τῆς σελήνης, οὕτω καὶ οἱ ἀτμοὶ τῆς κοιλίας διώκουσιν ἐκ τῆς ψυχῆς τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ· καὶ καθὼς ἐξάπτεται ἡ φλὸξ τοῦ πυρὸς εἰς τὰ ξηρὰ ξύλα, οὕτω καὶ ὁ χορτασμὸς τῆς κοιλίας ἐξάπτει τὴν φλόγα τῆς πορνείας εἰς τὸ σῶμα· καὶ καθὼς ἡ προσθήκη τῆς ὕλης αὐξάνει τὴν φλόγα τοῦ πυρός, οὕτω καὶ αἱ πολυποίκιλαι τροφαὶ αὐξάνουσι τὴν κίνησιν τοῦ σώματος. Εἰς φιλήδονον σῶμα ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ δὲν ἐνοικεῖ· ὁ δὲ ἀγαπῶν τὸ ἑαυτοῦ σῶμα δὲν θέλει ἐπιτύχει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Καθὼς μετὰ πόνων γεννᾷ ἡ μήτηρ τὸν εὐχάριστον καρπὸν τῆς ἑαυτῆς κοιλίας, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ πόνου τοῦ λαιμοῦ γεννᾶται εἰς τὴν ψυχὴν ὡς εὐχάριστος καρπὸς ἡ γνῶσις τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' εἰς τοὺς ὀκνηροὺς καὶ φιληδόνους γεννᾶται καρπὸς αἰσχύνης. Καθὼς ὁ πατὴρ ἐπιμελεῖται τὸ ἑαυτοῦ τέκνον, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἐπιμελεῖται τὸ σῶμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κακοπαθεῖ διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, καὶ εὑρίσκεται πάντοτε πλησίον αὐτοῦ. Ἡ σοφῶς καὶ φρονίμως γινομένη ἐργασία ὑπάρχει ἀτίμητος.

Ξένος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις κατὰ διάνοιαν εὑρίσκεται ἔξω τῶν βιωτικῶν πραγμάτων. Πενθικὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις διέρχεται πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ζωὴν ἐν πείνῃ καὶ δίψῃ διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Μοναχὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις κάθηται μακρὰν τοῦ κόσμου, καὶ δέεται τοῦ Θεοῦ πάντοτε, ὅπως ἐπιτύχῃ τὰ μέλλοντα ἀγαθά. Πλοῦτος τοῦ μοναχοῦ εἶναι ἡ παρηγορία, ἡ ὁποία γεννᾶται ἐκ τοῦ πένθους, καὶ ἡ χαρά, ἥτις γεννᾶται ἐκ τῆς πίστεως, καὶ λάμπει εἰς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ. Ἐλεήμων εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἄνευ τινὸς διακρίσεως ἐλεεῖ πάντας ἐπίσης. Παρθένος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον ἐφύλαξε τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀμόλυντον, ἀλλὰ καί, ὅταν κατ' ἰδίαν ἴδῃ κανὲν τῶν μελῶν αὐτοῦ γυμνόν, ἐντρέπεται ἑαυτόν. Ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν σωφροσύνην, ἀποδίωξον διὰ τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς διαρ-

κοῦς προσευχῆς τοὺς αἰσχροὺς λογισμούς, καὶ καθοπλίσθητι ἐναντίον τῶν αἰτίων, τὰ ὁποῖα κινοῦσι καὶ ἐρεθίζουσι τὴν φύσιν· διότι ἄνευ τούτων τῶν μέσων ἀδύνατον νὰ ἴδῃς καθαρότητα εἰς τὴν ψυχήν σου. Ἐὰν ἐπιθυμῇς ν' ἀποκτήσῃς τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης, συνήθιζε πρῶτον νὰ καταφρονῇς πάντα τὰ παρόντα πράγματα, ἵνα μὴ ἑλκυσθῇ ὁ νοῦς σου ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἐξέλθῃ τῶν ἑαυτοῦ ὁρίων· ἐπειδὴ ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ τελειότης τῆς ἐλεημοσύνης φαίνεται εἰς τὴν ὑπομονὴν ἐκείνου, ὅστις προτιμᾷ ν' ἀδικῆται. Ἡ τελειότης τῆς ταπεινώσεως συνίσταται εἰς τὸ νὰ ὑπομένῃ τις μετὰ χαρᾶς τὰς ψευδεῖς κατηγορίας. Ἐὰν ἀληθῶς ὑπάρχῃς ἐλεήμων, ὅταν ἀδίκως ἀφαιρῶσι τὰ πράγματά σου, μὴ λυπηθῇς ποσῶς, μηδὲ διηγοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν ζημίαν σου, ἀλλὰ μᾶλλον ἂς καταποθῇ ὑπὸ τῆς ἐλεημοσύνης σου ἡ ἀδίκως γινομένη σοι ζημία, καθὼς ἡ δριμύτης τοῦ οἴνου καταπίνεται ὑπὸ τοῦ πολλοῦ ὕδατος· καὶ δεῖξον τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης σου διὰ τῶν πρὸς τοὺς ἀδικοῦντάς σε εὐεργεσιῶν, καθὼς ἔπραξεν ὁ μακάριος Ἐλισσαῖος εἰς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι ἤθελον νὰ αἰχμαλωτίσωσιν αὐτόν· διότι ὅταν προσευχήθη καὶ ἐτύφλωσεν αὐτοὺς διὰ τῆς ὁμίχλης, ἀπέδειξε τὴν ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσαν θείαν δύναμιν· ὅταν δὲ πάλιν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς φαγητὸν καὶ ποτόν, ἀπέδειξε τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης, τὴν ὁποίαν εἶχεν.

Ὁ ἀληθὴς ταπεινόφρων δὲν ταράσσεται, ὅταν ἀδικῆται, οὔτε ἀπολογεῖται διὰ τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον ἠδικήθη, ἀλλὰ δέχεται ὡς ἀληθεῖς τὰς ψευδεῖς συκοφαντίας, καὶ δὲν φροντίζει νὰ καταπείσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ἐσυκοφαντήθη, ἀλλὰ ζητεῖ συγχώρησιν. Τινὲς ταπεινόφρονες ἑκουσίως ὠνόμασαν ἑαυτοὺς ἀκολάστους, χωρὶς νὰ ἦναι τοιοῦτοι· ἄλλοι δὲ πάλιν ὑπέμειναν τὸ ὄνομα τῆς μοιχείας, ὄντες μακρὰν τοῦ τοιούτου ἔργου, καὶ ἐθεάτριζον ἑαυτοὺς μετὰ δακρύων διὰ τὴν ἐπικαρπίαν τῆς ἁμαρτίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἔπραξαν, καὶ ἐζήτουν μετὰ κλαυθμοῦ παρὰ τῶν ἀδικησάντων συγχώρησιν τῆς ἀνομίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἐγνώρισαν, ἐνῷ ἦσαν ἐστεφανωμένοι κατὰ τὴν ψυχὴν διὰ τοῦ στεφάνου τῆς καθαρότητος καὶ ἁγιωσύνης· καὶ ἄλλοι, ἵνα μὴ δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν ἐνάρετον αὐτῶν κατάστασιν, τὴν ὁποίαν εἶχον κεκρυμμένην, προσεποιοῦντο, ὅτι ἦσαν παράφρονες, ἐνῷ πραγματικῶς ὑπῆρχον ἠρτυμένοι τῷ θείῳ ἅλατι, καὶ σταθεροὶ διὰ τῆς ἀταραξίας, ὥστε διὰ τὴν ἄκραν αὐτῶν τελειότητα ἠξιώθησαν νὰ ἔχωσι τοὺς ἁγίους ἀγγέλους κήρυκας τῶν ἀνδραγαθημάτων αὐτῶν.

Καὶ σὺ μὲν νομίζεις, ὅτι ἔχεις ταπείνωσιν, ἄλλοι ὅμως κατηγόρουν ἑαυτούς, καὶ σὺ οὔτε ὑποφέρεις νὰ κατηγορηθῇς παρ' ἄλλων, καὶ ὅμως στοχάζεσαι ἑαυτὸν ταπεινόφρονα. Ἐὰν πραγματικῶς ὑπάρχῃς ταπεινόφρων, δοκίμασον σεαυτὸν εἰς τὰς παρὰ τῶν ἄλλων

γινομένας σοι ἀδικίας, καὶ παρατήρησον, ἐὰν δὲν ταράττησαι ἀδικούμενος.

Πολλὰς μονὰς τοῦ οὐρανίου πατρὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν ὀνομάζει τὰ μέτρα τῆς διανοίας ἐκείνων, οἵτινες κατοικοῦσιν εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον τῆς ἀναπαύσεως, ἤγουν τὰς διακρίσεις καὶ διαφορὰς τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐντρυφῶσι διὰ τῆς διανοίας· ἐπειδὴ δὲν ὠνόμασε πολλὰς μονὰς τὴν διαφορὰν τῶν τόπων, ἀλλὰ τὴν τάξιν τῶν χαρισμάτων· καὶ ἐντρυφῶσιν οὕτω, καθὼς κατατρυφᾷ ἕκαστος τὸν αἰσθητὸν ἥλιον ἀναλόγως τῆς καθαρότητος τῆς ὀπτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ ἀντιλήψεως· καὶ καθὼς φέγγει εἷς λύχνος ἐντὸς μιᾶς οἰκίας, ἀλλ' ἡ λάμψις αὐτοῦ ὑπάρχει διάφορος εἰς ἕκαστον, χωρὶς νὰ διαμοιράζηται τὸ φῶς εἰς πολλὰς λάμψεις· οὕτω καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα ὅλοι οἱ δίκαιοι κατοικοῦσιν εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον ἀδιαιρέτως, καὶ ἕκαστος φωτίζεται ἀπὸ ἕνα νοητὸν ἥλιον κατὰ τὸ μέτρον αὐτοῦ, καὶ ἀπολαμβάνει κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ τὴν χάριν καὶ τὴν εὐφροσύνην ὡς ἀπὸ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀέρα, καὶ τόπον, καὶ καθέδραν, καὶ θεωρίαν καὶ σχῆμα, ἀλλὰ δὲν βλέπει τις τὰ μέτρα τοῦ ἄλλου, οὔτε τοῦ ἀνωτέρου, οὔτε τοῦ κατωτέρου αὐτοῦ, ἵνα μή, βλέπων τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ φίλου του, καὶ τὸ ἑαυτοῦ ὑστέρημα, λυπηθῇ· μὴ γένοιτο νὰ ὑπάρχῃ ἐκεῖ τοῦτο, ὅπου οὐκ ἔστι λύπη καὶ στεναγμός, ἀλλ' ἕκαστος κατὰ τὴν ὁποίαν ἔλαβε χάριν, κατὰ τὸ μέτρον αὐτοῦ, εὐφραίνεται ἔσωθεν αὐτοῦ· μία δὲ εἶναι ἡ θεωρία ἡ ἔξωθεν τῶν ὅλων, καὶ μία ἡ χαρά· καὶ ἐκτὸς τῶν δύο τούτων τάξεων δὲν ὑπάρχει ἄλλη μεσολαβοῦσα τάξις· καὶ μίαν μὲν τάξιν λέγω τὴν ἄνω, καὶ ἄλλην τὴν κάτω, ἤγουν τὴν οὐράνιον βασιλείαν, καὶ τὴν γέενναν· μεταξὺ δὲ τῶν δύο τούτων τάξεων ὑπάρχει ἡ ποικιλία τῆς διαφορᾶς τῶν ἀνταμοιβῶν.

Ἐὰν λοιπὸν τοῦτο ἦναι ἀληθές, ὡς καὶ εἶναι, τίς ἄλλος ὑπάρχει ἀφρονέστερος καὶ ἀνοητότερος ἐκείνου, ὅστις λέγει, ὅτι μοὶ εἶναι ἀρκετὸν ν' ἀποφύγω τὴν γέενναν, καὶ δὲν μοὶ μέλλει τοῦ νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; διότι τὸ ν' ἀποφύγῃ τις τὴν γέενναν, εἶναι τὸ αὐτὸ τὸ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ τὸ νὰ ἐκπέσῃ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν γέενναν· ἐπειδὴ ἡ θεία γραφὴ δὲν ἐδίδαξεν εἰς ἡμᾶς τρεῖς τόπους, ἀλλὰ τί λέγει; ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς θεϊκῆς αὐτοῦ δόξης, καὶ στήσῃ τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ ἀριστερῶν· καὶ δὲν ἀνέφερε τρία τάγματα, ἀλλὰ δύο, ἓν ἐκ δεξιῶν, καὶ ἓν ἐξ ἀριστερῶν· ἐπομένως προσδιώρισε καὶ τὰ ὅρια τῶν διαφόρων κατοικιῶν αὐτῶν, εἰποῦσα, ὅτι οἱ μὲν ἁμαρτωλοὶ θέλουσιν εἰσέλθῃ εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον θέλουσι λάμψει ὡς ὁ ἥλιος· καὶ πάλιν λέγει, θέλουσιν ἔλθῃ ἀπ' ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, καὶ θέλουσιν ἀνακλιθῇ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραὰμ ἐν τῇ

βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας θέλουσιν ἀποδιωχθῇ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ὅπου εἶναι ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει φοβερώτερον παντὸς πυρός.

Ἆρά γε δὲν ἐννόησας ἐκ τούτων, ὅτι ἡ ἐναντία μερὶς τῆς ἄνω τάξεως εἶναι ἡ γέεννα, ἥτις βασανίζει τοὺς ἁμαρτωλούς; Καλὸν μὲν εἶναι τὸ νὰ διδάξῃ τις τοὺς ἀνθρώπους τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ μεταφέρῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὸ κακὸν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς θείας προνοίας, καὶ ἀπὸ τὴν πλάνην εἰς τὴν θείαν ἐπίγνωσιν· διότι αὐτὸς εἶναι ὁ τρόπος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ ὑπάρχει πολλὰ ὑψηλὸς καὶ ψυχοσωτήριος· ἐὰν ὅμως ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνηται ἑαυτόν, ὅτι ἀσθενεῖ εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων, καὶ ὅτι ταράττεται ἡ ἡσυχία αὐτοῦ, καὶ σκοτίζεται ἡ γνῶσις αὐτοῦ· διότι ἡ διάνοια αὐτοῦ χρειάζεται εἰσέτι προφύλαξιν καὶ ὑποταγὴν τῶν αἰσθήσεων, καὶ ὅτι διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἄλλων χάνει τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ ὑγείαν, καὶ ἐξέρχεται ἐκ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἰδίας αὐτοῦ θελήσεως, εἰς τὴν ταραχὴν τοῦ νοός, ὁ τοιοῦτος ἂς ἐνθυμηθῇ τὸ ἀποστολικὸν ρητόν, τὸ λέγον, ὅτι ἡ στερεὰ τροφὴ ἁρμόζει εἰς τοὺς τελείους, καὶ ἂς ἀπέχῃ τοῦ νὰ διδάσκῃ ἄλλους, ἵνα μὴ ἀκούσῃ παρὰ τοῦ ἰδίου ἀποστόλου τό, ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν· καὶ ἂς κατακρίνῃ ἑαυτόν, καὶ ἂς φυλάττῃ τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ ὑγείαν· καὶ ἀντὶ τῶν αἰσθητῶν λόγων τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἂς διδάσκῃ τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς ἐναρέτου αὐτοῦ πολιτείας καὶ τῶν καλῶν ἔργων· καὶ ὅταν αἰσθανθῇ τὴν τελείαν ὑγείαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, τότε ἂς διδάσκῃ καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ ἂς ὠφελῇ αὐτοὺς μᾶλλον διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀρετῆς· ἀλλά, νομίζω, ὅταν εὑρίσκηται μακρὰν τῶν ἀνθρώπων, περισσότερον δύναται νὰ εὐεργετήσῃ αὐτοὺς διὰ τοῦ ζήλου τῶν καλῶν ἔργων, παρ' ὅταν ὑπάρχῃ πλησίον, καὶ διδάσκῃ αὐτοὺς διὰ τοῦ λόγου, ὁπότε καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἴσως ὑπάρχει ἀσθενὴς κατὰ τὴν ψυχήν, καὶ χρειάζεται περισσοτέραν ἰατρείαν· καθότι ὅταν ὁ τυφλὸς ὁδηγῇ τυφλόν, καὶ οἱ δύο θέλουσιν ἐμπέσει εἰς λάκκον· ἐπειδὴ ἡ στερεὰ τροφὴ ἁρμόζει εἰς τοὺς ὑγιεῖς, οἵτινες ἔχουσι γεγυμνασμένα τὰ ἑαυτῶν αἰσθητήρια εἰς τὰς προσβολὰς πάντων τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, χωρὶς νὰ προσβληθῇ ἡ καρδία αὐτῶν, ἢ νὰ βλαφθῇ διὰ τὴν γυμνασίαν τῆς τελειότητος.

Ὅταν θελήσῃ ὁ διάβολος νὰ μολύνῃ τὸν νοῦν τῶν τοιούτων ἀσθενῶν διὰ τῆς ἐνθυμήσεως τῆς πορνείας, πρῶτον δοκιμάζει τὴν ἐν ἡσυχίᾳ ὑπομονὴν αὐτῶν διὰ τῆς κενοδοξίας· ἀλλ' ἡ ἀρχὴ τούτου τοῦ λογισμοῦ δὲν φαίνεται νὰ ἦναι πάθος. Οὕτω συνηθίζει νὰ πράττῃ εἰς τοὺς παραφυλάττοντας τὸν νοῦν αὐτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν δύναται ταχέως νὰ ἐμβάλῃ ἄτοπον ἐνθύμησιν· ὅταν ὅμως ἐκβάλῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὸν πύργον τῆς προφυλάξεως, καὶ σπείρῃ εἰς αὐτοὺς τὸν λογισμὸν τῆς πορνείας, τότε συναπαντᾷ αὐτοὺς διὰ τῆς ὕλης τῆς

πορνείας, καὶ μεταφέρει τὸν νοῦν αὐτῶν εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα τῆς ἀκολασίας. Καὶ πρῶτον μὲν ταράσσεται ἐκ τῆς αἰφνιδίου προσβολῆς τῶν τοιούτων αἰσχρῶν πραγμάτων ἡ προτέρα σωφροσύνη τῶν λογισμῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων πραγμάτων τὴν θεωρίαν ὑπῆρχε μακράν, ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὴν ἡσυχίαν· ἐπειδὴ καὶ ἐὰν δὲν μολυνθῇ παντελῶς, ἀλλ' ὅμως καταβιβάζεται ἐκ τῆς προτέρας αὐτοῦ ἀξίας· ἐὰν ὅμως στραφῶσιν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ προλάβωσι νὰ νικήσωσι τὴν πρώτην προσβολὴν τῶν τοιούτων λογισμῶν, ἥτις ὑπῆρξεν αἰτία τῆς ἀπαγωγῆς τῆς ἀτόπου θεωρίας, τότε σὺν Θεῷ δύνανται νὰ νικήσωσιν εὐκόλως τὸ πάθος τῆς πορνείας.

Κάλλιον εἶναι νὰ καταβάλῃ τις τὰ πάθη διὰ τῆς ἐνθυμήσεως τῶν ἀρετῶν, παρὰ διὰ τῆς ἐνστάσεως πρὸς αὐτά· ἐπειδὴ ὅταν διεγερθῶσι τὰ πάθη, καὶ κινηθῶσι πρὸς πόλεμον, τότε ἐντυποῦσι σχήματα καὶ εἴδωλα εἰς τὸν νοῦν· καθότι ὁ πόλεμος οὗτος τῶν παθῶν ἔχει πολλὴν καὶ μεγάλην δύναμιν κατὰ τοῦ νοός, καθόσον ταράττει καὶ θορυβεῖ τὰς ἐνθυμήσεις· ἀλλ' ὅταν κατὰ τὸν πρῶτον ὅρον τῆς ἐνθυμήσεως τῶν ἀρετῶν νικήσῃ τις αὐτά, τότε οὔτε ἴχνος παθῶν φαίνεται πλέον εἰς τὸν νοῦν.

Ὁ σωματικὸς κόπος καὶ ἡ μελέτη τῶν θείων γραφῶν φυλάττουσι τὴν καθαρότητα τοῦ νοός· καὶ τὸν μὲν κόπον στερεοῖ ἡ ἐλπὶς καὶ ὁ φόβος, τὴν δὲ ἐλπίδα καὶ τὸν φόβον συνιστᾷ εἰς τὴν διάνοιαν ὁ μακρυσμὸς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ἀδιάκοπος προσευχή. Ἕως ὅτου νὰ λάβῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, χρειάζεται νὰ ἀναγινώσκῃ τὰς θείας γραφάς, ἵνα ἐντυπωθῇ εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ ἡ ἐνθύμησις τῶν καλῶν, καὶ ἐκ τῆς ἀδιαλείπτου ἀναγνώσεως ἀνανεωθῇ εἰς αὐτὸν ἡ πρὸς τὸ καλὸν κίνησις, καὶ φυλάξῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς λεπτότητος τῆς ἁμαρτίας· ἐπειδὴ εἰσέτι δὲν ἀπέκτησε τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἥτις ἀπομακρύνει τὴν πλάνην, ἡ ὁποία αἰχμαλωτίζει τὰς ψυχωφελεῖς ἐνθυμήσεις καὶ πλησιάζει διὰ τῆς ψυχρότητος τῆς προερχομένης ἐκ τοῦ διασκορπισμοῦ τοῦ νοός· ὅταν ὅμως ἡ δύναμις τοῦ ἁγίου Πνεύματος κυριεύσῃ τὴν ψυχήν, τότε ἀντὶ τοῦ νόμου τῶν θείων γραφῶν ριζοῦνται εἰς τὴν καρδίαν αἱ ἐντολαὶ τοῦ πνεύματος, καὶ δὲν ἀπαιτεῖται πλέον ἡ βοήθεια τῆς αἰσθητῆς ὕλης τῶν θείων γραφῶν· ἐπειδὴ εἰς τὴν μάθησιν τῶν θείων γραφῶν, ἕπεται ἡ πλάνη καὶ ἡ λήθη· ὅταν ὅμως ἡ διδασκαλία ὑπάρχῃ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τότε ἡ ἐνθύμησις φυλάττεται ἀβλαβής.

Ὑπάρχουσι καλοὶ λογισμοί, καὶ θελήματα καλά· καὶ ὑπάρχουσι κακοὶ λογισμοί, καὶ καρδία κακὴ καὶ πονηρά· ἡ πρώτη τάξις εἶναι κίνησις, ἥτις διέρχεται διὰ τοῦ νοός, καθὼς ὁ εἰς τὴν θάλασσαν διεγειρόμενος ἄνεμος, ὅστις ὑψώνει τὰ κύματα· ἡ δὲ δευτέρα τάξις εἶναι κυρίως ἡ κρηπὶς καὶ τὸ θεμέλιον, καὶ κατὰ τὸν ὅρον τοῦ θεμελίου καὶ τῆς κρηπῖδος γίνεται καὶ ἡ ἀνταπόδοσις τῶν καλῶν

καὶ τῶν κακῶν ἔργων, καὶ ὄχι κατὰ τὴν κίνησιν τῶν λογισμῶν. Ἡ ψυχὴ ἐκ τῆς κινήσεως τῶν τρεπτῶν λογισμῶν δὲν μένει ἀτάραχος, καὶ ἐὰν ὑποθέσῃς, ὅτι ὑπάρχει ἀμοιβὴ εἰς ἑκάστην τούτων τῶν κινήσεων τῶν τρεπτῶν λογισμῶν, ἥτις δὲν ἔχει θεμέλιον κάτω εἰς τὴν καρδίαν, τότε λοιπὸν σὺ δύνασαι μυριάκις τῆς ἡμέρας νὰ μεταβάλῃς τὰ καλά, ἢ τὰ κακά σου ἔργα.

Ὁ νοῦς, ὅστις πρὸ ὀλίγου ἀπηλλάγη διὰ τῆς μετανοίας ἐκ τῆς ταραχῆς τῶν παθῶν, εἶναι ὡς πουλίον χωρὶς πτερά, καὶ ἀγωνίζεται μὲν ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς νὰ πετάξῃ καὶ νὰ ὑψωθῇ ἐκ τῶν γηΐνων πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος, πίπτει εἰσέτι ἐπὶ πρόσωπον κάτω εἰς τὴν γῆν, περιορίζει ὅμως τὰς ἐνθυμήσεις αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, εἰς τὸν φόβον, καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ φροντίδα τῶν διαφόρων ἀρετῶν· ἐπειδὴ ἐκτὸς τούτων δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ ἄλλο τι· καὶ αὐτὰ εἰς μερικὸν καιρὸν φυλάττουσιν ἀμόλυντον τὸν νοῦν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπέρχονται πάλιν αἱ ἐνθυμήσεις τῶν παθῶν, καὶ ταράττουσι καὶ μολύνουσι τὴν καρδίαν· ἐπειδὴ εἰσέτι δὲν ᾐσθάνθη τὸν ἥσυχον ἀέρα τῆς ἐλευθερίας, πρὸς τὸν ὁποῖον διὰ τῆς λήθης τῶν γηΐνων πραγμάτων, μετ' ὀλίγον χρόνον συνάγει τὸν νοῦν· διότι ἀκόμη σωματικὰς ἔχει τὰς πτέρυγας, ἤγουν τὰς πρακτικὰς ἀρετάς, αἵτινες ἐκτελοῦνται φανερῶς, ἀλλὰ τὰς ἀρετὰς τῆς θεωρίας δὲν ἠξιώθη εἰσέτι νὰ γνωρίσῃ, οὔτε ᾐσθάνθη αὐτάς, αἵτινες εἶναι πτέρυγες τοῦ νοός, διὰ τῶν ὁποίων ὑψοῦταί τις ἐκ τῶν γηΐνων πραγμάτων, καὶ πλησιάζει εἰς τὰ οὐράνια.

Ἐν ὅσῳ τις ὑπηρετεῖ τὸν Κύριον διὰ τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, οἱ τούτων τῶν πραγμάτων τύποι χαράσσονται εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ, καὶ διὰ σωματικῶν σχημάτων φαντάζεται τὰ θεῖα· ὅταν ὅμως λάβῃ αἴσθησιν τῶν αἰτίων τῶν πραγμάτων, τότε κατὰ τὸ μέτρον τῆς αἰσθήσεως αὐτοῦ ὑψοῦται ὁ νοῦς βαθμηδὸν ἐκ τῶν σχημάτων τῶν πραγμάτων.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ κυρίου εἰσὶν ἐπὶ τοὺς ταπεινοὺς κατὰ τὴν καρδίαν, καὶ τὰ ὦτα αὐτοῦ εἰς τὴν δέησιν αὐτῶν. Ἡ προσευχὴ τοῦ ταπεινόφρονος, μόλις ἐξερχομένη ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, εἰσέρχεται εἰς τὰ ὦτα τοῦ κυρίου. Διὰ τῶν καλῶν ἔργων τῆς ταπεινοφροσύνης βόησον ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς σου πρὸς κύριον, καὶ εἰπέ· Κύριε ὁ Θεός μου, σὺ θέλεις φωτίσει τὸ σκότος μου.

Ὅταν ἡ ψυχή σου πλησιάζῃ νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ περικαλύπτοντος αὐτὴν σκότους, ἔστω σοι ὡς σημεῖον τὸ ἑξῆς· καίεται ἡ καρδία σου, καὶ θερμαίνεται ὡς τὸ πῦρ νύκτα καὶ ἡμέραν, ὥστε λογίζεσαι ὅλον τὸν κόσμον ὡς σκύβαλα καὶ σποδόν, καὶ οὔτε φαγητὸν ἐπιθυμεῖς ἐκ τῆς γλυκύτητος τῶν νέων καυστικῶν λογισμῶν, οἵτινες ἀκαταπαύστως κινοῦνται εἰς τὴν ψυχήν σου· αἴφνης δὲ σοὶ δίδεται καὶ τὸ χάρισμα τῶν δακρύων, τὰ ὁποῖα τρέχουσιν ὡς ποταμοὶ χωρὶς βίαν· ἀλ-

λὰ καὶ αὐτά σου τὰ ἔργα συνοδεύονται μετὰ δακρύων· διότι εἴτε ἀναγινώσκεις, εἴτε προσεύχεσαι, εἴτε μελετᾷς, εἴτε τρώγεις, εἴτε πίνεις, καὶ ἐν γένει εἰς πᾶσαν περίστασιν δὲν ἐκλείπουσι τὰ δάκρυά σου. Ὅταν λοιπὸν ἴδῃς ταῦτα τὰ σημεῖα εἰς τὴν ψυχήν σου, γενοῦ εὔθαρσος· διότι ἐπέρασας τὴν θάλασσαν τῶν παθῶν, καὶ αὔξησον τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, καὶ πρόσεχε καλῶς, ὅπως αὐξήσῃ καθ' ἡμέραν εἰς σὲ καὶ ἡ χάρις. Ἕως ὅτου δὲν φθάσεις εἰς ταῦτα τὰ σημεῖα, γνώριζε, ὅτι δὲν ἐτελείωσας εἰσέτι τὴν ὁδόν, ὥστε νὰ φθάσῃς εἰς τὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν δὲ μετὰ τὴν εὕρεσιν καὶ λῆψιν τοῦ χαρίσματος τῶν δακρύων, παύσωσι ταῦτα, καὶ ἡ θέρμη σου ψυχρανθῇ, ἄνευ μεταβολῆς ἄλλου πράγματος, ἤγουν σωματικῆς ἀσθενείας, ἀλοίμονον εἰς σέ, ὁποῖον πρᾶγμα ἀπώλεσας· καὶ τοῦτο συνέβη εἰς σέ, ἢ ἀπὸ ὑψηλοφροσύνην, ἢ ἀπὸ ἀμέλειαν, ἢ καὶ ἀπὸ χαύνωσιν. Τί δὲ ἀκολουθεῖ μετὰ τὴν λῆψιν τῶν δακρύων, καὶ τί θέλει σοὶ ἀπαντήσει μετὰ ταῦτα, εἰς ἕτερον τόπον θέλομεν γράψει περὶ τούτου, εἰς τὰ περὶ θείας προνοίας κεφάλαια, καθὼς ἐφωτίσθημεν ἀπὸ τὰς θείας γραφὰς καὶ ἐκ τῶν ἁγίων πατέρων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐνεπιστεύθησαν τὰ τοιαῦτα μυστήρια.

Ἐὰν δὲν ἔχῃς καλὰ ἔργα, μὴ ὁμιλῇς περὶ ἀρετῶν. Τίμιαι ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ὑπάρχουσιν αἱ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτὸν γινόμεναι θλίψεις, καὶ τιμιώτεραί εἰσιν ὑπὲρ πᾶσαν εὐχὴν καὶ θυσίαν, καὶ ἡ ὀσμὴ τοῦ ἱδρῶτος αὐτῶν ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα. Πᾶσα ἀρετή, ἥτις γίνεται ἄνευ σωματικοῦ κόπου, λογίζεται ὡς ἄψυχον ἔκτρωμα. Ἡ προσφορὰ τῶν δικαίων εἶναι τὰ δάκρυα τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐν ἀγρυπνίαις στεναγμοὶ αὐτῶν εἶναι θυσία δεκτὴ παρὰ τῷ Θεῷ. Οἱ δίκαιοι θέλουσι φωνάζει πρὸς Κύριον, στενοχωρούμενοι ὑπὸ τοῦ βάρους τοῦ σώματος, καὶ θέλουσι πέμψει πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ πόνου καρδίας τὰς παρακλήσεις αὐτῶν, καὶ εἰς τὴν κραυγὴν τῆς δεήσεως αὐτῶν θέλουσι προφθάσει τὰ ἅγια τάγματα, ἵνα δώσωσιν εἰς αὐτοὺς θάρρος καὶ παρηγορίαν διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἐλπίδος· ἐπειδὴ οἱ ἄγγελοι εἶναι κοινωνοὶ τῶν παθημάτων καὶ τῶν θλίψεων τῶν ἁγίων διὰ τοῦ πρὸς αὐτοὺς πλησιασμοῦ.

Ἡ καλὴ ἐργασία καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη κάμνουσι τὸν ἄνθρωπον Θεὸν ἐπὶ τῆς γῆς· ἡ δὲ πίστις καὶ ἡ ἐλεημοσύνη φέρουσιν αὐτὸν ταχέως εἰς τὴν καθαρότητα. Ἡ θέρμη καὶ ἡ συντριβὴ τῆς καρδίας δὲν δύνανται νὰ ἦναι ὁμοῦ εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ψυχήν, καθὼς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ τις μεθυσμένος, καὶ νὰ ἐξουσιάζῃ συγχρόνως καὶ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ λογισμούς· καθότι ὅταν δοθῇ ἡ θέρμη εἰς τὴν ψυχήν, τότε τὸ πένθος ἀφαιρεῖται ἐκ τῆς καρδίας. Ὁ μὲν οἶνος φέρει ἱλαρότητα εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἡ δὲ θέρμη δίδεται πρὸς εὐφροσύνην τῆς ψυχῆς. Ὁ μὲν οἶνος θερμαίνει τὸ σῶμα, ὁ δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ τὴν διάνοιαν. Ὅσοι καίονται ὑπὸ τῆς θέρμης τοῦ θείου λόγου, ἁρπάζονται

πρὸς τὸν μέλλοντα αἰῶνα· ἐπειδὴ καθὼς οἱ μεθυσμένοι φαντάζονται διὰ τῆς μελέτης τῆς ἐλπίδος, καὶ προσηλώνουσι τὴν διάνοιαν αὐτῶν εἴδωλά τινα καὶ σχήματα παρηλαγμένα, οὕτω καὶ ὅσοι μεθύσκουσι καὶ θερμαίνονται διὰ τῆς ἐλπίδος, δὲν αἰσθάνονται θλίψιν, οὔτε κοσμικόν τι. Ταῦτα καὶ ἄλλα παρόμοια συμβαίνουσι μετὰ τὴν ἐπίμονον ἐργασίαν εἰς τοὺς ἁπλουστέρους κατὰ τὴν καρδίαν, καὶ θερμοτέρους διὰ τῆς ἐλπίδος, καὶ εἰς τοὺς περιπατοῦντας τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν ἀρετῶν. Συμβαίνουσι δὲ ταῦτα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ τῆς ἀρετῆς διὰ τῆς πίστεως τῆς ψυχῆς· διότι ὅσα θέλει ὁ Κύριος ποιεῖ.

Μακάριοι, ὅσοι ἐγκαρδίως ἀπεφάσισαν νὰ πλεύσωσι μεθ' ἁπλότητος καὶ ἀνεξετάστου τρόπου τὴν θάλασσαν τῶν θλίψεων διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν ἐστράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω· οἱ τοιοῦτοι ταχέως φθάνουσιν εἰς τὸν λιμένα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ἀναπαύονται εἰς τὰς κατοικίας ἐκείνων, οἵτινες ἐκοπίασαν καλῶς, καὶ παρηγοροῦνται ἐκ τῆς ταλαιπωρίας αὐτῶν, καὶ ἀγάλλονται ἤδη εἰς τὴν εὐφροσύνην τῆς ἑαυτῶν ἐλπίδος. Ὅσοι διὰ τῆς ἐλπίδος τρέχουσι τὴν τραχεῖαν ὁδόν, δὲν ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰ ὀπίσω, οὔτε σκέπτονται καὶ ἐξετάζουσι περὶ τούτου, ἀλλ' ὅταν περάσωσιν αὐτήν, τότε συλλογίζονται τὴν δυσκολίαν, καὶ προσφέρουσιν εὐχαριστίαν εἰς τὸν Θεόν, ὅτι ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς στενωπούς, καὶ τοὺς κρημνούς, καὶ ἀπὸ τὴν τοιαύτην τραχύτητα, χωρὶς αὐτοὶ νὰ γνωρίζωσιν. Ὅσοι ὅμως διαλογίζονται πολλοὺς διαλογισμούς, καὶ θέλουσι νὰ ἦναι καθ' ὅλα σοφοί, καὶ παραδιδοῦσιν ἑαυτοὺς εἰς τὰς ἀναβολάς, καὶ εἰς τὴν δειλίαν καὶ τὸν φόβον τῶν λογισμῶν, καὶ προετοιμάζονται πάντοτε, καὶ θέλουσι νὰ προβλέπωσι τὰς βλαπτικὰς αἰτίας, οἱ τοιοῦτοι εὑρίσκονται καθήμενοι διὰ πάντα εἰς τὰς θύρας τῶν ἑαυτῶν οἰκιῶν.

Ὅταν ὁ ὀκνηρὸς ἀποσταλῇ εἰς μέρος, θέλει εἰπῇ, λέων ὑπάρχει εἰς τὴν ὁδόν, καὶ φονεῖς εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ ὡς οἱ κατάσκοποι εἶπον, εἴδομεν ἐκεῖ υἱοὺς γιγάντων, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἡμεῖς εἴμεθα ὡς αἱ ἀκρίδες. Οὗτοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου αὐτῶν εὑρίσκονται καθ' ὁδόν, καὶ οἱ ὁποῖοι πάντοτε θέλουσι νὰ ἦναι σοφοί, νὰ βάλλωσιν ὅμως ἀρχὴν παντελῶς δὲν θέλουσιν· ὁ ἰδιώτης ὅμως κατατολμῶν, διαπερᾶται κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ θέρμην, μὴ φροντίζων παντελῶς περὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ, μήτε διαλογιζόμενος καθ' ἑαυτόν, ἐὰν καρπωθῇ τι ἐκ τῶν πραγματειῶν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ἢ ὄχι. Πρόσεχε, ἵνα μὴ ἡ πολλὴ σοφία σοὶ γίνῃ πρόσκομμα εἰς τὴν ψυχήν, καὶ στηθῇ ὡς παγὶς ἔμπροσθέν σου, ἀλλ' ἔχων τὴν ἐλπίδα σου εἰς τὸν Θεόν, ἄρχου ἀνδρείως τῆς ὁδοῦ, ἥτις ὑπάρχει πλήρης αἵματος, ἵνα μὴ εὑρεθῇς πάντοτε πτωχὸς καὶ γυμνὸς τῆς γνώσεως καὶ βοηθείας τοῦ Θεοῦ· διότι ὅστις φοβεῖται, ἢ περιμένει νὰ παύσωσιν

οἱ ἄνεμοι, ποτὲ δὲν θέλει σπείρει· κάλλιον εἶναι θάνατος διὰ τὸν Θεόν, παρὰ ζωὴ μετὰ αἰσχύνης καὶ ὀκνηρίας.

Ὅταν θέλῃς νὰ βάλῃς ἀρχὴν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, πρῶτον κάμε τὴν διαθήκην σου, καθὼς ἐκεῖνος ὅστις ἡτοιμάσθη διὰ τὸν θάνατον, καὶ ἀφῆκε τὴν ἐλπίδα τῆς παρούσης ζωῆς, ὡς νὰ ἔφθασεν ἡ ὡρισμένη ὥρα τῆς προθεσμίας σου, καὶ ὡς νὰ μὴ ἔχῃς πλέον νὰ ζήσῃς εἰς ταύτην, τὴν ζωήν· καὶ ἐνθυμοῦ τοῦτο καλῶς, ἵνα μὴ ἐμποδισθῇς διὰ τῆς ἐλπίδος τῆς παρούσης ζωῆς ἀπὸ τοῦ ν' ἀγωνισθῇς καὶ νὰ νικήσῃς· καθότι ἡ ἐλπὶς τῆς παρούσης ζωῆς χαυνοῖ τὴν διάνοιαν· διὰ τοῦτο μὴ σοφίζου παντελῶς, ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως ἐνδυνάμωσον τὴν διάνοιάν σου, καὶ ἐνθυμούμενος τὰς μακρὰς ἡμέρας τῆς μελλούσης ζωῆς, καὶ τοὺς ἀφάτους αἰῶνας τοὺς μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν κρίσιν, δὲν θέλεις χαυνωθῆ καὶ ἀμελήσει ποτέ, κατὰ τὸν λέγοντα σοφόν, ὅτι χίλια ἔτη τοῦ νῦν αἰῶνος δὲν εἶναι ὡς μία ἡμέρα πρὸς τὸν ἀτελεύτητον αἰῶνα τῶν δικαίων. Ἀνδρείως ποίησον τὴν ἀρχὴν παντὸς καλοῦ ἔργου, καὶ ὄχι μετὰ διψυχίας. Μὴ διστάσῃς εἰς τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ ὁ κόπος σου σοὶ γίνῃ μάταιος, καὶ ἡ ἐργασία τῆς πνευματικῆς σου γεωργίας φορτικὴ καὶ βαρεῖα, ἀλλὰ πίστευε ὅτι εἶναι ἐλεήμων ὁ Κύριος, καὶ δίδωσι τὴν χάριν αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐκζητοῦντας αὐτόν, καὶ παρέχει τὸν μισθὸν ὄχι κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐργασίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν προθυμίαν ἡμῶν καὶ τὴν πίστιν· διότι λέγει, ἂς σοὶ γίνῃ, καθὼς ἐπίστευσες. Αὗται εἶναι αἱ ἐργασίαι τῶν κατὰ Θεὸν πολιτευομένων.

Ἄλλος μὲν ἐκ τῶν ἀγωνιστῶν ἀντὶ τῶν διωρισμένων ἀκολουθιῶν τῶν ὡρῶν διέρχεται τὸν καιρὸν ῥαπίζων τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἄλλος δὲ προσκαρτερῶν καὶ διαμένων γονυπετὴς εἰς εὐχήν, συνάπτει καὶ τὰς διωρισμένας εὐχάς. Ἄλλος δὲ διὰ τοῦ πλήθους τῶν δακρύων ἀναπληροῖ τὸν τόπον τῶν ἀκολουθιῶν αὐτοῦ, καὶ ἀρκεῖται εἰς αὐτά. Ἕτερος δὲ προσέχει εἰς τὴν μελέτην τῶν λογισμῶν αὐτοῦ, λέγων τὴν εὐχὴν καὶ συνάπτει καὶ τὸν κανόνα τὸν διορισθέντα εἰς αὐτόν. Ἄλλος δὲ βασανίζεται διὰ τῆς πείνης τόσον, ὥστε ἀποκάμνει, καὶ δὲν δύναται νὰ τελειώσῃ τὰς ἀκολουθίας αὐτοῦ. Ἕτερος δέ, ἐπιμένων εἰς τὴν μελέτην τῶν ψαλμῶν, ποιεῖ ἀδιάλειπτον τὴν ἀκολουθίαν του. Ἄλλος δὲ καταγίνεται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ θερμαίνεται ἡ καρδία αὐτοῦ. Ἄλλος αἰχμαλωτίζεται ἐκ τῶν νοημάτων τῶν θείων γραφῶν. Ἕτερος δὲ ἐκπληττόμενος ἐκ τῶν θαυμάτων τῆς θείας γραφῆς, ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν συνήθη μελέτην, καὶ σιωπᾷ. Καὶ ἄλλος ἀφοῦ ἐγεύθη ταῦτα πάντα καὶ ἐχόρτασεν, ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ὀπίσω ἄπρακτος. Καὶ ἄλλος πάλιν, ὀλίγον τι γευθεὶς ἐκ τούτων, ὑπερηφανεύθη καὶ ἐπλανέθη. Καὶ ἕτερος ἐκ τῆς πολλῆς αὐτοῦ ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας ἐμποδίσθη νὰ φυλάξῃ τὸν ἑαυτοῦ κανόνα μέχρι τέλους. Καὶ ἄλλος ἀπὸ συνήθειάν τινα, ἢ ἐπιθυμίαν, ἢ φιλαρχίαν, ἢ κενοδοξίαν, ἢ πλεονεξίαν κυριευόμενος, δὲν εὐδοκίμησε. Καὶ ἄλλος ἐσκόνταψε καὶ ἔπεσε, καὶ πάλιν ἀνέστη, καὶ δὲν ἔστρεψε τὰ νῶτα, ἕως ὅτου ἔλαβε τὸν πολύτιμον μαργαρίτην. Σὺ λοιπὸν μετὰ χαρᾶς καὶ προθυμίας πάντοτε ποίησον ἀρχὴν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐὰν ὑπάρχῃς καθαρὸς εἰς τὴν καρδίαν, αὐτὸς ὁ Θεὸς σ' ἀναβιβάζει εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ἀρετῶν, καὶ σὲ σοφίζει κατὰ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, καὶ ὡς διὰ θαύματος λαμβάνεις τὴν τελειότητα. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΝΖ΄.

Περὶ τῆς ἀλλοιώσεως, τῆς γινομένης κατὰ πάντα καιρὸν εἰς τὴν ψυχήν.

ΠΡΕΠΕΙ, ὦ ἀγαπητοί, νὰ παρατηρῶμεν καὶ τοῦτο, ἐὰν ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς προσευχῆς ἔχωμεν θεωρίαν εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ ἐὰν μετὰ προσοχῆς ἀναγινώσκωμεν καὶ ἐννοῶμεν εἰς τοὺς ἀναγινωσκομένους στίχους τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ θεωρία τῆς προσευχῆς προέρχεται ἐκ τῆς ἀληθοῦς ἡσυχίας. Ἐὰν ἐνίοτε σκοτισθῶμεν, καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα καθαρῶς, ἂς μὴ ταραχθῶμεν, καὶ μάλιστα ἐὰν ἡ αἰτία τῆς σκοτώσεως δὲν προέρχηται ἐξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς θείας προνοίας διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους μόνος ὁ Θεὸς γνωρίζει· ἐπειδὴ ἐνίοτε πνίγεται ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς εἰς κύματα θαλάσσης ἐκ τῆς σκοτώσεως· καὶ εἴτε ἀναγινώσκει τις κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν, εἴτε προσεύχεται, εἴτε κάμνει μετανοίας, εἴτε καὶ ἕτερόν τι ἔργον, πανταχοῦ σκότωσιν ἐπὶ σκοτώσει λαμβάνει, καὶ πολλάκις οὔτε εἰς προσευχὴν νὰ πλησιάσῃ δύναται, ἀλλ' οὔτε πιστεύει παντελῶς, ὅτι μετ' ὀλίγον δέχεται ἄλλην ἀλλοίωσιν, καὶ ἔρχεται εἰς τὴν προτέραν εἰρηνικὴν αὐτοῦ κατάστασιν. Αὕτη ἡ ὥρα τῆς σκοτώσεως ὑπάρχει πλήρης φόβου καὶ ἀπογνώσεως, καὶ ἡ ἐλπὶς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ παρηγορία τῆς πίστεως τελείως ἀποβάλλονται ἐκ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀγωνιστοῦ, ἡ ὁποία ψυχὴ πληροῦται ὅλως φόβου καὶ δισταγμοῦ· ὅσοι ὅμως ἐδοκιμάσθησαν διὰ τῶν κυμάτων ταύτης τῆς ὥρας, γνωρίζουσιν ἐκ πείρας τὴν ἀλλοίωσιν καὶ ἐναλλαγήν, ἥτις συμβαίνει εἰς τὸ τέλος αὐτῆς· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν ἀφίνει τὴν ψυχὴν νὰ μένῃ εἰς αὐτὴν οὔτε ὁλόκληρον ἡμέραν, διότι ἄλλως ἤθελεν ἀπολέσει τὴν ἐλπίδα τῶν χριστιανῶν, ἀλλὰ ταχέως μεταβάλλει αὐτὴν εἰς τὸν καλόν. Ἐὰν δὲ περισσότερον ἀπὸ μίαν ἡμέραν ἐπιμείνῃ εἰς σὲ ἡ ἐνόχλησις

τῆς σκοτώσεως, τότε ταχέως περίμενε ἐξ αὐτῆς ἐναλλαγὴν ζωῆς καὶ πολιτείας.

Ἐγὼ δέ, ὦ ἄνθρωπε, σὲ διδάσκω, καὶ σὲ συμβουλεύω νὰ πράξῃς ἐν καιρῷ τῆς σκοτώσεώς σου ὡς ἑξῆς· ἐὰν δὲν δύνησαι νὰ βαστάσῃς σεαυτόν, καὶ ἐὰν δὲν ἠμπορῇς νὰ πέσῃς ἐπὶ πρόσωπον εἰς προσευχήν, τύλιξον τὴν κεφαλήν σου μὲ τὸ ἐπανωφόρεμά σου καὶ κοιμοῦ, ἕως ὅτου νὰ παρέλθῃ ἡ ὥρα ἐκείνη τῆς σκοτώσεως ἀπὸ σοῦ, ἀπὸ δὲ τὴν κατοικίαν σου μὴ ἐξέλθῃς. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ πειρασμοῦ τῆς σκοτώσεως πειράζονται κατ' ἐξοχὴν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐπιθυμοῦσι νὰ πολιτεύωνται θεαρέστως, προφυλάττοντες τὸν νοῦν αὐτῶν διὰ τῆς ἀδιαλείπτου προσοχῆς καὶ προσευχῆς, καὶ ζητοῦντες νὰ εὕρωσι διὰ τοῦ ἀγῶνος τῆς διαγωγῆς αὐτῶν τὴν παρηγορίαν τῆς πίστεως· διὰ τοῦτο καὶ περισσότερον πάντων τῶν ἄλλων προξενεῖ εἰς αὐτοὺς ἡ ὥρα αὕτη διὰ τοῦ δισταγμοῦ τῆς διανοίας κόπον καὶ πόνον. Ἀκολουθεῖ ἰσχυρῶς εἰς τὴν σκότωσιν ἡ βλασφημία· καὶ ποτὲ μὲν συμβαίνει εἰς τὸν ἄνθρωπον δισταγμὸς περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ, ποτὲ δὲ ἄλλα τινά, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι πρέπον νὰ λεχθῶσι. Πάντα δὲ ταῦτα πολλάκις ἐδοκιμάσαμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ πρὸς παρηγορίαν τῶν πολλῶν γράφομεν τὰ περὶ τοῦ ἀγῶνος τούτου.

Ὅσοι διέρχονται τὴν ζωὴν αὐτῶν, καταγινόμενοι εἰς τοὺς σωματικοὺς κόπους τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, ὑπάρχουσιν ὅλως ἐκτὸς τοῦ ἀγῶνος τούτου, ἀλλὰ μόνον ἡ ἀκηδία κυριεύει αὐτούς, ἥτις εἶναι εἰς ὅλους φανερά, καὶ διαφέρει κατὰ τοὺς τρόπους ἀπὸ τὴν σκότωσιν. Ἡ ὑγεία καὶ ἡ θεραπεία τοῦ ἀγωνιζομένου κατὰ τούτου τοῦ πειρασμοῦ τῆς σκοτώσεως εὑρίσκεται ἐν τῇ ἡσυχίᾳ, ἥτις εἶναι ἡ μόνη αὐτοῦ παρηγορία· εἰς δὲ τὰς συναναστροφὰς καὶ συνομιλίας τῶν ἀνθρώπων οὐδέποτε δέχεται τὸ φῶς τῆς παρηγορίας, οὐδὲ εὑρίσκει τὴν θεραπείαν· ἀλλ' ἐὰν καὶ πρὸς ὀλίγον καιρὸν παύσῃ, ὕστερον ὅμως ἐπανέρχεται εἰς αὐτὸν μετὰ μεγαλυτέρας δυνάμεως, καὶ τότε ἀναγκαίως χρειάζεται νὰ εὕρῃ ἄνθρωπον πεφωτισμένον, ὅστις νὰ ἔχῃ πεῖραν τούτου τοῦ πράγματος, ἵνα διαφωτισθῇ παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐνδυναμωθῇ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνάγκης· ὄχι ὅμως καὶ νὰ πράττῃ τοῦτο πάντοτε, ἵνα μὴ χάσῃ τὸν καρπὸν τῆς ἡσυχίας αὐτοῦ. Μακάριος ὅστις ὑπομένει τοὺς τοιούτους πειρασμοὺς ἐντὸς τῆς θύρας τοῦ κελλίου αὐτοῦ· διότι, καθὼς λέγουσιν οἱ θεῖοι πατέρες, εἰς μεγάλα μέτρα θέλει φθάσει, καὶ πολλὴν δύναμιν θέλει ἀποκτήσει μετὰ ταῦτα. Οὗτος ὁ ἀγὼν τῆς σκοτώσεως δὲν παρέρχεται εὐθὺς εἰς μίαν ὥραν, ἀλλ' οὐδὲ ἡ θεία χάρις ἐπέρχεται διὰ μιᾶς καὶ τελείως, καὶ κατοικεῖ εἰς τὴν ψυχήν, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν θείαν χάριν πάλιν πειρασμός, καὶ πάλιν μετ' ὀλίγον παρηγορία. Οὕτως οὖν ἐπιμένων καὶ ὑπομένων εἰς τὰ τοιαῦτα ὁ ἀγωνιστής, ἀγωνί-

ζεται ἕως εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου· καθότι τὸ ν' ἀπαλλαγῶμεν τελείως καὶ νὰ ἀποφύγωμεν τοῦτον τὸν πειρασμὸν εἶναι ἀδύνατον, καθὼς καὶ τὸ νὰ παρηγορηθῶμεν τελείως εἰς ταύτην τὴν ζωήν· ἐπειδὴ οὕτως ηὐδόκησεν ὁ πανάγαθος Θεὸς νὰ ζῶμεν ἐνταῦθα, καὶ εἰς τοιαῦτα ἠθέλησε νὰ εὑρίσκωνται ὅσοι περιπατοῦσι τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν τῆς ἡσυχίας. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΝΗ΄.

Περὶ τῆς βλάβης τοῦ μωροῦ ζήλου, τοῦ νομιζομένου ὡς θείου· καὶ περὶ τῆς βοηθείας τῆς προερχομένης ἐκ τῆς πραότητος καὶ ἄλλων τρόπων.

Ο ΖΗΛΩΤΗΣ ἄνθρωπος οὐδέποτε φθάνει εἰς τὴν εἰρήνην τῆς διανοίας αὐτοῦ· καὶ ὅστις εἶναι ξένος τῆς εἰρήνης, αὐτὸς εἶναι ξένος καὶ τῆς χαρᾶς· διότι ἐάν, ὡς λέγουσιν, ἡ εἰρήνη ἦναι ἡ τελεία ὑγεία τῆς διανοίας, ὁ δὲ ζῆλος ὑπάρχει ἐνάντιος τῆς εἰρήνης, ἕπεται λοιπόν, ὅστις ἔχει μωρὸν ζῆλον, αὐτὸς ἀσθενεῖ μεγάλην ψυχικὴν ἀσθένειαν. Ὦ ἄνθρωπε, σὺ νομίζων, ὅτι διὰ τοῦ ζήλου σου θεραπεύεις τὰ ξένα σφάλματα, ἀποδιώκεις τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς σου· κοπίασον λοιπὸν διὰ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς σου· ἐὰν δὲ ἀληθῶς ἐπιθυμῇς νὰ θεραπεύσῃς τοὺς ἀσθενεῖς κατὰ τὴν ψυχήν, γνώριζε καλῶς, ὅτι οἱ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι κατὰ τὴν ψυχὴν χρειάζονται μᾶλλον συμπαθείας παρὰ ἐπιπλήξεως· καὶ πάλιν, ὅταν σὺ δὲν ἔχῃς συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἄλλους, προξενεῖς εἰς ἑαυτὸν μεγάλην ψυχικὴν βλάβην. Οἱ ἄνθρωποι δὲν κρίνουσι τὸν ζῆλον ἀπὸ τὰ εἴδη τῆς σοφίας, ἀλλ' ἀπὸ τὰ ἀρρωστήματα τῆς ψυχῆς, ὅπερ ὑπάρχει ἀποτέλεσμα μικροῦ νοὸς καὶ πολλῆς ἀνοησίας. Ἡ ἀρχὴ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἐπιείκεια καὶ ἡ πραότης, ἥτις ὑποφέρει τὰς ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων, *καὶ εἶναι κατόρθωμα γενναίας καὶ μεγάλης ψυχῆς· διότι λέγει* ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὑμεῖς οἱ δυνατοὶ βαστάσατε τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων, καὶ διορθώσατε τὸν πταίοντα ἐν πνεύματι πραότητος· ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος λαμβάνει ὁ ἀπόστολος τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὑπομονήν. Ὅταν ἡ καρδία λυπῆται διὰ τὰς ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας τοῦ σώματος, ἕνεκα τῶν ὁποίων δὲν δύναται τὸ σῶμα νὰ πράξῃ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ἀναπληροῖ διὰ ταύτης τῆς λύπης τὸν τόπον ὅλων τῶν σωματικῶν ἔργων· αἱ σωματικαὶ ἐργασίαι ἄνευ τῆς λύπης τῆς διανοίας εἰσὶν ὡς ἄψυχον σῶμα. Ὅστις ἔχει μὲν τὴν καρδίαν περίλυπον, ὑπάρχει ὅμως ἀσθενὴς κατὰ τὰς σωματικὰς

αἰσθήσεις, ὁμοιάζει μὲ ἄρρωστον, ὁ ὁποῖος, κινούμενος ὑπὸ τοῦ σωματικοῦ πόνου, δέχεται εἰς τὸ στόμα καὶ τρώγει πᾶσαν βλαβερὰν τροφήν. Ὅστις ἔχει μὲν τὴν καρδίαν περίλυπον, ὑπάρχει ὅμως ἀσθενὴς κατὰ τὰς σωματικὰς αἰσθήσεις, ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον, ὅστις, ἔχων μονογενῆ υἱόν, θυσιάζει αὐτὸν διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χειρῶν ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἡ λύπη τῆς καρδίας εἶναι τιμία προσφορὰ εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὅστις ὑποφέρει αὐτὴν ὡς πρέπει, ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος φέρει ἁγιότητα εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ μέλη· καὶ ὅστις πολυλογεῖ εἴτε διὰ καλὰ πράγματα, εἴτε διὰ κακά, ὑπάρχει ἀνάξιος ταύτης τῆς χάριτος τῆς ἁγιότητος. Ἡ μετὰ συντυχιῶν γινομένη μετάνοια εἶναι πίθος συντριμμένος. Ἡ μετὰ ἐπιπλήξεων φιλοτιμία εἶναι μάχαιρα βεβαμμένη εἰς τὸ μέλι.

Σωφροσύνη καὶ ὁμιλία μετὰ γυναικὸς εἶναι ὡς λέαινα μετὰ προβάτου εἰς ἕνα οἶκον. Τὰ καλὰ ἔργα ἄνευ ἐλεημοσύνης εἶναι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὡς ἄνθρωπός τις, ὁ ὁποῖος θυσιάζει ξένον παιδίον ἐνώπιον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ὅστις ὑπάρχει ἀσθενὴς κατὰ τὴν ψυχήν, καὶ διορθώνει τοὺς ἄλλους, ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον τυφλόν, ὁ ὁποῖος δεικνύει εἰς τοὺς ἄλλους τὸν δρόμον.

Ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ δικαιοκρισία εὑρισκόμεναι ὁμοῦ εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ψυχὴν εἶναι ὡς ἄνθρωπός τις ὅστις προσκυνεῖ τὸν Θεὸν καὶ τὰ εἴδωλα εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ναόν. Ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι ἐναντία εἰς τὴν δικαιοκρισίαν· ἡ δικαιοκρισία εἶναι ἰσότης τοῦ μέτρου· διότι δίδει εἰς ἕκαστον τὸ δίκαιον, καὶ δὲν παρεκκλίνει εἰς ἓν ἢ εἰς ἄλλο μέρος, οὔτε προσωποληπτεῖ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ δικαίου· ἡ ἐλεημοσύνη ὅμως ὑπάρχουσα λύπη τις τῆς ψυχῆς, καὶ κινουμένη ἐκ τῆς θείας χάριτος, παρεκκλίνει καὶ χαρίζεται μετὰ συμπαθείας εἰς πάντας, καὶ τὸν μὲν ἄξιον τιμωρίας δὲν παιδεύει, τὸν δὲ ἄξιον ἐπαίνου πληροῖ ἐκ παντὸς ἀγαθοῦ· καὶ ἐὰν ἡ ἐλεημοσύνη ὑπάρχῃ ἐκ τοῦ μέρους τῆς δικαιοσύνης, λοιπὸν ἡ δικαιοκρισία εἶναι ἐκ τοῦ μέρους τῆς κακίας. Καθὼς τὸ ξηρὸν χόρτον καὶ τὸ πῦρ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθῶσιν εἰς ἓν μέρος, οὕτω καὶ ἡ ἐλεημοσύνη μετὰ τῆς δικαιοκρισίας νὰ ὑπάρχωσιν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ψυχήν· καὶ καθὼς δὲν ζυγίζεται ὁ κόκκος τῆς ψάμμου πρὸς τὸ βάρος πολλοῦ χρυσίου, οὕτω καὶ ἡ χρεία τῆς δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ δὲν ζυγίζεται πρὸς τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἐλεημοσύνην. Καθὼς μία δρὰξ ψάμμου πίπτουσα εἰς μεγάλην θάλασσαν χάνεται, οὕτω καὶ τὰ πταίσματα παντὸς ἀνθρώπου ἐνώπιον τῆς ἐλεημοσύνης τοῦ Θεοῦ· καὶ καθὼς διὰ μιᾶς δρακὸς χώματος δὲν φράττεται μία πηγή, ἥτις ἀναβρύει πολὺ ὕδωρ, οὕτω καὶ ἡ ἐλεημοσύνη τοῦ Θεοῦ δὲν νικᾶται ὑπὸ τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων.

Καθὼς ὁ σπείρων εἰς τὴν θάλασσαν περιμένει νὰ θερίσῃ, οὕτω καὶ ὅστις μνησικακεῖ καὶ προσεύχεται. Καθὼς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ

ἐμποδίσῃ τις τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς ἀπὸ τοῦ νὰ μὴ ἀνέρχηται πρὸς τὰ ἄνω, οὕτω καὶ αἱ προσευχαὶ τῶν ἐλεημόνων δὲν ἐμποδίζονται ἀπὸ τοῦ νὰ μὴ ἀνέρχωνται εἰς τὸν οὐρανόν. Καθὼς τρέχει τὸ ὕδωρ εἰς τὸν κατωφερῆ τόπον, οὕτω καὶ ὁ θυμὸς εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κυριευομένην διάνοιαν. Ὅστις ἀπέκτησεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὴν ταπείνωσιν, αὐτὸς ἐνεκρώθη τῷ κόσμῳ, καὶ ὅστις ἐνεκρώθη τῷ κόσμῳ, ἐνεκρώθη καὶ τοῖς σωματικοῖς πάθεσιν. Ὅστις ἐνεκρώθη τὴν καρδίαν ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ πραγμάτων, αὐτὸς ἐνέκρωσε τὸν διάβολον. Ὅστις ἔχει φθόνον εἰς τὴν καρδίαν, ἔχει μετ' αὐτοῦ τὸν διάβολον.

Ἄλλη εἶναι ἡ ταπείνωσις ἡ προερχομένη ἐκ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλη ἡ προερχομένη ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ἄλλος μὲν ταπεινοφρονεῖ διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλος διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· καὶ εἰς μὲν τὸν ταπεινούμενον διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἀκολουθεῖ εἰρήνη τῶν μελῶν, καὶ εὐταξία τῶν αἰσθήσεων, καὶ καρδία συντετριμμένη εἰς πάντα καιρόν· εἰς δὲ τὸν ταπεινούμενον διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ ἀκολουθεῖ πολλὴ ἁπλότης καὶ καρδία αὐξάνουσα καὶ ἀκράτητος.

Ἡ ἀγάπη δὲν γνωρίζει ἐντροπήν, διὰ τοῦτο δὲν ἠξεύρει νὰ τακτοποιῇ τὰ μέλη τοῦ σώματος. Ἡ ἀγάπη ἔχει φυσικὸν ἰδίωμα τὸ νὰ μὴ ἐντρέπηται καὶ τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃ τὸ ἑαυτῆς μέτρον. Ὢ ἀγάπη! μακάριος, ὅστις εὗρε σὲ τὸν λιμένα πάσης χαρᾶς. Οὕτως ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς τὸ ἄθροισμα τῶν ταπεινῶν, καθὼς τὸ ἄθροισμα τῶν Σεραφίμ. Πάσης καθαρᾶς θυσίας τιμιώτερον ὑπάρχει παρὰ τῷ Θεῷ τὸ σῶμα τοῦ σώφρονος. Ἡ ταπείνωσις καὶ ἡ σωφροσύνη ἑτοιμάζουσιν εἰς τὴν ψυχὴν ἐνέχυρον ἐκ μέρους τῆς ἁγίας Τριάδος.

Μετ' εὐλαβείας ὕπαγε πρὸς τοὺς σοὺς φίλους· πράττων δὲ τοῦτο, καὶ σεαυτὸν καὶ ἐκείνους θέλεις ὠφελήσει· ἐπειδὴ πολλάκις ἡ ψυχὴ προφάσει τῆς ἀγάπης ἀποβάλλει τὸν χαλινὸν τῆς προφυλάξεως. Φυλάττου, ὅσον σοι δυνατόν, ἐκ τῶν συναναστροφῶν καὶ συνομιλιῶν· ἐπειδὴ εἰς πᾶσαν περίστασιν δὲν ὠφελοῦσιν. Εἰς τὰς συναθροίσεις τῶν πολλῶν ἀνθρώπων προτίμα τὴν σιωπήν· ἐπειδὴ αὕτη ἐμποδίζει πολλὴν ζημίαν. Φύλαττε τὴν κοιλίαν σου περισσότερον ἀπὸ τὴν ὅρασιν τῶν ὀφθαλμῶν· διότι οὕτως ὁ ἐσωτερικὸς πόλεμος γίνεται ἄνευ δισταγμοῦ ἐλαφρότερος τοῦ ἐξωτερικοῦ. Μὴ πιστεύσῃς ποτέ, ὦ ἀδελφέ, ὅτι ἐμποδίζονται οἱ ἐσωτερικοὶ λογισμοὶ ἄνευ τῆς εὐταξίας τοῦ σώματος. Φοβοῦ τὰς κακὰς συναναστροφὰς περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς σου. Ὅστις τρέφει κακὴν συνήθειαν εἶναι ὡς ἄνθρωπός τις, ὁ ὁποῖος τρέφει τὸ πῦρ διὰ νέας ὕλης· διότι τὸ μέτρον τῆς δυνάμεως τῆς συνηθείας καὶ τοῦ πυρὸς συνίσταται εἰς τὴν ὕλην. Ἡ συνήθεια ἐὰν ζητήσῃ τι ἅπαξ, καὶ δὲν ἐκπληρωθῇ τὸ αἴτημα αὐτῆς, ἀκολούθως ἐξασθενεῖ· ἐὰν ὅμως κάμῃς ἅπαξ τὸ θέλημα αὐτῆς, ὕστερον εὑρίσκεις αὐτὴν δυνατωτέραν κατὰ σοῦ.

Εἰς πᾶσαν περίστασιν ἐνθυμοῦ, ὅτι καλύτερα εἶναι ἡ ἐκ τῆς παραφυλάξεως προερχομένη βοήθεια, παρὰ ἡ ἐκ τῶν ἔργων. Μὴ γίνου φίλος ἐκείνου, ὅστις ἀγαπᾷ τὸν γέλωτα, ἢ ἀγαπᾷ νὰ θεατρίζῃ τοὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ σὲ ὁδηγεῖ εἰς συνήθειαν χαυνώσεως καὶ ἀμελείας. Μὴ δεικνύῃς ποτὲ ἱλαρὸν πρόσωπον εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει παραλελυμένην πολιτείαν· φυλάττου ὅμως νὰ μὴ μισήσῃς αὐτόν· καὶ ἐὰν θελήσῃ νὰ ἐγερθῇ ἐκ τοῦ πτώματος τῆς ἁμαρτίας, βοήθησον αὐτόν, καὶ ἕως θανάτου φρόντισον νὰ σώσῃς αὐτόν· ἐὰν ὅμως εἰσέτι ὑπάρχῃς καὶ σὺ ἀσθενὴς καὶ ἐμπαθής, ἀποστρέφου τὴν ἰατρείαν αὐτοῦ· διότι ὡς λέγουσιν οἱ πατέρες, δὸς εἰς αὐτὸν τὸ ἄκρον τῆς ράβδου σου, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἐνώπιον τοῦ ὑψηλόφρονος καὶ φθονεροῦ ἀνθρώπου ὁμίλει μετὰ προφυλάξεως· διότι ἐνῷ σὺ ὁμιλῇς, ἐκεῖνος ἐξηγεῖ τοὺς λόγους σου ὡς ἐπιθυμεῖ, καὶ λαμβάνει ὕλην ἐξ αὐτῶν, καὶ κάμνει ἀκολούθως τοὺς ἄλλους νὰ σφάλλωσι· ἐπειδὴ μεταβάλλει τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων σου κατὰ τὴν ὕλην τῆς ἀρρωστίας αὐτοῦ. Πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις ἔρχεται νὰ καταλαλήσῃ ἔμπροσθέν σου τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, δεῖξον πρόσωπον σκυθρωπόν· καὶ εἰ μὲν πράξεις οὕτω, θέλεις εὕρει τὸν Θεὸν νὰ σὲ προφυλάττῃ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ κακοῦ τῆς καταλαλιᾶς.

Ἐὰν θέλῃς νὰ δώσῃς τι εἰς τὸν ἔχοντα χρείαν, δίδου αὐτὸ μεθ' ἱλαρότητος προσώπου, καὶ διὰ λόγων καλῶν παρηγόρησον τὴν θλῖψιν αὐτοῦ· καὶ ἐὰν πράξῃς οὕτω, νικᾷ ἡ ἱλαρότης τοῦ προσώπου τὴν δόσιν σου εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ πλέον τῆς χρείας τοῦ σώματος. Καθ' ἣν ἡμέραν ἀνοίξεις τὸ στόμα σου καὶ κατηγορήσεις τινά, θεώρει σεαυτὸν νεκρὸν ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καὶ πάντα τὰ ἔργα σου μάταια, κἂν σοὶ φαίνηται, ὅτι εἰλικρινῶς καὶ πρὸς οἰκοδομὴν σὲ παρεκίνησεν ὁ λογισμός σου νὰ λαλήσῃς· διότι τίς ἡ χρεία νὰ καταστρέψῃ τις τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν, καὶ νὰ διορθώσῃ τὴν τοῦ φίλου αὐτοῦ;

Καθ' ἣν ἡμέραν λυπηθῇς διά τινα ἄνθρωπον, ὅστις ἀσθενεῖ ψυχικῶς ἢ σωματικῶς, ἐκείνην τὴν ἡμέραν θεώρει σεαυτὸν ὡς μάρτυρα, καὶ ὅτι ἔπαθες διὰ τὸν Χριστόν, καὶ ἠξιώθης τῆς ὁμολογίας αὐτοῦ· καθότι καὶ ὁ Χριστὸς διὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπέθανε, καὶ ὄχι διὰ τοὺς δικαίους. Στοχάζου πόσον μεγάλη ὑπάρχει αὕτη ἡ ἀρετή· τῇ ἀληθείᾳ μεγάλη ἀρετὴ εἶναι τὸ νὰ λυπῆταί τις διὰ τοὺς κακούς, καὶ νὰ εὐεργετῇ τοὺς ἁμαρτωλοὺς μᾶλλον παρὰ τοὺς δικαίους· τοῦτο ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρει ὡς ἄξιον θαύματος. Ἐὰν εἰς πάντα σου τὰ ἔργα δυνηθῇς νὰ ἔχῃς τὴν συνείδησίν σου καθαράν, μὴ φροντίσῃς νὰ ζητήσῃς ἄλλην δικαιοσύνην. Εἰς πάντα σου τὰ ἔργα ἂς προηγηθῇ ἡ σωφροσύνη τοῦ σώματος καὶ ἡ καθαρότης τῆς συνειδήσεώς σου· διότι ἄνευ τούτων τῶν δύο πᾶσα ἄλλη ἀρετὴ θεωρεῖται ματαία παρὰ τῷ Θεῷ. Πᾶν ἔργον, τὸ ὁποῖον πράττεις ἄνευ σκέψεως καὶ ἐξετάσεως, γνώριζε, ὅτι ὑπάρχει μάταιον· καθότι ὁ

Θεὸς ὡς πρὸς τὴν διάκρισιν λογίζεται τὴν ἀρετήν, καὶ ὄχι ὡς πρὸς τὴν ἀδιάκριτον ἐνέργειαν.

Δίκαιος ὅστις δὲν εἶναι σοφός, εἶναι ὡς λύχνος εἰς τὸν ἥλιον. Ἡ προσευχὴ τοῦ μνησικάκου εἶναι ὡς σπόρος ἐσπαρμένος ἐπὶ τῆς πέτρας. Ὁ ἀνελεήμων μοναχὸς εἶναι ὡς δένδρον ἄκαρπον. Ὁ ἔλεγχος, ὅστις γίνεται ἀπὸ φθόνον, εἶναι ὡς φαρμακερὸν βέλος. Ὁ ἔπαινος τοῦ δολίου εἶναι παγὶς κεκρυμμένη. Ὁ μωρὸς καὶ ἀνόητος σύμβουλος ὑπάρχει τυφλὸς φύλαξ. Κάθισμα μετὰ ἀνοήτων εἶναι κλάσις καρδίας. Ἡ ὁμιλία τοῦ φρονίμου εἶναι ὡς πηγὴ γλυκοῦ ὕδατος. Ὁ σοφὸς σύμβουλος εἶναι τεῖχος ἐλπίδος. Ὁ μωρὸς καὶ ἀνόητος φίλος ὑπάρχει ταμεῖον ζημίας. Κάλλιον εἶναι νὰ βλέπῃ τις πενθούσας γυναῖκας, παρὰ σοφὸν ἀκολουθοῦντα μωρόν. Κάλλιον εἶναι νὰ κατοικῇ τις μετὰ θηρίων, παρὰ μετὰ τῶν κακῶς ἀναστρεφομένων. Κάθου μετὰ γυπῶν, καὶ ὄχι μετὰ τοῦ πλεονέκτου καὶ ἀχορτάγου. Γίνου φίλος κάλλιον μετὰ τοῦ φονέως, παρὰ μετὰ τοῦ φιλονείκου. Κάλλιον νὰ συνομιλῇς μετὰ χοίρου παρὰ μετὰ τοῦ γαστριμάργου. Καλυτέρα εἶναι ἡ σκάφη τοῦ φαγητοῦ τῶν χοίρων, παρὰ τὸ στόμα τοῦ πολυφάγου. Κάθου κάλλιον μετὰ τῶν λωβῶν, παρὰ μετὰ τῶν ὑπερηφάνων. Καταδιώχθητι, καὶ μὴ καταδιώξῃς ἄλλους. Σταυρώθητι καὶ μὴ σταυρώσῃς· ἀδικήθητι καὶ μὴ ἀδικήσῃς. Συκοφαντήθητι, καὶ μὴ συκοφαντήσῃς ἄλλους. Γίνου συμπαθητικὸς καὶ ἥμερος, καὶ ὄχι ζηλωτὴς εἰς τὸ κακόν.

Ἡ δικαιολογία δὲν εἶναι ἴδιον τῆς πολιτείας τῶν χριστιανῶν· ἐπειδὴ δὲν εὑρίσκεται σημειωμένη εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ. Εὐφραίνου μετὰ τῶν εὐφραινομένων, καὶ κλαῖε μετὰ τῶν κλαιόντων· διότι αὐτὸ εἶναι σημεῖον τῆς καθαρότητος. Ἀρρώστησον μετὰ τῶν ἀρρώστων, καὶ πένθησον μετὰ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ χαῖρε μετὰ τῶν μετανοούντων. Γίνου φίλος μετὰ πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ γίνου μόνος ἐν τῇ διανοίᾳ σου. Γίνου κοινωνὸς τῶν παθημάτων πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ σωματικῶς ἀπομακρύνθητι ἐκ πάντων. Μὴ ἐλέγξῃς τινά, μήτε ὀνειδίσῃς, μήτε τοὺς λίαν κακοὺς κατὰ τὴν πολιτείαν αὐτῶν. Ἅπλωσον τὸ φόρεμά σου, καὶ σκέπασον τὸν πταίοντα, καὶ ἐὰν δὲν δυνηθῇς ν' ἀναδεχθῇς σὺ τὰ πταίσματα καὶ τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἐντροπὴν ἀντ' αὐτοῦ, κἂν τοὐλάχιστον ὑπόμεινον, καὶ μὴ καταισχύνῃς αὐτόν. Γνώριζε, ὦ ἀδελφέ, ὅτι διὰ τοῦτο πρέπει νὰ καθήμεθα ἐντὸς τοῦ ἡμετέρου κελλίου, ἵνα μὴ μανθάνωμεν τὰ κακὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τότε βλέπομεν τοὺς πάντας ὡς ἁγίους· ἀλλ' ἐὰν ἐλέγχωμεν, καὶ παιδεύωμεν, καὶ κρίνωμεν, καὶ ἐξετάζωμεν, καὶ ἐκδικούμεθα, καὶ γινώμεθα μεμψίμοιροι, τότε λοιπὸν κατὰ τί διαφέρει τὸ κάθισμα τῆς ἡσυχίας ἀπὸ τὸ κάθισμα τῶν πόλεων; καὶ τί ἄλλο ὑπάρχει χειρότερον τοῦ καθίσματος τῆς ἐρήμου, ἐὰν δὲν ἀφήσωμεν ταῦτα πάντα; ἐὰν δὲν ἡσυχάζῃς κατὰ τὴν καρδίαν, ἡσύχασον τοὐ-

λάχιστον κατὰ τὴν γλῶσσαν· καὶ ἐὰν δὲν δυνηθῇς νὰ τακτοποιήσῃς τοὺς λογισμούς σου, τακτοποίησον τοὐλάχιστον τὰς σωματικάς σου αἰσθήσεις· καὶ ἐὰν δὲν ὑπάρχῃς μόνος κατὰ διάνοιαν, γενοῦ τοὐλάχιστον μόνος μετὰ τοῦ σώματός σου· καὶ ἐὰν δὲν δύνασαι νὰ ἐργάζησαι σωματικῶς, λυποῦ τοὐλάχιστον κατὰ διάνοιαν· καὶ ἐὰν δὲν δύνησαι ν' ἀγρυπνῇς ἱστάμενος, ἀγρύπνησον καθήμενος ἢ κειτόμενος ἐπὶ τῆς κλίνης σου· καὶ ἐὰν δὲν ἠμπορῇς νὰ νηστεύσῃς δύο ἡμέρας, νήστευσον τοὐλάχιστον ἕως τὸ ἑσπέρας· καὶ ἐὰν δὲν ἠμπορῇς πάλιν ἕως τὸ ἑσπέρας, φυλάττου τοὐλάχιστον ἐκ τοῦ χορτασμοῦ τῆς κοιλίας· καὶ ἐὰν δὲν ὑπάρχῃς ἅγιος κατὰ τὴν καρδίαν, γενοῦ καθαρὸς κατὰ τὸ σῶμα· καὶ ἐὰν δὲν πενθῇ ἡ καρδία σου, ἂς πενθῇ τὸ πρόσωπόν σου· καὶ ἐὰν δὲν ἠμπορῇς νὰ ἐλεήσῃς, ὁμίλει τοὐλάχιστον ὡς ἁμαρτωλός· καὶ ἐὰν δὲν ὑπάρχῃς εἰρηνοποιός, μὴ γίνου τοὐλάχιστον φιλοτάραχος· καὶ ἐὰν δὲν ὑπάρχῃς ἱκανὸς καὶ ἔμπειρος, γίνου ἄοκνος κατὰ τὸ φρόνημα· καὶ ἐὰν δὲν ὑπάρχῃς νικητής, μὴ ὑψηλοφρόνει κατὰ τῶν πταιόντων καὶ ὑπευθύνων· καὶ ἐὰν δὲν δύνησαι νὰ φράξῃς τὸ στόμα τοῦ καταλαλοῦντος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, φύλαξον τοὐλάχιστον τὸ σόν, καὶ μὴ συμφωνήσῃς μετ' αὐτοῦ.

Γνώριζε καλῶς, ὅτι ἐὰν ἐξέλθῃ ἀπὸ σοῦ τὸ πῦρ, καὶ κατακαύσῃ ἄλλους, τὰς καυθείσας ψυχὰς θέλει ζητήσει ὁ Θεὸς ἐκ τῶν χειρῶν σου· καὶ ἐὰν μὲν δὲν βάλλῃς σὺ τὸ πῦρ, ἀλλὰ συμφωνεῖς μετὰ τοῦ ρίπτοντος αὐτό, καὶ χαίρεις εἰς τοῦτο, ὑπάρχεις κοινωνὸς τοῦ κακοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν πραότητα, ἔχε εἰρήνην εἰς ἑαυτόν· καὶ ἐὰν ἀξιωθῇς τῆς εἰρήνης, θέλεις χαίρει εἰς πᾶσαν περίστασιν. Ζήτησον φρόνησιν, καὶ ὄχι χρυσίον. Ἐνδύου τὴν ταπείνωσιν, καὶ ὄχι τὸ βύσσινον φόρεμα τῶν βασιλέων. Ἀπόκτησον τὴν εἰρήνην, καὶ ὄχι τὴν κοσμικὴν βασιλείαν.

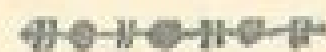
Δὲν ἔχει φρόνησιν ἐκεῖνος, ὅστις δὲν ἔχει ταπείνωσιν· καὶ ὅστις δὲν ἔχει ταπείνωσιν, δὲν θέλει σκεφθῇ ποτε φρονίμως. Δὲν εἶναι ταπεινόφρων, ὅστις δὲν ὑπάρχει εἰρηνικός· καὶ ὅστις δὲν εἶναι εἰρηνικός, οὔτε ταπεινόφρων ὑπάρχει· καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχῃ τις εἰρηνικός, οὐδέποτε θέλει χαρῇ. Εἰς πάσας τὰς ὁδοὺς τῶν ἀρετῶν, εἰς τὰς ὁποίας περιπατοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἐν τῷ κόσμῳ, δὲν εὑρίσκουσι τὴν εἰρήνην, ἐὰν δὲν πλησιάσωσιν εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδα· ἐπειδὴ ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἰρηνεύει ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὰ προσκόμματα, ἕως ὅτου δὲν ἤθελεν ἀποκτήσει τὴν ἐλπίδα· ὅταν ὅμως ἀποκτήσῃ αὐτήν, τότε θέλει εἰρηνεύσει, καὶ θέλει χαρῇ· καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπε τὸ προσκυνητὸν στόμα τοῦ Χριστοῦ· «δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς»· πλησίασον, λέγει, εἰς ἐμὲ καὶ ἀναπαύεσαι ἐκ τοῦ κόπου καὶ τοῦ φόβου.

Ἡ πρὸς Θεὸν ἐλπὶς ὑψώνει τὴν καρδίαν, ὁ δὲ φόβος τῆς κολάσεως συντρίβει αὐτήν. Τὸ φῶς τῆς διανοίας γεννᾷ τὴν πίστιν, καὶ ἡ πίστις γεννᾷ τὴν παρηγορίαν τῆς ἐλπίδος, ἡ δὲ ἐλπὶς στερεώνει τὴν καρδίαν. Ἡ πίστις εἶναι ἡ φανέρωσις τῆς συνέσεως, καὶ ὅταν σκοτισθῇ ἡ διάνοια, κρύπτεται ἡ πίστις, καὶ τότε κυριεύει ἡμᾶς ὁ φόβος, καὶ κόπτει τὴν ἡμετέραν ἐλπίδα. Ἡ πίστις ἡ προσγινομένη ἐκ τῆς μαθήσεως, δὲν ἐλευθεροῖ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τὸν δισταγμόν, ἀλλ' ἡ φαινομένη εἰς τὴν σύνεσιν, καὶ ἀνατέλλουσα ἐκ τῆς γνώσεως καὶ τῆς νοήσεως, καὶ διὰ τοῦτο λέγεται ἐπίγνωσις καὶ φανέρωσις τῆς ἀληθείας. Ἕως ὅτου νὰ γνωρίσῃ ὁ νοῦς τὸν Θεόν, καὶ διὰ τῆς ἐπιγνώσεως νὰ καταλάβῃ αὐτὸν ὡς Θεόν, δὲν ἐγγίζει ὁ φόβος εἰς τὴν καρδίαν. Ὅταν παραχωρηθῶμεν καὶ πέσωμεν εἰς σκότωσιν, ἕως ὅτου νὰ ταπεινωθῶμεν, συμβαίνει εἰς ἡμᾶς ὁ φόβος, ὅπως ὁδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν ταπείνωσιν καὶ εἰς τὴν μετάνοιαν.

Ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὑπέμεινε σταυρὸν δι' ἡμᾶς· ἂς ἔχωμεν λοιπὸν ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ θάρρος εἰς τὴν μετάνοιαν· διότι ἐὰν μόνον τὸ σχῆμα τῆς μετανοίας μετέβαλε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἀχαάβ, πόσῳ μᾶλλον δὲν θέλει ἐξιλεώσει ἤδη τὸν Θεὸν ἡ ἀληθὴς ἡμῶν μετάνοια; καὶ ἐὰν τὸ σχῆμα μόνον τῆς ταπεινώσεως ἀπέστρεψε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου δὲν ἀλήθευεν ἡ μετάνοια, πόσῳ μᾶλλον δὲν θέλει ἀποστρέψει αὐτὴν ἤδη ἀφ' ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι ἐν ἀληθείᾳ λυπούμεθα διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν; ἀρκεῖ ἡ λύπη τῆς διανοίας ἀντὶ πάσης σωματικῆς ἐργασίας.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει, ὅτι ὑπάρχει ναὸς τῆς θείας χάριτος ἐκεῖνος, ὅστις ἐνθυμεῖται πάντοτε τὸν Θεόν, καὶ μεριμνᾷ περὶ τῆς κρίσεως αὐτοῦ· καὶ τί ἄλλο εἶναι ἡ μέριμνα τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ, παρὰ τὸ νὰ ζητῇ τις πάντοτε ν' ἀπολαύσῃ τὴν αἰώνιον αὐτοῦ ἀνάπαυσιν, καὶ νὰ λυπῆται διηνεκῶς, διότι δὲν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελειότητα διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως αὐτοῦ; καὶ ἡ παντοτεινὴ περὶ τούτου λύπη εἶναι τὸ νὰ βαστάζῃ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τὴν διηνεκῆ ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ, ὡς εἶπεν ὁ ἅγιος Βασίλειος. Ἀμετεώριστος εὐχὴ εἶναι ἐκείνη, ἥτις προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν καθαρὰν τὴν ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ· καὶ κατοίκησις τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν καρδίαν εἶναι τὸ νὰ ἔχῃ τις ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γινόμεθα ναὸς τοῦ Θεοῦ· αὐτὸ δὲ εἶναι φροντὶς καὶ μέριμνα συντετριμμένης καρδίας εἰς τὴν ἑτοιμασίαν τῆς ἀναπαύσεως αὐτοῦ. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΝΘ΄.

Περὶ τῶν πολλῶν ἀλλοιώσεων, αἵτινες συμβαίνουν εἰς τὴν διάνοιαν, καὶ δοκιμάζονται διὰ τῆς εὐχῆς.

ΤΟ μὲν νὰ προκρίνῃ τις τὸ καλὸν θέλημα, εἶναι ἴδιον τοῦ ἐπιθυμοῦντος αὐτό· τὸ δὲ νὰ πράξῃ καὶ νὰ τελειώσῃ τὴν ἐκλογὴν τοῦ καλοῦ θελήματος, τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸν Θεόν, τοῦ ὁποίου ἡ βοήθεια ὑπάρχει ἀναγκαιοτάτη εἰς ταύτην τὴν περίστασιν· διὰ τοῦτο μετὰ τὴν καλὴν ἐπιθυμίαν, ἥτις διεγείρεται εἰς ἡμᾶς, πρέπει νὰ προσευχώμεθα συχνάκις, ὄχι μόνον διότι ἔχομεν χρείαν τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἵνα δείξῃ καὶ διὰ τῆς διαφορᾶς τῆς βοηθείας ταύτης, ἐὰν ἡ ἐπιθυμία ἡμῶν ἀρέσκῃ εἰς τὸ πανάγιον αὐτοῦ θέλημα, ἢ ὄχι· ἐπειδὴ πᾶσα καλὴ ἐπιθυμία δὲν ἐμπίπτει εἰς τὴν καρδίαν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐκείνη μόνη, ἥτις ὑπάρχει ὠφέλιμος· καθότι ἐνίοτε ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ τὸ καλόν, καὶ ὁ Θεὸς δὲν βοηθεῖ αὐτόν· ἐπειδὴ πίπτει εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἐκ τοῦ διαβόλου παρομοία τις καλὴ ἐπιθυμία, καὶ νομίζεται νὰ ἦναι πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ, καὶ ὅμως δὲν εἶναι τοῦ αὐτοῦ μέτρου· ἐπειδὴ ὁ διάβολος μηχανώμενος τὴν βλάβην τοῦ ἀνθρώπου, ἀναγκάζει αὐτόν, ἵνα ζητήσῃ αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν, ἐνῷ εἰσέτι αὐτὸς δὲν ἔφθασεν εἰς τὸν ἁρμόδιον βαθμὸν τῆς πολιτείας αὐτοῦ, ἢ δὲν ἁρμόζει εἰς τὸ σχῆμα αὐτοῦ, ἢ δὲν εἶναι εἰσέτι ἁρμόδιος ὁ καιρός, ἵνα τελειώσῃ αὐτήν, ἢ δὲν ἔχει ἱκανότητα εἰς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ· ἀλλ' ὁ διάβολος παντὶ τρόπῳ προφάσει ἐκείνου τοῦ καλοῦ, ταράττει αὐτόν, ἢ βλάπτει τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἢ κρύπτει παγίδα εἰς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ· ἀλλὰ καθὼς προεῖπον, ἂς προσευχώμεθα συνεχῶς μετὰ σπουδῆς καὶ προθυμίας διὰ τὴν καλὴν ἐπιθυμίαν, ἥτις διεγείρεται εἰς ἡμᾶς, καὶ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἂς εἴπῃ πρὸς τὸν Θεόν· Ἂς γίνῃ, Κύριε, τὸ ἅγιόν σου θέλημα, ἕως ὅτου νὰ τελειώσω τοῦτο τὸ καλὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐπεθύμησα νὰ πράξω, ἐὰν ἀρέσκῃ τοῦτο εἰς τὸ θέλημά σου τὸ ἅγιον· διότι τὸ νὰ θελήσω αὐτὸ μοὶ εἶναι εὔκολον, τὸ νὰ ἐκτελέσω ὅμως αὐτὸ ἄνευ τῆς χάριτός σου δὲν δύναμαι, ἐνῷ καὶ τὰ δύο προέρχονται παρὰ σοῦ· ἐπειδὴ ἐγὼ ἄνευ τῆς χάριτός σου δὲν ἐπείσθην νὰ δεχθῶ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν, ἥτις ἐκινήθη εἰς ἐμέ, ἀλλ' οὔτε ἐφοβήθην ἐξ αὐτῆς. Οὕτω πρέπει νὰ προσεύχηται, ὅστις ἐπιθυμεῖ τὸ καλόν, καὶ μετὰ διακρίσεως καὶ σοφίας νὰ διακρίνῃ τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὸ ψεῦδος· διότι τὸ καλὸν διακρίνεται διὰ συνεχοῦς προσευχῆς, καὶ πνευματικῆς ἐργασίας, καὶ προφυλάξεως νοός, καὶ ἀπαύστου πόθου, καὶ διὰ συνεχῶν δακρύων, καὶ

ταπεινοφροσύνης καὶ οὐρανίου βοηθείας, καὶ μάλιστα ὅταν ἔχῃ τις λογισμοὺς ὑπερηφανείας, οἵτινες ἐμποδίζουσι τὴν θείαν βοήθειαν· ἀλλὰ καταργοῦμεν αὐτοὺς διὰ τῆς προσευχῆς.

ΛΟΓΟΣ Ξ΄.

Περὶ πονηρῶν λογισμῶν, οἵτινες συμβαίνουσιν εἰς ἡμᾶς χωρὶς νὰ θέλωμεν.

ΥΠΑΡΧΟΥΣΙ τινες, οἱ ὁποῖοι ἔχοντες ἀδύνατον τὸ σῶμα, ἐπιθυμοῦσι ν' ἀναπαύσωσιν αὐτὸ πρὸς ὀλίγον, καὶ ἔπειτα πάλιν ἐπαναλαμβάνουσι τὸ ἔργον αὐτῶν. Εἰς αὐτὰς λοιπὸν τὰς ὀλίγας ἡμέρας τῆς ἀναπαύσεως ἂς μὴ ἀφήσωμεν τελείως τὴν προσοχήν, καὶ δώσωμεν πᾶσαν ἡμῶν τὴν ψυχὴν εἰς ἐλευθερίαν ὡς ἄνθρωποι, οἵτινες, μὴ θέλοντες πλέον νὰ στραφῶσιν εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν ἔργον, ἐν καιρῷ εἰρήνης κρούονται ὑπὸ τῶν βελῶν τοῦ ἐχθροῦ· καὶ οὗτοί εἰσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες θησαυρίζουσιν εἰς τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ὕλην ἐκ τῆς παρρησίας τοῦ ἰδίου αὐτῶν θελήματος, καὶ ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς βλέπουσιν, ὅτι εἶναι ἐνδεδυμένοι μὲ φόρεμα τῶν ρυπαρῶν λογισμῶν, οἱ ὁποῖοι κινοῦνται εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν καθ' ἣν ὥραν ἐνθυμοῦνται τὸν Θεόν. Ταῦτα εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀποκτῶμεν ἐν καιρῷ τῆς ἀμελείας ἡμῶν, καὶ ἔπειτα καταισχύνουσιν ἡμᾶς ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς.

Ἡ ἐγρήγορσις καὶ ἡ προσοχὴ βοηθοῦσι τὸν ἄνθρωπον περισσότερον ἀπὸ τὴν ἐργασίαν· καὶ ἡ παῦσις πάλιν τῆς προσοχῆς καὶ τῆς ἐγρηγόρσεως βλάπτουσιν αὐτὸν περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ σώματος· ἐπειδὴ ἐκ τῆς ἀναπαύσεως διεγείρονται μὲν πόλεμοι καὶ ἐνοχλοῦσι τὸν ἄνθρωπον, ἔχει ὅμως ἐξουσίαν νὰ παύσῃ αὐτούς· διότι ὅταν ἀφήσῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀνάπαυσιν καὶ στραφῇ εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, φεύγουσιν ἐξ αὐτοῦ οἱ πόλεμοι· δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὴν παῦσιν τῆς προσοχῆς· καθότι ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν ἐλευθερίαν του εὑρισκόμενος εἰς τὴν ἀνάπαυσιν, δύναται πάλιν νὰ στραφῇ καὶ κυβερνήσῃ ἑαυτὸν διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ κανόνος του· διότι ἔχει εἰσέτι τὴν ἐλευθερίαν του· ὅταν ὅμως παύσῃ τὴν προσοχήν, ἐξέρχεται ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἑαυτοῦ ἐλευθερίας· ἐπειδὴ ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀπέρριπτε τελείως τὴν προσοχὴν καὶ προφύλαξιν τοῦ νοὸς αὐτοῦ, δὲν ἤθελεν ἀναγκασθῇ νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν βίαν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα δὲν ἀναπαύουσιν αὐτόν· ἐάν, λέγω, ὁ ἄνθρωπος δὲν ἤθελεν ἀφίσει παντελῶς τὸν ὅρον τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ, δὲν ἤθελον συμβῇ εἰς αὐτὸν κακὰ συναντήματα, τὰ ὁποῖα δεσμεύουσιν αὐτόν, χωρὶς νὰ δύναται ν' ἀντιστῇ.

Μὴ δίδου, ὦ ἄνθρωπε, τὴν ἐλευθερίαν εἴς τινα ἐκ τῶν αἰσθήσεών σου, μήπως δὲν δυνηθῇς νὰ ἐπανέλθῃς εἰς αὐτήν. Ἡ μὲν ἀνάπαυσις τοῦ σώματος βλάπτει μόνον τοὺς νέους, ἀλλ' ἡ τελεία ἐγκατάλειψις τῆς προσοχῆς τῶν αἰσθήσεων βλάπτει οὐ μόνον τοὺς νέους, ἀλλὰ καὶ τοὺς τελείους καὶ γέροντας· καὶ ὅσοι μὲν δέχονται ὡς ἐκ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ σώματος τοὺς πονηροὺς καὶ κακοὺς λογισμούς, δύνανται νὰ στραφῶσι πάλιν εἰς τὴν προφύλαξιν, καὶ νὰ διατηρήσωσι τὴν ὑψηλὴν αὐτῶν πολιτείαν· ὅσοι ὅμως παραμελήσωσι τὴν προφύλαξιν τῶν αἰσθήσεων καὶ τὴν προσοχὴν τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐλπίζοντες εἰς τὰς πνευματικὰς αὐτῶν ἐργασίας, πίπτουσιν ἐκ τῆς ὑψηλῆς αὐτῶν πολιτείας εἰς τὴν παράλυσιν τῆς ζωῆς.

Ἄλλος μὲν πληγώνεται ἐν καιρῷ πολέμου ψυχικῶς, καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης ἀποθνήσκει· καὶ ἄλλος διὰ πρόφασιν τῶν ἀναγκαίων τῆς ζωῆς ἐξερχόμενος εἰς τὸν κόσμον λαμβάνει πειρασμὸν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Δὲν πρέπει νὰ λυπώμεθα, ὅταν σφάλλωμεν κατά τι, ἀλλ' ὅταν ἐμμένωμεν εἰς αὐτὸ τὸ σφάλμα· διότι τὰ μὲν σφάλματα συμβαίνουσι πολλάκις καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς τελείους, τὸ δὲ νὰ ἐμμένῃ τις εἰς αὐτὸ τὸ σφάλμα, τοῦτο εἶναι τελεία νέκρωσις. Ἡ λύπη, τὴν ὁποίαν δοκιμάζομεν διὰ τὰ ἴδια ἡμῶν σφάλματα, λογίζεται εἰς ἡμᾶς ὡς καθαρὰ ἐργασία ὑπὸ τῆς θείας χάριτος· ὅστις ὅμως σφάλλει καὶ ἐκ δευτέρου ἐπ' ἐλπίδι ὅτι θέλει μετανοήσει πάλιν, αὐτὸς πορεύεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μετὰ πανουργίας καὶ δολιότητος· εἰς αὐτὸν ἔρχεται αἰφνιδίως ὁ θάνατος, καὶ δὲν φθάνει τὸν καιρὸν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ, ἵνα τελειώσῃ τὰ ἔργα τῆς μετανοίας. Ὅστις ἔχει παραλελυμένας τὰς αἰσθήσεις, αὐτὸς ἔχει παραλελυμένην καὶ τὴν καρδίαν.

Ἡ ἐργασία τῆς καρδίας ὑπάρχει δεσμὸς τῶν ἔξω μελῶν τοῦ σώματος, καὶ ὅστις μετὰ διακρίσεως ἐργάζεται αὐτήν, καθὼς ἔπραττον οἱ παλαιοὶ πατέρες, αὐτὸς γίνεται γνωστὸς ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν ἔργων, ἅπερ φαίνονται εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ δὲν δεσμεύεται ὑπὸ τοῦ σωματικοῦ κέρδους, οὔτε ἀγαπᾷ τὴν γαστριμαργίαν, ἀλλ' οὔτε θυμώνει ποτέ· καθότι ὅπου ὑπάρχουσι τὰ τρία ταῦτα, ἤγουν τὸ σωματικὸν κέρδος καὶ ἡ ὀξυχολία τοῦ θυμοῦ καὶ ἡ γαστριμαργία, κἂν φαίνηταί τις ὅμοιος μὲ τοὺς παλαιοὺς πατέρας, γνώριζε ὅμως, ὅτι ἐκ τῆς παραμελήσεως τῆς ἐσωτερικῆς ἐργασίας προέκυψεν ἡ παράλυσις τῶν ἐξωτερικῶν αὐτοῦ ἔργων, καὶ ὄχι ἐκ τῆς καταφρονήσεως τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς· διότι ἄλλως, ἀφοῦ κατεφρόνησε τὰ σωματικά, διὰ τί δὲν ἀπέκτησε τὴν πραότητα; Εἰς τὴν μετὰ διακρίσεως γινομένην καταφρόνησιν ἀκολουθεῖ τὸ νὰ μὴ δεσμεύηται ἔν τινι πράγματι καὶ ἡ καταφρόνησις τῆς ἀναπαύσεως τοῦ σώματος, καὶ τοῦ πόθου τῶν ἀνθρώπων. Ὅστις δέχεται μετὰ χαρᾶς ζημίας δι' ἀγάπην Θεοῦ, ὑπάρχει καθαρὸς ἔσωθεν· καὶ ἐὰν δὲν καταφρονῇ τινα, διὰ τὰ βεβλαμμένα αὐτοῦ μέλη, ὑπάρχει ἐν ἀληθείᾳ ἐλεύθερος. Ὅστις δὲν ἀγαπᾷ τὸν τιμῶντα αὐτόν, ἀλλ' οὔτε

καταφρονεῖ τὸν ἀτιμάζοντα αὐτόν, αὐτὸς ἐνεκρώθη τῷ κόσμῳ. Ἡ φυλακὴ τῆς διακρίσεως εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην πολιτείαν, ἥτις ἐνεργεῖται διὰ παντὸς τρόπου καὶ διὰ παντὸς μέτρου ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Μὴ μισήσῃς ποτὲ τὸν ἁμαρτωλόν· ἐπειδὴ ὅλοι εἴμεθα ὑπεύθυνοι ἐν ἁμαρτίαις· καὶ ἐὰν ὑπὸ θείου ζήλου κινῆσαι κατ' αὐτοῦ, κλαῦσον δι' αὐτὸν μᾶλλον. Διὰ τί, ὦ ἄνθρωπε, μισεῖς τὸν ἁμαρτωλόν; τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ μίσησον, καὶ εὔχου ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα γίνῃς μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ, ὅστις δὲν ἠγανάκτει κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀλλ' ηὔχετο ὑπὲρ αὐτῶν· δὲν βλέπεις πῶς ἔκλαυσεν ὑπὲρ τῆς Ἱερουσαλήμ; ἢ μήπως καὶ ἡμεῖς δὲν καταγελώμεθα ὑπὸ τοῦ διαβόλου; διὰ τί λοιπὸν νὰ μισῶμεν ἐκεῖνον, ὅστις κατεγελάσθη ὡς καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ; Διὰ τί μισεῖς τὸν ἁμαρτωλόν, ὦ ἄνθρωπε; διότι τάχα δὲν εἶναι δίκαιος ὡς καὶ σύ; καὶ ποῦ εἶναι ἡ δικαιοσύνη σου, ἀφοῦ δὲν ἔχεις ἀγάπην; διὰ τί δὲν κλαίεις μᾶλλον δι' αὐτόν, ἀλλὰ καταδιώκεις αὐτόν; Ὑπάρχουσί τινες, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ ἀνοησίας κινούμενοι ὀργίζονται, νομίζοντες, ὅτι εἶναι διακριτικοὶ εἰς τὰ ἔργα τῶν ἁμαρτωλῶν.

Γενοῦ κῆρυξ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ· διότι, ἐνῷ ὑπάρχεις ἀνάξιος, σὲ κυβερνᾷ, καὶ διότι, ἐνῷ χρεωστεῖς εἰς αὐτὸν ἄπειρον χρέος, δὲν σ' ἐκδικεῖται, ἀλλὰ διὰ τὰ ὀλίγα καλὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα πράττεις, σοὶ ἀνταποδίδει μεγάλους μισθούς. Μὴ ὀνόμαζε τὸν Θεὸν δίκαιον· καθότι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ δὲν γνωρίζεται εἰς τὰ ἔργα σου· καὶ ἐὰν ὁ Δαβὶδ ὀνομάζῃ αὐτὸν δίκαιον καὶ εὐθύν, ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ σωτὴρ ἡμῶν ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς, ὅτι εἶναι μᾶλλον ἀγαθὸς καὶ χρηστός, ὡς λέγει, ὅτι εἶναι ἀγαθὸς εἰς τοὺς πονηροὺς καὶ ἀσεβεῖς ἀνθρώπους. Πῶς θέλεις ὀνομάσει τὸν Θεὸν δίκαιον, ὅταν ἀναγινώσκῃς εἰς τὸ εὐαγγέλιον περὶ τοῦ μισθοῦ τῶν ἐργατῶν; φίλε, λέγει, δὲν σ' ἀδικῶ, θέλω νὰ δώσω καὶ εἰς τοῦτον τὸν ἔσχατον, ὅσα ἔδωκα καὶ εἰς σέ· ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου ἦναι πονηρός, ἀλλ' ἐγὼ εἰμὶ ἀγαθός. Πῶς θέλει ὀνομάσει τις δίκαιον τὸν Θεόν, ὅταν ἀναγινώσκῃ εἰς τὸ εὐαγγέλιον τὰ περὶ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ, ὅστις ἐσκόρπισε τὸν πατρικὸν πλοῦτον εἰς ἀσωτείας, καὶ ὅτε ἔδειξε κατάνυξιν μόνην, πῶς ἔτρεξεν ὁ πατήρ, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπάνω εἰς ὅλον αὐτοῦ τὸν πλοῦτον; Καὶ δὲν εἶπε ταῦτα ἄλλος τις, ὥστε νὰ διστάσωμεν εἰς αὐτόν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ τοῦ πατρός, αὐτὸς ἐμαρτύρησε ταῦτα περὶ αὐτοῦ. Ποῦ εἶναι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ; διότι ἦμεν ἁμαρτωλοί, καὶ ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν; Καὶ ἐὰν εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν φαίνεται ἐλεήμων ὁ Θεός, ἂς πιστεύσωμεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀλλοίωσιν δὲν δέχεται.

Μὴ γένοιτο νὰ σκεφθῶμέν ποτε τοιοῦτον ἀνόμημα, καὶ νὰ εἴπωμεν τὸν Θεὸν ἀνελεήμονα· ἐπειδὴ δὲν ἀλλοιοῦται τὸ ἴδίωμα τοῦ Θεοῦ, καθὼς οἱ νεκροί· καὶ δὲν ἀποκτᾷ τι ὁ Θεός, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει, ἢ χάνει

τι τὸ ὁποῖον ἔχει, ἢ λαμβάνει προσθήκην τινὰ ὡς τὰ κτίσματα· ἀλλ' ὅ,τι ἔχει ὁ Θεὸς ἐξ ἀνάρχου ἀρχῆς, θέλει ἔχει αὐτὸ πάντοτε ἕως τοῦ ἀτελευτήτου τέλους· καὶ ἔχει, καθὼς εἶπεν ὁ μακάριος Κύριλλος εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς γενέσεως· φοβοῦ, λέγει, τὸν Θεὸν ἀπὸ ἀγάπην, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ σκληρὸν ὄνομα τῆς δικαιοσύνης, ὅπερ ἐτέθη εἰς αὐτόν. Ἀγάπησον, ἄνθρωπε, τὸν Θεόν, καθόσον χρεωστεῖς ν' ἀγαπᾷς αὐτόν, καὶ ὄχι διὰ τὰ μέλλοντα ἀγαθά, τὰ ὁποῖα μέλλει νὰ σοὶ δώσῃ, ἀλλὰ δι' ὅσα παρ' αὐτοῦ ἐλάβομεν· καὶ μόνον διὰ τὸν κόσμον τοῦτον, τὸν ὁποῖον ἔπλασε δι' ἡμᾶς· ἐπειδὴ τις δύναται νὰ ἀνταμείψῃ αὐτόν; Ποῦ εἶναι ἡ ἀνταπόδοσις αὐτοῦ εἰς τὰ ἔργα ἡμῶν; Τίς ἔπεισεν αὐτὸν ἐξ ἀρχῆς νὰ παραγάγῃ ἡμᾶς εἰς τὴν κρίσιν; Τίς παρακαλεῖ αὐτὸν δι' ἡμᾶς, ὅταν γινώμεθα ἀχάριστοι; Τίς ἐξύπνισεν ἐκεῖνο τὸ ἄπνουν ἡμῶν σῶμα εἰς τὴν ζωήν, ὅταν δὲν ὑπήρχομέν ποτε; Καὶ πάλιν, πόθεν πίπτει ἡ ἔννοια τῆς γνώσεως εἰς τὸν χοῦν; Ὢ τῆς θαυμαστῆς ἐλεημοσύνης τοῦ Θεοῦ! ὢ ἔκπληξις τῆς χάριτος τοῦ κτίστου ἡμῶν! ὢ δύναμις φθάνουσα εἰς πάντα! ὢ ἀμέτρου χρηστότητος, δι' ἧς εἰσάγεται πάλιν πρὸς ἀνάπλασιν ἡ φύσις ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν! Τίς εἶναι ἱκανὸς νὰ ἐξυμνήσῃ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἀνίστησιν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος καταφρονεῖ καὶ βλασφημεῖ αὐτόν; τὸν ἄλογον χοῦν ἀνακαινίζει, καὶ ποιεῖ αὐτὸν συνετὸν καὶ λογικόν· τὸν μετεωριζόμενον νοῦν καὶ τὰς περιπλανωμένας αἰσθήσεις ποιεῖ φύσιν λογικὴν καὶ ἀξίαν σκέψεως. Δὲν εἶναι ἱκανὸς ὁ ἁμαρτωλὸς νὰ ἐννοήσῃ τὴν χάριν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ. Ποῦ εἶναι ἤδη ἡ γέεννα, ἥτις δύναται νὰ λυπήσῃ ἡμᾶς; Ποῦ εἶναι ἤδη ἡ κόλασις, ἥτις ἐκφοβεῖ ἡμᾶς πανταχόθεν, καὶ νικᾷ τὴν εὐφροσύνην τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ; Καὶ τί εἶναι ἡ γέεννα ἐνώπιον τῆς ἐνδόξου ἀναστάσεως, ὁπότε θέλει ἀναστήσει ἡμᾶς, καὶ θέλει κάμει τοῦτο τὸ φθαρτὸν σῶμα νὰ ἐνδυθῇ τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ νὰ ἐγείρῃ ἐν δόξῃ τὸν εἰς Ἅδου πεσόντα ἄνθρωπον;

Δεῦτε, ὦ διακριτικοί, καὶ θαυμάσατε· τίς εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις, ἔχων σοφὴν καὶ θαυμαστὴν τὴν διάνοιαν, δὲν θέλει θαυμάσει κατ' ἀξίαν τὴν χάριν τοῦ δημιουργοῦ ἡμῶν; Ἡ ἀνταπόδοσις τῶν ἁμαρτωλῶν ὑπάρχει ἡ κόλασις, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἀντὶ τῆς δικαίας ταύτης ἀνταποδόσεως παρέχει εἰς τοὺς εἰλικρινῶς μετανοοῦντας ἁμαρτωλοὺς ἀνάστασιν, καὶ ἀντὶ τῆς τιμωρίας τῶν σωμάτων, τῶν καταπατησάντων τὸν νόμον αὐτοῦ, ἐνδύει αὐτοὺς τελείαν ἀφθαρσίας δόξαν. Αὕτη ἡ χάρις, τὴν ὁποίαν χαρίζει εἰς ἡμᾶς μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἤγουν τὸ ν' ἀναστήσῃ ἡμᾶς διὰ τῆς εἰλικρινοῦς μετανοίας, ὑπάρχει ἀνωτέρα ἐκείνης, ἥτις ἐδόθη ἡμῖν, ὅταν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἔφερεν ἡμᾶς εἰς τὴν κτίσιν. Δόξα, Κύριε, εἰς τὴν ἄμετρον χάριν σου. Ἰδού, Κύριε, τὰ κύματα τῆς χάριτός σου ἐκάλυψαν τὴν διάνοιάν μου, καὶ μ' ἀναγκάζουσι νὰ σιωπήσω· διότι δὲν ἔμεινε πλέον εἰς ἐμὲ σύνεσις, ὅπως σ' εὐχαριστήσω. Διὰ ποίων στομάτων θέλομέν σοι ἐξομολογηθῆ καὶ δοξάσει, ἀγαθὲ βασιλεῦ, ὅστις ἀγαπᾷς καὶ κυβερνᾷς τὴν ζωὴν ἡμῶν; Δόξα σοι, Κύριε, διὰ τοὺς δύο κόσμους, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησας πρὸς αὔξησιν καὶ τρυφὴν ἡμετέραν, ὁδηγῶν ἡμᾶς δι' ὅλων τούτων πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς δόξης σου ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΞΑ΄.

Περὶ τοῦ πόθεν φυλάττεται ἡ νῆψις, ἡ ἔσω ἐν τῇ ψυχῇ γινομένη κρυπτῶς· καὶ πόθεν εἰσέρχεται ὁ ὕπνος καὶ ἡ ψυχρότης εἰς τὴν διάνοιαν, καὶ σβέννει τὴν ἁγίαν θέρμην ἀπὸ τὴν ψυχήν, καὶ ἀπονεκρώνει τὴν εἰς Θεὸν ἐπιθυμίαν.

ΑΔΥΝΑΤΟΝ εἶναι, ὅσοι ἔχουσι τὰς καλὰς ἐπιθυμίας νὰ ἐμποδισθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν, ἐκτὸς μόνον ἐὰν εὕρῃ ὁ διάβολος ἐκ καλῆς ἀφορμῆς χώραν εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας τὸ καλόν. Συμβαίνει δὲ τοῦτο ὡς ἑξῆς· Εἰς πᾶσαν ἔννοιαν καλῆς ἐπιθυμίας ἀκολουθεῖ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως αὐτῆς ζῆλός τις ὡς πῦρ κατὰ τὴν θερμότητα· οὗτος ὁ ζῆλος συνηθίζει νὰ περιτειχίζῃ ταύτην τὴν ἔννοιαν, καὶ ν' ἀποδιώκῃ ἀπὸ πλησίον αὐτῆς πᾶσαν ἐναντίωσιν καὶ πᾶν ἐμπόδιον, γινόμενον εἰς αὐτήν· ἐπειδὴ ἔχει πολλὴν καὶ μεγάλην δύναμιν οὗτος ὁ ζῆλος, καὶ περιτειχίζει πᾶσαν ὥραν τὴν ψυχήν, καὶ προφυλάττει αὐτὴν ἐκ τῆς προσβολῆς τῆς χαυνώσεως, καὶ ἐνθαρρύνει αὐτὴν νὰ μὴ φοβῆται τὰς ὁρμὰς πάντων τῶν περιστατικῶν· καὶ ἡ μὲν πρώτη αὕτη ἔννοια εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἁγίας ἐπιθυμίας, ἡ ὁποία εἶναι φυσικῶς πεφυτευμένη εἰς τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς· ὁ δὲ ζῆλος εἶναι ἡ ἔννοια ἡ κινουμένη ἐκ τῆς θυμικῆς δυνάμεως, ἥτις ἐτέθη εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν, ἵνα φυλάττῃ τοὺς ὅρους τῆς φύσεως καὶ ἐκπέμπῃ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς φυσικῆς ἐπιθυμίας, ἥτις ἐνυπάρχει εἰς τὴν ψυχήν, καὶ εἶναι ἡ ἀρετή, χωρὶς τῆς ὁποίας δὲν κατορθοῦται κανὲν καλόν, καὶ ὀνομάζεται ζῆλος· διότι αὐτὸς ὁ ζῆλος εἶναι, ὅστις κινεῖ, καὶ ζηλοῖ, καὶ ἐξάπτει, καὶ ἐνδυναμοῖ ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ποιεῖ αὐτὸν νὰ καταφρονῇ τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα ἐν καιρῷ τῶν θλίψεων καὶ τῶν φοβερῶν πειρασμῶν, οἱ ὁποῖοι συμβαίνουσιν εἰς αὐτόν, καὶ νὰ παραδίδῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς θάνατον, καὶ ν' ἀνθίσταται εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τελείωσιν ἐκείνου τοῦ πράγματος, τὸ ὁποῖον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐπεθύμησε κατὰ πολλά.

Ἄνθρωπός τις ἐνδεδυμένος τὸν Χριστὸν (ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς κλίμακος), σκύλον ὠνόμασε τοῦτον τὸν ζῆλον εἰς τοὺς ἑαυτοῦ λόγους καὶ φύλακα τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος νόμος εἶναι ἡ ἀρετή· ἐπειδὴ ἡ ἀρετὴ ὀνομάζεται νόμος τοῦ Θεοῦ. Στερεοῦται δὲ ἡ δύναμις τούτου τοῦ ζήλου, καὶ ἐξυπνίζεται, καὶ ἐξάπτεται πρὸς φύλαξιν τοῦ οἴκου τῆς ψυχῆς κατὰ δύο τρόπους καὶ πάλιν ἐξασθενεῖ, καὶ κοιμᾶται, καὶ ῥαθυμεῖ κατὰ δύο τρόπους· καὶ ὁ μὲν ἐξυπνισμὸς καὶ ἡ ἔξαψις τοῦ ζήλου γίνεται, ὅταν διεγερθῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον φόβος τις, δι' οὗ προσέχει, μὴ τυχὸν κλαπῇ καὶ ἀφανισθῇ ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα εἰς αὐτὸν τὸ καλόν, τὸ ὁποῖον ἀπέκτησεν, ἢ μέλλει ν' ἀποκτήσῃ, καὶ αὐτὸς ὁ φόβος κινεῖται εἰς αὐτὸν ἀπὸ θείαν οἰκονομίαν· διότι ὁ φόβος ὑπάρχει φύλαξ εἰς ὅλους, ὅσοι ἐργάζονται τὴν ἀρετὴν ἐν ἀληθείᾳ· ἐπειδὴ διεγείρει τὸν ζῆλον τῆς ψυχῆς διὰ νὰ μὴ νυστάξῃ.

Ὅταν ὁ ῥηθεὶς φόβος κινηθῇ εἰς τὴν ψυχήν, τότε ὁ ζῆλος, ὁ παρ' ἡμῶν ὀνομασθεὶς σκύλος, ὡς καιόμενος φοῦρνος νύκτα καὶ ἡμέραν θερμαίνεται καὶ διεγείρει τὴν φύσιν, καὶ ὡς τὰ Χερουβὶμ ἵσταται ἔξυπνος καὶ προσεκτικὸς κατὰ πᾶσαν ὥραν εἰς τὰς ἐναντίον αὐτοῦ μηχανὰς τοῦ ἐχθροῦ· καὶ καθὼς λέγει ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, (ὁ ἐνδεδυμένος τὸν Χριστόν), ὅτι ἐὰν πουλίον διέλθῃ ἀπ' ἔμπροσθεν αὐτοῦ, κινεῖται εὐθύς, καὶ φωνάζει μεθ' ὁρμῆς ταχείας καὶ ἀδιηγήτου.

Ἐξασθενεῖ δὲ πάλιν, καὶ κοιμᾶται καὶ ῥαθυμεῖ ὁ ζῆλος οὗτος, ὅταν ὁ ἄνθρωπος διστάζῃ καὶ ἀπιστῇ εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν, καὶ λησμονῇ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπιμελεῖται αὐτόν, καὶ προνοεῖ περὶ τῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐπισκέπτεται αὐτοὺς κατὰ πᾶσαν ὥραν διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, καθὼς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγει διὰ στόματος τοῦ προφήτου Δαβίδ, ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Κυρίου εἶναι ἐπὶ τοὺς δικαίους κ.τ.λ., καὶ πάλιν, «κραταίωμα Κύριος τῶν φοβουμένων αὐτόν»· καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ὡς ἐκ προσώπου αὐτοῦ λέγει εἰς τοὺς φοβουμένους αὐτόν, «οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακά, καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγιεῖ ἐν τῷ σκηνώματί σου».

Ὅταν ὁ φόβος οὗτος γίνεται ὑπὲρ τῆς ψυχῆς διὰ τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀκολουθοῦντα εἰς τὴν ἀρετήν, ἵνα μὴ κλαπῇ, ἢ βλαφθῇ κατά τι ἐκ τῶν αἰτίων τῶν πραγμάτων, τότε ὁ λογισμὸς οὗτος ὑπάρχει θεϊκός, καὶ ἡ καλὴ αὕτη φροντὶς καὶ ἡ βάσανος εἶναι ἐκ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Καὶ πάλιν, ἡ δύναμις καὶ ἡ ἔξαψις τοῦ ζήλου συμβαίνει, ὅταν αὐξηθῇ πολὺ ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀρετῆς εἰς τὴν ψυχήν· ἐπειδὴ καθ' ὅσον αὐξάνει ἡ ἐπιθυμία εἰς τὴν ψυχήν, κατὰ τοσοῦτον ἐξάπτεται καὶ ὁ ζῆλος, ὅστις εἶναι κυρίως ὁ φυσικὸς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ζῆλος. Ἡ δὲ πρώτη αἰτία τῆς ψυχρότητος τούτου τοῦ ζήλου εἶναι, ὅταν ἡ ῥηθεῖσα ἐπιθυμία τῆς ἀρετῆς ἐκλείψῃ, ἢ ἐλαττωθῇ εἰς τὴν ψυχήν· ἡ δὲ δευτέρα αἰτία εἶναι, ὅταν εἰσέλθῃ εἰς τὴν ψυχὴν λογισμός τις τόλμης καὶ θάρρους, καὶ ἐμμείνῃ εἰς αὐτήν, καὶ ἀρχίσῃ ὁ ἄνθρωπος

νὰ ἐλπίζῃ εἰς ἑαυτόν, καὶ νὰ συλλογίζηται, ὅτι τοῦ λοιποῦ δὲν φοβεῖται νὰ βλαφθῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ· καὶ ἐντεῦθεν παραλύει τὰ ὅπλα τοῦ ζήλου, καὶ γίνεται ὡς οἶκος ἀφύλακτος, ὁ δὲ ζῆλος κοιμᾶται, καὶ ἀφίνει τὴν φύλαξιν ἐπὶ πολὺν καιρόν.

Ἀπὸ τοῦτον τὸν λογισμὸν κλέπτονται οἱ περισσότεροι νοητοὶ οἶκοι τῆς ψυχῆς, καὶ ἐρημοῦνται ὑπὸ τῶν δαιμόνων· καὶ τοῦτο συμβαίνει ὅταν ἀμαυρωθῇ ἡ καθαρότης καὶ ἡ λαμπρότης ἐκείνης τῆς ἐλλάμψεως τῆς ἁγίας γνώσεως, ἥτις εὑρίσκεται εἰς τὴν ψυχήν. Καὶ πόθεν ἀμαυροῦται αὕτη; ὅταν λεπτός τις λογισμὸς τῆς ὑπερηφανείας εἰσέλθῃ εἰς τὴν ψυχήν, καὶ ἐμφωλεύσῃ εἰς αὐτήν, ἢ ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐξακολουθῇ νὰ καταγίνηται παραπολὺ εἰς τὰ μάταια πράγματα τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὰς μετὰ τῶν ἀνθρώπων συναναστροφάς, τὰ ὁποῖα ἐξαπατῶσιν αὐτόν, ἢ ὅταν νικᾶται ὑπὸ τῆς κοιλίας, ἥτις εἶναι ἡ βασίλισσα ὅλων τῶν κακῶν· ἐπειδὴ ὁ ἀγωνιστής, ὅταν ἐξέρχηται εἰς τὸν κόσμον, ἀτονεῖ εὐθὺς κατὰ τὴν ψυχήν· ἐπίσης καὶ ὅταν ἀγαπᾷ τὰς συναναστροφὰς τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους τῶν ὁποίων κατασυντρίβεται ἐξ ἀνάγκης ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, πίπτουσα εἰς κενοδοξίαν· καὶ ἵνα εἴπω ἐν συντόμῳ ὁ νοῦς εἶναι ὅμοιος (ὅταν εὑρίσκηται εἰς τὰ τοῦ κόσμου) μὲ τὸν κυβερνήτην ἐκεῖνον, ὅστις ἐν καιρῷ γαλήνης πίπτει μεταξὺ τῶν βράχων καὶ ναυαγεῖ. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΞΒ΄.

Περὶ τῶν τριῶν τρόπων τῆς γνώσεως, καὶ τῆς διαφορᾶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, καὶ τῶν νοημάτων· καὶ περὶ τῆς πίστεως τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ μυστικοῦ πλούτου, ὅστις ὑπάρχει κεκρυμμένος εἰς αὐτήν· καὶ πόσον διαφέρει ἡ γνῶσις τοῦ κόσμου τούτου κατὰ τοὺς τρόπους αὐτῆς, ἀπὸ τὴν ἁπλότητα τῆς πίστεως.

Η ΨΥΧΗ, *ἥτις περιπατεῖ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς πίστεως καὶ ἐξασκεῖ* τὰς διαφόρους ἀρετάς, ἐὰν στραφῇ πάλιν εἰς τοὺς τρόπους τῆς γνώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου συλλογισμοῦ, εὐθὺς χωλαίνει κατὰ τὴν πίστιν, καὶ χάνει τὴν νοερὰν αὐτῆς δύναμιν, ἥτις φαίνεται εἰς τὴν καθαρὰν ψυχὴν ἐκ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν βοηθειῶν, καὶ τῆς μεθ' ἁπλότητος ἀναστροφῆς εἰς πάσας αὐτῆς τὰς ἐργασίας· καθότι ἡ ψυχὴ ἐκείνη,

ἥτις ἅπαξ μετὰ πίστεως ἀνέθηκεν ἑαυτὴν εἰς τὸν Θεόν, καὶ διὰ τῆς πείρας ᾐσθάνθη τὴν θείαν βοήθειαν, δὲν φροντίζει πλέον δι' ἑαυτήν, ἀλλὰ σιωπᾷ μετὰ θαυμασμοῦ, καὶ δὲν ἔχει πλέον ἐξουσίαν νὰ στραφῇ πάλιν εἰς τοὺς τρόπους τῆς γνώσεως αὐτῆς, καὶ δι' αὐτῆς νὰ διοικῇ ἑαυτήν, μήπως διὰ τῆς ἐναντιώσεως τῶν τρόπων τούτων τῆς γνώσεως αὐτῆς στερηθῇ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἥτις κρυπτῶς ἐπισκέπτεται καὶ ἐπιμελεῖται αὐτὴν ἀκαταπαύστως εἰς πᾶσαν περίστασιν· διότι ἐὰν ἡ τοιαύτη ψυχὴ στοχασθῇ, ὅτι εἶναι ἱκανὴ διὰ τῆς δυνάμεως τῆς γνώσεως αὐτῆς νὰ προνοῇ δι' ἑαυτήν, ἐμωράνθη· ἐπειδὴ ὅσοι ἅπαξ ἐδέχθησαν τὸ φῶς τῆς πίστεως, δὲν δύνανται πλέον νὰ προσεύχωνται ἀναισχύντως, καὶ νὰ ζητῶσι παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, ἢ νὰ λέγωσιν, ἀφαίρεσον ἐξ ἡμῶν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ πάθος, οὔτε φροντίζουσι ποσῶς δι' ἑαυτούς· καθότι διὰ τῶν νοερῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίστεως βλέπουσι τὴν πατρικὴν πρόνοιαν νὰ ἐπισκιάζῃ αὐτούς, ἐκείνου τοῦ ἀληθινοῦ πατρὸς τοῦ ὁποίου ἡ ἄμετρος ἀγάπη ὑπερνικᾷ πᾶσαν πατρικὴν ἀγάπην καὶ ὅστις ἔχει ὑπὲρ πάντας τὴν δύναμιν νὰ βοηθήσῃ ἡμῖν ὑπερβαλλόντως, περισσότερον ἀφ' ὅ,τι ζητοῦμεν καὶ ἐπιθυμοῦμεν καὶ σκεπτόμεθα.

Ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις ὑπάρχει ἐναντία εἰς τὴν πίστιν, ἥτις παραλύει τοὺς νόμους τῆς γνώσεως ταύτης· καὶ ἐνταῦθα ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως· ἐπειδὴ ὁ ὁρισμὸς αὐτῆς εἶναι οὗτος, ὅτι ἄνευ ἐξετάσεως καὶ ἐρεύνης δὲν πράττει κανὲν πρᾶγμα, ἀλλ' ἐξετάζει, ἂν ὑπάρχῃ δυνατὸν νὰ γίνῃ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ καὶ θέλει· ἡ πίστις ὅμως δὲν ἔχει τοιοῦτον νόμον, οὔτε μένει εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δέχεται αὐτὴν μετὰ δισταγμοῦ καὶ περιεργείας.

Ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις δὲν διακρίνεται, οὔτε δύναται νὰ γνωρισθῇ ἄνευ τῆς ἐξετάσεως καὶ τῶν τρόπων τῆς συζητήσεως, καὶ τοῦτο εἶναι σημεῖον τοῦ δισταγμοῦ περὶ τῆς ἀληθείας· ἀλλ' ἡ πίστις ζητεῖ φρόνημα καθαρὸν καὶ ἁπλοῦν, τὸ ὁποῖον ν' ἀπέχῃ ἀπὸ πᾶσαν πανουργίαν, καὶ ἀπὸ τὸ νὰ ζητῇ τρόπους. Καὶ βλέπε πῶς ἐναντιοῦται ἡ μία εἰς τὴν ἄλλην. Ἡ πίστις εἶναι ἔννοια καὶ συλλογισμὸς νηπιώδης καὶ καρδία ἁπλῆ, καθὼς λέγει ὁ Κύριος, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, δὲν θέλετε εἰσέλθη εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ «ἐν ἁπλότητι τῆς καρδίας αὐτῶν ἐδόξαζον τὸν Θεόν»· ἀλλ' ἡ γνῶσις εἰς ταῦτα τὰ δύο εἶναι ἐπίβουλος καὶ ἐναντία. Ἡ γνῶσις ὑπάρχει νόμος τῆς φύσεως, ἥτις φυλάττει αὐτὴν εἰς πάσας αὐτῆς τὰς πράξεις· ἀλλ' ἡ πίστις ἐνεργεῖ ὑπερφυσικῶς. Ἡ γνῶσις δὲν παραδέχεται πᾶν πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον βλάπτει τὴν φύσιν, καὶ ἀπομακρύνεται ἐξ αὐτοῦ· ἡ πίστις ὅμως εὐκόλως δέχεται πᾶν πρᾶγμα, καὶ λέγει, θέλω ἐπιβῆ ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον, καὶ θέλω καταπατήσει λέοντα καὶ δράκοντα. Εἰς τὴν γνῶσιν ἀκολουθεῖ φόβος, εἰς δὲ τὴν πίστιν ἐλπίς. Ὅσον τις ἐνεργεῖ κατὰ τοὺς νόμους τῆς γνώσεως,

τοσοῦτον δεσμεύεται ὑπὸ τοῦ φόβου, καὶ δὲν δύναται ν' ἀξιωθῇ τῆς ἑαυτοῦ ἐλευθερίας· ἀλλ' ὅστις ἀκολουθεῖ τὴν πίστιν, ὑπάρχει ἐλεύθερος καὶ αὐτεξούσιος καὶ ὡς υἱὸς τοῦ Θεοῦ μετὰ ἐλευθερίας καὶ ἐξουσίας μεταχειρίζεται πάντα τὰ πράγματα. Ὁ ἐραστὴς τῆς πίστεως μεταχειρίζεται πάσας τὰς φύσεις τῶν κτισμάτων ὡς Θεός· ἐπειδὴ ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ δημιουργήσῃ νέαν κτίσιν ὡς ὁ Θεός, καθὼς λέγει ὁ Ἰώβ, ἠθέλησας σύ, καὶ τὰ πάντα παρέστησαν ἐνώπιόν σου· καὶ πολλάκις, ὁ ἔχων ταύτην τὴν ὑψηλὴν καὶ τελείαν πίστιν, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος δύναται νὰ ποιήσῃ τὰ πάντα· ἀλλ' ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις ἄνευ ὕλης δὲν δύναται νὰ πράξῃ τι· ἡ γνῶσις δὲν τολμᾷ νὰ πράξῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν ἐδόθη εἰς τὴν φύσιν· διότι ὁ βασιζόμενος ἐπὶ τῆς γνώσεως δὲν δύναται νὰ περιπατήσῃ ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ἢ νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἐὰν τολμήσῃ νὰ πειραθῇ, ὑπάρχει κίνδυνος εἰς αὐτόν.

Ἐξ ὅλων τούτων ἡ γνῶσις προφυλάσσεται, καὶ δὲν τολμᾷ παντελῶς νὰ παραβῇ τὸν νόμον αὐτῶν· ἀλλ' ἡ πίστις μετὰ ἐξουσίας διαβαίνει ταῦτα, λέγουσα τὸ τοῦ Ἠσαΐου, ὅτι ἐὰν διαβαίνῃς διὰ τοῦ πυρός, δὲν θέλει σὲ κατακαύσει, καὶ οἱ ποταμοὶ δὲν θέλουσι σὲ βυθίσει· Καὶ ταῦτα τὰ ἐξαίσια πολλάκις ἐνήργησεν ἡ πίστις ἐνώπιον πάσης τῆς κτίσεως, εἰς τὰ ὁποῖα ἐὰν δοθῇ τόπος εἰς τὴν κοσμικὴν γνῶσιν νὰ δοκιμασθῇ, παντελῶς δὲν πείθεται. Διὰ τῆς δυνάμεως τῆς πίστεως εἰσῆλθον πολλοὶ εἰς τὰς φλόγας τοῦ πυρός, καὶ χαλινώσαντες τὴν καυστικὴν δύναμιν τοῦ πυρός, διέμειναν ἀβλαβεῖς ἐν μέσῳ τῶν φλογῶν· καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιεπάτησαν ὡς ἐπὶ ξηρᾶς· ἀλλὰ ταῦτα πάντα εἶναι ὑπὲρ τὴν φύσιν, καὶ ἐνάντια εἰς τοὺς νόμους τῆς γνώσεως, τὴν ὁποίαν ἀπέδειξαν ματαίαν καθ' ὅλους τοὺς τρόπους καὶ τοὺς νόμους αὐτῆς. Εἶδες λοιπὸν τὴν γνῶσιν, πῶς φυλάττει τοὺς φυσικοὺς ὅρους; εἶδες καὶ τὴν πίστιν πῶς ὑπερβαίνει τοὺς ὅρους τῆς φύσεως;

Πεντακισχιλίους χρόνους σχεδὸν οἱ νόμοι τῆς γνώσεως ἐκυβέρνων τὸν κόσμον, καὶ παντελῶς δὲν ἐδυνήθη ὁ ἄνθρωπος νὰ ὑψώσῃ ἐκ τῆς γῆς τὴν ἑαυτοῦ κεφαλήν, καὶ νὰ αἰσθανθῇ τὴν δύναμιν τοῦ κτίστου αὐτοῦ, ἕως ὅτου ἀνέτειλεν ἡ πίστις ἡμῶν, καὶ ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς ἐκ τοῦ σκότους τῆς γηΐνης ἐργασίας, καὶ ἐκ τῆς ματαίας ὑποταγῆς, τοῦ περισπασμοῦ τῶν γηΐνων πραγμάτων· καὶ ἤδη ὅτε εὕρομεν τὴν ἀτάραχον θάλασσαν καὶ τὸν ἀκένωτον θησαυρὸν τῆς πίστεως, ἐπιθυμοῦμεν πάλιν νὰ παρεκκλίνωμεν ἐκ τῆς εὐθείας ὁδοῦ εἰς τὴν ταπεινότητα τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως. Δὲν ὑπάρχει καμμία ἀνθρωπίνη γνῶσις, ἥτις νὰ μὴ ἦναι πτωχὴ καὶ ἐλλιπής, κἂν πλουσία φαίνηται· τοὺς δὲ θησαυροὺς τῆς πίστεως δὲν χωροῦσιν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ. Οὗτινος ἡ καρδία βασίζεται εἰς τὴν ἐλπίδα τῆς πίστεως, αὐτὸς δὲν στερεῖταί ποτε πράγματός τινος, καὶ ὅτε δὲν ἔχει τι, τὰ πάντα ἔχει εἰς χεῖρας, καθὼς εἶναι γεγραμμένον, ὅτι ὅσα θέλετε ζητήσει διὰ τῆς

προσευχῆς καὶ τῆς πίστεως, *θέλετε λάβει· καὶ πάλιν, ὁ Κύριος εἶναι πλησίον, καὶ μὴ φροντίζητε περὶ οὐδενὸς πράγματος.*

Ἡ γνῶσις πάντοτε ζητεῖ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων προφυλάττει τὸν ἔχοντα αὐτήν· ἡ πίστις ὅμως λέγει, ὅτι ἐὰν μὴ ὁ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, καὶ φυλάξῃ πόλιν, ματαίως ἀγρυπνεῖ ὁ φυλάσσων, καὶ ματαίως κοπιάζει ὁ οἰκοδομῶν. Ὅστις προσεύχεται μετὰ πίστεως, οὐδέποτε μεταχειρίζεται τοὺς τρόπους τῆς γνώσεως· ἐπειδὴ ἡ γνῶσις πανταχοῦ ἐπαινεῖ τὸν φόβον, ὡς εἶπεν καὶ ὁ σοφὸς Σειράχ· «ὁ φοβούμενος, φάσκων, τῇ καρδίᾳ, μακάριος·» τί δὲ λέγει καὶ ἡ πίστις; ἐφοβήθη, λέγει, ὁ Πέτρος, καὶ ἤρχισε νὰ καταποντίζηται· καὶ πάλιν, δὲν ἐλάβατε πνεῦμα δουλείας εἰς φόβον, ἀλλὰ πνεῦμα υἱοθεσίας εἰς ἐλευθερίαν πίστεως καὶ ἐλπίδος Θεοῦ· καὶ πάλιν, μὴ λυπηθῇς τινα ἐκ τούτων, μηδὲ φοβηθῇς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν. Εἰς τὸν φόβον πάντοτε ἀκολουθεῖ ὁ δισταγμὸς ὡς καὶ εἰς τὴν ἐξέτασιν· ἡ δὲ ἐξέτασις ἀκολουθεῖ εἰς τοὺς τρόπους, καὶ οἱ τρόποι εἰς τὴν γνῶσιν, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐξερεύνησιν καὶ ἐξέτασιν γνωρίζεται πάντοτε ὁ φόβος καὶ ὁ δισταγμός· διότι εἰς πᾶσαν περίστασιν, καὶ εἰς πάντα τὰ πράγματα δὲν εὐοδοῦται ἡ γνῶσις, καθὼς καὶ προηγουμένως ἀπεδείξαμεν· ἐπειδὴ πολλάκις συμβαίνουσιν εἰς τὴν ψυχὴν περιστατικά τινα, καὶ ἀφορμαὶ δύσκολοι καὶ πολλαὶ προφάσεις πλήρεις κινδύνων, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ γνῶσις καὶ οἱ τρόποι τῆς ἔξω σοφίας οὐδεμίαν βοήθειαν δύνανται νὰ δώσωσιν· ἡ πίστις ὅμως δὲν νικᾶταί ποτε ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶναι δυσυπόφερτα, καὶ δὲν προλαμβάνονται δι᾽ ὅλης τῆς δυνάμεως, τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως· ἐπειδὴ ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ βοηθήσῃ εἰς τοὺς φανεροὺς πολέμους, οὔτε νὰ παραταχθῇ ἐναντίον τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν, ἢ τῶν ἐνσωμάτων δυνάμεων, καὶ ἄλλων πολλῶν.

Εἶδες τὴν ἀσθένειαν τῆς γνώσεως, καὶ τὴν δύναμιν τῆς πίστεως; Ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις ἐμποδίζει τοὺς μαθητὰς αὐτῆς νὰ πλησιάσωσιν εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι ξένα τῆς φύσεως· ἡ δύναμις ὅμως τῆς πίστεως τί προστάζει εἰς τοὺς διδασκομένους ὑπ᾽ αὐτῆς; ἐν τῷ ὀνόματί μου θέλετε ἐκβάλει δαιμόνια, θέλετε πιάνει τοὺς ὄφεις, καὶ ἐάν ποτε πίητε θανατηφόρον φάρμακον, δὲν θέλετε βλαβῇ.

Ἡ γνῶσις διατάσσει τοὺς βασιζομένους εἰς αὐτὴν νὰ μὴ ἐκτελῶσί τι, πρὶν ἢ ἐξετάσωσι καλῶς τὸ τέλος αὐτοῦ, μὴ τυχὸν δὲν ἤθελον ἐπιτύχει τοῦ σκοποῦ, καὶ ἀποβῇ μάταιος ὁ κόπος αὐτῶν, καὶ ἀδύνατος καὶ δύσκολος ἡ κατόρθωσις τοῦ πράγματος· ἀλλ᾽ ἡ πίστις τί λέγει; πάντα δυνατὰ εἰς τὸν πιστεύοντα· ἐπειδὴ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ δὲν ἀδυνατεῖ κανὲν πρᾶγμα. Ὢ πλοῦτος ἄρρητος, καὶ θάλασσα πλούτου ὡς πρὸς τοὺς θαυμαστοὺς αὐτῆς θησαυρούς, οἵτινες ὑπερεκχύνονται ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς πίστεως! πόσου θάρρους καὶ πόσης ἡδονῆς καὶ ἐλπίδος ὑπάρχει πλήρης ἡ μετ᾽ αὐτῆς ὁδοιπορία! καὶ τὰ φορτία αὐτῆς πόσον εἶναι ἐλαφρά, καὶ ἡ ἐργασία αὐτῆς πόσην γλυκύτητα ἔχει!

Ἐρ.— Ἀφοῦ ἀξιωθῇ τις νὰ γευθῇ τὴν γλυκύτητα τῆς πίστεως, καὶ ἔπειτα στραφῇ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν, κατὰ τί διαφέρει;

Ἀπ.— Αὐτὸς ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον, ὅστις, εὑρὼν πολύτιμον μαργαρίτην, ἀλλάζει αὐτὸν μὲ ἕνα χάλκινον ὀβολόν· ἢ μὲ ἄνθρωπον, ὅστις ἀφῆκε τὴν αὐτεξούσιον αὐτοῦ ἐλευθερίαν, καὶ ἐστράφη εἰς τοὺς τρόπους τῆς πτωχείας, οἱ ὁποῖοι εἶναι πλήρεις φόβου καὶ δουλείας.

Δὲν εἶναι κατηγορημένη ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις, ἀλλ᾽ ἡ πίστις ὑπάρχει ὑψηλοτέρα αὐτῆς· καὶ δὲν μεμφόμεθα τὴν γνῶσιν, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ λέγομεν ταῦτα, ἵνα διακρίνωμεν τοὺς διαφόρους παρηλλαγμένους τρόπους, διὰ τῶν ὁποίων ἡ γνῶσις ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον, καὶ πῶς συγγενεύουσιν οὗτοι μὲ τὰ τάγματα τῶν δαιμόνων, ἅπερ μετὰ ταῦτα μέλλομεν νὰ ἐκθέσωμεν φανερῶς, δηλ. πόσοι εἶναι οἱ βαθμοὶ διὰ τῶν ὁποίων ὁδεύει ἡ γνῶσις, καὶ ποία εἶναι ἡ διαφορὰ ἑκάστου τούτων, καὶ διὰ τίνων νοημάτων ἐξυπνίζεται εἰς ἕκαστον τρόπον καὶ διὰ τίνος ἐξ αὐτῶν τῶν τρόπων ἐναντιοῦται εἰς τὴν πίστιν καὶ ἐξέρχεται ἔξω τῶν φυσικῶν αὐτῆς ὁρίων, καὶ τίς εἶναι ἡ εἰς αὐτὴν διαφορά, καὶ διὰ τίνος τάξεως ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἑαυτῆς φύσιν, ὅταν μεταβάλλῃ τὸν πρῶτον αὐτῆς σκοπόν,) καὶ πῶς ἀλλοιοῦται ἔμπροσθεν τῆς πίστεως διὰ καλῆς πολιτείας, καὶ ἕως πότε φθάνει τὴν διαφορὰν τῆς τάξεως αὐτῆς, καὶ πῶς διαπερνᾷ ἀπὸ τούτων εἰς τὰ ὑψηλότερα, καὶ ποῖοι εἶναι οἱ τρόποι τῆς πρώτης τάξεως, καὶ πότε ἑνοῦται ἡ γνῶσις μετὰ τῆς πίστεως, καὶ ἐνδύεται ἐξ αὐτῆς πύρινα νοήματα, καὶ ἐξάπτεται εἰς τὸ πνεῦμα, καὶ ἀποκτᾷ τῆς ἀπαθείας τὰς πτέρυγας, καὶ ὑψοῦται ἐκ τῶν γηΐνων εἰς τὸν τόπον τοῦ δημιουργοῦ αὐτῆς, καὶ τὰ λοιπά. Ἤδη δὲν πρέπει νὰ μάθωμεν, ὅτι ἡ πίστις καὶ οἱ βαθμοὶ αὐτῆς, καὶ ἡ ἐργασία τούτων τῶν βαθμῶν ὑπάρχουσιν ὑψηλότερα τῆς γνώσεως.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ γνῶσις διὰ τῆς πίστεως τελειοῦται, καὶ ἀποκτᾷ δύναμιν, καὶ ὑψοῦται πρὸς τὰ ἄνω, καὶ αἰσθάνεται ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει ὑπὲρ πᾶσαν αἴσθησιν, καὶ βλέπει ἐκείνην τὴν αὐγὴν τὴν ἀκατάληπτον καὶ εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὴν αἴσθησιν τῶν κτισμάτων. Ἡ γνῶσις εἶναι βαθμίς, διὰ τῆς ὁποίας ἀνέρχεταί τις εἰς τὸ ὕψος τῆς πίστεως, καὶ ὅταν φθάσῃ πλησίον αὐτῆς, δὲν ἔχει πλέον χρείαν τῆς γνώσεως· ἐπειδὴ κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον, ἤδη ἀπὸ μέρους γνωρίζομεν καὶ ἀπὸ μέρους νοοῦμεν· ὅταν ὅμως ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἀπὸ μέρους μένει ἀργόν. Ἤδη λοιπὸν ἡ πίστις καθαρῶς δεικνύει εἰς ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν τῆς τελειότητος, καὶ διὰ τῆς πίστεως μανθάνομεν ἐκεῖνα τὰ ἀκατάληπτα, καὶ ὄχι διὰ τῆς ἐξετάσεως καὶ τῆς δυνάμεως τῆς γνώσεως.

Τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς εἰσι ταῦτα· ἡ νηστεία, ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ

ἀγρυπνία, ἡ καθαρότης τοῦ σώματος καὶ τὰ λοιπά, ἅπερ ἐνεργοῦνται διὰ τοῦ σώματος, καὶ λέγονται σωματικαὶ ἀρεταί· αἱ δὲ ψυχικαὶ ἀρεταί εἰσι αὗται· ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη, ἡ ταπεινοφροσύνη τῆς καρδίας, ἡ συγχώρησις τῶν πταισμάτων τοῦ πλησίον, ἡ ἐνθύμησις τῶν καλῶν ἔργων, ἡ ἐξέτασις τῶν θείων μυστηρίων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται κεκαλυμμένα εἰς τὰς θείας γραφάς, ἡ ἀπασχόλησις τοῦ νοὸς εἰς τὰ ὑψηλότερα θεῖα ἔργα, ἡ φυλακὴ τῶν ὅρων τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ παρόμοια. Ταῦτα πάντα ἔχουσι χρείαν τῆς γνώσεως· ἐπειδὴ ἡ γνῶσις φυλάττει αὐτά, καὶ διδάσκει τὴν τάξιν τούτων. Καὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι βαθμοί, διὰ τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ ἀνέρχεται εἰς τὸ ἀνώτερον ὕψος τῆς πίστεως καὶ ὀνομάζονται ἀρεταί· ἀλλ' ἡ πολιτεία τῆς πίστεως ὑπάρχει ἀνωτέρα τῆς ἀρετῆς, καὶ ἡ ἐργασία αὐτῆς δὲν εἶναι ἔργα, ἀλλὰ τελεία ἀνάπαυσις καὶ παρηγορία καὶ καρδιακὴ ὁμιλία, αὐξάνουσα διὰ τῶν ἐννοιῶν τῆς ψυχῆς, καὶ ἐν γένει ὅλοι οἱ θαυμαστοὶ τρόποι τῆς πνευματικῆς πολιτείας εἶναι αἴσθησις τῆς πνευματικῆς ζωῆς, καὶ τρυφή, καὶ ἀπόλαυσις τῆς ψυχῆς, καὶ πόθος, καὶ θεία χαρά, καὶ ὅσα ἄλλα δωροῦνται δι' ἐκείνης τῆς πολιτείας εἰς τὴν ψυχήν, ἥτις γίνεται ἀξία τῆς χάριτος τῆς ἐκεῖ μακαριότητος, καὶ ὅσα τελοῦνται εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅστις ὑπάρχει πλούσιος εἰς τὰ χαρίσματα αὐτοῦ, διὰ τῆς πίστεως.

Ἀλλ' ἐάν τις εἴπῃ, ὅτι ἐὰν ταῦτα πάντα τὰ καλά, καὶ τὰ προλεχθέντα ἔργα τῆς ἀρετῆς, καὶ ἡ ἀποχὴ τῶν κακῶν, καὶ ἡ διάκρισις τῶν λεπτῶν λογισμῶν, οἱ ὁποῖοι γεννῶνται εἰς τὴν ψυχήν, καὶ ἡ μετὰ τῶν λογισμῶν γινομένη πάλη, καὶ ὁ ἀγὼν ὁ γινόμενος ἐναντίον τῶν παθῶν, τὰ ὁποῖα ἐρεθίζουσι τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὰ λοιπά, χωρὶς τῶν ὁποίων οὐδὲ αὐτὴ ἡ πίστις δύναται νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἐὰν ταῦτα πάντα τελειοῦνται διὰ τῆς γνώσεως, πῶς ἡ γνῶσις θεωρεῖται ἐναντία εἰς τὴν πίστιν;

Ἀποκρινόμεθα πρὸς τοῦτον, ὅτι τρεῖς νοητοὶ τρόποι εἶναι διὰ τῶν ὁποίων ἡ γνῶσις ἀναβαίνει καὶ καταβαίνει, καὶ καθὼς οὗτοι οἱ τρεῖς τρόποι ἀλλοιοῦνται καὶ μεταβάλλονται, οὕτω καὶ αὐτὴ ἡ γνῶσις ἀλλοιοῦται καὶ μεταβάλλεται, καὶ διὰ τοῦτο ἄλλοτε βλάπτει, καὶ ἄλλοτε βοηθεῖ. Οἱ δὲ τρεῖς οὗτοι τρόποι εἶναι οἱ ἑξῆς, τὸ σῶμα, ἡ ψυχή, καὶ τὸ πνεῦμα· καὶ ἐὰν ἡ φύσις τῆς γνώσεως εἶναι μία, ἀλλ' εἰς τοὺς τόπους τούτους τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν λεπτύνεται καὶ μεταλλάσσει τοὺς τρόπους καὶ τὰς ἐργασίας τῶν νοημάτων αὐτῆς. Ἄκουσον δὲ ἐφεξῆς καὶ τὴν τάξιν τῆς ἐργασίας αὐτῆς, καὶ τὰς αἰτίας, διὰ τὰς ὁποίας βλάπτει καὶ ὠφελεῖ. Ἡ γνῶσις ἐδόθη παρὰ Θεοῦ ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν φύσιν τῶν λογικῶν, καὶ ὑπάρχει ἁπλῆ, καὶ δὲν διαμερίζεται ἡ

φύσις αὐτῆς, καθὼς δὲν διαμερίζεται καὶ τὸ ἡλιακὸν φῶς, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν αὐτῆς λαμβάνει ἀλλοιώσεις καὶ μερισμούς, τοὺς ὁποίους ἐκθέτομεν εἰς τοὺς ἐφεξῆς τρεῖς λόγους.

ΛΟΓΟΣ ΞΓ'.

Περὶ τῆς τάξεως τῆς πρώτης γνώσεως.

ΟΤΑΝ ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις ἀκολουθῇ τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν, τότε ἐξ ἀνάγκης ἐπασχολεῖται εἰς τὰ ἑξῆς, εἰς τὸν πλοῦτον, εἰς τὴν κενοδοξίαν, εἰς τὸν στολισμόν, εἰς τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ σώματος, εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἔξω σοφίας, ἥτις κυβερνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, καὶ ἐφευρίσκει ἀνανεώσεις τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, καὶ ἐν γένει εἰς πάντα ὅσα στολίζουσι τὸ σῶμα εἰς τοῦτον τὸν ὁρατὸν κόσμον. Ὅταν ἡ γνῶσις ἐπασχολῆται εἰς ταῦτα τὰ εἴδη, γίνεται ἐναντία εἰς τὴν τελείαν πίστιν, καὶ ὀνομάζεται ψιλὴ γνῶσις· καθότι ὑπάρχει γυμνὴ ἀπὸ πᾶσαν θείαν φροντίδα, καὶ φέρει εἰς τὴν διάνοιαν ἄλογόν τινα ἀδυναμίαν, ἐπειδὴ ἐξουσιάζεται ὑπὸ τοῦ σώματος, καὶ πᾶσα αὐτῆς ἡ φροντὶς ἀφορᾷ εἰς τὰ τοῦ κόσμου τούτου. Κατὰ τοῦτο αὐτῆς τὸ μέτρον ἡ γνῶσις δὲν λογίζεται παντελῶς, ὅτι ὑπάρχει νοητὴ δύναμις, καὶ κρυπτὸς κυβερνήτης τοῦ ἀνθρώπου, ἢ θεία τις δύναμις, ἥτις ἐπισκέπτεται τὸν ἄνθρωπον, οὔτε φρονεῖ ποσῶς, ὅτι Θεία Πρόνοια διοικεῖ τὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ νομίζει, ὅτι ἕκαστον καλὸν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἡ σωτηρία αὐτοῦ ἐκ τῶν βλαπτόντων αὐτόν, καὶ ἡ φυσικὴ αὐτοῦ προσοχὴ ἀπὸ τὰ δύσκολα καὶ πολλὰ ἐνάντια, τὰ ὁποῖα συμβαίνουσιν εἰς τὴν φύσιν ὑμῶν κρυπτῶς καὶ φανερῶς, εἶναι φυσικὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον, προερχόμενα ἐκ τῆς προσοχῆς καὶ σπουδῆς καὶ τῶν διαφόρων αὐτοῦ τρόπων. Καὶ τοῦτο τὸ μέτρον, ἡ γνῶσις ἥτις νομίζει, ὅτι τὰ πάντα γίνονται διὰ τῆς ἰδίας αὐτῆς προνοίας, συμφωνεῖ μὲ τοὺς ἀθέους ἐκείνους, οἵτινες λέγουσιν, ὅτι δὲν ὑπάρχει κυβέρνησις εἰς τὰ φαινόμενα πράγματα τούτου τοῦ κόσμου· καὶ ὅμως μεθ' ὅλην αὐτῆς τὴν εἰς τὰ τοιαῦτα σπουδὴν δὲν δύναται νὰ μένῃ χωρὶς διηνεκῆ φροντίδα καὶ φόβον περὶ τοῦ σώματος· καὶ διὰ τοῦτο τοὺς τοιούτους γνωστικοὺς κυριεύει ἡ ὀλιγοψυχία, ἡ λύπη, ἡ ἀπόγνωσις, ὁ φόβος τῶν δαιμόνων, ἡ δειλία, ἡ περὶ ληστῶν φήμη, ἡ ἀκοὴ τῶν διαφόρων θανάτων, ἡ φροντὶς περὶ ἀσθενείας, ἡ μέριμνα τῆς πτωχεύσεως καὶ τῆς στερήσεως τῶν χρειωδῶν, ὁ φόβος τοῦ θανάτου, τῶν παθῶν καὶ τῶν θηρίων, καὶ πάντα τὰ τούτοις παρόμοια, τὰ ὁποῖα συμβαίνουσιν εἰς τὴν θάλασσαν τῆς παρούσης ζωῆς, ἥτις ταράττεται νύκτα καὶ ἡμέραν ὑπὸ τῶν τοιούτων κυμάτων, καὶ

ἀναβράζει ταῦτα ἐναντίων αὐτῶν. Ἀκολουθοῦσι δὲ ταῦτα· διότι τὸ μέτρον τοῦτο τῆς γνώσεως δὲν ἠξεύρει νὰ ρίψῃ τὴν μέριμναν αὐτοῦ εἰς τὸν Θεὸν μετὰ πεποιθήσεως τῆς πρὸς αὐτὸν πίστεως, ἀλλὰ μηχανᾶται καὶ πανουργεύεται εἰς πάντα τὰ ἑαυτοῦ ἔργα. Ὅταν ὅμως οἱ τρόποι τῶν μηχανημάτων αὐτῆς μείνωσιν ἀργοὶ καὶ ἀνενέργητοι ἔκ τινος αἰτίας, χωρὶς νὰ βλέπῃ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, μάχεται μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐμποδίζουσιν αὐτὴν ἢ ἐναντιοῦνται εἰς αὐτήν.

Εἰς ταύτην τὴν γνῶσιν ὑπάρχει πεφυτευμένον τὸ ξύλον τῆς γνώσεως τῶν καλῶν καὶ κακῶν, τὸ ὁποῖον ἐκριζοῖ τὴν ἀγάπην. Αὕτη ἡ γνῶσις ἐρευνᾷ καὶ ἐξετάζει τὰ μικρὰ σφάλματα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ τὰς αἰτίας, καὶ τὰς ἀδυναμίας αὐτῶν. Αὕτη ἡ γνῶσις κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ δογματίζῃ, καὶ νὰ ἐναντιοῦται εἰς τοὺς λόγους τῶν ἄλλων, καὶ νὰ δολιεύηται διὰ μηχανημάτων καὶ πανουργιῶν καὶ δι᾽ ἄλλων τρόπων, ἅτινα ἀτιμάζουσι τὴν ἀνθρωπότητα. Αὕτη ἡ γνῶσις παρευρίσκεται πανταχοῦ, καὶ εἰς αὐτὴν ὑπάρχει ἐν ἀληθείᾳ ὑψηλοφροσύνη καὶ ὑπερηφάνεια· καθότι αὕτη πάντα τὰ καλὰ ἀποδίδει εἰς ἑαυτήν, καὶ ὄχι εἰς τὸν Θεόν.

Ἀλλ᾽ ἡ πίστις ἀναφέρει πάντα αὐτῆς τὰ ἔργα εἰς τὴν θείαν χάριν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ὑπερηφανευθῇ, καθὼς εἶναι γεγραμμένον, πάντα δύναμαι νὰ κατορθώσω διὰ τοῦ ἐνδυναμοῦντός με Χριστοῦ· καὶ πάλιν, ὄχι ὅμως ἐγώ, ἀλλ᾽ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἥτις εἶναι μετ᾽ ἐμοῦ. Καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτι ἡ γνῶσις φυσιοῖ, περὶ αὐτῆς τῆς γνώσεως εἶπεν αὐτό, ἡ ὁποία δὲν ὑπάρχει ἡνωμένη μετὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἐλπίδος, καὶ ὄχι περὶ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας, μὴ γένοιτο.

Ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας διὰ τῆς ταπεινώσεως τελειοποιεῖ τὴν ψυχὴν ἐκείνων, οἵτινες ἀπέκτησαν αὐτήν, καθὼς τοῦ Μωϋσέως, καὶ τοῦ Δαβίδ, καὶ τοῦ Ἡσαΐου, καὶ τοῦ Πέτρου, καὶ τοῦ Παύλου καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων, τῶν ἀξιωθέντων αὐτῆς τῆς τελείας γνώσεως κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τῶν ὁποίων ἡ γνῶσις καταπίνεται πάντοτε ὑπὸ τῶν διαφόρων θεωριῶν, καὶ τῶν θείων ἀποκαλύψεων, καὶ τῆς ὑψηλῆς θεωρίας τῶν πνευματικῶν, καὶ ὑπὸ τῶν ἀρρήτων μυστηρίων, καὶ λογίζονται ἑαυτοὺς γῆν καὶ σποδόν· ἀλλ᾽ ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις πρεπόντως ὑπερηφανεύεται· ἐπειδὴ περιπατεῖ εἰς τὸ σκότος, καὶ ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῶν γηΐνων δοκιμάζει τὰ πράγματα αὐτῆς, καὶ δὲν γνωρίζει, ὅτι ὑπάρχει τι ἀνώτερον αὐτῆς. Πάντες οἱ τοιοῦτοι γνωστικοὶ κυριεύονται ἀπὸ ἔπαρσιν καὶ ὑπερηφάνειαν· ἐπειδὴ εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὴν γῆν, καὶ πολιτεύονται κατὰ τὰ θελήματα τῆς σαρκός, καὶ ἐπιστηρίζονται εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν ἔργα, χωρὶς ποσῶς νὰ συλλογίζωνται τὰ θεῖα καὶ ἀκατάληπτα· καὶ πάσχουσι τοῦτο, ἐν ὅσῳ πλέουσιν εἰς ταῦτα τὰ κύματα τῆς γνώσεως αὐτῶν· ἀλλ᾽ οἱ ἅγιοι

ἐργάζονται τὴν ἔνδοξον ἀρετήν, καὶ τὸ φρόνημα αὐτῶν δὲν παρεκκλίνει, ὥστε νὰ μεριμνῶσι περὶ τῶν ματαίων ἐφευρέσεων· ἐπειδὴ οἱ περιπατοῦντες εἰς τὸ φῶς δὲν δύνανται νὰ πλανηθῶσι· διὰ τοῦτο ὅσοι ἐπλανήθησαν, καὶ ἀπεμακρύνθησαν ἐκ τοῦ φωτὸς τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξέκλιναν ἐκ τῆς ἀληθείας, περιπατοῦσι τὰς ὁδοὺς τῆς γνώσεως. Αὕτη εἶναι ἡ τάξις τῆς πρώτης γνώσεως, διὰ τῆς ὁποίας ἀκολουθεῖ τις τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκός· καὶ ταύτην τὴν γνῶσιν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν καὶ μεμφόμεθα, καὶ ἀποδεικνύομεν αὐτὴν ἐναντίαν ὄχι μόνον εἰς τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶσαν ἐργασίαν ἀρετῆς.

ΛΟΓΟΣ ΞΔ΄.

Περὶ τῆς τάξεως τῆς δευτέρας γνώσεως.

ΟΤΑΝ ἀφήσῃ τις τὴν πρώτην τάξιν τῆς γνώσεως καὶ στραφῇ εἰς τοὺς συλλογισμοὺς καὶ εἰς τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, βάλλει εἰς ἐνέργειαν διὰ τῶν νοημάτων τούτων καὶ τῇ βοηθείᾳ τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων πάντα τὰ καλὰ ἔργα ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς πίστεως. Ταῦτα δὲ τὰ ἔργα, εἶναι νηστεία, ἀγρυπνία, προσευχή, ἐλεημοσύνη, ἀνάγνωσις τῶν θείων γραφῶν, οἱ τρόποι τῆς ἀρετῆς, πάλη πρὸς τὰ πάθη, καὶ τὰ παρόμοια· καθότι πάντα τὰ καλὰ πράγματα, καὶ τὰς καλὰς ἐνθυμήσεις τῆς ψυχῆς, καὶ τοὺς θαυμαστοὺς τρόπους, οἱ ὁποῖοι διακονοῦνται εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν δευτέραν ταύτην τάξιν τῆς γνώσεως τελειοῖ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Αὕτη ἡ γνῶσις τακτοποιεῖ εἰς τὴν καρδίαν ὁδούς, αἱ ὁποῖαι ὁδηγοῦσιν ἡμᾶς πρὸς τὴν πίστιν, καὶ δι᾽ αὐτῆς συνάγομεν ἐφόδια καλῶν ἔργων διὰ τὸν μέλλοντα ἀληθινὸν αἰῶνα· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κατόρθωσιν τούτων τῶν ἀρετῶν ἡ γνῶσις αὕτη εἶναι σωματικὴ καὶ σύνθετος, καὶ ὡς ὁδός τις, ἥτις ὁδηγεῖ καὶ παραπέμπει ἡμᾶς εἰς τὴν πίστιν. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἄλλη τάξις γνώσεως ὑψηλοτέρα αὐτῆς· καὶ ἐὰν προκόψῃ τις εἰς αὐτήν, δύναται τῇ βοηθείᾳ τοῦ Χριστοῦ ν᾽ ἀναβῇ καὶ εἰς ἐκείνην, ὅταν θέσῃ τὸ θεμέλιον τῆς ἐργασίας αὐτῆς εἰς τὴν ἡσυχίαν διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν θείων γραφῶν, διὰ τῆς εὐχῆς καὶ διὰ τῶν λοιπῶν καλῶν ἔργων, δι᾽ ὧν τελειοῦνται αἱ ἐργασίαι τῆς δευτέρας γνώσεως· διότι τελειώνει τὸ ἑαυτῆς ἔργον εἰς τὰ αἰσθητὰ πράγματα διὰ τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων, καὶ ὀνομάζεται γνῶσις τῶν πραγμάτων.

ΛΟΓΟΣ ΞΕ΄.

Περὶ τῆς τάξεως τῆς τρίτης γνώσεως, ἥτις εἶναι τάξις τῆς τελειότητος.

ΠΩΣ δὲ λεπτύνεταί τις, καὶ ἀποκτᾷ τὴν πνευματικότητα, καὶ γίνεται κατὰ τὴν πολιτείαν ὅμοιος μὲ τὰς ἀοράτους δυνάμεις τῶν ἁγίων ἀγγέλων, αἵτινες ὑπηρετῶσι τὸν Θεὸν οὐχὶ διὰ τῶν αἰσθητῶν ἔργων, ἀλλὰ διὰ τῆς φροντίδος, ἥτις τελειοῦται εἰς τὴν διάνοιαν, ἄκουσον περὶ τούτου. Ὅταν ἡ γνῶσις ὑψωθῇ ἐκ τῶν γηίνων καὶ ἐκ τῆς φροντίδος τῆς ἐργασίας αὐτῶν, καὶ ἀρχίσῃ διὰ τῶν νοερῶν αὐτῆς ὀφθαλμῶν νὰ παρατηρῇ καὶ νὰ ἐξετάζῃ τοὺς λογισμοὺς αὐτῆς, καὶ νὰ καταφρονῇ τὰ πράγματα ἐκεῖνα, ἐκ τῶν ὁποίων πηγάζει ἡ κακία τῶν παθῶν, καὶ ὑψώσῃ ἑαυτὴν πρὸς τὰ ἄνω, καὶ ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν πίστιν διὰ τῆς φροντίδος τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καὶ τῆς ἐπιθυμίας τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν, καὶ διὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν κρυπτῶν μυστηρίων, τότε ἡ πίστις καταπίνει αὐτήν, καὶ στραφεῖσα γεννᾷ αὐτὴν ἐξ ἀρχῆς, ὥστε νὰ γίνῃ ὅλως πνεῦμα.

Τότε δύναται νὰ πετάξῃ ὑψηλὰ εἰς τοὺς τόπους τῶν ἀγγέλων διὰ τῶν πτερύγων τῆς πίστεως, καὶ νὰ ἐρευνήσῃ τὰ ἀνεξερεύνητα, διανοουμένη τὰς θείας καὶ θαυμαστὰς κυβερνήσεις τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν φύσεων, καὶ νὰ ἐξετάζῃ τὰ πνευματικὰ μυστήρια, τὰ καταλαμβανόμενα διὰ τῆς ἁπλῆς καὶ λεπτῆς διανοίας, καὶ τότε ἐξυπνίζονται αἱ ἐσωτερικαὶ αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ πνεύματος κατὰ τάξιν, ἥτις γίνεται εἰς ἐκείνην τὴν διαγωγὴν τῆς ἀθανασίας καὶ ἀφθαρσίας· διότι ὡς διά τινος μυστηρίου ἐδέχθη ἐντεῦθεν τὴν νοητὴν ἀνάστασιν πρὸς ἀληθινὴν μαρτυρίαν τῆς ἀναστάσεως ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Οὗτοί εἰσιν οἱ τρεῖς τρόποι τῆς γνώσεως, εἰς τοὺς ὁποίους συγκεντροῦται ἅπας ὁ δρόμος τοῦ ἀνθρωπίνου βίου κατὰ τὸ σῶμα, κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα, καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεταί τις νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν· καὶ μέχρις οὗ ἐξέλθῃ ὁ ἄνθρωπος ἐκ τούτου τοῦ κόσμου, εἰς αὐτοὺς τοὺς τρεῖς τρόπους περιστρέφεται ἡ ψυχή, καὶ ἐργάζεται διὰ τῶν ῥηθέντων τριῶν τρόπων τὸ πλήρωμα πάσης ἀδικίας καὶ ἀσεβείας, καὶ τὸ πλήρωμα πάσης ἀρετῆς, καὶ τὸ νὰ ἐρευνᾷ τὸ βάθος ὅλων τῶν μυστηρίων τοῦ πνεύματος, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν γνῶσιν κινεῖται πάντοτε ὁ νοῦς, ὅταν ἀναβαίνῃ καὶ καταβαίνῃ εἰς τὰ καλά, ἢ κακά, ἢ μάταια· καὶ αὐτὰ τὰ τρία μέτρα ὀνομάζουσιν οἱ πατέρες, φύσιν, παρὰ φύσιν, καὶ ὑπὲρ φύσιν. Ταῦτα εἶναι τὰ τρία πλάγια, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναβαίνει καὶ καταβαίνει ἡ μνήμη τῆς ψυχῆς,

ὅταν ἐργάζηταί τις τὴν ἀρετὴν φυσικῶς, ἢ ὑπερφυσικῶς, ἢ ἀπέρχεται νὰ βοσκήσῃ χοίρους ὡς ὁ ἄσωτος υἱός.

Ἡ πρώτη τάξις τῆς γνώσεως ψυχραίνει τὴν ψυχήν, καὶ ἐμποδίζει αὐτὴν ἀπὸ τὰ κατὰ Θεὸν ἔργα τῆς ἀρετῆς· ἡ δευτέρα θερμαίνει αὐτήν, καὶ τὴν κάμνει νὰ προχωρῇ εἰς τὰ ἔργα τῆς πίστεως· ἡ δὲ τρίτη εἶναι ἀνάπαυσις, τὸ ὁποῖον εἶναι τύπος τοῦ μέλλοντος· ἐπειδὴ διὰ μόνης τῆς φροντίδος τῆς διανοίας ἐντρυφᾷ ἡ ψυχὴ εἰς τὰ μυστήρια τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις δὲν δύναται εἰσέτι νὰ ὑψωθῇ ἀπὸ τὴν τάξιν τῆς νεκρώσεως καὶ ἀπὸ τὸ βάρος τῆς σαρκός, καὶ νὰ τελειωθῇ εἰς τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην πνευματικότητα, διὰ τοῦτο ἐν ὅσῳ εὑρίσκεταί τις εἰς τὴν σαρκικὴν φύσιν, μεταβάλλεται ποτὲ μὲν εἰς τὸ καλόν, ποτὲ δὲ εἰς τὸ κακόν, ἤγουν ἄλλοτε μὲν εὑρίσκεται ὡς πτωχὸς καὶ πένης ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, ἐργαζομένη τὴν ἀρετὴν τῆς δευτέρας τάξεως διὰ τῶν σωματικῶν ἔργων, καὶ ἄλλοτε, ὡς λαβόντες τὸ πνεῦμα τῆς υἱοθεσίας διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς ἐλευθερίας, ἀπολαμβάνει τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, καὶ πάλιν ἐπιστρέφει εἰς τὰ ταπεινὰ αὐτῆς ἔργα, τὰ διὰ τοῦ σώματος ἐκτελούμενα, τὰ ὁποῖα αὐτὴ ἡ γνῶσις φυλάττει καὶ προσέχει μήπως αἰχμαλωτίσῃ ὁ ἐχθρὸς διά τινος δελεάσματος τούτου τοῦ κόσμου, ἢ διὰ τῶν τεταραγμένων καὶ εὐκόλως μεταβαλλομένων λογισμῶν· καθότι ἐν ὅσῳ ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκεται ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς σαρκός, δὲν ἔχει πεποίθησιν εἰς ἑαυτόν· ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει τελεία ἀνάπαυσις καὶ ἐλευθερία εἰς τὸν παρόντα εὐτελῆ κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον πᾶσα ἐργασία τῆς γνώσεως συνίσταται εἰς σωματικὰ ἔργα· ἀλλ᾽ ἡ ἐργασία τῆς πίστεως ἐκτελεῖται διὰ τῶν πνευματικῶν ἐννοιῶν τῆς ψυχῆς, καὶ εἶναι ὑπεράνω τῶν αἰσθήσεων· διότι ἡ πίστις εἶναι λεπτοτέρα τῆς γνώσεως, καθὼς καὶ ἡ γνῶσις εἶναι λεπτοτέρα τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων· διὰ τοῦτο ὅλοι οἱ ἅγιοι, οἱ ὁποῖοι ἠξιώθησαν νὰ εὕρωσι τὴν πολιτείαν ταύτην, (ἥτις εἶναι ἔκπληξις εἰς Θεόν), διὰ τῆς δυνάμεως τῆς πίστεως διῆλθον τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς τὴν τρυφὴν τῆς ὑπερφυσικῆς ἐκείνης πολιτείας.

Πίστιν δὲ λέγομεν ὄχι ἐκείνην, δι᾽ ἧς πιστεύει τις εἰς τὰς τρεῖς διαφόρους προσκυνητὰς ὑποστάσεις, καὶ εἰς τὴν μίαν φύσιν καὶ οὐσίαν τῆς θεότητος, καὶ εἰς τὴν θαυμαστὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν, ἂν καὶ αὕτη ἡ πίστις ἦναι μεγάλη καὶ ὑψηλή· ἀλλὰ λέγομεν ἐκείνην τὴν πίστιν, ἥτις ἀνατέλλει ἐκ τῆς θείας χάριτος εἰς τὴν ψυχήν, καὶ διὰ τῆς μαρτυρίας τῆς συνειδήσεως στηρίζει τὴν καρδίαν εἰς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος. Ἡ τοιαύτη πίστις δὲν διδάσκεται διὰ λόγου, οὔτε μανθάνεται διὰ τῆς ἀκοῆς, ἀλλὰ φαίνεται καὶ δεικνύει διὰ τῶν πνευματικῶν ὀφθαλμῶν τὰ κεκρυμμένα θεῖα μυστήρια εἰς τὴν ψυχήν, καὶ τὸν πνευματικὸν θεῖον πλοῦτον, ὅστις δὲν καθορᾶται ὑπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν σαρκικῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ φανεροῦται εἰς μό-

νους τοὺς διατηροῦντας τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, καθὼς ὁ ἴδιος εἶπεν, «ἐὰν φυλάττητε τὰς ἐντολάς μου, θέλω ἀποστείλει εἰς ὑμᾶς τὸν παράκλητον, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ ὁποῖον ὁ κόσμος δὲν δύναται νὰ λάβη, καὶ ἐκεῖνος θέλει διδάξει ὑμᾶς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν». Οὗτος ὁ παράκλητος δεικνύει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν νοητὴν ἐκείνην δύναμιν, ἥτις ἐνοικεῖ πάντοτε εἰς αὐτόν, καὶ ἀποδιώκει ἐξ αὐτοῦ πᾶσαν βλάβην, τὴν ὁποίαν δύναμιν αἰσθάνεται ὁ φωτεινὸς νοῦς ἀοράτως διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίστεως, οἱ δὲ ἅγιοι γνωρίζουσιν αὐτὴν διὰ τῆς πείρας.

Ἡ δὲ δύναμις ἐκείνη εἶναι αὐτὸς ὁ παράκλητος, ὅστις διὰ τῆς δυνάμεως τῆς πίστεως ἐξάπτει τὴν ψυχήν, καὶ ποιεῖ αὐτὴν νὰ ὁρμᾷ καὶ νὰ καταφρονῇ πάντα κίνδυνον διὰ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος, καὶ νὰ ὑψώνηται διὰ τῶν πτερύγων τῆς πίστεως ἐκ τῆς ὁρατῆς κτίσεως, καὶ νὰ γίνηται πάντοτε ὡς μεθυσμένη ἐκ τῆς ἐκπλήξεως τῆς κατὰ Θεὸν φροντίδος, καὶ ἐκ τῆς ἀσυνθέτου θεωρίας, καὶ διὰ τῆς ἀοράτου κατανοήσεως τῆς θείας φύσεως νὰ συνηθίζῃ τὴν διάνοιαν, ἵνα προσέχῃ εἰς τὴν μελέτην τῶν κρυφίων αὐτῆς· ἐπειδὴ μέχρις οὗ ἔλθῃ ἐκεῖνο, ὅπερ ἐστὶ τελείωσις τῶν μυστηρίων, καὶ ἀξιωθῶμεν φανερῶς τῆς ἀποκαλύψεως αὐτῶν, ἡ πίστις ὑπηρετεῖ μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων ἄρρητα μυστήρια, τὰ ὁποῖα εἴθε ν' ἀξιωθῶμεν καὶ ἡμεῖς διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἐνταῦθα μὲν ὡς ἀρραβῶνα, ἐκεῖ δὲ ἐν ἀληθείᾳ μετὰ τῶν ἀγαπώντων αὐτόν. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΞΣΤ'.

Περὶ ἄλλων τρόπων καὶ ἐννοιῶν τῆς διαφορᾶς τῆς γνώσεως.

ΗΓΝΩΣΙΣ, ὅταν προσηλώνηται εἰς τὰ φαινόμενα πράγματα, ἢ ἀντιλαμβάνηται αὐτὰ διὰ τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων, ὀνομάζεται φυσική· ὅταν δὲ ἐπασχολῆται εἰς τὰ νοητά, καὶ προσηλώνηται διὰ τοῦ νοὸς εἰς τὰς ἀσωμάτους φύσεις, ἐπειδὴ λαμβάνει αἴσθησιν διὰ τοῦ πνεύματος, καὶ ὄχι διὰ τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων, ὀνομάζεται πνευματική· καὶ εἰς τὰς δύο ταύτας περιστάσεις ἔξωθεν ἀντιλαμβάνεται ἡ ψυχὴ τὴν γνῶσιν τῶν ἀντικειμένων· ὅταν δὲ ἐπασχολῆται εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ Θεοῦ, ὀνομάζεται ὑπερφυσική, ἢ μᾶλλον γίνεται ἀνωτέρα τῆς γνώσεως. Ταύτης τῆς γνώσεως τὴν θεωρίαν δὲν λαμβάνει ἡ ψυχὴ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ὕλης, καθὼς εἰς τὰς δύο πρώτας περιστάσεις, ἀλλ' ἀΰλως φανεροῦται ἐντὸς αὐτῆς ἀνελπίστως δωρεάν· ἐπειδὴ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ὑπάρχει ἐντὸς ἡμῶν, καὶ δὲν ἐλπίζεται διὰ τύπων, οὔτε διὰ παρατηρήσεως ἔρχεται κατὰ τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἀποκαλύπτεται εἰς τὴν διάνοιαν ἀναιτίως χωρίς τινος περὶ αὐτῆς μελέτης· διότι δὲν εὑρίσκει εἰς αὐτὴν ὕλην ἡ διάνοια.

Ἡ πρώτη γνῶσις ἀποκτᾶται ἐκ τῆς διαρκοῦς μελέτης καὶ ἐκ τῆς σπουδῆς καὶ μαθήσεως· ἡ δὲ δευτέρα προέρχεται ἐκ τῆς καθαρᾶς ζωῆς καὶ πολιτείας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐκ τῆς πίστεως τῆς διανοίας· ἡ δὲ τρίτη γνῶσις ὑπάρχει καθιερωμένη εἰς μόνην τὴν πίστιν· καθότι ἐνώπιον τῆς πίστεως ἡ γνῶσις μένει ἀργὴ καὶ ἀνενέργητος, καὶ τὰ ἔργα λαμβάνουσι τέλος, καὶ αἱ αἰσθήσεις γίνονται περιτταί. Ὅσον ἡ γνῶσις αὕτη κατέρχεται ἐκ τοῦ πρώτου αὐτῆς βαθμοῦ, τιμᾶται· καὶ ὅσον περισσότερον κατέρχεται, τοσοῦτον καὶ τιμᾶται· καὶ ὅταν φθάσῃ εἰς τὴν γῆν, ἐξουσιάζει τὰ πάντα, καὶ χωρὶς αὐτῆς πᾶν πρᾶγμα εἶναι χωλὸν καὶ ἀργόν. Ὅταν δὲ ἡ ψυχὴ ὑψώσῃ τὴν θεωρίαν αὐτῆς ἄνω, καὶ ἁπλώσῃ τὰς πτέρυγας τῶν διαλογισμῶν αὐτῆς εἰς τὰ ἐπουράνια, καὶ ἐπιθυμήσῃ τὰ μὴ ὑποπίπτοντα εἰς τὰς σωματικὰς αἰσθήσεις, τότε ἀξιοῦται διὰ τῆς πίστεως τὰ πάντα· τὴν ὁποίαν πίστιν εἴθε νὰ χαρίσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΞΖ'.

Περὶ ὑποθέσεως τῆς ψυχῆς ἐκείνης, ἥτις ζητεῖ τὴν βαθεῖαν θεωρίαν, ἵνα βυθισθῇ εἰς αὐτήν, καὶ ἀπαλλαγῇ ἐκ τῶν σαρκικῶν λογισμῶν, οἵτινες ἔρχονται ἐκ τῆς ἐνθυμήσεως τῶν πραγμάτων.

ΠΑΝ πρᾶγμα ὑψηλότερον κρύπτεται ἀπὸ τὸ κατώτερον, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ἄλλο τι σῶμα ὡς παραπέτασμα· καὶ πᾶσα νοητὴ οὐσία ἀγγέλων ἢ ψυχῶν δὲν ἔχει τὴν διαφορὰν τῶν ἑαυτῆς πραγμάτων ἔξωθεν, ἀλλ' ἔνδοθεν ἐκ τῶν κινήσεων αὐτῆς· καὶ τοῦτο, εἰς τὸ νὰ δύναται νὰ εἰσέρχηται ἀμέσως καὶ ν' ἀπολαμβάνῃ τὸ πρῶτον ἐκεῖνο φῶς. Πᾶσα νοητὴ οὐσία κρύπτεται ἐξ ἐκείνων τῶν οὐσιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι κατώτεραι· ἀλλ' ὄχι κατὰ τὴν φύσιν κρύπτονται ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ κατὰ τὰς κινήσεις τῶν ἀρετῶν. Λέγω δὲ τοῦτο περὶ τῶν ἁγίων ἀγγελικῶν δυνάμεων, καὶ περὶ τῶν ψυχικῶν ταγμάτων τῶν ἁγίων, καὶ τῶν δαιμόνων. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα τάγματα κρύπτονται

ἀπὸ τὰ δεύτερα, καὶ ταῦτα πάλιν ἀπὸ τὰ τρίτα καὶ κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὸν τόπον καὶ κατὰ τὰς κινήσεις· ἕκαστον τάγμα ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ πρὸς αὐτὸ ὑπάρχει κεκρυμμένον ἀπὸ τὰ ἄλλα κατὰ τὴν γνῶσιν, εἴτε φαίνεται, εἴτε ὄχι· ἐκ τῶν κάτω ὅμως φύσεων κρύπτονται κατὰ τὴν φύσιν· ἐπειδὴ ἡ ὅρασις τῶν ἀσωμάτων δὲν εἶναι ἔξωθεν, ὡς τῶν σωματικῶν· ἀλλὰ τὸ νὰ βλέπωνται μεταξὺ αὐτῶν, τοῦτο, λέγουσιν οἱ θεολόγοι, ὅτι εἶναι ἔσωθεν αὐτῶν εἴς τε τὰς ἀρετὰς καὶ εἰς τὸ μέτρον τῶν κινήσεων· διὰ τοῦτο ἐὰν ἔχωσιν ἴσην τὴν τιμήν, καὶ ἂν απομακρύνωνται ἀπ' ἀλλήλων, βλέπονται μεταξὺ αὐτῶν, ὄχι κατὰ φαντασίαν, ἀλλὰ δι' ἀληθινῆς ὁράσεως, καὶ ἀληθινῆς φύσεως, ἐκτὸς τῆς αἰτίας τῶν πάντων, ἤγουν τῆς τρισυποστάτου Θεότητος, ἥτις ὑπέρκειται ταύτης τῆς διαφορᾶς. *Οἱ δὲ δαίμονες, ἂν καὶ ὑπάρχωσι κατὰ* πολλὰ ἐναγεῖς καὶ ἀκάθαρτοι, δὲν κρύπτονται ἀπ' ἀλλήλων ὡς αἱ δύο ἀνώτεραι αὐτῶν τάξεις, τὰς ὁποίας δὲν βλέπουσιν· ἐπειδὴ ἡ πνευματικὴ ὅρασις εἶναι τὸ φῶς τῆς κινήσεως, τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς αὐτὰς τὰς πνευματικὰς οὐσίας ὀφθαλμός, καὶ ὅταν σκοτισθῶσιν αἱ κινήσεις, δὲν βλέπουσι τὰς ἀνωτέρας τάξεις, βλέπονται ὅμως μεταξύ των· ἐπειδὴ οἱ δαίμονες εἶναι παχύτεροι τῶν ἁγίων ἀγγέλων καὶ κατὰ τὴν φύσιν καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν τάξιν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν δαιμόνων.

Αἱ δὲ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσι μεμολυσμέναι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐσκοτισμέναι ἐκ τῶν παθῶν, οὔτε ἑαυτάς, οὔτε μεταξὺ αὐτῶν βλέπονται· ἐὰν ὅμως καθαρισθῶσι διὰ τῆς μετανοίας, καὶ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν πλάσιν, τότε λαμπρῶς καὶ καθαρῶς βλέπουσι καὶ τὰς τρεῖς τάξεις, ἤγουν τὴν ὑπεράνω αὐτῶν τάξιν τῶν ἀγγέλων, τὴν ὑποκάτω αὐτῶν τάξιν τῶν δαιμόνων, καὶ μεταξὺ αὐτῶν· ὄχι ὅτι ἀλλοιοῦνται καὶ λαμβάνουσι σωματικὸν σχῆμα, καὶ τότε βλέπουσιν εἴτε ἀγγέλους, εἴτε δαίμονας, εἴτε μεταξὺ αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν φυσικῆς ἰδιότητος κατὰ πνευματικὴν τάξιν. Ἐὰν ὅμως εἴπῃς, ὅτι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, τὸ νὰ φανῇ εἰς τὴν ψυχὴν δαίμων ἢ ἄγγελος, ἐὰν δὲν ἀλλοιωθῇ καὶ μετασχηματισθῇ εἰς ἄλλο εἶδος· ἐὰν γίνῃ τοῦτο, ὅπερ λέγεις, τότε λοιπὸν βλέπει τὸ σῶμα, καὶ ὄχι ἡ ψυχή, καὶ ἑπομένως τίς ἡ χρεία τῆς καθάρσεως τῆς ψυχῆς; ἂν καὶ εἰς τοὺς μὴ καθαροὺς κατὰ τὴν ψυχὴν φαίνωνται ἐνίοτε οἱ δαίμονες, ὡς καὶ οἱ ἄγγελοι, ἀλλὰ βλέπουσιν αὐτοὺς διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν, ὅπου δὲν εἶναι ἀναγκαία ἡ κάθαρσις· δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὴν καθαρὰν ψυχήν, ἥτις βλέπει αὐτοὺς πνευματικῶς διὰ τοῦ διορατικοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς ἰδίας αὐτῆς φύσεως. Ὅτι δὲ αἱ ψυχαὶ βλέπονται μεταξύ των, ἐνῷ εὑρίσκονται εἰς τὸ σῶμα, μὴ θαυμάσῃς περὶ τούτου· διότι σοὶ φέρω πρὸς φανερὰν ἀπόδειξιν τὸν φιλαλήθη ἐκεῖνον μάρτυρα, τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ὅστις συνέγραψε τὸν βίον τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, εἰς τὸν ὁποῖον λέγει, ὅτι

ἱστάμενός ποτε ὁ μέγας Ἀντώνιος εἰς προσευχήν, εἶδεν ἑνός τινος τὴν ψυχὴν νὰ ἀνέρχηται μετὰ πολλῆς τιμῆς εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐμακάρισεν ἐκεῖνον, ὅστις ἠξιώθη τοιαύτης τιμῆς· ἦτο δὲ ἡ ψυχὴ ἐκείνη τοῦ μακαρίου Ἀμμοῦν, ὅστις εὑρίσκετο εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας, τὸ ὁποῖον ὄρος ἀπεῖχεν ἐκ τοῦ μέρους, ὅπου κατῴκει ὁ Ἀντώνιος, δεκατρεῖς ἡμέρας μακράν. Ἐντεῦθεν λοιπὸν γίνεται δῆλον, ὅτι αἱ τρεῖς προειρημέναι πνευματικαὶ φύσεις, κἂν ἀπέχωσιν ἀπ' ἀλλήλων, βλέπονται μεταξύ των, καὶ ὅτι τὰ διαστήματα καὶ αἱ σωματικαὶ αἰσθήσεις δὲν ἐμποδίζουσιν αὐτάς. Ὅταν λοιπὸν αἱ ψυχαὶ καθαρισθῶσι βλέπονται μεταξύ των, ὄχι σωματικῶς, ἀλλὰ πνευματικῶς· διότι ἡ σωματικὴ ὅρασις ὡς φανερὰ βλέπει μόνον τὰ ἔμπροσθεν αὐτῆς κείμενα, ὅσα ὅμως εὑρίσκονται μακράν, ἀπαιτοῦσιν ἄλλην ὅρασιν.

Αἱ ἀνώταται ἀγγελικαὶ τάξεις εἶναι πολλαὶ καὶ ἀναρίθμητοι, καὶ ὀνομάζονται κατὰ τὴν διαφορὰν καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν· Διατὶ δὲ ὠνομάσθησαν Ἀρχαί, καὶ Ἐξουσίαι, καὶ Δυνάμεις; Καὶ Κυριότητες ἴσως ὠνομάσθησαν ὡς τετιμημέναι· καὶ εἶναι μὲν ὀλιγώτεραι τῶν λοιπῶν ἀγγελικῶν τάξεων, αἵτινες ὑποτάσσονται εἰς αὐτάς, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀθηνῶν ἐπίσκοπος, ὑπάρχουσιν ὅμως μέγισται κατὰ τὴν τάξιν, καὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν γνῶσιν, καὶ ἰδιαίτεραι κατὰ τὸ μέγεθος τῶν ταγμάτων αὐτῶν, αἵτινες ἐκτείνονται εἰς πάσας τὰς λοιπὰς τάξεις, καὶ καταντῶσιν ἕως εἰς τὴν ἑνότητα τοῦ μεγάλου καὶ δυνατοῦ τῶν ὅλων, ὅστις εἶναι κεφαλὴ καὶ θεμέλιον πάσης τῆς κτίσεως· καὶ κεφαλὴν λέγω ὄχι τὸν κτίστην, ἀλλὰ τὸν προηγούμενον τῶν θαυμάτων τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ, ἤγουν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, διότι αὗται αἱ νοεραὶ οὐσίαι τῶν Κυριοτήτων εἶναι πολὺ κατώτεραι καὶ ἐλλιπεῖς κατὰ τὴν πρόνοιαν ὡς πρὸς τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι πλάστης καὶ αὐτῶν καὶ ἡμῶν· εἶναι δὲ τοσοῦτον ὑποδεέστεραι αὗται, ὅσον κατώτεραι καὶ ὑποδεέστεραι εἶναι αἱ εἰς αὐτὰς ὑποκείμεναι λοιπαὶ ἀγγελικαὶ τάξεις. Λέγω δὲ τοὺς ἀγγέλους ὑποδεεστέρους ὄχι κατὰ τὸν τόπον, ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν γνῶσιν, καὶ τὸ μέτρον αὐτῶν· ἐπειδὴ ἡ γνῶσις ἀκολουθεῖ κατ' ἀναλογίαν εἰς τὴν ἀνωτέραν καὶ κατωτέραν τάξιν. Ἡ δὲ θεία Γραφὴ ὠνόμασε πάσας ταύτας τὰς νοερὰς οὐσίας δι' ἐννέα πνευματικῶν ὀνομάτων, διαιρέσασα αὐτὰς εἰς τρεῖς τάξεις· καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην τάξιν περιλαμβάνονται οἱ μεγάλοι καὶ ὑψηλοὶ καὶ ἁγιώτατοι Θρόνοι, καὶ τὰ πολυόμματα Χερουβίμ, καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα Σεραφίμ· εἰς δὲ τὴν δευτέραν αἱ Κυριότητες, καὶ αἱ Δυνάμεις, καὶ αἱ Ἐξουσίαι· εἰς δὲ τὴν τρίτην αἱ Ἀρχαί, καὶ οἱ Ἀρχάγγελοι, καὶ οἱ Ἄγγελοι. Ἑρμηνευόμενα δὲ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν ταγμάτων τούτων ἐκ τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης σημαίνουσι, τὰ μὲν Σεραφίμ, θερμαντικὰ καὶ καυστικά· τὰ δὲ Χερουβὶμ τὰ πολλὰ τῇ γνώσει καὶ τῇ σοφίᾳ· οἱ δὲ Θρόνοι, ὑποδοχὴ Θεοῦ καὶ ἀνάπαυσις. Ὠνομάσθησαν διὰ τούτων τῶν ὀνομάτων τὰ τάγματα

ταῦτα ὡς ἐκ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν· οἱ Θρόνοι λέγονται τίμιοι· Κυριότητες, ὡς ἔχουσαι ἐξουσίαν εἰς πᾶσαν βασιλείαν· Ἀρχαί, οἱ διοικοῦντες τὸν αἰθέρα· Ἐξουσίαι, οἱ ἐξουσιάζοντες τὰ ἔθνη καὶ ἕκαστον ἄνθρωπον· Δυνάμεις, οἱ ἰσχυροὶ κατὰ τὴν δύναμιν, καὶ φοβεροὶ εἰς τὴν θεωρίαν· Σεραφίμ, οἱ ἁγιάζοντες· Χερουβίμ, οἱ βαστάζοντες· Ἀρχάγγελοι, οἱ ἔξυπνοι φύλακες· Ἄγγελοι, οἱ ἀπεσταλμένοι.

Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην ἡμέραν ἐκτίσθησαν αἱ ἐννέα αὗται νοεραὶ φύσεις σιωπηλῶς καὶ διὰ μιᾶς φωνῆς, ὅπερ εἶναι τὸ φῶς· εἰς δὲ τὴν δευτέραν τὸ στερέωμα· τὴν τρίτην ἡμέραν ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ συστήματα τῶν θαλασσῶν καὶ τὴν βλάστησιν τῶν βοτανῶν· τὴν δὲ τετάρτην τὸν μερισμὸν τοῦ φωτός, ἤτοι τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας· τὴν πέμπτην ἡμέραν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὰ ἑρπετὰ καὶ τοὺς ἰχθύας· καὶ τὴν ἕκτην τὰ ζῶα καὶ τὸν ἄνθρωπον. Ἡ θέσις ὅλου τοῦ κόσμου κατὰ τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος ἔχει ἀρχὴν μὲν τὴν Ἀνατολήν, τέλος δὲ τὴν Δύσιν, πρὸς τὰ δεξιὰ τὸν βορρᾶν, καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸν νότον. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΞΗ'.

Περὶ φυλακῆς τῆς καρδίας, καὶ θεωρίας λεπτοτέρας.

ΕΑΝ, εὑρισκόμενος κατὰ μόνας εἰς τὸ κελλίον σου, δὲν ἀπέκτησας εἰσέτι δύναμιν ἀληθινῆς θεωρίας, καταγίνου εἰς τὴν μελέτην τῶν τροπαρίων καὶ τῶν καθισμάτων, εἰς τὴν μνήμην τοῦ θανάτου, καὶ εἰς τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Διότι ὅλα αὐτὰ συνάγουσι τὸν νοῦν, καὶ δὲν ἀφίνουσιν αὐτὸν νὰ μετεωρίζηται, ἕως ὅτου ἤθελε σοὶ ἐπέλθη ἡ ἀληθὴς θεωρία· ἐπειδὴ ἡ δύναμις τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὰ πάθη. Καταγίνου δὲ καὶ εἰς τὴν μελέτην τῶν μελλόντων, καὶ εἰς τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐννόησον καλῶς τὸ νόημα τῶν τροπαρίων, καὶ παραφυλάττου ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων, ἅτινα ἐρεθίζουσι τὰ πάθη καὶ τὰς ἐπιθυμίας. Φύλαξον ταῦτα τὰ μικρὰ ἔργα ἐντὸς τοῦ κελλίου σου, καὶ ὁμοῦ μετ' αὐτῶν ἐρεύνησον πάντοτε τοὺς λογισμούς σου, καὶ παρακάλεσον τὸν Θεόν, ὅπως σοὶ δώσῃ φωτισμὸν νοὸς εἰς πάντα σου τὰ ἔργα· διότι ἐκ τούτου ἄρχεται ν' ἀναβρύῃ εἰς σὲ ἡ πνευματικὴ χαρά, καὶ θέλεις εὕρει τὰς στενοχωρίας καὶ τὰς θλίψεις γλυκυτέρας τοῦ μέλιτος.

Δὲν δύναταί τις νὰ νικήσῃ τὰ πάθη ἄλλως, παρὰ διὰ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν· τὸν δὲ διασκορπισμὸν τοῦ νοὸς νικᾷ τις, ἐὰν καταγίνηται εἰς τὴν πνευματικὴν θεωρίαν· καθότι ὁ νοῦς ἡμῶν εἶναι ἐλαφρός, καὶ ἐὰν δὲν δεσμευθῇ διά τινος λογισμοῦ, δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ περιφέρηται τῇδε κἀκεῖσε, καὶ χωρὶς τὴν κατόρθωσιν τῶν προειρημένων ἀρετῶν, δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποκτήσῃ ὁ νοῦς ταύτην τὴν προφύλαξιν· διότι ἐὰν δὲν νικήσῃ τις τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ εἰρηνεύσῃ, καὶ ὅταν δὲν βασιλεύῃ ἡ εἰρήνη εἴς τινα, πῶς δύναται ν' ἀπολαύσῃ τὰ ἐντὸς τῆς εἰρήνης ἀγαθά; ἐπειδὴ τὰ πάθη εἶναι ὡς διάφραγμα καὶ μεσότοιχον ἔμπροσθεν τῶν κρυπτῶν ἀρετῶν τῆς ψυχῆς, καὶ ἐὰν ταῦτα πρῶτον δὲν καταπέσωσι διὰ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν, δὲν φαίνονται τὰ εὑρισκόμενα ἔσωθεν τούτων, καθὼς δὲν δύναταί τις, ἔξω τοῦ τείχους εὑρισκόμενος, νὰ συναναστρέφηται μετὰ τῶν ἐντός, καὶ καθὼς δὲν βλέπει τις τὸν ἥλιον ἐν καιρῷ ὁμίχλης, οὕτως οὐδὲ τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς, ἐν ὅσῳ διαμένει ἡ ταραχὴ τῶν παθῶν.

Εὔχου εἰς τὸν Θεὸν νὰ σοὶ δώσῃ φωτισμόν, ὅπως αἰσθανθῇς τὴν ἀγάπην καὶ τὸν πόθον τοῦ ἁγίου Πνεύματος· διότι ὅταν σοὶ ἔλθῃ αὕτη ἡ αἴσθησις καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ Πνεύματος, τότε θέλεις ἀποφύγει τὸν κόσμον, καὶ ὁ κόσμος θέλει ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ σοῦ· ἀδύνατον εἶναι νὰ αἰσθανθῇς ταῦτα ἄνευ ἡσυχίας καὶ ἀσκήσεως καὶ ἰδιαιτέρας μελέτης, καὶ χωρὶς τούτων μὴ ζητήσῃς ἐκεῖνα· καθότι ἐὰν τὰ ζητήσῃς, μεταβάλλονται μετ' ὀλίγον, καὶ γίνονται σωματικά, καὶ ὁ νοῶν νοείτω. Μετὰ ἱδρώτων καὶ πόνων τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς ἀσκήσεως ηὐδόκησεν ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ νὰ τρώγῃ, ὅστις θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ, τοῦτον τὸν ἄρτον τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἔκαμε δὲ τοῦτο ὁ πανάγαθος Θεὸς ὄχι ἀπὸ κακίαν, ἀλλ' ἵνα μὴ συμβῇ εἰς ἡμᾶς δυσπεψία, καὶ ἀποθάνωμεν ψυχικῶς· ἐπειδὴ ἑκάστη ἀρετὴ εἶναι μήτηρ τῆς δευτέρας· ἐὰν λοιπὸν ἀφήσῃς τὴν μητέρα, ἥτις γεννᾷ τὰς ἄλλας ἀρετάς, καὶ ζητήσῃς τὰς θυγατέρας, πρὶν ν' ἀποκτήσῃς τὴν μητέρα αὐτῶν, ἔχιδναι ἀποβαίνουσιν εἰς τὴν ψυχήν· καὶ ἐὰν δὲν ἀπορρίψῃς αὐτὰς ἀπὸ σοῦ, ταχέως θέλεις ἀποθάνει ψυχικῶς.

ΛΟΓΟΣ ΞΘ'.

Περὶ διαφόρων ὑποθέσεων· καὶ τίς ἡ χρεία ἑκάστης τούτων.

ΑΙΣΘΗΣΙΣ πνευματικὴ εἶναι ἐκείνη, ἥτις προγυμνασθεῖσα ὑπάρχει ἱκανὴ νὰ δεχθῇ τὴν θεωρητικὴν δύναμιν, καθὼς ἡ κόρη τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν, ἥτις δέχεται τὸ αἰσθητὸν φῶς τοῦ ἡλίου. Θεωρία δὲ νοητὴ εἶναι γνῶσις φυσική, ἥτις ἑνώνεται μετὰ τῆς καταστάσεως τῆς φύσεως, ἡ ὁποία ὀνομάζεται φυσικὸν φῶς. Δύναμις

ἁγία εἶναι χάρισμα τοῦ διακριτικοῦ ἡλίου, ἤγουν τῆς ἀρετῆς τῆς διακρίσεως, ἥτις ἐτέθη μεταξὺ τοῦ φυσικοῦ φωτὸς καὶ τῆς θεωρίας. Φύσεις δὲ εἶναί τινα ὄντα, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουσι μεταξὺ τῶν διακριτικῶν, οἵτινες μεταβαίνουσιν ἐκ τοῦ φυσικοῦ φωτὸς εἰς τὴν θεωρίαν. Πάθη δὲ εἶναι σκληρά τις οὐσία, ἥτις ἵσταται μεταξὺ τοῦ φυσικοῦ φωτὸς καὶ τῆς θεωρίας, καὶ ἐμποδίζει τὴν διάκρισιν τῆς διαφορᾶς τῶν πραγμάτων. Καθαρότης εἶναι ἡ λαμπρότης τοῦ νοητοῦ ἀέρος τοῦ πνεύματος, ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ ὁποίου πτεροῦται ἡ πνευματικὴ ἡμῶν φύσις. Καθὼς ἡ σωματικὴ αἴσθησις, ὅταν ἀπὸ αἰτίας τινὰς βλαβῇ, στερεῖται τὴν ἑαυτῆς ἐνέργειαν, οὕτω καὶ ὁ νοῦς, ὅταν δὲν ἦναι ὑγιής, στερεῖται τὴν ἐνέργειαν τῆς γνώσεως· ἐὰν ὅμως ὁ νοῦς ἦναι μὲν ὑγιής, δὲν ὑπάρχει ὅμως μετ᾽ αὐτοῦ ἡ γνῶσις, ὁ νοῦς τότε ἄνευ αὐτῆς δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ καὶ νὰ διακρίνῃ τὴν διαφορὰν τῶν πνευματικῶν ἔργων· καὶ ἐὰν τὸ φυσικὸν φῶς καὶ ἡ διάκρισις ἦναι μὲν πεφυλαγμένα καθ᾽ ἑαυτά, δὲν ἔχουσιν ὅμως μεθ᾽ ἑαυτῶν καὶ τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, μένουσιν ἀνενέργητα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς διακρίσεως, καθὼς μένουσιν ἀνενέργητοι ἐν καιρῷ νυκτὸς οἱ σωματικοὶ ὀφθαλμοὶ διὰ τὴν στέρησιν τοῦ ἡλίου. Ὅταν ὅμως ὅλα ταῦτα ἦναι δυναμωμένα καὶ τελειωμένα καθ᾽ ἑαυτά, ἤγουν ὁ ὀφθαλμὸς καὶ ἡ ὅρασις, καὶ τὰ πράγματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν διεκρίθησαν, διακρίνονται διὰ τοῦ φωτὸς τῆς χάριτος· καὶ τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ λέγει ὁ ψαλμός, «ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς». Ἐὰν δὲ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος πλησιάζῃ εἰς τὴν ψυχήν, καὶ κινῇ τὴν ὄρεξιν, καὶ παρακινῇ αὐτήν, καὶ προξενῇ προσοχήν, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχῃ καθαρότης εἰς αὐτήν, ὁμοιάζει ὡς ἀὴρ κενός, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει λαμπρότητα διὰ τὴν παχύτητα τῶν νεφῶν καὶ τῶν σκοτεινῶν ὑλῶν τῶν παθῶν, ἅτινα εὐκόλως ἐξαπλοῦνται πρὸς τὸ φῶς τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἰς τὸ ὁποῖον εὐφραινόμεθα διὰ τῆς ἡδονῆς ταύτης τῆς θεωρίας.

Ὅταν ἡ θεωρία χωλαίνει ἀπὸ διάκρισιν, τότε ἡ φύσις μένει ἀργὴ ἀπὸ τὴν πρᾶξιν, ἡ δὲ ψυχὴ ἐμποδίζεται ἀπὸ τοῦ νὰ αἰσθανθῇ τὴν ἡδονὴν τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξ αἰτίας τῶν σωματικῶν παθῶν, τὰ ὁποῖα σκεπάζουσι τὰς θείας ἐλλάμψεις, ἵνα μὴ ἔλθωσιν εἰς ἡμᾶς· διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτοῦνται πάντα τὰ προλεχθέντα, ἐὰν καὶ ἦναι δύσκολον νὰ εὕρῃ τις πάντα ταῦτα εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον ἄνευ ἐλλείψεως· ἐπειδὴ δὲν δύνανται οἱ περισσότεροι νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν τελειότητα τῆς πνευματικῆς γνώσεως· αὕτη ἡ ἔλλειψις τούτων προέρχεται ἐκ τῆς ἀνικανότητος τῆς διανοίας, καὶ ἐκ τῆς συγχύσεως τοῦ θελήματος, καὶ ἐκ τῆς θέσεως, ἥτις δὲν ἁρμόζει εἰς τὸν σκοπόν, καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῆς καθαρότητος, καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ μὴ εὑρίσκῃ τις διδάσκαλον καὶ ὁδηγόν, καὶ ἐκ τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς χάριτος, (καθὼς λέγει ὁ Σειράχ, εἰς ἄνθρωπον μικρολόγον δὲν εἶναι καλὸς ὁ πλοῦτος, οὔτε πρέπει εἰς αὐτὸν νὰ ἐξουσιάζῃ τοὺς μεγάλους,) προσέτι προέρχεται ἡ στέρησις καὶ ἀπὸ τὰ ἐμπόδια τῶν καιρῶν καὶ τῶν τόπων καὶ τῶν τρόπων.

Ἀλήθεια εἶναι ἡ κατὰ Θεὸν αἴσθησις, ἥτις σχηματίζεται εἰς τὰς αἰσθήσεις τοῦ πνευματικοῦ νοός, καὶ γεύεταί τις αὐτὴν εἰς ἑαυτόν. Ἀγάπη δὲ εἶναι καρπὸς τῆς εὐχῆς, τῆς ὁποίας ἡ θεωρία ὁδηγεῖ τὸν νοῦν ἀκορέστως εἰς τὸν ἑαυτῆς πόθον, ὅταν ἐπιμείνῃ τις εἰς αὐτὴν ἄνευ ἀκηδίας, καὶ διὰ τοῦ νοὸς σιωπηλῶς εὔχεται μετὰ ἐνθυμημάτων καυστικῶν, καὶ μετὰ πολλῆς θερμότητος. Εὐχὴ δὲ εἶναι νέκρωσις τῶν ἐννοιῶν τοῦ θελήματος τῆς σαρκός· διότι ὁ ἐν ἀληθείᾳ εὐχόμενος εἶναι ἴσος μὲ τὸν νεκρωθέντα ἐκ τοῦ κόσμου· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ν᾽ ἀπαρνηθῇ τις ἑαυτόν, τὸ νὰ ὑπομένῃ καὶ νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὴν προσευχήν· λοιπὸν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἄρνησιν τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ζωῆς εὑρίσκεται.

Καθὼς ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ ἱδρῶτος τῆς νηστείας βλαστάνει ὁ στάχυς τῆς σωφροσύνης, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ χορτασμοῦ τῆς κοιλίας βλαστάνει ἡ ἀκολασία, καὶ ἐκ τῆς τελειώσεως τῆς ἀκολασίας βλαστάνει ἡ ἀκαθαρσία· ἀλλ᾽ εἰς κοιλίαν πεινῶσαν οὐδέποτε συμβαίνουσι λογισμοὶ αἰσχρότητος. Ἕκαστον φαγητόν, τὸ ὁποῖον τρώγομεν, αὐξάνει τὸν χυμὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς φύσεως, καὶ ὅταν ἐνδυναμωθῶσιν ὅλα τὰ ὀργανικὰ μέλη ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς τάσεως τοῦ ὅλου σώματος, ἐὰν συμβῇ νὰ ἴδωμέν τι σωματικόν, ἢ ἐὰν κινηθῇ εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν ἀκούσιός τις λογισμός, τότε αἴφνης ἐξ αὐτοῦ κινεῖται ὕλη ἡδονῆς, καὶ διαβιβάζεται εἰς ὅλον τὸ σῶμα, καὶ ὅσον δυνατὴ καὶ ἂν ὑπάρχῃ ἡ διάνοια τοῦ σώφρονος καὶ καθαροῦ εἰς τοὺς ἑαυτοῦ λογισμούς, εὐθὺς ὅμως ταράττεται ἡ διάκρισις αὐτοῦ ἐξ ἐκείνης τῆς αἰσθήσεως, τῆς γινομένης εἰς τὰ ἑαυτοῦ μέλη, καὶ πίπτει ἐκ τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ θέσεως, ἐφ᾽ ἧς ἵσταται, ὡς ἀφ᾽ ὑψηλοῦ τινος τόπου, καὶ μολύνεται ἡ ἁγιότης τῶν λογισμῶν αὐτοῦ, καὶ ἡ λαμπρὰ αὐτοῦ σωφροσύνη ἕνεκα τῆς ταραχῆς τῶν παθῶν, τὰ ὁποῖα εἰσῆλθον εἰς τὴν καρδίαν ἐκ τῆς πυρώσεως τῶν μελῶν, καὶ τότε ἐξασθενεῖ τὸ ἥμισυ τῆς δυνάμεως τῆς διανοίας αὐτοῦ, ὥστε δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι λησμονεῖ καὶ τὸν πρῶτον σκοπὸν τῆς ἑαυτοῦ ἐλπίδος, καὶ πρὶν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ἀγῶνα, εὑρίσκεται ὑπεύθυνος ἄνευ ἀγῶνος, καὶ χωρὶς κόπον τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, γίνεται ὑπεύθυνος καὶ ὑποχείριος τοῦ ἡττονισμένου θελήματος τῆς σαρκός. Εἰς ταῦτα πάντα ὑπάρχει ἡ προαίρεσις τοῦ ἀνθρώπου αἰτία, ἀναγκαζομένη ὑπὸ τοῦ ἀκαταπαύστου χορτασμοῦ, κἂν οὗτος διάγῃ καλῶς εἰς τὸν λιμένα τῆς σωφροσύνης, οὐχ ἧττον ὅμως συγκατατίθεται νὰ παραδοθῇ εἰς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἠθέλησε ν᾽ ἀνέλθῃ εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ· καὶ ὅταν κοιμηθῇ, περικυκλοῦσιν αὐτὸν τὸ πλῆθος τῶν ματαίων λογισμῶν καὶ αἰσχρῶν φαντασιῶν, καὶ ποιοῦσι τὴν προτέραν αὐτοῦ

καθαρὰν στρωμνὴν πανδοχεῖον πορνείας, καὶ θέατρον ἐπιθυμιῶν, καί, παραδεχόμενος εἰς τὴν μέθην τῶν λογισμῶν αὐτοῦ τὴν μετ᾽ αὐτῶν συγκοινωνίαν, μολύνει τὰ καθαρὰ αὐτοῦ μέλη χωρὶς νὰ πλησιάσῃ εἰς γυναῖκα· τότε ποία θάλασσα ταράσσεται καὶ ἐξαγριοῦται τόσον, ὅσον ὁ νοῦς ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῶν κυμάτων τῆς σαρκὸς ἕνεκα τῆς χορτασίας τῆς κοιλίας;

Ὦ σωφροσύνη! πόσον λαμπρύνεται τὸ κάλλος σου διὰ τῆς χαμευνίας, καὶ διὰ τοῦ κόπου τῆς πείνης τῆς ἀφαιρούσης τὸν ὕπνον, καὶ διὰ τῆς κακοπαθείας τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον γίνεται ὡς σκελετὸς διὰ τὴν ἀποχὴν τῶν βρωμάτων. Πᾶν φαγητόν, καὶ πᾶσα ἀνάπαυσις πλάττει ἐντὸς ἡμῶν εἴδωλα ἄσχημα, τὰ ὁποῖα φαίνονται εἰς τὸν κρυπτὸν τόπον τῆς διανοίας, καὶ γαργαλίζουσι καὶ παρακινοῦσιν ἡμᾶς νὰ συγκατατεθῶμεν κρυπτῶς εἰς αἰσχρὰ πράγματα· ἀλλ᾽ ἡ κενὴ κοιλία κάμνει τὸ φρόνημα ἡμῶν νὰ εἰρηνεύῃ καὶ νὰ ἡσυχάζῃ ἀπὸ ταραχώδεις λογισμούς, ἡ δὲ πλήρης φαγητῶν εἶναι τετράπυλος οἰκία θεωριῶν καὶ ἀτόπων φαντασμάτων, κἂν εἰς τὴν ἔρημον εὑρισκώμεθα κατὰ μόνας· διότι λέγει καὶ ἡ παροιμία, ὁ κόρος καὶ ἡ χορτασία *ἐπιθυμεῖ τὰ πολλά*.

Ὅταν ἀξιωθῇς τῆς θεϊκῆς χάριτος, καὶ τῆς ἀπαθείας τῆς ψυχῆς, μὴ νόμιζε, ὅτι δὲν μολύνεται καὶ ταράττεται ἡ διάνοιά σου ἐκ τῶν ἀπρεπῶν λογισμῶν, τῶν κινουμένων ὑπὸ τοῦ σώματος, (ἐπειδὴ ἄνευ τούτων τῶν λογισμῶν ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ τις), οὔτε ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εὐκόλως νικῶνται ὑπὸ σοῦ, κἂν ἡ διάνοιά σου ὑπάρχῃ πολλὰ ὑψηλή· ἀλλὰ μᾶλλον νόμιζε, ὅτι ἀπὸ ἐκείνους τοὺς λογισμοὺς τῆς θεϊκῆς ἐνεργείας δὲν ἀφίνεται ὁ νοῦς νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον αὐτῶν, καὶ ν᾽ ἀφανίσῃ αὐτούς· ἀλλ᾽ ὅταν ἐπέλθῃ τις λογισμός, ἁρπάζεται ὁ νοῦς βιαίως καὶ ἀθελήτως ὑπὸ τῆς θείας χάριτος καὶ τῆς συνηθείας, ἥτις μένει ὡς ζύμη ἐντὸς τῆς καρδίας, ἡ ὁποία εἶναι οἶκος τῆς διανοίας.

Ἄλλος εἶναι ὁ νοῦς τοῦ ἀγωνιστοῦ, τοῦ καταγινομένου εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετήν, καὶ ἄλλη ἡ τάξις τοῦ θεωρητικοῦ, ἥτις ὁμοιάζει μὲ τὴν Ἱερωσύνην. Ἡ διάνοια ἐκείνη, ἥτις θείῳ ἐλέει ἐνεκρώθη τῷ κόσμῳ, ἔχει *μόνον ψιλοὺς λογισμοὺς* περί τινων πραγμάτων ἄνευ πάλης καὶ ἀγῶνος· ἡ δὲ τελειότης, ἡνωμένη μετὰ σαρκὸς καὶ αἵματος, βασιλεύει κατ᾽ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀναβρύουσιν ἐκ τῆς σαρκός, καὶ δὲν καταργεῖ αὐτά, ἐν ὅσῳ ζῇ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς πᾶσαν περίστασιν ὁ νοῦς λαμβάνει ἀλλοίωσιν. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ο΄.

Περὶ τῶν λόγων τῆς θείας γραφῆς, οἵτινες ἐρεθίζουσι πρὸς μετάνοιαν.

ΤΗΝ ἀνδρείαν, περὶ τῆς ὁποίας οἱ θεῖοι πατέρες ἔγραψαν, καὶ τὴν περὶ μετανοίας δύναμιν, ἥτις εὑρίσκεται εἰς τὰ ἅγια βιβλία τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, δὲν πρέπει νὰ ἐκλαμβάνωμεν πρὸς βοήθειαν *εἰς τὸ ἁμαρτάνειν*, καὶ νὰ καταστρέφωμεν τοὺς ἀπαραβάτους νόμους τοῦ Κυρίου· διότι οἱ νόμοι οὗτοι ὡρίσθησαν ἀνέκαθεν διὰ στόματος πάντων τῶν ἁγίων εἰς πάσας τὰς γραφὰς θείᾳ δυνάμει πρὸς ἀναίρεσιν τῆς ἁμαρτίας· καθότι, ἵνα ἔχωμεν ἐλπίδα μετανοίας, ἐμηχανεύθησαν ν᾽ ἀπαλλάξωσι τὰς αἰσθήσεις ἐκ τοῦ φόβου τῆς ἀπογνώσεως, ὅπως πᾶς ἄνθρωπος τρέχῃ πρὸς μετάνοιαν, καὶ ὄχι ἀφόβως πρὸς ἁμαρτίαν. Ἰδοὺ ὁ Θεὸς εἰς πάσας τὰς ἁγίας γραφὰς ἐκήρυξε τὸν πρὸς αὐτὸν φόβον, καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι μισεῖ τὴν ἁμαρτίαν· *διότι διὰ ποίαν αἰτίαν ἀπεπνίγη ἡ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Νῶε* γενεὰ διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ; δὲν ἐπνίγη ἕνεκα τῆς λαγνείας, διότι ἐξεμάνησαν οἱ τότε ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ κάλλος τῶν θυγατέρων τοῦ Κάϊν; ἐπειδὴ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν δὲν ὑπῆρχε φιλαργυρία, οὔτε πόλεμοι. Διὰ τί αἱ πόλεις τῶν Σοδόμων ἐγένοντο πυρίκαυστοι; ἐπειδὴ παρέδωκαν τὰ ἑαυτῶν μέλη οἱ ἐν αὐταῖς κατοικοῦντες εἰς τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἀκαθαρσίαν τόσον, ὥστε ὑπερίσχυσε τὸ θέλημα τούτων εἰς πάσας τὰς ἀκαθάρτους καὶ ἀτόπους πράξεις. Δὲν ἐθανατώθησαν εἰς μίαν ὥραν εἰκοσιπέντε χιλιάδες ἄνθρωποι ἐκ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ διὰ τὴν πορνείαν ἑνὸς μόνου; Διὰ ποίαν αἰτίαν ἐξέπεσεν ἐκ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ὁ γίγας Σαμψών, ὅστις, ἐκ κοιλίας μητρὸς ἁγιασθείς, ἀφιερώθη εἰς τὸν Θεόν, καὶ εὐηγγελίσθη πρὸ γεννήσεως δι᾽ ἀγγέλου, ὡς ὁ πρόδρομος Ἰωάννης, καὶ κατηξιώθη μεγάλης δυνάμεως, καὶ ἔκαμε μεγάλα τέρατα; δὲν ἔπαθε τοῦτο, διότι ἐμίανε τὰ ἅγια αὐτοῦ μέλη διὰ τῆς συνουσίας τῆς πορνείας; διὰ τοῦτο ἀπεμακρύνθη ἀπ᾽ αὐτοῦ ὁ Θεός, καὶ παρεδόθη δέσμιος εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Δαβίδ, ὁ κατὰ τὴν καρδίαν τοῦ Θεοῦ, ὁ διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἀξιωθεὶς νὰ προσφέρῃ τὴν ἐπαγγελίαν τῶν πατέρων, καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξέλαμψεν ὁ Χριστὸς εἰς σωτηρίαν πάσης τῆς οἰκουμένης, δὲν ἐτιμωρήθη διὰ τὴν μοιχείαν μιᾶς γυναικός, ὅταν εἶδε τὸ κάλλος αὐτῆς, καὶ ἐδέξατο εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τὸ βέλος τοῦ ἔρωτος; διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν διήγειρεν ὁ Θεὸς κατ᾽ αὐτοῦ πόλεμον ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ κατεδίωξεν αὐτόν· καὶ ταῦτα ἀφοῦ μετενόησε μετὰ πολλῶν δακρύων, καὶ ἀφοῦ ὁ Θεὸς συνεχώρησεν αὐτὸν διὰ τοῦ προφήτου, καὶ ἀφήρεσε τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ.

Θέλω ν' ἀναφέρω καί τινας ἄλλους ἁμαρτήσαντας πρὸ τοῦ Δαβίδ. Διὰ ποίαν αἰτίαν ἐπῆλθεν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ θάνατος εἰς τὸν οἶκον τοῦ δικαίου γέροντος τοῦ ἱερέως Ἠλί, ὅστις διέπρεψε τεσσαράκοντα ἔτη εἰς τὴν Ἱερωσύνην; δὲν ἐπῆλθον εἰς αὐτὸν ταῦτα τὰ κακὰ διὰ τὰς ἀνομίας τῶν τέκνων αὐτοῦ Ὀφνὶ καὶ Φινεές; διότι ὁ ἴδιος δὲν ἥμαρτεν, οὔτε ἐκεῖνοι τῇ συγκαταθέσει αὐτοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχε ζῆλον νὰ τιμωρήσῃ αὐτοὺς πρὸς διεκδίκησιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Κυρίου, καὶ ἐπειδὴ ἠγάπα αὐτοὺς μᾶλλον παρὰ τὰ προστάγματα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ. Ἵνα δὲ μὴ ὑπολάβῃ τις, ὅτι ὁ Θεὸς ὀργίζεται μόνον κατ' ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἰς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν ζῶσιν ἐν ἀνομίαις, ἰδοὺ δείκνυσι τὸν ζῆλον αὐτοῦ καὶ εἰς τοὺς γνησίους αὐτοῦ δούλους, καὶ ἱερεῖς, καὶ κριτάς, καὶ ἄρχοντας καὶ ἡγιασμένους ἀνθρώπους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐνεπιστεύθη τὰς θαυματουργίας. Ἐντεῦθεν λοιπὸν γίνεται δῆλον, ὅτι ὅταν καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι φανῶσι παραβάται τῶν θείων ἐντολῶν, ποσῶς δὲν παραβλέπει αὐτοὺς ὁ Θεός, ἀλλὰ παιδεύει αὐτούς, καθὼς γράφει ὁ Ἰεζεκιήλ· εἰπὲ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅστις προσετάχθη νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ τῆς ἀοράτου ρομφαίας, κάμε ἀρχὴν ἀπ' ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου μου, καὶ μὴ λυπηθῇς γέροντα, μήτε νεώτερον· ἵνα δείξῃ ἐκ τούτου, ὅτι γνήσιοι καὶ ἠγαπημένοι παρ' αὐτῷ ὑπάρχουσιν ὅσοι περιπατοῦσιν ἔμπροσθεν αὐτοῦ μετὰ φόβου καὶ εὐλαβείας, καὶ ποιοῦσι τὸ ἅγιον αὐτοῦ θέλημα. Ἅγιοι Θεοῦ εἶναι οἱ ἔχοντες ἐναρέτους πράξεις καὶ καθαρὰν συνείδησιν. Ὅσοι δὲ καταφρονοῦσι τὰς ὁδοὺς τοῦ Κυρίου, καὶ αὐτὸς περιφρονεῖ αὐτούς, καὶ ἀπορρίπτει αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἀφαιρεῖ ἀπ' αὐτῶν τὴν χάριν αὐτοῦ. Διὰ τί τόσον ἐξαίφνης ἐξῆλθεν ἐκείνη ἡ ἀπόφασις κατὰ τοῦ Βαλτάσαρ, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν ὡς διὰ τύπου χειρός; οὐχὶ διότι ἐτόλμησε νὰ καταφρονήσῃ τὰ θεῖα ἐκεῖνα ἀφιερώματα, τὰ ὁποῖα ἥρπασεν ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ δι' αὐτῶν ἔπιε καὶ αὐτὸς καὶ αἱ παλλακίδες αὐτοῦ; οὕτω καὶ ὅσοι ἀφιερώνουσι τὰ ἴδια αὐτῶν μέλη εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἔπειτα πάλιν τολμῶσι νὰ μεταχειρίζωνται αὐτὰ εἰς κοσμικὰς πράξεις, δι' ἀοράτου πληγῆς ἀφανίζονται.

Ἂς μὴ καταφρονήσωμεν τοὺς θείους λόγους καὶ τὰς ἀπειλάς, καὶ λαμβάνοντες θάρρος ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν ἐλπίσωμεν, ὅτι θέλομεν μετανοήσει· ἂς μὴ παροργίσωμεν τὸν Θεὸν διὰ τῶν ἀτόπων ἡμῶν πράξεων, μιαίνοντες τὰ μέλη ἡμῶν, τὰ ὁποῖα ἅπαξ ἀφιερώσαμεν εἰς τὴν ἐκδούλευσιν τοῦ Θεοῦ. Ἰδοὺ καὶ ἡμεῖς ἡγιάσθημεν ὡς ὁ Ἠλίας καὶ Ἐλισσαῖος καὶ οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἅγιοι καὶ παρθένοι, οἵτινες ἐξετέλουν τὰς μεγάλας θαυματουργίας, καὶ ἐλάλουν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον μετὰ τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅσοι ὑπῆρξαν μετ' αὐτούς, ὡς ὁ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος καὶ παρθένος, καὶ ὁ ἅγιος Πέτρος, καὶ ὁ λοιπὸς κατάλογος τῆς καινῆς διαθήκης τῶν εὐαγγελιστῶν καὶ

κηρύκων τῆς χάριτος, οἱ ὁποῖοι ἀφιέρωσαν ἑαυτοὺς εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἐδέχθησαν παρ' αὐτοῦ τὰ μυστήρια, οἱ μὲν ἀπὸ στόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἱ δὲ δι' ἀποκαλύψεων, καὶ ἐγένοντο μεσῖται μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, καὶ κήρυκες τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.

ΛΟΓΟΣ ΟΑ'.

Περὶ ἐκείνων, διὰ τῶν ὁποίων δύναταί τις ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀλλοίωσιν τῶν κρυπτῶν νοημάτων μετὰ τῆς ἀλλοιώσεως τῆς ἔξω πολιτείας.

ΕΝ ΟΣΩ ἔχει τις τὴν ἀρετὴν τῆς ἀκτημοσύνης, ἐνθυμεῖται τὴν ἐκ τῆς παρούσης ζωῆς ἐκδημίαν, καὶ μελετᾷ τὴν ζωὴν τὴν μετὰ τὴν ἀνάστασιν, καὶ πάντοτε μηχανᾶται καὶ κάμνει πᾶσαν αὐτὴν τὴν ἑτοιμασίαν διὰ τὰ ἐκεῖ, καὶ ἀποκτᾷ ὑπομονὴν ἐναντίον πάσης τιμῆς καὶ σωματικῆς ἀναπαύσεως, ἥτις σπείρεται εἰς τὸν λογισμὸν αὐτοῦ, καὶ κατὰ πᾶσαν ὥραν κινεῖται εἰς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ λογισμὸς καταφρονήσεως τούτου τοῦ κόσμου, καὶ ἀποκτᾷ πάντοτε ἄφοβον καὶ σταθερὰν καρδίαν κατὰ παντὸς κινδύνου, καὶ καταφρονεῖ τὸν θάνατον· ἐπειδὴ πᾶσαν ὥραν ἐνθυμεῖται καὶ περιμένει αὐτόν, καὶ ἔχει πᾶσαν αὐτοῦ τὴν πεποίθησιν ἄνευ δισταγμοῦ εἰς τὸν Θεόν· καὶ ἐάν ποτε ἐπέλθωσιν εἰς αὐτὸν θλίψεις, ὑπάρχει κατὰ πάντα πεπεισμένος, καὶ γνωρίζει ἀκριβῶς, ὅτι προξενοῦσιν εἰς αὐτὸν στέφανον, καὶ μετὰ χαρᾶς ὑπομένει αὐτάς, καὶ ὑποδέχεται αὐτὰς μετὰ ἀγαλλιάσεως καὶ εὐφροσύνης· διότι γνωρίζει, ὅτι αὐτὸς ὁ Θεὸς ᾠκονόμησεν αὐτὰς εἰς αὐτὸν διὰ τὰ κέρδη τῶν αἰτιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἄγνωστοι, κατὰ οἰκονομίαν μὴ φανερουμένην.

Ἀλλ' ἐὰν συμβῇ εἰς αὐτὸν ἐξ αἰτίας τινὸς ν' ἀποκτήσῃ τι πρᾶγμα πρόσκαιρον διὰ συνεργίας καὶ μηχανῆς τοῦ διαβόλου, εὐθὺς ἄρχεται νὰ κινῆται εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὁ πόθος τοῦ σώματος, καὶ ἐλπίζει νὰ ζήσῃ ἔτη πολλά, καὶ ἐπέρχονται εἰς αὐτὸν λογισμοὶ περὶ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ σώματος, καὶ αὐξάνουσι κατὰ πᾶσαν ὥραν, καὶ κυριεύει αὐτὸν ἡ ἀνάπαυσις τῆς σαρκός, καὶ συλλογίζεται καθ' ἑαυτόν, ἐὰν ᾖ δυνατὸν ν' ἀποκτήσῃ παντὶ τρόπῳ ὅλα ἐκεῖνα τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα συνιστῶσι τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ σώματος, καὶ οὕτως ἐξέρχεται ἐκ τῆς ἐλευθερίας ἐκείνης, ἥτις δὲν ὑπετάσσετο πρότερον εἰς οὐδένα λογισμόν, προξενοῦντα φόβον· καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται νὰ συλλογίζηται τὰς αἰτίας τοῦ φόβου· διότι ἀφηρέθη ἐξ αὐτοῦ τὸ πρῶ-

τον ἐκεῖνο θάρρος τῆς καρδίας, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποκτήσει διὰ τῆς ἀκτημοσύνης ἐκ τῆς καταφρονήσεως τοῦ κόσμου· ἐπειδὴ ὑπῆρχε κληρονόμος τοῦ κόσμου ἐκείνου κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ ἤδη δέχεται τὸν φόβον κατὰ τὸν νόμον καὶ τὴν οἰκονομίαν, ἥτις ὡρίσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ εἰς ὅποιον μέρος ἑτοιμάζονται τὰ μέλη ἡμῶν νὰ δουλεύσωσι, γινόμεθα δοῦλοι καὶ ὑποχείριοι εἰς τὸ νὰ δουλεύωμεν παντὶ φόβῳ κατὰ τὸν λόγον τοῦ Παύλου.

Πρῶτον πάντων τῶν παθῶν εἶναι ἡ φιλαυτία, καὶ πρώτη πασῶν τῶν ἀρετῶν ὑπάρχει ἡ καταφρόνησις τῆς ἀναπαύσεως τοῦ σώματος. Ὅστις ἀναπαύει τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, θλίβει καὶ στενοχωρεῖ αὐτὸ εἰς τόπον εἰρήνης. Ὅστις ἐντρυφᾷ εἰς τὴν νεότητα αὐτοῦ, αὐτὸς γίνεται δοῦλος εἰς τὸ γῆρας, καὶ εἰς τὰ ἔσχατα τῆς ζωῆς αὐτοῦ στενάζει. Καθὼς δὲν δύναται ν' ἀναπνεύσῃ τὸν λεπτὸν τοῦτον ἀέρα ὁ ἔχων τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ὕδατος, οὕτω καὶ ὅστις βυθίζει τὴν διάνοιαν αὐτοῦ εἰς τὰς φροντίδας τοῦ κόσμου, δὲν δύναται νὰ δεχθῇ ἐντὸς αὐτοῦ τὴν ἀναπνοὴν τῆς αἰσθήσεως ἐκείνου τοῦ καινοῦ κόσμου. Καθὼς ἡ αἴσθησις τοῦ θανάτου ταράττει τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματος, οὕτω καὶ ἡ ἄτοπος θεωρία ταράττει τὴν εἰρήνην τῆς διανοίας. Καθὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ εὑρίσκηται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα ὑγεία καὶ ἀσθένεια, καὶ νὰ μὴ διαφθαρῇ τὸ ἓν ὑπὸ τοῦ ἄλλου· οὕτως εἶναι ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον ὁ πλοῦτος τοῦ ἀργυρίου καὶ ἡ ἀρετὴ τῆς ἀγάπης, καὶ νὰ μὴ διαφθαρῇ τὸ ἓν ὑπὸ τοῦ ἄλλου. Καθὼς ἡ ὕελος εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ συντριβῇ, ὅταν κτυπήσῃ εἰς τὴν πέτραν, οὕτως οὐδὲ ὁ ἅγιος δύναται νὰ μένῃ καθαρός, ὅταν κάθηται καὶ συνομιλῇ μετὰ γυναικός. Καθὼς συντρίβονται τὰ δένδρα ὑπὸ τῆς ραγδαίας βροχῆς καὶ τῆς ὁρμητικῆς κινήσεως τῶν ὑδάτων, οὕτω καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ κόσμου χάνεται ἐκ τῆς καρδίας ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν πειρασμῶν, οἱ ὁποῖοι πίπτουσιν ἐπὶ τοῦ σώματος.

Καθὼς τὰ ἰατρικὰ καθαρίζουσι τοὺς κακοὺς χυμοὺς τοῦ σώματος, οὕτω καὶ ἡ σφοδρότης τῶν θλίψεων καθαρίζει τὰ κακὰ πάθη ἐκ τῆς καρδίας. Καθὼς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ αἰσθανθῇ ὁ νεκρὸς τὰ πράγματα τῶν ζώντων, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ μοναχοῦ, τοῦ τεθαμμένου εἰς τὴν ἡσυχίαν ὡς εἰς τάφον, στερεῖται τὴν ταραχὴν καὶ τὴν ζάλην, ἥτις συνήθως προκύπτει ἐκ τῆς αἰσθήσεως τῶν πραγμάτων ἐκείνων, εἰς τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται οἱ μετὰ τῶν ἀνθρώπων συναναστρεφόμενοι. Καθὼς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαμείνῃ ἀβλαβής, ὅστις λυπεῖται τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ εἰς τὴν παράταξιν τοῦ πολέμου, οὕτως ἀδύνατον εἶναι καὶ εἰς τὸν ἀγωνιστὴν νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τὴν ἀπώλειαν, ἐὰν λυπῆται τὸ ἑαυτοῦ σῶμα. Καθὼς τὸ μικρὸν παιδίον τρομάζει ἀπὸ τὰ φοβερὰ φαινόμενα, καὶ τρέχον κρατεῖ τὰ φορέματα τῶν ἑαυτοῦ γονέων, καὶ παρακαλεῖ αὐτούς, οὕτω καὶ ἡ

ψυχή, ὅταν στενοχωρῆται καὶ θλίβηται ἀπὸ τὸν φόβον τῶν πειρασμῶν, τρέχει νὰ προσκολληθῇ εἰς τὸν Θεὸν παρακαλοῦσα αὐτὸν διὰ ἀκαταπαύστων δεήσεων· καὶ ὅσον αὐξάνουσιν οἱ πειρασμοί, ἐπερχόμενοι ἀλλεπαλλήλως, αὐξάνει καὶ αὐτὴ τὴν δέησιν, καὶ ὅταν εὕρῃ ἀνάπαυσιν, πάλιν μετεωρίζεται καὶ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν Θεόν.

Καθὼς ἐκεῖνοι, οἵτινες παραδίδονται εἰς τὰς χεῖρας τῶν κριτῶν, ἵνα τιμωρηθῶσι διὰ τὰς ἀδικίας αὐτῶν, ἐάν, ὅταν πλησιάσωσιν εἰς τὰ βασανιστήρια, ταπεινωθῶσι καὶ ὁμολογήσωσι τὰς ἀδικίας αὐτῶν, ἐλαττοῦται ἡ τιμωρία αὐτῶν, καὶ δι' ὀλίγων θλίψεων ἐλευθεροῦνται ταχέως· ἐὰν ὅμως σκληρυνθῶσι καὶ δὲν ὁμολογήσωσι τὰς ἀδικίας αὐτῶν, αὐξάνουσιν αἱ τιμωρίαι εἰς αὐτούς, καὶ τότε μετὰ τὰ πολλὰ βάσανα ὁμολογοῦσιν ἀκουσίως τὰς ἀδικίας αὐτῶν, χωρὶς τοῦτο νὰ ὠφελήσῃ εἰς αὐτούς· οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅταν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, τὰς ὁποίας ἀνοήτως ἐπράξαμεν, παραδιδώμεθα ὑπὸ τοῦ θείου ἐλέους εἰς τὰς χεῖρας τοῦ δικαίου κριτοῦ τῶν ὅλων, καὶ προσταζώμεθα νὰ ἐκτεθῶμεν ἀπέναντι τῆς ράβδου τῶν πειρασμῶν, ἐάν, ἐν ὅσῳ ὑπάρχει ἐλαφρὰ ἡ ἐκ τούτων τιμωρία, ταπεινωθῶμεν καί, ἐνθυμούμενοι τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἐξομολογηθῶμεν ἐνώπιον τοῦ κριτοῦ, δι' ὀλίγων πειρασμῶν ταχέως ἐλευθερούμεθα· ἐὰν ὅμως εἰς τὰς θλίψεις καὶ στενοχωρίας ἡμῶν σκληρυνθῶμεν, καὶ δὲν ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα αἴτιοι τούτων τῶν κακῶν, καὶ ὅτι εἴμεθα ἄξιοι νὰ πάθωμεν περισσότερα ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ προφασιζώμεθα καὶ αἰτιώμεθα τοὺς ἀνθρώπους ἢ τοὺς δαίμονας, ἢ ἐνίοτε καὶ αὐτὴν τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, καὶ θεωρῶμεν ἑαυτοὺς ἀθώους, καὶ τοῦτο συλλογιζώμεθα καὶ λέγωμεν, χωρὶς νὰ σκεφθῶμεν, ὅτι ὁ Θεὸς γινώσκει κάλλιον ἀπὸ ἡμᾶς τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ ὅτι τὰ κρίματα αὐτοῦ εἶναι εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ ὅτι ἄνευ τῆς νεύσεως αὐτοῦ δὲν παιδεύεται ὁ ἄνθρωπος, τότε πάντα τὰ ἐπερχόμενα εἰς ἡμᾶς προξενοῦσι διηνεκῆ λύπην, καὶ αὐξάνουσιν αἱ θλίψεις καὶ στενοχωρίαι ἡμῶν, καὶ παραδιδόμεθα εἰς διαφόρους παιδεύσεις, ἕως ὅτου νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, καὶ ταπεινωθῶμεν, καὶ αἰσθανθῶμεν τὰς ἀνομίας ἡμῶν· διότι ἐὰν δὲν αἰσθανθῶμεν αὐτάς, ἀδύνατον ὑπάρχει νὰ διορθωθῶμεν, ἀλλὰ μέχρι τέλους ταλαιπωρούμενοι διὰ πολλῶν στενοχωριῶν, θέλομεν κάμει ἀνωφελῆ ἐξομολόγησιν, ὁπότε πλέον δὲν ὑπάρχει συγχώρησις καὶ συμπάθεια· ἀλλὰ τοῦτο τὸ νὰ αἰσθανθῇ τις τὰ ἴδια αὐτοῦ ἁμαρτήματα, εἶναι χάρισμα τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος τότε δίδωσιν αὐτό, ὅταν ἴδῃ ἡμᾶς, ὅτι ἀπεκάμαμεν ἐκ τῶν πολυτρόπων πειρασμῶν, ἵνα μὴ ἀπέλθωμεν ἐκ τούτου τοῦ κόσμου ἄνευ ὠφελείας τῶν συμφορῶν καὶ τῶν θλίψεων· ἐκ τῆς ἀγνωσίας ἡμῶν, καὶ ὄχι ἐκ τῆς δυσκολίας τῶν πειρασμῶν δὲν αἰσθανόμεθα τὰ ἴδια σφάλματα· ἐπειδὴ πολλάκις εὑρισκόμενοί τινες εἰς παρομοίους πειρασμούς, ἀπέρχονται ἐκ τούτου τοῦ κόσμου καταδικασμένοι, χωρὶς νὰ ὁμολογήσωσι τὴν

ἑαυτῶν ἀσθένειαν, ἀλλ' ἀπαρνούμενοι αὐτήν, εὑρίσκουσι διαφόρους αἰτίας· ὁ δὲ ἐλεήμων Θεὸς περιμένει αὐτούς, ἴσως ταπεινωθῶσι, καὶ συγχωρήσῃ αὐτούς, γινόμενος ἵλεως διὰ τὴν μικρὰν ἐξομολόγησιν τῆς καρδίας αὐτῶν.

Καθὼς ὅταν προσφέρῃ τις μέγα δῶρον εἰς βασιλέα, ἔχει ὄψιν ἱλαράν, οὕτω καὶ ὅστις ἔχει εἰς τὴν προσευχὴν αὐτοῦ δάκρυα, ὁ Θεὸς ὁ μέγας βασιλεὺς τῶν αἰώνων συγχωρεῖ τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἁμαρτίας, καὶ κάμνει ν' ἀποκτήσῃ παρ' αὐτῷ ὄψιν κεχαριτωμένην. Καθὼς τὸ πρόβατον, τὸ ὁποῖον ἐξέρχεται τῆς μάνδρας καὶ περιφέρεται τῇδε κἀκεῖσε πρὸς βοσκήν, περιπίπτει εἰς τὴν φωλεὰν τῶν λύκων· τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸν μοναχὸν ἐκεῖνον, ὅστις ἀναχωρεῖ ἐκ τῆς συνοδείας τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ἐπὶ προφάσει τοῦ νὰ καθίσῃ εἰς κάθισμα ἡσυχαστικόν, καὶ ἔπειτα, περιερχόμενος εἰς τὰς πόλεις, καὶ πλησιάζων εἰς τὰς θεωρίας καὶ εἰς τὰ θέατρα, συναναστρέφεται μετὰ διαφόρων ἀνθρώπων.

Καθὼς εἷς ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος φέρει ἐπάνω του πολύτιμον μαργαρίτην, καὶ περιπατεῖ εἰς δρόμον, ὅπου ὑπάρχουσι λῃσταί, κατὰ πᾶσαν ὥραν φοβεῖται, μὴ τυχὸν ἐπιβουλευθῇ, οὕτω καὶ ὅστις φέρει τὸν μαργαρίτην τῆς σωφροσύνης, καὶ περιπατεῖ εἰς τὸν δρόμον τούτου τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος εἶναι τόπος τῶν ἐχθρῶν, ἕως ὅτου φθάσει εἰς τὸν τάφον, (ὁ ὁποῖος εἶναι τόπος ἀφοβίας), δὲν ἐλπίζει, ὅτι ἠλευθερώθη ἐκ τῶν ἐχθρῶν καὶ λῃστῶν· ἀλλ' ὡς εἶναι ἀδύνατον, ὅστις φέρει τὸν πολύτιμον μαργαρίτην, νὰ μὴ φοβηθῇ, οὕτω οὐδὲ αὐτὸς ἠξεύρει εἰς ποῖον τόπον, καὶ εἰς ποίαν ὥραν παρουσιάζονται εἰς αὐτὸν οἱ λῃσταί, καὶ αἴφνης γυμνοῦσιν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ. Ἴσως δὲ εὑρεθῇ γυμνούμενος ἔμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ὅπερ ἐστὶ καιρὸς τοῦ γήρατος.

Καθὼς ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐν ἡμέρᾳ πένθους πίνει οἶνον, καὶ ἀφοῦ μεθύσῃ, λησμονεῖ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν λύπην, καὶ πάντας τοὺς πόνους, οὕτως καὶ ὅστις μεθύσει ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, (ὅστις ὑπάρχει οἶκος κλαυθμοῦ καὶ λύπης), λησμονεῖ ὅλους αὐτοῦ τοὺς πόνους καὶ πᾶσαν λύπην, καὶ γίνεται διὰ τὴν μέθην αὐτοῦ ὡς ἀναίσθητος εἰς πάντα τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας. Οὗ τινος ἡ καρδία ἐπιστηρίζεται εἰς τὴν πρὸς Θεὸν ἐλπίδα, τούτου ἡ ψυχὴ εἶναι ἐλαφρὰ ὡς πτερωτὸν πετεινόν, καὶ κατὰ πᾶσαν ὥραν ἡ διάνοια αὐτοῦ ὑψοῦται ἐκ τῆς γῆς, καὶ πετᾷ ὑπεράνω τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων διὰ τῆς μελέτης τῶν θείων ἐννοιῶν, καὶ ἐντρυφᾷ εἰς τὰ ἀθάνατα καὶ αἰώνια κατοικητήρια τοῦ Θεοῦ· εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει δόξα καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΟΒ΄.

Ὅστις περιέχει ὑποθέσεις ὠφελίμους καὶ πεπληρωμένας τῆς Σοφίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Η ΠΙΣΤΙΣ ὑπάρχει θύρα τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ καθὼς οἱ σωματικοὶ ὀφθαλμοὶ χρησιμεύουσιν εἰς τὰ αἰσθητὰ πράγματα, οὕτω καὶ ἡ πίστις εἰς τοὺς κρυπτοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς. Ἔχομεν δύο ψυχικὰ ὄμματα, ὡς λέγουσιν οἱ πατέρες, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἔχουσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν τῆς θεωρίας· καθότι διὰ μὲν τοῦ ἑνὸς ὀφθαλμοῦ τῆς ψυχῆς βλέπομεν τὴν κρυπτὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, τὴν περιεχομένην εἰς τὰς φύσεις τῶν ὄντων, ἤγουν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, τὴν σοφίαν καὶ τὴν περὶ ἡμᾶς συναΐδιον αὐτοῦ πρόνοιαν, τὴν ὁποίαν καταλαμβάνομεν ἐκ τῆς μεγαλειότητος τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ· ἐπίσης διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀφθαλμοῦ βλέπομεν καὶ τὰ οὐράνια τάγματα τῶν ἀγγέλων, οἱ ὁποῖοι εἶναι σύνδουλοι μὲ ἡμᾶς· διὰ δὲ τοῦ ἑτέρου ψυχικοῦ ὀφθαλμοῦ βλέπομεν τὴν δόξαν τῆς ἁγίας αὐτοῦ φύσεως, ὅταν εὐδοκῇ ἡ μεγαλωσύνη αὐτοῦ καὶ εἰσάγῃ ἡμᾶς εἰς τὰ πνευματικὰ μυστήρια, ὁπότε ἀνοίγει εἰς τὴν διάνοιαν ἡμῶν τὴν θύραν τῆς πίστεως.

Μετὰ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἐδόθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ χάρις τῆς μετανοίας. Μετάνοια εἶναι δευτέρα πνευματικὴ ἀναγέννησις· καὶ ἐκεῖνον τὸν ἀρραβῶνα, τὸν ὁποῖον ἐλάβομεν ἐκ τῆς πίστεως, δεχόμεθα αὐτὸν ἐκ τοῦ χαρίσματος τῆς μετανοίας. Μετάνοια εἶναι ἡ θύρα τοῦ θείου ἐλέους, ἥτις ἀνεῴχθη εἰς τοὺς ζητοῦντας αὐτήν· διὰ τῆς θύρας τῆς μετανοίας εἰσερχόμεθα εἰς τὸ θεῖον ἔλεος, καὶ ἄνευ αὐτῆς τῆς θύρας δὲν εὑρίσκομεν ἔλεος· διότι πάντες ἥμαρτον κατὰ τὴν θείαν γραφήν, καὶ δικαιούμεθα δωρεὰν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ἡ μετάνοια εἶναι δευτέρα χάρις, καὶ γεννᾶται εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς πίστεως καὶ τοῦ φόβου. Ὁ φόβος εἶναι ἡ πατρικὴ τοῦ Θεοῦ ῥάβδος, ἡ κυβερνῶσα ἡμᾶς, ἕως νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν πνευματικὸν παράδεισον τῶν καλῶν ἀπολαύσεων, καὶ ὅταν φθάσωμεν ἐκεῖ, τότε ἀφίνει ἡμᾶς, καὶ στρέφεται εἰς τὰ ὀπίσω.

Παράδεισος εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμπεριέχεται ἡ τρυφὴ ὅλων τῶν μακαρισμῶν· εἰς ταύτην ἐτράφη ὁ μακάριος Παῦλος παρὰ φύσιν, καὶ ἀφοῦ ἐγεύθη τὸ ξύλον τῆς ζωῆς εἰς ἐκεῖνον τὸν παράδεισον, ἔκραξε λέγων, «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν». Ἐκ τούτου τοῦ ξύλου ἐμποδίσθη ὁ Ἀδὰμ διὰ τῆς συμβουλῆς τοῦ διαβόλου· τὸ ξύλον τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξέπεσεν ὁ Ἀδάμ, καὶ πλέον δὲν ἀπήντησεν αὐ-

τὸν ἡ χαρά, ἀλλ' εἰργάζετο καὶ ἐκοπίαζεν εἰς τὴν γῆν τῶν ἀκανθῶν. Ὅσοι ὑστερήθησαν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, τρώγουσι τὸν ἄρτον τοῦ ἱδρῶτος διὰ τῶν ἑαυτῶν ἔργων, κἂν περιπατῶσι τὴν εὐθεῖαν ὁδόν· τὸν ὁποῖον ἄρτον διετάχθη νὰ φάγῃ ὁ Ἀδὰμ μετὰ τὴν παράβασιν. Ἕως ν' ἀποκτήσωμεν τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, εἰς τὴν γῆν τῶν ἀκανθῶν ἐργαζόμεθα, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν σπέρνομεν καὶ θερίζομεν, κἂν ὁ σπόρος ἡμῶν γίνηται σπόρος δικαιοσύνης, ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν ὥραν κεντούμεθα ἀπὸ τὰς ἀκάνθας, καὶ ὅσον ἂν δικαιωθῶμεν, ἐκ τοῦ ἱδρῶτος τοῦ προσώπου ἡμῶν ζῶμεν· ἀλλ' ὅταν ἀποκτήσωμεν τὴν ἀγάπην, τότε τρεφόμεθα δι' οὐρανίου ἄρτου, καὶ λαμβάνομεν δύναμιν ἄνευ ἐργασίας καὶ κόπου. Ὁ οὐράνιος ἄρτος εἶναι ὁ Χριστός, ὅστις κατῆλθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἔδωκε ζωὴν εἰς τὸν κόσμον· καὶ αὕτη εἶναι ἡ τροφὴ τῶν ἀγγέλων.

Ὅστις ἀπέκτησε τὴν ἀγάπην, ἐσθίει καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ ὥραν τὸν Χριστόν, καὶ γίνεται ἀθάνατος· διότι λέγει, ὅστις τρώγει ἐκ τοῦ ἄρτου, τὸν ὁποῖον ἐγὼ δώσω εἰς αὐτόν, δὲν θέλει ἰδῇ θάνατον. Μακάριος λοιπόν, ὅστις τρώγει ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου τῆς ἀγάπης, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ὅτι δὲ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐσθίει ἐκ τοῦ ἄρτου τῆς ἀγάπης, ἐσθίει τὸν Χριστόν, τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν, μαρτυρεῖ ὁ Ἰωάννης, λέγων, ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη· λοιπὸν ὅστις ζῇ ἐν τῇ ἀγάπῃ, καρποῦται ἐκ τοῦ Θεοῦ ζωήν, καὶ ὀσφραίνεται εἰς τὸν παρόντα κόσμον ἐκεῖνον τὸν ἀέρα τῆς ἀναστάσεως· εἰς τοῦτον τὸν ἀέρα ἐντρυφῶσιν οἱ δίκαιοι εἰς τὴν ἀνάστασιν. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ βασιλεία, τὴν ὁποίαν μυστικῶς ὑπεσχέθη ὁ Κύριος εἰς τοὺς ἀποστόλους νὰ φάγωσιν εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· διότι τό, ἐσθίετε καὶ πίνετε ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, τί ἄλλο εἶναι, παρὰ ἡ ἀγάπη; ἐπειδὴ ὑπάρχει ἱκανὴ ἡ ἀγάπη νὰ τρέφῃ τὸν ἄνθρωπον ἀντὶ τῆς βρώσεως καὶ πόσεως. Οὗτος εἶναι ὁ οἶνος ὁ ὁποῖος εὐφραίνει τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. Μακάριος λοιπόν, ὅστις πίνει ἐκ τούτου τοῦ οἴνου. Ἐκ τούτου τοῦ οἴνου ἔπιον οἱ ἄσωτοι, καὶ ἐγένοντο εὐλαβεῖς· ἔπιον οἱ ἁμαρτωλοί, καὶ ἐλησμόνησαν τὰς ὁδοὺς τῶν ἁμαρτιῶν· ἔπιον οἱ μέθυσοι, καὶ ἐγένοντο νηστευταί· ἔπιον οἱ πλούσιοι, καὶ ἐπεθύμησαν τὴν πτωχείαν· ἔπιον οἱ πένητες, καὶ ἐπλούτισαν διὰ τῆς ἐλπίδος· ἔπιον οἱ ἄρρωστοι, καὶ ἐγένοντο δυνατοί· ἔπιον οἱ ἀμαθεῖς, καὶ ἐσοφίσθησαν.

Καθὼς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περάσῃ τις τὴν μεγάλην θάλασσαν ἄνευ πλοίου, οὕτω δὲν δύναταί τις νὰ περάσῃ ἄνευ τοῦ θείου φόβου τὴν βρωμερὰν θάλασσαν τῶν ἁμαρτιῶν, ἥτις ἐτέθη μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ νοεροῦ παραδείσου, καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· ταύτην τὴν βρωμερὰν θάλασσαν μόνον διὰ τοῦ πλοίου τῆς μετανοίας δυνάμεθα νὰ διαβῶμεν, ἡ ὁποία μετάνοια ἔχει διὰ κωπηλάτας τὸν θεῖον φόβον. Ἐὰν οὗτοι οἱ κωπηλάται τοῦ φόβου δὲν κυβερνῶσι καλῶς τὸ πλοῖον τῆς μετανοίας, καταποντιζόμεθα εἰς τὴν βρωμερὰν τῶν παθῶν θάλασσαν. Ἡ μετάνοια εἶναι τὸ πλοῖον, ὁ δὲ θεῖος φόβος οἱ κωπηλάται, καὶ ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ θεϊκὸς λιμήν. Ὁ φόβος λοιπὸν καθίζει ἡμᾶς εἰς τὸ πλοῖον τῆς μετανοίας, καὶ διαβιβάζει διὰ τῆς βρωμερᾶς θαλάσσης εἰς τὸν θεῖον λιμένα τῆς ἀγάπης, εἰς τὸν ὁποῖον περῶσι πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι διὰ τῆς μετανοίας. Ὅταν φθάσωμεν τὴν ἀγάπην, ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἐτελείωσεν ὁ ἡμέτερος δρόμος, καὶ διέβημεν εἰς τὴν ἐκεῖθεν τούτου τοῦ κόσμου εὑρισκομένην νῆσον, ὅπου ὑπάρχει ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος. Εἴθε δὲ νὰ κάμῃ καὶ ἡμᾶς ἀξίους τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ τῆς διὰ τοῦ φόβου αὐτοῦ προσγινομένης ἀγάπης. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΟΓ΄.

Περιέχων συμβουλὰς πλήρεις ὠφελείας.

ΠΑΣΑ καλὴ ἔννοια ἐμπίπτει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς θείας χάριτος, καὶ πᾶς κακὸς λογισμὸς πλησιάζει εἰς τὴν ψυχὴν πρὸς πειρασμὸν καὶ δοκιμήν. Ὅστις φθάσει νὰ γνωρίσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀσθένειαν, αὐτὸς ἔφθασε τὸ τέλειον τῆς ταπεινώσεως. Ὁ ὁδηγὸς τῶν χαρισμάτων τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἡ καρδία, ἥτις κινεῖται εἰς ἀδιάλειπτον εὐχαριστίαν. Ὁ ὁδηγῶν τοὺς πειρασμοὺς εἰς τὴν ψυχὴν ὑπάρχει ἡ ἔννοια τοῦ γογγυσμοῦ, ἡ ὁποία κινεῖται πάντοτε εἰς τὴν καρδίαν. Ὁ Θεὸς ὑποφέρει πάσας τὰς ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων, δὲν ὑπομένει ὅμως ἐκεῖνον, ὅστις γογγύζει πάντοτε, ἀλλὰ καὶ παιδεύει αὐτόν. Ἡ ψυχή, ἥτις ἀπέχει ἐκ πάσης ἐλλάμψεως τῆς γνώσεως, εἰς τὰς τοιαύτας ἐννοίας εὑρίσκεται. Τὸ στόμα, τὸ ὁποῖον εὐχαριστεῖ πάντοτε, δέχεται εὐλογίαν παρὰ Θεοῦ· εἰς δὲ τὴν καρδίαν, ἥτις ἐμμένει εἰς τὴν εὐχαριστίαν, ἐμπίπτει ἡ θεία χάρις. Πρὸ τῆς χάριτος προηγεῖται ἡ ταπείνωσις, καὶ πρὸ τῆς παιδεύσεως ἡ οἴησις. Ὅστις ὑπερηφανεύεται παραχωρεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ πέσῃ εἰς βλασφημίαν. Ὅστις ἐπαίρεται διὰ πρακτικὰς ἀρετάς, παραχωρεῖται νὰ πέσῃ εἰς πορνείαν· καὶ ὅστις ἐπαίρεται διὰ τὴν ἑαυτοῦ σοφίαν, παραχωρεῖται νὰ πέσῃ εἰς τὰς σκοτεινὰς παγίδας τῆς ἀγνωσίας.

Ὅστις ἀπομακρύνεται ἐκ τῆς ἐνθυμήσεως τοῦ Θεοῦ, βαστᾷ ἐν τῇ ἑαυτοῦ πονηρᾷ καρδίᾳ μῖσος κατὰ τοῦ πλησίον. Ὅστις μετὰ τῆς ἐνθυμήσεως τοῦ Θεοῦ τιμᾷ πάντα ἄνθρωπον, εὑρίσκει βοήθειαν ἐκ παντὸς ἀνθρώπου διὰ τοῦ νεύματος τοῦ Θεοῦ. Ὅστις ἀπολογεῖται

ὑπὲρ τοῦ ἀδικουμένου, εὑρίσκει τὸν Θεὸν ὑπερμαχοῦντα δι᾽ αὐτόν. Ὅστις βοηθεῖ τὸν πλησίον αὐτοῦ, λαμβάνει τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Ὅστις κατηγορεῖ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὑπὸ κακίας κινούμενος, εὑρίσκει τὸν Θεὸν κατήγορον κατ᾽ αὐτοῦ. Ὅστις διορθώνει τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ κρυπτῷ, θεραπεύει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κακίαν· καὶ ὅστις κατηγορεῖ τινα ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἐνδυναμοῖ τὰς ἰδίας αὐτοῦ πληγάς. Ὅστις θεραπεύει τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ κρυπτῶς, ποιεῖ φανερὰν τὴν δύναμιν τῆς ἑαυτοῦ ἀγάπης· καὶ ὅστις καταισχύνει αὐτὸν ἐνώπιον τῶν φίλων αὐτοῦ, δεικνύει τὴν δύναμιν τοῦ φθόνου αὐτοῦ. Ὅστις ἐλέγχει τὸν ἄλλον κρυπτῶς, ὑπάρχει ἰατρὸς σοφός· καὶ ὅστις θεραπεύει τὸν ἄλλον ἔμπροσθεν πολλῶν ἀνθρώπων, πραγματικῶς ὀνειδίζει αὐτόν. Τὸ σημεῖον τῆς συμπαθείας ὑπάρχει ἡ συγχώρησις τοῦ σφάλματος παντὸς ἀνθρώπου· τὸ δὲ σημεῖον τῆς κακῆς προαιρέσεως εἶναι ἡ ἀντιλογία πρὸς τὸν πταίσαντα. Ὅστις παιδεύει τὸν ἄλλον διὰ τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ ὑγείαν, αὐτὸς παιδεύει αὐτὸν μετ᾽ ἀγάπης· ὅστις ὅμως ζητεῖ ἐκδίκησιν, ὑπάρχει κενὸς ἀγάπης. Ὁ Θεὸς παιδεύει τὸν ἄνθρωπον μετ᾽ ἀγάπης πάντοτε, ἵνα ἰατρευθῇ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ, χωρὶς νὰ φυλάττῃ τὴν ὀργὴν αὐτοῦ ἐπὶ πολὺν καιρόν· αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς ἀγάπης εἶναι εὐθύς, καὶ δὲν ἐκκλίνει ἐμπαθῶς εἰς ἐκδίκησιν. Ὁ σοφὸς δίκαιος εἶναι ὅμοιος τῷ Θεῷ· διότι δὲν παιδεύει ποτὲ ἄνθρωπόν τινα, ἵνα ἐκδικηθῇ αὐτὸν διὰ τὴν κακίαν αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἢ αὐτὸς νὰ διορθωθῇ, ἢ νὰ φοβηθῶσιν ἄλλοι· ἐὰν ὅμως δὲν ἔχῃ ταύτην τὴν ἀγάπην, ἡ παίδευσις αὐτοῦ δὲν εἶναι πλέον παιδεία πρὸς διόρθωσιν, ἀλλὰ πρὸς ἐκδίκησιν. Ὅστις πράττει τὸ καλόν, ἵν᾽ ἀνταμειφθῇ, ταχέως τρέπεται εἰς τὸ κακόν. Ὅστις ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς ἰδίας αὐτοῦ γνώσεως θαυμάζει διὰ τῆς θεωρίας τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, αὐτός, ἐὰν καὶ κατακοπῇ τὸ σῶμα αὐτοῦ, δὲν ἐπαίρεται ποσῶς, οὔτε ἐκκλίνει ἐκ τῆς ἀρετῆς. Οὗ τινος ἡ διάνοια φωτίζεται κατ᾽ ἀξίαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς κατήντησεν εἰς τὸ βάθος τῆς ταπεινοφροσύνης ψυχῇ τε καὶ σώματι· ἐπειδὴ πρὶν ἔτι πλησιάσῃ τις εἰς τὴν γνῶσιν, ἀνέρχεται καὶ κατέρχεται διὰ τῆς πολιτείας αὐτοῦ· ὅταν ὅμως πλησιάσῃ εἰς τὴν γνῶσιν, αἴρεται ὅλος, καὶ ὅσον ὑψωθῇ, δὲν τελειώνει ἡ ἀνάβασις τῆς γνώσεως αὐτοῦ, μέχρις οὗ ἔλθῃ ἐκεῖνος ὁ αἰὼν τῆς δόξης, καὶ λάβῃ πάντα αὐτοῦ τὸν πλοῦτον· διότι ὅσον ὁ ἄνθρωπος τελειοῦται παρὰ τῷ Θεῷ, τόσον περισσότερον ἀκολουθεῖ αὐτόν, καὶ εἰς ἐκεῖνον τὸν ἀληθῆ αἰῶνα δείκνυσι τὸ πρόσωπόν του εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, ὄχι ὅμως ὅπως καὶ ὅ,τι εἶναι· ἐπειδὴ οἱ δίκαιοι ὅσον καὶ ἂν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν εἰκόνα αὐτοῦ βλέπουσιν ὡς εἰς καθρέπτην, ἐκεῖ ὅμως θέλουσιν ἰδῆ τὴν φανέρωσιν τῆς ἀληθείας.

Καθὼς τὸ πῦρ, τὸ ὁποῖον ἀνάπτει εἰς τὰ ξηρὰ ξύλα, δυσκόλως σβέννυται, οὕτω καὶ ἡ θέρμη τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐμπίπτει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀπαρνησαμένου τὸν κόσμον, δὲν θέλει σβεσθῇ εὐκόλως, δριμυτέρα οὖσα τοῦ πυρός. Ὅταν ἡ δύναμις τοῦ οἴνου εἰσέλθῃ εἰς τὰ μέλη τοῦ σώματος, τότε ὁ νοῦς λησμονεῖ τὴν ἀκρίβειαν ὅλων τῶν πραγμάτων· καὶ ἡ ἐνθύμησις τοῦ Θεοῦ ὅταν κυριεύσῃ τὴν ψυχήν, ἐξαφανίζει πᾶσαν ματαίαν ἐνθύμησιν ἐκ τῆς καρδίας. Ἡ διάνοια, ἥτις ἀπέκτησε τὴν σοφίαν τοῦ πνεύματος, ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον, ὅστις εὑρίσκει πλοῖον ἕτοιμον εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ταξειδεύει ἀμέσως, καὶ φθάνει εἰς τὴν νῆσον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· οὕτως ἔχει ἡ αἴσθησις τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὡς πρὸς τοῦτον τὸν κόσμον, εἶναι ὡς νῆσος μικρὰ ἐντὸς τῆς θαλάσσης, καὶ ὅστις πλησιάζει εἰς αὐτήν, δὲν κοπιᾷ πλέον εἰς τὰ κύματα τῆς φαντασίας τούτου τοῦ κόσμου.

Ὅταν ὁ ἔμπορος πωλήσῃ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν πραγματείαν, σπουδάζει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν ἴδιον αὐτοῦ οἶκον· ὁ δὲ μοναχός, ὅταν ὑπολείπηται εἰσέτι ὁ καιρὸς τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, λυπεῖται νὰ χωρισθῇ ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ· ὅταν ὅμως αἰσθανθῇ, ὅτι ἐξηγόρασε τὸν καιρόν, καὶ ἔλαβε τὸν ἀρραβῶνα, τότε ἐπιθυμεῖ τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Ὁ ἔμπορος, ἐν ὅσῳ εὑρίσκεται εἰς τὴν θάλασσαν, φοβεῖται, μὴ τυχὸν ἐγερθῇ τρικυμία καὶ βυθισθῇ ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτοῦ· καὶ ὁ μοναχός, ἐν ὅσῳ εὑρίσκεται εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, φοβεῖται, μήπως διεγερθῇ κατ᾽ αὐτοῦ ὁ χειμὼν τῶν παθῶν, καὶ χαθῇ ὁ καρπὸς τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ, ὅνπερ ἐκ νεότητος μέχρι γήρως ἀπέκτησεν. Ὁ μὲν ἔμπορος ἐπιθυμεῖ τὴν στερεὰν γῆν, ὁ δὲ μοναχὸς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου.

Ὁ μὲν ναύτης, ὅταν πλέῃ εἰς τὴν θάλασσαν, βλέπει τοὺς ἀστέρας, καὶ κατὰ τὴν θέσιν τῶν ἀστέρων διευθύνει τὸ πλοῖον, ἕως οὗ φθάσῃ εἰς τὸν λιμένα· ὁ δὲ μοναχὸς βλέπει εἰς τὴν εὐχήν· διότι αὕτη ὀρθοποδεῖ αὐτόν, καὶ διευθύνει τὴν πορείαν τῆς πολιτείας αὐτοῦ εἰς τὸν λιμένα τῆς σωτηρίας. Ὁ ναύτης προσπαθεῖ νὰ φθάσῃ εἰς νῆσον, ὅπου ἀφοῦ δέσῃ τὸ πλοῖον αὐτοῦ καὶ λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ζωοτροφίαν, διευθύνεται ἐκεῖθεν εἰς ἄλλην νῆσον· παρόμοιόν τι εἶναι καὶ ἡ πορεία τοῦ μοναχοῦ, ἐν ὅσῳ εὑρίσκεται εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἀπὸ νήσου εἰς νῆσον μεταβαίνει, ἤγουν ἀπὸ γνώσεως εἰς γνῶσιν, καὶ διὰ τῆς ἐναλλαγῆς τῆς γνώσεως προκόπτει, ἕως ὅτου ἀπαλλαγῇ ἐκ τῆς θαλάσσης τῆς ζωῆς ταύτης, καὶ φθάσει εἰς τὴν ἀληθινὴν ἐκείνην πόλιν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι δὲν ἐμπορεύονται πλέον, ἀλλ᾽ ἕκαστος ἐπαναπαύεται εἰς τὸν πλοῦτον τῶν ἑαυτοῦ ἀρετῶν. Μακάριος ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ἡ πραγματεία δὲν ἐπνίγη εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ ματαίου τούτου κόσμου. Μακάριος ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου τὸ πλοῖον δὲν συνετρίβη, ἀλλ᾽ ἠξιώθη νὰ φθάσῃ μετὰ χαρᾶς εἰς τὸν ἀχείμαστον λιμένα.

Ὅστις θέλει νὰ εὕρῃ τὸν πολύτιμον μαργαρίτην, εἰσέρχεται γυμνὸς εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ὁ φρόνιμος μοναχὸς γυμνὸς καὶ ἀκτή-

μων διέρχεται εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἕως οὗ εὕρῃ εἰς ἑαυτὸν τὸν μαργαρίτην Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ὅταν εὕρῃ αὐτόν, δὲν ἀποκτᾷ μετ' αὐτοῦ κανὲν ἄλλο ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου. Ὁ μὲν αἰσθητὸς μαργαρίτης φυλάττεται εἰς ἀσφαλὲς ταμεῖον, ἡ δὲ τρυφὴ καὶ ἀπόλαυσις τοῦ νοητοῦ μαργαρίτου τοῦ μοναχοῦ φυλάττεται εἰς τὴν ἡσυχίαν. Καθὼς ἡ παρθένος βλάπτεται, ὅταν παρευρίσκηται εἰς τὰς συναναστροφὰς μεταξὺ τοῦ πλήθους, οὕτω καὶ ἡ καρδία τοῦ μοναχοῦ διὰ τῆς μετὰ τῶν πολλῶν συναναστροφῆς καὶ συνομιλίας. Τὸ ὄρνεον ἐκ παντὸς τόπου καταφεύγει εἰς τὴν φωλεὰν αὐτοῦ, ἵνα τεκνογονήσῃ· καὶ ὁ μοναχός, ἐὰν ἔχῃ διάκρισιν, ἐπιταχύνει εἰς τὴν ἑαυτοῦ κατοικίαν, ἵνα ἐν αὐτῇ ἀποκτήσῃ καρπὸν ζωῆς. Ὁ ὄφις εἰς πάντα κίνδυνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ φυλάττει τὴν κεφαλήν του· καὶ ὁ σοφὸς μοναχὸς εἰς πᾶσαν δυσχερῆ περίστασιν φυλάττει τὴν ἑαυτοῦ πίστιν, ἥτις ὑπάρχει τὸ θεμέλιον τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ἡ μὲν νεφέλη σκοτίζει τὸν ἥλιον, ἡ δὲ πολυλογία τὴν ψυχήν, ἥτις ἤρξατο νὰ φωτίζηται διὰ τῆς θεωρίας τῆς εὐχῆς.

Καθὼς τὸ ὄρνεον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Ἐρωδιός, κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν χαίρει καὶ εὐφραίνεται, ὡς λέγουσιν οἱ σοφοί, καθ' ὃν ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῶν ἀνθρώπων, καὶ κατοικήσει εἰς ἔρημον τόπον· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ μοναχοῦ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν δέχεται τὴν οὐράνιον χαράν, καθ' ὃν ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῶν ἀνθρώπων, καὶ κατοικήσει εἰς ἡσυχαστικὸν τόπον μέχρι τῆς ἐξόδου αὐτῆς. Λέγεται περὶ τοῦ ὀρνέου, τοῦ καλουμένου Σειρῆνος, ὅτι ὅστις ἀκούσει τὴν μελῳδίαν τῆς φωνῆς αὐτοῦ, αἰχμαλωτίζεται ὑπ' αὐτῆς τοσοῦτον, εἰς τὴν ὁδοιπορίαν τῆς ἐρήμου, ὥστε λησμονεῖ καὶ αὐτὴν αὐτοῦ τὴν ζωήν, καὶ πίπτει καὶ ἀποθνήσκει· παρόμοιόν τι συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ψυχήν· διότι ὅταν ἡ οὐράνιος γλυκύτης ἐμπέσῃ εἰς αὐτήν, ἐκ τῆς μελῳδίας τῆς γλυκύτητος τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ τόσον αἰχμαλωτίζεται, ὥστε λησμονεῖ καὶ αὐτὴν τὴν σωματικὴν ζωὴν καὶ τὰς σωματικὰς ὀρέξεις, καὶ ὑψοῦται ὅλη πρὸς τὸν Θεόν.

Ἐὰν τὸ δένδρον δὲν ἀποβάλλῃ πρῶτον τὰ παλαιὰ αὐτοῦ φύλλα, δὲν ἐκβάλλει νέους κλάδους· καὶ ὁ μοναχὸς ἕως ὅτου δὲν ἀπορρίψῃ ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ τὴν ἐνθύμησιν τῶν προτέρων αὐτοῦ πράξεων, δὲν ἐκβάλλει νέους κλάδους καὶ νέους καρποὺς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ ἄνεμος τρέφει τοὺς καρποὺς τῶν δένδρων, καὶ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ τοὺς καρποὺς τῆς ψυχῆς. Λέγεται, ὅτι τὸ ὀστρείδιον, ἕως ὅτου νὰ δεχθῇ σπινθῆρά τινα ἐκ τῆς ἀστραπῆς καὶ ἐκ τοῦ ἀέρος τὴν ὕλην, καὶ νὰ γεννήσῃ τὸν μαργαρίτην, εἶναι ἁπλῆ σάρξ· καὶ ἡ καρδία τοῦ μοναχοῦ, ἕως ὅτου νὰ δεχθῇ μετὰ φρονήσεως τὴν οὐράνιον ὕλην τοῦ πνεύματος, εἶναι γυμνή, καὶ δὲν ἔχει καρπὸν παρηγορίας.

Ὁ σκύλος, ὅταν γλείφῃ τὸ ρινίον, αἱματώνει τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν, καί, πίνων ἐκ τοῦ ἰδίου του αἵματος, δὲν αἰσθάνεται τὴν βλάβην

αὐτοῦ· καὶ ὁ μοναχός, ὅταν κλίνῃ εἰς κενοδοξίαν, συμπίνει ἐκ τοῦ αἵματος τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς, καὶ ἐκ τῆς πρὸς ὥραν γλυκύτητος δὲν αἰσθάνεται τὴν ἰδίαν αὐτοῦ βλάβην. Ἡ κοσμικὴ δόξα ὑπάρχει ὡς πέτρα ἐντὸς τῆς θαλάσσης, σκεπασμένη ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ ἄγνωστος εἰς τὸν ναύτην, εἰς τὴν ὁποίαν αἴφνης κτυπᾷ τὸ πλοῖον καὶ βυθίζεται· οὕτω ποιεῖ καὶ ἡ κενοδοξία τὸν ἄνθρωπον ἕως ὅτου βυθίσῃ καὶ ἀφανίσῃ αὐτόν· περὶ ταύτης ἔλεγον καὶ οἱ θεῖοι πατέρες, ὅτι εἰς τὴν κενόδοξον ψυχὴν ἐπιστρέφουσι πάλιν πάντα ἐκεῖνα τὰ πάθη, ἅπερ διὰ τῆς θείας χάριτος ἐνικήθησαν πρότερον, καὶ ἀνεχώρησαν ἐξ αὐτῆς. Μικρὰ νεφέλη σκεπάζει τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου, καὶ ἀφοῦ παρέλθῃ ἡ νεφέλη, ὁ ἥλιος γίνεται πολλὰ θερμός· οὕτω καὶ μικρὰ ἀκηδία σκεπάζει τὸ φῶς τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἡ χαρά, ἥτις συμβαίνει μετὰ τὴν ἀκηδίαν, εἶναι πολλὰ μεγάλη.

Μὴ ζητήσῃς ποτὲ νὰ ἐννοήσῃς τοὺς λόγους τῶν θείων μυστηρίων, τῶν ἐκτιθεμένων εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν, ἄνευ προσευχῆς καὶ αἰτήσεως βοηθείας παρὰ Θεοῦ· ἀλλὰ λέγε: Κύριε, δός μοι σύνεσιν καὶ αἴσθησιν τῆς δυνάμεως, τῆς εὑρισκομένης εἰς τὰς ἁγίας γραφάς· γνώριζε δέ, ὅτι ἡ κλεὶς τῶν ἀληθῶν νοημάτων τῶν θείων γραφῶν ὑπάρχει ἡ προσευχή· Ὅταν θελήσῃς νὰ πλησιάσῃς διὰ τῆς καρδίας σου εἰς τὸν Θεόν, πρῶτον διὰ τῶν σωματικῶν κόπων δεῖξον εἰς αὐτὸν τὸν πόθον σου· διότι ἐκ τούτων τῶν κόπων ἄρχεται ἡ πολιτεία τοῦ μοναχοῦ· ἡ δὲ καρδία εὐκόλως πλησιάζει εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς στερήσεως τῆς σωματικῆς χρείας καὶ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἑνὸς εἴδους τῆς τροφῆς καθ' ὅτι ὁ Κύριος ἐπ' αὐτῆς τῆς κακοπαθείας ἐθεμελίωσε τὴν τελειότητα. Γνώριζε, ὅτι ἡ ἀργία ὑπάρχει ἀρχὴ τῆς σκοτώσεως τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ σκότωσιν ἐπὶ σκοτώσει προξενοῦσιν αἱ μετὰ τῶν ἀνθρώπων ὁμιλίαι, καὶ ἀφορμὴ τοῦ πρώτου εἶναι τὸ δεύτερον· διότι ἐὰν οἱ περὶ ψυχικῆς ὠφελείας λόγοι ἀμέτρως γινόμενοι προξενοῦσι σκότωσιν, πόσον μᾶλλον οἱ ματαίως λεγόμενοι; ἐπειδὴ ἐξευτελίζεται καὶ ἐξαχρειοῦται ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὰς ἀμέτρους ὁμιλίας, κἂν ἔχῃ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Λοιπὸν ἡ σκότωσις τῆς ψυχῆς προκύπτει ἐκ τῆς ἀταξίας τῆς πολιτείας.

Ὅταν ὑπάρχῃ τάξις καὶ μέτρον εἰς τὴν πολιτείαν, φωτίζεται ἡ διάνοια, καὶ φεύγει ἡ σύγχυσις· διότι ἡ τῆς διανοίας σύγχυσις, ἥτις προέρχεται ἐκ τῆς ἀταξίας, προξενεῖ σκότωσιν εἰς τὴν ψυχήν, καὶ ἡ σκότωσις προξενεῖ θόλωσιν· ἡ δὲ εἰρήνη τῆς διανοίας προκύπτει ἐκ τῆς καλῆς τάξεως, καὶ ἐκ τῆς εἰρήνης γεννᾶται τὸ φῶς εἰς τὴν ψυχήν, καὶ ὁ καθαρὸς ἀὴρ λάμπει εἰς τὴν διάνοιαν· καὶ καθ' ὅσον ἀπομακρύνεταί τις ἐκ τοῦ κόσμου καὶ πλησιάζει εἰς τὴν σοφίαν τοῦ πνεύματος, κατὰ τοσοῦτον δέχεται καὶ τὴν χαρὰν παρὰ Θεοῦ καὶ αἰσθάνεται τὴν διάκρισιν τῆς σοφίας εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, καὶ διακρίνει ὅτι ἡ σοφία τοῦ πνεύματος ὑπάρχει πολὺ ἀνωτέρα τῆς σοφίας τοῦ κόσμου· διότι

εἰς τὴν σοφίαν τοῦ πνεύματος ἡ σιωπὴ κυριεύει τὴν ψυχήν, ἀλλ' εἰς τὴν κοσμικὴν σοφίαν ὑπάρχει πηγὴ πολυλογίας. Μετὰ τὴν εὕρεσιν τῆς σοφίας τοῦ Πνεύματος πληροῦταί τις πολλῆς ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος καὶ εἰρήνης, ἥτις βασιλεύει εἰς ὅλους τοὺς λογισμούς, τὰ δὲ σωματικὰ μέλη παύουσι καὶ ἡσυχάζουσιν ἀπὸ τὴν ταραχὴν καὶ ἀταξίαν τῆς ἀκολασίας. Μετὰ δὲ τὴν εὕρεσιν τῆς κοσμικῆς σοφίας ἀποκτᾷ τις τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ φρονήματος καὶ λογισμοὺς διαφόρους καὶ ἀδιηγήτους, καὶ τὴν ταραχὴν τοῦ νοός, καὶ τὴν ἀναίδειαν τῶν αἰσθήσεων καὶ τὴν ἔπαρσιν. Μὴ νομίσῃς, ὅτι δύναται νὰ παρρησιασθῇ τίς ποτε διὰ τῆς προσευχῆς εἰς τὸν Θεόν, ἐν ὅσῳ ὑπάρχει δεδεμένος εἰς τὰ σωματικὰ πράγματα· διότι ἡ ἀνελεήμων ψυχὴ στερεῖται τῆς σοφίας τοῦ πνεύματος, ἡ δὲ ἐλεήμων σοφίζεται παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Καθὼς τὸ ἔλαιον τρέφει τὸ φῶς τοῦ λύχνου, οὕτω καὶ ἡ ἐλεημοσύνη τρέφει τὴν γνῶσιν τῆς ψυχῆς. Ἡ κλεὶς τῆς καρδίας πρὸς ἀπόκτησιν τῶν θείων χαρισμάτων δίδεται διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον, καὶ καθ' ὅσον ἡ καρδία ἀπαλλάττεται ἐκ τοῦ δεσμοῦ τοῦ σώματος, κατὰ τοσοῦτον ἀνοίγεται εἰς αὐτὴν ἡ θύρα τῆς γνώσεως. Ἡ μετάβασις τῆς ψυχῆς ἐκ τούτου τοῦ κόσμου εἰς τὸν ἄλλον εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τῆς γνώσεως, τοῦ πνεύματος. Ὦ, πόσον ὡραία καὶ ἐπαινετὴ ὑπάρχει ἡ ἀγάπη τοῦ πλησίον, ἐὰν ἡ προσπάθεια αὐτῆς δὲν ἀποσπᾷ ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Πόσον γλυκεῖα εἶναι ἡ μετὰ τῶν πνευματικῶν ἡμῶν ἀδελφῶν συναναστροφὴ καὶ συνομιλία, ἐὰν δυνηθῶμεν νὰ φυλάξωμεν μετ' αὐτῆς καὶ τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ. Καλὸν λοιπὸν εἶναι νὰ φροντίζωμεν περὶ τούτων, καθόσον ἤθελεν ἐπιτρέπει τοῦτο ὁ ἁρμόδιος καιρός, ὄχι ὅμως προφάσει τῆς μετὰ τῶν ἀδελφῶν ὁμιλίας καὶ τῆς τοῦ πλησίον ἀγάπης νὰ ἐκπίπτωμεν ἐκ τῆς κρυπτῆς ἐργασίας καὶ τῆς ὑψηλῆς πολιτείας καὶ ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ ἀδιαλείπτου ὁμιλίας· ἐπειδὴ ἡ σύγχυσις τοῦ δευτέρου, ἤγουν τῆς πτώσεως τῆς πολιτείας καὶ τῆς θεϊκῆς συνομιλίας προέρχεται ἐκ τῆς συστάσεως τοῦ πρώτου, ἤγουν ἐκ τῆς μετὰ τῶν ἀδελφῶν συνομιλίας· διότι ὁ νοῦς ἡμῶν δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ φυλάξῃ συγχρόνως καὶ τὰς δύο συνομιλίας.

Ἡ *θεωρία τῶν κοσμικῶν προξενεῖ σύγχυσιν εἰς τὴν ψυχὴν ἐκεί*νου, ὅστις ἀπηρνήθη τὸν κόσμον διὰ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐὰν μὲν ἡ διαρκὴς ὁμιλία τῶν πνευματικῶν ἀδελφῶν βλάπτῃ, ἀλλὰ τῶν κοσμικῶν καὶ ἡ μόνη ἐξωτερικὴ θεωρία. Ἡ μὲν ἐργασία τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν δὲν ἐμποδίζεται ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν αἰσθήσεων· ὅστις ὅμως θέλει ἐκ τῆς εἰρήνης τοῦ νοὸς αὐτοῦ νὰ τρυγήσῃ τὴν χαρὰν διὰ τῆς ἐργασίας τῶν κρυπτῶν πράξεων τῆς ψυχῆς, ἡ ἀνάπαυσις τῆς καρδίας τοῦ τοιούτου ταράσσεται καὶ ἀπὸ μόνας τὰς φωνὰς τῶν κοσμικῶν, χωρὶς νὰ ἴδῃ αὐτούς. Ἡ ἐσωτερικὴ νέκρωσις ἄνευ τῆς ἀργίας τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων δὲν δύναται νὰ προκύψῃ· καὶ ἡ μὲν πρακτικὴ

ἐργασία θέλει τὴν προσοχὴν τῶν αἰσθήσεων, ἡ δὲ πνευματικὴ ἐργασία ἀπαιτεῖ τὴν προσοχὴν καὶ ἡσυχίαν τῆς καρδίας.

Καθὼς ἡ ψυχὴ ὑπάρχει ἀνωτέρα τοῦ σώματος, οὕτω καὶ ἡ ἐργασία αὐτῆς εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἐργασίας τοῦ σώματος· καὶ καθὼς ἐν ἀρχῇ προηγήθη ἡ πλάσις τοῦ σώματος ἀπὸ τὸ ἐμφύσημα τῆς ψυχῆς, οὕτω καὶ τὰ σωματικὰ ἔργα προηγοῦνται τῶν ἔργων τῆς ψυχῆς. Μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς μικρᾶς πνευματικῆς ἐργασίας, ἐὰν γίνηται τακτικῶς, καὶ διαμένῃ πάντοτε· ἐπειδὴ καὶ ἡ μικρὰ σταγὼν τοῦ ἁπαλοῦ ὕδατος, ἐὰν στάζῃ πάντοτε, βαθουλώνει τὴν σκληρὰν πέτραν.

Ὅταν πλησιάζῃ ν' ἀναστηθῇ εἰς σὲ ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος, τότε σοὶ διεγείρεται ἡ νέκρωσις πάντων τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, καὶ θερμαίνεται ἡ ψυχή σου ἐκ τῆς χαρᾶς, καὶ ἐκ τῆς γλυκύτητος τῆς καρδίας σου οἱ λογισμοί σου περιορίζονται ἐντός σου· καὶ πάλιν ὅταν μέλλῃ ν' ἀναστηθῇ εἰς σὲ ὁ κόσμος, αὐξάνει ὁ διασκορπισμὸς τοῦ νοός σου καὶ τὸ μικρὸν καὶ ἄτακτον φρόνημα. Κόσμον ἐνταῦθα ὀνομάζω τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα γεννᾷ ὁ διασκορπισμὸς τοῦ νοός· ὅταν ταῦτα γεννηθῶσι καὶ αὐξηθῶσι, τότε γίνονται αἱ ἁμαρτίαι καὶ θανατώνουσι τὸν ἄνθρωπον. Καθὼς δὲν γεννῶνται τέκνα χωρὶς μητέρα, οὕτω δὲν γεννῶνται τὰ πάθη χωρὶς τὸν διασκορπισμὸν τῆς διανοίας, οὔτε ἡ ἁμαρτία τελειώνει χωρὶς τῆς ἐνεργείας τῶν παθῶν.

Ὅταν ἡ ὑπομονὴ αὐξηθῇ εἰς τὰς ἡμετέρας ψυχάς, εἶναι σημεῖον, ὅτι ἐλάβομεν κρυπτῶς τὴν χάριν τῆς παρηγορίας. Ἡ δύναμις τῆς ὑπομονῆς εἶναι δυνατωτέρα ἀπὸ τὰς εἰς τὴν καρδίαν ἐμπιπτούσας ἐννοίας τῆς χαρᾶς. Ἡ κατὰ Θεὸν ζωὴ εἶναι ἡ ταπείνωσις τῶν αἰσθήσεων, καὶ ὅταν ζῇ ἡ καρδία, αἱ αἰσθήσεις ταπεινοῦνται, ὅταν δὲ διεγείρωνται αἱ αἰσθήσεις, νεκροῦται ἡ καρδία ἀπὸ τὸν Θεόν· ἐπειδὴ ἡ διέγερσις τῶν αἰσθήσεων προξενεῖ τὴν νέκρωσιν τῆς καρδίας.

Ἐκ τῶν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων γινομένων ἀρετῶν ἡ συνείδησις δὲν λαμβάνει τὴν ἀξιότητα. Ἡ ἀρετή, τὴν ὁποίαν πράττει τις δι' ἄλλων, δὲν δύναται νὰ καθαρίσῃ τὴν ψυχήν· ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη ἀρετὴ δὲν εἶναι ἀξιόμισθος παρὰ τῷ Θεῷ· ἀλλ' ἐκείνη ἡ ἀρετή, τὴν ὁποίαν πράττει ὁ ἄνθρωπος ἀφ' ἑαυτοῦ, *λογίζεται τελεία ἀρετή, καὶ τελειοῖ* δύο τινὰ συγχρόνως, καὶ ἀξιόμισθος θεωρεῖται, καὶ τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας προξενεῖ· διὰ τοῦτο ἄφησε τὸ πρῶτον εἶδος, καὶ ἀκολούθησον τὸ δεύτερον· καθότι ἐὰν δὲν ἀφήσῃς τὸ πρῶτον καὶ φροντίσῃς περὶ τοῦ δευτέρου, ἐκπίπτεις ἐξάπαντος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀνάπαυσις τοῦ σώματος καὶ ἡ ἀργία εἶναι ἀπώλεια τῆς ψυχῆς, καὶ περισσότερον ἀπὸ τοὺς δαίμονας δύνανται νὰ βλάψωσί τινα. Ἐὰν παραβιάσῃς τὸ ἀδύνατον σῶμα εἰς ἔργα ἀνώτερα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, προξενεῖς σκότωσιν καὶ ταραχὴν καὶ σύγχυσιν εἰς τὴν ψυχήν σου· ἐὰν ὅμως τὸ δυνατὸν σῶμα ἐκδώσῃς εἰς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ ἀρ-

γίαν, πᾶσα κακία τελειοῦται εἰς τὴν ψυχήν σου· καὶ ἐάν τις μεγάλως ἐπιθυμῇ τὸ καλόν, ἀλλ' ἡ ἀνάπαυσις καὶ ἡ ἀργία ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀφαιροῦσιν ἀπ' αὐτοῦ καὶ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν τοῦ καλοῦ, τὴν ὁποίαν εἶχεν. Ὅταν ἡ ψυχὴ μεθύσῃ ἐκ τῆς χαρᾶς τῆς ἐλπίδος αὐτῆς καὶ ἐκ τῆς εὐφροσύνης τοῦ Θεοῦ, τότε τὸ σῶμα ἀναισθητεῖ, καὶ δὲν αἰσθάνεται τὰς θλίψεις, κἂν ἀσθενὲς ὑπάρχῃ· καὶ ἐνῷ τότε βαστάζῃ διπλοῦν βάρος δὲν ἀτονεῖ ἀλλὰ συναπολαύει καὶ συνεργεῖ εἰς τὴν τρυφὴν τῆς ψυχῆς· οὕτω συμβαίνει, ὅταν ἡ ψυχὴ εἰσέλθῃ εἰς ἐκείνην τὴν χαρὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ἀδελφέ, ἐὰν φυλάξῃς τὴν γλῶσσάν σου, σοὶ δίδεται παρὰ Θεοῦ ἡ χάρις τῆς κατανύξεως τῆς καρδίας, καὶ βλέπεις εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς σου, καὶ δι' αὐτῆς εἰσέρχεσαι εἰς τὴν χαρὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἐὰν ὅμως σὲ νικήσῃ ἡ γλῶσσά σου, πίστευσόν μοι, ὅτι οὐδέποτε θέλεις δυνηθῆ νὰ ἐλευθερωθῇς ἐκ τῆς σκοτώσεως· ἐὰν δὲν ἔχῃς καθαρὰν καρδίαν, ἔχε τοὐλάχιστον στόμα καθαρόν, ὡς εἶπεν ὁ μακάριος Ἰωάννης τῆς κλίμακος.

Ὅταν θέλῃς νὰ συμβουλεύσῃς τινὰ εἰς τὸ καλόν, πρῶτον ἀνάπαυσον αὐτὸν σωματικῶς, καὶ τίμησον αὐτὸν διὰ λόγου ἀγάπης· διότι κανὲν ἄλλο δὲν πείθει τὸν ἄνθρωπον τόσον, ὥστε νὰ ἐντραπῇ καὶ νὰ μεταβάλῃ ἑαυτὸν ἐκ τῆς κακίας εἰς τὴν ἀρετήν, ὅσον ἡ σωματικὴ περιποίησις καὶ ἡ τιμή, τὴν ὁποίαν βλέπει ἀπὸ σέ. Ὅσον εἰσέρχεταί τις εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὸν Θεόν, τοσοῦτον ἡ καρδία αὐτοῦ εὑρίσκει παρρησίαν εἰς τὴν προσευχήν· καὶ ὅσον ἕλκεται ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, στερεῖται τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Μὴ λυποῦ εἰς τὰς στενοχωρίας καὶ κακοπαθείας τοῦ σώματος· καθότι ὅταν ὁ Θεὸς ἴδῃ τὴν ὑπομονήν σου, ἀφαιρεῖ αὐτὰς τελείως ἀπὸ σοῦ. Μὴ φοβοῦ τὸν θάνατον· διότι ὁ Θεὸς ἡτοίμασε τὰ μέλλοντα ἀγαθά, ἵνα σὲ κάμῃ ἀνώτερον αὐτοῦ. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΟΔ'.

Περὶ τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς παραβολῆς, ἥτις γίνεται εἰς τὴν θεωρίαν τῆς Κυριακῆς καὶ τοῦ Σαββάτου.

Η ΚΥΡΙΑΚΗ εἶναι μυστήριον τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας, τὸ ὁποῖον ὡς ὑπερβαῖνον τὰς ἀνθρωπίνας ἐνθυμήσεις δὲν φανεροῦται εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἀλλ' εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Εἰς τοῦτον τὸν αἰῶνα δὲν ὑπάρχει Κυριακή, οὔτε Σάββατον· διότι ὁ Μωϋσῆς εἰπών, «καὶ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ» ἐφανέρωσε τὴν κατάπαυσιν τοῦ δρόμου τῆς παρούσης ζωῆς· καθότι ὁ τάφος εἶναι σῶμα, καὶ ὑπάρχει ἐκ τούτου τοῦ κόσμου· αἱ ἓξ ἡμέραι τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου τελειοῦνται εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ἐνταῦθα ζωῆς διὰ τῆς φυλακῆς τῶν θείων ἐντολῶν, ἡ δὲ ἑβδόμη τελειώνει εἰς τὸν τάφον, καὶ ἡ ὀγδόη, ἤγουν ἡ Κυριακὴ τελειώνει, ὅταν ἡ ψυχὴ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ σώματος καὶ πολιτευθῇ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα.

Καθὼς ὅσοι ἀξιοῦνται τῆς ἐν Χριστῷ τελειότητος παραβολικῶς δέχονται ἐνταῦθα τὰ μυστήρια τῆς Κυριακῆς, καὶ οὐχὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν σωματικῶς, οὕτω καὶ οἱ ἀγωνισταὶ παραβολικῶς δέχονται τὰ μυστήρια τοῦ Σαββάτου, καὶ οὐχὶ αὐτὸ τὸ Σάββατον ἐν ἀληθείᾳ, ὅπερ σημαίνει κατάπαυσιν ἀπὸ παντὸς λυπηροῦ, καὶ τελείαν ἀνάπαυσιν τῶν ὀχληρῶν· ἐπειδὴ μυστήριον καὶ τύπον ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ ὄχι ἀληθινὴν ἐνέργειαν. Τὸ ἀληθινὸν καὶ ἀσύγκριτον Σάββατον εἶναι ὁ τάφος, ὅστις ἐμφαίνει καὶ σημειοῖ τὴν τελείαν κατάπαυσιν ἀπὸ τῶν θλίψεων τῶν παθῶν καὶ ἀπὸ τῆς ἐναντιουμένης εἰς αὐτὴν ἐργασίας, καὶ ὅλη ἡ ἀνθρωπότης ἐκεῖ εἰς τὸν τάφον σαββατίζει κατά τε ψυχὴν καὶ σῶμα. Εἰς ἓξ ἡμέρας κατέστησεν ὁ Θεὸς τὴν σύστασιν τούτου τοῦ κόσμου καὶ συνέστησε τὰ στοιχεῖα, καὶ ἔδωκε τὴν σύστασιν αὐτῶν διὰ ἀκαταπαύστου κινήσεως πρὸς ὑπηρεσίαν, καὶ δὲν θέλουσι παύσει τὸν δρόμον αὐτῶν πρὸ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου. Ἐκ τῆς δυνάμεως τῶν ἀρχεγόνων στοιχείων συνέστησε τὰ ἡμέτερα σώματα, καὶ καθὼς αὐτὰ δὲν παύουσι τὸν ἑαυτῶν δρόμον, οὕτω καὶ τὰ ἡμέτερα σώματα, τὰ ὁποῖα ἐγένοντο ἐξ αὐτῶν, δὲν παύουσιν ἐκ τῆς ἐργασίας· ἔθεσε δὲ ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν ὅριον τῆς καταπαύσεως αὐτῆς, ἕως ὅτου ἀκολουθήσωμεν τὴν πρώτην ἡμῶν συγγένειαν, ἥτις εἶναι ἡ κατάλυσις τῆς ζωῆς ἤτοι ὁ θάνατος· διότι οὕτως εἶπεν εἰς τὸν Ἀδάμ, «ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου φαγῇ τὸν ἄρτον σου», καὶ ἕως πότε; «ἕως τοῦ ἐπιστρέψαι σε εἰς γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης· ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι». Ταῦτα πάντα εἰσὶ μυστήρια τῆς ἐργασίας τῆς ἐνταῦθα ζωῆς· ἐπειδὴ ἀπ' ἐκείνης τῆς νυκτός, καθ' ἣν ἵδρωσεν ὁ Κύριος εἰς τὴν προσευχήν, μετέβαλε τὸν ἱδρῶτα ὅστις ἐξήγαγεν ἀκάνθας καὶ τριβόλους, εἰς τὸ νὰ ἱδρώσωμεν εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἐργασίαν τῆς δικαιοσύνης.

Πέντε χιλιάδας καὶ πεντακοσίους καὶ ἐπέκεινα χρόνους ἀφῆκε τὸν Ἀδὰμ ὁ Θεὸς νὰ κοπιᾷ εἰς ταύτην τὴν ἐργασίαν· διότι ἕως τότε δὲν ὑπῆρχεν ἡ ὁδὸς τῶν ἁγίων ἀποκεκαλυμμένη, καθὼς εἶπεν ὁ θεῖος ἀπόστολος· εἰς δὲ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἦλθεν ὁ λόγος τοῦ Πατρός, καὶ προσέταξεν εἰς τὸ αὐτεξούσιον νὰ μεταβάλῃ τὸν πρῶτον ἐκεῖνον ἱδρῶτα εἰς ἄλλον ἱδρῶτα, καὶ δὲν ἔδωκεν ἄδειαν ἀναπαύσεως ἐκ παντὸς κόπου, ἀλλ' ἐναλλαγήν· καθότι ἐφιλανθρωπεύθη εἰς ἡμᾶς διὰ τὸ ἐπίμοχθον τῆς κακοπαθείας ἡμῶν εἰς τὴν γῆν. Ἐὰν λοιπὸν κατα-

παύσωμεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἱδρώσωμεν τὸν δεύτερον ἱδρῶτα, ἐξ ἀνάγκης θέλομεν θερίσει καὶ πάλιν ἀκάνθας· διότι ὅταν ἀφήσωμεν τὴν ἐργασίαν τῆς προσευχῆς, τότε κοπιάζομεν εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς σωματώσεως τῆς γῆς, ἥτις ἐκ φύσεως ἀνατέλλει ἀκάνθας καὶ τριβόλους· ἐπειδὴ τὰ πάθη τῇ ἀληθείᾳ εἰσὶν ἄκανθαι, καὶ ἀνατέλλουσιν εἰς ἡμᾶς ἐκ τοῦ σπόρου, τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὴν γῆν τοῦ σώματος, καὶ ἐν ὅσῳ φοροῦμεν τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀδάμ, ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἔχωμεν καὶ τὰ πάθη ἐκείνου· ἐπειδὴ ἀδύνατον εἶναι νὰ μένῃ ἡ γῆ ἀργή, καὶ νὰ μὴ βλαστάνῃ βλαστοὺς κατὰ τὴν ἑαυτῆς φύσιν. Τέκνον τῆς φύσεως ταύτης τῆς γῆς εἶναι ἡ γῆ τῶν ἡμετέρων σωμάτων, καθὼς ἐμαρτύρησεν ὁ Θεός, «ἡ γῆ, ἐξ ἧς ἐλήφθης»· καὶ ἡ μὲν γῆ ἀνατέλλει ἀκάνθας, ἡ δὲ γῆ τῶν σωμάτων ἡμῶν γεννᾷ πάθη.

Ἐὰν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅστις ὑπῆρξεν εἰς ἡμᾶς τύπος εἰς τὸ μυστήριον τῆς θείας αὐτοῦ ἐνανθρωπήσεως καθ' ὅλας τὰς διαφορὰς τῆς θείας αὐτοῦ οἰκονομίας, δὲν κατέπαυσεν ἐκ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ μόχθου ἕως εἰς τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς παρασκευῆς, (τὸ ὁποῖον εἶναι μυστήριον τῆς ἡμετέρας ἐργασίας καθ' ὅλην ἡμῶν τὴν ζωήν,) ἀλλὰ μόνον τὸ σάββατον εἰς τὸν τάφον, ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες λέγουσιν, ὅτι ὑπάρχει σάββατον εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἤτοι κατάπαυσις ἐκ τῶν παθῶν;

Περὶ δὲ τῆς Κυριακῆς δὲν λέγω τι· ἐπειδὴ αὕτη εἰκονίζει τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Ἡμέτερον σάββατον εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς ταφῆς ἡμῶν· ἐκεῖ ἐν ἀληθείᾳ σαββατίζει ἡ ἡμετέρα φύσις. Λοιπὸν καθ' ἡμέραν ἐπίκειται εἰς ἡμᾶς ἀνάγκη νὰ ἐκριζῶμεν ἐκ τῆς φύσεως ἡμῶν τὰς ἀκάνθας τῶν παθῶν, ἐν ὅσῳ ζῶμεν καὶ ὑπάρχομεν, καὶ διὰ τῆς ἐπιμόνου ἡμῶν ἐργασίας νὰ καθαρίζωνται αἱ ἄκανθαι τῶν παθῶν ἐκ τῆς καρδίας, ἥτις δὲν εἶναι παντελῶς κεκαθαρμένη ἀπὸ αὐτά· καὶ ἐὰν τοῦτο ἔχῃ οὕτως, ὅτι διὰ τῆς πρὸς καιρὸν ῥαθυμίας ἢ μικρᾶς ἀμελείας αὐξάνουσιν αἱ ἄκανθαι τῶν παθῶν, καὶ σκεπάζουσι τὸ πρόσωπον τῆς καρδίας, καὶ πνίγουσι τὸν καλὸν αὐτῆς σπόρον, καὶ ματαιοῦσι τὸν κόπον ἡμῶν, λοιπὸν εἶναι χρεία νὰ καθαρίζωμεν καθ' ἡμέραν τὰς ἡμετέρας καρδίας· διότι ἡ ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας παῦσις αὐξάνει τὰς ἀκάνθας τῶν παθῶν, ἐκ τῶν ὁποίων εἴθε νὰ καθαρισθῶμεν διὰ τῆς χάριτος τοῦ ὁμοουσίου καὶ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρί, καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΟΕ΄.

Περὶ διηγήσεως ἁγίων ἀνδρῶν, καὶ περὶ τῆς θαυμαστῆς αὐτῶν διαγωγῆς.

ΕΝ ΜΙΑ τῶν ἡμερῶν ἀπῆλθον εἰς τὸ κελλίον τινὸς ἀδελφοῦ ἁγίου, καὶ ἐκάθισα εἰς ἓν μέρος διὰ τὴν ἀσθένειάν μου, ὅπως μ' ἀναπαύσῃ δι' ἀγάπην Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἐκεῖ γνώριμόν τινα. Ἔβλεπον τοῦτον τὸν ἀδελφὸν νὰ ἐγείρηται τὴν νύκτα παρακαίρως, καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ νὰ εὑρίσκηται εἰς τὴν ἀκολουθίαν πρὸ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν. Οὗτος ὁ ἀδελφὸς ἐστιχολόγει τὸ ψαλτήριον ἱκανὴν ὥραν, καὶ αἴφνης ἄφινε τὴν στιχολογίαν καὶ ἔπιπτε κατὰ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, καὶ ἕως ἑκατὸν καὶ ἐπέκεινα φορὰς ἔκρουε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μετὰ θερμότητος, ἥτις ἐξήπτετο εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς θείας χάριτος· καὶ μετὰ ταῦτα ἀνιστάμενος ἐφίλει τὸν σταυρὸν τοῦ δεσπότου Χριστοῦ, καὶ πάλιν προσεκύνει, καὶ πάλιν ἐφίλει τὸν σταυρόν, καὶ πάλιν ἔπιπτε κατὰ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν· καὶ οὕτως ἐπολιτεύετο πάντοτε, ὥστε δὲν ἠδυνάμην ν' ἀριθμήσω τὸ πλῆθος τῶν γονυκλισιῶν αὐτοῦ· καὶ τίς ἠδύνατο ν' ἀριθμήσῃ τὰς μετανοίας τοῦ ἀδελφοῦ ἐκείνου, τὰς ὁποίας ἐποίει καθ' ἑκάστην νύκτα; εἴκοσι φορὰς ἐπανειλημμένως ἐφίλει τὸν σταυρὸν μετὰ φόβου καὶ θερμότητος καὶ μετ' ἀγάπης καὶ εὐλαβείας, καὶ πάλιν ἤρχιζε τὴν στιχολογίαν τοῦ ψαλτηρίου, καὶ ἐνίοτε, νικώμενος ὑπὸ τῆς χαρᾶς, ἐφώναζε δυνατά, μὴ δυνάμενος νὰ κρατήσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τὴν πολλὴν ἔξαψιν τῆς θερμότητος ἐκείνης, ἐξ ἧς ἐπυροῦντο οἱ λογισμοὶ αὐτοῦ, ὥστε ἐγὼ μεγάλως ἐθαύμαζον τὴν χάριν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν ἐπαγρύπνησιν καὶ προσοχήν, τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ.

Τὸ δὲ πρωῒ μετὰ τὴν πρώτην ὥραν ὅταν ἐκάθητο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς θείας γραφῆς, ἠχμαλωτίζετο ὅλος εἰς αὐτήν, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἑκάστου κεφαλαίου ἔπιπτεν εἰς τὴν γῆν κατὰ πρόσωπον, καὶ ἔπειτα ἐγειρόμενος ὕψωνε τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐδοξολόγει τὸν Θεόν, ἐπαναλαμβάνων πολλάκις τοὺς στίχους, τοὺς ὁποίους ἀνέγνω. Ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἡλικίαν τεσσαράκοντα ἐτῶν· τὸ δὲ φαγητὸν αὐτοῦ ἦτο πολλὰ ὀλίγον, καὶ τοῦτο κατάξηρον· ἐπειδὴ δὲ πολλάκις ἐβίαζε τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα εἰς πᾶν ἔργον ὑπὲρ τὴν δύναμιν καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον, ὡς ἐκ τούτου ἐφαίνετο ὡς σκιά, ὥστε καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος λυπούμενος αὐτὸν διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ προσώπου του, τὸ ὁποῖον ἐκ τῆς ἀμέτρου νηστείας ἠφανίσθη, καὶ δὲν εἶχε δύο δακτύλων ποσότητα, ἔλεγον πολλάκις εἰς αὐτόν· οἰκονόμησον σεαυτόν, ὦ ἀδελφέ, εἰς ταύτην τὴν καλὴν πολιτείαν, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησας, ἵνα μὴ τυχὸν συγχύσῃς καὶ παύσῃς αὐτήν, ἥτις κατέστη ὁμοία μὲ πνευματι-

κὴν ἄλυσον, καὶ διὰ τὸν πόθον προσθήκης ὀλίγου κόπου ἀπομείνῃς ἀφ' ὅλον τὸν δρόμον σου· φάγε σύμμετρα, ἵνα μὴ τρώγῃς ὕστερον πάντοτε, καὶ μὴ ἀγωνίζου ὑπὲρ τὴν δύναμίν σου, ἵνα μὴ μένῃς ἀκολούθως ἀργός.

Ὑπῆρχε κατὰ πολλὰ σεβάσμιος, εἰς ἄκρον ἐλεήμων, ἱλαρὸς τὸ πρόσωπον, καθαρὸς τὸ σῶμα, καταπειστικὸς εἰς παρηγορίαν, σοφὸς κατὰ Θεόν· καὶ διὰ τὴν καθαρότητα καὶ ἱλαρότητα αὐτοῦ ἠγαπᾶτο παρὰ πάντων. Πολλάκις τρεῖς καὶ τέσσαρας ἡμέρας εἰργάζετο μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν, καὶ τὸ ἑσπέρας ἐπανήρχετο εἰς τὸ κελλίον του· ἐπειδὴ ἦτον ἔμπειρος καὶ ἐπιτήδειος εἰς πᾶσαν διακονίαν. Ὅταν δὲ ἀπέκτα τι, καὶ ἐζήτουν αὐτὸ οἱ ἀδελφοί, κἂν ἐχρειάζετο ὁ ἴδιος τοῦτο, ἀλλ' ἐκ τῆς πολλῆς αὐτοῦ ἐντροπῆς, καὶ ἐκ τοῦ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς σεβασμοῦ, δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν ἔχω τοιοῦτον πρᾶγμα· καὶ ἔπραττε τοῦτο πρὸ πάντων ἀπὸ ἐντροπήν, ὅταν εἰργάζετο μετὰ τῶν ἀδελφῶν, ἐνῷ ἄλλως δὲν εὐχαριστεῖτο νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ κελλίου του. Τοιαύτη ὑπῆρχεν ἡ πολιτεία καὶ ἡ συναναστροφὴ τοῦ ἀδελφοῦ ἐκείνου τοῦ ὄντως θαυμαστοῦ καὶ ἀξιεπαίνου. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΟΣΤ΄.

Περὶ τοῦ παλαιοῦ γέροντος.

ΑΛΛΟΤΕ πάλιν ἀπῆλθον πρός τινα παλαιὸν γέροντα καλὸν καὶ ἐνάρετον, ὅστις μὲ ἠγάπα πολύ· καὶ ἦτο μὲν ἰδιώτης τὸν λόγον ἀλλ' εἰς τὴν γνῶσιν πεφωτισμένος, καὶ βαθὺς εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ἐλάλει πάντοτε, ὅσα ἐχορηγοῦντο εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Δὲν ἐξήρχετο οὗτος συχνάκις ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ κελλίου, ἐκτὸς ὅταν ἀπήρχετο εἰς τὰς ἀγρυπνίας, ἀλλ' ἐπρόσεχε πάντοτε εἰς ἑαυτόν, καὶ ἡσύχαζε. Εἰπόν ποτε πρὸς τοῦτον τὸν γέροντα· πάτερ, μοὶ λέγει ὁ λογισμὸς νὰ ὑπάγω τὴν Κυριακὴν εἰς τὸ προαύλιον τῆς ἐκκλησίας, καὶ καθίσας ἐκεῖ νὰ φάγω πρωί, ἵνα μὲ ἴδῃ πᾶς ὁ εἰσερχόμενος καὶ ἐξερχόμενος καὶ μὲ καταφρονήσῃ. Πρὸς ταῦτα μοὶ ἀπεκρίθη ὁ γέρων οὕτω· τέκνον, ὑπάρχει γεγραμμένον, ὅτι ὅστις σκανδαλίσει τὸν πλησίον αὐτοῦ, δὲν θέλει ἴδῃ τὸ φῶς· ἐπειδὴ οὐδεὶς σὲ γνωρίζει εἰς τοῦτον τὸν τόπον, οὔτε ἠξεύρουσιν οἱ ἄνθρωποι τὴν πολιτείαν σου, θέλουσι λέγει, ὅτι *οἱ μοναχοὶ τρώγουσιν ἀπὸ πρωί, καὶ μάλιστα οἱ ἐνταῦθα εὑρισκόμενοι* ἀρχάριοι ἀδελφοί, οἵτινες εἶναι ἀσθενεῖς τὸν λογισμόν, καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔχουσι πρὸς σὲ πίστιν, καὶ ὠφελοῦνται παρὰ σοῦ, ὅταν σὲ ἴδωσι νὰ πράττῃς τοῦτο, θέλουσι βλαφθῇ. Τοῦτο ἐποίουν οἱ

παλαιοὶ πατέρες, ἐπειδὴ ἔπραττον πολλὰς θαυματουργίας, καὶ εἶχον πολλὴν τιμὴν καὶ μέγα ὄνομα· ἵνα ἀτιμασθῶσι λοιπόν, καὶ ἀποκρύψωσι τὴν δόξαν τῆς ἑαυτῶν πολιτείας, καὶ ἀποφύγωσι τὰς αἰτίας τῆς ὑπερηφανείας, ἔπραττον τὰ τοιαῦτα· ἀλλὰ σὺ πόθεν ἀναγκάζῃ νὰ πράξῃς τοιοῦτόν τι; ἢ δὲν ἠξεύρεις ὅτι εἰς ἑκάστην πολιτείαν ὑπάρχει τάξις καὶ καιρός; σὺ τοιαύτην ὑψηλὴν πολιτείαν δὲν ἔχεις εἰσέτι, οὔτε τοιοῦτον μέγα ὄνομα· διότι πολιτεύεσαι ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοί, καὶ ἐὰν πράξῃς τοιοῦτόν τι, οὔτε τὸν ἑαυτόν σου ὠφελεῖς, καὶ ἄλλους θέλεις βλάψει· καθότι αὕτη ἡ οἰκονομία δὲν εἶναι εἰς πάντας ὠφέλιμος, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς τελείους καὶ μεγάλους, τῶν ὁποίων ἐνεκρώθησαν αἱ αἰσθήσεις, εἰς δὲ τοὺς μεσαίους καὶ ἀρχαρίους εἶναι ἐπιζήμιος· διότι οὗτοι χρειάζονται εἰσέτι πολλὴν παραφυλακὴν καὶ ὑποταγὴν τῶν αἰσθήσεων· οἱ δὲ γέροντες ἐπέρασαν τὸν καιρὸν τῆς παραφυλακῆς, καὶ καθ' ὅλα, ὅταν θέλωσιν, ὠφελοῦνται· ἐπειδὴ οἱ ἄπειροι πραγματευταὶ εἰς τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις προξενοῦσι μεγάλας ζημίας εἰς ἑαυτούς, εἰς δὲ τὰς μικρὰς προοδεύουσι ταχέως. Καὶ πάλιν, ὡς προεῖπον, εἰς πᾶν πρᾶγμα ὑπάρχει τάξις, καὶ εἰς πᾶσαν διαγωγὴν καὶ πολιτείαν ἐγνωσμένος καιρός, καὶ ὅστις πρὸ τοῦ τοιούτου καιροῦ ἄρχεται τὰ ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐτοῦ, αὐτὸς ἐκτὸς ὅτι δὲν κερδαίνει τι, προξενεῖ καὶ διπλασίαν βλάβην εἰς ἑαυτόν. Ἐάν, ὦ τέκνον, ἐπιθυμῇς τὸ τοιοῦτον ἔργον, ὑπόμεινον κάλλιον μετὰ χαρᾶς τὴν οἰκονομικῶς ἐπερχομένην σοι ἀκούσιον ἀτιμίαν, καὶ μὴ ταραχθῇς ποσῶς, μήτε μισήσῃς τὸν ἀτιμάζοντά σε. Οὕτω μὲ συνεβούλευσε.

Καὶ ἄλλοτε συνωμίλησα μετὰ τοῦ εὐφυοῦς ἐκείνου καὶ σοφωτάτου γέροντος, ὅστις ἐγεύθη τοῦ φυτοῦ τῆς ζωῆς διὰ τοῦ ψυχικοῦ αὐτοῦ ἱδρῶτος ἐξ ἀρχῆς τῆς νεότητος ἕως εἰς τὸ τέλος τοῦ γήρατος αὐτοῦ· καὶ ἀφοῦ μὲ ἐδίδαξε πολλὰ περὶ ἀρετῆς, ἐπὶ τέλους μοὶ εἶπεν οὕτω. Πᾶσα προσευχή, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν κοπιάζει τὸ σῶμα, καὶ δὲν στενοχωρεῖται ἡ καρδία, λογίζεται ὡς ἔκτρωμα, ἐπειδὴ χωρὶς ψυχὴν εἶναι ἡ τοιαύτη προσευχή· καὶ πάλιν μοὶ εἶπε· μετὰ φιλονείκου ἀνθρώπου, ὅστις θέλει νὰ στηρίξῃ τὸν ἑαυτοῦ λόγον, καὶ εἶναι πονηρὸς εἰς τὴν διάνοιαν καὶ ἀναιδὴς κατὰ τὰς αἰσθήσεις, μήτε νὰ δώσῃς, μήτε νὰ λάβῃς παντελῶς, ἵνα μὴ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ σοῦ ἡ καθαρότης, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησας μετὰ πολλοῦ κόπου, καὶ πληρωθῇ ἡ καρδία σου ἀπὸ σκότος καὶ ταραχήν.

ΛΟΓΟΣ ΟΖ΄.

Περὶ ἄλλου τινὸς γέροντος.

ΑΠΗΛΘΟΝ ποτε εἰς τὸ κελλίον τινὸς τῶν πατέρων, ὅστις δὲν ἤνοιγεν εἰς τὸν τυχόντα τὴν θύραν· ἀλλ᾿ ὡς μὲ εἶδεν ἐκ τῆς θυρίδος, μοὶ εἶπε, θέλεις νὰ εἰσέλθῃς; καὶ ἐγὼ ἀπήντησα, ναί, τίμιε πάτερ· ἀφοῦ εἰσῆλθον, καὶ ἐποιήσαμεν εὐχήν, καὶ ἐκαθίσαμεν, ὕστερον ἀπὸ ἱκανὴν ὥραν ἠρώτησα αὐτόν, λέγων· τί νὰ πράξω, τίμιε πάτερ, δὲν ἠξεύρω· διότι ἔρχονται πρὸς μέ τινες ἀδελφοί, καὶ οὔτε κερδαίνω, οὔτε ὠφελοῦμαι ἐκ τῆς μετ᾿ αὐτῶν συνομιλίας, ἀλλὰ πολλάκις μ᾿ ἐμποδίζουσι καὶ ἀπὸ τὸν συνήθη μου κανόνα, καὶ διὰ τοῦτο λυποῦμαι πολύ· νὰ τοῖς εἴπω νὰ μὴ ἔρχωνται ἐντρέπομαι, καὶ δὲν ἠξεύρω τί νὰ πράξω. Πρὸς ταῦτα μοὶ ἀπεκρίθη ὁ μακάριος ἐκεῖνος γέρων.

Ὅταν ἔρχωνται πρὸς σὲ τοιοῦτοι, οἱ ὁποῖοι ἀγαπῶσι τὴν ἀργίαν, ἀφοῦ καθίσωσιν ὀλίγην ὥραν, προσποιήσου ὅτι θέλεις νὰ σηκωθῇς εἰς προσευχήν· καὶ ἀφοῦ βάλῃς μετάνοιαν εἰς αὐτὸν τὸν εὑρισκόμενον μετὰ σοῦ, εἰπὲ πρὸς αὐτόν· ἐλθὲ ἀδελφέ, νὰ προσευχηθῶμεν· ἐπειδὴ ἔφθασεν ἡ ὥρα τῆς προσευχῆς τοῦ διωρισμένου μου κανόνος, καὶ δὲν δύναμαι ν᾿ ἀφήσω αὐτὸν νὰ παρέλθῃ· διότι ἐὰν ἀφήσω ἤδη αὐτόν, ὕστερον μοὶ δίδει βάρος, ὅταν θέλω νὰ τὸν συμπληρώσω εἰς ἄλλην ὥραν, καὶ μοὶ γίνεται αἰτία ταραχῆς· ἐκτὸς ἀνάγκης τινὸς δὲν ἠμπορῶ ν᾿ ἀφήσω αὐτόν, τώρα ὅμως δὲν ὑπάρχει καμμία ἀνάγκη ν᾿ ἀφήσω τὴν προσευχήν μου· μὴ ἀφήσῃς αὐτὸν νὰ μὴ προσευχηθῇ μετὰ σοῦ· καὶ ἐὰν σοὶ εἴπῃ, κάμε σὺ τὴν προσευχήν σου, καὶ ἐγὼ ἀναχωρῶ, ποίησον εἰς αὐτὸν μετάνοιαν, καὶ εἰπέ, διὰ τὴν ἀγάπην κἂν μίαν μόνην εὐχὴν ποίησον μετ᾿ ἐμοῦ, ἵνα ὠφεληθῶ ἐκ τῆς εὐχῆς σου· καὶ ὅταν ἐγερθῆτε, ἔκτεινον τὴν προσευχήν σου παρὰ τὴν συνήθειαν ὅσον δύνασαι· καθότι ἐὰν πράξῃς οὕτως εἰς αὐτοὺς οἵτινες ἔρχονται πρὸς σέ, θέλουσι μάθει, ὅτι δὲν συμφωνεῖς μετ᾿ αὐτῶν, οὔτε ἀγαπᾷς τὴν ἀργίαν, καὶ ἑπομένως ὅταν ἀκούσωσιν ὅπου εὑρίσκεσαι, δὲν θέλουσι πλησιάσει ἐκεῖ.

Βλέπε ὅμως, μὴ τυχὸν ἀποβλέπων εἰς πρόσωπον ἀνθρώπου, καταργήσῃς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν δὲ εὑρεθῇ τις ἐκ τῶν πατέρων, ἢ ξένος κεκοπιακώς, διὰ μεγάλην σου προσευχὴν κρίνεται τὸ νὰ καθίσῃς μετ᾿ αὐτῶν· καὶ ἐὰν ὁ ξένος ἦναι ἐκ τῶν ἀγαπώντων τὴν ματαιολογίαν, σὺ ὅμως τὸ κατὰ δύναμιν ἀνάπαυσον αὐτόν, καὶ ἀπόλυσον ἐν εἰρήνῃ.

Ἄλλος τις τῶν πατέρων εἶπε· θαυμάζω, διότι ἤκουσά τινας νὰ λέγωσιν, ὅτι καὶ ἐργόχειρον ἐργάζονται εἰς τὰ κελλία αὐτῶν, καὶ ἀνελλιπῶς δύνανται νὰ ἐκτελῶσι καὶ τὸν κανόνα τῆς προσευχῆς αὐτῶν, χωρὶς νὰ ταραχθῶσι· καὶ ἀκολούθως εἶπε λόγον ἄξιον θαυμασμοῦ· τῇ ἀληθείᾳ εἶπεν, ὅτι ἐὰν ἀπέλθω νὰ φέρω ὕδωρ ταράττεται ἡ τάξις τῆς συνηθείας μου καὶ ἐμποδίζομαι ἐκ τῆς τελειώσεως τοῦ διακριτικοῦ μου.

ΛΟΓΟΣ ΟΗ΄.

Περὶ ἐρωτήσεως ἀδελφοῦ τινος.

ΗΡΩΤΗΣΕ ποτε ἀδελφός τις τοῦτον τὸν ἅγιον γέροντα, λέγων, τί νὰ κάμω· ἐπειδὴ πολλάκις συμβαίνει νὰ ἔχω πρᾶγμά τι, τὸ ὁποῖον χρειάζομαι ἢ διὰ τὴν ἀσθένειάν μου, ἢ δι᾿ ἐργασίαν, ἢ δι᾿ ἄλλην τινὰ αἰτίαν, καὶ χωρὶς αὐτοῦ δὲν δύναμαι νὰ ζήσω εἰς τὴν ἡσυχίαν, καὶ ὅταν βλέπω ἄλλον τινά, ὅτι ἔχει χρείαν τούτου τοῦ πράγματος, νικώμενος ὑπὸ ἐλέους, δίδω τοῦτο εἰς αὐτόν, πολλάκις δέ, καὶ ἐὰν τυχὸν ζητήσῃ τις τοῦτο, οὕτω πράττω· διότι ἀναγκάζομαι ἐκ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐντολῆς· καὶ ὕστερον μὲ κάμνει ἡ τούτου χρεία νὰ πέσω εἰς φροντίδα καὶ ταραχὴν τῶν λογισμῶν, καὶ σκορπίζεται ὁ νοῦς μου· καὶ ἐνίοτε ἴσως ἀναγκάζομαι ν᾿ ἀφήσω τὴν ἡσυχίαν, καὶ ν᾿ ἀπέλθω εἰς τὸν κόσμον πρὸς ζήτησιν τούτου τοῦ πράγματος· ἐὰν δὲ ὑπομένω καὶ δὲν ἀπέλθω, στενοχωροῦμαι, καὶ ταράττονται οἱ λογισμοί μου· δὲν ἠξεύρω, ποῖον ἐκ τῶν δύο νὰ προτιμήσω, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παύει καὶ σκορπίζει τὴν ἡσυχίαν μου διὰ τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ ἀδελφοῦ μου ἢ νὰ παραβλέψω τὴν αἴτησιν τοῦ ἀδελφοῦ μου, καὶ νὰ ὑπομένω εἰς τὴν ἡσυχίαν; Πρὸς ταῦτα ἀποκριθεὶς ὁ γέρων, εἶπεν.

Ὅταν πᾶσα ἐλεημοσύνη, ἢ ἀγάπη, ἢ εὐσπλαγχνία, ἢ ἄλλο τι παρόμοιον, τὸ ὁποῖον κἂν γίνηται διὰ τὸν Θεόν, σ᾿ ἐμποδίζει ἐκ τῆς ἡσυχίας, καὶ σ᾿ ἀναγκάζει νὰ ἐξέλθῃς εἰς τὸν κόσμον, καὶ σ᾿ ἐμβάζει εἰς φροντίδας καὶ σὲ ταράττει ἀπὸ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ κόπτει τὰς εὐχάς σου, καὶ σὲ εἰσάγει εἰς ταραχὴν καὶ ἀκαταστασίαν τῶν λογισμῶν, καὶ σὲ παύει ἐκ τῆς μελέτης καὶ ἀναγνώσεως τῶν θείων λογίων, ἥτις εἶναι ὅπλον τὸ ὁποῖον σὲ λυτρώνει ἀπὸ τὸν διασκορπισμὸν τοῦ νοός, καὶ παύει τὴν παραφυλακήν σου, καὶ σὲ κάμῃ, ἀφοῦ δεθῇς εἰς τὴν ἡσυχίαν, νὰ περιπατῇς καὶ νὰ περιφέρησαι, καί, ἀφοῦ μονωθῇς, νὰ συναναστρέφησαι, καὶ διεγείρει κατὰ σοῦ τὰ τεθαμμένα πάθη, καὶ παραλύει τὴν ἐγκράτειαν τῶν αἰσθήσεών σου, καὶ ἀφαιρεῖ τὴν ἀπὸ κόσμου θνῆξιν, καὶ σὲ καταβιβάζει ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας, τῆς ὁποίας τὸ ἔργον ὑπάρχει μία φροντὶς διὰ τὸν Θεόν, καὶ σὲ θέτει εἰς τὴν τάξιν τῶν κοσμικῶν, ἂς λείψῃ, καὶ ἂς χαθῇ ἡ τοιαύτη ἀρετή, καὶ ἡ τοιαύτη ἐλεημοσύνη· ἐπειδὴ τὸ πλήρωμα τῆς

τελείας ἀγάπης διὰ τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ σώματος εἶναι ἔργον τῶν κοσμικῶν καὶ ὄχι τῶν μοναχῶν, οἵτινες ζῶσιν εἰς τὴν ἡσυχίαν· ἔτι δὲ τὸ ἔργον τῆς ἐλεημοσύνης εἶναι καλὸν καὶ ἐπαινετὸν καὶ δι' ἐκείνους, οἵτινες ὑπάρχουσι τῆς κατωτέρας τάξεως, ἢ ἔχουσι τὴν ἡσυχίαν μεμιγμένην, καὶ εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται εἰς τὰς πόλεις. Ὅσοι δὲ τῇ ἀληθείᾳ ἐξελέξαντο τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀναχώρησιν σώματι καὶ νοΐ, ἵνα ἔχωσιν ἴδιον ἔργον τὴν διὰ τῆς διανοίας αὐτῶν μεμονωμένην εὐχήν, καὶ τὴν νέκρωσιν τῶν παρερχομένων πραγμάτων, δὲν πρέπει οἱ τοιοῦτοι νὰ ἐπασχολῶνται εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν σωματικῶν, καὶ νὰ ἐργάζωνται τὴν φαινομένην ἀρετήν, ἵνα δι' αὐτῆς δικαιωθῶσιν ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά, καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, διὰ τῆς νεκρώσεως τῶν μελῶν αὐτῶν νὰ προσφέρωσιν εἰς τὸν Χριστὸν τὴν καθαρότητα τῶν ἑαυτῶν λογισμῶν ὡς θυσίαν καὶ ἀπαρχὴν τῆς ἐργασίας αὐτῶν, καὶ νὰ ὑπομένωσι τὰς θλίψεις τῶν σωματικῶν κινδύνων διὰ τὴν μέλλουσαν ἐλπίδα· ἐπειδὴ ἡ μοναχικὴ πολιτεία ὑπάρχει ἰσότιμος τῇ πολιτείᾳ τῶν ἀγγέλων. Δὲν πρέπει λοιπὸν ἡμεῖς ν' ἀφήσωμεν τὴν ἐπουράνιον ἐργασίαν καὶ νὰ καταγινώμεθα εἰς πράγματα κοσμικά. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

ΛΟΓΟΣ ΟΘ΄.

Περὶ μέμψεως ἀδελφοῦ τινος.

ΕΜΕΜΦΘΗ ποτέ τις ἀδελφὸς ἄλλον τινὰ ἀδελφόν, ἐπειδὴ δὲν ἐποίει ἐλεημοσύνην· καὶ ἐκεῖνος μετὰ παρρησίας καὶ αὐθαδείας ἀπεκρίθη εἰς τὸν μεμφθέντα αὐτόν, λέγων, ὅτι οἱ μοναχοὶ δὲν ἔχουσι χρέος νὰ κάμνωσιν ἐλεημοσύνην· καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐμέμφθη αὐτόν, ἀνταπεκρίθη· ὑπάρχει φανερὸς ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ὑπόκειται εἰς τὸ χρέος τῆς ἐλεημοσύνης· ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτος μοναχὸς δύναται μετὰ παρρησίας νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Χριστόν, ὡς γέγραπται, ὅτι «ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι», ἤγουν ὁ τοιοῦτος μοναχὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις δὲν ἀπέκτησέ τι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ δὲν καταγίνεται εἰς τὰ σωματικά, οὔτε συλλογίζεται ποσῶς τὰ φαινόμενα τοῦ κόσμου πράγματα, οὔτε φροντίζει, ἵν' ἀποκτήσῃ τι εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν· ἀλλὰ καὶ ἐάν τις δώσῃ εἰς αὐτὸν κανὲν πρᾶγμα, λαμβάνει ἐξ αὐτοῦ μόνον ὅσον ἔχει χρείαν, καὶ περισσότερον δὲν φροντίζει· ὁ τοιοῦτος μοναχὸς τῇ ἀληθείᾳ δὲν ὑπόκειται εἰς τὸ νὰ κάμνῃ ἐλεημοσύνην· καθότι ὑπάρχει ὡς πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ ἀκτήμων καὶ πῶς δύναται ὁ τοιοῦτος νὰ δώσῃ εἰς ἄλλον ἐξ ἐκείνων τῶν πραγμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων αὐτὸς ἠλευθερώθη; ἀλλὰ μᾶλλον πρέπει νὰ

δίδῃ ἐλεημοσύνην ἐκεῖνος, ὅστις καταγίνεται εἰς τὰ σωματικά, ἢ ἐργάζεται διὰ τῶν χειρῶν καὶ λαμβάνει ἀπὸ τοὺς ἄλλους· καὶ ὁ τοιοῦτος ἐὰν ἀμελήσῃ τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης, ἐναντιοῦται εἰς τὴν περὶ εὐσπλαγχνίας ἐντολὴν τοῦ Κυρίου· διότι ὅταν τις δὲν πλησιάζῃ εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς κρυπτῆς ἐργασίας, δὲν γνωρίζει νὰ δουλεύῃ αὐτῷ διὰ τοῦ πνεύματος, καὶ ἐὰν δὲν φροντίζῃ καὶ διὰ τὰ φανερὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν εἰς αὐτὸν νὰ πράττῃ, ποία ἄλλη ἐλπὶς μένει εἰς αὐτόν, διὰ τῆς ὁποίας ν' ἀποκτήσῃ τὴν αἰώνιον ζωήν; ὁ τοιοῦτος ἐὰν σκέπτηται ἄλλως, εἶναι μωρὸς καὶ ἀσύνετος.

Ἕτερός τις γέρων εἶπεν· ἐγὼ θαυμάζω δι' ἐκείνους, οἵτινες ταράττονται εἰς τὴν ἡσυχίαν, ἵν' ἀναπαύσωσιν ἄλλους εἰς τὰ σωματικά. Καὶ πάλιν εἶπε· δὲν πρέπει ἡμεῖς οἱ ἡσυχασταὶ νὰ ἑνώνωμεν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἡσυχίας φροντίδα ἄλλου πράγματος, ἀλλὰ πᾶν ἔργον ἂς τιμᾶται κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, ἵνα μὴ γίνῃ ἡ πολιτεία ἡμῶν τεταραγμένη· διότι ὅστις φροντίζει περὶ πολλῶν πραγμάτων, εἶναι δοῦλος τῶν πολλῶν· ὅστις ὅμως ἐγκατέλειψε τὰ πάντα καὶ φροντίζει μόνον περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ὑπάρχει φίλος τοῦ Θεοῦ. Γνώριζε καλῶς, ὅτι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κάμνουσιν ἐλεημοσύνην καὶ ἐκπληροῦσι τὴν ἐντολὴν τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, εἶναι πολλοὶ ἐν τῷ κόσμῳ· οἱ ἐργάται ὅμως τῆς καθολικῆς καλῆς ἡσυχίας, οἱ ὁποῖοι ἐπασχολοῦνται εἰς μόνον τὸν Θεόν, εἶναι σπάνιοι καὶ μόλις εὑρίσκονται. Τίς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες πράττουσι τὸ ἔργον τῆς ἐλεημοσύνης εἰς τὸν κόσμον, ἢ ἄλλην τινὰ σωματικὴν ἀρετήν, ἠδυνήθη ν' ἀποκτήσῃ ποτὲ ἓν χάρισμα ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀξιοῦνται παρὰ Θεοῦ ὅσοι κάθηνται εἰς τὴν ἡσυχίαν; Καὶ πάλιν εἶπεν· ἐὰν ὑπάρχῃς κοσμικός, πρέπει νὰ φροντίζῃς περὶ τῶν κοσμικῶν ἀρετῶν, εἰδὲ καὶ ὑπάρχῃς μοναχός, πρέπει νὰ διαπρέψῃς εἰς τὰ ἔργα ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων οἱ μοναχοὶ εὐαρεστοῦσι τῷ Θεῷ· ἐὰν ὅμως θέλῃς νὰ πολιτευθῇς καὶ κατὰ τὰ δύο, καὶ ἐκ τῶν δύο θέλεις ἀποτύχει. Ἀρεταὶ τοῦ μοναχοῦ εἶναι ἡ ἐλευθερία ἐκ πάντων τῶν σωματικῶν πραγμάτων, καὶ ὁ εἰς τὰς προσευχὰς σωματικὸς κόπος, καὶ ἡ ἀδιάλειπτος ἐνθύμησις τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν λοιπὸν ἄνευ τούτων τῶν ἀρετῶν δύνασαι νὰ εὐχαριστηθῇς εἰς μόνας τὰς κοσμικὰς ἀρετάς, κρίνον σὺ ὁ ἴδιος περὶ τούτου.

Ἐρ. Δὲν δύναται ἆρά γε ὁ μοναχός, ὅστις κακοπαθεῖ εἰς τὴν ἡσυχίαν, νὰ ἐξασκήσῃ καὶ τὰς δύο πολιτείας, ἤγουν νὰ ἔχῃ εἰς τὴν καρδίαν τὴν μέριμναν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλην τινὰ φροντίδα;

Ἀπ. Ἐγὼ μὲν νομίζω, ὅτι καὶ ὅταν ἀφήσῃ τις πάντα τὰ τοῦ κόσμου, καὶ περιορίσῃ ἑαυτὸν ὅλως εἰς τὴν ἡσυχίαν, φροντίζων μόνον περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ψυχῆς, οὐδὲ οὕτω δύναται νὰ πολιτευθῇ ἀνελλιπῶς εἰς τὸ ἔργον τῆς ἡσυχίας, κἂν ὑπάρχῃ ἐκτὸς πάσης σωματικῆς προσπαθείας, πόσῳ μᾶλλον ἐὰν φροντίσῃ καὶ περὶ ἄλλου τινὸς

πράγματος; Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀφῆκεν εἰς τὸν κόσμον ἐκείνους, οἵτινες δουλεύουσιν αὐτῷ πιστῶς, ἵνα ἐπιμελῶνται τὰ πτωχὰ αὐτοῦ τέκνα, καὶ ἐξελέξατο δι᾽ ἑαυτὸν τοὺς μοναχούς, ἵνα ὑπηρετῶσιν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· ἐπειδὴ ὄχι μόνον εἰς τὰ πράγματα τῶν ἐπιγείων βασιλέων δύναται νὰ ἴδῃ τις διαφόρους τάξεις ἀνθρώπων, ἐξ ὧν οἱ μὲν εἰσιν ἐνδοξότεροι, καὶ ἵστανται ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ γνωρίζουσι τὰ μυστήρια αὐτοῦ, οἱ δὲ εὑρίσκονται εἰς τὰ ἐξωτερικὰ τοῦ βασιλέως πράγματα· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πράγματα τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως τὰ αὐτὰ δύναται νὰ ἴδῃ· καθότι ἄλλην παρρησίαν ἔχουσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες διὰ τῆς προσευχῆς μυστηριάζουσι πάντοτε μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἰδιαιτέρου ἐπουρανίου καὶ ἐπιγείου πλούτου καταξιοῦνται, καὶ μεγάλην ἐξουσίαν δεικνύουσι καθ᾽ ὅλης τῆς κτίσεως, καὶ ἄλλην ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι διὰ τῶν κτισμάτων καὶ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων δουλεύουσι τῷ Θεῷ, καὶ διὰ τῆς ἑαυτῶν ἀγαθοεργίας εὐαρεστοῦσιν εἰς αὐτόν, εἰ καὶ τοῦτο ὑπάρχει μέγιστον καὶ ἐπαινετὸν ἔργον. Πρέπει λοιπὸν ἡμεῖς οἱ μοναχοὶ οὐχὶ ἐκ τούτων οἵτινες εἶναι ἀτελεῖς εἰς τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ νὰ λαμβάνωμεν τύπον καὶ παράδειγμα, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἀθλητῶν καὶ τῶν ἀγωνιστῶν ἁγίων, οἵτινες ἐπολιτεύθησαν καλῶς καὶ θεαρέστως· καὶ ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐγκατέλιπον πάντα τὰ βιωτικά, καὶ ἐγεώργησαν ἐπὶ τῆς γῆς τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν, ἐξ ἐκείνων, λέγω, οἱ ὁποῖοι περιεφρόνησαν ἅπαξ τὰ γήϊνα, καὶ ἥπλωσαν τὰς ἑαυτῶν χεῖρας πρὸς τὰς πύλας τοῦ οὐρανοῦ.

Διὰ τίνος ἔργου οἱ παλαιοὶ ἅγιοι εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ, προετοιμάσαντες εἰς ἡμᾶς τὴν ὁδὸν ταύτης τῆς πολιτείας; Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θηβαῖος, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀρετῶν, ἡ πηγὴ τῆς προφητείας, ἆρά γε ἀναπαύων τοὺς ἀδελφοὺς εἰς τὰ σωματικὰ εὐηρέστησε τῷ Θεῷ ἐντὸς τοῦ ἐγκλειστηρίου αὐτοῦ, ἢ διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἡσυχίας; Δὲν ἀρνοῦμαι δέ, ὅτι καὶ διὰ τῆς σωματικῆς ἀναπαύσεως τῶν ἀδελφῶν, πολλοὶ εὐηρέστησαν εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ᾽ οὗτοι εἶναι ὑποδεέστεροι καὶ κατώτεροι ἐκείνων, οἵτινες εὐηρέστησαν εἰς αὐτὸν διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἐγκαταλείψεως πάντων τῶν βιωτικῶν πραγμάτων. Ἡ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν βοήθεια ἐκείνων, οἵτινες ζῶσιν εἰς τὴν ἡσυχίαν, ὑπάρχει ἄλλη, ἤγουν οἱ ζῶντες, καὶ εὐδοκιμοῦντες εἰς τὴν ἡσυχίαν, βοηθοῦσιν ἡμᾶς διὰ τοῦ λόγου, διὰ τῆς συμβουλῆς ἐν καιρῷ ἀνάγκης, ἢ εὔχονται ὑπὲρ ἡμῶν· ἐκτὸς τούτων ἐὰν ὁ ἐν ἡσυχίᾳ ζῶν ἐνθυμῆται, ἢ φροντίζῃ περί τινος ἄλλου διὰ τὰ βιωτικὰ πράγματα, δὲν ἔχει πνευματικὴν σοφίαν· διότι τὸ «ἀπόδοτε τὰ καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» ἤγουν τὰ τοῦ πλησίου εἰς τὸν πλησίον, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Θεόν, δὲν ἐλέχθη διὰ τοὺς ἡσυχαστάς, ἀλλὰ διὰ τοὺς πολιτευομένους ἐκτὸς τῆς ἡσυχίας· ἐπειδὴ ὅσοι ζῶσι κατὰ τὴν ἀγγελικὴν τάξιν, καὶ φροντίζουσι περὶ τῆς ἑαυτῶν

ψυχῆς, δὲν προσετάχθησαν νὰ εὐαρεστήσωσι τῷ Θεῷ διὰ τῆς μερίμνης τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, ἤγουν τοῦ νὰ φροντίζωσι περὶ ἐργοχείου, ἢ νὰ λαμβάνωσι ἀπὸ τοῦ ἑνὸς καὶ νὰ δίδωσιν εἰς ἄλλον. Δὲν πρέπει λοιπὸν ὁ μοναχὸς νὰ ἔχῃ φροντίδα κοσμικοῦ τινος πράγματος, ὅπερ κινεῖ καὶ καταβιβάζει τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ στάσεως.

Ἐὰν δέ τις ἐναντιούμενος εἴπῃ, ὅτι καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος εἰργάζετο ἰδίαις χερσί, καὶ ἔδιδεν ἐλεημοσύνην· ἀποκρίνομαι εἰς αὐτόν, ὅτι μόνος ὁ Παῦλος ἠδύνατο νὰ πράττῃ τὰ πάντα, ἄλλος Παῦλος ὅμως δὲν γνωρίζομεν ἂν ἐγένετο, ἢ ἂν κατώρθωσε τὰ πάντα ὡς ἐκεῖνος· δεῖξόν μοι σὺ ἄλλον τοιοῦτον Παῦλον, καὶ ἐγὼ σοὶ πείθομαι. Λοιπὸν τὰ μερικὰ καὶ οἰκονομικῶς γινόμενα μὴ φέρε εἰς τὸ μέσον τῶν καθολικῶν πραγμάτων· ἐπειδὴ ἄλλο εἶναι τὸ ἔργον τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, καὶ ἄλλη ἡ ἐργασία τῆς ἡσυχίας. Σὺ δὲ ἐὰν θέλῃς νὰ κρατήσῃς τὸ ἔργον τῆς ἡσυχίας, γενοῦ ὡς τὰ Χερουβίμ, τὰ ὁποῖα δὲν φροντίζουσι ποσῶς περὶ βιωτικοῦ πράγματος, καὶ ἔχε πάντοτε ὑπ᾽ ὄψιν σου, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλος τις ἐπὶ τῆς γῆς, παρὰ σὺ μόνος καὶ ὁ Θεός, τὸν ὁποῖον ἀγωνίζῃ ν᾽ ἀπολαύσῃς, καθὼς ἐδιδάχθης παρὰ τῶν προϋπαρξάντων πατέρων σου· καθότι ἐὰν δὲν σκληρύνῃ τις τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, καὶ ἐὰν δὲν ἀπέχῃ σταθερῶς ἐκ τοῦ ἔργου τῆς ἐλεημοσύνης, ὅπως ἀποφύγῃ πᾶσαν ἐγκόσμιον φροντίδα, καὶ ἐὰν δὲν ἐπιμείνῃ εἰς μόνην τὴν προσευχὴν κατὰ τοὺς διωρισμένους εἰς αὐτὸν καιρούς, ἀδύνατον ὑπάρχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἐκ τῆς ταραχῆς καὶ μερίμνης, καὶ νὰ ἐπασχοληθῇ εἰς τὴν ἡσυχίαν.

Ὅταν λοιπὸν σοὶ ἐπέλθῃ λογισμὸς νὰ φροντίσῃς περί τινος ἄλλου λόγῳ ἀρετῆς, τὸ ὁποῖον θέλει διασκορπίσει τὴν γαλήνην καὶ ἀταραξίαν τῆς καρδίας σου, εἰπὲ πρὸς αὐτόν, καλὴ μὲν εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς ἀγάπης καὶ ἡ διὰ τὸν Θεὸν γινομένη ἐλεημοσύνη, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ διὰ τὸν Θεὸν δὲν θέλω αὐτήν. Εἶπέ ποτέ τις μοναχός, ὅστις ἔτρεχε νὰ φθάσῃ τινὰ ἐρημίτην, στάσου πάτερ, ἐπειδὴ διὰ τὸν Θεὸν τρέχω ὀπίσω σου, καὶ ἐκεῖνος ἀπεκρίθη, καὶ ἐγὼ διὰ τὸν Θεὸν φεύγω ἀπὸ σοῦ. Ὁ ἀββᾶς Ἀρσένιος οὔτε πρὸς ὠφέλειαν, οὔτε πρὸς ἄλλον τινὰ σκοπὸν ἐδέχετό τινα διὰ τὸν Θεόν. Ἄλλος πάλιν διὰ τὸν Θεὸν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐδέχετο καὶ συνωμίλει καὶ συνεβούλευε πάντας τοὺς ἐρχομένους εἰς αὐτὸν ξένους· ὁ Ἀρσένιος ὅμως ἀντὶ τούτου ἐξελέξατο τὴν σιωπὴν καὶ τὴν ἡσυχίαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐλάλει μετὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης τοῦ παρόντος βίου, καὶ μετὰ μεγίστης γαλήνης ἔπλεε διὰ τοῦ πλοίου τῆς ἡσυχίας, καθὼς φανερῶς ἀπεκαλύφθη τοῦτο εἰς τοὺς ἀγωνιστάς, οἵτινες δεηθέντες ἔμαθον παρὰ τοῦ Θεοῦ περὶ τούτου· ἐπειδὴ καὶ ὁ ὅρος τῆς ἡσυχίας εἶναι ἡ γενικὴ σιωπή. Ἐὰν εὑρεθῇς εἰς τὴν ἡσυχίαν πλήρης ταραχῆς, καὶ τὸ μὲν σῶμα θορυβήσῃς εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου, τὴν δὲ ψυχὴν διὰ τῆς φροντί-

δος τῶν πραγμάτων, ποίαν ἡσυχίαν ἕξεις ἐκ τούτου πρὸς εὐαρέστησιν Θεοῦ, σὺ κρίνον τοῦτο· διότι χωρὶς ν' ἀφήσωμεν πάντα τὰ τοῦ κόσμου, καὶ χωρὶς ν' ἀποφύγωμεν πᾶσαν φροντίδα, ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι κατωρθώσαμεν τὴν πολιτείαν τῆς ἡσυχίας, εἶναι ἐντροπὴ καὶ κατηγορία εἰς ἡμᾶς. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἴη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Π΄.

Περιέχων ἀναγκαιότατον καὶ κατὰ πολλὰ χρήσιμον ὑπόμνημα δι' ἕκαστον μοναχόν.

ΑΔΕΛΦΟΣ ΤΙΣ γράψας ποτὲ τοὺς ἑξῆς λόγους, ἐτίθει αὐτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ ἐνεθύμιζεν εἰς ἑαυτόν, λέγων· ὦ κατησχυμένε ἄνθρωπε, καὶ πάσης κολάσεως ἄξιε, ἐδαπάνησας πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου εἰς ἀνοησίας, ἀλλὰ παραφυλάττου τοὐλάχιστον κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν, ἥτις ὑπάρχει ἡ τελευταία τῶν ἡμερῶν σου, τὰς ὁποίας διῆλθες ματαίως, χωρὶς νὰ πράξῃς καλόν τι ἔργον, καὶ αἱ ὁποῖαι ἐπλούτησαν ἀπὸ κακίας. Μὴ ἐρωτήσῃς πλέον περὶ τοῦ κόσμου, μήτε περὶ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ, μήτε περὶ τῶν μοναχῶν, ἢ περὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, ἢ πῶς εὑρίσκονται, μήτε περὶ τῆς ποσότητος τοῦ ἐργοχείρου αὐτῶν, μηδὲ φροντίσῃς ποσῶς περὶ τούτων. Βλέπε, ὡς διὰ θαύματος ἐξῆλθες ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ ἐνομίσθης νεκρὸς διὰ τὸν Χριστόν, μὴ θέλε νὰ ζήσῃς πλέον διὰ τὸν κόσμον, μήτε διὰ τὰ εἰς τὸν κόσμον εὑρισκόμενα πράγματα, ἵνα σὲ προλάβῃ ἡ ἀνάπαυσις, καὶ ζήσῃς διὰ τὸν Χριστόν. Γίνου ἕτοιμος, ὅπως ὑπομείνῃς πᾶσαν κατηγορίαν καὶ πᾶσαν ὕβριν καὶ χλευασμὸν καὶ μέμψιν, καὶ δέχου μετὰ χαρᾶς ταῦτα πάντα, ὡς ἄξιος ὑπάρχων δι' αὐτὰ ἐν ἀληθείᾳ· καὶ ὑπόμεινον πάντα κόπον καὶ πᾶσαν θλῖψιν καὶ κίνδυνον, προερχόμενον ἐκ τῶν δαιμόνων, τῶν ὁποίων τὰ θελήματα ἔπραξας εὐχαρίστως· ὑπόφερον γενναίως πᾶσαν ἀνάγκην καὶ πάντα τὰ φυσικῶς συμβαίνοντα καὶ τὰς πικρότητας· ὑπόμεινον μετὰ ἀδιστάκτου πίστεως καὶ τὴν στέρησιν τῶν ἀναγκαίων τοῦ σώματος, τὰ ὁποῖα μετ' ὀλίγον θέλουσι γίνει κοπρία, καὶ θέλησον νὰ δεχθῇς ταῦτα πάντα, ἔχων τὴν ἐλπίδα σου εἰς τὸν Θεόν, χωρὶς νὰ περιμένῃς παρ' ἄλλου τινὸς ἐλευθέρωσιν ἢ παρηγορίαν, ἀλλὰ ρίψον εἰς τὸν Θεὸν τὴν φροντίδα σου, καὶ κατάκρινον εἰς ὅλους τοὺς πειρασμοὺς τὸν ἑαυτόν σου ὡς αἴτιον ὅλων τούτων. Μὴ σκανδαλισθῇς εἰς οὐδένα, μηδὲ μέμφου τινὰ ἐκ τῶν λυπησάντων σε· διότι ἔφαγες ἐκ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀπηγορευμένου δένδρου, καὶ ἀπέκτησας διάφορα πάθη,

τώρα δέχου μετὰ χαρᾶς τὰς πικρότητας, ἵνα σὲ ταράξωσιν ὀλίγον, καὶ ὕστερον θέλεις γλυκανθῇ. Ἀλλοίμονον εἰς σὲ καὶ εἰς τὸ φρόνημά σου τὸ βρωμερόν! ἐπειδή, ἐνῷ ὑπάρχεις πλήρης πάσης ἁμαρτίας, παρημέλησας τὴν ψυχήν σου, ὡς νὰ ὑπῆρχεν ἀκατάκριτος, καὶ κατέκρινας ἄλλους διὰ τοῦ λόγου ἢ κατὰ διάνοιαν· σοὶ ἀρκεῖ πλέον ἡ τροφὴ τῶν χοίρων, διὰ τῆς ὁποίας ἐτράφης μέχρι τῆς παρούσης ὥρας. Ποία σχέσις ὑπάρχει πλέον μεταξὺ σοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὦ ρυπαρὲ καὶ ἀκάθαρτε; δὲν ἐντρέπεσαι νὰ συναναστρέφησαι μετ' αὐτῶν, ἀφοῦ ἐπολιτεύθης ὡς ἄλογον ζῶον; Ἐὰν τοῦ λοιποῦ προσέξῃς καὶ φυλάξῃς ταῦτα πάντα, ἴσως διὰ τῆς συνεργίας καὶ βοηθείας τοῦ Θεοῦ θέλεις σωθῇ· εἰ δὲ μή, θέλεις ἀπέλθει εἰς τὸν σκοτεινὸν καὶ ἀπαρηγόρητον τόπον τῆς κολάσεως καὶ εἰς τὰς κατοικίας τῶν δαιμόνων, τῶν ὁποίων τὰ θελήματα ἀναιδῶς ἔπραξας. Ἰδοὺ σοὶ λέγω μετὰ βεβαιότητος, ὅτι ἐὰν κινήσῃ ὁ Θεὸς κατὰ σοῦ ἐκδίκησιν, ἵνα σὲ ἀνταμείψῃ διὰ τὰς ὕβρεις καὶ ἀτιμίας καὶ μέμψεις, τὰς ὁποίας ἐσυλλογίσθης καὶ ἐλάλησας κατ' αὐτοῦ εἰς διάστημα πολλῶν ἐτῶν, ἅπας ὁ ὁρατὸς καὶ ἀόρατος κόσμος θέλει κινηθῇ ἐναντίον σου, καὶ θέλει ἐπασχοληθῇ εἰς σέ. Παῦσαι λοιπὸν τοὐλάχιστον εἰς τὸ ἑξῆς, καὶ ὑπόμεινον τὰ ἐπερχόμενά σοι λυπηρὰ ὡς ἀμοιβὰς τῶν κακῶν, ὧν ἔπραξας.

Ταῦτα ἐπανελάμβανεν ἀδιαλείπτως ὁ ἀδελφὸς ἐκεῖνος καθ' ὅλον τὸν καιρὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἵνα, ὅταν ἤθελε συμβῇ εἰς αὐτὸν πειρασμὸς ἢ θλῖψις, δυνηθῇ νὰ ὑπομείνῃ μετὰ εὐχαριστήσεως καὶ ὠφεληθῇ. Εἴθε καὶ ἡμεῖς νὰ ὑπομείνωμεν μετὰ εὐχαριστήσεως τὰ ἐπερχόμενα εἰς ἡμᾶς λυπηρά, καὶ νὰ ὠφεληθῶμεν διὰ τῆς χάριτος τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει δόξα καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΠΑ΄.

Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ἀρετῶν, καὶ περὶ τελειότητος παντὸς δρόμου τῆς ἀρετῆς.

Η ΤΕΛΕΙΟΤΗΣ παντὸς δρόμου τῆς ἀρετῆς συνίσταται εἰς ταῦτα τὰ τρία, εἰς τὴν μετάνοιαν, εἰς τὴν καθαρότητα, καὶ εἰς τὴν τελειότητα. Τί δὲ εἶναι μετάνοια; Μετάνοια εἶναι τὸ ν' ἀφήσῃ τις τὰ πρότερα αὐτοῦ ἁμαρτήματα, καὶ νὰ λυπῆται δι' αὐτά. Τί εἶναι καθαρότης; Καθαρότης ἐν συντόμῳ εἶναι καρδία ἐλεήμων ὑπὲρ πάσης κτιστῆς φύσεως. Καὶ τί εἶναι τελειότης; Τελειότης εἶναι βαθεῖα ταπείνωσις, ὅπερ ἐστί, τὸ ν' ἀφήσῃ τις πάντα τὰ ὁρατὰ καὶ αἰσθητά, καὶ πάντα τὰ ἀόρατα καὶ νοητά, καὶ νὰ μὴ φροντίζῃ ποσῶς δι' αὐτά.

Ἠρωτήθη πάλιν ἄλλοτε, τί εἶναι μετάνοια; καὶ εἶπε, μετάνοια εἶναι καρδία συντετριμμένη καὶ τεταπεινωμένη, ἤτοι διπλῆ νέκρωσις ἐκ πάντων τῶν θεληματικῶς γινομένων. Τί δὲ εἶναι καρδία ἐλεήμων; καὶ εἶπε. Καρδία ἐλεήμων εἶναι καῦσις καρδίας ὑπὲρ πάσης τῆς κτίσεως, ἤγουν ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ὀρνέων, καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν δαιμόνων, καὶ ὑπὲρ παντὸς κτίσματος, ἐκ τῆς ἐνθυμήσεως καὶ τῆς θεωρίας τῶν ὁποίων ρέουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ δάκρυα, καὶ ἐκ τῆς πολλῆς συμπαθείας καὶ ἐλεημοσύνης σμικρύνεται ἡ καρδία τοῦ ἐλεήμονος, καὶ δὲν δύναται νὰ ὑποφέρῃ ἢ νὰ ἴδῃ, ἢ ν' ἀκούσῃ βλάβην τινά, ἢ λυπηρόν τι γινόμενον εἰς τὴν κτίσιν· καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὑπὲρ τῶν ἀλόγων ζώων, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας, καὶ ὑπὲρ τῶν βλαπτόντων αὐτόν, εὔχεται κατὰ πᾶσαν ὥραν μετὰ δακρύων, ὅπως φυλάξῃ αὐτοὺς ὁ Θεός, καὶ ἐλεήσῃ αὐτούς· ἐπίσης εὔχεται καὶ ὑπὲρ τῶν ἑρπετῶν ὡς ἐκ τῆς πολλῆς αὐτοῦ ἐλεημοσύνης, ἥτις κινεῖται εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἀμέτρως, καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλοτε πάλιν ἠρωτήθη, τί εἶναι εὐχή; καὶ εἶπεν. Εὐκαιρία καὶ σχόλασις τῆς διανοίας ἐκ πάντων τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, καὶ τελεία ἐπιστροφὴ τῆς καρδίας εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐλπίδος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· καὶ ὅστις δὲν ἔχει ταῦτα, αὐτὸς σύμμικτον σπόρον σπείρει εἰς τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, ἢ ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ζεύγει βοῦν καὶ ὄνον ὁμοῦ.

Καὶ πάλιν ἠρωτήθη, πῶς δύναταί τις ν' ἀποκτήσῃ τὴν ταπείνωσιν; καὶ εἶπεν. Ἐὰν ἀδιαλείπτως ἐνθυμῆται τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας καὶ τὴν πλησιάζουσαν ὥραν τοῦ θανάτου, καὶ ἐὰν ἐνδύηται εὐτελῆ ἐνδύματα, καὶ εἰς πᾶσαν περίστασιν προτιμᾷ τὸν ἔσχατον τόπον, καὶ ἐργάζηται τὰ εὐτελῆ ἔργα, καὶ ἐὰν ὑπακούῃ προθύμως ἢ σιωπᾷ πάντοτε, καὶ ἂν δὲν ἀγαπᾷ νὰ παρευρίσκηται εἰς τὰς συναναστροφάς, καὶ θέλει πανταχοῦ νὰ ἦναι ἄγνωστος καὶ ἀψήφιστος, καὶ ἐὰν δὲν ἔχῃ κανὲν πρᾶγμα ἰδιόρρυθμον, καὶ μισῇ τὴν ὁμιλίαν τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, καὶ δὲν ἀγαπᾷ τὰ κέρδη, καὶ μετὰ τούτων ἐὰν δὲν μέμφηταί τινα κατὰ διάνοιαν, καὶ δὲν ἐγκαλῇ τινα ἄνθρωπον, καὶ δὲν ζηλοτυπῇ, καὶ ἐὰν δὲν φροντίζῃ διὰ κανὲν κοσμικὸν πρᾶγμα, καὶ νὰ εἴπω ἐν συντόμῳ, ἡ ξενιτεία καὶ ἡ πτωχεία καὶ ἡ διαγωγὴ τῆς μονώσεως γεννῶσι τὴν ταπείνωσιν καὶ καθαρίζουσι τὴν καρδίαν.

Τὸ δὲ σημεῖον ἐκείνων, οἵτινες ἔφθασαν εἰς τὴν τελειότητα, εἶναι τοῦτο, ὅτι ἐὰν δεκάκις τῆς ἡμέρας παραδοθῶσιν ὑπὲρ τοῦ πλησίον εἰς τὸ πῦρ, δὲν χορταίνουσι· καθὼς εἶπε καὶ ὁ Μωϋσῆς εἰς τὸν Θεόν, ἐὰν μὲν θέλῃς νὰ συγχωρήσῃς τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν, συγχώρησον, εἰ δὲ μή, ἐξάλειψον καὶ ἐμὲ ἐκ τῆς βίβλου, εἰς τὴν ὁποίαν μ' ἔγραψας· καὶ καθὼς ἔλεγεν ὁ μακάριος Παῦλος, ἐπεθύμουν νὰ χωρισθῶ ἐγὼ ἀπὸ τὸν Χριστὸν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ πάλιν, ἤδη χαίρω εἰς τὰς θλίψεις, τὰς ὁποίας ὑπομένω ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν· καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι διὰ τὴν ἀγάπην τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων ἐδέξαντο θάνατον κατὰ διαφόρους τρόπους.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἀγάπην τῆς κτίσεως παρέδωκε τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν εἰς σταυρικὸν θάνατον· «οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν δοῦναι εἰς θάνατον ὑπὲρ αὐτοῦ»· ὄχι διότι δι' ἄλλου τρόπου δὲν ἐδύνατο νὰ λυτρώσῃ ἡμᾶς, ἀλλ' ἵνα δείξῃ εἰς ἡμᾶς τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτοῦ ἀγάπην, καὶ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ πλησιάσῃ ἡμᾶς πρὸς ἑαυτόν· καὶ ἐὰν εἶχεν ἄλλο τι τιμιώτερον τούτου, ἤθελε δώσει αὐτὸ δι' ἡμᾶς, ὅπως δι' αὐτοῦ τὸ ἡμέτερον γένος εὑρεθῇ πλησίον αὐτοῦ· ἐκ δὲ τῆς πολλῆς αὐτοῦ ἀγάπης δὲν ηὐδόκησε νὰ παραβιάσῃ τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, κἂν δυνατὸν ὑπῆρχε παρ' αὐτῷ νὰ πράξῃ τοῦτο, ἀλλ' ἀφῆκεν, ἵνα διὰ τῆς ἀγάπης καὶ προαιρέσεως τοῦ ἡμετέρου θελήματος πλησιάσωμεν εἰς αὐτόν. Καὶ αὐτὸς ὁ Χριστός, ὑπακούσας εἰς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα διὰ τὴν ἀγάπην ἡμῶν, ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς τὴν λύπην καὶ ἀτιμίαν, ὡς λέγει ἡ Γραφή· «ἀντὶ τῆς χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρόν, αἰσχύνης καταφρονήσας»· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Κύριος, καθ' ἣν νύκτα παρεδίδετο· τοῦτο εἶναι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ τοῦ κόσμου διδόμενον εἰς ζωήν, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ αἷμά μου, τὸ ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν λέγει πάλιν, «ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν». Οὕτω καὶ πάντες οἱ ἅγιοι εἰς τοῦτον τὸν βαθμὸν τῆς τελειότητος φθάνουσιν, ὅταν γίνωνται τέλειοι, καὶ ἐξομοιοῦνται τῷ Θεῷ διὰ τῆς ὑπερβολικῆς αὐτῶν ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας πρὸς πάντας· καὶ τοῦτο τὸ σημεῖον ζητοῦσιν εἰς ἑαυτοὺς οἱ ἅγιοι, τὸ νὰ ἀφομοιωθῶσι τῷ Θεῷ διὰ τῆς τελείας ἀγάπης τοῦ πλησίον. Οὕτως ἔπραττον οἱ πατέρες ἡμῶν, ὅταν ἔφθανον εἰς ἐκείνην τὴν τελειότητα καὶ ὁμοίωσιν, τὴν περιέχουσαν τὴν ζωὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Λέγουσιν, ὅτι ὁ μακάριος Ἀντώνιος οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ πράξῃ τι, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ὠφέλει τὸν πλησίον αὐτοῦ· διότι εἶχε ταύτην τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ ὠφέλεια τοῦ πλησίον ὑπῆρχεν εἰς αὐτὸν τελειοτάτη ἀρετή. *Διηγοῦνται καὶ περὶ τοῦ ἀββᾶ Ἀγάθωνος, ὅτι ἔλεγεν·* ἤθελον νὰ εὕρω λωβόν τινα, καὶ νὰ λάβω τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ νὰ δώσω εἰς αὐτὸν τὸ ἰδικόν μου· εἶδες τελείαν ἀγάπην; Καὶ πάλιν, ὅ,τι πρᾶγμα εἶχεν ἐκτὸς τοῦ ἰδίου σώματος, δὲν ὑπέφερε νὰ μὴ ἀναπαύσῃ καὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ δι' αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὴν κέλλαν αὐτοῦ εἷς ἀδελφός, καὶ εἶδε τὸ σμιλάριον αὐτοῦ, καὶ ἐπεθύμησεν αὐτό, δὲν ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ ἄνευ τοῦ σμιλαρίου. Καὶ τί λέγω ταῦτα; πολλοὶ ἐξ αὐτῶν παρέδωκαν τὰ σώματα αὐτῶν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον εἰς τὰ θηρία καὶ εἰς τὸ ξίφος, καὶ εἰς τὸ πῦρ. Οὐδεὶς δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὰ μέτρα ταύτης τῆς ἀγάπης, ἐὰν δὲν αἰσθανθῇ κρυπτῶς τὴν ἑαυτοῦ ἐλπίδα· καὶ ὅσοι ἀγαπῶσι τοῦτον τὸν κόσμον, δὲν δύνανται ν' ἀποκτήσωσι τὴν ἀγάπην τῶν ἀνθρώ-

πων. Ὅταν ἀποκτᾷ τις τὴν ἀγάπην, αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐνδύεται μετ' αὐτῆς, καὶ ὅστις ἀπέκτησε τὸν Θεόν, εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴ πεισθῇ νὰ ἀποκτήσῃ ἄλλο τι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα αὐτοῦ ν' ἀποδυθῇ. Ἐὰν ὅμως ἐνδυθῇ τις τοῦτον τὸν κόσμον, καὶ ἀγαπήσῃ ταύτην τὴν ζωήν, δὲν θέλει ἐνδυθῇ τὸν Θεόν, ἕως ὅτου ἀφήσει ταῦτα· ἐπειδὴ ἐμαρτύρησε τοῦτο αὐτὸς ὁ Θεός, λέγων· ὅστις δὲν ἀφήσει πάντα, καὶ μισήσει καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ, δὲν δύναται νὰ γίνῃ μαθητής μου· καὶ ὄχι μόνον ν' ἀφήσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ μισήσῃ ταῦτα· καὶ ὅστις δὲν δύναται νὰ γίνῃ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, πῶς θέλει κατοικήσει εἰς αὐτόν;

Ἐρ. Διὰ τί ἡ ἐλπὶς εἶναι τόσον γλυκεῖα, καὶ ἡ διαγωγὴ καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς ἐλαφρά, τὰ ὁποῖα ταχέως ἐκτελοῦνται ὑπὸ τῆς ψυχῆς;

Ἀπ. Ἐπειδὴ ὅταν ἐξυπνισθῇ εἰς τὴν ψυχὴν ἡ φυσικὴ ἐπιθυμία, καὶ ποτίσῃ τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦτο τὸ ποτήριον, καὶ μεθύσῃ αὐτούς, δὲν αἰσθάνονται πλέον οὗτοι τὸν κόπον· ἀλλὰ γίνονται ὡς ἀναίσθητοι εἰς τὰς θλίψεις, καὶ εἰς πᾶσαν ἐργασίαν τῆς διαγωγῆς αὐτῶν, καὶ νομίζουσιν ὡς νὰ περιπατῶσιν εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ὄχι εἰς τὴν γῆν ὡς ἄνθρωποι· ἐπειδὴ δὲν βλέπουσι τὴν σκληρότητα τῆς ὁδοῦ, μήτε ἔχουσιν ἔμπροσθεν αὐτῶν βουνοὺς καὶ χειμάρρους· διότι εἰς αὐτοὺς γίνονται τὰ τραχέα εἰς ὁδοὺς ὁμαλάς· ἐπειδὴ κατὰ πᾶσαν ὥραν ἔχουσιν ἐστραμμένα τὰ ὄμματα εἰς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα αὐτῶν. Αὕτη δὲ ἡ ἐλπὶς ὡς διὰ δακτύλου δεικνύει εἰς αὐτοὺς κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται μακράν, καὶ εἶναι ἀόρατα, ἀλλὰ βλέπουσι ταῦτα μὲ ξένον τινὰ τρόπον εἰς ἑαυτοὺς διὰ τοῦ κρυπτοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς πίστεως, καὶ ἐπειδὴ πυροῦνται τὰ μέλη τῆς ψυχῆς ὡς διὰ πυρός, ἐκ τοῦ πόθου αὐτῶν, καὶ τὰ μακρὰν εὑρισκόμενα λογίζονται εἰς αὐτοὺς ὡς παρόντα. Ἐκεῖ λοιπὸν ἐκτείνεται πᾶν διάστημα τῶν λογισμῶν αὐτῶν, καὶ βιάζονται πάντοτε νὰ φθάσωσι· καὶ ὅταν ἄρχωνται νὰ ἐνεργήσωσιν ἀρετήν τινα, δὲν ἐνεργοῦσιν αὐτὴν μερικῶς, ἀλλὰ γενικῶς ὅλας διὰ μιᾶς· διότι κάμνουσι τὴν ὁδοιπορίαν αὐτῶν ὄχι διὰ τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ, ὡς πάντες, ἀλλ' ἐκλέγουσι σύντομα μονοπάτια οἱ γίγαντες οὗτοι, καὶ φθάνουσι συντόμως εἰς τὰς αἰωνίους μονάς· καθότι ἡ ἐλπὶς θερμαίνει αὐτοὺς ὡς πῦρ, καὶ δὲν δύνανται νὰ παύσωσι τὸν διηνεκῆ δρόμον, τὸν ὁποῖον τρέχουσι μετὰ χαρᾶς· καὶ συμβαίνει εἰς αὐτούς, ὅ,τι λέγει Ἱερεμίας ὁ προφήτης, ἐγὼ εἶπον νὰ μὴ ἐνθυμηθῶ αὐτόν, οὔτε νὰ λαλήσω ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο εἰς τὴν καρδίαν μου ὡς πῦρ καῖον, καὶ εἰσδῦνον εἰς τὰ ὀστᾶ μου· οὕτω γίνεται ἡ ἐνθύμησις τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς καρδίας ἐκείνων, οἵτινες μεθύουσιν ἐκ τῆς ἐλπίδος τῶν ἐπαγγελιῶν αὐτοῦ.

Αἱ σύντομοι ὁδοὶ τῶν ἀρετῶν εἶναι αἱ περιεκτικαὶ ἀρεταί· ἐπειδὴ αὗται δὲν ἔχουσι μακρυνὰ διαστήματα, εἰς τὰς πολλὰς ὁδοὺς τῆς πολιτείας, ἐκ τῆς μιᾶς πρὸς τὴν ἄλλην, οὔτε τόπον καὶ καιρὸν καὶ διασκορπισμὸν περιμένουσιν, ἀλλ' εὐθὺς ἄρχονται, καὶ τελειώνουσιν.

Ἐρ. Τί εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη ἀπάθεια;

Ἀπ. Ἀπάθεια εἶναι, ὄχι τὸ νὰ μὴ αἰσθάνηταί τις τὰ πάθη, ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ δέχηται αὐτά· ἐπειδὴ ἐκ τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων ἀρετῶν, τῶν τε πρακτικῶν καὶ ψυχικῶν, τὰς ὁποίας ἀποκτῶσιν οἱ ἀγωνισταί, ἐξασθενοῦσιν εἰς αὐτοὺς τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ κινηθῶσιν εὐκόλως ἐναντίον τῆς ψυχῆς, οὔτε ἡ διάνοια ἔχει χρείαν νὰ προσέχῃ πάντοτε εἰς αὐτά· ἐπειδὴ εἰς πάντα καιρὸν ὑπάρχει πλήρης καλῶν νοημάτων καὶ ἐννοιῶν, καὶ ὅταν ἄρχωνται νὰ κινῶνται τὰ πάθη, αἴφνης ἁρπάζεται αὕτη ὑπό τινος τῶν ἐννοιῶν τούτων, καὶ οὕτω μένουσι τὰ πάθη ἀνενέργητα, καθὼς εἶπεν ὁ μακάριος Μᾶρκος ὁ ἀσκητής.

Ὅταν ὁ νοῦς διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τελειώνῃ τὰς πράξεις τῶν ἀρετῶν, καὶ πλησιάζει εἰς τὴν γνῶσιν, ὀλίγην αἴσθησιν λαμβάνει ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κακοῦ καὶ ἀνοήτου τῆς ψυχῆς· ἐπειδὴ ἁρπάζεται εἰς τὸ ὕψος, καὶ ἀποξενώνει ἑαυτὸν ἐκ πάντων τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου καὶ οὕτω διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ἁγνείαν, καὶ διὰ τὴν λεπτότητα καὶ ἐλαφρότητα καὶ ταχύτητα τοῦ νοὸς αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ἄσκησιν τῶν ἀρετῶν καθαρίζεται ὁ νοῦς τῶν ἀγωνιστῶν, καὶ ἀποδεικνύεται λαμπρός· ἐπειδὴ ἡ σὰρξ αὐτῶν ἐξηράνθη, καὶ ἐκ τῆς πολλῆς προσοχῆς καὶ ὑπομονῆς, τὴν ὁποίαν ἔχουσιν εἰς τὴν ἡσυχίαν, ταχέως καὶ εὐκόλως ὁδηγεῖται ὑπὸ τῆς θεωρίας εἰς ἔκπληξιν καὶ θαυμασμὸν ἕκαστος. Διὰ τοῦτο οὗτοι προχωροῦσι κατὰ πολλὰ εἰς τὰς θεωρίας, καὶ ἡ διάνοια αὐτῶν ποτὲ δὲν στερεῖται συνέσεως, οὔτε χωρὶς ἐκείνων, τὰ ὁποῖα προξενεῖ εἰς αὐτοὺς ὁ καρπὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διάγουσί ποτε, καὶ ἐκ τῆς πολυχρονίου συνηθείας ἐξαλείφονται ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν αἱ ἐνθυμήσεις, αἱ ὁποῖαι κινοῦσι τὰ πάθη εἰς τὴν ψυχήν, ἡ δὲ δύναμις τῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου ἐξασθενεῖ· ἐπειδὴ ὅταν ἡ ψυχὴ δὲν φιλιωθῇ μετὰ τῶν παθῶν διὰ τῆς μελέτης αὐτῶν, καθότι κυριεύεται ἀδιαλείπτως ἀπὸ ἄλλην φροντίδα, δὲν δύνανται ταῦτα νὰ ἐξουσιάσωσι τὰς πνευματικὰς αὐτῆς αἰσθήσεις.

Ἐρ. Ποῖα εἶναι τὰ ἐξαίρετα πράγματα τῆς ταπεινοφροσύνης;

Ἀπ. Καθὼς ἡ ὑψηλοφροσύνη διὰ τῶν λογισμῶν τῆς φαντασίας μετεωρίζει τὴν ψυχήν, καὶ περιπλανᾷ εἰς πᾶσαν τὴν κτίσιν, οὕτω καὶ ἡ ταπείνωσις περιορίζει αὐτὴν διὰ τῆς ἡσυχίας, καὶ συνάγεται ἐντὸς ἑαυτῆς ἡ ψυχή. Καὶ καθὼς ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι γνωστή, οὔτε ὁρατὴ εἰς τοὺς σωματικοὺς ὀφθαλμούς, οὕτω καὶ ὁ ταπεινόφρων δὲν διακρίνεται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων εὑρισκόμενος. Καὶ καθὼς ἡ ψυχὴ ὑπάρχει κεκρυμμένη ἐντὸς τοῦ σώματος καὶ ἀφανὴς τοῖς ἀνθρώποις, οὕτω καὶ ὁ ἀληθὴς ταπεινόφρων οὐ μόνον δὲν θέλει νὰ βλέπηται καὶ νὰ γνωρίζηται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐὰν ὑπῆρχε δυνατὸν ὁ ἴδιος νὰ μηδενίσῃ ἑαυτόν, καὶ ν' ἀπέλθῃ νὰ κατοικήσῃ εἰς ἥσυχον τόπον, καὶ ν'

ἀφήση παντελῶς τὰ πρῶτα αὐτοῦ νοήματα καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων, καὶ νὰ γίνῃ ὡς μὴ ὑπάρχων εἰς τὸν κόσμον, μήτε νὰ γνωρίζηται ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ψυχῆς· καὶ ὅσον κρύπτεται, καὶ ἀποχωρεῖ ἐκ τοῦ κόσμου, τοσοῦτον πλησιάζει πρὸς τὸν δεσπότην αὐτοῦ καὶ Κύριον.

Ὁ ταπεινόφρων δὲν ἀναπαύεταί ποτε νὰ βλέπῃ τὰς συναθροίσεις καὶ τὴν ταραχὴν τῶν ἀνθρώπων, οὔτε τὰς κινήσεις καὶ τὰς φωνὰς αὐτῶν καὶ τὰς φροντίδας καὶ τὴν ἡδονὴν τῆς τρυφῆς, ἐξ ἧς γεννᾶται ἡ ἀσωτεία, οὔτε ἀναπαύεται εἰς τὰς συνομιλίας καὶ εἰς τὸν διασκορπισμὸν τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ προκρίνει νὰ ἦναι περιφρονημένος καὶ μεμονωμένος εἰς τὴν ἡσυχίαν, καὶ χωρισμένος ἀπὸ ὅλην τὴν κτίσιν, φροντίζων περὶ ἑαυτοῦ εἰς τόπον ἥσυχον, καὶ ἐξ ὅλων εἶναι ἐπιθυμητὰ εἰς αὐτὸν ἡ σμικρότης, καὶ ἡ ἀκτημοσύνη, καὶ ἡ ἀνέχεια, καὶ ἡ πτωχεία, παρὰ τὰ πολλὰ πράγματα· καὶ προτιμᾷ πάντοτε νὰ εὑρίσκηται εὔκαιρος καὶ ἀμέριμνος, ἵνα μὴ οἱ λογισμοὶ αὐτοῦ περιπλανῶνται τῇδε κακεῖσε· διότι ὑπάρχει πληροφορημένος, ὅτι ἐὰν δοθῇ εἰς πολλὰ πράγματα, δὲν θέλει μείνει ἄνευ ταραχῆς καὶ συγχύσεως τῶν λογισμῶν· ἐπειδὴ τὰ πολλὰ πράγματα ἀπαιτοῦσι καὶ πολλὰς φροντίδας, καὶ εἶναι συσσώρευσις διαφόρων συνθέτων λογισμῶν, καὶ ὅταν πέσῃ εἰς τὰ τοιαῦτα, χάνει πλέον τὴν εἰρήνην τῶν λογισμῶν αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι ἀμέριμνος ἐκ τῶν γηΐνων πραγμάτων· φροντίζει δὲ μόνον διὰ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα τοῦ σώματος, καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς· ἀλλ' ἐὰν αἱ ἀναγκαῖαι τοῦ σώματος χρεῖαι ἐμποδίζουσιν αὐτὸν ἐκ τῶν καλῶν περὶ ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας λογισμῶν, τότε ἄρχεται νὰ βλάπτῃ καὶ νὰ βλάπτηται, καὶ ἐντεῦθεν ἀνοίγεται θύρα εἰς τὰ πάθη, καὶ ἀποχωρεῖ ἡ ἀταραξία τῆς διακρίσεως, καὶ φεύγει ἡ ταπείνωσις, καὶ κλείεται ἡ θύρα τῆς εἰρήνης. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἀναγκάζεται νὰ προφυλάσσηται ἐκ τῶν πολλῶν πραγμάτων· καὶ οὕτω πράττων εὑρίσκει διὰ παντὸς εἰς ἑαυτὸν ἀταραξίαν, καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ εἰρήνην, καὶ ἐπιείκειαν καὶ εὐλάβειαν.

Εἰς τὸν ταπεινόφρονα δὲν ὑπάρχει ποτὲ βία, ἢ ταχύτης, ἢ σύγχυσις, οὔτε νοήματα θερμὰ ἢ ἐλαφρά, ἀλλὰ πάντοτε εὑρίσκεται εἰς ἀνάπαυσιν. Ἐὰν κολληθῇ ὁ οὐρανὸς μὲ τὴν γῆν, ὁ ταπεινόφρων δὲν τρομάζει. Πᾶς ταπεινόφρων εἶναι καὶ ἡσύχιος, ὄχι ὅμως καὶ πᾶς ἡσύχιος ταπεινόφρων. Ἐάν τις ἦναι ταπεινόφρων, εἶναι καὶ συνεσταλμένος, ἀλλὰ συνεσταλμένους εὑρίσκεις πολλούς, χωρὶς νὰ ἦναι καὶ ταπεινόφρονες· καὶ τοῦτο εἶναι, ὅπερ εἶπεν ὁ Κύριος «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν». Ὁ ταπεινόφρων εἰς πᾶσαν περίστασιν εὑρίσκεται εἰς ἀνάπαυσιν· ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει τι εἰς αὐτόν, τὸ ὁποῖον νὰ κινῇ, ἢ νὰ ταράττῃ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ· καὶ καθὼς δὲν δύναταί τις νὰ τρομάξῃ ὄρος, οὕτω οὐδὲ τὴν διάνοιαν τοῦ ταπεινόφρονος δύναται νὰ τρομάξῃ·

καὶ ἐὰν ἦ δυνατὸν νὰ εἴπῃ τις, καὶ ἴσως δὲν εἶναι ἄτοπον νὰ εἴπωμεν τοῦτο, ὅτι ὁ ταπεινόφρων δὲν εἶναι ἐκ τούτου τοῦ κόσμου· ἐπειδὴ οὔτε εἰς τὰς λύπας φοβεῖται καὶ μεταβάλλεται, οὔτε εἰς τὰς χαρὰς εὐχαριστεῖται καὶ ἀναπαύεται, ἀλλ' ὅλη αὐτοῦ ἡ εὐχαρίστησις καὶ ἡ χαρὰ συνίσταται εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ δεσπότου Χριστοῦ. Εἰς τὸν ταπεινόφρονα ἀκολουθεῖ ἡ συμπάθεια, ἡ σωφροσύνη τῶν αἰσθήσεων, φωνὴ μετρία, ὀλιγολογία, καταφρόνησις τοῦ ἑαυτοῦ του, ἔνδυμα εὐτελές, περιπάτημα εὔτακτον, τὸ προσέχειν κάτω, τὸ ὑπερβαίνειν τοὺς ἄλλους εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, ἡ ταχύτης τῶν δακρύων, ψυχὴ μεμονωμένη, καρδία συντετριμμένη, ἀκινησία τοῦ θυμοῦ, αἰσθήσεις περιωρισμέναι, σμικρότης πραγμάτων, σμικρότης εἰς πᾶσαν σωματικὴν χρείαν, τὸ ὑποφέρειν, τὸ ὑπομένειν, τὸ μὴ φοβεῖσθαι, ἀνδρεία τῆς καρδίας, ἥτις γεννᾶται ἐκ τοῦ μίσους τῆς προσκαίρου ζωῆς, ὑπομονὴ εἰς τοὺς πειρασμούς, συλλογισμοὶ βαρεῖς, σβέσις λογισμῶν, φύλαξις τῶν μυστηρίων τῆς σωφροσύνης, ἡ ἐντροπή, ἡ εὐλάβεια, καὶ πρὸ πάντων ἡ παντοτεινὴ ἡσυχία, καὶ τὸ νὰ μὴ ἠξεύρῃ τι, ἀφ' ὅσα συμβαίνουσιν εἰς τὸν κόσμον.

Εἰς τὸν ταπεινόφρονα δὲν συμβαίνει ποτὲ ἀνάγκη, ἥτις νὰ φέρῃ εἰς αὐτὸν σύγχυσιν καὶ ταραχήν· ὁ ταπεινόφρων ὅταν μένῃ μόνος, ἐντρέπεται ἑαυτόν. Ἐγὼ δὲ λέγω μετὰ θαυμασμοῦ, ὅτι ἐὰν ὑπάρχῃ τις ἀληθὴς ταπεινόφρων, ὅταν παρίσταται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, δὲν θέλει τολμήσει νὰ προσευχηθῇ, ἢ νὰ ζητήσῃ τι, ἢ νὰ ἠξεύρῃ τὸ τί προσεύχεται, ἀλλὰ σιωπῶν, θέλει περιμένει μόνον τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁποῖον ἄρα θέλημα θέλει ἐξέλθει δι' αὐτὸν ἐκ τοῦ προσώπου τῆς προσκυνητῆς μεγαλωσύνης τοῦ Θεοῦ, ὅταν τὸ μὲν πρόσωπον αὐτοῦ κλίνει εἰς τὴν γῆν, ἡ δὲ ἐσωτερικὴ θεωρία τῆς καρδίας αὐτοῦ ὑψοῦται εἰς τὴν οὐράνιον πύλην τὴν ἁγίαν τῶν ἁγίων, ὅπου εἶναι Ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου θρόνος εἶναι τὰ νέφη, καὶ ὁ ὁποῖος θαμβώνει τὰ ὄμματα τῶν Σεραφίμ, καὶ ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ ἐπιβάλλει σιωπὴν εἰς πάντα τὰ ἀγγελικὰ τάγματα· καὶ μόνον τοῦτο τολμᾷ νὰ εἴπῃ, Κύριε, γενηθήτω ἐπ' ἐμοὶ τὸ πανάγιόν σου θέλημα. Καὶ ἡμεῖς αὐτὸ ἃς λέγωμεν πάντοτε δι' ἑαυτούς.

❀ ❀ ❀

ΛΟΓΟΣ ΠΒ΄.

Περὶ τοῦ ὅτι ἀκόπως εἰσέρχεται ἡ ψυχὴ εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν κτισμάτων αὐτοῦ, ἐὰν ἡσυχάσῃ ἀπό τε τοῦ κόσμου καὶ τῶν βιωτικῶν φροντίδων.

ΟΤΑΝ δὲν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ψυχὴν ἔξωθεν βιωτικαὶ φροντίδες, ἀλλὰ μένει εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς κατάστασιν, δὲν θέλει κοπιάσει, ἵνα ἔλθῃ εἰς κατανόησιν τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ· διότι ὁ χωρισμὸς αὐτῆς ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἡσυχία φυσικῶς κινοῦσιν αὐτὴν εἰς τὸ νὰ καταλάβῃ τὰς αἰτίας τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ· ἐκ τούτου ὅθεν ὑψοῦται πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἀπορεῖ καὶ θαυμάζει, καὶ μένει πλησίον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ὅταν δὲν εἰσέλθωσιν ἔξωθεν νοήματα εἰς τὴν ψυχήν, τὰ φυσικὰ αὐτῆς νοήματα ἀναβρύουσιν εἰς αὐτὴν διὰ παντὸς ἐκ τῶν θαυμασίων τοῦ Θεοῦ· ὅταν ὅμως εὑρεθῇ ἡ ψυχὴ ἐκτὸς τούτων, εἶναι φανερόν, ὅτι ἢ ἔλαβεν αὕτη ἐναντίαν τινὰ ἐνθύμησιν ἔκ τινος αἰτίας, ἢ αἱ αἰσθήσεις ἐκίνησαν κατ᾽ αὐτῆς ταραχὴν ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τῶν πραγμάτων. Ὅταν αἱ αἰσθήσεις περιορισθῶσι διὰ τῆς ἡσυχίας, καὶ αἱ ἐνθυμήσεις παλαιωθῶσι διὰ τῆς βοηθείας αὐτῆς, τότε δύναται νὰ ἴδῃ τις, ὁποῖοι εἶναι οἱ φυσικοὶ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς, καὶ ὁποία ἡ φύσις αὐτῆς, καὶ ὁποίους θησαυροὺς ἔχει αὕτη κεκρυμμένους εἰς ἑαυτήν. Θησαυροὶ δὲ τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ νὰ κατανοῇ τὰς ἀσωμάτους φύσεις, τῶν ὁποίων ἡ κατανόησις κινεῖται εἰς αὐτὴν ἀφ᾽ ἑαυτῆς, ἄνευ τινὸς προνοίας ἢ κόπου· δὲν γνωρίζει ὅμως ὁ ἄνθρωπος, ὅτι κινοῦνται τοιοῦτοι λογισμοὶ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· διότι τίς ὑπῆρξεν ὁ διδάσκαλος αὐτῶν; ἢ πῶς θέλει καταλάβει τοῦτο; καὶ ἐὰν καταλάβῃ, πῶς θέλει φανερώσει τοῦτο εἰς ἄλλους; ἢ ποῖος ὑπῆρξεν εἰς αὐτὸν ὁδηγὸς δι᾽ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον αὐτὸς παρ᾽ ἄλλου τινὸς δὲν ἔμαθε;

Τοιαύτης οὔσης τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς, τὰ πάθη λοιπὸν εἶναι προσθήκη εἰς αὐτὴν ἔκ τινος αἰτίας· ἐπειδὴ φυσικῶς ἡ ψυχὴ εἶναι ἀπαθής. Ὅταν ἀκούσῃς εἰς τὴν θείαν Γραφὴν πάθη ψυχικά, καὶ πάθη σωματικά, γνώριζε, ὅτι διὰ τὰς αἰτίας τῶν παθῶν λέγονται· διότι ἡ ψυχὴ φυσικῶς ὑπάρχει ἀπαθής, ὅπερ οἱ ἐξωτερικοὶ φιλόσοφοι δὲν παραδέχονται, ἐπίσης καὶ ὅσοι ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀκολουθοῦσιν αὐτούς, ἀλλ᾽ ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι οὕτω πιστεύομεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀπαθῆ ἐποίησε τὸν κατ᾽ εἰκόνα αὐτοῦ ἄνθρωπον· κατ᾽ εἰκόνα δὲ τοῦ Θεοῦ λέγω τὸν ἄνθρωπον, ὄχι κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ψυχήν, ἥτις ὑπάρχει ἀόρατος· ἐπειδὴ πᾶσα εἰκὼν γίνεται καθ᾽ ὁμοίωσιν ἄλλης προϋπαρξάσης εἰκόνος, καὶ ἀδύνατον εἶναι ζωγράφος τις νὰ παραστήσῃ εἰκόνα, χωρὶς νὰ ἴδῃ πρότερον ἄλλην εἰκόνα, ὥστε πρέπει νὰ πιστεύῃς, ὅτι τὰ πάθη, ὡς προεῖπον, δὲν εἶναι τῆς ψυχῆς· ἐὰν ὅμως ἐναντιοῦταί

τις εἰς τοῦτο, ἐγὼ θέλω ἐρωτήσει αὐτόν, καὶ αὐτὸς ἂς μοὶ ἀποκριθῇ.

Ἐρ. Τί εἶναι ἡ φύσις τῆς ψυχῆς; ἆρά γε ἀπαθὴς ὑπάρχει ἡ ψυχὴ καὶ πλήρης φωτός, ἢ ἐμπαθὴς καὶ σκοτεινή;

Ἀπ. Ἐάν ποτε ἡ φύσις τῆς ψυχῆς ὑπῆρχε φωτεινὴ καὶ καθαρά, διότι ὑπεδέχετο τὸ μακάριον ἐκεῖνο φῶς τοῦ Θεοῦ, ἐπίσης βέβαια καὶ ὅταν ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς τάξιν καὶ κατάστασιν εὑρίσκεται νὰ ἦναι ἀπαθής. Λοιπὸν ὅταν ἡ ψυχὴ κινηθῇ ἐμπαθῶς, ὁμολογουμένως ὑπάρχει ἐκτὸς τῆς ἰδίας αὐτῆς φύσεως, καθὼς καὶ τὰ τέκνα τῆς ἐκκλησίας βεβαιοῦσιν· ὥστε τὰ πάθη ὕστερον εἰσήχθησαν εἰς αὐτήν, καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι τὰ πάθη εἶναι ἴδια τῆς ψυχῆς, κἂν ὑπ᾽ αὐτῶν κινεῖται αὕτη· λοιπὸν ὑπάρχει φανερόν, ὅτι διὰ τῶν ἐξωτερικῶν παθῶν κινεῖται αὕτη, καὶ ὄχι διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς· καὶ ἐάν, ὑπὸ τούτων τῶν παθῶν κινουμένης τῆς ψυχῆς ἄνευ τοῦ σώματος, κατὰ τοῦτο λέγωνται φυσικά, λοιπὸν ἡ πεῖνα, καὶ ἡ δίψα καὶ ὁ ὕπνος πρέπει νὰ λέγωνται ψυχικὰ πάθη· ἐπειδὴ πάσχει καὶ ἀπὸ αὐτά, καὶ στενάζει μετὰ τοῦ σώματος εἰς τὴν ἐκκοπὴν τῶν μελῶν, καὶ εἰς τοὺς πυρετούς, καὶ εἰς τὰς ἀσθενείας, καὶ εἰς τὰ παρόμοια· διότι ἡ ψυχὴ διὰ τῆς ἑνώσεως αὐτῆς μετὰ τοῦ σώματος συμπάσχει μετ᾽ αὐτοῦ, καθὼς καὶ τὸ σῶμα συμπάσχει μετὰ τῆς ψυχῆς, καὶ συγκινεῖται ἀπὸ τὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς, καὶ συμμετέχει τῶν θλίψεων αὐτῆς. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας.

ΛΟΓΟΣ ΠΓ΄.

Περὶ ψυχῆς καὶ παθῶν καὶ καθαρότητος νοός, κατ᾽ ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν.

ΕΡΩΤ. Ποία εἶναι ἡ φυσικὴ κατάστασις τῆς ψυχῆς, καὶ ποία ἡ παρὰ φύσιν, καὶ τίς ἡ ὑπὲρ φύσιν;

Ἀπ. Ἡ μὲν φυσικὴ κατάστασις τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ γνῶσις τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν νοητῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ· ἡ δὲ ὑπερφυσικὴ εἶναι ἡ κίνησις τῆς θεωρίας τῆς ὑπερουσίου Θεότητος· ἡ δὲ παρὰ φύσιν εἶναι ἡ εἰς τὰ πάθη κίνησις, καθὼς λέγει καὶ ὁ θεῖος Βασίλειος ὅτι ἡ ψυχή, ὅταν εὑρεθῇ κατὰ φύσιν, ἄνω διάγει καὶ πολιτεύεται· ὅταν δὲ εὑρεθῇ ἐκτὸς τῆς ἰδίας αὐτῆς φύσεως, τότε εὑρίσκεται κάτω εἰς τὴν γῆν· καὶ ὅταν μὲν εὑρίσκηται ἄνω, εἶναι ἀπαθής, ὅταν ὅμως κατέλθῃ ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐτῆς τάξεως, κυριεύουσιν αὐτὴν τὰ πάθη. Ἐντεῦθεν λοιπὸν γίνεται φανερόν, ὅτι τὰ ψυχικὰ πάθη δὲν εἶναι κατὰ φύσιν ψυχικά. Ἐὰν δὲ ἡ ψυχὴ κινῆται καὶ εἰς τὰ κατηγορημένα πάθη τοῦ

σώματος, ὡς εἰς τὴν πεῖναν καὶ δίψαν, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐπεβλήθη εἰς αὐτὴν νόμος διὰ τὰ τοιαῦτα πάθη, διὰ τοῦτο δὲν εἶναι τόσον κατηγορημένη, καθὼς διὰ τὰ λοιπὰ μεμπτὰ πάθη. Διὰ τοῦτο ἐνίοτε ὁ Θεὸς συγχωρεῖ εἴς τινας νὰ πράξωσί τι, τὸ ὁποῖον νομίζεται ἄτοπον, καὶ ἀντὶ μέμψεως καὶ ἐλέγχων βραβεύονται οἱ τοιοῦτοι διὰ καλῶν ἀμοιβῶν, καθὼς ἔπραξεν ὁ προφήτης Ὠσηέ, ὅστις ἐνυμφεύθη πόρνην· ὡς καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κατὰ προσταγὴν τοῦ Μωϋσέως ἐφόνευσαν τοὺς ἑαυτῶν γονεῖς· καὶ καθὼς ὁ προφήτης Ἠλίας, ὑπὸ ζήλου κινούμενος, ἐφόνευσε τοὺς ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης· λέγουσιν ὅμως, ὅτι ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμὸς εἶναι φυσικὰ εἰς τὴν ψυχήν. Καὶ ταῦτα εἶναι τὰ πάθη τῆς ψυχῆς.

Ἐρ. Ποῖον ἐκ τῶν δύο, ὅταν ἡ ἐπιθυμία τῆς ψυχῆς ἐξαφθῇ εἰς τὰ θεῖα πράγματα, εἶναι κατὰ φύσιν, ἢ ὅταν εὑρεθῇ εἰς τὰ γήϊνα καὶ εἰς τὰ σωματικά; Καὶ διὰ τί ἐξάπτεται ἡ φύσις τῆς ψυχῆς ὑπὸ τοῦ θυμοῦ; καὶ πῶς λέγεται φυσικὸς ὁ θυμός; ἆρά γε διότι θυμοῦται διά τινα σαρκικὴν ἐπιθυμίαν, ἢ φθόνον, ἢ κενοδοξίαν, ἢ δι' ἄλλο τι παρόμοιον, ἢ τὸ ἐναντίον τούτων;

Ἀπ. Ἀποκρινόμεθα πρὸς ταῦτα, λέγοντες ἐν συντόμῳ. Πολλὰ λέγει ἡ θεία Γραφὴ περὶ τούτου, καὶ πολλάκις τίθησιν ὀνόματά τινα ὄχι κυριολεκτικῶς· ὅσα ὀνόματα λ.χ. ἀνήκουσιν εἰς τὸ σῶμα ἀποδίδει αὐτὰ εἰς τὴν ψυχήν, καὶ τὰ ὀνόματα τῆς ψυχῆς ἀποδίδει εἰς τὸ σῶμα χωρὶς νὰ κάμῃ διάκρισίν τινα· ἀλλ' οἱ φρόνιμοι ἠξεύρουσι τὸ ἰδίωμα τοῦτο τῆς Γραφῆς. Καθὼς τὰ ὀνόματα τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου λέγονται διὰ τὸ πανάγιον αὐτοῦ σῶμα, ὅπερ δὲν συμβιβάζεται, οὔτε ὑπάρχει καμμία σύγκρισις μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· καὶ πάλιν, τὰ ταπεινὰ ὀνόματα τοῦ σώματος λέγονται διὰ τὴν θεότητα αὐτοῦ· καὶ πολλοὶ μὴ νοήσαντες τὸν σκοπὸν τῶν θείων λογίων, κατὰ τοῦτο ἔπεσαν πτῶμα ἀδιόρθωτον· οὕτω συμβαίνει καὶ εἰς τὰ τῆς ψυχῆς, καὶ εἰς τὰ τοῦ σώματος. Ἐὰν ἡ ἀρετὴ ὑπάρχῃ φυσικὴ ὑγεία τῆς ψυχῆς, τὰ πάθη λοιπὸν εἶναι ἀρρωστίαι αὐτῆς, τὰ ὁποῖα ἔπειτα εἰσήχθησαν εἰς τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς, καὶ ἀφήρεσαν τὴν ὑγείαν αὐτῆς· φανερὸν λοιπὸν εἶναι, ὅτι ἡ ὑγεία προϋπῆρχεν εἰς τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ ἀρρωστία ἀκολούθως συνέβη εἰς αὐτήν. Καὶ ἐὰν ταῦτα ἔχωσιν οὕτως, ὡς καὶ ἔχουσι, καὶ εἶναι ἀληθῆ, λοιπὸν ἡ ἀρετὴ ὑπάρχει φυσικῶς εἰς τὴν ψυχήν, τὰ δὲ πάθη εἶναι ἐκτὸς τῆς φύσεως αὐτῆς.

Ἐρ. Τὰ σωματικὰ πάθη φυσικῶς λέγονται εἰς τὸ σῶμα, ἢ κατὰ συμβεβηκός; καὶ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται εἰς αὐτὴν διὰ τὴν πρὸς τὸ σῶμα σχέσιν, φυσικῶς λέγονται εἰς αὐτήν, ἢ καταχρηστικῶς;

Ἀπ. Τὰ μὲν πάθη τοῦ σώματος δὲν πρέπει τις μετὰ θάρρους νὰ λέγῃ, ὅτι εἶναι καταχρηστικῶς· τὰ δὲ πάθη τῆς ψυχῆς, καθόσον ὑπάρχει γνωστόν, καὶ παρὰ πάντων ὁμολογεῖται, ὅτι ἡ ψυχὴ ἐκ φύσεως

ὑπάρχει καθαρά, πρέπει μετὰ θάρρους νὰ λέγῃ τις, ὅτι δὲν εἶναι εἰς αὐτὴν φυσικῶς· διότι ἡ ἀρρωστία εἶναι δευτέρα ἀπὸ τὴν ὑγείαν, καὶ δὲν δύναταί ποτε μία καὶ ἡ αὐτὴ φύσις νὰ ἦναι καὶ καλὴ καὶ κακή, ὥστε ἐξ ἀνάγκης ἡ μία προηγεῖται τῆς ἄλλης, καὶ ἐκείνη εἶναι ἡ φυσική, ἥτις προϋπῆρξε τῆς ἄλλης· διότι πᾶν πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον εἶναι κατὰ συμβεβηκός, δὲν λέγεται, ὅτι εἶναι ἐκ τῆς φύσεως, ἀλλ' ἐπέρχεται ἔξωθεν εἰς αὐτήν, καὶ εἰς πάντα τὰ κατὰ συμβεβηκὸς γινόμενα ἀκολουθεῖ μεταβολή, ἡ δὲ φύσις δὲν μεταβάλλεται, οὔτε μετακινεῖται.

Πᾶν πάθος, τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ πρὸς ὠφέλειαν, δίδεται ὡς δῶρον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· τὰ σωματικὰ πάθη πρὸς ὠφέλειαν καὶ αὔξησιν αὐτοῦ ἐτέθησαν εἰς αὐτό, ἐπίσης καὶ τὰ ψυχικά· ἀλλ' ὅταν τὸ σῶμα διὰ τὴν στέρησιν τῶν ἰδίων αὐτοῦ χρειῶν ἀναγκασθῇ νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ στάσεως, καὶ ν' ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν ψυχήν, τότε ἐξασθενεῖ καὶ βλάπτεται· ὁμοίως καὶ ἡ ψυχὴ ὅταν ἀφήσῃ τὰ ἴδια αὐτῆς, καὶ ἀκολουθήσῃ τὸ σῶμα, τότε καὶ αὐτὴ βλάπτεται· διότι ταῦτα τὰ δύο ἐναντιοῦνται πρὸς ἄλληλα, καθὼς λέγει ὁ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος· «τὸ πνεῦμα ἐπιθυμεῖ κατὰ τῆς σαρκός, καὶ ἡ σὰρξ κατὰ τοῦ πνεύματος». Λοιπὸν ἂς μὴ βλασφημῇ τις τὸν Θεόν, λέγων, ὅτι αὐτὸς ἔθηκε τὰ πάθη καὶ τὴν ἁμαρτίαν εἰς τὴν φύσιν ἡμῶν· διότι αὐτὸς μὲν ἔθηκεν εἰς τὰς δύο φύσεις τῆς τε ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τὰ αὐξάνοντα καὶ τὰς δύο, ἀλλ' ὅταν συμφωνήσῃ ἡ μία φύσις μετὰ τῆς ἄλλης, τότε ἑκάστη φύσις δὲν εὑρίσκεται πλέον εἰς τὰ ἑαυτῆς ἰδιώματα, ἀλλ' εἰς τὰ ἐναντία. Ἐὰν τὰ πάθη ὑπῆρχον φυσικῶς εἰς τὴν ψυχήν, διὰ ποίαν αἰτίαν νὰ βλαφθῇ ὑπ' αὐτῶν; καθότι ὅσα εἶναι ἴδια τῆς φύσεως, αὐτὰ δὲν βλάπτουσιν αὐτήν.

Ἐρ. Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν τὰ σωματικὰ πάθη, τὰ ὁποῖα αὐξάνουσι καὶ ἐνδυναμοῦσι τὸ σῶμα, βλάπτουσι τὴν ψυχήν, ἐὰν δὲν ἦναι ἴδια αὐτῆς; καὶ διὰ τί ἡ ἀρετὴ τὸ μὲν σῶμα παιδεύει καὶ τυραννεῖ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐξάνει;

Ἀπ. Δὲν βλέπεις, ὅτι τὰ εὑρισκόμενα ἔξω τῆς φύσεως βλάπτουσιν αὐτήν; διότι ἑκάστη φύσις, ὅταν πλησιάσῃ εἰς τὰ ἑαυτῆς, γέμει ἀπὸ εὐφροσύνην. Θέλεις νὰ μάθῃς ποῖον εἶναι τὸ ἴδιον ἑκάστης τούτων τῶν φύσεων; βλέπε ὅτι ὅσα βοηθοῦσιν ἑκάστην, αὐτὰ εἶναι ἴδια αὐτῆς, ὅσα δὲ βλάπτουσιν, εἶναι ξένα, ἐπεισῆλθον ἔξωθεν· ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι γνωστόν, ὅτι τὰ πάθη τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἐναντιοῦνται πρὸς ἄλληλα, ἕπεται, ὅτι πᾶν ὅ,τι βοηθεῖ τὸ σῶμα, δίδει εἰς αὐτὸ καὶ ἀνάπαυσιν. Ὅταν ἡ ψυχὴ συμφωνήσῃ μετὰ τοῦ σώματος, δὲν λέγεται, ὅτι εὑρίσκεται εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς κατάστασιν· καθότι τὰ φυσικῶς ἴδια τοῦ σώματος εἶναι θάνατος τῆς ψυχῆς, καταχρηστικῶς ὅμως ἀποδίδονται εἰς αὐτήν, ἐκ τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ἐλευθερωθῇ, ἐν ὅσῳ φορεῖ τοῦτο τὸ σῶμα· διότι φυσικῶς μετέσχεν ἐκ τῶν λυπηρῶν τοῦ σώματος διὰ τὴν ἕνωσιν τῆς κινήσεως αὐτῆς, ἥτις

ὑπάρχει ἡνωμένη μετὰ τῆς κινήσεως τοῦ σώματος ἀπὸ τὴν ἀκατανόητον σοφίαν τοῦ Θεοῦ· ἐὰν δὲ καὶ ἡνώθησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μεταξὺ αὐτῶν, ἀλλ' ἡ κίνησις τοῦ σώματος διακρίνεται ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ θέλημα τοῦ σώματος ἀπὸ τὸ τῆς ψυχῆς, καθὼς καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ψυχήν. Ἡ δὲ φύσις δὲν μεταβάλλεται μέν, ἀλλ' ἑκάστη ἐκ τούτων, ἂν καὶ κλίνῃ παραπολὺ εἴτε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, εἴτε πρὸς τὴν ἀρετήν, κινεῖται διὰ τοῦ ἰδίου αὐτῆς θελήματος. Ὅταν ἡ ψυχὴ ἀπαλλαγῇ ἐκ τῶν φροντίδων τοῦ σώματος, τότε τίθησιν ὅλως εἰς ἐνέργειαν τὰς ἰδίας αὐτῆς κινήσεις διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ οὐρανοῦ εὑρισκομένη, ἐπασχολεῖται εἰς ἀκατανόητα πράγματα· καὶ ὅμως, κἂν διατίθηται οὕτω, δὲν δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ νὰ μὴ ἐνθυμῆται τὰ ἴδια αὐτοῦ· καὶ ἐὰν πάλιν τὸ σῶμα εὑρεθῇ εἰς τὰς ἁμαρτίας, οἱ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς διεγείρονται ἐλευθέρως εἰς τὴν διάνοιαν.

Ἐρ. Τί εἶναι ἡ καθαρότης τοῦ νοός;

Ἀπ. Καθαρὸς κατὰ τὸν νοῦν δὲν ὑπάρχει ἐκεῖνος ὅστις δὲν γνωρίζει τὸ κακόν, διότι θέλει εἶσθαι κτῆνος, οὔτε ὅστις ἐκ φύσεως ὑπάρχει ὡς νήπιον, οὔτε ὅστις λαμβάνει πρόσωπον· ἀλλὰ κυρίως εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις μετὰ τὴν πρᾶξιν τῶν ἀρετῶν ὑψοῦται καὶ διαλογίζεται τὰ θεῖα πράγματα· καὶ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἄνευ τῆς δοκιμῆς τῶν λογισμῶν δὲν δύναταί τις ν' ἀποκτήσῃ τοῦτο· διότι ἄλλως, δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἐνδεδυμένος σῶμα φθαρτόν· καθόσον μάλιστα ἡμεῖς δὲν τολμῶμεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ φύσις ἕως εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου δὲν πολεμεῖται, ἢ δὲν βλάπτεται, δοκιμὴν δὲ τῶν λογισμῶν λέγω, οὐχὶ τὸ νὰ ὑποταχθῇ εἰς αὐτούς, ἀλλὰ τὸ ν' ἀρχίσῃ νὰ πολεμῇ κατ' αὐτῶν.

Ἡ κίνησις τῶν λογισμῶν προέρχεται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τέσσαρά τινα· πρῶτον ἀπὸ τὸ φυσικὸν θέλημα τῆς σαρκός· δεύτερον ἀπὸ τὴν φαντασίαν τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, τὰ ὁποῖα ἀκούει ἢ βλέπει ὁ ἄνθρωπος· τρίτον ἀπὸ τὰς προλήψεις, ἤγουν ἀπὸ τὰς ἐνθυμήσεις τῶν προλαβουσῶν πράξεων, καὶ ἀπὸ τὴν παραλυσίαν τῆς ψυχῆς, κινουμένης ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔχει κατὰ νοῦν· καὶ τέταρτον ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῶν δαιμόνων, οἵτινες πολεμοῦσιν ἡμᾶς δι' ὅλων τῶν παθῶν. Διὰ τοῦτο ἕως εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου, ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ μὴ ἔχῃ λογισμοὺς καὶ πόλεμον, ἐν ὅσῳ ὑπάρχει εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν. Ἐὰν δὲ πρὸ τῆς ἀπαλλαγῆς ἐκ τοῦ κόσμου καὶ πρὸ τοῦ θανάτου ὑπάρχῃ δυνατὸν νὰ καταργηθῇ μία ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων αἰτιῶν, ἢ τὸ σῶμα νὰ μὴ ζητῇ τὰ ἀναγκαῖα, καὶ νὰ μὴ ἀναγκασθῇ ὡς ἐκ τούτου νὰ ἐπιθυμήσῃ τι ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, σὺ κρίνον· εἰ δὲ καὶ εἶναι ἄτοπον τὸ νὰ φαντασθῇ τις κανὲν ἐκ τούτων· ἐπειδὴ ἡ φύσις ἔχει ἀνάγκην ἐκ τούτων· λοιπὸν τὰ πάθη κινοῦνται εἰς πάντα, ὅστις φορεῖ σῶμα, εἴτε θέλει, εἴτε δὲν θέλει. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ προφυλάσσηται πᾶς ἄνθρωπος ὄχι μόνον ἀπὸ ἓν πάθος, τὸ ὁποῖον φανερῶς καὶ συνεχῶς κινεῖται εἰς αὐτόν, ἀλλ' ἀφ' ὅλα· καθόσον φορεῖ σῶμα ἐπιρρεπές. Ὅσοι ἐνίκησαν τὰ πάθη διὰ τῶν ἀρετῶν, ἂν καὶ ἐνοχλῶνται ἐκ τῶν λογισμῶν, καὶ ἐκ τῶν προσβολῶν τῶν τεσσάρων αἰτιῶν, δὲν νικῶνται ὅμως· διότι καὶ δύναμιν ἔχουσι, καὶ ὁ νοῦς αὐτῶν ἁρπάζεται εἰς καλὰς καὶ θείας ἐνθυμήσεις.

Ἐρ. Κατὰ τί διαφέρει ἡ καθαρότης τοῦ νοῦ ἀπὸ τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας;

Ἀπ. Ἄλλη εἶναι ἡ καθαρότης τοῦ νοός, καὶ ἄλλη ἡ τῆς καρδίας· διότι ὁ μὲν νοῦς εἶναι μία τῶν αἰσθήσεων τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ καρδία περιέχει καὶ κρατεῖ τὰς ἔνδον αἰσθήσεις, καὶ αὕτη εἶναι κυρίως ἡ ῥίζα· καὶ ἐὰν ἡ ῥίζα ὑπάρχῃ ἁγία, καὶ ὅλοι οἱ κλάδοι εἶναι ἅγιοι καὶ καθαροί, ἤγουν ἐὰν ὑπάρχῃ καθαρὰ ἡ καρδία, καὶ ἅπασαι αἱ αἰσθήσεις εἰσὶ καθαραί· ἐπειδὴ ὁ μὲν νοῦς, ἐὰν ἐπασχοληθῇ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν, καὶ ἐὰν κοπιάσῃ ὀλίγον εἰς νηστείας καὶ ἀγρυπνίας καὶ εἰς τὴν ἡσυχίαν, λησμονεῖ μὲν τὴν προτέραν αὐτοῦ διαγωγήν, καὶ καθαρίζεται ὅταν ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῆς αἰσχρᾶς συναναστροφῆς, ὄχι ὅμως ὅτι θέλει ἔχει καὶ σταθερὰν τὴν καθαρότητα· διότι καθὼς καθαρίζεται ταχέως, οὕτω καὶ ταχέως πάλιν μολύνεται· ἡ καρδία ὅμως, καθαριζομένη διὰ πολλῶν θλίψεων καὶ στερήσεων, καὶ διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως ἐκ πάντων τῶν κοσμικῶν καὶ τῆς ἀπὸ τούτων νεκρώσεως, δὲν μολύνεται εὐκόλως, οὔτε φοβεῖται ἀπὸ μεγάλους καὶ φοβεροὺς πολέμους· καθότι ἀποκτᾷ δυνατὸν στόμαχον, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ χωνεύσῃ ταχέως πᾶσαν τροφήν, τὴν ὁποίαν ὁ ἀσθενὴς στόμαχος δὲν δέχεται, οὔτε δύναται νὰ χωνεύσῃ. Ἡ καθαρότης, ἥτις γίνεται ταχέως καὶ εἰς ὀλίγον καιρὸν καὶ δι' ὀλίγου κόπου, ταχέως μολύνεται καὶ χάνεται· ὅταν ὅμως γίνηται διὰ πολλῶν θλίψεων, καὶ ἀποκτᾶται διὰ μακροῦ χρόνου, δὲν φοβεῖται ἀπὸ καμμίαν προσβολήν· διότι ὁ Θεὸς δυναμοῖ αὐτήν. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΠΔ΄.

Περὶ τῆς θέας τῆς φύσεως τῶν ἀσωμάτων, κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν.

ΕΡΩΤ. Κατὰ πόσους τρόπους καὶ διαφορὰς δέχεται ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τὴν θεωρίαν τῆς φύσεως τῶν ἀσωμάτων;

Ἀπ' Ἡ κατανόησις καὶ θεωρία τῆς φύσεως τῶν ἀσωμάτων καὶ πνευματικῶν δυνάμεων κατὰ τρεῖς τρόπους ὑποπίπτει εἰς τὴν αἴσθησιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἢ διὰ παχείας ὑποστάσεως καὶ

οὐσίας, ἢ διὰ λεπτοτάτης ὑποστάσεως ἄνευ οὐσίας, ἢ δι' ἀληθινῆς θεωρίας. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίστασιν ἐνεργοῦσιν αἱ αἰσθήσεις, ὅταν συγκαταβατικῶς ὁ ἄνθρωπος βλέπῃ ἄγγελον· εἰς δὲ τὴν δευτέραν βλέπει μόνον ἡ ψυχὴ ἐν μέρει· εἰς δὲ τὴν τρίτην βλέπει ἡ δύναμις τῆς φύσεως τῆς διανοίας· καὶ πάλιν ἡ θέλησις καὶ ἡ διάνοια ἔχουσιν ἐξουσίαν ἐπὶ ἑκάστης αὐτῶν· καὶ πάντα ταῦτα εἶναι γεννήματα τοῦ αὐτεξουσίου, ἂν καὶ ἐνίοτε ἡσυχάζῃ καὶ τὸ αὐτεξούσιον καὶ τὸ θέλημα, ἐν ὅσῳ ἐνεργεῖ ἡ ψυχὴ καὶ ἡ διάνοια. Κατὰ τοὺς τρεῖς τούτους τρόπους αἱ ἅγιαι δυνάμεις τῶν ἀγγέλων ὑπηρετοῦσιν ἡμᾶς διὰ τῆς μεθ' ἡμῶν ἑνώσεως πρὸς διδαχὴν ἡμῶν, καὶ πρὸς διατήρησιν τῆς ἡμετέρας ζωῆς.

Ἀλλ' οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες μόνον τοὺς δύο πρώτους τρόπους δύνανται νὰ κινήσωσιν εἰς ἡμᾶς, ὅταν μᾶς πλησιάζωσι πρὸς ἀπώλειαν, καὶ ὄχι πρὸς ὠφέλειαν· τὸν δὲ τρίτον τρόπον δὲν δύνανται νὰ κινήσωσιν εἰς ἡμᾶς ποσῶς· διότι οἱ δαίμονες δὲν ἔχουσι δύναμιν νὰ κινήσωσιν εἰς τὴν διάνοιαν ἡμῶν τοὺς φυσικοὺς λογισμούς· ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ σκότους νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὸ φῶς· οἱ δὲ ἅγιοι ἄγγελοι δύνανται καὶ νὰ κινήσωσι, καὶ νὰ φωτίσωσι τοὺς φυσικοὺς λογισμούς· ἐπειδὴ οἱ μὲν δαίμονες εἶναι ἐξουσιασταὶ καὶ ποιηταὶ ψευδῶν νοημάτων, οἱ δὲ ἅγιοι ἄγγελοι φωτίζουσι τὴν διάνοιαν.

Ἐρ. Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν ἐδόθη τοῦτο εἰς τοὺς ἀγγέλους, καὶ ὄχι εἰς τοὺς δαίμονας;

Ἀπ. Ἕκαστος ἐκ τούτων τῶν διδασκάλων τὴν ὁποίαν διδάσκει γνῶσιν, πρῶτον βλέπει εἰς ἑαυτόν, καὶ μανθάνει καλῶς, καὶ παραδέχεται αὐτήν, καὶ τότε διδάσκει αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι, ὁποῖοι εἶναι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, μεταδιδοῦσιν εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτῶν τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν πραγμάτων ἐκ τῆς ἑαυτῶν ὑγιοῦς γνώσεως· διότι ἐξ ἀρχῆς δύνανται νὰ ἐννοήσωσιν αὐτὴν διὰ τῆς ὀξείας καταλήψεως τοῦ ταχυτάτου καὶ καθαρωτάτου αὐτῶν νοός. Οἱ δὲ δαίμονες ἔχουσι μὲν ταχύτητα, ὄχι ὅμως καὶ τὸ φῶς τῆς γνώσεως· ἐπειδὴ ἄλλο μὲν εἶναι ταχύτης, καὶ ἄλλο φῶς, καὶ ἡ ταχύτης ἄνευ τοῦ φωτὸς φέρει τὸν ἔχοντα αὐτὴν εἰς ἀπώλειαν· καὶ τὸ μὲν φῶς δεικνύει τὴν ἀλήθειαν, ἡ δὲ ταχύτης τὴν εἰκόνα τῆς ἀληθείας.

Οἱ ἅγιοι ἄγγελοι ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν γνώσεως μεταδιδοῦσιν εἰς ἡμᾶς τὴν κίνησιν ἐκείνης τῆς γνώσεως, τὴν ὁποίαν πρῶτον αὐτοὶ γεύονται καὶ καταλαμβάνουσιν· ἀλλ' οἱ δαίμονες κατὰ τὸ μέτρον τῆς γνώσεως αὐτῶν κινοῦσιν εἰς ἡμᾶς τὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων· διότι δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ κινήσωσιν εἰς ἡμᾶς ὀρθοὺς λογισμούς, εἰς τοὺς ὁποίους αὐτοὶ δὲν διαμένουσι. Πίστευε δέ, καθὼς προεῖπόν σοι, ὅτι καὶ ἐὰν ὑπήρχομεν ἱκανοὶ νὰ ὑποδεχθῶμεν ἀληθινὴν θεωρίαν, οὐδ'

οὕτως ἠδύναντο οἱ δαίμονες νὰ μᾶς διδάξωσιν αὐτήν, καίτοι εὑρίσκοντο εἰς αὐτὴν κατ' ἀρχάς, πρὶν ἢ ἐκπέσωσι. Καὶ πάλιν, ἕκαστος ἐξ αὐτῶν, εἴτε ἐκ τῶν ἀγγέλων, εἴτε ἐκ τῶν δαιμόνων, κατὰ τὴν οἰκονομίαν, διὰ τῆς ὁποίας διοικεῖται, ἐρεθίζει καὶ παρακινεῖ τοὺς διδασκομένους. Ἀλλ' ἐγὼ οὕτω δοξάζω, καὶ ἴσως δὲν σφάλλω, ὅτι ὁ ἡμέτερος νοῦς καὶ ἄνευ τῆς μεσιτείας τῶν ἁγίων ἀγγέλων, καὶ ἄνευ διδασκαλίας ἄλλου τινός, ἀφ' ἑαυτοῦ δύναται νὰ κινηθῇ εἰς τὸ καλόν, (τὴν γνῶσιν ὅμως τῶν κακῶν δὲν δέχονται αἱ αἰσθήσεις ἄνευ τῆς μεσιτείας τῶν δαιμόνων, οὔτε κινοῦνται ἐν αὐτοῖς)· καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ τὸ κακόν· ἐπειδὴ τὸ μὲν καλὸν εἶναι ἐξ ἀρχῆς ἐμπεφυτευμένον εἰς τὴν φύσιν, ὄχι ὅμως καὶ τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον εἶναι ξένον τῆς φύσεως, καὶ πρὸς τὴν κατάληψιν καὶ γνῶσιν παντὸς ξένου πράγματος ἀπαιτεῖται μεσίτης τις. Ὅταν λοιπὸν ἡ φύσις ἡμῶν ἔχῃ τὸ ἰδίωμα νὰ κινῆται ἀφ' ἑαυτῆς εἰς τὸ καλόν, ἡ αὔξησις αὐτῆς καὶ τὸ φῶς εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωσιν εἰς αὐτὴν ἄνευ τῆς θεωρίας τῶν ἀγγέλων, ἀλλ' ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς διδάσκαλοι οἱ κατώτεροι ἄγγελοι, καθὼς καὶ αὐτοὶ διδάσκονται παρὰ τῶν ἀνωτέρων ἀγγέλων, οἱ ὁποῖοι ἔχουσι λαμπρότερον τὸ φῶς· καὶ οὕτω διδάσκοντες καὶ διδασκόμενοι μεταξύ των οἱ ἄγγελοι φθάνουσιν εἰς ἐκείνην τὴν ἑνότητα, ἥτις ἔχει διδάσκαλον τὴν ἁγίαν Τριάδα. Καὶ αὐτὴ πάλιν ἡ πρώτη τάξις τῶν ἀγγέλων δὲν διδάσκει ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλ' ἔχει διδάσκαλον τὸν μεσίτην Ἰησοῦν Χριστόν, ἐξ οὗ λαμβάνει τὴν διδασκαλίαν, καὶ μεταδίδει αὐτὴν εἰς τοὺς ὑποκάτω αὐτῆς εὑρισκομένους.

Ἐγὼ φρονῶ, ὅτι ὁ ἡμέτερος νοῦς ἔχει δύναμιν φυσικὴν νὰ κινηθῇ εἰς θείαν θεωρίαν βοηθείᾳ τῆς θείας χάριτος, καὶ ὅτι ἐκτὸς μικρᾶς ἐλαττώσεως εἴμεθα ἴσοι μὲ ὅλας τὰς οὐρανίους φύσεις τῶν ἀγγέλων, καθότι καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀγγελικὰς φύσεις ἡ χάρις κινεῖται ἐπίσης, ἀλλ' ἄνευ τῆς θείας χάριτος δὲν δύναται μήτε ἡ φύσις τοῦ ἀνθρωπίνου νοός, μήτε ἡ τῶν ἀγγέλων νὰ κινηθῇ εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ· διότι δὲν συναριθμεῖταί ποτε ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ μὲ τὰς ἄλλας θεωρίας, ἀλλ' εἰς ὅλους τοὺς λογικούς, τούς τε ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους, ὄχι κατὰ φύσιν, ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος κινεῖται ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ἡ φύσις εἰσέτι δὲν ἔφθασεν εἰς τοῦτο τὸ μέτρον, ὥστε νὰ γνωρίσῃ τὰ τοῦ Θεοῦ, καθὼς τὰς ἰδιότητας τῶν ἄλλων πραγμάτων.

Ἡ θεωρία καὶ ὀπτασία εἰς τοὺς ἁγίους ἀγγέλους δὲν ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ, οὔτε εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν ἦτο νὰ εἰσέρχωνται εἰς αὐτὰ τὰ μυστήρια· ὅταν ὅμως ἐσαρκώθη ὁ θεῖος λόγος, ἠνοίχθη εἰς αὐτοὺς θύρα ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς λέγει ὁ θεῖος ἀπόστολος· ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἐὰν καὶ ἁγνισθῶμεν καὶ καθαρισθῶμεν ἀπὸ τὰ πάθη, οὐδ' οὕτω δυνάμεθα πάλιν νὰ πλησιάσωμεν διὰ τῶν νοημάτων ἡμῶν ἄνευ τῆς μεσιτείας τῶν ἁγίων ἀγγέλων

εἰς τὰς ἀποκαλύψεις καὶ διαγνώσεις, τὰς ὁδηγούσας εἰς ἐκείνην τὴν ἀΐδιον θεωρίαν, ἥτις εἶναι τῷόντι ἡ ἀληθὴς ἀποκάλυψις τῶν μυστηρίων· καθότι ὁ ἡμέτερος νοῦς δὲν ἔχει τόσην δύναμιν, ὅσην ἔχουσιν αἱ ἀνώταται δυνάμεις τῶν ἀγγέλων, αἵτινες δέχονται ἀμέσως παρὰ τοῦ ἀϊδίου φωτὸς τῆς θεότητος τὰς ἀποκαλύψεις καὶ τὰς θεωρίας εἰκονικῶς, καὶ ὄχι γυμνῶς καὶ φανερῶς, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ ἡμέτερος νοῦς· ἐπειδὴ ἑκάστη οἰκονομία καὶ φανέρωσις μεταδίδεται ἀπὸ τὴν μίαν ἀγγελικὴν τάξιν εἰς τὴν ἄλλην, ἕως ὅτου ἤθελε διέλθει τὸ μυστήριον εἰς πάσας τὰς ἀγγελικὰς τάξεις· πολλὰ ὅμως μυστήρια ἵστανται μόνον εἰς τὴν πρώτην τάξιν, καὶ δὲν διαδίδονται καὶ εἰς τὰς ἄλλας διότι ἄνευ τῆς διδασκαλίας καὶ βοηθείας τῆς πρώτης τάξεως δὲν δύνανται αἱ ἄλλαι τάξεις νὰ δεχθῶσι τὸ μέγεθος τοῦ μυστηρίου· καί τινα μυστήρια ἐκ τῆς πρώτης τάξεως φανεροῦνται καὶ ἀποκαλύπτονται εἰς μόνην τὴν δευτέραν, καὶ ἐκεῖ φυλάττονται ἐν σιωπῇ· καὶ ἄλλα πάλιν μυστήρια φθάνουσιν ἕως εἰς τὴν τρίτην καὶ τετάρτην τάξιν· καὶ πάλιν, γίνεται αὔξησις καὶ ἐλάττωσις εἰς τὰς ἀποκαλύψεις, αἱ ὁποῖαι μέλλουσι νὰ φανερωθῶσιν εἰς τοὺς ἁγίους ἀγγέλους. Καὶ ἐὰν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἁγίους ἀγγέλους συμβαίνῃ οὕτω, πῶς ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ἄνευ τῆς μεσιτείας αὐτῶν τοιαῦτα μυστήρια;

Ἐξ αὐτῶν τῶν ἁγίων ἀγγέλων ὑπηρετεῖται, καὶ ὅταν πίπτῃ ἡ αἴσθησις τῆς ἀποκαλύψεως οἱουδήποτε μυστηρίου εἰς τὸν νοῦν τῶν ἁγίων· καὶ τοῦτο, ὅταν συγχωρηθῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ν' ἀποκαλυφθῇ τι ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν μέχρι τῆς κατωτέρας, καὶ ἐκεῖθεν κατὰ θείαν ἐπίνευσιν νὰ καταντήσῃ μέχρι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρὸς τοὺς ἀξίους διότι δι' αὐτῶν τῶν ἀγγέλων εἰσδέχονται οἱ ἅγιοι τὸ φῶς τῆς θεωρίας μέχρι τῆς ἐνδόξου ἀϊδιότητος τοῦ Θεοῦ, (ὅπερ ἐστὶ τὸ ἀδίδακτον μυστήριον), καθὼς καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι μεταξύ των· ἐπειδὴ εἶναι πνεύματα, τὰ ὁποῖα ἀποστέλλονται νὰ ὑπηρετήσωσι τοὺς μέλλοντας νὰ κληρονομήσωσι τὴν αἰώνιον ζωήν. Ἀλλ' εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα αὕτη ἡ τάξις τῆς διακονίας θέλει παύσει· καθότι ἐκεῖ δὲν δέχεται πλέον ὁ εἷς παρ' ἄλλου τὴν ἀποκάλυψιν τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ πρὸς χαρὰν καὶ εὐφροσύνην τῆς ἰδίας αὐτοῦ ψυχῆς, ἀλλ' εἰς ἕκαστον θέλει δοθῇ ἡ χάρις παρ' αὐτοῦ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ κατὰ τὴν ἀξίαν καὶ τὸ μέτρον τῶν ἑαυτοῦ ἀνδραγαθημάτων, καὶ ὄχι νὰ λαμβάνῃ δωρεὰν τὸ χάρισμα, καθὼς γίνεται ἐνταῦθα· καθότι ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει οὔτε ὁ διδάσκων, οὔτε ὁ διδασκόμενος, οὔτε ὁ στερούμενος καὶ θέλων παρ' ἄλλου ν' ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν αὐτοῦ· ἐπειδὴ ἐκεῖ ὁ δοτὴρ εἶναι εἷς, ὅστις ἀμέσως δίδει τὰ χαρίσματα καὶ τὴν οὐράνιον εὐφροσύνην εἰς τοὺς ἀξίους· ἐκεῖ θέλει παύσει ἡ τάξις τῶν διδασκόντων καὶ διδασκομένων· διότι παρ' ἑνὸς μόνου ἐξαρτᾶται ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ πόθου ἑκάστου.

Ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι οἱ κολαζόμενοι εἰς τὴν γέεναν, διὰ τῆς μάστιγος τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τιμωροῦνται. Ὦ, πόσον πικρὰ ὑπάρχει ἡ τιμωρία τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ! τουτέστιν ἐκεῖνοι, οἵτινες αἰσθάνονται, ὅτι ἔπταισαν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἔχουσι τὴν μεγαλυτέραν κόλασιν διότι ἡ λύπη, ἥτις πληγώνει τὴν καρδίαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, τὴν γενομένην εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, εἶναι δριμυτέρα πάσης ἄλλης κολάσεως. Ἄτοπον εἶναι τὸ νὰ νομίζῃ τις, ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὴν κόλασιν στεροῦνται τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· διότι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἀπόγονος τῆς γνώσεως αὐτοῦ οὖσα, δίδεται κοινῶς εἰς πάντας, ἐνεργεῖ ὅμως διὰ τῆς δυνάμεως τῆς φύσεως αὐτῆς κατὰ δύο τρόπους, τοὺς μὲν ἁμαρτωλοὺς κολάζει, τοὺς δὲ δικαίους εὐφραίνει· καὶ αὕτη εἶναι κατ' ἐμὴν γνώμην ἡ εἰς τὴν γέενναν κόλασις, ἤγουν ἡ μεταμέλεια· ἀλλ' αἱ ψυχαὶ τῶν ἄνω υἱῶν τοῦ Θεοῦ μεθύσκουσιν ἐκ τῆς τρυφῆς αὐτῆς.

Ἠρωτήθη τις· πότε δύναται νὰ γνωρίσῃ τις, ὅτι ἔλαβε τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ; καὶ ἀπεκρίθη εἰς αὐτόν. Ὅταν αἰσθανθῇ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ὅτι ἐξ ὅλης καρδίας ἐμίσησεν αὐτάς, καὶ ὅταν εἰς τὰ φανερὰ αὐτοῦ ἔργα πράττῃ τὰ ἐναντία τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, ἂς πιστεύσῃ ὅτι ἔλαβε παρὰ Θεοῦ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, ὡς μισήσας τελείως τὴν ἁμαρτίαν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς συνειδήσεως, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς ἑαυτόν, καθὼς λέγει ὁ θεῖος ἀπόστολος, ὅταν ἡ συνείδησις ἔσωθεν δὲν κατακρίνῃ τὸν ἄνθρωπον, εἶναι μάρτυς ἀψευδέστατος εἰς ἑαυτήν. Εἴθε νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΠΕ'.

Περὶ διαφόρων ὑποθέσεων κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν.

ΕΡΩΤ. Διὰ ποίου δεσμοῦ δεσμεύεται ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου ἵνα μὴ τρέχῃ εἰς τὰ κακά;

Ἀπ. Ἐὰν ἀκολουθήσῃ πάντοτε τὴν ἄνω σοφίαν, καὶ ἐὰν ὑπερτερῇ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς μελλούσης ζωῆς· διότι ἄλλος δυνατώτερος δεσμὸς εἰς τὴν ἀταξίαν τῆς διανοίας ἀπὸ αὐτὸ δὲν ὑπάρχει.

Ἐρ. Ἕως πότε δύναταί τις νὰ φθάσῃ τὸν ὅρον τῆς σοφίας, καὶ διὰ τίνος τελειοῦται ἡ μάθησις αὐτῆς;

Ἀπ. Πραγματικῶς εἶναι ἀδύνατον νὰ φθάσῃ τις τοῦτον τὸν ὅρον, ὁδεύων εἰς τὴν ἀρετήν· διότι καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι εἶναι ἐλλιπεῖς κατὰ

τοῦτο· ἐπειδὴ ἡ σοφία δὲν ἔχει τέλος, ἀλλ' ὑψοῦται ὁ ἄνθρωπος ἕως ὅτου νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ σημεῖον αὐτῆς· καθότι εἶναι ἀδύνατον νὰ φθάσῃ τις αὐτήν, καθόσον ἡ σοφία εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός.

Ἐρ. Ποία εἶναι ἡ πρώτη ὁδός, ἥτις ποιεῖ ἡμᾶς νὰ φθάσωμεν καὶ νὰ πλησιάσωμεν εἰς τὴν σοφίαν;

Ἀπ. Ἡ πρώτη ὁδὸς εἶναι τὸ νὰ ζητῶμεν ν' ἀκολουθήσωμεν τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς αὐτὸ νὰ καταγινώμεθα ὅλαις δυνάμεσι μέχρι τέλους, καὶ ἐὰν γίνῃ ἀνάγκη νὰ θυσιάσωμεν καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν ἡμῶν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ.

Ἐρ. Ποῖος εἶναι ὁ ἀξίως καλούμενος φρόνιμος;

Ἀπ. Ἐκεῖνος, ὅστις ἐν ἀληθείᾳ ἐγνώρισεν ὅτι ὑπάρχει ὅριον τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ ἠδυνήθη νὰ θέσῃ ὅρον εἰς τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας· καθότι ποία ἄλλη γνῶσις ἢ φρόνησις ὑπάρχει μεγαλυτέρα ἀπὸ τοῦ νὰ σοφισθῇ τις νὰ ἐξέλθῃ ἐκ ταύτης τῆς ζωῆς μὲ ἀφθαρσίαν, χωρὶς νὰ ἔχῃ μέρος τι μεμολυσμένον ἐκ τῆς ὀσμῆς τῆς ἐπιθυμίας, οὔτε ῥύπον εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς γλυκύτητος αὐτῆς; Ἐάν τις ἔχῃ μὲν νοῦν λεπτόν, διὰ τοῦ ὁποίου εἰσδύει εἰς τὰ μυστήρια πασῶν τῶν φύσεων, καὶ ἐπιτυγχάνῃ εἰς τὰς ἑαυτοῦ ἐρεύνας, ἡ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ ὑπάρχει ῥερυπωμένη ἀπὸ τὴν ἀκαθαρσίαν τῆς ἁμαρτίας, καὶ δὲν ἀπέκτησε μαρτυρίαν τῆς ἐλπίδος τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ φρονεῖ, ὅτι καλῶς θέλει φθάσει εἰς τὸν λιμένα τῆς ἀφοβίας, ὁ τοιοῦτος ἂς γνωρίσῃ καλῶς, ὅτι ὁ κόσμος δὲν ἔχει ἀνοητότερον ἄνθρωπον ἀπὸ αὐτόν· καθότι τὰ ἔργα αὐτοῦ ἕως εἰς τὴν ἐλπίδα τούτου τοῦ κόσμου μετέφερον αὐτὸν διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν τὸν κόσμον ἀδιαλείπτου προσπαθείας του.

Ἐρ. Ποῖος εἶναι ὁ δυνατώτερος εἰς τὴν ἀλήθειαν;

Ἀπ. Ὅστις εὐχαριστεῖται εἰς τὰς προσκαίρους θλίψεις καὶ στενοχωρίας, εἰς τὰς ὁποίας κρύπτεται ἡ ζωὴ καὶ ἡ δόξα τῆς νίκης του, καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ τὴν ἀνάπαυσιν, εἰς τὴν ὁποίαν κρύπτεται ἡ ὀσμὴ τῆς αἰσχύνης, ἥτις εἰς πᾶσαν περίστασιν ποτίζει τὸν ἀγαπῶντα αὐτὴν ποτήριον στεναγμοῦ.

Ἐρ. Τί βλάπτει εἰς τὴν πρὸς Θεὸν ὁδοιπορίαν, ἐάν τις παραμελήσῃ τὰ καλὰ ἔργα διὰ τοὺς πειρασμούς;

Ἀπ. Δὲν δύναται νὰ πλησιάσῃ τις εἰς τὸν Θεὸν ἄνευ θλίψεων καὶ στενοχωριῶν, οὔτε ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ φυλάττεται ἀμετάβλητος ἄνευ τούτων· ἐὰν παύσῃ τὰ καλὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα αὐξάνουσι τὴν ἀρετήν, αὐτὸς παύει καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα φυλάττουσιν αὐτήν, καὶ ἑπομένως εὑρίσκεται ὡς ἀφύλακτος θησαυρός, ἢ ὡς γυμνὸς στρατιώτης, τὸν ὁποῖον εὐκόλως περικυκλοῦσιν οἱ ἐχθροί, ἢ ὡς πλοῖον ἄνευ ἱστίων, καὶ ὡς κῆπος τοῦ ὁποίου ἐκόπη τὸ ὕδωρ.

Ἐρ. Ποῖος εἶναι ὁ πεφωτισμένος εἰς τὰ νοήματα αὐτοῦ;

Ἀπ. Ὅστις ἔφθασε νὰ γνωρίσῃ τὴν πικρότητα, ἥτις ὑπάρχει

κεκρυμμένη ὑπὸ τὴν γλυκύτητα τοῦ κόσμου, καὶ ἐμπόδισε τὸ ἑαυτοῦ στόμα νὰ μὴ πίῃ ἐκ τούτου τοῦ ποτηρίου, καὶ ἐπασχολεῖται πάντοτε εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ψυχῆς, καὶ δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ τρέχῃ τὸν ἑαυτοῦ δρόμον ἕως εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου, καὶ κλείει τὰς θύρας τῶν αἰσθήσεων αὐτοῦ, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὸν ἡ ἐπιθυμία τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ κλέψῃ τοὺς κρυπτοὺς θησαυροὺς τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς.

Ἐρ. Τί εἶναι ὁ κόσμος; καὶ πῶς γνωρίζομεν αὐτόν; καὶ κατὰ τί βλάπτει τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν;

Ἀπ. Ὁ κόσμος εἶναι ὡς μία πόρνη, ἥτις διὰ τοῦ κάλλους αὐτῆς ἕλκει εἰς τὸν πόθον της ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι βλέπουσιν αὐτήν· καὶ ὅστις κυριευθῇ ἀπὸ τὸν πόθον αὐτοῦ, καὶ περιπλεχθῇ εἰς τὰ πράγματα αὐτοῦ, δὲν δύναται νὰ ἐλευθερωθῇ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, ἕως ὅτου γυμνώσει αὐτὸν ἀφ' ὅλα τὰ πράγματα, καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτοῦ, καὶ οὕτω γυμνὸν ὅταν ἐκβάλῃ αὐτὸν ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου, τότε ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει ὅτι πραγματικῶς ὁ κόσμος εἶναι πλάνος καὶ ἀπατεών· ὅταν δέ τις ἀγωνισθῇ νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ σκότους τοῦ κόσμου τούτου, ἐφ' ὅσον εἶναι βεβυθισμένος ἐν αὐτῷ, δὲν δύναται νὰ ἴδῃ τὰς παγίδας αὐτοῦ καὶ οὕτως ὁ κόσμος ἐξουσιάζει ὄχι μόνον τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, καὶ τοὺς δεδεμένους ἐντὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀκτήμονας, καὶ τοὺς ἀσκητάς, καὶ ἐκείνους ἔτι, οἵτινες συνέτριψαν τὰ δεσμὰ αὐτοῦ, καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐνίκησαν αὐτόν· ἐπειδὴ συλλαμβάνει αὐτοὺς διά τινων τρόπων, καὶ καταπατεῖ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

Ἐρ. Τί πρέπει νὰ πράξωμεν, ὅταν τὸ σῶμα περικυκλοῦται ὑπὸ τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ βάρους· ἐπειδὴ μετ' αὐτοῦ χαυνοῦται καὶ ἡ θέλησις τῆς ἐπιθυμίας τοῦ καλοῦ, καὶ παραλύεται ἡ πρώτη αὐτῆς δύναμις;

Ἀπ. Τοῦτο συμβαίνει εἴς τινας· ἐπειδὴ κατὰ τὸ ἥμισυ ἐξῆλθον ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ ἠκολούθησαν ὀπίσω τοῦ Κυρίου, καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ μένουσιν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἡ καρδία αὐτῶν δὲν ἐχωρίσθη ἐκ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πραγμάτων, καὶ οὕτω διεμέρισαν ἑαυτούς, καὶ ποτὲ μὲν βλέπουσιν ἔμπροσθεν αὐτῶν, ποτὲ δὲ ὀπίσω· καὶ τοὺς τοιούτους συμβουλεύει ὁ σοφὸς Σειράχ, λέγων, μὴ προσέλθῃς εἰς ταύτην τὴν ὁδὸν μὲ δύο καρδίας, ἀλλὰ πρόσελθε εἰς αὐτὴν ὡς ὁ σπείρων καὶ ὁ θερίζων· καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς γνωρίζων ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀπαρνοῦνται τελείως τὸν κόσμον, ἀλλ' ὑπάρχουσι μεμερισμένοι, καὶ μὲ τὸν λόγον, ἢ μᾶλλον μὲ τὸν λογισμὸν στρέφονται εἰς τὰ ὀπίσω ἐκ τοῦ φόβου τῶν θλίψεων καὶ στενοχωριῶν, καὶ δὲν ἀπέρριψαν εἰσέτι ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκός, ἠθέλησε νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτοὺς ἐκ τῆς χαυνώσεως τῆς διανοίας, εἰπὼν πρὸς αὐτοὺς λόγον ἀποφασιστικόν· ὅστις θέλει νὰ ἔλθῃ ὀπίσω μου, πρῶτον ἂς ἀπαρνηθῇ ἑαυτὸν καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἐρ. Τί ἆρά γε εἶναι τὸ ν' ἀπαρνηθῇ τις ἑαυτόν;

Ἀπ. Ὅστις θέλει νὰ ἐκπληρώσῃ τοῦτο τὸ ρητὸν τοῦ Κυρίου, πρέπει νὰ μιμηθῇ καθ' ὅλα ἐκεῖνον, ὅστις, ἀφοῦ ἑτοιμασθῇ ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸν σταυρόν, ἵν' ἀποθάνῃ, μόνον τὴν ἔννοιαν τοῦ θανάτου ἔχει εἰς τὸν λογισμόν του, καὶ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ κόσμου ὡς ἄνθρωπος, μὴ ἐνθυμούμενος ποσῶς, ὅτι ἔχει νὰ ζήσῃ πλέον εἰς τὸν παρόντα κόσμον· ἐπειδὴ ὁ σταυρὸς ἀπαιτεῖ ἕτοιμον θέλημα πρὸς πᾶσαν θλῖψιν καὶ στενοχωρίαν. Καὶ πάλιν, ὅταν ὁ Κύριος ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ, διὰ τί ταῦτα πρέπει νὰ γίνωσιν οὕτως, εἶπεν· ὅστις θέλει νὰ ζήσῃ εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, αὐτὸς θέλει χάσει τὴν ἀληθινὴν ζωήν· ἀλλ' ὅστις ἀπολέσει ἑαυτὸν εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν δι' ἐμέ, θέλει εὕρει ἑαυτὸν ἐκεῖ. Ἐάν τις περιπατῶν τὴν ὁδὸν τοῦ σταυροῦ, φροντίζῃ καὶ περὶ τῆς ζωῆς ταύτης, αὐτὸς ἀπώλεσε τὴν ἑαυτοῦ ἐλπίδα, διὰ τὴν ὁποίαν ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ κόσμου, ἵνα στενοχωρηθῇ· ἐπειδὴ ἡ φροντὶς αὕτη δὲν ἀφίνει αὐτὸν νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν στενοχωρίαν, ἥτις γίνεται διὰ τὸν Θεόν, ἀλλὰ διὰ τῆς εἰς αὐτὴν διαμονῆς αὐτοῦ ἕλκει αὐτὸν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, καὶ ἐκβάλλει αὐτὸν ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ ἀγῶνος τῆς ζωῆς τῆς μακαριότητος, καὶ αὐξάνει εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν λογισμόν, ἕως ὅτου νικήσει αὐτὸν τελείως· ἀλλ' ὅστις χάνει τὴν ζωὴν αὐτοῦ διὰ τὸν Κύριον, αὐτὸς εἶναι ἀκατηγόρητος, καὶ ἀβλαβὴς φυλάττεται εἰς τὴν αἰώνιον ζωήν· καὶ τοῦτο εἶναι, ὅπερ λέγει, ὅστις χάσει τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν δι' ἐμέ, αὐτὸς θέλει εὕρει αὐτήν. Λοιπὸν ἀπ' ἐντεῦθεν ἑτοιμάζου, ὅπως ἀφανίσῃς τελείως σεαυτόν· καὶ ἐὰν ἀφανίσῃς σεαυτὸν εἰς ταύτην τὴν ζωήν, θέλει σοὶ εἴπῃ κατὰ διάνοιαν· καὶ δώσω σοι ζωὴν αἰώνιον καθὼς σοὶ ὑπεσχέθην· ἐὰν δὲ μείνῃς εἰς ταύτην τὴν ζωήν, θέλω σοὶ δείξει ἐμπράκτως τὴν ὑπόσχεσίν μου ἐνταῦθα, καὶ τὴν βεβαίωσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· καὶ τότε εὑρίσκεις τὴν αἰώνιον ζωήν, ὅταν καταφρονήσῃς τὴν ζωὴν ταύτην. Ὅταν μετὰ τοιαύτης προετοιμασίας εἰσέλθῃς εἰς τὸν ἀγῶνα, τότε πάντα τὰ νομιζόμενα ἐπίπονα καὶ λυπηρὰ φαίνονται ὡς μηδὲν ἔμπροσθέν σου· ἐπειδὴ ὅταν ὁ νοῦς προετοιμασθῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, δὲν δοκιμάζει ἀγῶνα καὶ θλῖψιν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κινδύνου τοῦ θανάτου. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ἀκριβῶς, ὅτι ἐὰν δὲν μισήσῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν εἰς τοῦτον τὸν κόσμον διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς μελλούσης μακαρίας ζωῆς, δὲν δύναται νὰ ὑπομένῃ παντελῶς τὰς καθ' ἑκάστην ὥραν ἐπερχομένας εἰς αὐτὸν διαφόρους θλίψεις καὶ στενοχωρίας.

Ἐρ. Διὰ τίνος μέσου κόπτει ὁ ἄνθρωπος τὴν πρώτην αὐτοῦ συνήθειαν, καὶ συνηθίζει ἑαυτὸν εἰς τὴν στενοχωρημένην πτωχικὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν ἄσκησιν;

Ἀπ. Τὸ σῶμα δὲν πείθεται νὰ ζήσῃ στερούμενον ἀπὸ τὰ χρειώδη, ἐφ' ὅσον εὑρίσκεται πλησίον τῶν αἰτιῶν τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἀναπαύσεως, ἀλλ' οὔτε ὁ νοῦς ἠμπορεῖ νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὸ ἐκ τούτων, ἕως ὅτου αὐτὸ τὸ σῶμα δὲν ἤθελεν ἀπομακρυνθῇ ἐξ ὅλων τούτων, τὰ ὁποῖα φέρουσι τὴν ἀνάπαυσιν, διότι ὅταν βλέπῃ τὴν τρυφὴν καὶ τὰ πράγματα, καὶ σχεδὸν καθ' ἑκάστην ὥραν τὰ αἴτια τῆς ἀναπαύσεως, διεγείρεται ὁρμητικῶς, εἰς αὐτὸ ἡ ἐπιθυμία τούτων, καὶ ἐρεθίζει αὐτὸ σφοδρῶς. Διὰ τοῦτο οὖν ὁ Κύριος πάνυ καλῶς διέταξεν εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θέλει ν' ἀκολουθήσῃ αὐτόν, νὰ γυμνωθῇ πρῶτον, καὶ οὕτω νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ κόσμου· καθότι πρῶτον ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος νὰ ρίψῃ τὰς αἰτίας τῆς ἀναπαύσεως ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ οὕτω νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀρετῆς. Καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν ὅταν ἤρξατο νὰ πολεμῇ κατὰ τοῦ διαβόλου, εἰς ξηροτάτην ἐρημίαν ἐπολέμησεν αὐτόν· καὶ ὁ Παῦλος συμβουλεύει νὰ ἐξέρχωνται ἐκ τῆς πόλεως, ὅσοι αἴρουσι τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου· «συνεξέλθωμεν αὐτῷ, λέγει, ἔξω τῆς πόλεως, καὶ λάβωμεν τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ»· διότι ἔξω τῆς πόλεως ἔπαθεν· ἐπειδὴ ὅταν τις ἀπομακρυνθῇ ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, ταχέως λησμονεῖ τὴν πρώτην αὐτοῦ συνήθειαν ἄνευ πολλοῦ κόπου· ὅταν ὅμως πλησιάζῃ εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰς τὰ πράγματα αὐτοῦ, ταχέως ἀδυνατεῖ καὶ ἐξασθενεῖ ἡ δύναμις τῆς διανοίας αὐτοῦ· ὅθεν ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ κόσμου μεγάλως ὠφελεῖ εἰς τὸν μαρτυρικὸν ἀγῶνα τῆς ἀσκήσεως, καὶ φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς ψυχικὴν προκοπήν. Πρέπει λοιπὸν ἡ κατάστασις τοῦ κελλίου τοῦ μοναχοῦ νὰ ἦναι πτωχοτάτη καὶ στερημένη ὅλων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα κινοῦσιν εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀναπαύσεως· διότι τοῦτο πολὺ ὠφελεῖ εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα· ἐπειδὴ ὅταν αἱ αἰτίαι τῆς ἀναπαύσεως εὑρίσκωνται μακρὰν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν κινδυνεύει οὗτος ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ διπλοῦ πολέμου· καὶ οὕτως ἀκόπως νικᾷ ὁ μακρὰν ἔχων τὰ κινοῦντα τὴν ἡδονήν, παρὰ τὸν ἔχοντα πλησίον τὰ διεγείροντα τὴν ἐπιθυμίαν, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάρχει διπλοῦς ὁ ἀγών.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐπιμελῆται τὰ πρὸς σύστασιν τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀναγκαῖα φαγητὰ ἢ ποτά, τότε καὶ αὐτὴ ἡ ἀναγκαία χρεία τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ ὕδατος γίνεται εἰς αὐτὸν εὐκαταφρόνητος, καὶ οὐδὲ βλέπει αὐτὰ μετ' ἐπιθυμίας· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα βλέπει τὸν ἄρτον καὶ τὸ ὕδωρ ὡς πράγματα εὐκαταφρόνητα, καὶ οὐχὶ διὰ τὴν γλυκύτητα τῆς τροφῆς πλησιάζει εἰς αὐτήν, ἀλλὰ τρώγει μόνον, ἵνα φυλάξῃ τὴν δύναμιν καὶ ὑγείαν τῆς φύσεως. Οὗτος ὁ τρόπος ταχέως φέρει τινὰ εἰς τὴν ἄσκησιν ἄνευ κόπου καὶ λύπης τοῦ λογισμοῦ. Πρέπει λοιπὸν ὁ ἀγωνιστὴς μοναχὸς παντὶ τρόπῳ ν' ἀποφεύγῃ πάντα ὅσα πολεμοῦσιν αὐτόν, καὶ οὐ μόνον νὰ μὴ ἐπιδιώκῃ τὰ πολεμοῦντα αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς μικροτάτης αὐτῶν θεωρίας νὰ ἐγκρατεύηται, καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν ν' ἀπομακρύνηται ἐξ αὐτῶν· λέγω δὲ τοῦτο, ὄχι μόνον περὶ τοῦ φαγητοῦ ἢ ποτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλων τῶν ἄλλων, τὰ ὁποῖα προξενοῦσι δοκιμὴν καὶ πόλεμον, καὶ διὰ τῶν ὁποίων πειράζεται καὶ δοκιμάζεται ἡ ἐλευθερία τοῦ μοναχοῦ· ἐπειδὴ ὅταν προσέλθῃ ὁ ἄνθρω-

πος εἰς τὴν ἐκδούλευσιν τοῦ Θεοῦ, δίδει εἰς αὐτὸν ὑπόσχεσιν, ὅτι θέλει ἀπέχει ἐξ ὅλων· ταῦτα δὲ εἶναι τὸ νὰ μὴ βλέπῃ μετ᾽ ἐπιθυμίας πρόσωπον γυναικός, ἢ παιδίου ἢ νέων ἀνδρῶν· τὸ νὰ μὴ ἐπιθυμῇ κανὲν πρᾶγμα· τὸ νὰ μὴ ἐντρυφᾷ εἰς φαγητὰ καὶ ποτά, τὸ νὰ μὴ βλέπῃ τὸν στολισμὸν τῶν ἐνδυμάτων· τὸ νὰ μὴ βλέπῃ τὴν τάξιν καὶ τοὺς τρόπους τῶν κοσμικῶν, οὔτε ν᾽ ἀκούῃ τοὺς λόγους αὐτῶν, οὔτε νὰ ἐξετάζῃ περὶ αὐτῶν ποσῶς· διότι ὅταν ὁ μοναχὸς πλησιάζῃ εἰς ταῦτα πάντα τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα χαυνοῦσιν αὐτόν, καὶ μεταβάλλουσι τὴν φρόνησιν καὶ τὸν καλὸν αὐτοῦ σκοπόν, τότε τὰ πάθη λαμβάνουσι μεγάλην δύναμιν· καὶ ἐὰν ἡ θεωρία τῶν καλῶν κινῇ τὴν προαίρεσιν τοῦ ἔχοντος καλὸν ζῆλον εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτῶν, δῆλον, ὅτι καὶ τὰ ἐναντία τῶν καλῶν ἔχουσι δύναμιν νὰ αἰχμαλωτίζωσι τὴν διάνοιαν, καὶ ἐὰν ἐκ τούτου δὲν συμβαίνῃ μέγα τι κακὸν εἰς τὸν ἀγωνιστήν, ἀλλ᾽ ἐμβάλλουσιν αὐτὸν εἰς πόλεμον καὶ ἀγῶνα, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι μικρὰ ζημία, τὸ νὰ ἐμβάλλῃ τις ἑαυτὸν θεληματικῶς εἰς θόλωσιν καὶ ταραχήν.

Καὶ ἐὰν ὁ γέρων ἐκεῖνος ἀσκητὴς καὶ ἀγωνιστής, ὅταν εἶδε ποτὲ νέον ἀγένειον, ἐνόμισε τοῦτο βλαβερὸν καὶ ἐπιζήμιον εἰς τὸν ἀγῶνά του, καὶ ὅμοιον μὲ τὴν βλάβην ἐκείνην, ἥτις προξενεῖται, ὅταν βλέπῃ τις γυναῖκα, τίς δύναται ν᾽ ἀμελήσῃ εἰς τὰ παρόμοια, ὁπότε ὁ τοιοῦτος ἅγιος δὲν ἐτόλμησε νὰ εἰσέλθῃ ν᾽ ἀσπασθῇ τὸν ἀγένειον νέον ἀδελφόν; διότι ἐσκέφθη ὁ σοφὸς ἐκεῖνος γέρων, ὅτι ἐὰν ἐνθυμηθῶ μόνον κατὰ ταύτην τὴν νύκτα, ὅτι ὑπάρχει ἐνταῦθα πλησίον μου τοιοῦτόν τι σκάνδαλον, τοῦτο μοὶ εἶναι μεγάλη ζημία· καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὸ κελλίον, ἀλλ᾽ εἶπεν εἰς τοὺς ἐκεῖ εὑρεθέντας ἀδελφούς· τέκνα, ἐγὼ μὲν δὲν φοβοῦμαι, ἀλλὰ διὰ ποίαν αἰτίαν νὰ ἐμβάλλω ἐμαυτὸν ματαίως εἰς πόλεμον; διότι ἡ ἐνθύμησις τῶν τοιούτων φέρει ἀνωφελῆ ταραχὴν εἰς τὴν διάνοιαν· ἐπειδὴ εἰς ἕκαστον μέλος τοῦ σώματος τοῦ νέου ὑπάρχει δέλεαρ, καὶ πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ προφυλάσσηται πολύ, καὶ διὰ τῆς φυγῆς ν᾽ ἀπομακρύνῃ τὸν ἐκ τούτων προερχόμενον πόλεμον· διότι ὅταν πλησιάζωσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ τοιαῦτα σκάνδαλα, κἂν βιάζηται οὗτος εἰς τὸ καλόν, ἀλλ᾽ ὅμως κινδυνεύει ἐκ τῆς θεωρίας καὶ τῆς κακῆς ἐπιθυμίας.

Ἐπειδὴ βλέπομεν, ὅτι πολλὰ βότανα ἐν καιρῷ τοῦ θέρους εὑρίσκονται ἐντὸς τῆς γῆς κεκαλυμμένα ἕνεκα τοῦ καύσωνος, καὶ οὐδεὶς γνωρίζει αὐτά· ὅταν ὅμως βρέξῃ, καὶ ὀσφρανθῶσι τὴν νοτίδα τοῦ ὕδατος, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ψυχρότητος τοῦ ἀέρος, τότε φαίνεται ἕκαστον εἶδος, ποῦ κεῖται τεθαμμένον ἐντὸς τῆς γῆς· οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἐφ᾽ ὅσον εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν χάριν τῆς ἡσυχίας, καὶ ὑπὸ τὴν θέρμην τῆς ἐγκρατείας, ὑπάρχει ἀπηλλαγμένος ἐκ πολλῶν παθῶν· ὅταν ὅμως ἔλθῃ εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, τότε βλέπει, πῶς ἕκαστον πάθος διεγείρεται κατ᾽ αὐτοῦ, καὶ ὑψώνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ἐὰν ὀσφρανθῶσι μικρὰν ἀνάπαυσιν. Λέγω δὲ ταῦτα, ἵνα ὑποδείξω, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ξεθαρρεύηταί τις ἕως εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου, καὶ ὅτι τὸ νὰ φεύγῃ τις καὶ ἀπομακρύνηται ἐκ τῶν αἰτιῶν τῆς κακίας, πολὺ βοηθεῖ εἰς τὸν ἀσκητικὸν ἀγῶνα· ἀπὸ τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς ἐνθυμήσεως αὐτῶν φέρουσιν εἰς ἡμᾶς ἐντροπήν, πρέπει νὰ φοβώμεθα πάντοτε, καὶ νὰ μὴ καταπατῶμεν τὴν συνείδησιν ἡμῶν. Λοιπὸν εἰς τὴν ἔρημον ἂς σπεύσωμεν νὰ καταφύγωμεν, καὶ ἐκεῖ ἂς ἀποκτήσωμεν ὑπομονήν, καὶ ἐν γένει ἂς ἀγωνίζηται ἕκαστος, ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκηται, ν᾽ ἀποφύγῃ τὰ αἴτια τοῦ πολέμου, ἵνα μή, ὅταν συμβῇ ἡ χρεία τοῦ πολέμου, πέσῃ εἰς ἁμαρτίαν.

Ἐρ. Ὅστις ἀπορρίψει ὅλον τὸν περισπασμόν, καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ἀγῶνα, πόθεν πρέπει ν᾽ ἀρχίσῃ τὸν πόλεμον καὶ τὴν πάλην κατὰ τῆς ἁμαρτίας;

Ἀπ. Τοῦτο εἶναι γνωστὸν τοῖς πᾶσιν, ὅτι εἰς ἕκαστον ἀγῶνα κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἐπιθυμίας ἡ ἀρχὴ γίνεται ἐκ τοῦ κόπου τῆς νηστείας καὶ τῆς ἀγρυπνίας, καὶ μάλιστα εἰς ἐκεῖνον, ὅστις γίνεται πρὸς τὴν ἔνδον ἁμαρτίαν· καὶ ἐκ τούτου φαίνεται τὸ μῖσος τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἐπιθυμίας εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους ἐναντίον τοῦ ἀοράτου τούτου πολέμου, τὸ ν᾽ ἀρχίζωσι τὸν πόλεμον ἐκ τῆς νηστείας καὶ τῆς ἀγρυπνίας, ἥτις πολὺ βοηθεῖ αὐτοὺς εἰς τὴν ἄσκησιν.

Ὅστις εἰς ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν ἀγαπήσει τὰς δύο ταύτας ἀρετάς, τὴν νηστείαν λέγω καὶ τὴν ἀγρυπνίαν, γίνεται φίλος τῆς σωφροσύνης· καὶ καθὼς ἡ ἀνάπαυσις τῆς κοιλίας ὑπάρχει ἡ ἀρχὴ ὅλων τῶν κακῶν, ὡς καὶ ἡ χαύνωσις τοῦ ὕπνου, ἥτις ἐξάπτει τὴν ἐπιθυμίαν τῆς πορνείας, οὕτω καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἁγίας ὁδοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ θεμέλιον πασῶν τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ νηστεία καὶ ἡ ἀγρυπνία καὶ ἡ μετὰ προσοχῆς προθυμία εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ἐστὶν ἡ προσευχὴ ἡ γινομένη διὰ τῆς σταυρώσεως τοῦ σώματος ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα ἐναντίον τῆς γλυκύτητος τοῦ ὕπνου. Ἡ νηστεία εἶναι ὑπερασπιστὴς καὶ φύλαξ πάσης ἀρετῆς· εἶναι ἀρχὴ τοῦ ἀγῶνος, καὶ στέφανος τῶν ἐγκρατευτῶν, καὶ τὸ κάλλος τῆς παρθενίας καὶ τῆς καθαρότητος, καὶ ἡ λαμπρότης τῆς σωφροσύνης· ἡ νηστεία εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ἡ μήτηρ τῆς προσευχῆς, καὶ ἡ πηγὴ τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς φρονήσεως, καὶ ἡ διδάσκαλος τῆς ἡσυχίας, καὶ ἡ ὁδηγὸς ὅλων τῶν καλῶν ἔργων· καὶ καθὼς εἰς τοὺς ὑγιεῖς ὀφθαλμοὺς ἀκολουθεῖ ἡ ἐπιθυμία τοῦ φωτός, οὕτω καὶ εἰς τὴν μετὰ διακρίσεως γινομένην νηστείαν ἀκολουθεῖ ἡ ἐπιθυμία τῆς προσευχῆς.

Ἐπειδὴ ὅταν ἄρχηταί τις νὰ νηστεύῃ, ἐπιθυμεῖ τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ νοερὰν συναναστροφὴν διὰ τῆς διανοίας αὐτοῦ· καθότι ὅταν τὸ σῶμα νηστεύῃ, δὲν ὑποφέρει νὰ κοιμᾶται ὅλην τὴν νύκτα· ὅταν ἡ σφραγὶς τῆς νηστείας τεθῇ εἰς τὸ στόμα τοῦ ἀνθρώπου, τότε ὁ λογι-

σμὸς αὐτοῦ μετὰ κατανύξεως μελετᾷ θείας ἐννοίας, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ ἀναβρύει εὐχήν, ἡ δὲ στυγνότης τῆς λύπης κεῖται ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ, καὶ οἱ αἰσχροὶ λογισμοὶ φεύγουσιν ἀπ' αὐτοῦ, οὐδεμία ἱλαρότης φαίνεται εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ὑπάρχει ἐχθρὸς τῶν κακῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ματαίων συντυχιῶν. Οὐδέποτε εἶδέ τις ἄνθρωπον νὰ νηστεύῃ μετὰ διακρίσεως, καὶ νὰ ὑποδουλωθῇ εἰς κακήν τινα ἐπιθυμίαν. Μέγιστον οἰκοδόμημα εἶναι ἡ μετὰ διακρίσεως γινομένη νηστεία, καὶ ὅστις παραμελεῖ αὐτήν, καταστρέφει πᾶν καλὸν ἔργον· διότι ἡ νηστεία εἶναι ἐντολή, ἥτις ἐτέθη ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν φύσιν ἡμῶν, ἵνα δι' αὐτῆς προφυλαχθῶμεν ἐκ τῆς γεύσεως τῆς τρυφῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἐν ἀρχῇ ἐξέπεσε τὸ ἡμέτερον γένος ἐκ τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ὅθεν ἐγένετο ὁ πρῶτος ἀφανισμὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἐκεῖθεν ἄρχονται οἱ ἀγωνισταὶ ν' ἀποκτῶσι τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ.

Καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἀφοῦ ἐβαπτίσθη εἰς τὸν Ἰορδάνην, ἐκ τῆς νηστείας ἤρξατο τὸν κατὰ τοῦ διαβόλου πόλεμον· καθότι μετὰ τὸ βάπτισμα μετέφερεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον τὸ πνεῦμα, καὶ ἐκεῖ ἐνήστευσεν ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα. Ἐπίσης καὶ πάντες, ὅσοι ἐξέρχονται ἐκ τοῦ κόσμου, ἵν' ἀκολουθήσωσιν ὀπίσω αὐτοῦ, ἐπὶ τούτῳ τῷ θεμελίῳ βάλλουσι τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνος αὐτῶν· ἐπειδὴ ἡ νηστεία εἶναι ὅπλον θεοχάλκευτον, καὶ ὅστις παραμελεῖ αὐτήν, πῶς δὲν θέλει εἶσθαι ἀξιόμεμπτος; καὶ ἐὰν ἐκεῖνος, ὅστις ἔθηκε τὸν νόμον τῆς νηστείας, ἐνήστευσε, καὶ ὅστις φυλάττει τοῦτον τὸν νόμον, δὲν πρέπει νὰ νηστεύῃ; Μέχρι τῆς ἐπὶ γῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων δὲν ἐγνώριζε τὴν κατὰ τοῦ διαβόλου νίκην, οὔτε ὁ διάβολος ᾐσθάνθη τὴν ἧτταν αὐτοῦ ἐκ τῆς φύσεως ἡμῶν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ὅπλου τῆς νηστείας ἠτόνησεν ἔκτοτε· καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς νίκης, καὶ ἔδωκε τὸν πρῶτον στέφανον τῆς νίκης εἰς τὴν φύσιν ἡμῶν· καὶ αὐτὸς ὁ διάβολος ὅταν ἴδῃ τοῦτο τὸ ὅπλον εἴς τινα ἄνθρωπον, κυριευόμενος ὑπὸ φόβου, ἐνθυμεῖται εὐθὺς τὴν ἧτταν αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἔπαθεν ὑπὸ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ συντρίβεται ἡ δύναμις αὐτοῦ, καὶ καίεται ὑπὸ μόνης τῆς θεωρίας τούτου τοῦ ὅπλου, τὸ ὁποῖον ἐδόθη εἰς ἡμᾶς παρὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ. Ποῖον ἄλλον ὅπλον ὑπάρχει δυνατώτερον, τὸ ὁποῖον νὰ δίδῃ τόσον θάρρος εἰς τὴν καρδίαν ἐν καιρῷ τῆς πάλης, τῆς γινομένης κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, ὅσον ἡ νηστεία, ἡ γινομένη διὰ τὸν Χριστόν; Ὅσον κοπιάζει καὶ κακοπαθεῖ τὸ σῶμα, καθ' ὃν καιρὸν περικυκλοῦσι τὸν ἄνθρωπον τὰ στρατεύματα τῶν δαιμόνων, τόσον ἐνθαρρύνεται ἡ καρδία ἐκ τοῦ ὅπλου τῆς νηστείας. Ὅστις ὑπάρχει ἐνδεδυμένος τὸ ὅπλον τῆς νηστείας, ἐξάπτεται εἰς πάντα καιρὸν ὑπὸ θείου ζήλου· καὶ ὁ ζηλωτὴς Ἠλίας ὅταν ἐξήφθη ὁ ζῆλος αὐτοῦ πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, ἐν τούτῳ τῷ ἔργῳ τῆς νηστείας εὑρίσκετο· καθότι ἡ νηστεία ἐνθυμίζει εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἀπέκτησεν

αὐτήν, τὰ προστάγματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἡ νηστεία εἶναι μεσίτης τοῦ παλαιοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καὶ τῆς νέας χάριτος, τῆς δοθείσης ἡμῖν παρὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, καὶ ὅστις εἶναι ἀμελὴς εἰς αὐτήν, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἀγῶνας ὑπάρχει χαῦνος καὶ ἀμελής, καὶ δεικνύει κακὸν σημεῖον, καὶ κακὴν ἀρχὴν τῆς χαυνώσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ δίδει τόπον νίκης εἰς τὸν πολεμοῦντα αὐτὸν διάβολον· ἐπειδὴ εἰσέρχεται εἰς τὸν ἀγῶνα γυμνὸς καὶ ἄοπλος, καὶ διὰ τοῦτο ἐξέρχεται ἐξ αὐτοῦ ἄνευ νίκης· διότι τὰ μέλη αὐτοῦ δὲν ἐφόρεσαν τὴν θέρμην τῆς νηστείας. Ὅστις ἐξασκεῖ τὴν ἀρετὴν τῆς νηστείας, τούτου ἡ διάνοια ὑπάρχει πάντοτε ἀκλόνητος, καὶ ἑτοίμη πρὸς ἀπάντησιν καὶ διάλυσιν ὅλων τῶν δυσκόλων παθῶν.

Λέγουσιν, ὅτι πολλοὶ ἅγιοι μάρτυρες, καθ' ἣν ἡμέραν ἔμελλον νὰ δεχθῶσι τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, ἐὰν προεγνώριζον τοῦτο εἴτε ἐκ θείας ἀποκαλύψεως, εἴτε ἐκ λόγου τινὸς τῶν συντρόφων αὐτῶν, ἀφ' ἑσπέρας δὲν ἐγεύοντο κανὲν πρᾶγμα, ἀλλ' ἵσταντο ὅλην τὴν νύκτα ἀγρυπνοῦντες καὶ προσευχόμενοι καὶ δοξάζοντες τὸν Θεὸν ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, καὶ μετὰ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως περιέμενον τὴν ὥραν ἐκείνην, ἐκδεχόμενοι ν' ἀπαντήσωσι τὸ ξίφος διὰ τῆς νηστείας. Καὶ ἡμεῖς, οἵτινες προσεκλήθημεν εἰς τὸ ἀόρατον μαρτύριον, ἵνα δεχθῶμεν τοὺς στεφάνους τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς καθαρότητος, ἐὰν προσέχωμεν, δὲν θέλει δοθῇ ποτε ἀπὸ κανὲν μέλος ἢ μέρος τοῦ σώματος ἡμῶν εἰς τοὺς ἐχθροὺς σημεῖον ἀρνήσεως.

Ἐρ. Πῶς τινες πολλάκις ἔχοντες τὰ ἔργα ταῦτα, δὲν αἰσθάνονται τὴν γαλήνην καὶ ἀνάπαυσιν τῶν παθῶν, οὔτε τὴν εἰρήνην τῶν λογισμῶν;

Ἀπ. Μόνον οἱ σωματικοὶ κόποι, ἀδελφέ, δὲν διορθώνουσι τὰ ἐν τῇ ψυχῇ κεκρυμμένα πάθη, οὔτε ἐμποδίζουσι τοὺς λογισμοὺς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι διεγείρονται πάντοτε ἐκ τῶν αἰσθήσεων· διότι οἱ σωματικοὶ οὗτοι κόποι φυλάττουσι μὲν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας, ἵνα μὴ νικηθῇ ὑπ' αὐτῶν, ἐπίσης φυλάττουσιν αὐτὸν καὶ ἐκ τῆς πλάνης τῶν δαιμόνων, δὲν προξενοῦσιν ὅμως εἰς τὴν ψυχὴν εἰρήνην καὶ ἀταραξίαν, ἁπλῶς γινόμενα· ἀλλὰ τότε μόνον οἱ κόποι καὶ τὰ ἔργα παρέχουσιν εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ἀπάθειαν, καὶ νεκροῦσι τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ δωροῦνται τὴν ἀνάπαυσιν τῶν λογισμῶν, ὅταν γίνωνται εἰς τὴν ἡσυχίαν, ὁπότε αἱ ἐξωτερικαὶ αἰσθήσεις παύουσιν ἐκ τῆς ταραχῆς, καὶ ἐπιμένουσιν εἰς τὴν θείαν ἐργασίαν· καθότι ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀπαρνεῖται τὴν συναναστροφὴν τοῦ κόσμου, καὶ τὴν διασκέδασιν τῶν λογισμῶν, καὶ δὲν συνάγει τὸν νοῦν του εἰς ἑαυτόν, δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ τὸ πάθος του· ἐπειδὴ ἡ ἡσυχία, ὡς εἶπεν ὁ ἅγιος Βασίλειος, εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς καθάρσεως τῆς ψυχῆς· διότι ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἡσυχάσῃ ἐξωτερικῶς, τότε καὶ ὁ νοῦς αὐτοῦ στρέφεται εἰς ἑαυτόν, καὶ ἡ

καρδία αὐτοῦ διεγειρομένη ἐξετάζει τὰς ἐννοίας τῆς ψυχῆς· καὶ ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἐπιμείνῃ καλῶς εἰς ταῦτα, ἔρχεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν ὁδὸν τῆς καθαρότητος τῆς ψυχῆς.

'Ερ. Δὲν δύναται ἆρά γε νὰ καθαρισθῇ ἡ ψυχή, ὅταν διάγῃ τις ἔξω τῆς θύρας τοῦ κελλίου;

'Απ. Τὸ καθ' ἡμέραν ποτιζόμενον δένδρον πότε ξηραίνεται; καὶ τὸ πλῆρες ἀγγεῖον, καθ' ἡμέραν δεχόμενον προσθήκην, πότε κενοῦται; καὶ ἐὰν ἡ καθαρότης συνίσταται εἰς τὸ ν' ἀφήσῃ τις καὶ παύσῃ τὴν συνήθειαν τῆς ἐλευθερίας του, πῶς καὶ πότε θέλει καθαρισθῇ κατὰ τὴν ψυχήν, ἀφοῦ ἀνανεώνῃ εἰς ἑαυτὸν διὰ τῶν αἰσθήσεων τὴν ἐνθύμησιν τῆς παλαιᾶς συνηθείας, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἐπίγνωσις τῆς κακίας; ἢ πότε θέλει παύσει ἀπὸ τὰ ἀνταγωνίσματα τῶν ἐξωτερικῶν πολέμων, ἵνα ἴδῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κατάστασιν; διότι ἐὰν ἡ καρδία αὐτοῦ καθ' ἡμέραν μολύνηται, πότε θέλει καθαρισθῇ ἐκ τοῦ μολυσμοῦ; καὶ ἐὰν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπήρειαν δὲν δύναται ν' ἀντιστῇ, πόσῳ μᾶλλον ἠμπορεῖ νὰ καθαρίσῃ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, ὅταν εὑρίσκηται εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου, καὶ περιμένῃ καθ' ἡμέραν ν' ἀκούσῃ τὴν τρομερὰν εἴδησιν τοῦ πολέμου; καὶ οὕτω διακείμενος, πῶς δύναται νὰ κηρύξῃ τὴν εἰρήνην τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; 'Εὰν ὅμως ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ἀναστροφήν, δύναται ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ καταπαύσῃ καὶ τὰ ἐσωτερικὰ πρῶτα ἐμπόδια· ἐπειδὴ ἐν ὅσῳ ὁ ποταμὸς δὲν φράττεται πλησίον τῆς πηγῆς, δὲν ξηραίνονται τὰ κάτω ὕδατα· ὅταν ὅμως ἔλθῃ τις εἰς τὴν ἡσυχίαν, τότε δύναται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ νὰ διακρίνῃ τὰ πάθη, καὶ νὰ ἐξετάζῃ μετὰ φρονήσεως τὴν ἑαυτῆς σοφίαν· τότε καὶ ὁ ἔσω ἄνθρωπος διεγείρεται εἰς τὸ ἔργον τοῦ πνεύματος, καὶ ἡμέραν παρ' ἡμέραν αἰσθάνεται τὴν κρυπτὴν σοφίαν, ἥτις ἀνθεῖ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

'Ερ. Ποῖαι εἶναι αἱ ἀκριβεῖς ἀποδείξεις καὶ τὰ σημεῖα, διὰ τῶν ὁποίων αἰσθάνεταί τις, ὅτι ἤρξατο νὰ βλέπῃ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ κρυπτόν τινα καρπόν;

'Απ. Ὅταν ἀξιωθῇ τῆς χάριτος τῶν πολλῶν δακρύων, τὰ ὁποῖα ρέουσιν ἄνευ βίας· καθότι τὰ δάκρυα ἐτέθησαν ὡς ὁροθέσιόν τι μεταξὺ τῆς ἐνεργείας τῶν παθῶν καὶ τῆς καθαρότητος· καὶ μέχρις ὅτου λάβῃ τις τὸ χάρισμα τῶν δακρύων, ἡ ἐργασία αὐτοῦ ὑπάρχει ἐξωτερική, καὶ εἰσέτι δὲν αἰσθάνεται παντελῶς τὴν ἐνέργειαν τῶν κρυπτῶν ἔργων τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου· ὅταν ὅμως ἄρχηται νὰ καταφρονῇ τελείως τὰ σωματικὰ πράγματα τοῦ παρόντος κόσμου, καὶ φαίνηται ὅτι περιπατεῖ ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ ὅρου, εὐθὺς φθάνει εἰς ταύτην τὴν χάριν τῶν δακρύων, τὰ ὁποῖα ἄρχονται ἐξ ἀρχῆς ἐκ τῆς διαμονῆς τῆς κρυπτῆς ἐργασίας, καὶ ἀναβιβάζουσιν αὐτὸν εἰς τὴν τελειότητα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅσον ὁ ἄνθρωπος προβαίνει εἰς τὴν ἀγάπην

τοῦ Θεοῦ, τοσοῦτον αὐξάνουσι καὶ τὰ δάκρυα, ὥστε νὰ πίνῃ αὐτὰ μετὰ τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ποτοῦ.

Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἀκριβὲς σημεῖον, ὅτι ἡ διάνοια παντελῶς ἀπεχωρίσθη ἐκ τούτου τοῦ κόσμου καὶ ᾐσθάνθη ἐκεῖνον τὸν πνευματικόν. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος πλησιάζῃ διὰ τῆς διανοίας αὐτοῦ εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, τότε ἐλαττοῦνται καὶ αὐτὰ τὰ δάκρυα, καὶ ἐὰν ἡ διάνοια προσηλωθῇ τελείως εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, καὶ οὗτος στερεῖται τελείως τὰ δάκρυα· καὶ τοῦτο ὑπάρχει σημεῖον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκεται τεθαμμένος εἰς τὰ πάθη.

Ἄλλα δάκρυα καίουσι καὶ ξηραίνουσι τὸ σῶμα, καὶ ἄλλα δάκρυα εὐφραίνουσι καὶ τρέφουσιν αὐτό· καὶ ὅσα μὲν δάκρυα γεννῶνται ἐκ τῆς κατανύξεως τῆς ταπεινῆς καρδίας διὰ τὰς ἁμαρτίας, καίουσι καὶ ξηραίνουσι τὸ σῶμα, καὶ πολλάκις καὶ αὐτὸ τὸ ἡγεμονικὸν τοῦ ἀνθρώπου βλάπτεται ἐξ αὐτῶν· ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης αὐτὰ τὰ δάκρυα συμβαίνουσι πρῶτον εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ δι' αὐτῶν ἔπειτα ἀνοίγεται εἰς αὐτὸν θύρα, ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὴν δευτέραν τάξιν τῶν δακρύων τὴν ἀνωτέραν τῆς πρώτης, ἥτις ὑπάρχει τόπος τῆς χαρᾶς, καὶ διὰ τῆς ὁποίας δέχεται ὁ ἄνθρωπος τὸ θεῖον ἔλεος. Τὰ τῆς δευτέρας τάξεως δάκρυα προέρχονται ἐκ τῆς γνώσεως καὶ συνέσεως, τὰ ὁποῖα καλλωπίζουσι τὸ πρόσωπον, καὶ τρέφουσι τὸ σῶμα, καὶ ρέουσιν ἀφ' ἑαυτῶν ἄνευ βίας· καὶ ὄχι μόνον ὡς εἴπομεν, τρέφουσι τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὴν μορφὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀλλοιοῦσι, καθὼς λέγει ἡ παροιμία· «καρδίας εὐφραινομένης, θάλλει πρόσωπον, ἐν δὲ λύπαις οὔσης, σκυθρωπάζει».

'Ερ. Τί εἶναι ἡ ἀνάστασις τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, «'Εὰν συνανέστητε μετὰ τοῦ Χριστοῦ;»

'Απ. 'Επειδὴ εἶπεν ὁ ἀπόστολος, «ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, αὐτὸς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν,» ἔδειξε διὰ τούτου τὴν ἀνάστασιν τῆς ψυχῆς, ἤτοι τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς παλαιότητος, (διότι οὕτω πρέπει νὰ ὀνομάζῃ τις αὐτήν), ἤγουν τὸ νὰ γίνῃ νέος ὁ ἄνθρωπος, μηδὲν ἔχων ἐκ τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου τῆς ἁμαρτίας, καθὼς λέγει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου, καὶ θέλω δώσει εἰς αὐτοὺς νέαν καρδίαν καὶ νέον πνεῦμα· ἐπειδὴ τότε εἰκονίζεται ὁ Χριστὸς εἰς ἡμᾶς διὰ πνεύματος σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως τῆς ἐπιγνώσεως αὐτοῦ.

'Ερ. Τί εἶναι ἐν συντόμῳ ἡ δύναμις τῆς ἐργασίας τῆς ἡσυχίας;

'Απ. 'Η ἡσυχία νεκρώνει τὰς ἐξωτερικὰς αἰσθήσεις καὶ διεγείρει τὰς ἐσωτερικὰς κινήσεις τῆς ψυχῆς· ἡ δὲ ἐξωτερικὴ συναναστροφὴ πράττει τὸ ἐναντίον.

'Ερ. Τίς εἶναι ἡ αἰτία τῶν ὁράσεων καὶ ἀποκαλύψεων· ἐπειδὴ τινὲς μὲν βλέπουσιν ἀποκαλύψεις, τινὲς δέ, καίτοι κοπιάζουσι περισσότερον, δὲν βλέπουσιν;

'Απ. Αἱ αἰτίαι τῶν ὁράσεων καὶ ἀποκαλύψεων εἶναι πολλαί, ἐξ

ὧν ἄλλαι μὲν εἶναι οἰκονομικαί, γενόμεναι χάριν τοῦ κοινοῦ λαοῦ, καὶ ἄλλαι πρὸς παρηγορίαν καὶ θάρρος καὶ διδαχὴν τῶν ἀσθενῶν· καὶ κυρίως οἰκονομοῦνται αὗται ὑπὸ τοῦ ἀπείρου ἐλέους τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς ἑξῆς τρεῖς τάξεις τῶν ἀνθρώπων, ἢ εἰς τοὺς ἁπλουστέρους καὶ κατὰ πολλὰ ἀκάκους, ἢ εἴς τινας τελείους ἁγίους, ἢ εἰς ἐκείνους, οἵτινες, θερμὸν ζῆλον ἔχοντες πρὸς τὸν Θεόν, ἐλησμόνησαν τὸν κόσμον καὶ ἀπηρνήθησαν αὐτὸν τελείως, καὶ ἔφυγαν τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐξῆλθον γυμνοὶ ὀπίσω τοῦ Θεοῦ χωρὶς νὰ περιμένωσι βοήθειάν τινα ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ ἵνα μὴ φοβῶνται καὶ δειλιῶσι τὴν μοναξίαν, ἢ περιέλθωσιν εἰς ἀπελπισίαν, ὅταν περικυκλοῖ αὐτοὺς κίνδυνος θανάτου ἐκ πείνης, ἢ ἐξ ἀρρωστίας, ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς θλίψεως, δίδεται εἰς αὐτοὺς αὕτη ἡ παρηγορία· ἀλλὰ διατί αἱ παρηγορίαι αὗται γίνονται εἰς τούτους καὶ ὄχι εἰς ἄλλους, οἵτινες κοπιάζουσι περισσότερον; ἡ αἰτία εἶναι ἡ ἐκ τῶν σωματικῶν παθῶν καθαρότης, καὶ ὄχι ἡ καθαρότης τῆς ψυχῆς καὶ τῆς συνειδήσεως· καὶ ἄλλη αἰτία εἶναι, ὅταν ἔχῃ τις ἀνθρωπίνην παρηγορίαν, ἢ ἄλλην τινὰ βοήθειαν ἐκ τῶν φαινομένων πραγμάτων τοῦ κόσμου, δὲν γίνονται εἰς αὐτὸν ὁράσεις καὶ ἀποκαλύψεις, ἐκτὸς μόνον ἐὰν γίνωνται διὰ οἰκονομίαν τινὰ χάριν τοῦ κοινοῦ λαοῦ, (ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ λόγος ἡμῶν ἀφορᾷ τοὺς ἀναχωρητάς), καὶ ὑπάρχει μάρτυς τῶν λεγομένων εἷς τῶν πατέρων, ὅστις παρακαλέσας τὸν Θεὸν διὰ ταύτην τὴν παρηγορίαν τῶν ἀποκαλύψεων, ἤκουσεν, ὅτι ἀρκεῖ σοι ἡ παρηγορία τοῦ κόσμου, καὶ ἡ συναναστροφὴ τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ ἄλλος τις πατήρ, ἐν ὅσῳ ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἔζη ἐν τῇ διαγωγῇ τῆς μοναξίας, ἐνετρύφα κατὰ πᾶσαν ὥραν εἰς τὰς ἀποκαλύψεις τῆς θείας χάριτος· ὅταν ὅμως ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐζήτησε τὴν χάριν ταύτην, καὶ δὲν εὗρεν αὐτήν, παρεκάλεσε τὸν Θεόν, ἵνα φανερώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν αἰτίαν, λέγων, μήπως, Κύριε, διὰ τὴν ἀρχιερωσύνην, τὴν ὁποίαν ἐδέχθην, ἐμάκρυνεν ἀπ' ἐμοῦ ἡ χάρις; καὶ ἐλέχθη εἰς αὐτόν, ὄχι, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔχει ἰδιαιτέραν πρόνοιαν δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ζῶσιν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἀξιοῖ αὐτοὺς τῶν τοιούτων παρηγοριῶν· διότι δὲν εἶναι δυνατόν, ὅστις ἔχει ἀνθρωπίνην παρηγορίαν, νὰ ἔχῃ καὶ τὴν παρηγορίαν τῶν ἀποκαλύψεων, ἐκτὸς μόνον διά τινα κεκρυμμένην οἰκονομίαν, τὴν ὁποίαν γνωρίζει μόνος αὐτός, ὅστις οἰκονομεῖ τὰ τοιαῦτα πράγματα.

Ἐρ. Ἐὰν ἡ ὅρασις καὶ ἡ ἀποκάλυψις ἦναι ἓν καὶ τὸ αὐτό, ἢ ὄχι;

Ἀπ. Ὄχι, διαφέρουσι μεταξύ των, πλὴν ἡ ὅρασις πολλάκις λέγεται καὶ διὰ τὰ δύο· ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰς δύο περιστάσεις φανεροῦται τὸ κρυπτόν, ἑπομένως ἡ ὅρασις λέγεται καὶ ἀποκάλυψις, ἡ ἀποκάλυψις ὅμως δὲν λέγεται ὅρασις· καθότι ἡ ἀποκάλυψις ὡσεπιτοπλεῖστον λαμβάνεται εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα γνωρίζονται, καὶ

ὁ νοῦς γεύεται τούτων. Ἡ ὅρασις γίνεται κατὰ διαφόρους τρόπους ὡς δι' εἰκόνων καὶ τύπων, καθὼς τὸ πάλαι ἐγίνετο εἰς τοὺς ἁγίους ὡς εἰς ὕπνον βαθύν, ἢ ὅταν ἦσαν ἔξυπνοι· καὶ ἄλλοτε ἐγίνετο κατ' ἀκρίβειαν φανερῶς, ἄλλοτε ὡς φάσμα καὶ ἀμυδρῶς· διὰ τοῦτο καὶ αὐτός, ὅστις βλέπει τὴν ὅρασιν, πολλάκις δὲν ἠξεύρει, ἂν ἔξυπνος βλέπῃ αὐτήν, ἢ κοιμώμενος· ὑπάρχει καὶ περίστασις καθ' ἣν διὰ φωνῆς λαμβάνει τὴν ἀντίληψιν, καὶ ἄλλοτε βλέπει καὶ τύπον τινά, καὶ ἄλλοτε τρανότερον βλέπει καὶ ὁμιλεῖ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, ἀλλὰ καὶ ἡ θεωρία, καὶ ἡ ὁμιλία, καὶ ἡ ἐρώτησις, καὶ ἡ ἀπάντησις εἶναι δυνάμεις ἅγιαι, αἱ ὁποῖαι φαίνονται εἰς τοὺς ἀξίους καὶ ἐνεργοῦσι τὰς ἀποκαλύψεις· ἀλλὰ ταῦτα πάντα γίνονται εἰς τόπους ἐρημικωτέρους, καὶ εἰς ἐκείνους οἵτινες εὑρίσκονται μακρὰν τῶν ἀνθρώπων, ἐκεῖ ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἀναγκαίως ἔχει χρείαν τῶν τοιούτων· ἐπειδὴ ἐκεῖ δὲν ἔχει ἄλλην βοήθειαν καὶ παρηγορίαν. Αἱ δὲ ἀποκαλύψεις εἶναι ἴδιαι μόνον τῶν τελείων καὶ γνωστικῶν, τὰς ὁποίας διὰ τὴν καθαρότητα αὐτῶν αἰσθάνονται καὶ ἀντιλαμβάνονται διὰ τοῦ νοός.

Ἐρ. Πότε γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ἔφθασεν εἰς τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας;

Ἀπ. Ὅταν βλέπῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καλούς, καὶ δὲν φαίνηταί τις εἰς αὐτὸν βέβηλος καὶ ἀκάθαρτος, τότε ἀληθῶς ὑπάρχει καθαρὸς τῇ καρδίᾳ· διότι ἄλλως, πῶς θέλει πληρωθῇ ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου, ὅστις λέγει, ὅτι πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ λογίζηται μετὰ εἰλικρινοῦς καρδίας πάντας ὡς ἀνωτέρους αὐτοῦ; καὶ ὁ προφήτης Ἀββακοὺμ λέγει, ὅτι ὁ καλὸς ὀφθαλμὸς δὲν βλέπει πονηρά.

Ἐρ. Τί εἶναι ἡ καθαρότης, καὶ ἕως ποῦ εἶναι ὁ ὅρος αὐτῆς;

Ἀπ. Καθαρότης εἶναι τὸ νὰ λησμονήσῃ τις τοὺς τρόπους τῆς γνώσεως τῶν παρὰ φύσιν πραγμάτων, τοὺς εὑρεθέντας ἐν τῷ κόσμῳ ὑπὸ τῆς φύσεως· ὁ δὲ ὅρος τοῦ νὰ ἐλευθερωθῇ καὶ νὰ εὑρεθῇ τις ἔξω ἀπὸ αὐτὰ εἶναι, τὸ νὰ φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν πρώτην τῆς φύσεως αὐτοῦ ἁπλότητα καὶ ἀκακίαν, καὶ νὰ γίνῃ ὡς ἓν νήπιον, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὰ ἐλαττώματα τοῦ νηπίου.

Ἐρ. Καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ φθάσῃ τις εἰς ταύτην τὴν τάξιν;

Ἀπ. Ναί. Ἰδοὺ ἔφθασάν τινες εἰς τὸ μέτρον τοῦτο, ἐκ τῶν ὁποίων ὑπάρχει εἷς καὶ ὁ ἀββᾶς Σισώης ὅστις ἠρώτα τὸν μαθητὴν αὐτοῦ, ἂν ἔφαγεν ἢ ὄχι. Καὶ ἄλλος τις ἐκ τῶν πατέρων ἔφθασεν εἰς τοιαύτην ἁπλότητα, σχεδὸν ἐγένετο ὡς νήπιον, καὶ ἐλησμόνησε παντελῶς ὅλα τὰ ἐν τῇ γῇ πράγματα τόσον, ὥστε πρὶν ἢ μεταλάβῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ἐζήτει νὰ φάγῃ, ἐὰν δὲν ἐμποδίζετο ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι ἔφερον αὐτὸν ὡς νήπιον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐκοινώνει· καὶ ἐὰν ὡς πρὸς τὸν κόσμον ὑπῆρχεν νήπιος, ὡς πρὸς τὸν Θεὸν ὅμως ἦτο τέλειος κατὰ τὴν ψυχήν.

Ἐρ. Ποίαν μελέτην καὶ ἐπασχόλησιν πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ ἀσκητὴς

εἰς τὸ ἡσυχαστήριον αὐτοῦ καθήμενος ἐν ἡσυχίᾳ; καὶ τί πρέπει νὰ ἐργάζηται πάντοτε, ἵνα μὴ περισπᾶται ὁ νοῦς αὐτοῦ εἰς ματαίους καὶ ἀνωφελεῖς λογισμούς;

Ἀπ. Περὶ μελέτης καὶ ἐπασχολήσεως ἐρωτᾷς, καὶ πῶς γίνεται ὁ ἄνθρωπος νεκρὸς εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ; καὶ χρειάζεται ἆρά γε, ὅστις προσέχει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ἔχει ἐξουσίαν εἰς ἑαυτόν, νὰ ἐρωτᾷ, πῶς πρέπει νὰ ζῇ; Καὶ τί εἶναι ἡ μελέτη τοῦ μοναχοῦ ἐντὸς τοῦ κελλίου αὐτοῦ, παρὰ κλαυθμός; καὶ εὐκαιρεῖ ποτε ὁ μοναχὸς ἀπὸ τὸν κλαυθμὸν νὰ καταγίνηται εἰς ἄλλον τινὰ λογισμόν; καὶ ποία ἄλλη μελέτη ὑπάρχει ἀνωτέρα τῆς μελέτης τοῦ κλαυθμοῦ; καθότι καὶ αὐτὸ τὸ κελλίον τοῦ μοναχοῦ καὶ ἡ μοναξία αὐτοῦ διδάσκουσιν αὐτόν, ὅτι πρέπει νὰ ζῇ ὡς οἱ νεκροὶ εἰς τὸν τάφον, οἱ ὁποῖοι δὲν αἰσθάνονται τὴν χαρὰν τῶν ζώντων· διότι ἡ ἐργασία αὐτοῦ εἶναι τὸ πένθος· καὶ αὐτὴ ἡ ἐπωνυμία αὐτοῦ εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ πένθους παρακινεῖ καὶ προτρέπει αὐτόν· διότι ὁ μοναχὸς ὀνομάζεται πενθικός, ἤτοι λυπηρὸς τὴν καρδίαν· καὶ ὅλοι οἱ ἅγιοι πενθοῦντες ἀπεδήμησαν ἐκ τῆς παρούσης ζωῆς· καὶ ἐὰν οἱ ἅγιοι ἐπένθουν, καὶ τὰ ὄμματα αὐτῶν ἐπληροῦντο δακρύων πάντοτε, τίς ἐξ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν μὴ κλαύσῃ, ἀφοῦ ἡ παρηγορία τοῦ μοναχοῦ γεννᾶται ἐκ τοῦ κλαυθμοῦ καὶ τῶν δακρύων; καὶ ἐὰν οἱ τέλειοι καὶ νικηταὶ τῶν παθῶν ἔκλαυσαν ἐνταῦθα, ἡμεῖς οἱ πληγωμένοι ἀπὸ τὰ πάθη πῶς θέλομεν ἡσυχάσει ἄνευ δακρύων καὶ κλαυθμοῦ; καὶ χρειάζεταί ποτε διδασκαλίαν ἐκεῖνος, ὅστις θεωρεῖ ἑαυτὸν κατακείμενον ἔμπροσθεν αὐτοῦ νεκρὸν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας; πῶς καὶ διὰ τίνος λογισμοῦ δύναται νὰ κλαύσῃ, καὶ ποῦ νὰ μεταχειρισθῇ τὰ δάκρυα; ἡ ψυχή σου ὑπάρχει τεθανατωμένη ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, καὶ κεῖται ἔμπροσθέν σου νεκρά, ἡ ὁποία σοὶ εἶναι τιμιωτέρα ἀφ᾽ ὅλον τὸν κόσμον, καὶ δὲν σοὶ χρειάζονται κλαυθμοὶ καὶ δάκρυα; Ἐὰν εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἡσυχίαν καὶ μεθ᾽ ὑπομονῆς ἐπιμείνωμεν εἰς αὐτήν, δυνάμεθα βέβαια ν᾽ ἀποκτήσωμεν τὸν κλαυθμὸν καὶ τὰ δάκρυα· διὰ τοῦτο ἂς παρακαλῶμεν συνεχῶς τὸν Κύριον, ὅπως δώσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν χάριν τῶν δακρύων καὶ τοῦ πένθους· διότι ἐὰν λάβωμεν ταύτην τὴν χάριν, ἥτις ὑπάρχει ἀνωτέρα πασῶν τῶν λοιπῶν, δι᾽ αὐτῆς δυνάμεθα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, καὶ ὅταν ἅπαξ εἰσέλθωμεν εἰς αὐτήν, μέχρι θανάτου θέλει μείνει μεθ᾽ ἡμῶν.

Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ· διότι πάντοτε ἀπολαμβάνουσι τὴν τρυφὴν τῶν δακρύων, καὶ δι᾽ αὐτῶν βλέπουσι τὸν Κύριον· καὶ ἐνῷ τὰ δάκρυα εὑρίσκωνται ἔτι εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, ἀξιοῦνται διὰ τῆς προσευχῆς τὸ χάρισμα τῶν ἀποκαλύψεων, καὶ ποτὲ δὲν προσεύχονται ἄνευ δακρύων· καὶ τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι «μακάριοι οἱ πενθοῦντες ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται»· διότι ἐκ τοῦ πένθους ἔρχεταί τις εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς· διὰ τοῦτο εἰπὼν ὁ Κύριος, «ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται», δὲν ὑπέδειξε ποίαν

παράκλησιν θέλουσι λάβει· ἐπειδὴ ὅταν ὁ μοναχὸς διὰ τῶν δακρύων καὶ τοῦ πένθους ἀξιωθῇ ν᾽ ἀπαλλαγῇ ἐκ τῶν παθῶν, καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς, τότε αἰσθάνεται τὴν τοιαύτην παρηγορίαν. Ὅστις λοιπὸν φθάσει εἰς ταύτην τὴν κατάστασιν, καθ᾽ ἣν εὑρίσκεται ἡ παρηγορία, ἥτις δὲν εὑρίσκεται ἐνταῦθα, ἐκεῖνος θέλει καταλάβει, ποίαν παρηγορίαν φέρει τὸ τέλος τοῦ πένθους, τὴν ὁποίαν παρηγορίαν χαρίζει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς πενθοῦντας διὰ τὴν ἑαυτῶν καθαρότητα· ἐπειδὴ δὲν εἶναί ποτε δυνατόν, ὅστις ἀδιαλείπτως πενθεῖ, νὰ ἐνοχληθῇ ἐκ τῶν παθῶν· διότι τὸ χάρισμα τῶν δακρύων καὶ τοῦ πένθους εἶναι ἴδιον τῶν ἀπαθῶν· καὶ ἐὰν ἐκεῖνον ὅστις πρὸς καιρὸν πενθεῖ καὶ κλαίει, δύνανται τὰ δάκρυα ὄχι μόνον νὰ ὁδηγήσωσιν εἰς ἀπάθειαν, ἀλλὰ καὶ τὸν νοῦν αὐτοῦ νὰ καθαρίσωσι τελείως, καὶ ἀπαλλάξωσι τῆς ἐνθυμήσεως τῶν παθῶν, τί πρέπει νὰ εἴπωμεν δι᾽ ἐκείνους, οἵτινες νύκτα καὶ ἡμέραν ἔχουσι τοῦ πένθους τὴν ἐργασίαν; οὐδεὶς γνωρίζει τὴν ἐκ τοῦ κλαυθμοῦ προερχομένην βοήθειαν, παρὰ μόνοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀφιέρωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν εἰς τοῦτο τὸ ἔργον. Πάντες οἱ ἅγιοι ἐπιθυμοῦσι τὸ χάρισμα τῶν δακρύων· ἐπειδὴ δι᾽ αὐτῶν ἀνοίγεται εἰς αὐτοὺς ἡ θύρα τῆς παρηγορίας, ἐν ᾗ εἰκονίζονται τὰ χρηστὰ καὶ σωτήρια ἴχνη τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν ἀποκαλύψεων.

Ἐρ. Ἐάν τις δὲν δύνηται διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος νὰ πενθῇ ἀδιαλείπτως, ποίαν ἐργασίαν πρέπει νὰ ἔχῃ πρὸς φυλακὴν τοῦ νοός, ἵνα μὴ διεγερθῶσι κατ᾽ αὐτοῦ τὰ πάθη;

Ἀπ. Τὰ πάθη δὲν δύνανται νὰ ἐπαναστατήσωσι κατὰ τῆς ψυχῆς, καὶ νὰ διαταράξωσι τὸν ἀσκητήν, ὅταν ἡ καρδία σχολάζῃ ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, εἰς τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ, ἥτις εἶναι μακρὰν παντὸς περισπασμοῦ, καὶ ὅταν οὗτος φυλάττῃ τὰ χρέη του, ἐξαιρέτως δὲ ἐὰν ἐπασχολῆται εἰς τὴν μελέτην τῶν θείων Γραφῶν· διότι διὰ τῆς ἐρεύνης τῶν νοημάτων μένει ἀνενόχλητος ἐκ τῶν παθῶν, καὶ φεύγουσιν ἀπ᾽ αὐτοῦ οἱ μάταιοι λογισμοί, καὶ ὁ νοῦς αὐτοῦ περιορίζεται εἰς τὴν ἐνθύμησιν τῶν θείων νοημάτων, καὶ δὲν ἐνθυμεῖται ποσῶς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς μεγίστης ἡδονῆς τῆς συνεχοῦς μελέτης ὑψοῦται εἰς τὸν Θεόν. Ἐὰν λοιπὸν πράττῃ οὕτως ὁ ἀσκητής, εἰς τὴν ἡσυχίαν εὑρισκόμενος, λησμονεῖ ἑαυτόν, καὶ γίνεται ὅλως ὡς ἔξω φρενῶν, μὴ ἐνθυμούμενος παντελῶς τὸν παρόντα κόσμον, ἀλλὰ συλλογιζόμενος τὰ περὶ τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Θεοῦ, βοᾷ ἐκ καρδίας, δόξα εἰς τὴν θεότητά σου, δόξα εἰς τὰ θαυμάσια ἔργα σου, παράδοξα καὶ ἐξαίσια εἶναι πάντα τὰ ἔργα σου, Κύριε· εἰς ὁποῖον ὕψος ἀνεβίβασας τὴν ἐμὴν εὐτέλειαν, εἰς ὁποῖα πράγματα μ᾽ ἠξίωσες νὰ ἐντρυφῶ, καὶ εἰς ὁποίας ἐννοίας ἐτόλμησε νὰ φθάσῃ ἡ ἐμὴ ψυχή! καὶ εἰς ταύτας τὰς θαυμασίους ἐννοίας ἐπασχολούμενος μετὰ θαυμασμοῦ, μεθᾷ καὶ γίνεται ὡς θέλει γίνει μετὰ τὴν ἀνάστασιν ὁ ἄνθρωπος· διότι ἡ ἡσυχία πολὺ συνεργεῖ εἰς τὴν χάριν ταύτην· ἐπειδὴ ὁ νοῦς

εὑρίσκει καιρὸν νὰ διαμείνῃ ἀνενόχλητος εἰς αὐτήν. Ἐκτὸς δὲ τούτων κινεῖται καὶ εἰς ἄλλας θείας ἐνθυμήσεις ἀναλόγως τῆς πολιτείας αὐτοῦ· λαμβάνει κατὰ νοῦν τὴν δόξαν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, καὶ τὴν εἰς τοὺς δικαίους ἀποκειμένην ἐλπίδα, καὶ τὴν καινὴν ἐκείνην ἀποκατάστασιν, μὴ ἐνθυμούμενος ὅλως τὰ τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἀφοῦ ἐκ τούτων τῶν θείων ἐννοιῶν μεθυσθῇ, ἐπιστρέφει εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ παρόντος κόσμου, εἰς τὸν ὁποῖον εὑρίσκεται ζῶν εἰσέτι, καὶ λέγει μετὰ ἐκπλήξεως, ὤ, βάθος πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώσεως, καὶ φρονήσεως καὶ οἰκονομίας τοῦ ἀνεξιχνιάστου Θεοῦ! πόσον ἀνεξερεύνητα εἶναι τὰ κρίματα, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! διότι ἐφ' ὅσον ἡτοίμασεν ἄλλον κόσμον τοσοῦτον θαυμαστόν, ἵνα εἰσαγάγῃ εἰς αὐτὸν πάντας τοὺς λογικούς, καὶ φυλάξῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἀτελεύτητον ζωήν, διὰ ποίαν αἰτίαν ἆρά γε ἐποίησε πρῶτον τοῦτον τὸν κόσμον, καὶ ἐπλάτυνε καὶ ἐπλούτησεν αὐτὸν διὰ τοῦ πλήθους τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν φύσεων, καὶ ἔθηκεν εἰς αὐτὸν αἰτίας, καὶ ὕλας καὶ ἀνταγωνίσματα τῶν πολλῶν παθῶν; καὶ πῶς ἐν πρώτοις ἔβαλεν ἡμᾶς εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, καὶ ἐφύτευσεν εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν τὴν ἀγάπην τῆς πολυζωίας, καὶ ἐξαίφνης ἀφαιρεῖ ἡμᾶς ἐξ αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου, καὶ φυλάττει ἡμᾶς ἐπὶ πολὺν καιρὸν εἰς ἀναισθησίαν καὶ ἀκινησίαν, καὶ ἀφανίζει τὰς μορφὰς ἡμῶν, καὶ διαλύει τὴν κράσιν ἡμῶν, καὶ ἑνώνει αὐτὴν μὲ τὴν γῆν, καὶ παραχωρεῖ νὰ καταστραφῇ, καὶ νὰ διαλυθῇ καὶ νὰ ξηρανθῇ ἡ κατασκευὴ τοῦ σώματος, καὶ πάλιν καθ' ὃν καιρὸν ὥρισε διὰ τῆς προσκυνητῆς αὐτοῦ σοφίας, θέλει ἀνεγείρει ἡμᾶς μὲ ἕτερον σχῆμα, τὸ ὁποῖον αὐτὸς γνωρίζει, καὶ θέλει μεταβάλει ἡμᾶς εἰς ἄλλην κατάστασιν; Ταῦτα πάντα ὄχι μόνον ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἐλπίζομεν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, οἱ μὴ ἔχοντες χρείαν ἐκ τούτου τοῦ κόσμου διὰ μικρὰν διαφορὰν τῆς φύσεως αὐτῶν, περιμένουσι τὴν ἡμετέραν ἀνάστασιν ἐκ τῆς φθορᾶς· ἐπειδὴ χάριν ἡμῶν ἐμποδίζονται ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν τελειότητα· διότι γνωρίζουσιν, ὅτι ἐφάπαξ θέλει ἀνοιγῇ ἡ θύρα τοῦ νέου αἰῶνος, καὶ ὅτι καὶ αὐτοὶ μεθ' ἡμῶν θέλουσιν ἀναπαυθῇ μετὰ τὴν παντελῆ καταστροφὴν ὅλης τῆς καταστάσεως τούτου τοῦ κόσμου, καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἡμετέρας φύσεως εἰς τὴν πρώτην κατάστασιν, καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος· «ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ ἐκδέχεται, ὅπως ἐλευθερωθῇ ἐκ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ».

Καὶ ἐντεῦθεν ὑψοῦται διὰ τοῦ νοὸς αὐτοῦ εἰς τὰ πρὸ καταβολῆς κόσμου, ὁπότε δὲν ὑπῆρχεν ἔτι κτίσις τις, οὔτε γῆ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἐν γένει κανὲν τῶν, ὅσα ἐγένοντο· καὶ πῶς ἐξαίφνης ὁ Θεὸς διὰ μόνης τῆς θελήσεως αὐτοῦ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παρήγαγε τὰ πάντα εἰς τὸ εἶναι, καὶ πᾶν πρᾶγμα παρέστη ἐνώπιον αὐτοῦ τέλειον· καὶ πάλιν καταβιβάζει τὸν νοῦν αὐτοῦ εἰς πάντα τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ, καὶ παρατηρεῖ

τὰς θαυματουργίας τῶν κτισμάτων, λέγων καθ' ἑαυτὸν μετὰ θαυμασμοῦ· ὢ τοῦ θαύματος, πόσον ἡ οἰκονομία καὶ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ὑπερβαίνει πᾶσαν ἔννοιαν, καὶ πόσον ἡ θαυμαστὴ δύναμις αὐτοῦ νικᾷ ὅλα αὐτοῦ τὰ ποιήματα· καὶ πῶς τὴν κτίσιν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε, καὶ πῶς πάλιν μέλλει νὰ διαφθείρῃ αὐτήν, καὶ τὴν θαυμαστὴν αὐτῆς εὐταξίαν, καὶ τὴν ὡραιότητα τῶν φύσεων, καὶ τὴν εὔτακτον κίνησιν τῶν κτισμάτων· ἔτι δὲ καὶ τὰς τέσσαρας ὥρας τοῦ χρόνου, καὶ τοὺς καιρούς, καὶ τὴν συνάφειαν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, καὶ τὰς διαφόρους μεταβολὰς τοῦ χρόνου, καὶ τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα ποικίλα ἄνθη, καὶ τὰς ὡραίας οἰκοδομὰς τῶν πόλεων, καὶ τὴν ἀκατάπαυστον κίνησιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὴν πολύπονον αὐτῶν φύσιν, ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ θανάτου, καὶ πῶς ἐξαίφνης καταργεῖται ἡ θαυμαστὴ αὐτὴ τάξις, καὶ μετὰ τοῦτο μέλλει νὰ ἔλθῃ ἄλλος αἰών, καθ' ὃν οὐδεὶς πλέον θέλει ἐνθυμηθῇ τὴν πρώτην κατάστασιν ταύτης τῆς κτίσεως· διότι γενήσεται ἄλλη ἀλλοίωσις, καὶ ἄλλη ἐπασχόλησις, καὶ ἄλλοι διαλογισμοί· καὶ πάλιν, οἱ ἄνθρωποι δὲν θέλουσιν ἐνθυμηθῇ πλέον τοῦτον τὸν κόσμον, οὔτε τὴν προτέραν αὐτῶν διαγωγήν· διότι ὁ νοῦς αὐτῶν θέλει δεσμευθῇ εἰς τὴν θεωρίαν ἐκείνης τῆς καταστάσεως, χωρὶς πλέον νὰ δύνηται νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ νὰ παλαίσῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα· καθότι μετὰ τὸν ἀφανισμὸν τούτου τοῦ κόσμου ἀμέσως λαμβάνει ἀρχὴν ὁ μέλλων αἰών, καὶ τότε ἕκαστος ἄνθρωπος θέλει εἰπῇ τοιούτους λόγους· ὢ μῆτερ, (ἡ ἐπὶ γῆς ἐκκλησία), ἐλησμονήθης ὑπὸ τῶν τέκνων σου, τὰ ὁποῖα ἐγέννησας, καὶ ἀνέθρεψας, καὶ ἐσόφισας, καὶ ἤδη ἐν μιᾷ στιγμῇ συναθροίζονται εἰς ξένας ἀγκάλας, καὶ γίνονται ἀληθινὰ τέκνα τῆς στείρας (ἤτοι τῆς ἄνω ἐκκλησίας), ἥτις ποτὲ δὲν ἐγέννησε· εὐφράνθητι στεῖρα, ἥτις δὲν γεννᾷς, εἰς τὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα σοὶ ἐγέννησεν ἡ γῆ.

Καὶ τότε συλλογιζόμενος τοῦτο ὡς ἐκστατικός, λέγει· πόσον καιρὸν ἆρά γε θέλει διαμείνει οὗτος ὁ κόσμος; καὶ πότε μέλλει νὰ λάβῃ ἀρχὴν ὁ μέλλων αἰών; καὶ πόσον καιρὸν ἆρά γε τὰ σώματα ἡμῶν θέλουσιν εἶσθαι ἐντὸς τῆς γῆς; καὶ ποία θέλει εἶσθαι ἡ διαγωγὴ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος; καὶ ἐν ποίᾳ μορφῇ θέλει ἀναστηθῇ ἡ φύσις ἡμῶν, καὶ ἀπὸ τί θέλει συνίστασθαι; καὶ ἐν τίνι τρόπῳ ἔρχεται εἰς τὴν δευτέραν κτίσιν; Καὶ ἐνῷ ἐπασχολεῖται εἰς τὰς τοιαύτας ἐννοίας, πίπτει εἰς αὐτὸν ἔκστασις καὶ ἔκπληξις καὶ σιωπή, καὶ μετ' ὀλίγον ἐγείρεται, καὶ γονατίζει, καὶ εὐχαριστεῖ καὶ δοξολογεῖ μετὰ δακρύων τὸν μόνον σοφὸν Θεόν, ὅστις δοξάζεται πάντοτε ἀπὸ τὰ πάνσοφα αὐτοῦ ἔργα.

Μακάριος, ὅστις ἠξιώθη ἡμέραν καὶ νύκτα νὰ μελετᾷ τὰ τοιαῦτα· μακάριος, ὅστις εἰς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐπασχολεῖται εἰς ταύτας τὰς θεωρίας. Ἐὰν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡσυχίας αὐτοῦ δὲν αἰσθάνηταί τις τὴν δύναμιν τῶν τοιούτων θεωριῶν διὰ τὸν

μετεωρισμὸν τοῦ νοὸς αὐτοῦ, καὶ ἐὰν δὲν δύνηται εἰσέτι νὰ ὑψωθῇ εἰς τὴν θεωρίαν τῶν προρρηθέντων θαυμασίων τοῦ Θεοῦ, ἂς μὴ ταραχθῇ, καὶ ἀφήσῃ τὴν ἥσυχον αὐτοῦ πολιτείαν· ἐπειδὴ οὔτε ὁ γεωργός, ἅμα ρίψῃ τὸν σπόρον εἰς τὴν γῆν, εὐθέως βλέπει καὶ τὸν στάχυν. Εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα ἀκολουθεῖ ἡ ἀκηδία, ὁ κόπος τῶν μελῶν τοῦ ἐργάτου, ὁ πόνος τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ ὁ χωρισμὸς τῶν φίλων· ὅταν τις ὑπομείνῃ πάντα ταῦτα, φθάνει τότε ἄλλος καιρός, καθ' ὃν εὐχαριστεῖται, καὶ σκιρτᾷ, καὶ χαίρει καὶ εὐφραίνεται· καὶ ποῖος εἶναι οὗτος ὁ καιρός; ὅταν τρώγῃ ἐκ τοῦ πνευματικοῦ ἄρτου τοῦ ἱδρῶτός του, καὶ μένει εἰς τὴν ἡσυχίαν ἡ συνεχὴς μελέτη τοῦ νοὸς αὐτοῦ· διότι ἡ ἡσυχία καὶ ἡ εἰς αὐτὴν μεθ' ὑπομονῆς γινομένη μελέτη πολλὴν ἡδονὴν καὶ ἀτελεύτητον χαρὰν προξενοῦσι εἰς τὴν καρδίαν, καὶ κινοῦσι τὸν νοῦν εἰς ἀνεκλάλητον ἔκπληξιν καὶ θαυμασμόν. Μακάριος λοιπόν, ὅστις ὑπομένει εἰς τὴν ἡσυχίαν· διότι θέλει ἀνοιχθῇ ἔμπροσθεν αὐτοῦ αὔτη ἡ θεόβρυτος πηγὴ τῆς θεωρίας τῶν θαυμασίων τοῦ Θεοῦ, καὶ θέλει πίει ἐξ αὐτῆς, καὶ θέλει γλυκανθῇ· καὶ δὲν θέλει παύσει ποτὲ ἀπὸ τοῦ νὰ πίνῃ νύκτα καὶ ἡμέραν μέχρι τέλους τῆς προσκαίρου αὐτοῦ ζωῆς.

Ἐρ. Ποῖον εἶναι τὸ περιεκτικὸν ὅλων τῶν κόπων τῆς ἡσυχίας, ἵνα, ὅταν καταντήσῃ τις εἰς αὐτό, μάθῃ, ὅτι ἔφθασε τὴν τελειότητα τῆς πολιτείας;

Ἀπ. Ὅταν ἀξιωθῇ τις τὴν ἀδιάκοπον προσευχήν· διότι ὅταν φθάσῃ τις εἰς ταύτην τὴν προσευχήν, ἔφθασεν εἰς τὸ τέλος πασῶν τῶν ἀρετῶν, καὶ τοῦ λοιποῦ γίνεται κατοικητήριον τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἐὰν ὅμως δὲν ἐδέχθη εἰσέτι ἀκριβῶς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δὲν δύναται ν' ἀποκτήσῃ καὶ νὰ τελειώσῃ μετὰ ἀνέσεως ταύτην τὴν ἀδιάκοπον προσευχήν· καθότι τὸ Πνεῦμα, λέγει, ὅταν κατοικήσῃ εἴς τινα, δὲν παύει πλέον ἐκ τῆς προσευχῆς· ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ πνεῦμα προσεύχεται πάντοτε, καὶ τότε εἴτε τρώγει ὁ ἄνθρωπος, εἴτε πίνει, εἴτε κοιμᾶται, εἴτε ἄλλο τι πράττει, ἕως καὶ εἰς αὐτὸν τὸν βαθὺν ὕπνον αἱ εὐωδίαι καὶ οἱ ἀτμοὶ τῆς προσευχῆς ἀναδίδονται ἄνευ κόπου ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ δὲν χωρίζεταί ποτε ἐξ αὐτοῦ ἡ προσευχή, κἂν φαίνηται ἐξωτερικῶς ὅτι παύει, ἀλλὰ καθ' ὅλον τὸν καιρὸν ἐργάζεται ἔσωθεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ κρυπτῶς· ἐπειδὴ καὶ αὔτη ἡ ἐξωτερικὴ σιωπὴ τῶν καθαρῶν ἀνθρώπων ὀνομάζεται παρά τινος ἁγίου προσευχή· καθότι οἱ λογισμοὶ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων εἶναι θεῖαι κινήσεις, καὶ αἱ κινήσεις καὶ αἱ ἐνέργειαι τῆς καθαρᾶς καρδίας καὶ διανοίας εἶναι φωναὶ πρᾳεῖαι, διὰ τῶν ὁποίων κρυπτῶς ψάλλουσιν εἰς τὸν Θεόν.

Ἐρ. Ποία εἶναι ἡ πνευματικὴ προσευχή; καὶ πῶς ἀξιοῦται αὐτὴν ὁ ἀγωνιζόμενος;

Ἀπ. Εἶναι ψυχικαὶ κινήσεις μετέχουσαι τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς ἔχοντας ἀκριβῆ ἁγιωσύνην καὶ καθαρότητα, καὶ μόλις εἷς ἐκ μυρίων ἀνθρώπων ἀξιοῦται αὐτήν· διότι εἶναι μυστήριον τῆς μελλούσης καταστάσεως τῆς πολιτείας· ἐπειδὴ δι' αὐτῆς ὑψοῦται ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἡ φύσις αὐτοῦ μένει ἀνενέργητος· καὶ μήτε κινεῖται, μήτε ἐνθυμεῖται παντελῶς τὰ τοῦ κόσμου· καὶ εἰς τοιαύτην περίστασιν δὲν προσεύχεται ἡ ψυχή, ἀλλ' αἰσθάνεται καθαρῶς τὰ πνευματικὰ πράγματα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, τὰ ὁποῖα ἀνθρώπινος νοῦς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐννοήσῃ, παρὰ μόνον διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ τοῦτο εἶναι ἡ νοητὴ θεωρία καὶ κίνησις, ἥτις λαμβάνει ἀφορμὴν ἐκ τῆς προσευχῆς· διὰ τοῦτο καί τινες ἐκ τῶν ἐχόντων τὴν τοιαύτην προσευχὴν ἔφθασαν εἰς τὴν τελειότητα τῆς καθαρότητος, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ὑπάρχει στιγμή, καθ' ἣν νὰ μὴ προσεύχωνται ἐσωτερικῶς· καὶ ὁσάκις πλησιάζει εἰς αὐτοὺς τὸ ἅγιον πνεῦμα, εὑρίσκει αὐτοὺς πάντοτε νὰ προσεύχωνται, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς προσευχῆς μεταφέρει αὐτοὺς εἰς θεωρίαν, ἡ ὁποία καλεῖται πνευματικὴ ὅρασις· ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη προσευχὴ δὲν χρειάζεται σχῆμα καὶ τρόπον ἐκτεταμένης προσευχῆς, οὔτε στάσιν καὶ τάξιν πολλῆς ἐργασίας· ἐπειδὴ εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν τοιαύτην προσευχὴν ἀρκεῖ μόνον ἡ ἐνθύμησις τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐθὺς αἰχμαλωτίζονται εἰς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, δὲν παραμελοῦσιν ὅμως καὶ τὴν διὰ τῆς στάσεως γινομένην προσευχὴν εἰς τὰς ὡρισμένας ὥρας· ἐπειδὴ εὑρίσκομεν, ὅτι καὶ ὁ ἅγιος Ἀντώνιος, ἱστάμενος εἰς τὴν προσευχὴν κατὰ τὴν ἐννάτην ὥραν, ᾐσθάνετο ὅτι ἡρπάζετο ὁ νοῦς αὐτοῦ· καὶ ἄλλος τις ἐκ τῶν πατέρων, ἱστάμενος εἰς τὴν προσευχὴν μὲ ὑψωμένας χεῖρας, ἦλθεν εἰς ἔκστασιν τέσσαρας ἡμέρας· οὕτω καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν πατέρων προσευχόμενοι ἤρχοντο εἰς ἔκστασιν ἀπὸ τὴν πολλὴν ἐνθύμησιν καὶ ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Ἀξιοῦταί τις ταύτης τῆς προσευχῆς, ὅταν πράξει καὶ θεωρίᾳ ἀπεκδυθῇ τὴν ἁμαρτίαν διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, τὰς ὁποίας ἐντολὰς ἐὰν ἀγαπήσῃ ὁ ἄνθρωπος, καὶ φυλάξῃ αὐτὰς κατὰ τάξιν, ἀπαλλάσσεται ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ λησμονεῖ καὶ αὐτὴν τὴν χρείαν τῆς φύσεως. Ἀδύνατον εἶναι, ὅστις μιμεῖται τὴν διαγωγὴν καὶ τὸν τρόπον τοῦ νομοθέτου Χριστοῦ, καὶ φυλάττει τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, νὰ μένῃ εἰς τὴν ἁμαρτίαν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ὑπεσχέθη, ὅτι ὅστις φυλάττει τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, θέλει κατοικήσει εἰς αὐτόν.

Ἐρ. Ποία εἶναι ἡ τελειότης τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος;

Ἀπ. Ὅταν ἀξιωθῇ τις τῆς τελείας ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

Ἐρ. Καὶ πόθεν γνωρίζει τις, ὅτι ἔφθασεν εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην;

Ἀπ. Ὅταν, κινουμένης εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ τῆς ἐνθυμήσεως τοῦ Θεοῦ, εὐθὺς ἡ καρδία αὐτοῦ κινῆται εἰς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, καὶ οἱ

ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ρέωσιν ἄφθονα δάκρυα· διότι ἡ ἀγάπη συνηθίζει, ὅταν ἐνθυμῆται ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἀγαπᾷ, νὰ ἐξάπτῃ δάκρυα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν· καὶ τοιοῦτος ὑπάρχων ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεόν, ποτὲ δὲν στερεῖται τὰ δάκρυα· καθότι ἀείποτε εὑρίσκει ὕλην, ἡ ὁποία φέρει εἰς αὐτὸν τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ, *ὥστε καὶ ἐν καιρῷ τοῦ ὕπνου συνομιλεῖ* μετὰ τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη συνηθίζει νὰ ἐνεργῇ τὰ τοιαῦτα. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ τελειότης τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν.

Ἐρ. Ἐὰν μετὰ πολὺν καιρὸν καὶ μόχθον καὶ ἀγῶνα ὁ λογισμὸς τῆς ὑπερηφανείας προσβάλλῃ αὐτόν, λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ κάλλους τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ, διὰ τίνος μέσου δύναται ν' ἀποκρούσῃ τοῦτον τὸν λογισμόν, καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, ὥστε νὰ μὴ πεισθῇ εἰς αὐτόν;

Ἀπ. Ὅταν πέσῃ τις διὰ τῆς ὑπερηφανείας ἀπὸ τὸν Θεὸν ὡς ξηρὸν φύλλον ἀπὸ δένδρον, τότε γνωρίζει τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· ὅταν νομίσῃ τις, ὅτι διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεως ἀπέκτησε τὰς ἀρετάς, καὶ ὑπέμεινεν ὅλους τοὺς ἀγῶνας ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι παρεχωρήθη μόνος νὰ παλαίσῃ μετὰ τοῦ διαβόλου ἄνευ τῆς θείας συνδρομῆς, ἡ ὁποία συνήθως εὑρίσκεται μετὰ τῶν ἀγωνιζομένων καὶ συνεργεῖ εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ αὐτῶν, τότε φανεροῦται ἡ δύναμις αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ ἡ ἀδυναμία καὶ ἡ ἀνικανότης αὐτοῦ. Ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ εἶναι πάντοτε μετὰ τῶν ἁγίων, φυλάττουσα καὶ ἐνδυναμοῦσα αὐτούς, καὶ δι' αὐτῆς νικᾷ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸν μαρτυρικὸν ἀγῶνα, ὡς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ λυπηρά, τὰ γινόμενα διὰ τὸν Θεόν· καθότι ἄλλως, πῶς δύναται ἡ ἀσθενὴς φύσις νὰ νικήσῃ τὴν δύναμιν τῶν ἐρεθισμῶν, οἱ ὁποῖοι ἀκαταπαύστως κινοῦνται εἰς τὰ μέλη τοῦ ἀνθρώπου, καὶ θλίβουσι καὶ νικῶσιν αὐτὸν κατὰ κράτος; πῶς, ἐνῷ ἄλλοι ποθοῦσι καὶ ἀγαπῶσι τὴν νίκην, δὲν δύνανται ν' ἀνταγωνισθῶσιν ἰσχυρῶς, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν νικῶνται, καὶ κοπιάζουσι καὶ λυποῦνται διὰ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, καὶ σὺ λέγεις, ὅτι εὐκόλως ἠμπορεῖς νὰ ὑποφέρῃς τὰς δυσκολίας τῶν παθῶν τοῦ σώματος ἄνευ στενοχωρίας; καὶ πῶς εἶναί ποτε δυνατὸν νὰ παλαίῃ τὸ ἐμπαθὲς σῶμα πρὸς τὴν τομὴν τοῦ σιδήρου, καὶ νὰ ὑπομένῃ τὸ σύντριμμα τῶν μελῶν καὶ πᾶν εἶδος τιμωρίας, καὶ νὰ μὴ νικᾶται ὑπὸ τῶν παθῶν; τὸ ὁποῖον σῶμα, ἐνῷ τὴν πληγὴν τῆς ἀκάνθης δὲν ὑπομένει, νὰ μὴ αἰσθάνηται κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς φύσεως τὰς διαφόρους βασάνους, ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη τις δύναμις ἐμποδίζουσα τὴν δριμύτητα τῶν βασάνων; καὶ ἐπειδὴ περὶ θείας προνοίας ὁ λόγος, ἂς μὴ ὀκνήσωμεν ν' ἀναφέρωμεν καί τινα ψυχωφελῆ ἱστορίαν, ἥτις ἐνθαρρεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τοὺς ἀγῶνας.

Νέος τις, ὀνόματι Θεόδωρος, βασανισθεὶς καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ σῶμα, ἠρωτήθη ὑπό τινος πῶς ᾐσθάνετο τὰς βασάνους; καὶ ἀπεκρίθη, ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν ᾐσθανόμην τὴν δύναμιν τῶν βασάνων, ὕστερον ὅμως εἶδον νεανίσκον τινά, ὁ ὁποῖος ἐσφόγγιζε τὸν ἱδρῶτα τοῦ ἀγῶνός μου, καὶ μὲ ἐνίσχυε, καὶ μοὶ ἔδιδε θάρρος εἰς τὸν ἀγῶνά μου. Ὢ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ! τοῦ ὁποίου ἡ χάρις πόσον πλησιάζει εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους διὰ τὸ πανάγιον αὐτοῦ ὄνομα, ὅπως ὑπομένωσι μετὰ χαρᾶς τὰ παθήματα καὶ τοὺς ἀγῶνας.

Μὴ λοιπὸν φανῇς ἀχάριστος, ὦ ἄνθρωπε, εἰς τὴν περὶ σοῦ πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐνῷ ὑπάρχει φανερόν, ὅτι δὲν νικᾷς σὺ εἰς τὸν ἀγῶνα, ἀλλ' ὁ Κύριος διὰ σοῦ, καὶ σὺ λαμβάνεις τὴν νίκην δωρεάν, τί σ' ἐμποδίζει εἰς πᾶσαν περίστασιν νὰ ζητῇς ταύτην τὴν δύναμιν, ἵνα νικήσῃς, καὶ ἐπαινεθῇς καὶ εὐχαριστήσῃς τὸν Θεόν; καὶ μήπως δὲν ἤκουσας, ὦ ἄνθρωπε, πόσοι μάρτυρες καὶ ἀγωνισταὶ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔπεσαν ἐκ τοῦ ὕψους τῶν ἀγωνισμάτων αὐτῶν, ἐπειδὴ ἐφάνησαν ἀχάριστοι εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν; Καθόσον εἶναι πολλαὶ καὶ διάφοροι αἱ δωρεαὶ καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ αἱ διαιρέσεις, καὶ δίδονται εἰς τοὺς δεκτικοὺς κατ' ἀναλογίαν τῆς διαγωγῆς αὐτῶν· προσέτι ὑπάρχει καὶ βαθμός τις εἰς τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ, κἂν ἅπασαι ἐπίσης ἦναι ὑψηλαὶ καὶ θαυμασταί, ὑπερβαίνει ὅμως ἡ μία τὴν ἄλλην κατὰ τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμήν· ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ἀφιερώσῃ τις ἑαυτὸν εἰς τὸν Θεόν, καὶ νὰ πολιτευθῇ ἐναρέτως, καὶ τοῦτο εἶναι ἓν ἐκ τῶν μεγάλων χαρισμάτων τοῦ Χριστοῦ· καὶ ὅμως πολλοὶ ἐλησμόνησαν ταύτην τὴν χάριν, καὶ δὲν ἐθεώρησαν ὡς θείαν δωρεὰν τὸ ν' ἀξιωθῶσι ν' ἀποχωρισθῶσιν ἐκ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ν' ἀφιερωθῶσιν εἰς τὸν Θεόν, καὶ νὰ γένωσι μέτοχοι τῶν χαρισμάτων, καὶ νὰ δουλεύσωσιν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀντὶ νὰ εὐχαριστῶσιν ἀδιαλείπτως δι' ὅλα ταῦτα τὸν Θεόν, ἐξέκλιναν εἰς ὑπερηφάνειαν καὶ ὑψηλοφροσύνην· καὶ δὲν συλλογίζονται ὅτι ἔλαβον τὴν χάριν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Θεοῦ, ὅπως δουλεύσωσιν αὐτὸν διὰ καθαρᾶς πολιτείας καὶ ἐργασίας πνευματικῆς, ἀλλὰ στοχάζονται, ὅτι κάμνουσι χάριν εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὄχι ὅτι αὐτὸς ἐχώρισεν αὐτοὺς ἐκ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔκαμεν αὐτοὺς ἰδικούς του, ἵνα γνωρίσωσι τὰ ἑαυτοῦ μυστήρια· καὶ δὲν τρέμουσι συλλογιζόμενοι τὰ τοιαῦτα, καὶ μάλιστα ἐνῷ εἶδον τοὺς πρὸ αὐτῶν, οἵτινες ἐσυλλογίσθησαν ταῦτα, πῶς αἴφνης ὁ Θεὸς ἀφήρεσεν ἀπ' αὐτοὺς τὸ ἀξίωμα, καὶ ἀπέρριψεν αὐτούς, καὶ ἔλαβεν ἐξ αὐτῶν ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν εἶχον· καὶ ἔπαθον ταῦτα ἐπειδὴ δὲν ἐγνώρισαν τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀσθένειαν καὶ ἀδυναμίαν, οὔτε ἐνεθυμήθησαν ἐκεῖνον, ὅστις ἔδωκεν αὐτοῖς τὸ χάρισμα τοῦ νὰ ὑπηρετῶσιν αὐτόν, καὶ νὰ γίνωσι μέτοχοι τῆς ἐπουρανίου αὐτοῦ βασιλείας, καὶ συγκάτοικοι τῶν ἀγγέλων, καὶ νὰ πλησιάζωσιν εἰς αὐτὸν δι' ἀγγελικῆς πολιτείας, ἀλλ' ἐξέκλιναν εἰς ἀκαθαρσίαν καὶ ἀσέλγειαν καὶ εἰς αἰσχρουργίαν ὡς ζῶα· διὰ τοῦτο ἀπέρριψεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐκ τῆς θείας αὐτοῦ ἐργασίας, καὶ ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς ἡσύχου αὐτῶν διαγωγῆς, ὅτι ὄχι διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν

δυνάμεως ἔμενον εἰς τὴν τακτικὴν ἐκείνην πολιτείαν τῆς ζωῆς, χωρὶς νὰ ἐνοχληθῶσιν ὑπὸ τῆς βίας τῆς φύσεως, καὶ τῶν δαιμόνων καὶ τῶν λοιπῶν ἐναντιωμάτων, ἀλλὰ διὰ τῆς δυνάμεως τῆς θείας χάριτος, ἥτις ἐνήργει εἰς αὐτοὺς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὁ κόσμος δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ, οὔτε ν' ἀκούσῃ διὰ τὴν δυσκολίαν αὐτῶν, αὐτοὶ ὅμως πολὺν καιρὸν ὑπέμεινον ταῦτα, χωρὶς νὰ νικηθῶσιν, εἰς τὰ ὁποῖα βεβαίως ὑπῆρχε δύναμίς τις ἀνωτέρα, ἀκολουθοῦσα αὐτούς, καὶ δίδουσα εἰς αὐτοὺς βοήθειαν, καὶ φυλάττουσα αὐτοὺς εἰς πᾶσαν ἐναντίαν περίστασιν· ἐπειδὴ ὅμως ἐλησμόνησαν ταύτην τὴν δύναμιν, ἐπληρώθη εἰς αὐτοὺς ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου· ἐπειδὴ δὲν ἐδοκίμασαν νὰ ἔχωσι τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ καὶ δεσπότου αὐτῶν, ὅστις συνῆψε τὸν χοῦν μετὰ τῆς πνευματικῆς τῶν ἀγγέλων ὑπηρεσίας, παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, καὶ ἀπέλαβον τὴν ἀτιμίαν τῆς πλάνης αὐτῶν, ὅπως ἔπρεπεν.

'Ερ. 'Εάν τις μετὰ θάρρους ἀπαρνηθῇ παντελῶς τὸν κόσμον καὶ τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπέλθῃ μετὰ ἀγαθοῦ ζήλου εἰς ἔρημον ἀκατοίκητον καὶ φοβεράν, ἆρά γε ἀποθνήσκει διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων χρειῶν τοῦ σώματος;

'Απ. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν ποτε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἡτοίμασε κατοικητήρια εἰς τὰ ἄλογα ζῶα, πρὶν ποιήσῃ αὐτά, καὶ φροντίζει δι' αὐτά, νὰ παραβλέψῃ τὸ πλάσμα τῶν ἰδίων αὐτοῦ χειρῶν, καὶ ἐξαιρέτως τοὺς φοβουμένους αὐτόν, οἱ ὁποῖοι μεθ' ἁπλότητος καρδίας χωρὶς περιέργειαν ἠκολούθησαν αὐτόν; Ὅστις ἀνατίθησι τὸ ἴδιον αὐτοῦ θέλημα εἰς τὸν Θεόν, δὲν φροντίζει πλέον περὶ τῆς χρείας τοῦ σώματος, οὔτε περὶ τῆς ταλαιπωρίας καὶ κακοπαθείας αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ νὰ ἐμμένῃ εἰς τὴν ἔνδον καθαρότητα τῆς καρδίας, καὶ νὰ ὑπομένῃ τὴν ζωὴν τῆς ταπεινώσεως, ὄχι ὅτι φοβεῖται τὰς θλίψεις, ἀλλ' εὐχαριστεῖται διὰ τὴν καθαρότητα τῆς πολιτείας αὐτοῦ ν' ἀπέχῃ ἀπὸ τὸν κόσμον, καὶ νὰ κακοπαθῇ εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὰ βουνά, καὶ νὰ ζῇ ὡς πλάνος εἰς τοὺς τόπους τῶν ἀλόγων ζώων, χωρὶς νὰ καταδέχηται ν' ἀναπαυθῇ σωματικῶς, ἢ νὰ ζῇ ζωὴν πλήρη ἀκαθαρσιῶν· καὶ ὅταν παραδώσῃ ἑαυτὸν εἰς τοῦτον τὸν θεληματικὸν θάνατον, καθ' ἡμέραν πενθεῖ καὶ προσεύχεται, ἵνα μὴ στερηθῇ τὴν καθαρὰν θείαν πολιτείαν, καὶ τότε λαμβάνει βοήθειαν παρὰ Θεοῦ· ὅστις εἴθε νὰ φυλάξῃ καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν καθαρότητα, καὶ νὰ ἁγιάσῃ ἡμᾶς διὰ τοῦ ἁγιασμοῦ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τιμὴν αὐτοῦ, ἵνα δοξάσωμεν τὸ ἅγιον αὐτοῦ ὄνομα διὰ τῆς καθαρότητος τῆς διαγωγῆς ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν.

ΛΟΓΟΣ ΠΣΤ'.

Περὶ διαφόρων ὑποθέσεων, κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν.

ΕΡΩΤ. 'Εὰν ἦναι καλὸν τὸ ν' ἀποφεύγῃ τις ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐρεθίζουσι τὰ πάθη; καὶ ἐὰν ἡ τοιαύτη φυγὴ νομίζηται νίκη ἢ ἧττα τῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ ἀποφεύγει τοὺς πολέμους καὶ προτιμᾷ τὴν ἀνάπαυσιν;

'Απ. Πρὸς τοῦτο ἀποκρινόμεθα ἐν συντόμῳ. Πρέπει ὁ μοναχὸς ν' ἀποφεύγῃ τελείως πάντα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐρεθίζουσι τὰ κακὰ αὐτοῦ πάθη, καὶ πρὸ πάντων νὰ κόψῃ τὰς αἰτίας τῶν παθῶν καὶ τὴν ὕλην, διὰ τῆς ὁποίας ἐνεργοῦνται καὶ αὐξάνουσιν· ἐὰν ὅμως τὸ καλέσῃ ἡ περίστασις νὰ ἐναντιωθῇ καὶ νὰ παλαίσῃ πρὸς αὐτά, νὰ πράττῃ τοῦτο, ἀλλ' ὄχι ὡς παίγνιον, ἀλλὰ τεχνικῶς καὶ σπουδαίως· ὅταν ὅμως ἐπιβουλεύηται εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ πνεύματος, πρέπει πάντοτε νὰ μεταφέρῃ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἀπὸ αὐτὰ τὰ πάθη εἰς τὸ φυσικὸν καλόν, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ ἐτέθη εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, κἂν ὁ διάβολος κατέστρεψε τὴν ἀλήθειαν πρὸς κακὴν δοκιμήν. Καὶ ἂν ἦναι πρέπον νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ μοναχὸς πρέπει ν' ἀποφεύγῃ ὄχι μόνον τὴν ἐνόχλησιν τῶν παθῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνόχλησιν τῶν αἰσθήσεων, καὶ νὰ περιστέλληται ἐντὸς αὐτοῦ, καὶ νὰ ἐμμένῃ εἰς τὴν νοερὰν καὶ ἐπίμονον ἐργασίαν τῆς καρδίας, μέχρις οὗ συμφωνήσουσι τὰ ἔργα αὐτοῦ μετὰ τοῦ μοναχικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, καὶ οὕτω διὰ τῆς ἐντὸς αὐτοῦ περιστολῆς ἑνωθῇ ὁλοτελῶς μετὰ τοῦ ἐνοικοῦντος εἰς αὐτὸν 'Ιησοῦ Χριστοῦ· διότι ὅσον ὁ νοῦς αὐτοῦ μένει περιεσταλμένος ἐντὸς αὐτοῦ, δὲν πολεμεῖ αὐτὸς ἐναντίον τῶν παθῶν, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Κυρίου· ἐκτὸς δὲ τούτου οὐδὲ αὐτὰ τὰ πάθη κινοῦνται εἰς αὐτόν, ἵνα ἔλθωσιν εἰς πρᾶξιν.

'Ερ. 'Εὰν ὁ ἄνθρωπος πράξῃ καλόν τι διὰ τὴν καθαρότητα τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ἄλλοι ὅμως, μὴ γνωρίζοντες τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ πολιτείαν, σκανδαλίζονται, πρέπει ν' ἀφήσῃ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ πολιτείαν διὰ τὸ σκάνδαλον, ἢ νὰ πράξῃ ὅ,τι εἶναι ὠφέλιμον εἰς τὸν σκοπόν του, κἂν εἰς τοὺς βλέποντας ὑπάρχῃ ἐπιζήμιον;

'Απ. Λέγομεν καὶ περὶ τούτου, ὅτι ἐὰν πράττῃ νομίμως ὅ,τι καὶ ἂν πράττῃ, καθὼς παρέλαβε παρὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ πατέρων, τὸ ὁποῖον καθαρίζει τὸν νοῦν αὐτοῦ, καὶ πράττει αὐτὸ ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν καθαρότητα, ἄλλοι ὅμως μὴ γνωρίζοντες τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, σκανδαλίζονται, δὲν εἶναι αὐτὸς ὑπεύθυνος, ἀλλ' ἐκεῖνοι· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς δὲν ἐγκρατεύεται, καὶ νηστεύει, καὶ κλείεται ἐντὸς τοῦ κελλίου, ἢ πράττει ὅ,τι εἶναι ὠφέλιμον εἰς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ἵνα σκαν-

δαλίζωνται ἄλλοι, ἀλλ' ἵνα καθαρίσῃ τὸν νοῦν αὐτοῦ, ἐκεῖνοι ὅμως, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζουσι τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, μέμφονται αὐτόν, καὶ γίνονται ἀληθῶς ὑπεύθυνοι· διότι, ζῶντες ἐν ἀμελείᾳ, δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ αἰσθανθῶσι τὸν πνευματικὸν ἐκείνου σκοπόν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἔλεγεν· «ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστί»· τί λοιπόν; διότι τὸ κήρυγμα τοῦ σταυροῦ ἐλογίζετο παρ' ἐκείνοις μωρία, ἐπειδὴ δὲν ᾐσθάνοντο τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἔπρεπε νὰ σιωπᾷ, καὶ νὰ μὴ κηρύξῃ ὁ μακάριος Παῦλος; Ἀλλ' ἰδοὺ καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἡ ὑπόθεσις τοῦ σταυροῦ ὑπάρχει πρόσκομμα καὶ σκάνδαλον εἴς τε τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας· πρέπει νὰ σιωπῶμεν τὴν ἀλήθειαν, ἵνα μὴ οὗτοι σκανδαλίζωνται; διότι καὶ ὁ Παῦλος ὄχι μόνον δὲν ἐσιώπησεν, ἀλλὰ καὶ ἐφώναζε λέγων, «ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰμὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ἡ καύχησις αὕτη εἰς τὸν σταυρόν, τὴν ὁποίαν διηγήθη ὁ ἀπόστολος, δὲν ἐγένετο, ἵνα σκανδαλίσῃ τοὺς ἄλλους, ἀλλ' ἵνα κηρύττηται ἡ μεγάλη δύναμις τοῦ σταυροῦ. Καὶ σὺ ἤδη λοιπόν, ὦ ἀγαπητέ, ὅστις καὶ ἂν ὑπάρχῃς, τελείωσον τὴν πολιτείαν σου κατὰ τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἔθηκας εἰς ἑαυτὸν πρὸς τὸν Θεόν, ἥτις πρέπει νὰ ἦναι σύμφωνος ταῖς διατάξεσι τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων πατέρων, ἵνα μὴ σὲ κατακρίνῃ ἡ συνείδησίς σου, καὶ μὴ φοβηθῇς ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι σκανδαλίζονται· καθότι οὐδεὶς δύναται νὰ πληροφορήσῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἢ νὰ ἀρέσῃ εἰς πάντας ἐπίσης, καὶ νὰ δουλεύῃ καὶ τῷ Θεῷ κρυπτῶς.

Μακάριος ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος, ὦ ἀδελφέ, ὅστις φροντίζει ὅλαις δυνάμεσι διὰ τὴν καθαρότητα τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, καὶ περιπατεῖ μετὰ φρονήσεως τὴν πνευματικὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν περιπατήσαντες οἱ ἅγιοι πατέρες, καὶ ἀναβάντες κατὰ τάξιν τοὺς βαθμοὺς αὐτῆς, ὑψώθησαν εἰς τὴν καθαρότητα μετὰ πολλῆς φρονήσεως καὶ ὑπομονῆς εἰς τὰς θλίψεις, καὶ ὄχι διὰ τέχνης τινὸς καὶ μηχανημάτων.

Ἡ καθαρότης τῆς ψυχῆς ὑπάρχει τὸ πρῶτον χάρισμα τῆς φύσεως ἡμῶν, καὶ ἄνευ τῆς καθαρότητος τῶν παθῶν δὲν θεραπεύεται ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὰς ἀρρωστίας τῆς ἁμαρτίας, οὔτε ἀποκτᾷ τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν ἔχασε διὰ τῆς παραβάσεως. Ἐὰν δὲ ἀξιωθῇ τις τῆς καθαρότητος, ὅπερ ἐστὶν ἡ ὑγεία τῆς ψυχῆς, ἐκ τούτου ὑποδέχεται ὁ νοῦς αὐτοῦ ἐπαισθητὴν χαρὰν ἐν αἰσθήσει τοῦ πνεύματος· ἐπειδὴ γίνεται υἱὸς Θεοῦ κατὰ χάριν, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Χριστοῦ, καὶ δὲν εὐκαιρεῖ νὰ αἰσθανθῇ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά, ἅπερ ἀπαντῶσιν αὐτόν.

Ὅστις ἔχει κανόνα νὰ ἡσυχάζῃ ἐντὸς τοῦ κελλίου του ἀνὰ ἑπτὰ ἑβδομάδας, ἢ μίαν ἑβδομάδα, καὶ ἔπειτα, ἀφοῦ τελειώσῃ τὸν κανόνα του, ἐξέρχεται καὶ συναναστρέφεται μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ παρηγορεῖται μετ' αὐτῶν, καὶ δὲν φροντίζει ἕνεκα τῆς ἀμελείας του νὰ παρηγορῇ τοὺς ἐν θλίψει εὑρισκομένους ἀδελφοὺς αὐτοῦ, στοχαζόμε-

νος ὅτι φυλάττει τὸν κανόνα τῶν ἑβδομάτων ἐκείνων, αὐτὸς εἶναι ἄσπλαγχνος καὶ σκληρὸς καὶ ἀνελεήμων· καὶ ὅτι εἶναι ἀνελεήμων, γίνεται φανερὸν ἐκ τῆς ὑψηλοφροσύνης του καὶ τῶν ψευδῶν αὐτοῦ συλλογισμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων κινούμενος, δὲν συγκαταβαίνει νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς στενοχωρίας αὐτῶν, ἵνα μὴ δῆθεν παραβῇ τὸν κανόνα του.

Ὅστις καταφρονεῖ τὸν ἀσθενῆ αὐτοῦ ἀδελφόν, δὲν θέλει ἴδῃ ποτὲ τὸ φῶς· καὶ ὅστις στρέφει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ τὸν εὑρισκόμενον εἰς στενοχωρίαν, ἡ ἡμέρα αὐτοῦ θέλει σκοτισθῇ· καὶ ὅστις καταφρονεῖ τὴν φωνὴν τοῦ εὑρισκομένου εἰς κόπον καὶ μόχθον, τὰ τέκνα τῆς οἰκίας του θέλουσι τυφλωθῇ. Ἃς μὴ καθυβρίζωμεν, ὦ ἀδελφοί, τὸ μέγα ὄνομα τῆς ἡσυχίας διὰ τῆς ἀνοησίας ἡμῶν· ἐπειδὴ εἰς πᾶσαν διαγωγὴν καὶ πολιτείαν ὑπάρχει καιρὸς καὶ τρόπος καὶ διαφορά, καὶ ἐκ τούτου γνωρίζεται, ἐὰν γίνηται δεκτὴ εἰς τὸν Θεὸν ἡ ἐργασία τῆς πολιτείας ἡμῶν, καὶ ἄνευ τούτων τῶν περιστάσεων εἶναι ματαία ἡ ἐργασία τῆς πολιτείας, ἥτις ἀγωνίζεται νὰ φθάσῃ τὸ μέτρον τῆς τελειότητος. Ὅστις, ἀσθενὴς καὶ ἀδύνατος ὤν, περιμένει νὰ παρηγορηθῇ καὶ νὰ οἰκονομηθῇ παρ' ἄλλων, αὐτὸς ἂς ταπεινωθῇ καὶ ἂς κοπιάσῃ μετὰ τῶν ἀδελφῶν καθ' ὃν καιρὸν πειράζεται, ἵνα ἡ ἐργασία αὐτοῦ γένηται μετὰ χαρᾶς, ἀπέχουσα ἀπὸ πᾶσαν ὑψηλοφροσύνην καὶ πλάνην τῶν δαιμόνων.

Εἶπέ ποτέ τις γνωστικὸς ἅγιος, ὅτι κανὲν ἄλλο πρᾶγμα δὲν δύναται νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν μοναχὸν ἀπὸ τὸν δαίμονα τῆς ὑπερηφανείας, καὶ νὰ συνεργήσῃ εἰς τὴν σωφροσύνην αὐτοῦ καθ' ὃν καιρὸν πειράζεται καὶ ἐξάπτεται εἰς αὐτὸν τὸ πάθος τῆς πορνείας, ὅσον ἐκεῖνο, τὸ νὰ ἐπισκέπτηται καὶ νὰ βοηθῇ τοὺς ἀσθενεῖς, οἵτινες εὑρίσκονται κατάκειτοι εἰς τὴν στρωμνήν, καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι κατεξηράνθησαν ὑπὸ τῆς στενοχωρίας τῆς σαρκός.

Μεγάλη καὶ ἀγγελικὴ εἶναι ἡ ἐργασία τῆς ἡσυχίας, ὅταν ὑπάρχῃ ἡνωμένη μετὰ τῆς διακρίσεως καὶ τῆς ταπεινώσεως· ἐπειδὴ ὅθεν δὲν γνωρίζομεν, κλεπτόμεθα καὶ ἐξαπατώμεθα. Εἶπον δὲ ταῦτα, ἀδελφοί, ὄχι ἵνα ἀμελήσωμεν ἢ καταφρονήσωμεν τὸ ἔργον τῆς ἡσυχίας· ἐγὼ εἰς ἕκαστόν μου λόγον παρακινῶ πάντας εἰς τοῦτο, καὶ ἤδη δὲν ἐναντιοῦμαι εἰς τὰ προλεχθέντα· λοιπὸν ἂς μὴ προτιμήσῃ τις μέρος τι ἐκ τῶν λόγων μου, καὶ καταφρονήσῃ ἀνοήτως τὰ ἐπίλοιπα.

Ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι, ὅτι εἰς πολλοὺς λόγους εἶπον, ὅτι ἐὰν τυχὸν συμβῇ εἴς τινα νὰ μένῃ τελείως ἀργὸς ἐντὸς τοῦ κελλίου αὐτοῦ, δὲν πρέπει ἕνεκα τούτου νὰ προτιμήσῃ τὴν τελείαν ἀναχώρησιν ἐξ αὐτοῦ τοῦ κελλίου του, οὔτε νὰ στοχάζηται τὴν ἐκτὸς τοῦ κελλίου του ἐργασίαν ἀνωτέραν τῆς ἐργασίας τῆς ἡσυχίας· ἀναχώρησιν δὲ λέγω, τὸ νὰ μὴ ἀφήσῃ τελείως τὸ ἑαυτοῦ κελλίον καὶ φύγῃ, καὶ ὄχι ἐὰν ἐξέλθῃ διὰ τὰς ἀναγκαίας αὐτοῦ χρείας, ἢ ν' ἀπέλθῃ ἑβδομάδας τινὰς πρὸς

πώλησιν τοῦ ἐργοχείρου του, τοῦτο ἂς μὴ νομισθῇ ἀργία καὶ σχόλασις· ἐὰν ὅμως στοχάζηταί τις, ὅτι ὑπάρχει τέλειος, καὶ διὰ τὴν εἰς Θεὸν ἀφιέρωσιν αὐτοῦ καταφρονεῖ πάντα τὰ τοῦ κόσμου πράγματα, εὐλόγως ἂς παραιτήσῃ καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐξέρχηται ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ ἐνίοτε.

Μεγάλη εἶναι ἡ ἐργασία τῆς διακρίσεως ἐκείνων, τοὺς ὁποίους βοηθεῖ ὁ Θεός, ὅστις εἴθε νὰ ἐνδυναμώσῃ καὶ ἡμᾶς, ἵνα ἐκπληρώσωμεν τὸν λόγον αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον εἶπεν· «εἴ τι θέλετε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως». Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν δύνηται νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐντολὴν τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης διὰ φαινομένων πραγμάτων ἢ διὰ τῆς σωματικῆς αὐτοῦ δυνάμεως, τότε εἶναι ἀρκετὴ ἡ ἐν τῇ προαιρέσει αὐτοῦ φυλαττομένη ἀγάπη τοῦ πλησίον, καὶ μάλιστα ἐὰν ἡσυχάζῃ εἰς ἔρημον τόπον, καὶ εὑρίσκηται εἰς μεγάλα μέτρα ἀρετῆς.

Ἐὰν ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκτελέσωμεν ὅλα τὰ ἱερὰ χρέη τῆς βαθείας ἐκείνης ἡσυχίας, ἂς ἀναπληρώσωμεν τὴν ἔλλειψιν τούτων διὰ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, ἥτις συνίσταται εἰς σωματικοὺς κόπους, ἵνα μὴ ἡ ἐλευθερία ἡμῶν εὕρῃ πρόφασιν, καὶ ὑποταγῇ εἰς τὴν σάρκα. Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς φωτισμὸν γνώσεως, ὅπως γνωρίσωμεν τὸ πανάγιον αὐτοῦ θέλημα, κατὰ τὸ ὁποῖον πάντοτε πολιτευόμενοι, καταντήσωμεν εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ ἀνάπαυσιν διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει πᾶσα δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν ἀπεράντων αἰώνων. Ἀμήν.

το γράμμα αυτό υπάρχει στο κείμενο της έκδοσης δ' σειράς μεταφράσεως 328

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΑΒΒΑ ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄.

Τὴν ὁποίαν ἀπέστειλε πρός τινα ἀδελφόν, ὅστις ἠγάπα τὴν ἡσυχίαν.

ΩΑΓΑΠΗΤΕ ἀδελφέ, ἐπειδὴ γνωρίζω, ὅτι ἀγαπᾷς τὴν ἡσυχίαν, καὶ ἐπειδὴ βλέπω, ὅτι ὁ διάβολος σὲ περιπλέκει εἰς τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀνθρώπων προφάσει τοῦ καλοῦ, γνωρίζων τὸ θέλημα τοῦ καλοῦ σου λογισμοῦ, καὶ προσπαθεῖ νὰ σ' ἐμποδίσῃ ἐκ τῆς περιεκτικῆς ἀρετῆς τῶν πολλῶν καὶ καλῶν τρόπων τῆς ἡσυχίας, ὡς μέλος ὁμόφυλον, ἵνα βοηθήσω τὸν καλόν σου πόθον δι' ὠφελίμου λόγου, ἀπεφάσισα νὰ σοὶ ἐκθέσω, ὅσα παρὰ σοφῶν ἀνδρῶν, καὶ ἀπὸ τὰς ἁγίας Γραφάς, καὶ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς δοκιμῆς ἔμαθον. Ἀγαπητέ, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν καταφρονήσῃ τὰς τιμὰς καὶ ἀτιμίας, καὶ δὲν ὑπομείνῃ δι' ἀγάπην τῆς ἡσυχίας κατηγορίας καὶ ἐμπαιγμοὺς καὶ ζημίας, καὶ ἐὰν δὲν γίνῃ παίγνιον τῶν ἀνθρώπων, νομιζόμενος μωρὸς καὶ φλύαρος, δὲν δύναται νὰ ἐμμένῃ σταθερῶς εἰς τὸν καλὸν τῆς ἡσυχίας σκοπόν· καθότι ἐὰν ἅπαξ ἀνοίξῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν θύραν τοῦ νοὸς αὐτοῦ εἰς τὰς αἰτίας, ὁ διάβολος δὲν θέλει ἡσυχάσει ἀπὸ τοῦ νὰ φέρῃ εἰς αὐτὸν διὰ πολλῶν προφάσεων τινὰς τῶν αἰτιῶν. Διὰ τοῦτο, λοιπόν, ἀγαπητέ, ἐὰν ἀγαπᾷς εἰλικρινῶς τὴν ἀρετὴν τῆς ἡσυχίας, ἥτις δὲν ἐπιδέχεται διασκορπισμὸν καὶ φυγὴν καὶ διακοπὴν ἐν τῷ μέσῳ, καὶ διὰ τῆς ὁποίας ἐνίκησαν οἱ ἀρχαῖοι πατέρες, θέλεις ἐκπληρώσει τὴν ἐπαινετήν σου ἐπιθυμίαν, ὅταν μιμηθῇς τοὺς ἁγίους ἐκείνους πατέρας, μελετῶν κατὰ νοῦν τὸν βίον καὶ τὴν

πολιτείαν αὐτῶν: οἱ ὁποῖοι πατέρες ἀγαπήσαντες τὴν τελείαν ἡσυχίαν, δὲν ἐφρόντισαν ποσῶς περὶ τῆς ἀγάπης τῶν συγγενῶν αὐτῶν, οὔτ' ἐζήτησαν ν' ἀναπαύσωσιν αὐτούς, οὔτε ἐντράπησαν ν' ἀποφύγωσι τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀρχόντων καὶ τιμίων ἀνθρώπων.

Καὶ οὕτω ζῶντες, δὲν ἐκρίνοντο παρὰ τῶν σοφῶν καὶ γνωστικῶν, ὅτι κατεφρόνουν τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, ἢ ὅτι παρέβλεπον αὐτούς, ἢ ὅτι ἐστεροῦντο διακρίσεως, καθὼς ἀπελογήθη τις ἐξ αὐτῶν, ὅστις ἠγάπα καὶ ἐτίμα τὴν ἡσυχίαν περισσότερον ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀνθρώπων, εἰπών· ὅστις μανθάνει διὰ τῆς δοκιμῆς τὴν γλυκύτητα τῆς ἡσυχίας ἐντὸς τοῦ κελλίου του, αὐτὸς ὄχι ὡς καταφρονῶν τὸν πλησίον του ἀποφεύγει τὴν μετ' αὐτοῦ συναναστροφήν, ἀλλὰ χάριν τοῦ καρποῦ, τὸν ὁποῖον τρυγᾷ ἐκ τῆς ἡσυχίας. Διατί ἔφευγεν ὁ ἀββᾶς Ἀρσένιος, καὶ δὲν εὐχαριστεῖτο νὰ συνομιλήσῃ μετά τινος; ὁ δὲ ἀββᾶς Θεόδωρος συνανεστρέφετο μὲν ἐνίοτε, ἀλλ' ἡ συναναστροφὴ αὐτοῦ ἦτο συντομωτάτη, καὶ ὅταν εὑρίσκετο ἐκτὸς τοῦ κελλίου του, οὔτε ἐχαιρέτα τινά· ὁ δὲ ἅγιος Ἀρσένιος οὐδὲ τὸν ἐρχόμενον ἐχαιρέτα καὶ ἠσπάζετο· διότι ἀπῆλθέ ποτέ τις ἐκ τῶν πατέρων νὰ ἴδῃ τὸν ἀββᾶν Ἀρσένιον, καὶ ἤνοιξε μὲν ὁ γέρων εἰς αὐτὸν τὴν θύραν, νομίζων ὅτι εἶναι ὁ διακονητὴς αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτε εἶδε τίς εἶναι, εὐθὺς ἔρριψεν ἑαυτὸν κατὰ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, καὶ πολλὰ παρακληθεὶς ὑπ' ἐκείνου νὰ ἐγερθῇ καὶ εὐλογήσῃ αὐτόν, δὲν ἠθέλησεν ὁ ἅγιος, λέγων, ὅτι δὲν θέλω ἐγερθῇ ἕως ὅτου σὺ δὲν ἀπέλθῃς ἐντεῦθεν· καὶ πραγματικῶς δὲν ἠγέρθη ἕως ὅτου ἀνεχώρησεν ἐκεῖνος· ἔπραττε δὲ τοῦτο ὁ μακάριος, ἵνα μὴ δώσῃ εἰς αὐτοὺς αἰτίαν, καὶ πάλιν ἔλθωσιν εἰς αὐτόν.

Ἄκουσον ἐν τούτοις καὶ τὰ ἀκόλουθα τοῦ λόγου, ἵνα μὴ εἴπῃς, ὅτι διὰ τὴν ποταπότητα αὐτοῦ κατεφρόνησεν αὐτόν, καὶ εἰς ἄλλον τίμιον καὶ μεγαλοπρεπῆ ἔκαμνε προσωποληψίαν, καὶ συνωμίλει μετ' αὐτοῦ· ὄχι, ἀλλ' ἐπίσης ἀπέφευγε πάντας, καὶ ταπεινοὺς καὶ ἐνδόξους, καὶ ἐπίσης κατεφρόνει πάντας, καὶ προετίμα νὰ ὑποφέρῃ τὴν κατ' αὐτοῦ μέμψιν πάντων διὰ τὴν ἀγάπην καὶ τιμὴν τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς σιωπῆς· διότι γνωρίζομεν, ὅτι ἀπῆλθέ ποτε πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος Θεόφιλος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν κριτὴν τῆς χώρας διὰ τιμήν, ὅστις εἶχε πολλὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἴδῃ τὸν ἅγιον· τούτους ἐδέχθη μὲν ὁ γέρων, ἀλλ' ἐκάθησεν ἔμπροσθεν αὐτῶν σιωπῶν, καὶ οὐδὲ διὰ συντόμου λόγου ἀνέπαυσεν αὐτούς, καί τοι πολὺ ἐπεθύμουν ν' ἀκούσωσι λόγον τινὰ παρ' αὐτοῦ· καὶ ὅταν παρεκάλεσεν αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος περὶ τούτου, ἡσύχασεν ὀλίγον ὁ καλόγηρος, καὶ ἔπειτα εἶπε πρὸς αὐτούς· ἐὰν εἴπω πρὸς ὑμᾶς λόγον, φυλάττετε αὐτόν; καὶ ἐκεῖνοι ὡμολόγησαν, ὅτι θέλουσι τὸν φυλάξει· τότε ὁ γέρων λέγει πρὸς αὐτούς, ὅπου ἀκούετε, ὅτι εἶναι ὁ Ἀρσένιος, μὴ πλησιάζετε ἐκεῖ. Εἶδες τὸν θαυμαστὸν γέροντα; εἶδες καταφρόνησιν τῆς

συνομιλίας τῶν ἀνθρώπων; αὐτὸς τρόντι ἐτρύγησε τὸν καρπὸν τῆς ἡσυχίας· καὶ δὲν ἐστοχάσθη ὁ μακάριος, ὅτι ὑπῆρχεν ἄνθρωπος καθολικὸς καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ἐσκέφθη, ὅτι ἐγὼ ἅπαξ ἀπέθανον τῷ κόσμῳ, κατὰ τί λοιπὸν δύναται νὰ ὠφελήσῃ ὁ νεκρὸς τοὺς ζῶντας; Τοῦτον τὸν ἅγιον ἐμέμφθη ποτὲ ὁ ἀββᾶς Μακάριος μετ' ἀγάπης, λέγων, διὰ τί φεύγεις ἀπὸ ἡμᾶς; ἀλλ' ὁ γέρων ἀπελογήθη ἀπολογίαν θαυμαστὴν καὶ ἀξιέπαινον, εἰπών· ὁ Θεὸς γνωρίζει, ὅτι ἀγαπῶ ὑμᾶς, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ εὑρίσκωμαι μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τῶν ἀνθρώπων. Ταύτην δὲ τὴν θαυμαστὴν γνῶσιν δὲν ἔμαθε παρ' ἄλλου, ἀλλ' ἐκ θεϊκῆς φωνῆς, ἥτις εἶπε πρὸς αὐτόν, Ἀρσένιε, φεῦγε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ σώζεσαι.

Μὴ τυχὸν ἀργός τις καὶ ἀγαπῶν τὰς συναναστροφάς, ἀναισχύντως παρεξηγήσῃ τοῦτον τὸν τρόπον τοῦ ἁγίου, καὶ λαλήσῃ βλάσφημα, λέγων, ὅτι τοῦτο εἶναι ἐφεύρημα ἀνθρώπινον, εὑρεθὲν πρὸς ἀφορμὴν τῆς ἡσυχίας· διότι εἶναι διδασκαλία οὐράνιος· καὶ ἵνα μὴ στοχασθῇς ὅτι τοῦτο ἐλέχθη εἰς τὸν Ἀρσένιον, ἵνα φύγῃ ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ ὄχι ν' ἀποφεύγῃ τοὺς ἀδελφούς, ἄκουσον. Ἀφοῦ ὁ Ἀρσένιος ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς τὴν ἔρημον, πάλιν παρεκάλεσε τὸν Θεόν, πῶς θέλει δυνηθῇ νὰ ζήσῃ καλῶς. Κύριε, εἶπεν, ὁδήγησόν με, πῶς νὰ σωθῶ· καὶ ἐστοχάζετο, ὅτι μέλλει ν' ἀκούσῃ ἄλλο τι, καὶ ὅμως ἤκουσε πάλιν ἐκ δευτέρου τὴν ἰδίαν δεσποτικὴν φωνήν, λέγουσαν πρὸς αὐτόν, Ἀρσένιε φεῦγε, σιώπα, ἡσύχαζε· καὶ ἐάν, λέγει, πολὺ ὠφελῇ ἡ θεωρία καὶ ἡ συνομιλία τῶν ἀδελφῶν, ἀλλ' εἰς σὲ δὲν ὠφελεῖ τόσον ἡ μετ' αὐτῶν συντυχία, ὅσον ἡ ἀπ' αὐτῶν φυγή.

Καὶ ὅταν ἤκουσε ταῦτα ὁ μακάριος Ἀρσένιος ἀπὸ τὴν θείαν ἀποκάλυψιν, ἐβεβαιώθη καὶ ἐγνώρισεν, ὅτι δὲν ἀρκεῖ εἰς αὐτὸν πρὸς ἀπόκτησιν ἐναρέτου ζωῆς τὸ νὰ φύγῃ μόνον ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐξ ἁπάντων ἐν γένει. Καὶ τίς δύναται βέβαια ν' ἀντιστῇ, ἢ νὰ εἴπῃ τι ἐνάντιον εἰς τὴν θείαν φωνήν; Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν θεῖον Ἀντώνιον εἶπεν ὁ Θεὸς δι' ἀποκαλύψεως, ἐὰν θέλῃς νὰ ἡσυχάσῃς, ἄπελθε ὄχι μόνον εἰς τὴν Θηβαΐδα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐσωτέραν ἔρημον. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Θεὸς ἐπιτρέπῃ εἰς ἡμᾶς νὰ φύγωμεν ἐκ πάντων, καὶ τοσοῦτον ἀγαπᾷ τὴν ἡσυχίαν, ὁπόταν οἱ ἀγαπῶντες αὐτὸν ὑπομένωσιν εἰς αὐτήν, ποῖος εἶναι ὁ προφασιζόμενος προφάσεις ἵνα παραμένῃ εἰς τὰς συνομιλίας καὶ συναναστροφὰς τῶν ἀνθρώπων; ἐὰν δὲ εἰς τὸν ἅγιον Ἀντώνιον καὶ τὸν ἅγιον Ἀρσένιον εἶναι ὠφέλιμος ἡ φυγὴ καὶ ἡ προφύλαξις, πόσῳ μᾶλλον εἰς τοὺς ἀσθενεῖς; καὶ ἐὰν τούτους τοὺς ἁγίους, τῶν ὁποίων τοὺς λόγους καὶ τὴν θέαν καὶ τὴν βοήθειαν ἐχρειάζετο ὅλος ὁ κόσμος, ἐτίμησεν ὁ Θεὸς διὰ τὸ νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὴν ἡσυχίαν, περισσότερον παρὰ ἐὰν ἐβοήθουν πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα, μᾶλ-

λον δὲ τὴν ἀνθρωπότητα, πόσῳ μᾶλλον πρέπει νὰ μένῃ ἐν αὐτῇ ὁ μὴ δυνάμενος νὰ φυλάξῃ τὸν ἑαυτόν του καλῶς;

Ἐγνωρίσαμεν καὶ ἄλλον τινὰ ἅγιον, τοῦ ὁποίου ὁ ἀδελφός, κεκλεισμένος εὑρισκόμενος εἰς ἄλλο κελλίον, ἠσθένει· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐλυπήθη, οὔτε ἀπῆλθε νὰ ἴδῃ αὐτὸν εἰς ὅλον τὸν καιρὸν τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ, ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου αὐτοῦ εἰδοποίησεν αὐτὸν λέγων, ἐὰν καὶ δὲν ἦλθες μέχρι τοῦδε πρὸς ἐμέ, ἀλλ᾽ ἤδη τοὐλάχιστον ἐλθέ, ἵνα σὲ ἴδω, πρὶν ἢ ἐκδημήσω ἐκ τούτου τοῦ κόσμου· καὶ ἐὰν δὲν θέλῃς νὰ ἔλθῃς τὴν ἡμέραν, κἂν ἐλθὲ ἐν καιρῷ νυκτός, ἵνα σὲ ἀσπασθῶ καὶ ἀναπαυθῶ· καὶ ὅμως δὲν ἐπείσθη ὁ μακάριος ν᾽ ἀπέλθῃ, οὐδὲ κατ᾽ ἐκείνην τὴν ὥραν, καθ᾽ ἣν συνηθίζει ἡ φύσις νὰ συμπάσχῃ, καὶ νὰ ὑπερβαίνῃ τὸν ὅρον τοῦ θελήματος, ἀλλ᾽ εἶπε μόνον, ὅτι ἐὰν ἐξέλθω ἐκ τοῦ κελλίου μου, καὶ ἔλθω πρὸς σέ, ἡ καρδία μου δὲν θέλει εἶσθαι καθαρὰ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· διότι θέλω φανῆ, ὅτι παρημέλησα ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπισκεφθῶ τοὺς πνευματικοὺς ἀδελφούς, καὶ προετίμησα τὴν φύσιν μᾶλλον παρὰ τὸν Χριστόν· καὶ οὕτως ἀπέθανεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ χωρὶς νὰ ἴδῃ αὐτόν.

Ἂς μὴ προφασίζηταί τις λοιπὸν ἀπὸ ῥαθυμίαν τῶν λογισμῶν, λέγων, ὅτι ταῦτά εἰσιν ἀδύνατα, καὶ ἑπομένως περιφρονήσῃ αὐτά, καὶ καταργήσῃ τὴν ἡσυχίαν αὐτοῦ, ἀθετήσας τὴν περὶ αὐτοῦ πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐὰν τὴν φύσιν ἥτις εἶναι τοσοῦτον ἰσχυρὰ ἐνίκησαν οἱ ἅγιοι, καὶ ὁ Χριστὸς ἀγαπᾷ ὅταν ἀμελοῦνται τὰ τέκνα αὐτοῦ, ὅτε τιμᾶται ἡ ἡσυχία, ποία ἄλλη ἀνάγκη δύναται νὰ μένῃ ἀκαταφρόνητος ὑπὸ σοῦ, ὅταν περιέλθῃς εἰς αὐτήν; Ἡ ἐντολὴ ἐκείνη, ἡ λέγουσα, «ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου», καὶ περισσότερον ἀφ᾽ ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως, οὕτω πληροῦται, ὅταν ὑπομένῃς εἰς τὴν ἡσυχίαν· καὶ ἡ ἐντολὴ ἡ περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον ἐντὸς αὐτῆς κεῖται. Θέλεις ν᾽ ἀποκτήσῃς τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον εἰς τὴν ψυχήν σου κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου; ἀπομακρύνθητι ἀπ᾽ αὐτοῦ, καὶ τότε κατακαίεται ἡ καρδία σου ἀπὸ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην, καὶ ὅταν βλέπῃς αὐτόν, τόσον θέλεις χαρῇ εἰς τὴν θεωρίαν του, ὡς νὰ ἔβλεπες ἄγγελον φωτός. Θέλεις πάλιν νὰ σ᾽ ἐπιθυμῶσιν οἱ ἀγαπῶντές σε; εἰς ὡρισμένας ἡμέρας ἐμφανίσθητι πρὸς αὐτούς, καθὼς αὐτὴ ἡ δοκιμὴ ἀπέδειξε τοῦτο, καὶ εἶναι διδάσκαλος εἰς πάντα. Ὑγίαινε. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν χάρις καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β΄.

Πρὸς τὸν φυσικὸν καὶ πνευματικὸν αὐτοῦ ἀδελφόν, ὅστις παρεκάλει καὶ προέτρεπεν αὐτὸν διὰ γραμμάτων, ὅπως ἀπέλθῃ πρὸς αὐτόν, εὑρισκόμενον εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐπιθυμοῦντα νὰ ἴδῃ αὐτόν.

Ὦ ΜΑΚΑΡΙΕ, δὲν εἴμεθα τόσον δυνατοί, καθὼς νομίζεις, καὶ ἴσως δὲν γνωρίζεις τὴν ἀσθένειάν μου· θέλεις, ὡς φαίνεται, τὴν ἀπώλειάν μου, καὶ διὰ τοῦτο ζητεῖς πάντοτε παρ᾽ ἐμοῦ νὰ ἔλθω πρὸς σέ, καὶ νὰ σὲ ἴδω· περὶ τούτου οὔτε ἐγὼ πρέπει νὰ φροντίζω, οὔτε σὺ νὰ ἐπιθυμῇς, καιόμενος ἀπὸ τὸ φυσικὸν αἴσθημα. Ἀδελφέ, μὴ ζητήσῃς ποτὲ παρ᾽ ἐμοῦ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀναπαύει μόνον τὴν σάρκα καὶ τὸ φρόνημα αὐτῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀγάπα τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου· διότι μετ᾽ ὀλίγον καιρὸν ἀπερχόμεθα ἐκ τούτου τοῦ κόσμου. Πόσα πρόσωπα δὲν θέλω συναντήσει, ὅταν ἔλθω αὐτοῦ; καὶ πόσους τόπους καὶ τρόπους ἀνθρώπων, ἕως ὅτου ἐπιστρέψω εἰς τὸ κελλίον μου; καὶ πόσας αἰτίας λογισμῶν δὲν θέλει δεχθῇ ἡ ψυχή μου ἐκ τῆς συναναστροφῆς αὐτῶν; καὶ πόσην σύγχυσιν τῶν παθῶν δὲν θέλει ὑπομείνει, ἐκ τῶν ὁποίων μόλις ἤδη ἀνεπαύθη μικρόν; Γνωρίζεις βεβαίως, ὅτι ἡ θεωρία τῶν κοσμικῶν βλάπτει τὸν μοναχόν· καθότι πόσην ἀλλοίωσιν τῆς διανοίας αὐτοῦ δὲν θέλει δεχθῇ ἐκεῖνος, ὅστις ἡσυχάζει πολὺν καιρὸν κατὰ μόνας, ὅταν πέσῃ αἴφνης εἰς τὰ τοῦ κόσμου πράγματα, καὶ ἴδῃ καὶ ἀκούσῃ τι παρὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ; ἐὰν ἡ συναναστροφὴ τῶν μοναχῶν τῶν μὴ συμφωνούντων πρὸς τὴν κατάστασιν αὐτοῦ, βλάπτῃ τὸν ἀγωνιστήν, ὅστις πολεμεῖ κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ ἐχθροῦ, ἐννόησον εἰς ποῖον λάκκον πίπτομεν, καὶ πόσα δὲν ὑποφέρομεν, ἵνα σωθῶμεν ἐκ τῶν παγίδων τοῦ ἐχθροῦ ἡμῶν, καὶ μάλιστα ὅσοι διὰ πολλῆς δοκιμῆς ἀπέκτησαν τὴν γνῶσιν πάντων; Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἄνευ τινὸς ἀνάγκης δὲν δύναμαι νὰ ἐκπληρώσω τὴν ἐπιθυμίαν σου, καὶ ἂς μὴ σ᾽ ἐξαπατῶσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες λέγουσιν, ὅτι ἡμεῖς οἱ μοναχοὶ δὲν βλαπτόμεθα ποσῶς ἐκ τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς ὁράσεως, καὶ ὅτι εἴμεθα οἱ αὐτοὶ πάντοτε καὶ εἰς τὴν ἔρημον, καὶ εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐντὸς τοῦ κελλίου καὶ ἔξω αὐτοῦ, ἢ ὅτι δὲν ταραττόμεθα ἀπὸ καλωσύνην, οὔτε δεχόμεθα κακὴν ἀλλοίωσιν, οὐδὲ αἰσθανόμεθα τὴν ἐνόχλησιν τῶν παθῶν, τὴν προερχομένην ἐκ τῆς σχέσεως τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων· ἐπειδὴ οἱ λέγοντες ταῦτα δὲν γνωρίζουσιν, ἐὰν πληγώνωνται. Ἡμεῖς εἰσέτι δὲν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν τελείαν ὑγείαν τῆς ψυχῆς· διότι

ἔχομεν ἀκόμη βρωμερὰς πληγάς, αἱ ὁποῖαι ἐὰν ἀφεθῶσι μίαν ἡμέραν ἀνεπιμέλητοι, καὶ δὲν τεθῶσιν ἐπάνω αὐτῶν ἔμπλαστρα, καὶ ἐὰν δὲν δεσμευθῶσι καὶ σφιγχθῶσι μὲ ἐπανωδέματα, σκωληκιάζουσιν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Γʹ.

Τὴν ὁποίαν ἀπέστειλε πρός τινα ἀγαπητὸν αὐτοῦ· διδάσκει ἐν αὐτῇ τὰ τῆς ἡσυχίας μυστήρια.

ΑΔΕΛΦΕ, ἐπειδὴ ἠναγκάσθην ὑπὸ τοῦ καθήκοντος νὰ σοὶ γράψω περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτουμένων εἰς τὴν ἡσυχίαν ὁδηγιῶν, γνωστοποιῶ πρὸς τὴν ἀγάπην σου κατὰ τὴν πρὸς σὲ ὑπόσχεσίν μου, ὅτι σ' εὗρον ἀκριβῶς πολιτευόμενον, καὶ ἐπιθυμοῦντα ν' ἀπέλθῃς εἰς κάθισμα ἡσυχαστικόν. Λοιπὸν ὅσα ἤκουσα παρὰ τῶν διακριτικῶν πατέρων περὶ τῆς ἐργασίας τῆς ἡσυχίας μετὰ καὶ τῆς παρ' ἐμοῦ γενομένης δοκιμῆς εἰς ταῦτα τὰ πράγματα, διὰ συντόμου λόγου ἐντυπῶ εἰς τὴν μνήμην σου· ἀλλὰ καὶ σὺ πρέπει νὰ συνεργήσῃς εἰς ἑαυτὸν διὰ τῆς μετὰ προσοχῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐπιστολῆς μου· διότι μετὰ μεγίστης φρονήσεως πρέπει ν' ἀναγνώσῃς τοὺς ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ μου εὑρισκομένους λόγους, καὶ νὰ ἔχῃς αὐτὴν ὡς φῶς εἰς τὴν λοιπήν σου ἀνάγνωσιν διὰ τὴν πολλὴν εἰς αὐτὴν κεκρυμμένην δύναμιν, ἵνα μάθῃς ἐξ αὐτῆς, τί εἶναι τὸ κάθισμα τῆς ἡσυχίας, καὶ ποία εἶναι ἡ ἐργασία αὐτῆς, καὶ ποῖα μυστήρια κρύπτονται εἰς ταύτην τὴν ἐργασίαν, καὶ διὰ τί τινες σμικρύνουσι τὴν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων γινομένην ἀρετήν, καὶ προτιμῶσι τὰς θλίψεις τῆς ἡσυχίας, καὶ τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἡσυχαστικοῦ καθίσματος, καὶ τὴν μοναστικὴν ζωήν. Ἐὰν θέλῃς, ἀδελφέ, νὰ εὕρῃς ζωὴν ἄφθαρτον εἰς τὰς ὀλίγας ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, ἡ ἀρχὴ τῆς ἡσυχίας σου ἂς γίνῃ μετὰ διακρίσεως· ἐξέτασον καλῶς περὶ τῆς ἐργασίας αὐτῆς, καὶ μὴ ἕλκησαι μόνον ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ἡσυχίας, ἀλλ' εἴσελθε, καὶ βάθυνον, καὶ ἀγωνίζου, καὶ σπούδασον νὰ γνωρίσῃς, ποῖον εἶναι τὸ βάθος καὶ τὸ ὕψος τῆς διαγωγῆς τῆς ἡσυχίας· διότι εἰς ἕκαστον ἀνθρώπινον πρᾶγμα ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐργασίας αὐτοῦ μέχρι τέλους προσδοκᾶται σκοπός τις καὶ ἐλπίς, ὅπερ κινεῖ τὴν διάνοιαν πρὸς τὴν καταβολὴν τοῦ θεμελίου αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ σκοπὸς ἐνισχύει τὴν ψυχὴν νὰ ὑπομένῃ τὰς εἰς αὐτὸ ἀπαντωμένας δυσκολίας, λαμβάνουσαν παρηγορίαν τινὰ ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπιμένει μέχρι τέλους τοῦ πράγματος· οὕτω καὶ τὸ τίμιον ἔργον τῆς ἡσυχίας γίνεται λιμὴν τῶν μυστηρίων εἰς τὸν διακριτικὸν σκοπόν, εἰς τὸν ὁποῖον προσέχει ἡ διάνοια ἐξ ἀρχῆς τοῦ θεμελίου μέχρι τῆς τελειώσεως τῆς ὅλης οἰκοδομῆς, καθὼς καὶ εἰς ὅλα τὰ πολυκαιρινὰ καὶ σκληρὰ αὐτοῦ ἔργα· καὶ καθὼς οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ κυβερνήτου προσέχουσιν εἰς τοὺς ἀστέρας, οὕτω προσέχει καὶ ὁ μοναστὴς διὰ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ὁράσεως καθ' ὅλην τὴν πορείαν τοῦ δρόμου του εἰς τὸν σκοπόν, τὸν ὁποῖον ἔλαβε κατὰ νοῦν τὴν πρώτην ἡμέραν, καθ' ἣν ἀπεφάσισε νὰ περιπατήσῃ τὴν σκληρὰν ὁδὸν τῆς ἡσυχίας, ἕως ὅτου εὕρῃ τὸν μαργαρίτην, διὰ τὸν ὁποῖον εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἀψηλάφητον πυθμένα τῆς θαλάσσης τῆς ἡσυχίας· καὶ ἡ ἐλπὶς ἐλαφρώνει αὐτὸν ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἐργασίας καὶ τῆς σκληρότητος, ἥτις ὑπάρχει πλήρης κινδύνων, τοὺς ὁποίους ἀπαντᾷ εἰς τὴν πορείαν αὐτοῦ. Ὅστις εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡσυχίας αὐτοῦ δὲν λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοῦτον τὸν σκοπόν, αὐτὸς ἐργάζεται ἀδιακρίτως τὴν πρέπουσαν εἰς αὐτὸν ἐργασίαν, ὡς νὰ παλαίῃ μετὰ τοῦ ἀέρος, καὶ οὐδέποτε ἐλευθεροῦται ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς ἀκηδίας, καὶ συμβαίνει εἰς αὐτὸν ἓν ἐκ τῶν δύο, ἢ δὲν ὑπομένει τὸ ἀνυπομόνητον βάρος, καὶ νικώμενος, ἀναχωρεῖ τελείως ἐκ τῆς ἡσυχίας, ἢ καρτερεῖ μὲν εἰς αὐτήν, ἀλλὰ τὸ κελλίον αὐτοῦ γίνεται εἰς αὐτὸν οἶκος φυλακῆς, καὶ τηγανίζεται ἐντὸς αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲν ἔμαθε νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὴν ἐκ τῆς ἐργασίας τῆς ἡσυχίας γεννωμένην παρηγορίαν· διὰ τοῦτο οὔτε νὰ ζητῇ τι μετὰ πόνου καρδίας δύναται, οὔτε νὰ κλαίῃ εἰς τὴν προσευχὴν αὐτοῦ εὐχαριστεῖται. Δι' ὅλα ταῦτα λοιπὸν οἱ πλήρεις ἐλέους πατέρες ἀγαπῶντες ἡμᾶς τὰ ἑαυτῶν τέκνα, ἀφῆκαν σημεῖά τινα εἰς τὰ ἑαυτῶν συγγράμματα πρὸς ὁδηγίαν τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Καὶ εἷς μὲν ἐξ αὐτῶν εἶπεν· εἰς ἐμὲ κέρδος ἐκ τῆς ἡσυχίας εἶναι τοῦτο, ὅταν ἐξέλθω ἐκ τοῦ κελλίου, εἰς τὸ ὁποῖον κάθημαι, ἡσυχάζει ἡ καρδία μου ἐκ τῆς ἑτοιμασίας τοῦ πολέμου καὶ στρέφεται εἰς ἀνωτέραν ἐργασίαν.

Ἄλλος δὲ εἶπεν· ἐγὼ διὰ τοῦτο τρέχω εἰς τὴν ἡσυχίαν, ἵνα γλυκανθῶ εἰς τοὺς στίχους τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς προσευχῆς· καὶ ὅταν σιωπήσῃ ἡ γλῶσσά μου ἀπὸ τὴν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς κατανοήσεως τῶν στίχων ἡδονήν, τότε πίπτω μετὰ τῶν νοημάτων εἰς τὴν συστολὴν τῶν αἰσθήσεών μου ὡς εἰς βαθύν τινα ὕπνον· καὶ πάλιν ὅταν ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν τῆς ἡσυχίας γαληνιάσῃ ἡ καρδία μου ἐκ τῆς ταραχῆς τῶν ἐνθυμήσεων, μοὶ ἐπέρχονται τὰ κύματα τῆς χαρᾶς, τὰ διεγειρόμενα ἐξαίφνης ἐκ τῶν θείων ἐννοιῶν εἰς τρυφὴν τῆς καρδίας μου, καὶ ὅταν αὐτὰ πλησιάσωσιν εἰς τὴν ψυχήν μου, βυθίζουσιν αὐτὴν εἰς τὰ ἀληθινὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ ἐνθυμῆται αὕτη τοὺς λόγους τοῦ κόσμου, οὔτε αὐτὴν τὴν ζωήν.

Καὶ ἄλλος πάλιν εἶπεν, ὅτι ἡ ἡσυχία ἐκκόπτει τὰς προφάσεις καὶ τὰς αἰτίας, αἵτινες ἀνανεοῦσι τοὺς λογισμούς, καὶ ἔσωθεν τῶν τειχῶν αὐτῆς παλαιώνει καὶ μαραίνει τὰς ἐνθυμήσεις τῶν προτέρων

ἡμῶν κακῶν πράξεων, καὶ ὅταν αἱ ἀρχαῖαι ὗλαι παλαιωθῶσιν εἰς τὴν διάνοιαν, τότε ὁ νοῦς στρέφεται εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ τάξιν.

Καὶ ἄλλος πάλιν εἶπε· τὰ μέτρα τῆς ψυχικῆς σου καταστάσεως θέλεις καταλάβει ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν νοημάτων σου, τῶν παντοτεινῶν νοημάτων λέγω, καὶ ὄχι τῶν κινουμένων ἔκ τινος περιστάσεως, καὶ μετ᾽ ὀλίγον παρερχομένων· ἐπειδὴ εἰς πάντα ἄνθρωπον, ὅστις φορεῖ σῶμα, ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ συμβῶσιν αἱ δύο ἀλλοιώσεις τῶν καλῶν καὶ τῶν κακῶν, ὅταν ἐξέρχηται ἐκ τῆς κατοικίας του· καὶ εἰ μὲν ὑπάρχει σπουδαῖος, ἀπαντᾷ μικρὰς ἀλλοιώσεις διὰ τὴν φύσιν· (διότι ὅσοι εἶναι πατέρες, ἐκείνων τῶν τέκνων εἶναι πατέρες, τὰ ὁποῖα γεννῶσιν·) ἐὰν δὲ ἦναι ἀμελής, ἀπαντᾷ μεγάλας ἀλλοιώσεις διὰ τὴν ζύμην ἐκείνης τῆς χάριτος, ἥτις ἐνυπάρχει εἰς τὴν ἡμετέραν φύσιν.

Καὶ ἄλλος εἶπεν· ἔκλεξαι εἰς ἑαυτὸν ἐργασίαν τρυφῆς, ἤτοι ἀγρυπνίαν ἀδιάκοπον, διὰ τῆς ὁποίας οἱ πατέρες ἀπεκδύθησαν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἠξιώθησαν τὴν ἀνανέωσιν τοῦ νοός. Ἐν καιρῷ τῆς ἀγρυπνίας ἡ ψυχὴ αἰσθάνεται τὴν ἀθάνατον ἐκείνην ζωήν, καὶ διὰ τῆς αἰσθήσεως ταύτης τῆς ζωῆς ἐκδύεται τὸ ἔνδυμα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδύεται τὸ ἅγιον πνεῦμα.

Καὶ ἕτερος εἶπεν· ὅταν ἴδῃ τις διάφορα πρόσωπα, καὶ ἀκούσῃ πολυτρόπους ὁμιλίας, αἱ ὁποῖαι διαφέρουσιν ἀπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ μελέτην, καὶ ὁμιλῇ καὶ συναναστρέφηται μετὰ τῶν ἀνθρώπων, δὲν δύναται νὰ εὐκαιρήσῃ κατὰ διάνοιαν, καὶ νὰ ἴδῃ τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ κατάστασιν, ἢ νὰ ἐνθυμηθῇ τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας, καὶ νὰ καθαρίζῃ τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ, καὶ νὰ προσέχῃ εἰς τὰ ἐπερχόμενα κατ᾽ αὐτοῦ, καὶ νὰ λέγῃ κρυπτῶς τὴν εὐχήν.

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς εἶπεν· ἀδύνατον εἶναι νὰ ὑποτάξῃ τις τὰς σωματικὰς αἰσθήσεις εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς ψυχῆς ἄνευ τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς ἀποξενώσεως τῶν ἀνθρώπων· διότι μετὰ τούτων συνενοῦται ἡ νοερὰ ψυχή, καὶ ἕλκεται πρὸς τὰ κάτω μετὰ τῶν ἑαυτῆς λογισμῶν, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν εὑρίσκηται ἔξυπνος εἰς τὴν κρυπτὴν ἐργασίαν τῆς προσευχῆς.

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς εἶπεν· ὤ, πόσην γλυκύτητα προξενεῖ ἡ προσοχὴ μετὰ τῆς εὐχῆς καὶ τῆς ἀναγνώσεως, καὶ πόσον εὐφραίνει καὶ χαροποιεῖ καὶ καθαίρει τὴν ψυχήν! ἐκεῖνοι πρὸ πάντων γνωρίζουσι τοῦτο, οἵτινες καθ᾽ ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν καταγίνονται εἰς ταῦτα, καὶ πολιτεύονται μετ᾽ ἀκριβεστάτης ἀσκήσεως.

Σὺ λοιπόν, ὦ ἄνθρωπε, ὅστις ἀγαπᾷς τὴν ἡσυχίαν, θὲς ἔμπροσθέν σου τὰ νοήματα τῶν λόγων τῶν πατέρων ὡς σκοπόν τινα, καὶ πρὸς αὐτὸν διεύθυνον τὴν ὁδὸν τῆς ἐργασίας σου· καὶ πρὸ πάντων σκέπτου μετὰ φρονήσεως, ποῖον ἐξ αὐτῶν ἁρμόζει καὶ συμφωνεῖ ἐξόχως πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐργασίας σου· διότι χωρὶς τούτων σὺ δὲν δύνασαι νὰ γνωρίσῃς τὴν ἀληθινὴν γνῶσιν· καὶ προσπάθησον νὰ δείξῃς τὴν ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονήν σου εἰς ταῦτα.

Ἡ σιωπὴ εἶναι μυστήριον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, οἱ δὲ λόγοι εἶναι ὄργανον τούτου τοῦ κόσμου. Ὁ νηστευτὴς ἄνθρωπος προσπαθεῖ διὰ τῆς σιωπῆς καὶ τῆς ἀδιαλείπτου νηστείας νὰ ἐξομοιώσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν μὲ τὴν πνευματικὴν φύσιν τῶν ἀγγέλων. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος περιορίζηται εἰς τὴν θεϊκὴν αὐτοῦ ἐργασίαν, καὶ μένῃ εἰς τὴν κρυπτὴν αὐτοῦ μελέτην, διὰ τούτων τῶν μυστηρίων γίνεται τέλειος· ἡ δὲ ἐργασία αὐτοῦ εἶναι πλήρης θείων μυστηρίων, καὶ ἐκείνων τῶν ἀοράτων δυνάμεων, καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ ἐκείνης τῆς ἐξουσίας, ἥτις εἶναι κυρία πάντων τῶν κτισμάτων· καὶ ἐάν τινες ἐξελέχθησάν ποτε νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ θεῖα μυστήρια, διὰ τῆς σφραγῖδος τῆς σιωπῆς καὶ τῆς νηστείας ἐσημειώθησαν· καὶ εἴς τινας ἐκ τούτων ἐφανερώθησαν τὰ ἀπόκρυφα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐσιωπήθησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου πρὸς ἀνανέωσιν τῶν ἐν μέσῳ εὑρισκομένων· διότι δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπηρετῶσι ταῦτα ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὴν κοιλίαν πεπληρωμένην, καὶ τὸν νοῦν συγκεχυμένον ἐκ τῆς ἀκρασίας.

Καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι μετὰ ἠσθενημένου σώματος, καὶ χλωμοῦ ἐκ τῆς νηστείας προσώπου, καὶ μετὰ καθαροῦ καὶ ἡσύχου νοός, ἀπηλλαγμένου γηΐνων λογισμῶν, ἀπετόλμουν νὰ συνομιλῶσι μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑψοῦντο εἰς τὰ κρυπτὰ θεῖα μυστήρια τῶν ἀποκαλύψεων. Ὅταν μετὰ πολυκαιρίαν, ἀφοῦ ἀγωνισθῇς ἐντὸς τοῦ κελλίου σου, καὶ κοπιάσῃς, καὶ περιστείλῃς τὰς αἰσθήσεις σου, σοὶ ἐπισκιάσῃ ἡ δύναμις καὶ ἡ χάρις τῆς ἡσυχίας, κατὰ πρῶτον αἰσθάνεσαι ἀναιτίως χαράν τινα, ἥτις ἐνίοτε κυριεύει τὴν ψυχήν σου, καὶ τότε ἀνοίγονται οἱ νοεροί σου ὀφθαλμοί, καὶ βλέπεις τὴν δύναμιν καὶ τὸ κάλλος τῶν ποιημάτων τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ μέτρον τῆς καθαρότητός σου, καὶ ὅταν ὁ νοῦς μετὰ θαυμασμοῦ ὁδηγηθῇ εἰς ταύτην τὴν θεωρίαν, τότε νύκτα καὶ ἡμέραν ἐπασχολεῖται εἰς τὰ ἔνδοξα θαύματα τῶν κτισμάτων, καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ δὲν αἰσθάνεται πλέον τὰ πάθη ἀπὸ τὴν ἡδονὴν τῆς θεωρίας ταύτης, διὰ τῆς ὁποίας εἰσέρχεται εἰς τοὺς δύο βαθμοὺς τῶν νοητῶν ἀποκαλύψεων, οἱ ὁποῖοι βαθμοὶ εἶναι ὑπὲρ τὴν καθαρότητα. Εἴθε ὁ Θεὸς ν᾽ ἀξιώσῃ καὶ ἡμᾶς εἰς ταῦτα. Ἀμήν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Δ΄.

Πρὸς τὸν ἀββᾶν Συμεῶνα τὸν ἀπὸ Καισαρείας.

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΥ, ἅγιε, δὲν ἐμπεριέχει λόγους κεχαραγμένους, ἀλλὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην σου ἐν αὐτῇ ἐζωγράφησας καὶ ἀπέδειξας ὡς εἰς καθρέπτην· καὶ καθὼς θεωρεῖς ἡμᾶς, οὕτως

ἔγραψας καὶ ἔδειξας ἐμπράκτως, ὅτι ὑπερβαλλόντως ἀγαπᾶς ἡμᾶς, ὥστε καὶ ἀπὸ τὴν πολλήν σου ἀγάπην ἐλησμόνησας τὰ ἡμέτερα μέτρα διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐνῷ ἔπρεπεν ἡμεῖς νὰ γράψωμεν πρὸς τὴν ὁσιότητά σου, καὶ νὰ ἐρωτήσωμεν, καὶ νὰ μάθωμεν παρὰ σοῦ τὴν ἀλήθειαν, ἐὰν εἴχομεν πρόνοιαν τῆς ψυχικῆς ἡμῶν σωτηρίας, τοῦτο σὺ ἐκ τῆς πολλῆς σου ἀγάπης προλαβὼν ἔγραψας εἰς ἡμᾶς· καὶ ἴσως ἔπραξες τοῦτο μετὰ φιλοσοφικοῦ πνεύματος, ἵνα διὰ τῶν λεπτῶν καὶ πνευματικῶν σου ἐρωτήσεων ἐξυπνισθῇ καὶ ἡ ἰδική μου ψυχὴ ἐκ τῆς ἀμελείας, εἰς ἣν ἐβυθίσθη πολύ· ἀλλ' ὅμως καὶ ἐγὼ κινούμενος ἐκ τῆς αὐτῆς ἀγάπης, λησμονῶ τὴν ἀνικανότητά μου τόσον, ὥστε νὰ μὴ προσέχω κατὰ τί δύναμαι νὰ ἐπαρκέσω, ἀλλὰ τί δύναμαι διὰ τῶν εὐχῶν σου νὰ πράξω. Ὅθεν ἐγὼ μὲν ἀφ' ἑνὸς ἐλησμόνησα τὸ μέτρον μου, σὺ δὲ ἀφ' ἑτέρου παρακάλεσον τὸν Θεόν, ὅπως διὰ τῶν εὐχῶν σου λάβῃ πέρας ἡ αἴτησίς σου· διότι εἰμὶ βέβαιος, ὅτι ἐξάπαντος θέλει σοὶ δοθῇ παρὰ Θεοῦ, ὅ,τι θέλεις ζητήσει διὰ τῆς εὐχῆς ὡς γνήσιος αὐτοῦ δοῦλος.

Ἡ πρώτη ἐρώτησις ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου εἶναι αὕτη· ἐὰν πρέπει νὰ φυλάττωνται ἅπασαι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου, καὶ ἐὰν ὑπάρχῃ ἄλλος τρόπος σωτηρίας εἰς τοὺς μὴ φυλάττοντας αὐτάς. Περὶ τούτου, μοὶ φαίνεται, οὔτε πρέπει νὰ ἐρωτᾷ τις· καθότι ἐὰν καὶ αἱ ἐντολαὶ ἦναι πολλαί, ὀφείλει ὅμως ἕκαστος νὰ φυλάττῃ αὐτάς· ἐὰν δὲν ἔπρεπε νὰ φυλάττωνται οὐδὲ ἔπρεπε νὰ δοθῶσιν ὑπὸ τοῦ σωτῆρος· καὶ ὡς μοὶ φαίνεται, κανὲν περιττὸν δὲν εἶπεν, οὔτε ἔπραξεν ὁ δεσπότης ἡμῶν· ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον ὑπῆρχεν, ἵνα καθαρίσῃ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴν κακίαν τῆς πρώτης παραβάσεως, καὶ μεταβάλῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς κατάστασιν· διὰ τοῦτο ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὰς ζωοποιοὺς αὐτοῦ ἐντολὰς ὡς καθαρτικά τινα φάρμακα τῆς ἐμπαθείας ἡμῶν· καθότι ὁποῖον ἀποτέλεσμα φέρουσι τὰ φάρμακα εἰς τὸ ἀσθενὲς σῶμα, τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα φέρουσι καὶ αἱ θεῖαι ἐντολαὶ εἰς τὴν ἐμπαθῆ ψυχήν. Ὑπάρχει φανερόν, ὅτι αἱ ἐντολαὶ ἐτέθησαν ἐναντίον τῶν παθῶν πρὸς θεραπείαν τῆς ψυχῆς, ἥτις παρέβη τὴν πρώτην ἐντολήν, καθὼς φανερώτατα εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς· «ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου, καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· καὶ ὁ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν»· καὶ πάλιν· «ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους»· δῆλον ἐντεῦθεν, ὅτι ἡ ἀγάπη μετὰ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς δύναται ν' ἀποκτηθῇ, ἡ δὲ ψυχὴ δὲν ὑγιαίνει ἐὰν δὲν φυλάξῃ τὰς ἐντολάς.

Ἡ φυλακὴ τῶν ἐντολῶν εἰσέτι ὑπάρχει ὑποκάτω τῆς πνευματικῆς ἀγάπης· ἐπειδὴ πολλοὶ φυλάττουσι τὰς ἐντολὰς ἀπὸ φόβον τῆς

κολάσεως, ἢ χάριν ἀμοιβῆς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ ὄχι διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Πολλὰ διδάσκει ὁ Κύριος, καὶ παρακινεῖ πάντας εἰς τὴν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν, τῶν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ τηρουμένων, αἱ ὁποῖαι παρέχουσιν εἰς τὴν ψυχὴν τὸ φῶς, λέγων, «ἵνα βλέπωσιν οἱ ἄνθρωποι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»· δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φανῶσιν εἰς τὴν ψυχὴν τὰ καλὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐδίδαξεν ὁ Κύριος, ἐὰν δὲν φυλαχθῶσιν αἱ ἐντολαί· καὶ ὅτι αἱ ἐντολαὶ δὲν εἶναι βαρεῖαι εἰς τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Θεόν, αὐτὸς ὁ Κύριος ἐβεβαίωσε τοῦτο, εἰπών, «ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν»· καὶ ὅτι ἡμεῖς πρέπει νὰ φυλάττωμεν ἐπιμελῶς πάσας τὰς ἐντολάς, αὐτὸς ὁ Κύριος προσέταξε καὶ τοῦτο, εἰπών, «ὁ καταλύων μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάσκων οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν». Λοιπὸν ἐγὼ δὲν δύναμαι ὕστερον ἀφ' ὅλα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἐνομοθετήθησαν πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν, νὰ εἴπω, ὅτι δὲν πρέπει νὰ φυλάττωμεν πάσας τὰς ἐντολάς, ἀλλ' οὔτε αὐτὴ ἡ ψυχὴ δύναται νὰ καθαρισθῇ, ἐὰν δὲν φυλάξῃ αὐτάς, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν παρὰ Κυρίου ὡς ἰατρικά, ἵνα καθαρίζωσι τὰ πάθη καὶ τὰ ἁμαρτήματα.

Σὺ ἠξεύρεις, ὅτι ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς παραβάσεως τῶν ἐντολῶν ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς, δῆλον λοιπόν, ὅτι διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν πάλιν ἐπανέρχεται ἡ ὑγεία· ἀλλ' οὔτε πρέπει ἄνευ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν νὰ ἐπιθυμῶμεν, ἢ νὰ ἐλπίζωμεν τὴν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς, ὅταν δὲν περιπατῶμεν ἐξ ἀρχῆς τὸν δρόμον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς. Καὶ μὴ εἴπῃς, ὅτι ὁ Θεὸς δύναται καὶ χωρὶς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν νὰ χαρίσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς· καθότι ταῦτα τὰ κρίματα εἶναι ἴδια τοῦ Κυρίου, καὶ ἡ ἐκκλησία δὲν παραγγέλλει νὰ ἐρευνῶμεν ἡμεῖς τὰ τοιαῦτα· διότι καὶ οἱ Ἑβραῖοι, ὅταν ὑπέστρεψαν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Βαβυλῶνος, τὴν κοινὴν καὶ πεπατημένην ὁδὸν περιεπάτησαν, καὶ ἦλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ, καὶ εἶδον τὰ θαυμάσια τοῦ Κυρίου· ἀλλ' ὁ προφήτης Ἰεζεκιὴλ ἡρπάγη δι' ὑπερφυσικοῦ τρόπου, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ διὰ θεϊκῆς ἀποκαλύψεως προεφήτευσε περὶ τῆς μελλούσης ἀνανεώσεως αὐτῆς. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς· διότι τινὲς εἰσέρχονται εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς διὰ τῆς νομίμου καὶ πατουμένης ὁδοῦ, ἤτοι διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν μετὰ κόπων καὶ μόχθων καὶ αἵματος, καὶ ἄλλοι ἀξιοῦνται αὐτὴν δωρεὰν ὑπὸ τῆς χάριτος· καὶ τοῦτο εἶναι ἀπορίας καὶ θαυμασμοῦ ἄξιον, ὅτι εἰς τὴν προσευχὴν ἡμῶν δὲν προσετάχθημεν νὰ ζητήσωμεν τὴν διὰ χάριτος δωρουμένην καθαρότητα, καὶ νὰ παραμελήσωμεν τὴν πολιτείαν τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν· καθότι καὶ εἰς ἐκεῖνον τὸν πλούσιον, ὅστις ἠρώτησε τὸν Κύριον, πῶς νὰ κληρονομήσω τὴν αἰώνιον ζωήν, εἶπε καθαρῶς ὁ Κύριος, «φύλαξον

21. Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι ἀσκητικοί.

τὰς ἐντολάς»· καὶ ὅταν ἠρώτησε, ποῖαι εἶναι αἱ ἐντολαί, εἶπε πρὸς αὐτὸν ἐν πρώτοις ν' ἀπέχῃ ἐκ τῶν κακῶν ἔργων, καὶ οὕτως ἐνεθύμισεν εἰς αὐτὸν τὰς φυσικὰς ἐντολάς· ὅταν ὅμως ἐζήτησε νὰ μάθῃ τι περισσότερον, τότε εἶπεν εἰς αὐτόν, ἐὰν θέλῃς νὰ γίνῃς τέλειος, πώλησον τὰ ὑπάρχοντά σου, καὶ δὸς αὐτὰ εἰς τοὺς πτωχούς, καὶ ἆρον τὸν σταυρόν σου καὶ ἀκολούθει μοι· τοῦτο δὲ εἶναι, νὰ νεκρωθῇς ἀφ' ὅλα σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ οὕτω νὰ ζήσῃς ἐν ἐμοί· ἔξελθε ἐκ τοῦ παλαιοῦ κόσμου τῶν παθῶν, καὶ οὕτως εἰσέρχεσαι εἰς τὸν νέον κόσμον τοῦ πνεύματος· ἀφαίρεσον καὶ ἐκδύθητι τὴν ματαίαν γνῶσιν καὶ τὴν πανουργίαν, καὶ οὕτως ἐνδύεσαι τὴν ἁπλῆν γνῶσιν τῆς ἀληθείας· διότι διὰ τοῦ, ἆρον τὸν σταυρόν σου, ἐδίδαξεν ὁ Κύριος τὴν νέκρωσιν ἐξ ὅλων τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου· καὶ ἀφοῦ εἶδεν, ὅτι ἐνεκρώθη τοῖς πάθεσι, τότε εἶπεν εἰς αὐτόν, ἐλθὲ ὀπίσω μου· ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἤτοι εἰς τὸν ἐμπαθῆ, νὰ περιπατήσῃ τὴν ὁδὸν τοῦ Χριστοῦ, καθὼς εἶπεν ὁ μακάριος Παῦλος· «ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ»· καὶ πάλιν· «ἐκδύσασθε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, καὶ ἐνδύσασθε τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κτίσαντος»· καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ λέγει, ὅτι τὸ γήϊνον φρόνημα εἶναι ἐχθρὸς εἰς τὸν Θεόν· ἐπειδὴ δὲν ὑποτάττεται εἰς τὸν νόμον αὐτοῦ, οὔτε δύναται νὰ ὑποταχθῇ· καθότι ὅσοι ζῶσι κατὰ τὸ θέλημα τῆς σαρκός, φρονοῦσι τὰ τῆς σαρκός, καὶ δὲν δύνανται ν' ἀρέσωσιν εἰς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ φρονήματος τοῦ πνεύματος.

Ἀλλὰ σύ, ὦ ἅγιε, ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, καὶ τὸ πνευματικὸν φρόνημα, ὅπερ εἶπας, προσκολλήθητι εἰς τὰς δεσποτικὰς ἐντολάς, καθὼς εἶπεν ὁ δεσπότης ἡμῶν, ἐὰν ἀγαπᾷς νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν ζωήν, φύλαξον τὰς ἐντολάς, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ δόντος αὐτάς, καὶ ὄχι διὰ φόβον, ἢ δι' ἀμοιβὴν μισθοῦ· διότι ὄχι ὅταν πράξωμεν ἁπλῶς τὴν ἀρετήν, αἰσθανόμεθα τὴν ἐν αὐτῇ κεκρυμμένην ἡδονήν, ἀλλ' ὅταν ὁ πόθος τῆς ἀρετῆς κατατρώγῃ τὴν καρδίαν ἡμῶν· καὶ ὄχι μόνον, ὅταν πράξωμεν τὴν ἁμαρτίαν, γινόμεθα ἁμαρτωλοί, ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν μισήσωμεν αὐτήν, καὶ δὲν μετανοήσωμεν· καὶ δὲν λέγω, ὅτι ὑπῆρξέ τις εἴτε ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους, εἴτε ἀπὸ τοὺς νεωτέρους, ὅστις, χωρὶς νὰ φυλάξῃ τὰς ἐντολάς, ἔφθασεν εἰς τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, καὶ ἠξιώθη τῆς πνευματικῆς θεωρίας· καὶ νομίζω, ὅστις δὲν ἐφύλαξε τὰς ἐντολάς, καὶ δὲν περιεπάτησε κατ' ἴχνος τῶν μακαρίων ἀποστόλων, δὲν εἶναι ἄξιος νὰ ὀνομάζηται ἅγιος.

Ὁ μακάριος Βασίλειος, καὶ οἱ μακάριοι Γρηγόριοι, περὶ τῶν ὁποίων εἶπας, ὅτι ἠγάπων τὴν ἔρημον καὶ ἦσαν στύλοι καὶ φῶς τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐπαινοῦσαν τὴν ἡσυχίαν, δὲν ἦλθον εἰς τὴν ἡσυχίαν ἄνευ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν· ἀλλὰ πρῶτον κατῴκησαν ἐν εἰρήνῃ, καὶ

ἐφύλαξαν τὰς ἐντολὰς ἐκείνας, τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ φυλάξωσι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων εὑρισκόμενοι, καὶ οὕτως ἔφθασαν εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς, καὶ ἠξιώθησαν τῆς θεωρίας τοῦ πνεύματος. Ἐγὼ ἐν ἀληθείᾳ πιστεύω, ὅτι οὗτοι οἱ ἅγιοι, ὅταν κατῴκουν εἰς τὰς πόλεις, ὑπεδέχοντο τοὺς ξένους, ἐπισκέπτοντο τοὺς ἀσθενεῖς, ἐνέδυον τοὺς γυμνούς, καὶ ἔπλυνον τοὺς πόδας τῶν κοπιώντων, καὶ ἐὰν ἤθελέ τις ἀγγαρεύσῃ αὐτοὺς μίλιον ἕν, ἀπήρχοντο μετ' αὐτοῦ δύο, καὶ ἀφοῦ ἐφύλαξαν τὰς ἐντολάς, ὅσαι ἐχρειάζοντο νὰ φυλαχθῶσι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἤρξατο ὁ νοῦς αὐτῶν τῆς πρώτης ἀκινησίας καὶ τῶν θείων καὶ μυστικῶν θεωριῶν, τότε ἀνεχώρησαν εἰς τὴν ἡσυχίαν τῆς ἐρήμου, καὶ ὑπέμειναν μετὰ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, καὶ ἐγένοντο θεωρητικοί, καὶ διέμειναν εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ πνεύματος, ἕως ὅτου ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς θείας χάριτος νὰ γίνωσι ποιμένες τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Περὶ ἐκείνου δέ, τὸ ὁποῖον εἶπας, ὅτι ὁ μέγας Βασίλειος ποτὲ μὲν ἐπαινεῖ τὴν μετὰ τῶν πολλῶν συγκατοίκησιν, ποτὲ δὲ τὴν ἡσυχίαν, σοὶ ἀποκρίνομαι ὡς ἑξῆς. Κατὰ δύο τρόπους εὑρίσκεται τὸ ἀληθὲς κέρδος εἰς τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν διαφορὰν καὶ τὸν σκοπόν, τὸν ὁποῖον ἔχει ἕκαστος· διότι ἐνίοτε οἱ δυνατοὶ ὠφελοῦνται ἀπὸ τὴν συγκατοίκησιν μετὰ τῶν πολλῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ οἱ ἀσθενεῖς· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἡ μετὰ τῶν πολλῶν συγκατοίκησις δὲν γίνεται βλαβερὰ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ὑγιαίνει κατὰ τὴν ψυχήν, καὶ τοῦ ὁποίου ὁ νοῦς συνενώθη μετὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ἐνέκρωσεν ἑαυτόν, ἐὰν προσέχῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του, καὶ αὐτὸς ὄχι ἵνα ὠφεληθῇ, ἀλλ' ἵνα ὠφελήσῃ· καθότι προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὡς οἱ λοιποὶ πατέρες· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἀσθενής, ὅστις χρειάζεται νὰ γυμνασθῇ εἰσέτι διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, ἐπίσης ὠφελεῖται ἀπὸ τὴν συγκατοίκησιν μετὰ τῶν πολλῶν, ἵνα γυμνασθῇ, καὶ ἐξασκηθῇ καὶ παιδευθῇ ἐκ τῶν πειρασμῶν, καὶ πέσῃ καὶ ἐγερθῇ μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ ἀποκτήσῃ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς· καὶ καθὼς τὸ βρέφος τρέφεται ἐκ τοῦ μητρικοῦ γάλακτος, οὕτω καὶ ὁ μοναχὸς τρέφεται καὶ αὐξάνει διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, τακτοποιῶν ἑαυτόν, καὶ νικῶν τὰ πάθη, καὶ ἀξιούμενος τῆς καθαρότητος τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔρημος ποτὲ μὲν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἐμπαθεῖς εἶναι ὠφέλιμος, ποτὲ δὲ εἰς τοὺς δυνατούς, καὶ εἰς μὲν τοὺς ἀσθενεῖς εἶναι ὠφέλιμος, ἵνα μὴ εὑρεθῶσιν ὗλαι καὶ αἰτίαι, καὶ ἐρεθίσωσιν αὐτούς, καὶ αὐξηθῶσι τὰ πάθη· εἰς δὲ τοὺς δυνατούς, ἵνα μὴ εἰσέλθωσιν εἰς τὰς ἀφορμάς, καὶ καταντήσωσιν εἰς τοὺς πολέμους τοῦ πονηροῦ.

Ἀληθῶς, ὡς εἶπας, ἡ ἔρημος κοιμίζει τὰ πάθη, ἀλλὰ δὲν ζητεῖται τοῦτο μόνον, τὸ νὰ κατακοιμήσῃ τις τὰ ἑαυτοῦ πάθη, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ νὰ ἐκριζώσῃ αὐτά, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ νὰ νικήσῃ τὰ

πάθη, ὅταν διεγείρωνται ἐναντίον αὐτοῦ· ἐπειδὴ τὰ κατακοιμισθέντα πάθη ἐξυπνίζονται πάλιν, ὅταν συμπέσῃ αἰτία τις, καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὴν πρᾶξιν. Ἵνα δὲ μάθῃς, ὅτι ὄχι μόνον ἡ ἔρημος κοιμίζει τὰ πάθη, παρατήρησον, ὅτι καὶ ἐν καιρῷ μεγάλης ἀσθενείας δὲν πολεμοῦσι σφοδρῶς τὸν ἄνθρωπον· καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ πολλάκις καὶ αὐτὰ κοιμίζονται μεταξύ των, καὶ τὸ ἓν πάθος δίδει τόπον εἰς τὸ ἄλλο· τὸ πάθος τῆς πορνείας ὑποχωρεῖ εἰς τὸ πάθος τῆς καινοδοξίας, καὶ πάλιν τὸ τῆς πορνείας καταπραΰνει τὴν δοξομανίαν. Λοιπὸν ἂς μὴ ζητῶμεν τὴν ἔρημον, στοχαζόμενοι, ὅτι κοιμίζει μόνον τὰ πάθη, ἀλλ᾽ ὅτι διὰ τῆς στενοχωρίας τῶν αἰσθήσεων, καὶ τῆς ἀναχωρήσεως ἐκ τῶν πραγμάτων σοφιζόμεθα ἐξ αὐτῶν, καὶ ἀνακαινίζεται ὁ ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Χριστόν, καὶ πᾶσαν ὥραν γινόμεθα προσεκτικοὶ εἰς ἑαυτούς, καὶ γίνεται ὁ νοῦς ἡμῶν ἔξυπνος, καὶ φυλάττει ἑαυτόν, ἵνα μὴ κλαπῇ ἐξ αὐτοῦ ἡ ἐνθύμησις τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ. Ἀρκοῦσι, νομίζω, ταῦτα πρὸς τὴν πρώτην σου ἐρώτησιν, ἐὰν ἐν τοσούτῳ εἶχε καὶ τούτων χρείαν. Ἤδη δὲ ἂς εἴπωμεν καὶ περὶ τῆς δευτέρας σου ἐρωτήσεως, ἥτις εἶναι ἡ ἑξῆς:

Ἐρωτᾷς, διὰ τί ὁ μὲν Κύριος ἡμῶν προσέταξε νὰ γίνηται ἡ ἐλεημοσύνη κατὰ τὴν ὁμοίωσιν ἐκείνης τῆς ἐλεημοσύνης τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ ἐν οὐρανοῖς, οἱ δὲ μοναχοὶ προτιμῶσι τὴν ἡσυχίαν περισσότερον ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην; Ἀποκρίνομαι εἰς τοῦτο. Καλῶς ἔπραξας, διότι ἔφερες παράδειγμα ἐκ τοῦ εὐαγγελίου, καὶ τύπον ἐξετάσεως τῆς πολιτείας τῆς ἡσυχίας· παραδέχομαι τὴν ἐρώτησίν σου, καὶ δὲν περιφρονῶ αὐτὴν ὡς περιττόν τι πρᾶγμα. Ὁ Κύριος ἡμῶν προσέταξε νὰ γίνηται ἡ ἐλεημοσύνη κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ οὐρανίου αὐτοῦ πατρός, καθότι πλησιάζει εἰς αὐτὸν τὸν ἐξασκοῦντα αὐτήν· τοῦτο ὑπάρχει ἀληθές· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ μοναχοὶ δὲν τιμῶμεν τὴν ἡσυχίαν ἄνευ τῆς ἐλεημοσύνης, ἀλλὰ διὰ τὴν φροντίδα καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς γινομένην ταραχὴν ἀπέχομεν ὅσον ἐνδέχεται ἀπὸ αὐτήν, ὄχι ὅμως ὅτι θέλοντες ἀποστρεφόμεθα αὐτὴν καὶ εἰς ἐναντίας περιστάσεις, αἵτινες ἤθελον συμβῆ εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ φροντίζομεν πρὸ πάντων περὶ τῆς ἡσυχίας, ἵνα μένωμεν πάντοτε εἰς τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ εἰς τὴν ἡσυχίαν περισσότερον καθαριζόμεθα καὶ πλησιάζομεν εἰς τὸν Θεόν· ἐὰν ὅμως ἐνίοτε συμπέσῃ ἀναγκαία τις περίστασις νὰ ἐλεήσωμέν τινα ἀδελφόν, δὲν πρέπει νὰ παραμελῶμεν αὐτήν· αὕτη εἶναι ἡ διαφορὰ τῆς ἡμετέρας ἡσυχίας, καὶ ὄχι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν. Ἂς ἀναγκάσωμεν ἑαυτούς, ἵνα γενώμεθα πάντοτε ἔσωθεν ἐλεήμονες πρὸς πάντας ἐν γένει τοὺς ἀνθρώπους καθότι οὕτω διατάττει ἡμᾶς ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου· καὶ ὄχι μόνον ταύτην τὴν ἐσωτερικὴν ἐλεημοσύνην πρέπει νὰ φυλάξωμεν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων καλῶσιν ἡμᾶς εἰς τὰ ἔργα, πρέπει ἄνευ τινὸς ἀμελείας νὰ δείξωμεν φανερῶς τὴν ἀγάπην ἡμῶν, καὶ μάλιστα ἐκεῖνοι, οἵτινες δὲν καθυ-

πέβαλον ἑαυτοὺς εἰς παντοτεινὴν ἡσυχίαν, ἀλλὰ φυλάττουσι τὸν κανόνα τῆς ἑβδομάδος, ἢ τῶν ἑπτὰ ἑβδομάδων, (ἤγουν ὅσοι ἡσυχάζουσι τὰς πέντε ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, καὶ τὸ σάββατον συναναστρέφονται μεταξύ των, καθὼς καὶ ὅλην τὴν τεσσαρακοστὴν ἡσυχάζουσιν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἔπειτα πάλιν συναναστρέφονται μετὰ τῶν ἀδελφῶν), οἱ τοιοῦτοι ἔχουσι χρέος νὰ ἐλεῶσιν· ἐπειδὴ δὲν εἶναι παντελῶς ἀκτήμονες, οὔτε τὸ τέλειον τῆς ἡσυχίας φυλάττουσιν, ἐκτὸς μόνον ἐὰν ὑπάρχῃ τις ἄσπλαγχνος καὶ ὠμὸς καὶ ἀπάνθρωπος, καὶ ἡσυχάζῃ μόνον διὰ τὰ ὄμματα τῶν ἀνθρώπων· διότι γνωρίζομεν ἀκριβῶς, ὅτι ἄνευ τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον ὁ νοῦς δὲν δύναται νὰ φωτισθῇ ἐκ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

Τίς ἐκ τῶν διακριτικῶν μοναχῶν, ἔχων τροφὰς καὶ ἐνδύματα, καὶ βλέπων τὸν πλησίον αὐτοῦ πεινῶντα καὶ γυμνόν, δὲν μεταδίδει εἰς αὐτόν, ὅ,τι ἔχει, ἀλλὰ φειδωλεύεται; ἢ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις βλέπει τινὰ ὅμοιόν του ἄνθρωπον νὰ ταλαιπωρῆται ἀπὸ ἀσθένειαν καὶ κόπον, καὶ νὰ ἔχῃ ἀνάγκην ἐπισκέψεως καὶ ἐπιμελείας, αὐτὸς δὲ διὰ τὸν πόθον τῆς ἡσυχίας προτιμᾷ τὸν κανόνα τοῦ ἐγκλεισμοῦ παρὰ τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον; Ὅταν τις δὲν ἔχῃ τὰ πρὸς ἐλεημοσύνην μέσα, ἂς φυλάξῃ τοὐλάχιστον τὴν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἀγάπην καὶ ἐλεημοσύνην εἰς τὴν καρδίαν του· ὅταν ὅμως ἔχῃ ὅλα τὰ μέσα, τότε ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ παρ᾽ αὐτοῦ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τελείωσιν τῆς ἐντολῆς τῆς ἐλεημοσύνης. Ἐντεῦθεν λοιπὸν γίνεται φανερόν, ὅτι ἐὰν δὲν ἔχωμέν τι πρᾶγμα ἢ χρήματα, δὲν εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ πέσωμεν εἰς φροντίδα καὶ ταραχήν, ἵνα ἐλεήσωμεν τοὺς πτωχούς, ἐὰν ὅμως ἔχωμεν, ὀφείλομεν νὰ δίδωμεν· καὶ πάλιν ἐὰν φυλάττωμεν τὴν διαγωγὴν ἡμῶν, καὶ δὲν συγκαθήμεθα καὶ συναναστρεφώμεθα μετὰ τῶν ἀνθρώπων, δὲν εἶναι ἀνάγκη ν᾽ ἀφίνωμεν τὸ κελλίον καὶ τὸ ἀναχωρητικὸν ἡμῶν κάθισμα, καὶ νὰ περιφερώμεθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα πεσκεφθῶμεν τοὺς ἀσθενεῖς, ἢ ἐπασχοληθῶμεν εἰς παρόμοια πράγματα· διότι εἶναι φανερόν, ὅτι τὰ τοιαῦτα φέρουσιν ἡμᾶς ἀπὸ τὰ ἀνώτερα εἰς τὰ κατώτερα. Ἐὰν δέ τις συνοικῇ μετὰ πολλῶν, ἢ τὸ κάθισμα αὐτοῦ εὑρίσκηται πλησίον ἄλλων ἀδελφῶν, καὶ ἐν καιρῷ ὑγείας ἢ ἀσθενείας ἀναπαύηται διὰ τῶν κόπων τῶν ἄλλων, τὸ αὐτὸ ὀφείλει καὶ αὐτὸς νὰ πράττῃ εἰς αὐτούς, καὶ ὄχι αὐτὸς μὲν ν᾽ ἀπαιτῇ παρὰ τῶν ἄλλων τελείαν ἀνάπαυσιν, ὅταν ὅμως βλέπῃ τὸν ὁμοιοπαθῆ αὐτοῦ ἀδελφὸν καὶ ὁμόσχημον εἰς στενοχωρίαν, μᾶλλον δὲ αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἐρριμμένον καὶ μοχθοῦντα, νὰ φεύγῃ καὶ νὰ κρύπτηται, προφασιζόμενος, ἵνα μὴ χάσῃ τὴν ψευδῆ αὐτοῦ ἡσυχίαν· ὅστις πράττει οὕτως, εἶναι ἀνελεήμων.

Καὶ μὴ μοὶ ἐνθυμίζῃς τὸν Ἰωάννην τῆς Θηβαΐδος καὶ τὸν Ἀρσένιον, καὶ εἴπῃς, ποῖος ἐξ αὐτῶν ἐπησχολήθη εἰς τὰ τοιαῦτα, καὶ ἐπεμελήθη ἀσθενεῖς καὶ πτωχούς, καὶ ἠμέλησε τὴν ἡσυχίαν αὐτοῦ;

Μὴ ἐγγίσῃς εἰς τὰ πράγματα τῶν τοιούτων ἁγίων· διότι ἐὰν καὶ σὺ ἀπέχῃς ἀπὸ πᾶσαν ἀνάπαυσιν καὶ συναναστροφὴν τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἦσαν ἐκεῖνοι, σοὶ εἶναι παρὰ Θεοῦ συγκεχωρημένον νὰ καταφρονῇς τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους χρέη τῆς ἐλεημοσύνης· ἐὰν ὅμως εὑρίσκησαι μακρὰν τῆς τελειότητος ἐκείνων, καὶ καταγίνησαι εἰσέτι εἰς σωματικοὺς κόπους καὶ εἰς τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀνθρώπων, διατί ἀμελεῖς τὰς ἐντολάς, (τὰς ὁποίας ὀφείλεις νὰ φυλάττῃς κατὰ τὸ μέτρον σου,) προφασιζόμενος ὅτι περιπατεῖς τὴν ὁδὸν τῆς μεγάλης πολιτείας τῶν ἁγίων, τὴν ὁποίαν οὔτε ἐπλησίασας;

Ἐγὼ δὲν θέλω ἀμελήσει ἀπὸ τοῦ ν' ἀναφέρω τὴν μεγάλην πρᾶξιν τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ἥτις ἐσημειώθη πρὸς ἔλεγχον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι καταφρονοῦσι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν. Ἀπῆλθέ ποτε οὗτος ὁ ἅγιος, καὶ ἐπεσκέφθη ἄρρωστόν τινα ἀδελφόν, τὸν ὁποῖον ἠρώτησεν, ἐὰν ἐπιθυμῇ κανὲν πρᾶγμα· ὁ δὲ ἀσθενὴς ἀδελφός, ὀλίγον τρυφερὸν ἄρτον ἐπιθυμῶ, εἶπε· καὶ ἐπειδὴ πάντες οἱ μοναχοὶ τοῦ τότε καιροῦ κατὰ τὴν συνήθειαν ἐκείνου τοῦ τόπου ἐποίουν τὸν ἄρτον ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ παξαμάν, ὁ ἀξιομακάριστος ἐκεῖνος ἅγιος εὐθὺς ἐγερθείς, καί τοι ἐννενηκοντούτης τὴν ἡλικίαν, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ἤλλαξε τοὺς ξηροὺς ἄρτους, τοὺς ὁποίους ἔλαβεν ἐκ τοῦ κελλίου του, εἰς ἁπαλούς, καὶ ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀσθενῆ ἀδελφόν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀββᾶς Ἀγάθων ἔπραξε μεγαλύτερόν τι ἔργον, ὅστις ὑπῆρχεν ὁ μᾶλλον ἐμπειρότατος ἀφ' ὅλους τοὺς μοναχοὺς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρόν, καὶ ἐτίμα ὑπὲρ πάντας τὴν σιωπὴν καὶ τὴν ἡσυχίαν. Οὗτος ὁ θαυμάσιος ἀπῆλθεν ἐν καιρῷ τῆς πανηγύρεως νὰ πωλήσῃ τὸ ἐργόχειρον αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ εὗρεν εἰς τὴν ἀγορὰν ξένον τινὰ ἐρριμμένον καὶ ἀσθενοῦντα, τὸν ὁποῖον λαβών, ἐμίσθωσεν οἶκον καὶ ἐκάθισε μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐργαζόμενος ταῖς ἰδίαις χερσί, καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἐργοχείρου ἐξοδεύων εἰς αὐτόν, ὑπηρέτησεν αὐτὸν μῆνας ἕξ, ἕως οὗ ὁ ἀσθενὴς ἐγένετο ὑγιής. Οὗτος ὁ μακάριος ἔλεγεν, ὡς διηγοῦνται, ὅτι ἤθελον νὰ εὕρω λωβόν τινα, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ δώσω τὸ σῶμά μου, καὶ νὰ λάβω τὸ τοῦ ἐκείνου. Αὕτη εἶναι ἡ τελεία ἀγάπη.

Ὅσοι φοβοῦνται τὸν Θεόν, ἀγαπητέ, εὐκόλως προθυμοποιοῦνται καὶ προνοοῦσι νὰ φυλάξωσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ ἐὰν συμπέσῃ περίστασις νὰ ἐκπληρώσωσιν αὐτὰς καὶ διὰ τῶν ἔργων, εὐχαρίστως ὑποφέρουσι πάντα κίνδυνον χάριν αὐτῶν. Ἐδέσμευσεν ὁ Κύριος ἡμῶν τὴν τελειότητα τῶν ἑαυτοῦ ἐντολῶν καὶ ἐκρέμασεν εἰς δύο μόνον ἐντολάς, εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ἀγάπην τῆς εἰκόνος αὐτοῦ· καὶ ἡ μὲν πρώτη φέρει εἰς καλὴν ἔκβασιν τὸν σκοπὸν τῆς θεωρίας τοῦ πνεύματος, ἡ δὲ δευτέρα τὴν θεωρίαν καὶ τὴν πρᾶξιν· καθότι ἡ θεϊκὴ φύσις εἶναι ἁπλῆ καὶ ἀσύνθετος καὶ ἀόρατος καὶ ἀνενδεής, ὥστε ἡ συνείδησις δὲν χρειάζεται εἰς τὸν λογισμὸν αὐτῆς τὴν σωματικὴν πρᾶξιν, ἢ ἐνέργειάν τινος καὶ παχύτητα ἐννοιῶν· ἐπειδὴ καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτῆς εἶναι ἁπλῆ καθὼς εἶναι ἁπλῆ καὶ ἡ προσκυνητὴ ἁγία Τριάς, καὶ δι' ἑνὸς μέρους τοῦ νοὸς ἐνεργεῖ τὴν ὑψηλοτέραν ἐνέργειαν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ δευτέρα ἐντολή, ἥτις ὑπάρχει ἡ φιλανθρωπία, καθὼς ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι διπλῆ, οὕτω καὶ ἡ φροντὶς τῆς ἐκπληρώσεως αὐτῆς εἶναι διπλῆ· λέγω δέ, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐκπληροῦμεν ἀοράτως διὰ τῆς συνειδήσεως, πρέπει ἐπίσης νὰ ἐκπληρώσωμεν καὶ διὰ τῆς σωματικῆς πράξεως, καὶ ὄχι μόνον φανερῶς ἀλλὰ καὶ κρυπτῶς· καὶ πάλιν ὅ,τι τελειοῦται διὰ τῶν ἔργων, πρέπει ἐπίσης νὰ τελειωθῇ καὶ διὰ τῆς συνειδήσεως.

Καὶ καθὼς ὁ ἄνθρωπος συνίσταται ἀπὸ δύο μέρη, ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς, οὕτω καὶ ὅλα αὐτοῦ τὰ ἔργα διπλῆν φροντίδα ἔχουσι κατὰ τὸ διπλοῦν τῆς καταστάσεως αὐτοῦ· καὶ ἐπειδὴ ἡ πρᾶξις προηγεῖται τῆς θεωρίας εἰς πᾶσαν περίστασιν, ἀδύνατον εἶναι νὰ ὑψωθῇ τις εἰς τὴν θεωρίαν, ἐὰν δὲν τελειώσῃ πρῶτον δι' ἔργου τὴν πρᾶξιν· καὶ δὲν τολμᾷ νὰ εἴπῃ τις διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον, ὅτι κατορθώνει αὐτὴν εἰς τὴν ψυχήν, ἐὰν δὲν ἐκπληρώσῃ αὐτὴν διὰ σωματικοῦ ἔργου κατὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν καὶ τὸν τόπον, ὅστις παρέχει ἀφορμὴν εἰς τοῦτο· διότι τότε πιστεύεται καὶ γνωρίζεται, ὅτι διαμένει ἡ εἰς τὴν θεωρίαν ὑπάρχουσα ἀγάπη· καὶ ἀφοῦ εἰς αὐτὰ γίνωμεν πιστοὶ καὶ ἀληθινοὶ κατὰ τὸ δυνατόν, τότε δίδεται δύναμις εἰς τὴν ψυχὴν νὰ ἐκτανθῇ εἰς τὰς ἁπλᾶς καὶ ἀνομοίας ἐννοίας τῆς ὑψηλῆς καὶ θεϊκῆς θεωρίας· ὅταν ὅμως ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ τελειώσῃ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην διὰ πραγμάτων ὁρατῶν καὶ σωματικῶν πράξεων, ἀρκεῖ πρὸς εὐαρέστησιν Θεοῦ καὶ ἡ μόνη διὰ τοῦ φρονήματος τελειουμένη ἀγάπη τοῦ πλησίον, καὶ μάλιστα ἐὰν διατηρῆται πιστῶς ἡ ἐργασία τῆς ἡσυχίας καὶ τοῦ ἐγκλεισμοῦ.

Ἐὰν ὅμως δὲν ἐκτελοῦνται ὅλα τὰ ἔργα τῆς ἡσυχίας, πρέπει τότε νὰ συμπληρώσωμεν τὴν ἔλλειψιν ταύτην διὰ τῆς αἰσθητῆς πράξεως, τὴν ὁποίαν ἂς ἐκτελέσωμεν διὰ τοῦ σωματικοῦ κόπου, ἵνα μὴ ἡ ἐλευθερία ἡμῶν εὕρῃ πρόφασιν νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν σάρκα, ὁπότε κοπιάζομεν ματαίως διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς ἀναχωρητικῆς ζωῆς. Ἐντεῦθεν λοιπὸν γίνεται φανερόν, ὅτι δὲν εἶναι ὑποχρεωμένος ἐκεῖνος, ὅστις στερεῖται τελείως τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ ὑπάρχει προσηλωμένος εἰς τὸν Θεόν, νὰ ὑπηρετῇ καὶ νὰ διακονῇ τοὺς ἀνθρώπους. Ὅστις ὅμως ἔχει ὅρον καὶ κανόνα νὰ ἡσυχάζῃ κατὰ τὰς ἑπτὰ ἑβδομάδας τῆς τεσσαρακοστῆς, ἢ καθ' ἑβδομάδα, καὶ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ κανόνος του νὰ συναναστρέφηται πάλιν μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ νὰ παρηγορῆται μετ' αὐτῶν, ὁ τοιοῦτος ἐὰν παραμελῇ τοὺς εἰς θλῖψιν καὶ στενοχωρίαν εὑρισκομένους ἀδελφοὺς αὐτοῦ, τῇ ἰδέᾳ, ὅτι φυλάττει τὸν κανόνα τῆς ἡσυχίας του, εἶναι ἀνελεήμων καὶ ἄσπλαγχνος· καὶ δῆλον, ὅτι

ἀπὸ ὑψηλοφροσύνην καὶ ἀπὸ τοὺς ψευδεῖς αὐτοῦ συλλογισμοὺς δὲν συγκαταβαίνει νὰ βοηθῇ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ διὰ τῶν ἔργων τῆς ἐλεημοσύνης....

Γράφεις προσέτι ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου, ὅτι ὅστις τῶν μοναχῶν θέλει ν᾿ ἀγαπήσῃ τὸν Θεὸν περισσότερον ἀφ᾿ ὅλα, ὀφείλει νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς καθαρότητος τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· καὶ καλῶς εἶπας, ἐὰν ὑπάρχῃς ἀρκετὸς εἰς τοῦτο· καὶ ἐπειδὴ εἶπας πάλιν ὅτι ἡ ψυχή, ἥτις δὲν ἐνίκησεν εἰσέτι τὰ πάθη, δὲν ἔχει παρρησίαν εἰς τὴν προσευχήν, εἰς ἐμὲ ταῦτα τὰ δύο φαίνονται ἐνάντια, καίτοι εἰμὶ ἀμαθής· ἐπειδὴ ἐὰν δὲν ἐνίκησε τὰ πάθη, πῶς φροντίζει περὶ τῆς καθαρότητος; καὶ πῶς σὺ ζητεῖς ἐκεῖνο, ὅπερ δὲν εἶναι ἴδιον αὐτῆς; καθότι δὲν γνωρίζεταί τις ἐξ ὅσων ἐπιθυμεῖ, ὅτι ἀγαπᾷ· ἀλλ᾿ ἐξ ὅσων ἀγαπᾷ, καταλαμβάνεται, ὅτι ἐπιθυμεῖ· διότι ἡ ἀγάπη φύσει προηγεῖται τῆς ἐπιθυμίας, καὶ ἐὰν δὲν ἀγαπήσῃ τις πρῶτον, οὐδὲ θέλει ἐπιθυμήσει. Τὰ πάθη, ἀδελφέ, εἶναι ὡς κεκλεισμένη θύρα ἀπέναντι τῆς καθαρότητος, καὶ ἐὰν δὲν ἀνοίξῃ τις τὴν κεκλεισμένην θύραν, δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ἅγιον καὶ καθαρὸν τόπον τῆς καρδίας. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπες, ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει παρρησίαν ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς προσευχῆς, ἀληθῶς εἶπας· διότι ἡ παρρησία ὄχι μόνον ὑπεράνω τῆς νεκρώσεως τῶν παθῶν ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ τῆς καθαρότητος· ἡ δὲ τάξις κατὰ τὴν παράδοσιν γίνεται ὡς ἑξῆς· ἡ ἐν βίᾳ ὑπομονὴ ἀντιπαλαίει πρὸς τὰ πάθη διὰ τὴν καθαρότητα, ἐὰν νικηθῶσι τὰ πάθη, ἀποκτᾷ ἡ ψυχὴ τὴν καθαρότητα, ἡ δὲ ἀληθὴς καθαρότης ποιεῖ τὸν νοῦν ν᾿ ἀποκτήσῃ παρρησίαν ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς προσευχῆς.

Λοιπὸν ἐὰν ζητήσωμεν παρὰ Θεοῦ διὰ τῆς προσευχῆς αὐτήν, τὴν ὁποίαν εἴπομεν καθαρότητα τῆς ψυχῆς, ἴσως εἴμεθα ὑπὸ κατηγορίαν· διότι ὑπάρχει σημεῖον ὑπερηφανείας καὶ οἰήσεως τὸ νὰ ζητῶμεν παρὰ Θεοῦ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἡ θεία Γραφὴ καὶ οἱ ἅγιοι πατέρες διδάσκουσιν εἰς ἡμᾶς, καὶ αὐτὸς ὁ μοναχὸς δι᾿ αὐτὸ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ κόσμου εἰς τὴν ἔρημον. Ἀλλ᾿ ἐγὼ νομίζω, ὦ ἅγιε, ὅτι καθὼς ὁ υἱὸς δὲν διστάζει εἰς τὰς προθέσεις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ δὲν ζητεῖ παρ᾿ αὐτοῦ τόσον ἀποτόμως, λέγων, δίδαξόν με ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν τέχνην, ἢ δός μοι ταῦτα ἢ ἐκεῖνα τὰ πράγματα, οὕτω πρέπει καὶ εἰς τὸν μοναχὸν νὰ μὴ διακρίνῃ καὶ ζητῇ παρὰ Θεοῦ, λέγων, δός μοι τάδε καὶ τάδε· διότι γνωρίζει, ὅτι περισσότερον ἀφ᾿ ὅ,τι προνοεῖ ὁ πατὴρ περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, προνοεῖ ὁ Θεὸς περὶ ἡμῶν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει ἡμεῖς νὰ ταπεινώσωμεν ἑαυτούς, καὶ νὰ λυπηθῶμεν διὰ τὰ ἁμαρτήματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως δι᾿ ἔργων ἢ κατὰ διάνοιαν ἐπράξαμεν καὶ νὰ εἴπωμεν μετὰ συντετριμμένης καρδίας τὸ τοῦ Τελώνου, «*ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ*»· καὶ νὰ ἐργαζώμεθα κρυπτῶς καὶ φανερῶς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος ἡμῶν ἐδίδαξεν, εἰπὼν «ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ προστεταγμένα ὑμῖν, εἴπατε, ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοί ἐσμεν, ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν», ἵνα μαρτυρήσῃ καὶ ἡ συνείδησίς σου, ὅτι ὑπάρχεις ἀχρεῖος δοῦλος, καὶ ἔχεις χρείαν ἐλέους. Γνωρίζεις καὶ σύ, ὅτι τὰ ἔργα δὲν ἀνοίγουσι τὴν κεκλεισμένην θύραν τῆς καρδίας, ἀλλ᾿ ἡ συντετριμμένη καρδία καὶ ἡ ταπείνωσις τῆς ψυχῆς, ὅταν νικῶμεν τὰ πάθη διὰ τῆς ταπεινώσεως, καὶ ὄχι διὰ τῆς περιφρονήσεως· διότι ὅστις ὑπάρχει κατὰ τὴν ψυχὴν ἄρρωστος, κατὰ πρῶτον ταπεινοῦται, καὶ φροντίζει περὶ τῆς θεραπείας τῶν παθῶν αὐτοῦ, καὶ ἔπειτα ζητεῖ νὰ γίνῃ βασιλεύς· καθόσον ἡ καθαρότης καὶ ἡ ὑγεία τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ βασιλεία τῆς ψυχῆς. Καὶ καθὼς ὁ ἀσθενὴς υἱὸς δὲν λέγει εἰς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ποίησόν με βασιλέα, ἀλλὰ φροντίζει πρῶτον περὶ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ, καὶ ἀφοῦ γίνῃ ὑγιής, πάντως ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς ἀνήκει εἰς αὐτόν, οὕτω καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ μετανοῶν, ἀφοῦ λάβῃ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, εἰσέρχεται τότε μετὰ τοῦ ἐπουρανίου αὐτοῦ πατρὸς εἰς τὴν καθαρότητα τῆς φύσεως, καὶ βασιλεύει εἰς τὴν δόξαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

Ἂς ἐνθυμώμεθα πάντοτε τὸν ἅγιον ἀπόστολον Παῦλον, ὅστις διηγεῖται τὰ ἴδια αὐτοῦ σφάλματα, καὶ κατατάττει τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν εἰς τὴν ἐσχάτην θέσιν, λέγων, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἵνα σώσῃ τοὺς ἁμαρτωλούς, ἐκ τῶν ὁποίων πρῶτός εἰμι ἐγώ· ἀλλὰ διὰ τοῦτο μὲ ἠλέησεν, ἵνα δείξῃ εἰς ἐμὲ πρῶτον πᾶσαν αὐτοῦ τὴν μακροθυμίαν· διότι κατ᾿ ἀρχὰς ὑπῆρξα διώκτης καὶ λοίδορος καὶ βλάσφημος, ἀλλὰ μὲ ἠλέησε· καθότι ἀγνοῶν ἔπραξα ταῦτα. Καὶ πότε εἶπε ταῦτα; ὕστερον ἀπὸ τοὺς μεγάλους αὐτοῦ ἀγῶνας, καὶ τὰ δυνατὰ ἔργα, καὶ τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα, τὸ ὁποῖον ἐκήρυξεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ τοὺς συνεχεῖς θανάτους καὶ τὰς πολυτρόπους στενοχωρίας καὶ θλίψεις, τὰς ὁποίας ὑπέφερεν ἀπό τε τοὺς Ἰουδαίους καὶ τὰ ἔθνη, καὶ ὅμως *αὐτὸς εἰσέτι ἔβλεπε τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔργα*, καὶ ὄχι μόνον ἐνόμιζεν, ὅτι δὲν ἔφθασεν εἰς τὴν καθαρότητα, ἀλλ᾿ οὔτε ἐφαντάζετο, ὅτι εἶναι ἄξιος νὰ ὀνομάζηται ἀπόστολος, διὸ καὶ ἔλεγεν, ὅτι δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ ὀνομάζωμαι ἀπόστολος· διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ· καὶ ὅταν ὑπὲρ πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἀπέκτησε τὴν νίκην κατὰ τῶν παθῶν, ἔλεγε, στενοχωρῶ καὶ ὑποδουλώνω τὴν σάρκα μου, μήπως εἰς ἄλλους κηρύξας, ἐγὼ γίνω ἀπρόκοπος. Ἐὰν δὲ εἴπῃς ὅτι καὶ τὰ μεγάλα αὐτοῦ κατορθώματα διηγεῖται κατὰ μέρος, ἂς σὲ πείσῃ αὐτὸς ὁ Παῦλος περὶ τούτου· διότι ὁ ἴδιος λέγει, ὅτι θεληματικῶς δὲν ἔπραξα τοῦτο, οὔτε δι᾿ ἐμαυτόν, ἀλλὰ διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου· καὶ ὅταν διηγῆται ταῦτα πρὸς ὠφέλειαν τῶν πιστῶν, συνιστᾷ ἑαυτὸν ὡς ἐστερημένον πάσης διανοίας διὰ τὴν τοιαύτην καύχησιν, φωνάζων καὶ λέγων, ὅτι ὑμεῖς μὲ ἠναγκάσατε· καὶ πάλιν, δὲν ὁμιλῶ κατὰ Θεόν, ἀλλὰ μετὰ ἀνοησίας, εἰς τοῦτον τὸν τόπον τῆς καυχήσεως. Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ κανών, τὸν ὁποῖον ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς

ὁ μακάριος Παῦλος, ὁ δίκαιος καὶ εὐθύς. Ἂς φυλάξωμεν τοῦτον τὸν κανόνα μετὰ ζήλου, καὶ ἂς παραιτήσωμεν τὸ νὰ ζητῶμεν τὰ ὑψηλὰ παρὰ Θεοῦ, ὅστις δὲν δίδει ταῦτα ἁπλῶς, οὔτε χαρίζει αὐτὰ δωρεὰν εἰς τὸν τυχόντα· διότι ὁ Θεὸς γνωρίζει τὰ ἐκλεκτὰ καὶ τίμια σκεύη τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ· ἐπειδὴ ὁ μακάριος Παῦλος οὐδὲ μετὰ ταῦτα ἐζήτησε τὴν βασιλείαν τῆς ψυχῆς, ἀλλ' εἶπεν, ηὐχόμην εἰς τὸν Θεὸν ν' ἀποχωρισθῶ ἐγὼ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ σωθῶσιν οἱ ἀδελφοί μου· καὶ ἂν οὕτως ἐφρόνει ὁ Παῦλος, πῶς θέλομεν τολμήσει ἡμεῖς νὰ ζητήσωμεν τὴν βασιλείαν τῆς ψυχῆς πρὸ καιροῦ, τὸν ὁποῖον αὐτὸς ὁ Θεὸς ἠξεύρει; καὶ μάλιστα ἐνῷ ἀκόμη μήτε τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐφυλάξαμεν, μήτε τὰ πάθη ἐνικήσαμεν, μήτε τὸ χρέος ἀπεδώσαμεν; Παρακαλῶ λοιπόν, ἅγιε, μὴ συλλογισθῇς ποτε τοῦτο, ἀλλ' ἐξόχως ἂς ἀποκτήσωμεν ὑπομονὴν εἰς τὰ ἐπερχόμενα δεινά, καὶ μετὰ μεγάλης ταπεινώσεως καὶ συντριμμοῦ καρδίας ἂς ζητήσωμεν τὴν συγχώρησιν τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν καὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς ψυχῆς.

Ἔγραψέ ποτέ τις ἐκ τῶν ἁγίων, ὅτι ὅστις δὲν στοχάζεται ἑαυτὸν ἁμαρτωλόν, ἡ προσευχὴ αὐτοῦ δὲν εἶναι εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Θεόν. Ἀλλ' ἐὰν εἴπῃς, ὅτι τινὲς τῶν πατέρων ἔγραψαν, τί εἶναι καθαρότης ψυχῆς, καὶ τί ὑγεία, καὶ τί ἀπάθεια, καὶ τί θεωρία· σοὶ λέγω καὶ ἐγώ, ὅτι ἔγραψαν μὲν περὶ τούτων, ὄχι ὅμως ἵνα ζητήσωμεν ταῦτα πρὸ τοῦ ἁρμοδίου καιροῦ· διότι ὑπάρχει γεγραμμένον, ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲν ἔρχεται διὰ παρατηρήσεως· ἐπειδὴ ὅσοι εὑρέθησαν ἔχοντες τοῦτο τὸ φρόνημα, ἔπεσαν εἰς ὑπερηφανίαν. Ἡμεῖς, ἀγαπητέ, ἂς καταγινώμεθα εἰς τὰ ἔργα τῆς μετανοίας διὰ καθαρᾶς πολιτείας, ἥτις εὐαρεστεῖ εἰς τὸν Θεόν, καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ ἔρχονται ἀφ' ἑαυτῶν, ἐὰν ἡ καρδία ὑπάρχῃ καθαρὰ καὶ ἀμόλυντος· ἀλλὰ τὸ νὰ ζητῶμεν μετὰ παρατηρήσεως τὰ ὑψηλὰ τοῦ Θεοῦ χαρίσματα, τοῦτο εἶναι ἐμποδισμένον παρὰ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅσοι κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἔλαβον ταῦτα, ἀπέκτησαν ὑπερηφάνειαν καὶ πτῶσιν· καὶ δὲν εἶναι τοῦτο σημεῖον, ὅτι ἀγαπᾷ τις τὸν Θεόν, ἀλλ' ἀσθένεια ψυχῆς. Καὶ πῶς δυνάμεθα νὰ ζητήσωμεν ἡμεῖς τὰ ὑψηλὰ τοῦ Θεοῦ χαρίσματα, ἀφοῦ ὁ θεῖος Παῦλος καυχᾶται εἰς τὰς στενοχωρίας καὶ εἰς τὰς θλίψεις, καὶ τὴν μέθεξιν τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ θεωρεῖ, ὅτι εἶναι τὰ ὑψηλὰ τοῦ Θεοῦ χαρίσματα;

Πρὸς τούτοις γράφεις ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου, ὅτι ἠγάπησεν ἡ ψυχή σου ν' ἀγαπήσῃ τὸν Θεόν, ἀλλὰ δὲν ἔφθασας εἰσέτι ταύτην τὴν ἀγάπην, κἂν ἔχῃς πολλὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀγαπᾶν, καὶ ὅτι σοὶ εἶναι ποθητὴ ἡ εἰς τὴν ἔρημον ἀναχώρησις, καὶ ἔδειξας διὰ τούτου, ὅτι ἤρξατο εἰς σὲ ἡ καθαρότης τῆς καρδίας, καὶ ἡ ἐνθύμησις τοῦ Θεοῦ ἐπιμελῶς πυροῦται καὶ θερμαίνεται εἰς τὴν καρδίαν σου· ἐὰν ταῦτά εἰσιν ἀληθῆ, εἶναι πραγματικῶς μεγάλα προτερήματα, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐπεθύμουν νὰ γραφῶσι παρὰ σοῦ· καθόσον δὲν ἔχουσι καμμίαν τάξιν· ἐὰν δὲ δι' ἁπλῆν ἐρώτησιν ἐδιηγήθης ταῦτα, ἄλλη εἶναι ἡ τάξις τῆς ἐρωτήσεως· διότι ὅστις λέγει, ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ δὲν ἔχει εἰσέτι παρρησίαν εἰς τὴν προσευχήν, ἐπειδὴ δὲν ἐνίκησεν εἰσέτι τὰ πάθη, πῶς τολμᾷ νὰ εἴπῃ ὅτι ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ν' ἀγαπήσῃ τὸν Θεόν; Γνώριζε ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος νὰ κινηθῇ εἰς τὴν ψυχὴν ἡ θεία ἀγάπη, τὴν ὁποίαν σὺ ἐπιθυμεῖς διὰ τῆς ἀναχωρήσεως τῆς κατὰ νοῦν, ἐὰν αὕτη ἡ ψυχὴ δὲν νικήσῃ τὰ πάθη, καὶ σὺ λέγεις ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν ἐνίκησε τὰ πάθη, καὶ ἠγάπησε ν' ἀγαπήσῃ τὸν Θεόν, ὅπερ δὲν ἔχει τάξιν· διότι ὅστις λέγει, ὅτι δὲν ἐνίκησε τὰ πάθη καὶ ἀγαπᾷ ν' ἀγαπήσῃ τὸν Θεόν, ἐγὼ δὲν γνωρίζω τί οὗτος λέγει.

Ἀλλ' ἴσως θέλεις εἰπῇ, ὅτι δὲν εἶπον ἀγαπῶ, ἀλλ' ἀγαπῶ ν' ἀγαπήσω, καὶ ὅμως οὐδὲ τοῦτο ἔχει τόπον, ἐὰν ἡ ψυχὴ δὲν ἔχῃ τὴν καθαρότητα. Ἐὰν θέλῃς νὰ εἴπῃς ἁπλῶς λόγον ψιλόν, τοῦτο ὄχι σὺ μόνος, ἀλλὰ καὶ ἕκαστος ἄνθρωπος ἠμπορεῖ νὰ λέγῃ, ὅτι θέλει ν' ἀγαπήσῃ τὸν Θεόν, καὶ ὄχι μόνον χριστιανοὶ ἠμποροῦν νὰ λέγωσι τοῦτο, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι δὲν προσκυνοῦσι τὸν Θεὸν ὀρθῶς· ἐπειδὴ διὰ τούτου τοῦ λόγου μόνον ἡ γλῶσσα κινεῖται, ἡ δὲ ψυχὴ δὲν αἰσθάνεται τὸ τί λαλεῖ. Γνώριζε, ὅτι πολλοὶ ἄρρωστοι δὲν γνωρίζουσιν, ὅτι εἶναι ἄρρωστοι· διότι ἡ κακία ὑπάρχει ἀσθένεια τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ πλάνη ἀπώλεια τῆς ἀληθείας, καὶ ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι εὑρισκόμενοι ἄρρωστοι εἰς τὰ τοιαῦτα, κηρύττουσιν, ὅτι εἶναι ὑγιεῖς, καὶ ἐπαινοῦνται ὑπὸ πολλῶν· ἐπειδὴ ἐὰν δὲν θεραπευθῇ ἡ ψυχὴ ἐκ τῆς ἀσθενείας τῆς κακίας, καὶ μείνῃ εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς ὑγείαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρχεν ἐν ἀρχῇ, ὅταν ἐκτίσθη, ἀδύνατον εἶναι ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐπιθυμήσῃ τὰ ὑπὲρ φύσιν τοῦ πνεύματος χαρίσματα· διότι ἐφ' ὅσον ἡ ψυχὴ εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀσθένειαν τῶν παθῶν, δὲν αἰσθάνεται τὰ πνευματικὰ χαρίσματα, οὔτε γνωρίζει νὰ ἐπιθυμῇ αὐτά, ἀλλὰ μόνον ἐκ τῆς ἀκοῆς καὶ τῶν γραφῶν, ἐπιθυμεῖ ταῦτα. Δικαίως λοιπὸν εἶπον προηγουμένως, ὅτι ὅσοι ἐπιθυμοῦσι τὴν τελειότητα, πρέπει νὰ φυλάττωσι πάσας τὰς ἐντολάς· διότι ἡ κρυπτὴ ἐργασία τῶν ἐντολῶν ἰατρεύει τὴν ἀσθενῆ δύναμιν τῆς ψυχῆς· καὶ τοῦτο δὲν ἐγένετο ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε· καθότι εἶναι γεγραμμένον, ὅτι ἄνευ ἐκχύσεως αἵματος δὲν ὑπάρχει ἄφεσις· ἀλλὰ κατὰ πρῶτον διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ ἔλαβεν ἡ φύσις ἡμῶν τὸν ἀνακαινισμόν, καὶ ἐμέθεξε τῶν παθημάτων καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, καὶ ἔπειτα μετὰ τὸν ἀνακαινισμὸν τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος ἀνεκαινίσθη καὶ ἡγιάσθη ἡ φύσις ἡμῶν, καὶ ἐγένετο ἱκανὴ νὰ δεχθῇ τὰς νέας καὶ τελείας ἐντολάς· διότι ἐὰν αὗται ἐδίδοντο πρὸ τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος, καὶ πρὶν ν' ἀνακαινισθῇ καὶ ἁγιασθῇ ἡ φύσις ἡμῶν, ἴσως δὲν ἤθελον δυνηθῇ νὰ ἐκριζώσωσι τελείως τὴν ρίζαν τῆς κακίας ἐκ τῆς ψυχῆς, καθὼς καὶ αἱ παλαιαὶ ἐκεῖναι ἐντολαί· ἤδη ὅμως δὲν ἔχει οὕτως, ἀλλ' ἡ ἐξακολουθοῦσα κρυπτὴ ἐργασία, καὶ αἱ νέαι πνευματικαὶ ἐντολαί, τὰς ὁποίας φυλάττει ἡ ψυχὴ διὰ

τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ἀνακαινίζουσι καὶ ἁγιάζουσιν αὐτήν, καὶ κρυπτῶς ἰατρεύουσιν ὅλα αὐτῆς τὰ μέλη. Ὑπάρχει δὲ φανερόν, ὅτι ἑκάστη ἐντολὴ ἰδιαιτέρως ἰατρεύει τὸ πάθος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς ψυχῆς, καὶ ταύτην τὴν ἐνέργειαν αἰσθάνεται καὶ ὁ ἰατρεύων καὶ ὁ ἰατρευόμενος κατὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς αἱμορροούσης γυναικός.

Σὺ γνωρίζεις, ὦ ἀγαπητέ, ὅτι ἐὰν δὲν θεραπευθῇ τὸ ἐμπαθὲς μέρος τῆς ψυχῆς, καὶ δὲν ἀνακαινισθῇ καὶ ἁγιασθῇ κρυπτῶς, καὶ δεσμευθῇ εἰς τὴν πνευματικὴν πολιτείαν, δὲν δύναται νὰ λάβῃ τὴν ὑγείαν αὐτῆς ἡ ψυχή, οὔτε θέλει ἐλευθερωθῆ ἐκ τῶν λυπηρῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, τὰ ὁποῖα συμβαίνουσιν εἰς αὐτήν· αὕτη δὲ ἡ θεραπεία πρέπει νὰ γίνῃ ἐκ τῆς θείας χάριτος, καθὼς ἐγένετο εἰς τοὺς μακαρίους ἀποστόλους, οἵτινες διὰ τῆς πίστεως ἐτελειώθησαν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ. Ἐνίοτε ὅμως νομίμως δέχεται ἡ ψυχὴ τὴν ἑαυτῆς ὑγείαν· καθότι ἐκεῖνος ὅστις διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν ἐπιπόνων ἔργων τῆς ἀληθοῦς αὐτοῦ πολιτείας ἐνίκησε τὰ πάθη, ἂς γνωρίζῃ, ὅτι νομίμως ἀπέκτησε τὴν ὑγείαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, καὶ ἀπεγαλακτίσθη ἐκ τῆς σωματώσεως τούτου τοῦ κόσμου, καὶ ἐκόπη ἐξ αὐτοῦ ἡ συνήθεια τῶν παλαιῶν αὐτοῦ κακῶν ἔργων, καὶ ἀνεγεννήθη εἰς τὰ πνευματικά, καθὼς ὅταν ἐν ἀρχῇ ἐβαπτίσθη, καὶ εὑρέθη εἰς τὴν χάριν τοῦ πνεύματος διὰ τῶν ἐννοιῶν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, καὶ ὑπεδέχθη αὐτὸν ἄλλος κόσμος νέος καὶ ἀσύνθετος.

Ὅταν ἀνανεωθῇ ὁ νοῦς καὶ ἁγιασθῇ ἡ καρδία, τότε πᾶσαι αἱ ἔννοιαι τῆς ψυχῆς κινοῦνται κατὰ τὴν φύσιν ἐκείνου τοῦ κόσμου, εἰς τὸν ὁποῖον εἰσέρχεται· καὶ πρῶτον κινεῖται εἰς αὐτὴν ὁ πόθος τῶν θείων πραγμάτων, καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν ἕνωσιν αὐτῆς μετὰ τῶν ἀγγέλων, καὶ τὴν φανέρωσιν τῶν μυστηρίων τῆς γνώσεως τοῦ πνεύματος· ὁ δὲ νοῦς αἰσθάνεται τὴν πνευματικὴν γνῶσιν τῶν ποιημάτων, καὶ ἀνατέλλει εἰς αὐτὸν ἡ θεωρία τῶν μυστηρίων τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ τῶν μυστηρίων τῆς ὑπὲρ ἡμῶν γενομένης προσκυνητῆς οἰκονομίας, καὶ τότε ἑνοῦται ὁλοτελῶς μετὰ τῆς γνώσεως τῆς ἐλπίδος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.

Σκέφθητι λοιπὸν ἤδη, ἐξ ὅσων σοὶ ἔγραψα, ἐὰν ὑπάρχῃ δυνατὸν ἡ ψυχὴ ν' ἀγαπήσῃ τὸν Θεὸν ἐν ἀληθείᾳ, ἐφ' ὅσον εἶναι κεκλεισμένη εἰς τὴν φυλακὴν τῶν παθῶν. Δὲν ἦτο δὲ τόση ἀνάγκη νὰ ἐρωτήσῃς καὶ νὰ μάθῃς τὰ μυστήρια τοῦ πνεύματος· καθότι αἱ μαθήσεις καὶ ἡ γνῶσις δὲν ὠφελοῦσιν εἰς τὰ πάθη, οὔτε εἶναι ἱκαναὶ αὗται ν' ἀνοίξωσι τὴν κεκλεισμένην θύραν τῆς καθαρότητος· ἐὰν ὅμως ἀφαιρεθῶσι τὰ πάθη ἐκ τῆς ψυχῆς, φωτίζεται ὁ νοῦς, καὶ ἵσταται εἰς τὸν καθαρὸν τόπον τῆς φύσεως, καὶ τότε δὲν χρειάζεται πλέον ἐρώτησιν· διότι βλέπει καθαρῶς τὰ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ εὑρισκόμενα ἀγαθά, καθὼς συμβαίνει καὶ εἰς τὰς σωματικὰς ἡμῶν αἰσθήσεις, αἵτινες δὲν αἰσθάνονται δι' ἐρωτήσεως καὶ μαθήσεως τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων,

ἀλλ' ἑκάστη ἐξ αὐτῶν ἀντιλαμβάνεται τὴν φύσιν τοῦ ἀπαντῶντος εἰς αὐτὴν πράγματος χωρὶς νὰ μεσιτεύσῃ διδαχή τις μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων. Εἰς τὸν τυφλὸν ἄνθρωπον ὅσον καὶ ἂν λέγῃ τις περὶ τῆς λάμψεως τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἀστέρων καὶ τῆς λαμπρότητος τῶν πολυτίμων λίθων, αὐτὸς μόνον ἐκ τῆς ὀνομασίας δέχεται καὶ κρίνει καὶ νοεῖ τὴν ὁποίαν ταῦτα ἔχουσιν ὡραιότητα, ἀλλ' ἡ γνῶσις καὶ ἡ διάκρισις αὐτοῦ ἀπέχουσιν ἀπὸ τὴν ἡδονὴν τῆς ὁράσεως αὐτῶν· κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον νόησον καὶ περὶ τῆς θεωρίας τοῦ πνεύματος· διότι ὁ θεωρητικὸς νοῦς, ὅστις βλέπει τὰ κρυπτὰ μυστήρια τοῦ πνεύματος, ἐὰν εὑρίσκηται εἰς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ὑγείαν, θεωρεῖ ἐντελῶς τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ δὲν ἐρωτᾷ καὶ μανθάνει, ἀλλ' ἐντρυφᾷ εἰς τὴν ἡδονὴν τῶν μυστηρίων τοῦ νέου ἐκείνου κόσμου ὑπὲρ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ κατὰ τὴν θερμότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὸν Χριστόν, καθὼς ἔγραψεν ὁ μακάριος Παῦλος, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον βλέπομεν, διὰ τί πλέον ἐλπίζομεν; ἀλλὰ περιμένομεν αὐτὸ μεθ' ὑπομονῆς.

Ὀφείλομεν λοιπὸν νὰ περιμένωμεν καὶ νὰ ἐμμένωμεν μοναστικῶς μεθ' ἁπλότητος, περιοριζόμενοι ἐντὸς τῆς καρδίας ἡμῶν, ὅπου δὲν ὑπάρχουσιν ἐκτυπώματα λογισμῶν, οὐδὲ θεωρία τῶν συνθέτων πραγμάτων· διότι ὅσα τινὰ βλέπει ὁ νοῦς, τούτων δέχεται καὶ τὰς ἐντυπώσεις· ὅταν βλέπῃ πρὸς τὸν κόσμον, κατὰ τὴν διάφορον μορφὴν τῶν πραγμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα μετεωρίζεται, δέχεται καὶ τοὺς τύπους καὶ τὰς μορφάς, καὶ ταῦτα κατὰ τὸ μέτρον τοῦ πλήθους, καὶ κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἀλλοιώσεων αὐτῶν κινοῦσιν εἰς τὸν νοῦν λογισμούς, καὶ ὅταν κινηθῶσιν οἱ λογισμοί, σφραγίζουσι τὸν νοῦν· ἐὰν ὅμως ὁ νοῦς ἀποβλέπῃ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ὅπου δὲν ὑπάρχει δυνατὸν νὰ μεταχειρισθῇ τι διὰ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν σχημάτων, οὔτε τι ἐκ τῶν συνθέτων πραγμάτων διαιρεῖται εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τῶν τύπων, ἀλλ' ὅλος ἐξ ὅλου εἶναι Χριστός, δῆλον, ὅτι τότε ὁ νοῦς δέχεται τὴν ἁπλῆν θεωρίαν, ἄνευ τῆς ὁποίας κανὲν πρᾶγμα δὲν εὐωδιάζει τὴν αἴσθησιν τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ὁποία θεωρία κάμνει συνήθως τὴν ψυχὴν ν' ἀποκτήσῃ παρρησίαν εἰς τὴν προσευχήν· διότι αὐτὴ εἶναι ἡ τροφὴ τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς· καὶ ὅταν ὁ νοῦς σταθῇ εἰς τὸν τόπον τῆς ἐπιγνώσεως τῆς ἀληθείας, δὲν χρειάζεται νὰ ἐρωτᾷ· διότι καθὼς ὁ σωματικὸς ὀφθαλμὸς δὲν ἐρωτᾷ πρῶτον, καὶ ἔπειτα βλέπει τὸν ἥλιον, οὕτω καὶ ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς δὲν ἐξετάζει πρῶτον, καὶ ἔπειτα θεωρεῖ τὴν γνῶσιν τοῦ πνεύματος· οὕτω καὶ ἡ μυστικὴ θεωρία, τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖς, ὦ ἅγιε, μετὰ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς φανεροῦται εἰς τὸν νοῦν· ἐκείνη ὅμως ἡ ψυχή, ἥτις θέλει νὰ μάθῃ δι' ἐξετάσεως καὶ ἀνακρίσεως τοιαῦτα μυστήρια, πάσχει ἀπὸ ἀνοησίαν· καθότι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ὄχι διὰ μαθήσεως ἢ διὰ

ὑλικοῦ τινος τρόπου εἶπεν, ὅτι εἶδε καὶ ἤκουσε μυστήρια καὶ ἄρρητα ῥήματα, τὰ ὁποῖα ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ἐκφρασθῇ, ἀλλ' ἁρπαγῇ ἡρπάγη εἰς τὸν πνευματικὸν τόπον τοῦ παραδείσου, καὶ εἶδε τὴν ἀποκάλυψιν τῶν μυστηρίων.

Καὶ σὺ λοιπόν, ὦ ἅγιε, ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν καθαρότητα, κόψον τὴν ἀγάπην ὅλων τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, καὶ εἰσελθὼν ἐργάζου εἰς τὴν ἄμπελον τῆς καρδίας σου· ἐκρίζωσον ἐκ τῆς ψυχῆς σου τὰ πάθη, καὶ ἀγωνίζου νὰ μὴ γνωρίσῃς κακίαν τινὸς ἀνθρώπου· ἡ καθαρότης βλέπει τὸν Θεόν, καὶ δὲν ἀνατέλλει καὶ ἀνθεῖ εἰς τὴν ψυχὴν διὰ ζητήσεως, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ νὰ μὴ γνωρίζῃ τις κακίαν ἄλλου ἀνθρώπου. Ἐὰν θέλῃς νὰ γίνῃ ἡ καρδία σου τόπος τῶν μυστηρίων τοῦ καινοῦ αἰῶνος, πρῶτον θησαύρισον σωματικὰ ἔργα, ἤγουν νηστείαν, ἀγρυπνίαν, προσευχήν, ἄσκησιν, ὑπομονήν, καταστροφὴν τῶν πονηρῶν λογισμῶν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· δέσμευσον τὸν νοῦν σου εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τῶν θείων Γραφῶν· θὲς ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν σου τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου καὶ ἀγωνίζου ἐναντίον τῶν παθῶν· ἐκρίζωσον διὰ τῆς συνεχοῦς προσευχῆς ἐκ τῆς καρδίας σου πᾶσαν εἰκόνα καὶ πᾶν ὁμοίωμα, ὅπερ πρότερον ἐδέχθης ἐκ τῆς ἐνθυμήσεως τῶν παλαιῶν σου κακῶν πράξεων· συνήθισον τὸν νοῦν σου νὰ μελετᾷ πάντοτε τὰ μυστήρια τῆς οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ ἄφες ἀπὸ τοῦ νὰ ζητῇς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν θεωρίαν, τὰ ὁποῖα ὑπερβαίνουσι τὴν διήγησιν τῶν λόγων, καὶ ἀκολούθησον τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν καὶ τὰ ἔργα τῆς καθαρότητος· ζήτησον παρὰ Κυρίου εἰς τὴν προσευχήν σου λύπην πεπυρωμένην καθ' ὅλα, τὴν ὁποίαν ἐνέβαλε καὶ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων, ἵνα στάξῃ εἰς τὴν καρδίαν σου, καὶ ἀξιωθῇς τῆς πολιτείας τῆς διανοίας, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ μέσον καὶ τὸ τέλος εἶναι ἡ διὰ τῆς ἑνώσεως μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐκκοπὴ καὶ ἀποφυγὴ ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ἐὰν ἐν ἀληθείᾳ ἐπιθυμῇς τὴν θεωρίαν τῶν μυστηρίων, ἐξάσκησον διὰ τῶν ἔργων τὰς ἐντολάς, καὶ ὄχι διὰ τῆς ἐξετάσεως καὶ μαθήσεως· ἡ πνευματικὴ *θεωρία ἐνεργεῖ ἐντὸς ἡμῶν εἰς τὸν τόπον τῆς καθαρότητος*, καὶ ζήτησον νὰ μάθῃς πρῶτον πῶς δύνασαι νὰ εἰσέλθῃς εἰς τοῦτον τὸν τόπον τῆς καθαρότητος, καὶ οὕτω κάμε ἀρχὴν τοῦ ἔργου.

Πρῶτον τῶν μυστηρίων ὑπάρχει ἡ καθαρότης, ἡ συνισταμένη ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν· ἡ δὲ θεωρία εἶναι πνευματικὴ ἐνέργεια τοῦ νοός, ὅστις μετὰ θαυμασμοῦ καὶ ἐκπλήξεως κατανοεῖ πάντα, ὅσα ἐγένοντο, καὶ ὅσα θέλουσι γίνει· θεωρία εἶναι ἡ ὅρασις τοῦ νοός, ὅστις θαυμάζει τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐκτεινομένην εἰς πάσας τὰς γενεὰς τῶν ἀνθρώπων, καὶ κατανοεῖ τὰς λαμπρότητας τῶν κτισμάτων, καὶ τὴν δυσκολίαν τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ καινοῦ ἐκείνου κόσμου, ἐξ ὧν συντρίβεται ἡ καρδία, καὶ ἀνανεοῦται καὶ τρέφεται διὰ

τοῦ γάλακτος τῶν νέων πνευματικῶν ἐντολῶν καθ' ὁμοιότητα τῶν ἐν Χριστῷ νηπίων, καὶ γίνεται ἄκακος, συνηθίζει εἰς τὰ μυστήρια τοῦ πνεύματος καὶ εἰς τὰς ἀποκαλύψεις τῆς γνώσεως, ὑψούμενος ἀπὸ γνώσεως εἰς γνῶσιν, καὶ ἀπὸ θεωρίας εἰς θεωρίαν, καὶ ἀπὸ μαθήσεως εἰς μάθησιν, καὶ στερεοῦται μυστικῶς, ἕως ὅτου ὑψωθῇ εἰς τὴν ἀγάπην, καὶ ἑνωθῇ μετὰ τῆς ἐλπίδος, καὶ κατοικήσει εἰς αὐτὸν ἡ χαρά, καὶ ὑψωθῇ εἰς τὸν Θεόν, καὶ στεφανωθῇ διὰ τῆς φυσικῆς δόξης τῆς δημιουργίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτίσθη ἐν ἀρχῇ.

Εἰς ταύτας τὰς διαιρέσεις τοῦ πνεύματος ἀνέρχεται ὁ νοῦς ἐν ταῖς ἀποκαλύψεσι τῆς γνώσεως καὶ πίπτει καὶ ἐγείρεται καὶ νικᾷ καὶ νικᾶται καὶ τηγανίζεται εἰς τὴν κάμινον τοῦ κελλίου καὶ οὕτω καθαρίζεται καὶ δέχεται τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ ἀξιοῦται πρακτικῶς τῆς θεωρίας τῆς ἁγίας Τριάδος, τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖς· *διότι τρεῖς ὑπάρχουσι* θεωρίαι τῶν φύσεων εἰς τὰς ὁποίας ὁ νοῦς ὑψοῦται καὶ ἐνεργεῖ καὶ γυμνάζεται· δύο τῶν φύσεων τῶν κτιστῶν ἤτοι τῶν λογικῶν καὶ ἀλόγων, καὶ πνευματικῶν καὶ σωματικῶν, καὶ ἡ ἄλλη τῆς ἁγίας Τριάδος. Πρῶτον μὲν λοιπὸν ἡ θεωρία γίνεται εἰς πᾶν κτίσμα ἐλθὸν εἰς τὴν κτίσιν, καὶ δι' αὐτῆς διαβαίνει ὁ νοῦς εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς γνώσεως· εἰς δὲ τὰ μὴ ὑποπίπτοντα εἰς τὴν αἴσθησιν, γίνεται ἐν αὐτοῖς θεωρία νοητή· καὶ ὁ νοῦς ἔχει θεωρίαν ἵνα βλέπῃ τὸν ἑαυτόν του, διὰ τῆς ὁποίας οἱ ἐξωτερικοὶ φιλόσοφοι ὕψωσαν τὴν διάνοιαν αὐτῶν, εἰς τὴν φαντασίαν τῶν κτισμάτων.

Ἡ θεωρία τῶν ἁγίων ὑπάρχει ἡνωμένη μετὰ τῆς πίστεως, καὶ τρέφεται καὶ αὐξάνει διὰ τῆς τῶν θείων Γραφῶν μελέτης, ἥτις συνάγει τὸν νοῦν ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸν μετεωρισμόν, καὶ δεσμεύει αὐτὸν εἰς τὴν ἕνωσιν τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ, καθὼς τὸν τοῦ Βασιλείου καὶ Γρηγορίου, καὶ μανθάνει τὴν μυστικὴν ἔννοιαν τῶν λόγων τῶν θείων Γραφῶν· καὶ ὅσοι τῶν λόγων τούτων δὲν ἐννοοῦνται διὰ τῆς μαθήσεως, δεχόμεθα αὐτοὺς διὰ τῆς πίστεως, ὡς καὶ τὴν ὕπαρξιν τῶν μυστηρίων τοῦ πνεύματος, τὰ ὁποῖα εἶναι ὑπὲρ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν κατάληψιν *τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ νοός, ἐκ τῆς ὁποίας πί*στεως γεννᾶται εἰς ἡμᾶς ἡ ἐλπὶς δι' αὐτά· καὶ διὰ μὲν τῆς πίστεως ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κύριος καὶ δεσπότης καὶ δημιουργὸς τῶν ὅλων, διὰ δὲ τῆς γνώσεως διακρίνομεν, ὅτι πρέπει νὰ φυλάττωμεν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ ὅτι αἱ παλαιαὶ ἐντολαὶ φυλάττονται διὰ τοῦ φόβου, καθὼς ὁ ἴδιος εἶπεν ὅτι, ὅστις δὲν φυλάξει τὸν νόμον, εἶναι ἐπικατάρατος, καὶ ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ, αἱ δὲ ζωοποιοὶ ἐντολαὶ τοῦ Χριστοῦ φυλάττονται διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην, καθὼς εἶπεν, «ἐγὼ ἐφύλαξα τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου, καὶ μένω εἰς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ»· ἐντεῦθεν λοιπὸν γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ υἱὸς δὲν φυλάττει τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀπὸ φόβον, ἀλλ' ἀπὸ ἀγάπην· διὰ τοῦτο παραγγέλλει ὁ Κύριος, ἵνα ἡμεῖς φυλάξωμεν τὰς ἐντολὰς αὐ-

τοῦ ἀπὸ ἀγάπην, ὡς λέγει, «ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τάς ἐντολάς μου τηρήσατε, καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου, καὶ ἄλλον παράκλητον πέμψει ὑμῖν»· ἔλευσιν τοῦ παρακλήτου πνεύματος ὀνομάζει τὰ χαρίσματα τῆς ἀποκαλύψεως τῶν μυστηρίων τοῦ πνεύματος, καθὼς ἐδέξαντο αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἐγένοντο τέλειοι τῆς πνευματικῆς μαθήσεως, ἐνῷ ὑπῆρχον ἀμαθεῖς· διότι ὡμολόγησε καὶ ὑπεσχέθη ὁ Κύριος, ἀφοῦ ἐρωτήσῃ τὸν ἴδιον αὐτοῦ πατέρα, νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς τὸν παράκλητον, ἵνα μένῃ μετὰ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν καὶ τὴν κάθαρσιν μετ᾽ αὐτῶν εἰς τοὺς *αἰῶνας*. *Βλέπεις, ὅτι ἐκ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν* ἀξιοῦται ὁ νοῦς τῆς χάριτος τῆς μυστικῆς θεωρίας καὶ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς γνώσεως τοῦ πνεύματος, καὶ ὄχι ὡς ὑπενόησεν ἡ ὑμετέρα σοφία, ὅτι ἡ ἐργασία τῶν ἐντολῶν ἐμποδίζει τὴν θεωρίαν τῶν θείων μυστηρίων, τὰ ὁποῖα τελειοῦνται εἰς τὴν ἡσυχίαν.

Σὲ παρακαλῶ λοιπόν, ἐὰν ᾐσθάνθη ἡ ψυχή σου, ὅτι ἔφθασας τὴν χώραν τῆς ἀγάπης, φύλαξον τὰς νέας ἐντολὰς διὰ τὸν πρὸς τὸν θέντα αὐτὰς πόθον, καὶ ὄχι διὰ τὸν φόβον· διότι ὁ μακάριος Παῦλος ὅτε ἐφλέγετο ὑπὸ τῆς θείας ἀγάπης, ἔλεγε, τί θέλει μὲ χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις, ἢ φυλακή, ἢ διωγμὸς καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ πάλιν, εἰμὶ πεπεισμένος, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα δύνανται νὰ μὲ χωρίσωσιν ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἵνα δὲ μὴ νομισθῇ, ὅτι ἐπεθύμει τὸν πολὺν μισθόν, ἢ τὴν τιμήν, ἢ τὴν ὑπερβολικὴν δόσιν τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, καθὼς ἡ ἁγιωσύνη σου ἐπιθυμεῖς, εἶπεν, ηὐχόμην νὰ χωρισθῶ ἐγὼ ἀπὸ τὸν Χριστόν, ἵνα οἱ ξένοι καὶ ἀλλότριοι φιλιωθῶσι μετ᾽ αὐτοῦ. Καὶ ἵνα γνωρίσῃς, ὅτι δὲν κατεγίνετο νὰ φθάσῃ τὴν μυστικὴν καὶ ἀναχωρητικὴν θεωρίαν, καθὼς ἡ ὁσιότης σου, ἀλλ᾽ ἐπεθύμει ἐκείνην, τὴν ὁποίαν πολλοὶ πολλάκις ἠξιώθησαν διὰ τῆς χάριτος, ἄκουσον, τί λέγει εἰς ἕτερον μέρος· «ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον· καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι»· διότι ἡ νομίμη θύρα, ἡ ὁποία εἰσάγει τὸν ἄνθρωπον εἰς ταῦτα, εἶναι ἡ ἀγάπη· *ἐὰν ἀποκτήσωμεν τὴν ἀγάπην, αὐτὴ ἐμβάζει ἡμᾶς εἰς αὐτά*, ἐὰν δὲ κατὰ χάριν ἀξιωθῶμεν τούτων χωρὶς ἀγάπης, πάντως εἴς τινα καιρὸν θ᾽ ἀπολέσωμεν ταῦτα· καθότι ἡ ἀπόκτησις καὶ ὁ φύλαξ τῶν μεγάλων ἁγίων καὶ τῆς θείας πολιτείας ὑπάρχει ἡ ἀγάπη. Ὅταν λοιπὸν ὁ μοναχὸς ἀποκτήσῃ τὴν ἀγάπην, εὐθὺς ἡ καρδία αὐτοῦ εἰρηνεύει, καὶ ἀνοίγεται εἰς αὐτὸν ἡ θύρα τῆς χάριτος, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Κύριος ἡμῶν θέλει εἰσέλθει καὶ ἐξέλθει, καθὼς εἶπεν, ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῆς ζωῆς, καὶ δι᾽ ἐμοῦ ὅστις εἰσέλθει, θέλει ζήσει, καὶ θέλει εὕρει νομὴν εἰς διατροφὴν τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ζωῆς,

εἰς ἣν οὔτε ἀπὸ τὴν κακίαν, οὔτε ἀπὸ τὴν πλάνην ἐμποδίζεται, ἀλλ᾽ εἰσέρχεται εἰς πάσας τὰς ἀναβάσεις τῶν ἀποκαλύψεων τῆς γνώσεως καὶ τῶν μυστικῶν θεωριῶν, καὶ πάλιν ἡ θεία ἀγάπη ἐξάγει αὐτόν, καθὼς τοὺς ἐλευθέρους δούλους τοῦ Χριστοῦ. Ἵνα δὲ γνωρίσῃς τὴν ἀλήθειαν τούτων, ὅτι ἀληθῶς ἡ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ νοὸς εἶναι ἡ θεία θεωρία, ἄκουσον, τί λέγει ὁ μέγας Παῦλος· δὲν στέργω νὰ ἦμαι εἰς αὐτὴν ἄνευ τῆς ἀγάπης· ὡς νὰ ἔλεγεν, ἐὰν δὲν εἰσέλθω διὰ τῆς νομίμου θύρας τῆς ἀγάπης, δὲν θέλω ἐπιθυμήσει αὐτήν, καὶ ἐὰν μοὶ δοθῇ κατὰ χάριν, ἐπειδὴ δὲν ἀπέκτησα τὴν ἀγάπην, δὲν θέλω νὰ ἔχω αὐτήν· ἐπειδὴ δὲν εἰσῆλθον διὰ τῆς φυσικῆς θύρας, ἥτις εἶναι ἡ ἀγάπη. Πρέπει λοιπὸν πρῶτον ν᾽ ἀποκτήσωμεν τὴν ἀγάπην, ἥτις εἶναι ἡ θεωρία ἡ προηγουμένη τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ ἔπειτα θέλομεν ἀποκτήσει φυσικῶς καὶ τὴν θεωρίαν τῶν πνευματικῶν πραγμάτων. Παρατήρησον τὴν σοφίαν τοῦ μακαρίου Παύλου, ὅστις ἀφῆκε πάντα τὰ λοιπὰ χαρίσματα, τὰ διδόμενα ὑπὸ τῆς χάριτος καὶ ἐζήτησε τὴν ἀγάπην, τὴν ὑπόστασιν τῶν πραγμάτων, ἥτις ὑποδέχεται τὰ χαρίσματα, καὶ φυλάττει αὐτά· καθὼς εἶπε καί τις τῶν πατέρων, ὅτι τὸ *χάρισμα τῆς θεωρίας τῶν κτισμάτων ἐδόθη καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆν καὶ* εἰς πολλοὺς ἄλλους, ὄχι ὅμως μετὰ βεβαιότητος, ἀλλὰ δι᾽ ἀποκαλύψεως· ἐγὼ ὅμως ὅστις ἐβαπτίσθην διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ὑπάρχω πλήρης χάριτος, θέλω νὰ δεχθῶ ἐντός μου ἐν αἰσθήσει τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἐποίησε τὸν ἀνακαινισμὸν τῆς φύσεως ἡμῶν, καὶ ἐνεδύθημεν αὐτὸν δι᾽ ὕδατος καὶ πνεύματος, καὶ δι᾽ ἀπορρήτου μυστηρίου ἥνωσεν ἡμᾶς ἑαυτῷ, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐνταῦθα μὲν ὡς δι᾽ ἀρραβῶνος, εἰς δὲ τὸν μέλλοντα καινὸν κόσμον θέλει δώσει φυσικῶς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέλη. Λοιπὸν διατί θέλεις καὶ ζητεῖς τὴν θεωρίαν, πρὸ τῆς ἀγάπης, ἀφοῦ ὁ θεῖος ἀπόστολος καὶ οἱ πατέρες ἐθεώρησαν αὐτὴν ἀπρόκοπον ἄνευ τῆς ἀγάπης;

Ἐκεῖνο δὲ ὅπερ εἶπας, ὅτι ἡ ἐργασία τῶν ἐντολῶν, ἐμποδίζει με ἀπὸ τὴν θεωρίαν, εἶναι φανερόν, ὅτι ἐμέμφθης τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον, καὶ προέκρινας τὴν θεωρίαν, καὶ ἐπιθυμεῖς νὰ ἴδῃς αὐτὴν ἐκεῖ, ὅπου δὲν θεωρεῖται. Ἀλλ᾽ ὦ σοφώτατε, ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν τὴν θεωρίαν, ἐὰν αὐτὴ ἡ θεωρία δὲν δείξῃ ἑαυτὴν εἰς ἡμᾶς ἐν καιρῷ τῷ δέοντι· ἐπειδὴ καθὼς εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἡλικίας τῆς φύσεως δέχεται ἡ ψυχὴ τὴν διαφορὰν τῆς γνώσεως, καὶ αἰσθάνεται τὰ πράγματα τοῦ κόσμου καὶ γυμνάζεται εἰς αὐτὰ ἡμέραν παρ᾽ ἡμέραν, οὕτω συμβαίνει καὶ εἰς τὰ πνευματικά· δέχεταί τις τὴν πνευματικὴν θεωρίαν, καὶ τὴν θείαν αἴσθησιν, καὶ γυμνάζεται εἰς αὐτά, καθ᾽ ὅσον αὐξάνει ὁ νοῦς εἰς τὴν πολιτείαν τῆς διανοίας, καὶ προκόπτει καὶ προχωρεῖ εἰς τὰ ἔμπροσθεν· ἐὰν ὅμως φθάσῃ εἰς τὸν τόπον τῆς ἀγάπης, βλέπει τὰ πνευματικὰ εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν, τὰ ὁποῖα δὲν ἀφίνουσιν

αὐτὸν πλέον νὰ συνέλθῃ εἰς ἑαυτόν, ὅσον καὶ ἂν ἤθελε βιασθῇ· ἀλλ' ἐὰν φαντασθῇ τολμηρῶς, καὶ θεωρήσῃ καὶ στοχασθῇ αὐτὰ παρὰ τὸν ἁρμόδιον καιρόν, εὐθὺς τυφλοῦται ἡ νοητὴ αὐτοῦ ὅρασις καὶ βλέπει φαντασίας καὶ τύπους ψευδεῖς ἀντὶ τῆς ἀληθοῦς θεωρίας. Ἐὰν λάβῃς ἤδη ταῦτα πάντα κατὰ νοῦν, μὴ ζητήσῃς τὴν θεωρίαν παράκαιρα· ἐὰν ὅμως καὶ τώρα σοὶ φαίνεται, ὅτι βλέπεις τὴν θεωρίαν, τοῦτο ὑπάρχει πλάνη τῆς φαντασίας, καὶ ὄχι ἀληθὴς θεωρία· διότι παντὸς νοητοῦ πράγματος γίνεται ὁμοίωμα καὶ τύπος εἰς τὴν φαντασίαν κατὰ δύο τρόπους, καὶ ψευδὴς καὶ ἀληθής, καθὼς συμβαίνει καὶ εἰς τὰ σύνθετα πράγματα τοῦ κόσμου, εἰς τὰ ὁποῖα ἄλλοτε μὲν γίνεται ψευδὴς φαντασία, καὶ ἄλλοτε ἀληθὴς θεωρία· ἐὰν ὅμως ὑπάρχῃ ἀληθὴς ἡ θεωρία, εὑρίσκεται τὸ φῶς, καὶ ἐκεῖνο τὸ θεωρούμενον φαίνεται πλησίον τῆς ἀληθείας· ἀλλ' ὅταν συμβαίνῃ τὸ ἐναντίον, τότε ὁ ὀφθαλμὸς βλέπει σκιὰν ἀληθείας, καὶ ὄχι ἀλήθειαν· ὅταν π. χ. βλέπῃ τις ὕδωρ, ὅπου δὲν ὑπάρχει ὕδωρ, ἢ βλέπῃ ὑψωμένας καὶ κρεμαμένας εἰς τὸν ἀέρα οἰκοδομάς, ἐνῷ αὗται εὑρίσκονται εἰς τὴν γῆν· ταύτην τὴν παρομοίωσιν τῶν σωματικῶν πραγμάτων νόησον καὶ εἰς τὰ νοητὰ καὶ πνευματικά.

Ἐὰν δὲν καθαρισθῇ ἡ ὅρασις τοῦ νοὸς διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, καὶ διὰ τῶν πράξεων τῶν διαφόρων πολιτειῶν τῆς ἡσυχίας, καὶ ἐὰν δὲν ἀποκτήσῃ τὴν τελείαν ἀγάπην, καὶ αὐξηθῇ εἰς τὴν ἡλικίαν τῆς νέας ζωῆς τοῦ Χριστοῦ, καὶ πλησιάσῃ εἰς τὴν διαφορὰν τῆς γνώσεως τῶν πνευματικῶν φύσεων κατὰ τάξιν, δὲν δύναταί τις νὰ γίνῃ ἀληθὴς θεωρητικὸς τῆς θείας θεωρίας· καὶ ὅσα τινὰ ὁμοιώματα νομίζει ὁ νοῦς ὅτι σχηματίζει, αὐτὸ λέγεται φαντασία, καὶ ὄχι ἀλήθεια· καὶ αὐτὸ τὸ νὰ βλέπῃ ὁ νοῦς ἄλλ' ἀντ' ἄλλου, τοῦτο συμβαίνει εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ δὲν εἶναι καθαρός· διότι ἡ φύσις τῆς ἀληθείας πάντοτε μένει ἀμετάβλητος, μὴ μεταβαλλομένη ποτὲ εἰς ὁμοιώματα, ἡ δὲ αἰτία τῆς φαντασίας τῶν εἰκόνων ὑπάρχει ἡ ἀσθένεια τοῦ νοός, καὶ ὄχι ἡ καθαρότης.

Αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς λεγομένους φιλοσόφους, οἵτινες ἐνόμισαν, ὅτι ταῦτά εἰσι τὰ πνευματικά, περὶ ὧν δὲν ἔλαβον παρὰ Θεοῦ τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν, ὥστε νὰ μάθωσιν αὐτά· διότι ἀπὸ μόνον τὸν σφυγμόν, καὶ ἀπὸ τὴν κίνησιν τοῦ λογιστικοῦ, καὶ ἀπὸ τὰς ἐννοίας τῶν συλλογισμῶν τοῖς ἐφάνη ἐν τῇ ὑψηλοφροσύνῃ αὐτῶν ὅτι εἶναί τι, καὶ ὡμίλησαν μετὰ ἀπρεποῦς ὑψηλοφροσύνης περὶ τῶν φαντασιῶν αὐτῶν, καὶ διεμοίρασαν τὸν ἕνα Θεὸν εἰς πολλούς, καὶ εἶπον καὶ συνέγραψαν κατὰ τὴν φαντασίαν τοῦ νοὸς αὐτῶν, καὶ αὐτὴν τὴν φαντασίαν τῆς παραφρονήσεως αὐτῶν ὠνόμαζον θεωρίαν τῶν φύσεων.

Ἡ ἀληθὴς θεωρία τῶν αἰσθητῶν καὶ ἀναισθήτων φύσεων, καὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας Τριάδος, διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ

ἀποκτᾶται, ὅστις ἐδίδαξεν αὐτὴν καὶ ἔδειξεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν κατὰ πρῶτον ἔκαμε τὸν ἀνακαινισμὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὴν πρώτην αὐτῆς ἐλευθερίαν, καὶ διεχάραξεν εἰς ἡμᾶς νέαν ὁδόν, ὅπως διαβῶμεν διὰ τῶν ζωοποιῶν αὐτοῦ ἐντολῶν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ὅταν λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς θλίψεως ἀποδυθῇ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τῶν παθῶν, καθὼς ἀποδύεται τὸ ἀρτιγενὲς βρέφος τὸ ἔνδυμα τῆς μήτρας, τότε ἡ φύσις αὐτοῦ εἶναι ἱκανὴ νὰ γίνῃ θεωρητικὴ τῆς ἀληθινῆς θεωρίας, καὶ οὐχὶ τῆς φανταστικῆς· τότε ὁ νοῦς εἶναι ἱκανὸς νὰ γεννηθῇ πνευματικῶς, καὶ νὰ φανῇ εἰς τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος, καὶ νὰ δεχθῇ τὴν θεωρίαν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος.

Ἡ θεωρία πάντων τῶν ποιημάτων ἂν καὶ ὑπάρχῃ γλυκεῖα, ἀλλ' εἶναι σκιὰ τῆς γνώσεως, καὶ ἡ γλυκύτης αὐτῆς δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν γλυκύτητα τῆς φαντασίας τῶν ὀνείρων· ἡ θεωρία ὅμως τοῦ καινοῦ αἰῶνος, ἡ γινομένη διὰ τοῦ πνεύματος τῆς ἀποκαλύψεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἐντρυφᾷ ὁ νοῦς πνευματικῶς, ὑπάρχει ἐνέργεια τῆς χάριτος, καὶ ὄχι σκιὰ τῆς γνώσεως, καὶ ἡ γλυκύτης αὐτῆς δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν γλυκύτητα ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἔγραψεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, λέγων, «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν»· ἀλλὰ ταῦτα φανερώνει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος εἰς τοὺς ἁγίους· διότι αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἐξετάζει πάντα, καὶ αὐτὰ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ· καὶ αὕτη ἡ θεωρία γίνεται τροφὴ εἰς τὸν νοῦν, ἕως οὗ δυνηθῇ νὰ δεχθῇ ὑψηλοτέραν θεωρίαν· καθότι ἡ θεωρία μεταφέρει τὸν νοῦν εἰς ἄλλην θεωρίαν, ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ ὁ νοῦς εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην, ἥτις εἶναι τόπος τῶν πνευματικῶν, καὶ εὑρίσκεται εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς· καὶ ὅταν ὁ νοῦς σταθῇ εἰς τοῦτον τὸν τόπον τῆς ἀγάπης, τότε ἐνεργεῖ ἡ χάρις, καὶ ὁ νοῦς χρειάζεται τὴν θεωρίαν τοῦ πνεύματος, καὶ γίνεται θεωρητικὸς τῶν κρυπτῶν. Εἶπον προηγουμένως, ὅτι ἀπὸ δύο τινὰ δίδεται τὸ χάρισμα τῶν ἀποκαλύψεων τῆς θεωρίας τοῦ νοός· διότι ἐνίοτε δίδεται διὰ τῆς χάριτος ἕνεκα τῆς θερμότητος τῆς πίστεως, καὶ ἐνίοτε ἕνεκα τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς καθαρότητος· καὶ διὰ μὲν τῆς χάριτος ἐδόθη εἰς τοὺς μακαρίους ἀποστόλους, οἵτινες δὲν ἠξιώθησαν τὴν ἀποκάλυψιν τῆς θεωρίας διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, ἢ τῆς καθαρότητος τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς θερμῆς αὐτῶν πίστεως· διότι ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν μεθ' ἁπλότητος, καὶ ἠκολούθησαν αὐτὸν ἀδιστάκτως μετὰ θερμότητος καρδίας, καὶ ἀφοῦ ἐτελείωσεν ὁ διδάσκαλος αὐτῶν τὴν προσκυνητὴν αὐτοῦ οἰκονομίαν, ἀπέστειλεν εἰς αὐτοὺς τὸ παράκλητον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐκαθάρισε καὶ ἐτελείωσε τὸν νοῦν αὐτῶν, καὶ ἐν ἐνεργείᾳ ἐνέκρωσεν εἰς αὐτοὺς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τῶν παθῶν, καὶ ἐζωοποίησεν εἰς αὐτοὺς τὸν νέον ἄνθρωπον τοῦ πνεύματος, καὶ αὐτοὶ ἐδέχθησαν τὴν αἰ-

σθησιν καὶ τῶν δύο. Κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἀνεκαινίσθη μυστικῶς καὶ ἐδέχθη τὴν θεωρίαν τῆς ἀποκαλύψεως τῶν μυστηρίων, καὶ ἐν τούτοις πάλιν δὲν εἶχε πεποίθησιν εἰς αὐτήν, καίτοι ἐνεργητικῶς καὶ δωρεὰν ἐδέχθη τὴν χάριν, ἀλλ' εἰς ὅλον τὸν καιρὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτρεχε τὸν ἀποστολικὸν δρόμον, ἵνα ἀνταποκριθῇ, ὅσον ἠδύνατο, εἰς τὴν χάριν, τὴν ὁποίαν ἠξιώθη, ὅταν ὁ Χριστὸς συνωμίλησε μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Δαμασκόν. Καὶ δὲν ἐγράφη μέν, ὅτι συνωμίλησε μετ' αὐτοῦ φανερῶς ὁ Ἰησοῦς, ἀλλ' ὅτι ὁ Ἀνανίας εἶπεν εἰς αὐτόν· «Σαοὺλ ἀδελφέ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ, ἀπέστειλέ με πρὸς σέ, ὅπως ἀναβλέψωσιν οἱ ὀφθαλμοί σου, καὶ πληρωθῇς πνεύματος ἁγίου»· καὶ ὅταν ἐβαπτίσθη, ἐπληρώθη πνεύματος ἁγίου, καὶ ᾐσθάνθη τῶν ἀποκρύφων μυστηρίων τὰς ἀποκαλύψεις, καθὼς ἐνεργήθη καὶ εἰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, ὅταν ὁ Ἰησοῦς συναναστρεφόμενος μετ' αὐτῶν εἶπε· «πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκεῖνο ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὰ μέλλοντα ἀναγγελεῖ ὑμῖν».

Ἐντεῦθεν λοιπὸν γίνεται φανερόν, ὅτι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, ὅταν ἔλαβε τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἀνεκαινίσθη δι' αὐτοῦ, καὶ τότε ἠξιώθη τῆς ἀποκαλύψεως τῶν μυστηρίων, καὶ ἔβλεπε διὰ τοῦ πνεύματος τῶν ἀποκαλύψεων, καὶ ἐνετρύφα εἰς τὴν θεωρίαν, καὶ ἤκουεν ἀρρήτους λόγους, καὶ ἐθεώρει θεωρίαν ὑψηλοτέραν τῆς φύσεως, καὶ ἀπελάμβανε τὰς θεωρίας τῶν οὐρανίων δυνάμεων, καὶ κατετρύφα εἰς τὰ πνευματικὰ πράγματα, καὶ ἀνῆλθε τὴν πνευματικὴν ἐκείνην ἀνάβασιν τὴν ἕως τρίτου οὐρανοῦ, τὴν ὁποίαν ὄχι ὡς λέγουσιν οἱ παράφρονες αἱρετικοὶ Εὐχῖται, ὅτι ὁ ἴδιος θέλων ἀνῆλθε, μὴ γένοιτο, (καθότι οὐδόλως δύναται ὁ νοῦς νὰ ἀνέλθῃ ἐκεῖ), ἀλλ' ἁρπαγῇ ἡρπάγη ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῶν ἀποκαλύψεων, καθὼς ὁ ἴδιος ἔγραφεν εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν ἐναντίον τῶν ματαίων ἐκείνων ἀνθρώπων, οἵτινες ἀφωμοίουν ἑαυτοὺς μὲ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, καὶ ἐκήρυττον τὰς φαντασίας τῶν λογισμῶν αὐτῶν, καὶ ὠνόμαζον αὐτὰς πνευματικὰς θεωρίας. Τὸ αὐτό, λέγεται, ὅτι ἔπραττον καὶ πολλοὶ ἄλλοι αἱρετικοί, οἷον ὁ Ὠριγένης, ὁ Οὐαλεντῖνος, ὁ υἱὸς τοῦ Δισσᾶν, ὁ Μαρκίων, ὁ Μάνης, καὶ οἱ λοιποὶ παλαιοὶ αἱρετικοὶ τῶν κακῶν αἱρέσεων, οἵτινες ἤρχισαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ εὑρίσκονται εἰσέτι καὶ τὴν σήμερον εἰς διαφόρους τόπους.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὀλίγοι τινὲς ἄνθρωποι, ἐξαπατηθέντες ὑπὸ τῆς φαντασίας τῶν δαιμόνων, ἠθέλησαν νὰ διαφθείρωσι τὴν διδασκαλίαν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἠναγκάσθη ὁ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος, ἵνα καταστρέψῃ τὸ καύχημα τῶν αἱρετικῶν, οἵτινες ἐκαυχῶντο εἰς τὴν σκιὰν τῆς ἐργασίας τῶν δαιμόνων, τῶν φαινομένων εἰς αὐτούς, νὰ διηγηθῇ μετὰ ταπεινώσεως καὶ πολλοῦ φόβου τὴν ἑαυτοῦ θείαν θεωρίαν, ἀναφέρων αὐτὴν εἰς ἄλλο πρόσωπον· διότι λέγει, «εἶδον ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν, ἁρπαγέντα εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἀκούσαντα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι». Ἡρπάγη λοιπόν, καὶ ὄχι θεληματικῶς ἀνῆλθε διὰ τῆς θεωρίας τοῦ νοὸς αὐτοῦ εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν· καὶ ἔγραψε μέν, ὅτι εἶδε θεωρίας, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ὁποῖοι ὅμως ἦσαν οἱ λόγοι καὶ οἱ τύποι τῶν θεωριῶν, δὲν ἐδυνήθη νὰ γράψῃ· ἐπειδὴ ὁ νοῦς, ὅταν διὰ τοῦ πνεύματος τῆς ἀποκαλύψεως εἶδε ταῦτα εἰς τὸν τόπον αὐτῶν, δὲν ἐσχημάτισε σύγκρισιν, ὥστε νὰ εἴπῃ αὐτὰ εἰς ἄλλον τόπον, οὔτε, ἐὰν ἤθελεν, ἐδύνατο νὰ εἴπῃ αὐτά· ἐπειδὴ δὲν εἶδεν αὐτὰ διὰ τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων· καθότι ὁ νοῦς πᾶν ὅ,τι δέχεται διὰ τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων, δύναται καὶ νὰ ἑρμηνεύσῃ πάλιν δι' αὐτῶν εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους· ὅ,τι ὅμως ἐντὸς ἑαυτοῦ ἐν αἰσθήσει βλέπει εἰς τὸν τόπον τοῦ πνεύματος, ἢ ἀκούει, ἢ αἰσθάνεται, ὅταν στρέφηται εἰς τὸ σῶμα, δὲν δύναται νὰ διηγηθῇ αὐτό, ἀλλ' ἐνθυμεῖται μόνον, ὅτι εἶδεν αὐτό, ἀλλὰ τὸ πῶς εἶδε, δὲν ἠμπορεῖ νὰ διηγηθῇ καθαρῶς.

Ἐκ τούτου ἀναιροῦνται τὰ ψευδοσυγγράμματα τῶν αἱρετικῶν, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται ἀποκαλύψεις, ἅτινα συνέγραψαν οἱ διεφθαρμένοι αἱρεσιάρχαι ἐκ δαιμονικῆς φαντασίας· εἰς τὰ ὁποῖα διηγοῦνται περὶ τῶν κατοικιῶν τοῦ στερεώματος, εἰς τὰς ὁποίας φέρουσι τὸν νοῦν εἰς τὸ νὰ μάθῃ θεληματικῶς, καὶ περὶ τῶν εἰσόδων τοῦ νοὸς εἰς τὸν οὐρανόν, περὶ τῶν ἰδιαιτέρων τόπων τῆς κρίσεως, περὶ τῶν πολυτρόπων τύπων τῶν ἀγγέλων καὶ περὶ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν· πάντα ταῦτά εἶσι σκιὰ καὶ πλάνη τοῦ νοός, τοῦ μεμεθυσμένου ἀπὸ ἔπαρσιν, καὶ παραφρονοῦντος διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν δαιμόνων. Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Παῦλος διὰ τῆς σιωπῆς ἀπέκλεισε τὴν θύραν κατὰ πρόσωπον πάσης ἄλλης θεωρίας· ἐπειδὴ πᾶσα θεωρία, τὴν ὁποίαν δύναται ἡ γλῶσσα νὰ διηγηθῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, εἶναι φαντασία τῶν λογισμῶν τῆς ψυχῆς, καὶ ὄχι ἐνέργεια τῆς χάριτος· διότι ἐὰν ὁ νοῦς ἠδύνατο νὰ παραστήσῃ τὰ ὅσα εἶδε, ἤθελε σχηματίσει καὶ σύγκρισιν.

Ἡ ὁσιότης σου λοιπόν, ταῦτα πάντα γνωρίζων, παρατήρησον τὰς φαντασίας τῶν βαθέων λογισμῶν· ἐπειδὴ ὁ πόλεμος οὗτος κατ' ἐξοχὴν συμβαίνει εἰς τοὺς μοναχοὺς ἐκείνους, οἵτινες ἔχουσιν ὀξύτητα νοός, καὶ ἐξετάζουσι τὰς καινοδοξασίας, καὶ ἐπιθυμοῦσι τοὺς νεωτερισμούς, καὶ φιλονεικοῦσι κατὰ πρόσωπον. Ἔστω δέ σοι εἰς παράδειγμα τὸ ἑξῆς.

Μαλπᾶς τις ὀνόματι, καταγόμενος ἀπὸ τὴν Ἔδεσσαν, ἐνῷ ἐξήσκει μεγάλην πολιτείαν, καὶ ὑπέμεινε σκληραγωγίας καὶ θλίψεις, ἐφεῦρε τὴν αἵρεσιν τῶν Εὐχιτῶν. Λέγουσι δέ, ὅτι ὑπῆρχε μαθητὴς τοῦ μακαρίου Ἰουλιανοῦ, τοῦ καλουμένου Σαβᾶ, μετὰ τοῦ ὁποίου δι' ὀλίγον καιρὸν ἀπῆλθεν εἰς τὸ Σίναιον ὄρος, καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον,

καὶ εἶδε τοὺς μεγάλους πατέρας, τοὺς εὑρισκομένους κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρόν· εἶδε προσέτι καὶ τὸν μέγαν Ἀντώνιον καὶ ἤκουσε παρ' αὐτοῦ πολλοὺς πνευματικοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἔλεγε περὶ καθαρότητος καὶ ψυχικῆς σωτηρίας· ἤκουσε καὶ λεπτὰς ἐρωτήσεις περὶ τῶν παθῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἡρμήνευεν ὁ ἅγιος, ὅτι ὁ νοῦς μετὰ τὴν κάθαρσιν αὐτοῦ δέχεται τὰς θεωρίας τῶν μυστηρίων τοῦ πνεύματος, καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ διὰ τῆς θείας χάριτος ἀξιοῦται τῆς ἀπαθείας, ὅταν διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν ἐκδυθῇ τὰ παλαιὰ πάθη, καὶ σταθῇ εἰς τὴν πρώτην ὑγείαν τῆς ἑαυτῆς φύσεως. Τούτους τοὺς λόγους ὡς ἤκουσεν ὁ Μαλπᾶς, εὑρισκόμενος εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του, ἐθερμάνθη ὡς πῦρ· καὶ ἀφοῦ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν του, ἐξημμένος ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς φιλοδοξίας ἀνεχώρησεν εἰς ἡσυχαστικὸν τόπον, καὶ ἐδόθη εἰς ἀγῶνας μεγάλους, καὶ εἰς στενοχωρίας καὶ εἰς ἀδιαλείπτους προσευχάς· καὶ ὅταν ἐξεκαύθη εἰς αὐτὸν τὸ πάθος τῆς δοξομανίας, ἐλπίζων νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ὑψηλὰ ἐκεῖνα ἔργα, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἀκούσει, χωρὶς εἰσέτι νὰ μάθῃ τὴν τέχνην τοῦ νοητοῦ πολέμου, καὶ χωρὶς νὰ ἐννοῇ τὰς ἐνέδρας καὶ τοὺς δόλους καὶ τὰς μηχανὰς τοῦ ἀντιπάλου, διὰ τῶν ὁποίων ἐξαπατᾷ καὶ τοὺς πλέον δυνατούς, καὶ φέρει αὐτοὺς εἰς ἀπώλειαν, ἐθάρρησε μόνον εἰς τὰ ἔργα καὶ εἰς τὰς θλίψεις καὶ εἰς τὴν ἀκτημοσύνην καὶ εἰς τὴν ἄσκησιν καὶ τὴν ἐγκράτειαν, ἐνῷ δὲν εἶχεν ἀποκτήσει τὴν ἐξουδένωσιν τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ τὴν ταπείνωσιν καὶ τὸν συντριμμὸν τῆς καρδίας, (τὰ ὁποῖα εἶναι ὅπλα ἀνίκητα κατὰ τῶν ἐχθρῶν), οὔτε ἐνεθυμήθη τὴν Γραφήν, ἥτις λέγει, ὅταν ἐκπληρώσητε πάντα τὰ ἔργα, καὶ φυλάξητε πάσας τὰς ἐντολάς, καὶ ὑπομείνητε τὰς θλίψεις καὶ στενοχωρίας, νὰ νομίζητε ἑαυτοὺς δούλους ἀχρείους· ἀλλ' αὐτὸς ἐν τῇ ὑψηλοφροσύνῃ αὐτοῦ κατακαιόμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῶν μεγάλων χαρισμάτων, ἐζήτει ν' *ἀποκτήσῃ αὐτὰ παρακαίρως. Ὅθεν ὅταν μετὰ παρέλευσιν καιροῦ* εἶδεν αὐτὸν ὁ διάβολος κενὸν ταπεινοφροσύνης, καὶ μόνον ἐπιθυμοῦντα νὰ αἰσθανθῇ τὴν θεωρίαν τῶν μυστηρίων, ἐφάνη εἰς αὐτὸν μετὰ ἀπείρου φωτός, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐγὼ εἰμὶ ὁ παράκλητος, καὶ ἐπέμφθην παρὰ τοῦ πατρὸς πρὸς σέ, ὅπως χάριν τῶν πολλῶν σου ἀγώνων σὲ ἀξιώσω νὰ ἴδῃς τὴν θεωρίαν, τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖς, καὶ νὰ σοὶ δώσω τὴν ἀπάθειαν, καὶ νὰ σὲ ἀναπαύσω τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τὰ ἔργα καὶ τοὺς κόπους· ἀντὶ δὲ τούτων ἐζήτησεν ὁ κακομήχανος νὰ προσκυνήσῃ αὐτόν· καὶ ἐκεῖνος ὁ μωρός, χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τὸν πόλεμον τοῦ πονηροῦ ἐχθροῦ, παρευθὺς ἐδέχθη αὐτόν, καὶ προσεκύνησεν αὐτόν, καὶ ὑπετάγη ὅλος εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἐχθρὸς ἀντὶ τῆς θείας θεωρίας ἐπλήρωσεν αὐτὸν ἀπὸ φαντασίας δαιμόνων, καὶ ἔκαμεν αὐτὸν ν' ἀφήσῃ πλέον τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐξύψωσε καὶ περιέπαιξεν αὐτὸν διὰ τῆς ματαίας ἐλπίδος τῆς ἀπαθείας, λέγων εἰς αὐτόν· τώρα δὲν ἔχεις χρείαν τῶν ἔργων καὶ τῶν ραπισμάτων τοῦ σώματος

καὶ τοῦ ἀγῶνος ὅστις ἐναντιοῦται εἰς τὰ πάθη καὶ τὰς ἐπιθυμίας, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν αἱρεσιάρχην τῶν Εὐκτιτῶν. Ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσε πάντα, καὶ ἐφανερώθη ἡ βέβηλος καὶ νόθος αὐτοῦ διδασκαλία, κατεδιώχθησαν παρὰ τοῦ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐπισκόπου πάντες οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ.

Ἄλλος δέ τις πάλιν, ὀνόματι Ἀσινᾶς, ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως Ἐδέσσης, ὅστις ἐποίησε πολλὰ τριλέξια τροπάρια, ψαλλόμενα ἕως τῆς σήμερον, δεσμεύσας ἑαυτὸν εἰς πολλὰ καὶ σκληρὰ ἀσκητικὰ ἔργα ἀδιακρίτως, ἀπέκτησε μεγάλην ἀσκητικὴν πολιτείαν, καὶ ἐδοξάσθη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὡς ἅγιος. Τοῦτον πλανήσας ὁ διάβολος, ἐξέβαλεν αὐτὸν ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ, καὶ ἔφερεν αὐτὸν ἐπάνω εἰς ἓν ὄρος, ὀνομαζόμενον Στόριον, καὶ ἔδειξεν εἰς αὐτὸν σχήματα ἁρμάτων καὶ ἵππων, καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν, ὁ Θεὸς μ' ἔπεμψε νὰ σὲ παραλάβω εἰς τὸν παράδεισον ὡς τὸν προφήτην Ἠλίαν· αὐτὸς δὲ ἐξαπατηθεὶς ἐν τῇ ἀνοησίᾳ αὐτοῦ, ἅμα ἀνέβη νὰ καθίσῃ ἐπὶ τῆς ἁμάξης, παρευθὺς διελύθη πᾶσα ἐκείνη ἡ φαντασία, καὶ αὐτὸς ἐκρημνίσθη ἀπὸ πολὺ ὕψος, καὶ ἔπεσεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἀπέθανε θάνατον γέλωτος ἄξιον.

Καὶ δὲν ἀνέφερον ταῦτα ματαίως ἐνταῦθα, ἀλλ' ἵνα μάθωμεν ἡμεῖς τὸν ἐμπαιγμὸν τῶν δαιμόνων, οἵτινες διψῶσι τὴν ἀπώλειαν ἡμῶν, καὶ ἵνα μὴ ἐπιθυμῶμεν πρὸ τοῦ ἁρμοδίου καιροῦ τὰς ὑψηλὰς πολιτείας τῆς διανοίας εἰς τὰς θεωρίας, ἵνα μὴ ἐμπαιχθῶμεν ὑπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ ἀντιπάλου ἡμῶν· διότι βλέπω καὶ τὴν σήμερον, ὅτι πολλοὶ νέοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι πλήρεις παθῶν, βαττολογοῦσι καὶ δογματίζουσιν ἀφόβως περὶ τῶν μυστηρίων τῆς ἀπαθείας.

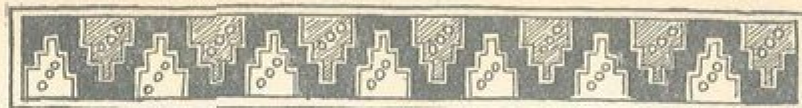
Ἔγραψαν εἴς τινα ἅγιον ἄνθρωποί τινες ἐμπαθεῖς, καὶ ἐξέταζον περὶ λόγων τῶν ἐνσωμάτων καὶ ἀσωμάτων, ἐνῷ οἱ ἴδιοι δὲν διέφερον ποσῶς ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς ἐκείνους, οἵτινες δογματίζουσι περὶ ὑγείας. Ὁ *μακάριος Παῦλος ὅταν ἔμαθεν, ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κατεφρόνουν τὰς* ἐντολάς, καί, χωρὶς νὰ νικήσωσι τὰ πάθη, ἐπεθύμουν τὴν μακαριότητα τῶν μυστηρίων τῆς θεωρίας, τῆς μετὰ τὴν κάθαρσιν δωρουμένης, εἶπε πρὸς αὐτούς· πρῶτον ἐκδύθητε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τῶν παθῶν, καὶ ἔπειτα ἐπιθυμήσατε νὰ ἐνδυθῆτε τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τῶν μυστηρίων κατὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ ποιητοῦ, καὶ μὴ ἐπιθυμῆτε ἐκείνην τὴν ἰδικήν μου ἢ τῶν ἀποστόλων, ἥτις ἐγένετο ἐνεργητικῶς διὰ τῆς θείας χάριτος· διότι ὁ Θεὸς ὅν τινα θέλε ἐλεεῖ, καὶ ὅν τινα θέλει σκληρύνει· καὶ τίς δύναται ν' ἀντιστῇ πρὸς αὐτόν, ἢ νὰ ἐνεργήσῃ ἐναντίον τοῦ θελήματος αὐτοῦ; Ἐνίοτε ὁ Θεὸς δίδει τὰ χαρίσματα αὐτοῦ δωρεάν, καὶ ἄλλοτε ζητεῖ τὰ ἔργα καὶ τὴν κάθαρσιν, καὶ ἐνίοτε πάλιν οὐδὲ μετὰ τὰ ἔργα καὶ τὴν κάθαρσιν, δίδει αὐτὰ ἐνταῦθα, ἀλλὰ φυλάττει νὰ δώσῃ αὐτὰ εἰς τὸν τόπον αὐτῶν· τὸ αὐτὸ εὑρίσκομεν ὅτι πράττει καὶ εἰς τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν. Ἰδοὺ διὰ τοῦ βαπτίσματος δωρεὰν συγχωρεῖ

ὁ Θεὸς τὰς ἁμαρτίας, καὶ δὲν ζητεῖ ἄλλο τι, παρὰ μόνον πίστιν· ἀλλ' εἰς τὴν μετὰ τὸ βάπτισμα μετάνοιαν τῶν ἁμαρτιῶν δὲν δίδει τὴν συγχώρησιν δωρεάν, ἀλλ' ἀπαιτεῖ κόπους καὶ θλίψεις καὶ λύπας μετὰ κατανύξεως, καὶ δάκρυα καὶ κλαυθμὸν ἐπὶ πολὺν καιρόν, καὶ οὕτω συγχωρεῖ. Τὸν μὲν ληστὴν δωρεὰν συνεχώρησε διὰ μόνης τῆς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐξομολογήσεως, καὶ ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, παρὰ τῆς ἁμαρτωλοῦ ὅμως γυναικὸς ἐζήτησε πίστιν καὶ δάκρυα· καὶ παρὰ τῶν μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν μετὰ τῆς θερμῆς πίστεως ἐζήτει καὶ τὰς θλίψεις, καὶ τὰς βασάνους, καὶ τοὺς δεσμοὺς καὶ τοὺς πολυτρόπους θανάτους.

Πεπεισμένη λοιπὸν οὖσα ἡ ἁγιωσύνη σου εἰς ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, ἂς προσέχῃ καλῶς εἰς τὰ πρῶτα καὶ εἰς τὰ τελευταῖα, (ἤγουν εἰς τὰ πρὸ τῆς θεωρίας, καὶ εἰς τὰ μετ' αὐτὴν συμβαίνοντα,) καὶ ἂς μὴ ζητῇ τὴν θεωρίαν παρὰ τὸν ἁρμόδιον καιρόν· καὶ ἐφ' ὅσον ὑπάρχεις κεκλεισμένος ἐντὸς τούτου τοῦ κόσμου, γίνου σπουδαῖος εἰς τὰ ἔργα τῆς μετανοίας, καὶ παλαιστὴς πρὸς τὰ πάθη, καὶ ὑπομονητικὸς εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν· καὶ παραφυλάττου ἀπὸ τὸν ἐμπαιγμὸν τῶν δαιμόνων, καὶ ἀπὸ ἐκείνους, οἵτινες κηρύττουσιν, ὅτι οἱ τέλειοι, εὑρισκόμενοι εἰς τοῦτον τὸν ἐμπαθῆ κόσμον, δὲν φοβοῦνται πλέον νὰ πέσωσιν, ἐνῷ τοῦτο δὲν εἶναι ἴδιον οὐδὲ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, οἵτινες περιμένουσι τὸν ἀνακαινισμὸν τῆς φύσεως, ἵνα ἐλευθερωθῶσιν ἐκ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς διὰ τῆς ἐλευθερίας τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει τελειότης· καὶ ποῦ ἐφάνη τελειότης εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, ὅπου ὁ ἥλιος τῆς ψυχῆς ἀνατέλλων καὶ δύνων εὑρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ τῶν νεφελῶν τῶν παθῶν; καὶ ὅπου ἄλλοτε μὲν εἶναι καιρὸς εὐδιος καὶ καλωσύνη, καὶ ἄλλοτε συννεφία; καὶ ποτὲ μὲν χαρά, ποτὲ δὲ λύπη καὶ κατήφεια; καὶ ὅστις φρονεῖ τὰ ἐναντία τούτων, αὐτὸς ὁμοιάζει μὲ τὸν λύκον, ὁ ὁποῖος δὲν περιπατεῖ τὴν πεπατημένην καὶ βασιλικὴν ὁδόν, καθὼς εἶπέ τις τῶν ἁγίων. Εἴθε ὁ Πανάγαθος Θεὸς νὰ στηρίξῃ τὸ θεμέλιον τῆς ἡμετέρας πολιτείας εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ὑπόσχεσιν, καὶ εἰς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ διδασκαλίαν· ᾧ πρέπει δόξα, καὶ κράτος καὶ μεγαλοπρέπεια νῦν, καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ

Τῶν τοῦ Ὁσίου Πατρὸς Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου Λόγων.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α΄ — ΛΟΓΟΙ

ΜΕΡΟΣ Β΄ — ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ «ΑΣΤΗΡ» ΑΛ. & Ε. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΟΔΟΣ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ 10 — ΑΘΗΝΑΙ